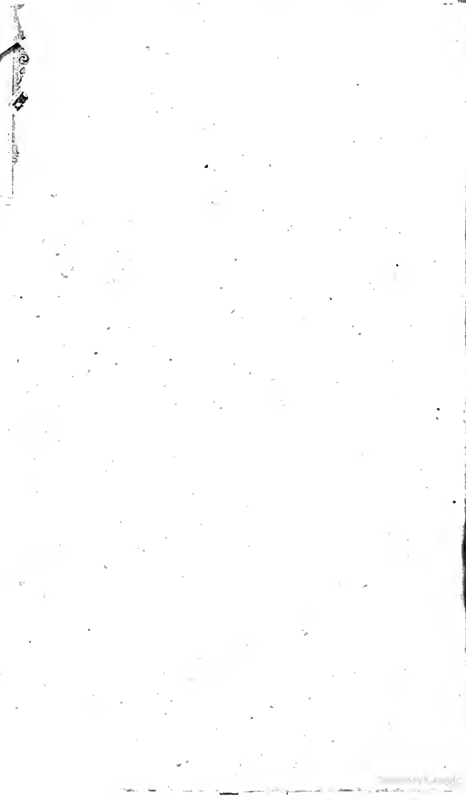

BIBLIOTECA VITT. EMANUELE
32
3 A
15
FONDO FIORENSE

THEOLOGIA
REDACTA
IN COMPENDIUM

PER INTERROGATA ET RESPONSA,

ad usum Examinandorum.

Auctore GASPARE JUENIN, *Congregationis Oratorii Gallicani Presbytero*.

LUGDUNI,

Expensis THOMÆ BETTINELLI Veneti.

M.DCCXLVII.

INDEX.

PARS PRIMA.

De Locis Theologicis; & de Deo Uno.

De Deo Uno.

PARS SECUNDA.

De Deo Trino.

PARS TERTIA.

De Deo Creatore.

PARS QUARTA.

De Deo Incarnato.

§. VII.

PARS QUINTA.

De Deo Authore Legum.

PARS SEXTA.

De Deo Authore Gratiæ.

van-

PARS SEPTIMA.

De Deo Ultimo Fine.

De

PARS OCTAVA.

De Deo Authore Sacramentorum.

Caput

THEOLOGIA
REDACTA
IN COMPENDIUM
PER INTERROGATA ET RESPONSA.
Ad usum Examinandorum.

PROOEMIUM.

De Essentia, Existentia, Objecto, & proprietatibus Theologiæ.

1. *Quæst.* UID est Theologia?

Resp. Theologia sumpta secundum nominis etymologiam, est *Sermo de Deo*. Sumpta vero secundum naturam, est habitus mentis, quo cognoscuntur res divinæ, quæ ex revelatis, sive mediate, sive immediate deducuntur.

2. Q. Quodnam est objectum materiale Theologiæ?

R. Est Deus ipse, necnon res eæ quæ ad Deum aliquo modo referuntur. Nempe Theologia (ut fert ipsa nominis etymologia) agit de Deo, necnon de rebus quæ ad ipsum referuntur, vel tanquam ef-

fectus ad causam, ut Angeli, Homo, Universum hoc aspectabile, vel tanquam media ad finem, ut sunt actus humani: vel tanquam via, quæ est Christus Dominus, qua itur ad Patrem, vel tanquam instrumentum inanimatum, ut sunt Sacramenta novæ Legis, quæ sanctificant hominem per gratiam quam significant & producunt.

3. Q. Quodnam est objectum formale Theologiæ?

R. Est Divinitas ipsa: quia Theologia in suo objecto materiali, quod est Deus, primo & per se Divinitatem, seu Dei existentiam, essentiam, attributa & personas contemplatur.

4. Q. Quodnam est medium, seu motivum, per quod Theologia contemplatur Divinitatem in Deo?

R. Est revelatio: & in hoc differt a scientiis mere naturalibus, ut est Metaphysica. Illa autem revelatio non est immediata, hæc enim est proprium medium, seu motivum Fidei, sed mediata, hoc est, conclusio quæ ex revelatione per argumentationem deducitur: & in hoc Theologia differt a Fide.

5. Q. Existitne Theologia?

R. Existit: scilicet existit disciplina quæ contemplatur conclusiones, quæ ex Fide, seu ex rebus revelatis per argumentationem deducuntur. Hujusmodi est ista propositio: *In dubiis ad salutem spectantibus semitam debemus eligere tutiorem*: colligitur enim ex hac alia, quæ est immediate revelata, cum in Scripturis contineatur: *Qui amat periculum, peribit in illo.*

6. Q. Theologia ad quem mentis habitum reducitur?

R. Reducitur ad scientiam. Nam primo, certa est: cum revelatione nitatur. Secundo, licet non habeat evidentiam consequentis: hoc est, quamvis veritas quam infert ex Fide, non sit evidens; Theologia tamen habet evidentiam consequen-

ſequentiæ: id eſt, evidenter cognoſcit, propoſitionem quam infert, neceſſario ſequi ex Fide. Hæc autem evidentia, ſeu evidentia conſequentiæ, ſatis eſt ad ſcientiam proprie dictam, quæ tamen non ſit communis & naturalis ordinis. Scilicet illa evidentia ſummam confert veritati, quæ ex Fide colligitur, certitudinem; quam tamen certitudinem non habent ſcientiæ quarum principia ſunt ordinis naturalis, niſi per evidentiam conſequentis, hoc eſt, propoſitionis deductæ ex ſuis præmiſſis.

7. *Q.* Theologia eſt ne ſpeculativa, vel practica?

R. Eſt ſpeculativa ſimul & practica: Speculativa quidem, eo quod ſiſtat in contemplatione ſui objecti primarii, quod eſt Deus: practica vero, cum hominis voluntatem per morum & diſciplinæ regulas quas tradit, dirigat ad Deum, ultimum creaturæ rationalis finem.

8. *Q.* Theologia eſtne ſubalternata intuitivæ Dei viſioni, qua Beati in cœlis fruuntur?

R. Non eſt proprie ſubalternata intuitivæ Dei viſioni. Ratio eſt, quia, ut aliqua ſcientia ſit proprie ſubalternata, duæ conditiones requiruntur. Neceſſe eſt primo, ut habeat principia diverſa a principiis quæ habet ſcientia ſubalternans. Secundo, ut illius objectum ſit inferius & contractius objecto ſcientiæ ſubalternantis. Atqui neutra ex iis conditionibus reperitur in Theologia Viatorum reſpectu Theologiæ Beatorum. Scilicet utraque Theologia, Viatorum nempe & Beatorum, habet pro principio divinam revelationem, obſcuram quidem in terris reſpectu rei revelatæ, ſed evidentem in cælis; hic enim (ut Apoſtolus ait) videmus per ſpeculum & in ænigmate, tunc autem facie ad faciem. Utraque etiam habet objectum æque extenſum; quæcumque enim a Beatis clare cognoſcuntur in cælis, poſſunt, ſi Deus revelaverit, a viatoribus per Theologiam cogno-

ſci: unde ſi hic non cognoſcantur, per accidens eſt, defectu nimirum revelationis divinæ.

9. Q. Theologia eſtne ſcientia ordinis naturalis?

R. Eſt ſcientia ordinis naturalis. Ratio eſt, quia per actum naturalem, ratiocinationem nimirum acquiritur: hoc eſt, per actum, ad quem eliciendum opus non eſt gratia ſupernaturali. Nec obeſt, quod habeat principium ſupernaturale, nempe Fidem: ſiquidem ordo in quo eſt, non ſumitur ex principiis quibus utitur, ſed ex modo, ſeu argumentatione qua utitur ad inferendas ex Fide concluſiones quas contemplatur.

10. Q. Theologia eſtne neceſſaria?

R. Scholaſtica, hoc eſt, quæ argumentatur ex regulis Logicæ, non eſt cuilibet homini ad ſalutem neceſſaria, quia Fides quæ per dilectionem operatur ſatis eſt ad conſequendam ſalutem.

Non eſt quoque abſolute neceſſaria Eccleſiæ corpori: cum Patres in Conciliis Fidem ſine ea plerumque explicuerint. Præterea ſuam originem debet Petro Lombardo qui XII. ſæculo Præſul erat Pariſienſis.

Eſt tamen valde utilis, cum multum conferat ad faciliorem rerum quæ ex Fide ſequuntur, intelligentiam, necnon ad detegenda vana Novatorum ſophiſmata.

Quod tamen hæretici dialectica frequentius ad Fidem evertendam abuterentur, ideo priorum ſæculorum Patres, eam, per accidens, & non per ſe, noxiam eſſe prædicarunt.

PARS

PARS PRIMA.

De Locis Theologicis. Et de Deo uno.

Not. PER locos Theologicos intelliguntur fontes quidam ex quibus Theologia ſuas elicit concluſiones.

Ii vero Loci ſunt decem præcipui: nimirum Scriptura, Traditio, Concilia, judicium Romani Pontificis, Eccleſiæ Catholicæ conſenſus, judicia Epiſcoporum, authoritas Patrum, Scholaſticorum, Hiſtoriæ teſtimonium, Humana ratio.

CAPUT PRIMUM

De Scriptura Sacra generatim.

1. *Quæſt.* SCripturæ quæ dicuntur Sacræ, ſuntne libri veri, prout verum opponitur ſuppoſito?

R. Sunt libri veri; quia exaratæ ſunt ab iis Scriptoribus, quibus tribuuntur, & iis circiter temporibus, quibus feruntur conſcriptæ: nempe hiſtoria docemur & Judæos & Chriſtianos quovis tempore & continuata ſerie, pro authoribus ſacrorum Codicum agnoviſſe Scriptores illos quibus tribuuntur: via autem illa eſt maxime certa; nec enim alia ratione ſcimus res præteritas, quam non intercepta traditione quæ illas ad nos uſque perduxit.

2. *Q.* Libri, qui Bibliis continentur, ſuntne integri?

R. Integri ſunt quoad partes ſubſtantiales. Siquidem libri veteris Teſtamenti, qui ſunt in Canone Judæorum, depravati non fuerunt a Judæis ante Chriſtum; nec enim eam eis depravationem Chriſtus objecit: nec etiam poſt Chriſti

tempora, tum quod Judæi præ sua in illos libros religione, id nunquam audere potuerint: tum etiam quod præcipua de Christo vaticinia eodem modo in nostris Codicibus legantur, quo in Judaicis: tum denique quod Synagogæ per orbem universum dispersæ de illa depravatione, si a Judæis Jerosolymitanis tentata fuisset, minime siluissent. *Anne* (inquit Augustinus lib. 15. de Civit. Dei, cap. 13.) *credibile est, ipsos Codicibus suis voluisse eripere veritatem, ut nobis eriperent auctoritatem, vel per totum orbem dispersos potuisse in hoc conspirare, nullo contradicente?*

Quæ mox pro integritate librorum veteris Testamenti prolata est ratio, valet quoque pro libris novi Testamenti. Nam 1. iidem sunt apud omnes Ecclesias licet communione diversas. 2. Cum per totum orbem statim dispersi fuerint, impossibilis fuisset, nullo reclamante, depravatio.

3. Q. Libri, qui Bibliis continentur, suntne authoritatis divinæ?

R. Sunt. Scilicet ab Authoribus scripti sunt, qui ad eos conscribendos divinitus adjuti & missi sunt; suam enim divinam missionem, & speciale auxilium quo præventi sunt, innumeris miraculis confirmarunt, de quorum veritate nullus nisi demens dubitare potest: cum non intercepta serie ad nos usque pervenerint.

4. *Quæst.* Quis est præcipuus Bibliorum Author?

R. Deus: *Ipse* (inquit Gregorius Magnus Præf. in librum Job), *qui hæc scribendo dictavit, ipse scripsit qui & illius operis inspirator extitit.* Scilicet sacrorum Scriptorum mentem, voluntatem & manum, multo perfectius quam solent homines, qui quædam Scribis dictitant, affecit.

5. Q. Authores sacri scripseruntne libere?

R. Scripserunt libere: singulare nimirum, extraordi-

ordinarium & efficax auxilium, quo afflati & adjuti fuerunt, cum voluntatis libertate cohærere potuit.

6. Q. Quot libri continen ur in Judæorum Canone, seu Catologo?

R. Complectitur viginti duos libros: nempe nec plus nec minus nunc in eo reperiuntur: nec plures etiam nec pauciores recenset Josephus lib. 1. contra Apionem. Aliqui tamen ex Patribus plures quam viginti duos numerant: sed id contigit, quod nonnullos ex iis quos Josephus recensuerat, in duas partes, quasi in duos libros subdiviserint.

7. Q. Quis fuit Author Canonis Judæorum?

R. Esdras, illius est Author, testibus Irenæo libro 3. cap. 25. Tertulliano in libro de habitu mulierum, Clemente Alexandrino lib. 1. Stromatum, Theodoreto Præfat. in Psalmos. Eo vero sensu Esdas Canonis est Author, quod sacros Codices in unum corpus redegerit, quod habita collatione suorum Codicum cum pluribus aliis, correxerit quæ per amanuensium oscitantiam irrepserant.

8. Q. Quinam libri continentur in Canone Christianorum Catholicorum.

R. Hi recensentur in Concilio Tridentino sess. 3. libri Testamenti veteris, quinque scilicet Moysis, Genesis, Exodus, Leviticus, Numeri, Deuteronomium, Josue, Judicum, Ruth, quatuor Regum, duo Paralipomenon, Esdræ primus, & secundus qui dicitur Nehemias, Tobias, Judith, Ester, Job, Psalterium Davidicum centum quinquaginta Psalmorum, Parabolæ Salomonis, Ecclesiastes, Canticum Canticorum, Sapientia, Ecclesiasticus, Isaias, Jeremias cum Baruch, Ezechiel, Daniel; duodecim Prophetæ minores, id est, Osee, Joel, Amos, Abdias, Jonas, Michæas, Nahum, Habacuc, Sophonias, Aggæus, Zacharias, Malachias; duo Machabæorum pri-

mus & secundus. Testamenti novi, quatuor Evangelia, secundum Matthæum, Marcum, Lucam & Joannem; Actus Apostolorum, a Luca Evangelista conscripti; quatuordecim Epistolæ Pauli, ad Romanos, duæ ad Corinthios, ad Galatas, ad Ephesios, ad Philippenses, ad Colossenses, duæ ad Thessalonicenses, duæ ad Timotheum, ad Titum, ad Philemonem, ad Hebæros, Petri Apostoli duæ; Joannis Apostoli tres; Jacobi Apostoli una; Judæ Apostoli una; & Apocalypsis.

Ubi autem sacra Synodus relatum numerum recensuit, sic loquitur: *Si quis autem libros ipsos integros cum omnibus suis partibus, prout in Ecclesia Catholica legi consueverunt, & in veteri Vulgata editione habentur, pro sacris & canonicis non susceperit, anathema sit.*

9. Q. Quam regulam servarunt Patres, ut Canonem adornarent?

R. Accurate expenderunt traditionem Patrum qui præcesserant: deinde, facto illo examine judicarunt, communem illorum Patrum traditionem ferre, libros illos omnes ab Apostolis, ac primitiva Ecclesia habitos fuisse pro canonicis. Vide Augustinum de eo argumento disserentem lib. 2. de Doctrina Christiana, cap. 8.

10. Q. Qua lingua libri canonici primum conscripti sunt?

R. Qui continentur in Canone Judæorum, Hebraice omnes, uno excepto Daniele, qui Chaldaice, conscripti sunt. Id nimirum docet Hieronymus in Præfationibus in illos libros qui in Canone Judæorum continentur. Alii vero libri qui additi sunt Canoni Judæorum aut Chaldaice, aut Græce, eodem Hieronymo teste, scripti sunt. Omnes vero libri novi Testamenti uno excepto Matthæi Evangelio quod Syriace, sed litteris Hebraicis Græce (eodem Hieronymo teste in Præfatione in Evangelia ad Damasum) editi fuerunt.

11. Q.

11. Q. Quot fuerunt veteris Testamenti Versiones Græcæ?

R. Variæ: inter quas principem locum obtinuit quæ a Septuaginta duobus Judæis, ab Eleazaro Pontifice missis ad Ptolomæum Ægypti Regem, qui eos a laudato Pontifice petierat ad exarandam versionem librorum qui apud Judæos Sacri habebantur. Hac versione usa est olim, & nunc etiam utitur Ecclesia Græca: ea quoque usi sunt Apostoli, cum vetus Testamentum in suis Epistolis ad gentes ad fidem conversas laudarunt.

12. Q. Quot fuerunt Latinæ Bibliorum versiones?

R. Extiterunt variæ. Inter eas vero præcipuum obtinet locum quæ *Vulgata Latina* dicitur, quave nunc utuntur Occidentales Catholici. Eam Concilium Tridentinum sess. 3. declaravit *Authenticam*; hoc est immunem a quolibet errore qui circa Fidem sit, aut Mores. Eam tamen non prætulit fontibus Græcis aut Hebraicis, quia cum illis eam minime contulit, sed tantum prætulit ipsam variis versionibus Latinis quæ circumferebantur: *Ex omnibus*, inquit, *Latinis editionibus, quæ circumferuntur, quænam pro Authentica habenda sit*. Licet illius correctioni adornandæ plures Romani Pontifices incubuerint: non est tamen, etiam nunc ita mendis omnibus expurgata, ut nulla supersint: sed ea menda nec Fidei, nec morum dogmatis obsunt: unde rejici non potest, cum aut de Fide aut de moribus agitur.

13. Q. Unde versiones tum Græcæ, tum Latinæ suam habent authoritatem?

R. Non habent ex suis interpretibus: nempe hocce interpretes inter & vates est discrimen, quod illi, non autem isti, labi potuerint, ut docet Augustinus in Epistola 10. veteris editionis. Sed eam habent, & habuerunt olim ab authoritate Ecclesiæ,

quæ eas originalibus Codicibus conformes in iis quæ ad fidem & mores spectant, judicavit.

14 Q. Suntne plures Scripturarum sensus?

R. Sunt plures; litteralis nimirum, mysticus, & accommodatitius. Primus est ille quem verba, sive proprie, sive metaphorice sumpta, immediate, significant. Alter est ille qui significatur per sensum litteralem. Tertius denique, qui nec Scripturæ verbis, nec sensu illorum litterali continetur, sed ad aliud aut a Theologo, aut a quovis alio applicatur.

15. Q. Unus Scripturæ locus habetne aliquando plures sensus litterales?

R. Habet. Sic hæc verba Geneseos. *In principio creavit Deus cælum & terram*, significant ad litteram, aut idem cum istis, *in principio temporis & mundi*; aut idem cum his aliis, *ante omnia*.

16. Q. Quotuplex est Scripturarum mysticus sensus?

R. Triplex est, Allegoricus, Tropologicus, Anagogicus. Primus est ille, per quem res credendæ significantur: secundus, per quem res agendæ designantur: ultimus, per quem adumbrantur quæ speranda sunt. Triplex ille sensus reperitur in iis quæ Paulus in Epistola ad Galatas dicit de duobus Abrahami filiis, Isaaco & Ismaele. Mysticus sensus confert ad Fidem & mores adstruendos, cum ad id ab aliquo Scriptore canonico adhibitus est.

17. Q. Quot conditiones requiruntur, ut aliquis Scripturæ textus patiatur sensum accommodatitium?

R. Tres requiruntur. Necesse est 1. ut ad res pias applicetur: nec enim Scripturas ad faceta, aut prophana, & a fortiori ad turpia convertere licitum est. 2. Ut non anteponatur litterali aut mystico: scilicet id vetat Hieronymus in Epistola ad Paulinum. 3. Ut sensus falsus textui sacro non tribuatur.

18. Q. Accommodatitius sensus valetne ad probanda Fidei, aut morum dogmata?

R. Non

R. Non valet, quia non est Spiritus sancti, sed hominis illum ad aliquid, propter quandam cum eo similitudinem, applicantis.

19. *Q.* Ad quem spectat tradere germanum Scripturæ sensum, cum dubius est?

R. Ad eos quos (ut ait Apostolus in Actis) Spiritus sanctus posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei. Scilicet 1. id muneris Deus ipse antiquæ legis Sacerdotibus commiserat: *Si difficile aliquid, atque ambiguum apud te judicium esse perspexeris*, (Deuteronomii 17.) *venies ad Sacerdotes Levitici generis, & facies quodcumque dixerint qui præsunt loco, quem elegerit Dominus.* 2. Christus Matthæi decimo octavo jubet ut Ecclesia audiatur, eique Fideles auscultent: *Si Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus & publicanus*: 3. Si non esset aliqua externa authoritas quæ lites quæ circa Fidem oriuntur, posset dirimere, hoc est, dubium Scripturarum sensum determinare, Deus non satis Electorum saluti consuluisset: tum quod plures sint qui præ linguarum imperitia varios inter sese Scripturarum textus conferre non possunt, ut ex mutua illa collatione verum illarum sensum assequantur: tum etiam quod hominibus, etiam peritis, Diabolus sese in lucis Angelum transformando, ut in hæreticis patet, sæpius illudere solitus sit.

CAPUT II.

De singulis in specie Libris Canonicis.

1. *Quæst.* Quomodo dividuntur libri veteris Testamenti?

R. Dividnntur in Legales, Historicos, Sapientiales, & Propheticos.

Legales Legem continent Judæis per Moysem datam, suntque in Pentateucho; hoc est in quinque libris quos Moyses scripsit, Genesi nimirum, Exodo, Numeris, Levitico, Deuteronomio.

Historici varios recensent eventus, qui a Moysis morte in Judaica Republica contigerunt: complectuntur vero libros Josue, Judicum, Ruth, quatuor Regum, duos Paralippomenon, Esdræ, primum & secundum, Esther, Judith, duos Machabæorum.

Sapientiales, ii sunt in quibus morum regulæ traduntur: Sunt autem Tobias, Job, Psalmi, Proverbia, Ecclesiastes, Canticum Canticorum, Sapientia, Ecclesiasticus.

Prophetici, ii sunt quibus futuri rerum eventus prædicuntur, iique præsertim qui ad Christum, & Ecclesiam Christianam pertinent. Ex Prophetis alii dicuntur Majores, quod conscripti ab eis libri majus volumen efficiant; alii vero propter oppositam rationem, Minores. Illi, quatuor sunt tantum, Isaias, Jeremias, Ezechiel & Daniel; Isti, duodecim, Ozeas, Joel, Amos, Jonas, Abdias, Michæas, Nahum, Sophonias, Habacuc, Aggæus, Zacharias, Malachias: Alium habent in Bibliis nostris ordinem, sed hunc servavimus, quod ordinem temporis quo scripsere, contineat.

2. Q. Quæ tradi potest divisio librorum novi Testamenti?

R. Eadem, qua libri veteris Testamenti, ratione dividuntur. Alii enim sunt Legales, qui quatuor Evangeliis continentur; unus Historicus, Acta nimirum Apostolorum; alii Sapientiales, Epistolæ scilicet canonicæ, unus Propheticus, Apocalypsis nempe Joannis.

3. Q. Quo tempore conscripta sunt quatuor Evangelia?

R. Matthæus omnium primus, æræ vulgaris 39. scri-

ſcripſit Evangelium, Hieronymo teſte: idque Jeroſolymis, ac Syriaco ſermone quo utebantur Judæi. Id autem operis exaraſſe putatur ad Chriſtianorum preces, qui præcipua Chriſti fama, traditaſque ab eo Fidei, & morum regulas præ oculis habere cupierant.

Marcus eadem fere, quæ jam Matthæus, litteris conſignavit, ſed contractius. Romæ ſcripſit anno Chriſti 43. & quidem paulo antequam Roma Alexandriam a Petro mitteretur.

Lucas, Antiochia Syriæ oriundus, a Paulo ad Fidem converſus; ejuſque individuus comes, anno Chriſti 56. ſcripſit Evangelium, prout ipſum ab eodem Paulo, cæteriſque Apoſtolis audierat. Id autem eo conſilio ipſum feciſſe tradunt, ut comprimeret pſeudo-Apoſtolorum auſum temerarium qui ut Pauli prædicationi obeſſent, aliter quam ipſe prædicabant.

Joannes, reverſus ex exilio in quod deportatus fuerat imperante Domitiano, æræ vulgaris anno 96. Evangelium ſcripſit, ut hæreticos, Ebionem præſertim & Cerinthum, Chriſti Divinitatem negantes confutaret.

4. *Q.* Quid de Actis Apoſtolorum ſcitu neceſſe eſt?

R. Actus Apoſtolorum a Luca conſcripti ſunt. Continent hiſtoriam annorum fere triginta: ſcilicet a morte Chriſti & æræ vulgaris 33. ad biennium illud quod in libera cuſtodia Paulus Romæ conſumpſit. Lucas in eo libro, Eccleſiæ Chriſtianæ infantiam ob oculos ponit: deſcribit illius in omnes fere gentes propagationem per Apoſtolos, & præcipue per Petrum & Paulum cujus comes fuit individuus.

5. *Q.* Quis eſt ordo temporis inter canonicas Epiſtolas?

R. Is eſt ordo. Prima Petri, æræ vulgaris anno 52. Romæ conſcripta eſt ad advenas Ponti, Galatiæ, Cappadociæ, Aſiæ & Bithyniæ. Altera

tera ad eosdem data est paulo ante Petri mortem, æræ vulgaris anno 66. tota est sicut & prima in tradendis vitæ Christianæ præceptis.

Pauli ad Thessalonicenses epistola prior quæ, teste Chrysostomo, omnium Paulinarum Epistolarum est prima, scripta est æræ vulgaris anno 52. In ea Paulus, 1. laudat Thessalonicenses quod in tradita sibi Fide constantes essent. 2. Docet eos futuram corporum resurrectionem, quam nonnulli pseudo-Apostoli negare ausi fuerant. 3. Tradit eis veram de extremo judicio doctrinam. 4. Plura subjungit Moralis Christianæ præcepta.

Ad Thessalonicenses secunda, eodem, quo prior, anno scripta est. Paulus in ea explicat 1. quæ in priore de die Judicii quasi instante dixerat, docetque, Christum non prius venturum quam Anti-Christus apparuerit. 2. Excommunicationem, nisi resipiscant, iis minatur, quos in prima Epistola tanquam otiosos & inquietos arguerat.

Ad Galatas Epheso scripsit Paulus æræ nostræ anno 56. Docet Legalia a gentibus ad Fidem conversis servari non debere, contra quod quidam pseudo-Apostoli Galatis post sui ad ab illis discessum tradiderant.

Ad Corinthios prima, Epheso scripta est, æræ vulgaris anno 57. in ea Epistola Paulus, 1. componit contentiones apud Corinthios ortas ex nimio erga Magistros studio. 2. Profert excommunicationis sententiam in Corinthium, quem Corinthii publico in incestu viventem toleraverant. 3. Eucharistiæ institutionem, requisitasve ad eam recipiendam dispositiones recenset. 4. Varia tradit tum disciplinæ, tum morum præcepta.

Ad Corinthios secunda, ex Macedonia labente vulgaris æræ anno 57. scripta est. Apostolus in ea, 1. Gratulatur Corinthiis de sincero erga

ſeipſum ſtudio : 2. Inceſtuoſo pœnitenti communionem reddit. 3. Reſpondet pſeudo-Apoſtolorum ſibi invidentium obtrectationibus.

Quæ ad Romanos eſt Epiſtola, ſcripta eſt Corintho, anno Chriſti 57. Epiſtolæ occaſioni fuit quæſtio Judæos inter & Gentiles ad Fidem converſos orta. Contendebant illi, ſe per obſervationem Legis Moſaicæ veniſſe ad Chriſti Fidem, & conſecutos fuiſſe juſtificationem; iſti vero per Legis Moralis obſervationem. Utriſque ſilentium Apoſtolus imponit, probans, & Judæos & Gentiles peccatis oneratos fuiſſe, cum annuntiatum eſt eis Evangelium. Hincque concludit, juſtificationem, utrorumque reſpectu, fuiſſe gratuitum donum; ac proinde nec ex obſervatione Legis, nec ex operum meritis, ſed ex Chriſti Fide proficiſci: id autem ut probet, de altiſſimo prædeſtinationis & gratiæ myſterio fuſe diſſerit.

Ad Philippenſes, æræ noſtræ anno 62. Paulus Roma ſcripſit ex primis ſuis vinculis, quæ (ut conſtat ex Actis 29.) biennio perdurarunt. 1. Gratias agit de ſubſidio ſibi in vinculis per Epaphroditum a Philippenſibus miſſo. 2. Hortatur eos, ut conſtantes ſint in Fide, quam ab ipſo audierant, nec obſequantur pſeudo-Apoſtolis judaizantibus, quos vocat *canes* & *inimicos Crucis Chriſti* 3. Tandem docet non ex Lege, ſed ex Chriſti Fide veram juſtitiam proficiſci.

Ad Philemonem eodem anno 62. Roma per Oneſimum ejuſdem Philemonis ſervum ſcripſit. Epiſtolæ occaſionem dedit Oneſimi furtum, cujus cum eum pœnituiſſet, & poſtquam Romæ baptizatus fuiſſet, ab eodem Paulo cum hac Epiſtola ad herum ſuum Pauli diſcipulum remiſſus eſt.

Ad Epheſios, Roma ex vinculis quorum ter meminit, ſcripſit Paulus æræ noſtræ anno 62. In ea Epiſtola tractat de juſtificatione, & homi-

minis prædestinatione gratuita . 2. Ephesios hortatur ad unitatem spiritus : 3. docet , quarum rerum sibi invicem officia debeant vir & mulier ; quid filii parentibus, & parentes filiis debeant.

Ad Colossenses eodem anno 62. scripsit Apostolus . 1. Colossenses deterret a Simonianis qui docebant , nos accessum habere ad Deum , non per Christum , sed per Angelos . 2. Docet , Judaicas & Philosophicas observationes a Christianis contemni debere . 3. Tandem in tertio & quarto capite ejusdem Epistolæ totus est tradendis vitæ Cristianæ præceptis.

Ad Hebræos scripsit Paulus ex iisdem vinculis ; æræ nostræ anno 62. sub finem biennii , quo Romæ primum commoratus fuerat . In hac Epistola duo potissimum agit . Docet enim 1. quantum Christi Sacerdotium supra Leviticum emineat . 2. Hebræos consolatur , hortaturque ut sint perseverantes in fide quæ est in Christum.

Ad Timotheum Paulus priorem Epistolam scripsit, cum jam primis suis vinculis solutus iterum Orientem peragraret : æræ vulgaris anno 66. Explicat in ea fuse omnes omnino Episcopatus partes , Timotheique virtutes , quem consecraverat Ephesiorum Episcopum , mirifice commendat .

Ad eundem Timotheum secundam Apostolus ex suis secundis vinculis Roma scripsit paulo antequam martyrium subiret ; ac proinde anno vulgaris æræ 66. Istius idem argumentum , ac præcedentis.

Ad Titum Epistola ejusdem est cum duobus præcedentibus argumentis . Nam 1. Titum , quem Cratensium Episcopum creaverat , admonet de Presbyteris & Episcopis ordinandis . 2. Acriter adversus judaizantes insurgit . 3. Multa tradit morum præcepta , Scripta vero est Phi-

Philippis, cum Paulus post prima vincula Orientem peragraret æræ vulgaris anno 66.

Jacobi Epistolæ scopus est, 1. Ut Christianos ad modestiam erudiat; a vana confidentia revocet, & ad petendam a Deo sapientiam hortetur. 2. ut contra quosdam, qui tunc Ecclesiam vexabant, probet Fidem operibus destitutam nihil omnino ad salutem prodesse.

Judæ fratris Jacobi Alphæi Epistola, non argumento tantum, sed etiam verbis secundæ Petri similis est.

Joannis prior Epistola scripta est, juxta veterum traditionem, ad Parthos. Explicantur in ea 1. Incarnationis veritas & œconomia. 2. Traduntur varia, quæ tum ad fidem, tum ad mores spectant, documenta.

In Epistola secunda Joannes, 1. impugnat Basilidem, ejusque Sectarios, qui tunc temporis docebant, Christum non fuisse verum hominem, sed phantasma; ac proinde eum vere nec aliquid aut egisse, aut passum fuisse. 2. Gratulatur Electæ & natis ejus, quod seductores illos non audiissent. 3. Vetat omnem cum eis societatem, in iis etiam quæ ad vitam civilem spectant.

In tertia Epistola Joannes, 1. idem quod in secunda, sibi proponit argumentum. 2. Gaium ad quem scripsit monet ne Diotrephen imitetur. Scriptæ vero putantur tres illæ Joannis Epistolæ anno vulgaris æræ 98.

6. Q. Quid de Apocalypsi dicendum est?

R. Apocalypseos liber scriptus est a Joanne in exilio quod passus est in insula Pathmos, circa æræ vulgaris annum 94. hincque patet scriptam eam fuisse ante ejusdem Joannis Evangelium, & tres illius Epistolas canonicas. Prædicit in eo libro Ecclesiæ persecutiones, multaque alia ad illam spectantia, sed tot æ-

nig-

nigmatibus involuta, ut vix ab aliquo expositore quidquam certi ac clari traditum sit.

CAPUT III.

De Traditione.

1. *Quæst.* QUid est Traditio?
R. Est Dei verbum, aut ex ipsius Christi ore, aut ex sancti Spiritus inspiratione ab Apostolis exceptum, & viva voce, non autem scripto, Ecclesiis traditum.

2. *Q.* Ubinam reperitur Traditio?
R. Non reperitur in libris Canonicis ut sic, sed tantum aut in Conciliis, aut in Patribus, aut in unanimi Ecclesiarum consensu: & in hoc differt a Dei verbo, quod Scriptura dicitur.

3. *Q.* Quotuplex est Traditio?
R. Dividitur in divinam & humanam. Prior, a Dei revelatione aut per Christum, aut per Spiritum sanctum Apostolis facta, originem suam ducit, versaturque circa Fidei aut morum regulas. Altera vero initium sumit ex Ecclesiæ authoritate, & est circa disciplinam & externos usus.

4. *Q.* Extiterunt tum in Lege naturæ, tum in Mosaica divinæ quædam Traditiones?
R. Extiterunt. Adamus nimirum posteros suos docuit quæ ex Dei revelatione didicerat de Fidei in Mediatorem necessitate ad justificationem consequendam. Moyses quoque Judæis jussit ut filiis suis narrarent tum quæ ex ipso audierant, tum quæ oculis conspexerant. *Narrabis* (inquit Exodi cap. 13.) *filio tuo in illa die, dicens hoc est quod fecit Dominus.*

5. *Q.* Divina Traditio fuitne Ecclesiæ Christianæ pluribus annis absolute necessaria?

R. Fuit

R. Fuit, antequam Scripturæ novi Testamenti conscriberentur: non enim revelationes particulares quæ cuilibet Christiano fierent, neque Scriptura (cum nondum extaret) poterant esse Fidei ac morum regula: Ergo sola Traditio.

6. *Q.* Divinæ Traditiones suntne, his etiam temporibus, Christianorum Ecclesiis necessariæ?

R. Sunt; & quidem 1. ad discernendum libros Canonicos ab apocryphis: nec enim in sacris Codicibus docetur quinam, & quot sint libri Canonici: *Ex traditione* (inquit Origenes apud Eusebium hist. libro 6. cap. 18.) *didici de quatuor Evangeliis, quod hæc sint*, &c. 2. Ut cognoscatur quinam ex pluribus sensibus qui Textibus sacris tribui possunt, verus sit ac germanus. 3. Ut credantur plura Fidei dogmata, quæ, nec implicite quidem, in sacris Codicibus continentur, ut sunt quod Deipara, etiam post partum, virginitatem servaverit; quod valeat datum ab hæreticis Baptisma; necnon illud quod infantibus mox natis confertur. Hinc Apostolus Thessalonicenses monet, ut Traditionibus firmiter adhæreant: *Tenete* (inquit cap. 2.) *Traditiones quas accepistis sive per sermonem, sive per Epistolam nostram.*

Objicies: 1. Moyses Deuteronomii 4. Paulus in Epistola ad Galatas, Christus Matthæi 15. prohibent Traditionum usum tum in Fide, tum in moribus.

Resp. Moysen prohibere tantum Traditiones quæ sunt additio ad Dei verbum: *Non addetis*, inquit, *ad verbum quod ego præcipio vobis*: at divinæ Traditiones non sunt additiones humanæ ad Dei verbum, sed sunt ipsummet Dei verbum, licet non scriptum in libris Canonicis. Paulus de Traditionibus quoque ad Dei verbum additis loquitur: nempe de Traditione conjungendi legalia cum Evangelio, quæ quidem contra-

traria erat doctrinæ quam Paulus Galatas docuerat : *Sed*, inquit, *licet nos*, *aut Angelus de cœlo evangelizet vobis*, *præterquam quod evangelizavimus vobis*, *anathema sit*. Tandem Christus non de divinis Traditionibus loquitur, sed de Pharisaicis quæ adversæ erant Dei Legi : *Irritum*, inquit, *fecistis mandatum Dei*, *propter Traditionem vestram*.

Objicies 2. Patres (ut patet ex Augustino in libro 2. de Doctrina Christiana cap. 9.) passim docent omnes tum Fidei, tum morum regulas Scripturis contineri.

Resp. Iis in locis Patres loqui de iis tantum Fidei mysteriis, quorum explicita cognitio est ad salutem necessaria ; & de præceptis quæ in Decalogo continentur, quæque sunt communia morum principia : at non loquuntur de aliis omnibus mysteriis, nec de conclusionibus quæ ex Decalogo colligi debent.

7. Q. Traditio divina estne locus ex quo peti possint argumenta quæ certo adstruant & Fidei & morum dogmata ?

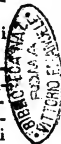
R. Est. Nam 1. est (ut superius dictum fuit) Dei ipsius verbum. 2. Plures credimus articulos (ut mox fuit observatum) sola nixi Traditione. 3. Patres & in Conciliis, & in suis operibus quovis sæculo Traditione tanquam certissimo medio usi sunt ad adstruenda tum fidei tum morum dogmata. Id nimirum videre est apud Irenæum lib. 3. adversus hæreses, cap. 4. apud Tertullianum qui totum de præscriptionibus librum impendit, ut divinam Traditionibus authoritatem conciliet ; apud Augustinum qui eo solum medio utitur, ut lib. 5. de Bapt. cap. 23. probet valere datum ab hereticis Baptisma ; apud Vincentium Lirinensem qui toto libro quem *Commonitorium*, inscripsit, demonstrat Traditioni non minus firmiter quam scripto Dei verbo inhærendum esse in iis quæ ad Fidem & mores spectant.

Obji-

Obj. 1. Cyprianus rationem non habuit Traditionis quam illi Stephanus Papa pro dato ab hæreticis Baptiſmate objecerat. 2. Traditio mutationi eſt obnoxia: ſcilicet ferebat duodecim priorum ſæculorum Traditio; ut Fideles omnes ſub utraque ſpecie reciperent Euchariſtiam; ab aliquibus tamen ſæculis deſiit uſus ille.

Reſp. ad 1. Cyprianum non divinam, ſed humanam tantum judicaſſe (licet falſo) Traditionem quam ei Papa Stephanus objecerat, ut patet ex ejuſdem Cypriani ad Pomponium Epiſtola, in qua vellicat Stephani de hæreticorum Baptiſmate doctrinam. Ad 2. uſus de Communione ſub utraque ſpecie pertinet ad Traditionem diſciplinæ, non autem ad Traditionem quæ juris ſit divini: Illa, non autem iſta, eſt obnoxia mutationi.

8. *Q.* Quibus regulis Traditio divina diſcerni poteſt ab humana?

R. Traditio non eſt divina, 1. cum illius initium reperitur aut in Conciliis, aut in aliquibus humanis ſtatutis, ita Vincentius Lirinenſis Commonitorii lib. 1. capit. 6. docet 2. Doctrina quæ in una tantum Eccleſia particulari reperitur, non eſt tradita, ſed inventa. 3. E contra dogma quod univerſa Eccleſia amplectitur, non eſt humanitus inventum, ſed traditum divinitus. Id nimirum expreſſe docent Irenæus libro 1. adverſus hæreſes cap. 2. Tertullianus in libro de Præſcriptionibus, Hieronymus adverſus Vigilantium ſcribens; Auguſtinus paſſim in ſuis contra Pelagianos operibus. Idem dicendum eſt de dogmate aliquo, quod in aliquo ſæculo tota tenuerit Eccleſia, nec enim cum ſit columna& firmamentum veritatis, errare poteſt in Fide, aut in moribus: *Id teneamus* (inquit Vincentius Lyrinenſis in Commonitorio) *quod ubique, quod ſemper, quod ab omnibus creditum eſt.* In eundem ſenſum hæc ante Vincentium Tertullianus ſcripſerat

pſerat

pferat in libro de Præfcriptionibus: *Quod apud multos unum invenitur, non eft erratum, fed traditum.*

CAPUT IV.

De Conciliis generatim.

1. *Quæft.* QUid eft Concilium?
R. Eft Ecclefiæ Præfulum Conventus, in quo de rebus ad Ecclefiam fpectantibus agitur; hoc eft, aut de Fide, aut de moribus, aut de difciplina.

2. *Q.* Quot funt Conciliorum genera?

R. Quatuor: Generalia nimirum, quæ univerfam Ecclefiam repræfentant: Nationalia, quæ regni alicujus; Provincialia, quæ alicujus provinciæ; & Diœcefana, quæ cujufdam diœcefis particularis exhibent Ecclefiam.

3. *Q.* Quinam octo prima Concilia generalia convocarunt?

R. Imperatores; fed non fine Romanorum Pontificum confenfu: fcilicet Patres expreffe in eorumdem Conciliorum actis teftantur fe ab Imperatoribus ad Concilium vocatos fuiffe: *In nomine Domini noftri Jefu Chrifti* (verba funt Calchedonenfis Concilii, Actione 1.) *in Calchedonenfi civitate facta eft Synodus ex decreto piiffimorum, & fideliffimorum Imperatorum Valentiniani & Marciani.*

4. *Quæft.* Quinam convocarunt Concilia generalia, quæ in Occidente poft octavum (quod eft quartum Conftatinopolitanum) habita funt?

R. Pontifices Romani: idque probant eorumdem Pontificum Bullæ quæ illorum Conciliorum editis actis præfixæ funt.

5. *Q.* Ad quem, ftricto jure, pertinet generalium Conciliorum convocatio?

R. Ad Pontifices Romanos. Ratio eft, quia Pon-

Pontifices Romani divinitus singulis totius orbis Episcopis præpositi sunt ; ad eos tanquam Christi Vicarios Ecclesiarum regimen spectat : illis igitur divinitus datum est, ut Episcopos (cum id Ecclesiæ utilitas exposcit) ad Synodos vocent : iisque potestate sibi a Christo tradita præcipiant, ut iis sese præsentes sistant.

Obj. Cur Romani Pontifices passi sunt, ut Imperatores octo prima Concilia Generalia convocaverint, si jus illud ad ipsos Romanos Pontifices, stricto jure pertineat?

R. Passi sunt quod Imperatores Episcopis alimenta & vehicula præberent ; quod tunc Lex Civilis vetaret, ne inconsultis Principibus, aliqua hominum saltem frequens, congregatio fieret. Præterea non nisi ex Romanorum Pontificum aut petitione aut consilio Imperatores Synodos Episcoporum convocarunt : unde Ruffinus hist. libro 3. cap. 1. scribit Nicænam primam a Constantino Magno, *ex sententia Sacerdotum* coactam fuisse.

6. *Q.* Quinam jure divino possint in Conciliis ferre suffragium?

R. Episcopi jure divino id juris habent : ii enim ad Concilia generalia coacti, jurisdictionem habent in omnes orbis Ecclesias : ii Pastores sunt & Principes quos posuit Spiritus sanctus regere Ecclesiam Dei. Hinc factum est, ut Episcopi soli in Conciliis generalibus quæ per quatuordecim prima sæcula aut in Oriente, aut in Occidente celebrata sunt, suffragium decisivum tulerint in iis quæ ad Fidem, aut mores, aut disciplinam pertinent.

Dices. In Concilio quod ab Apostolis Ierosolymis celebratum est, Seniores qui erant homines laici tulerunt suffragium : *Convenerunt*, inquit, Luças, *Apostoli & Seniores videre de verbo hoc*. Præterea causa Fidei & Morum non minus ad laicos fideles, quam ad Episcopos pertinet,

net, par igitur est, ut cum de ea agitur, suffragium ferant.

R. Ad 1. Seniores de quibus Lucas, fuisse ex numero septuaginta duorum Discipulorum: septuaginta autem Discipuli non erant homines laici, sed Presbyteri, quos Apostoli Episcopos consecraverunt: unde licet vox *Senior* in antiquo Testamento nonnumquam pro Senioribus ætate sumatur: in novo tamen nunquam sumitur nisi pro Senioribus dignitate, Presbyteris nimirum aut Episcopis: hinc factum est ut Joannes licet Apostolus, se Seniorem vocaverit *Senior Electæ*. Ad 3. dicendum est, non eodem modo ad laicos fideles, quoad Episcopos Fidei & morum causam pertinere: ad illos enim pertinet tanquam ad Discipulos qui audiant & obtemperent: ad illos vero tanquam ad Pastores qui doceant ac præcipiant. Hinc factum est, ut ipsi Imperatores testati sint non licere sibi sese Ecclesiæ causis immiscere: *Illicitum est* (inquit Theodosius junior in Epistola ad Ephesinam Synodum) *eum qui non sit in ordine sanctissimorum Episcoporum Ecclesiasticis immisceri tractatibus.*

7. Q. Quinam humano jure possint in Conciliis ferre suffragium?

R. Abbates ac generales Ordinum Præpositi. A tempore nimirum Concilii Basileensis Ecclesia illis hoc privilegium indulsit, ut suffragium in Conciliis ferrent.

8. Q. Quis debet generalibus Conciliis præesse?

R. Romani Pontifices vel per se, vel per legatos quibus partes suas commiserint. Nam 1. præfuerunt omnibus generalibus Conciliis quæ hucusque habita sunt, uno & altero exceptis, Secundo nimirum & Quinto, quæ ab eis postea confirmata sunt. 2. Cum Papa divinitus in tota Ecclesia primatum habeat, par est igitur, ut congregationibus præsit, quæ (ut Concilia generalia) universam Ecclesiam repræsentant.

Obj.

Obj. Leo II. hæc scribit ad Imperatorem Constantinum Pogonatum: *Sancta universalis Sexta Synodus, quam nutu Dei studiose vestra clementia convocavit, & cui pro Dei ministerio præfuit.* Præterea Imperatores in Conciliis plerumque in honoratiore loco sedisse leguntur. Ergo &c.

R. Textum ex Leone II. laudatum intelligi de præsidentia quæ unice tenderet ad pacem inter Episcopos conciliandam; & ad curandum, ut omnia ordinate & pacifice fierent; non autem ad ferendum suffragium in causis quæ ad Fidem aut mores pertinerent: unde Constantinus Magnus (Eusebio teste in libro 4. de vita Constantini, cap. 24.) sic Nicænos Patres affatus est: *Vos quidem in iis quæ intra Ecclesiam; Ego vero in iis quæ extra geruntur, Episcopus a Deo sum constitutus.* Locus honoratior materialis Imperatoribus nonnunquam in Conciliis concessus, non arguit in eis jus suffragii, sed signum est honoris quem Episcopi Imperatoribus deferre voluerunt.

9. *Q.* Concilia generalia suntne infallibilia in definiendis fidei aut morum dogmatibus?

R. Sunt infallibilia, hoc est, errare non possunt. Ratio est 1. quia Apostoli definitionem primi Concilii (quod quidem forma fuit cæterorum) Spiritui sancto tribuerunt: *Visum est*: inquiunt Actorum cap. 15.) *Spiritui sancto & nobis.*

2. Concilia generalia repræsentant universam Ecclesiam, quemadmodum Comitia generalia totum regnum exhibet: Atqui Ecclesia in controversiis de Fide & moribus est omnino infallibilis: est enim ex Apostolo, columna & firmamentum veritatis: unde Christus Matthæi 18. jubet sub anathematis pœna, ut eam audiamus: ejus quidem præcepti hanc rationem reddit, quod ipse per Spiritus sancti inspirationem & auxilium in medio eorum sit qui eamdem Ecclesiam repræsentant: Si in-

quit, *duo*, *vel tres* (ponit determinatum numerum pro indeterminato qui totam Ecclesiam repræsentet) *fuerint congregati in nomine meo, ibi sum in medio eorum*.

3. Id etiam ostenditur ex Traditione, qua docemur, eos pro hereticis habitos fuisse semper, qui editis per Concilia generalia definitionibus in rebus Fidei & Morum, vere & sincere, tanquam articulis a Deo revelatis adhærere detrectarunt; Unde in eisdem Conciliis anathema eis dictum est semper.

Obj. 1. Scripturæ testantur, omnes omnino Pastores errare posse: *A Propheta usque ad Sacerdotem* (ait Jeremias cap. 6.) *cuncti faciunt dolum*.

Resp. Scripturam solitam esse *omnes* arguere, quamvis non omnes, sed plures tantum sint mali. Sic licet Apostolus ad Philippenses capite 2. dicat: *Omnes quærunt quæ sua sunt, non quæ Jesu Christi*; postea tamen asserit, nonnullos ex Christi charitate Evangelium annuutiare. Præterea non Pastorum meritis, sed authoritati annexa est infallibilitas.

Obj. 2. Concilium generale Judæorum erravit definiens, Christum Jesum non esse Messiam in Lege promissum: Ergo a pari Concilium generale Ecclesiæ Christianæ errare potest in definiendis morum aut fidei controversiis, nec enim Ecclesia Judaica minus debuit esse infallibilis, quam Ecclesia Christiana.

Resp. 1. Concilium Judaicum de quo agitur, non fuisse generale: neque enim ad illud vocati fuerunt Sacerdotes, qui in variis Judæorum provinciis, populorum fidelium regimini præpositi fuerant.

Resp. 2. Dato quod illud Judæorum Concilium fuerit generale; & concesso quod erraverit in juris controversia omnium maxima, nego consequentiam. Ratio est, quia illud Concilium habitum est eo tempore, quo Synagoga desierat esse infallibilis: scilicet (quod maxime advertendum est) Synagogæ

gæ Judaicæ, ad tempus tantum, hoc eſt, uſque ad adventum Chriſti, infallibilitas conceſſa fuerat.

Nec id mirum eſt: tunc enim Eccleſia Judaica deſinere debebat, ut Chriſtianæ daret locum. Tunc, hoc eſt, tempore quo Eccleſia Chriſtiana cœpit in Chriſto, infallibilitas non erat Iudæis neceſſaria ad judicandum, an Chriſtus eſſet verè Meſſias in Lege promiſſus: quilibet enim licet plane plebeius & litterarum expers, certo cognoſcere poterat, Jeſum Nazarenum eſſe Meſſiam a Prophetis prædictum & prænuntiatum: quia id manifeſto demonſtrabant infinita ac evidentia miracula, quæ Chriſtus in ſuæ miſſionis confirmationem operabatur.

Obj. 3. Epheſinum II. Concilium erravit in fide: nempe probavit Euthichetis de Chriſto impietatem, hoc eſt, definiit unam tantum in Chriſto naturam, poſt unionem remanſiſſe: Ergo, &c.

Reſp. Conceſſo anteced. nego conſequens: quippe deſiit eſſe œcumenicum & liberum. Omnia nimirum per ſummam vim, advocatis etiam militibus, qui Epiſcopis in eo Concilio ſedentibus violentas manus inferrent, peracta ſunt; id vero conteſtati ſunt iidem Epiſcopi, cum poſtea ad Calchedonenſe Concilium vocati fuere.

Obj. 4. Concilium Ariminenſe erravit circa Verbi Conſubſtantialitatem cum Deo Patre: de illo nimirum Concilio hæc habet Hieronymus in ſuo adverſus Luciferianos Dialogo: *Tunc Nicænæ Fidei damnatio conclamata eſt. Ingemuit totus orbis, & Arianum ſe eſſe miratus eſt.* &c.

Reſp. Diſt. ant. Nicænæ Fidei damnatio conclamata eſt apparenter & in ſpecie, conc. ant. vere & realiter, neg. ant. Scilicet nihil definitum fuit in eo Concilio contra Verbi conſubſtantialitatem, ſed hoc unum actum eſt, quod conſenſerint Epiſcopi, ut vox iſta, *Conſubſtantialem* eraderetur e Symbolo cui Patres Nicæni eam inſeruerant: dece-

pti vero fuerant ab Arianis, qui pollicebantur sese rem ipsam quæ verbo illo *Consubstantialem* significabatur amplexuros esse, *Putavimus*, inquiunt, soluto jam Concilio, apud Hieronymum, *sensum Arianorum congruere verbis*.

Obj. 5. Concilium generale VI. erravit damnavit enim tanquam hæreticas Honorii Papæ Epistolas ad Sergium, licet essent Catholicæ.

Respondet Bellarminus damnatas fuisse Honorii Epistolas, non quod hæresim continerent Monothelitarum, sed quod prohiberent usum vocabulorum unius aut duplicis in Christo operationis: idque donec enucleatius quæstio de duplici in Christo voluntate explicaretur.

Obj. 6. Concilium Francofordiense, cui aderant Hadriani Papæ legati, erravit: nempe definiit idololatriæ favere Nicæni II. Concilii Decretum de imaginibus colendis: Ergo, &c.

R. 1. Concilium illud non fuisse generale nullus enim ei adfuit qui Orientalem Ecclesiam repræsentaret, nec quisquam ex Orientalibus ad ipsum vocatus est.

R. 2. Concilium Francofordiense non damnasse legitimum cultum imaginum, sed idololatriam tantum, quam, male intellectis vocabulis græcis Nicænæ Synodi, putaverat ab illo Concilio imaginibus assertam fuisse. Hinc factum est, ut Occidentales melius postea intellecto sensu Nicæni secundi Concilii, illud pro œcumenico & Catholico semper habuerint.

Obj. 7. Potest fieri, ut in Conciliis generalibus sint plures Episcopi mundi dilectores: cur ergo fieri non poterit ut errent?

R. Id fieri, quod Christus iis, qui Ecclesiam universalem repræsentarent, pollicitus sit Spiritum sanctum quoad lumen necessarium, ut veritas cognoscatur, & directionem & præsidium ut cognita doceatur: *Ubi duo vel tres congregati fuerint in nomine meo, ibi sum in medio eorum.*

C A-

CAPUT V.

De Conciliis generalibus in specie.

1. *Quæst.* Quodnam est Concilium generale primum?

R. Est Nicænum 1. quod quidem habitum est anno 325. Sylvestri Papæ temporibus. Definiit vero 1. contra Arrium, Verbum esse Deum, & ejusdem essentiæ cum Deo Patre. Ut autem Verbi divinitas exprimeretur vocabulo, quod Arrianorum cavillis non pateret, laudata Synodus inseruit Symbolo voce, *Consubstantialem*. Definiit 2. contra Quartodecimanos, Pascha Christianum celebrari non debere Luna 14. Martii in quamcumque septimanæ diem incideret, quod fiebat a Judæis, sed tantum die Dominica quæ occurreret post diem Lunæ 14. Martii. Definiit 3. inaniter ac sine causa conflatum fuisse in Ægypto adversus Ecclesiam Alexandrinam schisma a Meletio, quem Petrus Alexandrinus, quod idolis sacrificasset, ex Episcopatu dejecerat. Tandem 4. ea in Synodo nec plus nec minus quam viginti Canones ad disciplinam spectantes editi sunt. Arabici nimirum Canones, sic appellati quod ex Græco in linguam Arabicam versi sint, non sunt Nicænæ Synodi, licet illos ei nonnulli postremis hisce temporibus tribuerint: scilicet non reperiuntur in antiquis Concilii Nicæni exemplaribus: unde nusquam a Veteribus laudati sunt.

2. *Q.* Quodnam est Concilium generale Secundum?

R. Est Constantinopolitanum 1. quod habitum est anno 381. Damasi Papæ temporibus. Asseruit vero divinitatem Spiritus Sancti adversus Macedonium Constantinopolitanum Episcopum, qui

eam aperte negaverat: edidit præterea Symbolum illud quod intra Missarum solemnia decantatur, adjecitque totum articulum de Spiritu Sancto, de quo nihil statuerat Nicæna prima Synodus, utpote tota adversus Arrium habita. Condidit præterea septem Canones qui ad disciplinam pertinent.

Concilium istud, convocatione quidem non fuit generale: neque enim ad illud vocati sunt Occidentales Episcopi; sed postea evasit generale per Occidentalium consensum: a quibus tamen dogma tantum a Concilio definitum, non autem editi Canones probati sunt.

3. Q. Quodnam est Concilium generale Tertium?

R. Est Ephesinum 1. quod anno 431. imperante Theodosio juniore, & Romæ sedente Cælestino Papa celebratum est. Definiit unam tantum esse in Christo personam; ac Mariam esse vere Deiparam contra Nestorium Episcopum Constantinopolitanum, qui utrumque illud caput negaverat. Edidit præterea sex Canones, in quibus aut Nestoriani a suis sedibus deponuntur, aut a Nestorianis depositi restituuntur.

Illi Concilio non adfuerunt quidem Episcopi Patriarchatus Antiocheni; imo aliquandiu Authore Ioanne Antiocheno, illud rejecerunt, quod sensum Anathematismorum Cyrilli adversus Nestorium, non intelligerent: sed postea, eorumdem anathematismorum quos Ephesina Synodus probaverat, intellecto legitimo sensu, illud Concilium pro legitimo & œcumenico habuerunt; sicque ab omnibus ubique fidelibus habitum.

4. Q. Quodnam est Concilium œcumenicum Quartum?

R. Est Calchedonense, anno 451. celebratum, Imperante apud Orientales Martiano, & Romæ sedente Leone Magno. Definiit 1. contra Eutychetem Archimandritam, hoc est, Abba-

tem

cem Constantinopolitanum; duas esse Christi naturas in una hypostasi, Verbi nimirum convenientes. Definiit 2. irritam ac impiam esse contrariam definitionem quæ in pseudo-Synodo Ephesina secunda lata fuerat. 3. Ex Episcopatu dejecit Dioscorum Patriarcham Alexandrinum, qui latrocinio Ephesino adversus Flavianum Episcopum Constantinopolitanum pro errore Eutychetis inique præfuerat 4. Restitutæ sunt sedes Theodoreto & Ibæ Edesseno dejectis in latrocinio Ephesino, quod Nestorio favisse visi fuissent; ille in suis anathematismis contra anathematismos Cyrilli; iste vero in sua ad Marim Persam Epistola. 5. Editi sunt quidam Canones ad disciplinam spectantes: quos & probavit postea Ecclesia Romana, uno excepto vigesimo octavo, quo Præsuli Constantinopolitano primus post Episcopum Romanum locus (contra quod statuerat Concilium Nicænum I.) concessus est.

5. *Q.* Quodnam est Concilium generale Quintum?

R. Est Constantinopolitanum secundum, quod quidem indictum est ab Imperatore Justiniano, anno 549. cuique centum & sexaginta quinque Episcopi adfuerunt. In eo Concilio, intactis Theodoreti & Ibæ personis, quas Concilium Calchedonense admiserat, sub anathematis pœna damnati sunt qui defendere auderent tria famosa Capitula, Theodoreti nimirum Anatematismos adversus Cyrillum editos, Theodori Mopsuesteni opus adversus Apollinarem, & Ibæ ad Marim Persam Epistolam. Scilicet judicarunt Quintæ Synodi Patres tribus illis Capitulis contineri impiam Nestorii de duplici in Christo persona blasphemiam.

6. *Q.* Quodnam est Concilium generale Sextum?

R. Est Constantinopolitanum III. Cœpit vero die 7. Novembris anno 680. Agathonis Papæ ter-

tio, tertio quoque Constantini Pogonati Imperatoris. Definiit contra Monothelitas, duas esse in Christo voluntates, & duas operationes; humanæ nimirum naturæ unam, & alteram divinæ.

7. Q. Quodnam est Concilium generale Septimum?

R. Est Nicænum II. quod quidem habitum est anno 787. Imperante in Oriente Irene & filio ejus Constantino: Romæ vero sedente Hadriano Papa.

Definitum fuit in ea Synodo retineri debere tum Christi, tum Deiparæ, tum Angelorum, tum sanctorum virorum imagines; iis imaginibus deberi *honorariam adorationem*; eam autem adorationem non esse latriam quæ soli Deo debetur; non esse cultum qui ad figuras terminetur, sed qui referatur ad earum prototypa: *Non tamen* (inquit Actione 7.) *ad veram latriam quæ secundum Fidem est, quæque solam naturam, divinam decet, impertiendam: ita ut istis sicuti figura, pretiosa ac vivifica Crucis & sanctis Evangeliis & reliquis sacris monumentis, incensorum & luminum oblatio ad harum honorem efficiendum exhibeatur*. Editi sunt postea viginti duo Canones ad disciplinam spectantes; & in sedes suas restituti sunt Episcopi, quos Iconomachi, hoc est, imaginum effractores, in suo Conciliabulo Constantinopoli habito ex eis dejecerant.

8. Q. Quodnam est Concilium œcumenicum Octavum?

R. Est Constantinopolitanum IV. quod quidem habitum est anno 869. Basilio imperante Constantinopoli, & Hadriano II. Romæ sedente.

9. Q. Quæ fuit causa celebrandi Concilium œcumenicum Octavum?

R. Celebratum est ad dejiciendum Photium ex sede Constantinopolitana quam per vim invaserat, & ad restituendum sanctum virum Ignatium ini-

inique a Photio detrusum. Utrumque vero illud caput executioni mandatum est a sacra Synodo, & pax Latinos inter & Græcos confirmata: tum editi sunt varii Canones qui ad disciplinam spectant.

10. Q. Quodnam Concilium est generale Nonum?

R. Est Lateranense I. quod Romæ anno 1123. Callisto Papa II. & imperante in Germania Henrico V. celebratum est.

11. Q. Quæ fuit causa celebrandi Concilium Lateranense I?

R. Celebratum fuit duplici de causa. Scil. habitum est 1. ut Investiturarum abrogatio, secundum pacta inter Callistum & Henricum conventa, confirmaretur. Investiturarum autem nomine intelliguntur jura quædam eligendi Præsules confirmandi Electos, & mittendi eos in possessionem; quæ quidem jura Imperatores sibi sumpserant. 2. ut Palæstina & Hispania ab infidelium tyrannide, qua tunc opprimebantur, liberari possent. 3. Tandem ut restitueretur collapsa in Ecclesiis disciplina.

12. Q. Quis fuit exitus Concilii Lateranensis I?

R. Henrico duo concessa sunt. Primum, ut sisteret se præsentem electionibus quæ in illius Imperio fierent. Alterum, ut intra imperii Henriciani limites, Electi *Regalia*, hoc est fructuum percipiendorum potestatem per Sceptri regii contractum acciperent.

13. Q. Quodnam est Concilium generale Decimum?

R. Est Lateranense II. quod anno 1139. habitum est, sub Innocentio Papa II.

14. Q. Quotuplex fuit causa celebrandi Concilium Lateranense secundum?

R. Fuit triplex. Prima, ut conflatum a Petro Leonis schisma comprimeretur: altera ut damna-

tio, tertio quoque Constantini Pogonati Imperatoris. Definiit contra Monothelitas, duas esse in Christo voluntates, & duas operationes; humanæ nimirum naturæ unam, & alteram divinæ.

7. Q. Quodnam est Concilium generale Septimum?

R. Est Nicænum II. quod quidem habitum est anno 787. Imperante in Oriente Irene & filio ejus Constantino: Romæ vero sedente Hadriano Papa.

Definitum fuit in ea Synodo retineri debere tum Christi, tum Deiparæ, tum Angelorum, tum sanctorum virorum imagines; iis imaginibus deberi *honorariam adorationem*; eam autem adorationem non esse latriam quæ soli Deo debetur; non esse cultum qui ad figuras terminetur, sed qui referatur ad earum prototypa: *Non tamen* (inquit Actione 7.) *ad veram latriam quæ secundum Fidem est, quæque solam naturam, divinam decet, impertiendam: ita ut istis sicuti figuræ, pretiosæ ac vivificæ Crucis & sanctis Evangeliis & reliquis sacris monumentis, incensorum & luminum oblatio ad harum honorem efficiendum exhibeatur*. Editi sunt postea viginti duo Canones ad disciplinam spectantes; & in sedes suas restituti sunt Episcopi, quos Iconomachi, hoc est, imaginum effractores, in suo Conciliabulo Constantinopoli habito ex eis dejecerant.

8. Q. Quodnam est Concilium œcumenicum Octavum?

R. Est Constantinopolitanum IV. quod quidem habitum est anno 869. Basilio imperante Constantinopoli, & Hadriano II. Romæ sedente.

9. Q. Quæ fuit causa celebrandi Concilium œcumenicum Octavum?

R. Celebratum est ad dejiciendum Photium ex sede Constantinopolitana quam per vim invaserat, & ad restituendum sanctum virum Ignatium ini-

inique a Photio detrusum. Utrumque vero illud caput executioni mandatum est a sacra Synodo, & pax Latinos inter & Græcos confirmata: tum editi sunt varii Canones qui ad disciplinam spectant.

10. Q. Quodnam Concilium est generale Nonum?

R. Est Lateranense I. quod Romæ anno 1123. Callisto Papa II. & imperante in Germania Henrico V. celebratum est.

11. Q. Quæ fuit causa celebrandi Concilium Lateranense I?

R. Celebratum fuit duplici de causa. Scil. habitum est 1. ut Investiturarum abrogatio, secundum pacta inter Callistum & Henricum conventa, confirmaretur. Investiturarum autem nomine intelliguntur jura quædam eligendi Præsules confirmandi Electos, & mittendi eos in possessionem; quæ quidem jura Imperatores sibi sumpserant. 2. ut Palæstina & Hispania ab infidelium tyrannide, qua tunc opprimebantur, liberari possent. 3. Tandem ut restitueretur collapsa in Ecclesiis disciplina.

12. Q. Quis fuit exitus Concilii Lateranensis I?

R. Henrico duo concessa sunt. Primum, ut sisteret se præsentem electionibus quæ in illius Imperio fierent. Alterum, ut intra imperii Henriciani limites, Electi *Regalia*, hoc est fructuum percipiendorum potestatem per Sceptri regii contractum acciperent.

13. Q. Quodnam est Concilium generale Decimum?

R. Est Lateranense II. quod anno 1139. habitum est, sub Innocentio Papa II.

14. Q. Quotuplex fuit causa celebrandi Concilium Lateranense secundum?

R. Fuit triplex. Prima, ut conflatum a Petro Leonis schisma comprimeretur: altera ut damna-

nentur errores Petrobusianorum & Arnoldistarum: tertia, ut in integrum restitueretur collapsa Ecclesiæ disciplina.

15. Q. Quinam fuerunt errores Petri de Bruys, ac eorum qui ab ipso dicti sunt Petrobusiani?

R. Docuerat 1. inutile esse ad salutem datum parvulis Baptisma. 2. Everti debere Templorum ædificia. 3. Cruces confringi, non autem adorari, debere. 4. Eucharistiam non continere realiter verum Christi corpus. 5. Mortuos nec Presbyterorum sacrificiis, nec Fidelium precibus juvari. Arnoldus, a quo Arnoldistæ nomen traxere, in eosdem ferme errores in quos Petrus de Bruys, lapsus fuerat: *De sacramento Altaris*, inquit Otho Frisingensis, *de Baptismo parvulorum, non sane dicitur sensisse*.

16. Q. Quodnam est Concilium generale XI.

R. Est Lateranense III. quod imperante in Germania Friderico I. & Romæ sedente Alexandro Papa III. anno 1179. habitum est.

17. Q. Quid causæ fuit celebrandi Concilium Lateranense tertium?

R. Triplex fuit. 1. Ut eligerentur media ad schisma deinceps vitandum. 2. Ut damnarentur Valdensium de Ecclesia & Sacramentis errores. 3. Ut reformarentur mores usura, simonia, aliisque vitiis corrupti.

18. Q. Quodnam est Concilium generale Duodecimum?

R. Est Lateranense IV. quod anno 1215. sub Innocentio Papa III. celebratum est.

19. Q. Quid actum est in Concilio Lateranensi Quarto?

R. 1. Damnatus fuit liber Abbatis Joachimi, quo impugnarat Petrum Lombardum qui in Sententiis asseruerat, rem unam esse in Trinitate essentiam, nimirum, quæ nec generet, nec generetur. 2. De coercendis ac puniendis hæreticis nonnulla decreta sunt. 3. Amplissimæ indulgentiæ iis concessæ sunt,

qui

qui adversus Saracenos arma laturi essent. 4. Varii editi sunt Canones ad Ecclesiæ reformationem spectantes.

20. Q. Quodnam est Concilium generale Decimum tertium?

R. Est Lugdunense primum, quod quidem anno Christi 1245. celebratum fuit, Innocentio Papa IV. & in Germania imperante Friderico II.

21. Q. Quid actum est in Concilio primo Lugdunensi?

R. Innocentius Papa IV. excomunicationis & depositionis sententiam protulit in Fridericum II. propter excessus varios, & scelera quæ idem Innocentius coram Concilio sigillatim recensuit. Exauctorationis vero decretum sic habet: *Sacro præsente Concilio, ad memoriam sempiternam*, &c. cum e contra alia decreta sic inscripta sint: *Ex communi Concilii approbatione sancimus*, &c. Actum quoque fuit de mediis per quæ Saracenis qui Jerosolymorum urbem expugnaverant, & Tartaris qui in Hungariam irrepserant, obviam iretur.

22. Q. Quodnam est Concilium generale Decimum quartum?

R. Est Lugdunense II. quod habitum est anno 1274. Illi per seipsum præfuit Gregorius Papa X. Præter Patriarchas Constantinopolitanum & Antiochenum adfuere quingenti Episcopi: adfuerunt pariter Jacobus Aragoniæ Rex, Michaelis Palæologi Græcorum Imperatoris, Regum Franciæ, Germaniæ, Angliæ, Siciliæ, Tartariæ Oratores. Vocatus & fuerat sanctus Thomas Aquinas, sed obiit in itinere, verum adfuit sanctus Bonaventura, quem Gregorius Lugduni S. R. E. Cardinalem & Episcopum Albanensem creavit.

23. Q. Quæ sunt Acta præcipua Concilii Lugdunensis secundi?

R. Statutum est 1. ut Decimæ bonorum Ecclesiasticorum conferrentur ad subsidium Terræ sanctæ quam Saraceni oppresserant 2. Pax inita est

Latinos inter & Græcos qui antea schismate divisi erant. 3. Probata est additio particulæ *filioque* quæ a Latinis facta fuerat Symbolo, quo quidem cum ejusmodi additione ter Græce intra missarum solemnia decantatum est. 4. Græci & suarum Ecclesiarum & Michaelis Palæologi nomine, concessum divinitus Romanæ Sedi in singulas orbis Ecclesias Primatum professi sunt. 5. Promulgati sunt varii Canones ad disciplinam spectantes.

24. Q. Quodnam est Concilium generale Decimum quintum?

R. Viennense in Galliis habitum sub Clemente Papa V. ann. 301. licet indictum esset anno 1307.

25. Q. Quænam acta sunt in Viennensi Concilio?

R. Multa. Nam. 1. Templariorum Ordo, *sacro approbante Concilio*, extinctus est, eorumque bona Equitibus sancti Joannis Jerosolymitani tradita sunt. 2. Promulgata fuit Clementina *de Summa Trinitate & Fide Catholica*, ubi damnantur errores Petri Olivi, qui asseruerat Christi adhuc viventis latus lancea fuisse perforatum; animam rationalem non esse formam corporis; Fidem & virtutes in Baptismate non infundi. 3. Promulgata est altera Clementina *Ad nostrum*, qua Beguardorum & Beguinorum errores damnati sunt.

26. Q. Quodnam est Concilium generale decimum sextum?

R. Est Constantiense, quod quidem cœpit anno 1415; absolutum est vero anno 1418.

27. Q. Quid causa fuit celebrandi Constantiense Concilium?

R. Triplex fuit *Prima*, ad extinctionem Schismatis quo jam diu laborabat Ecclesia: nempe tres se pro veris Romanis Pontificibus jactabant, Joannes XXIII. Gregorius XII. Benedictus XIII. Cuique nonnulla regna, nonnullæ provinciæ parebant; cuique pariter sui erant Cardinales. *Secunda*, ad stabiliendam Fidem adversus Vvicleffum,

ſum, Joannem Hus & Hieronymum de Praga. *Tertia*, ad univerſalis Eccleſiæ tam in capite, quam in membris reformationem.

28. Q. Quæ præcipua ſunt Acta Concilii Conſtantienſis?

R. Plura. Nam 1. prolata eſt deſponſitionis ſententia adverſus Joannem Papam XXIII. tanquam in contumacem (ſe nimirum ſubduxerat e Concilio): Schiſmatis fautorem, reum perjurii (ſeſe enim dato ſacramento obſtrinxerat ad deponendum Pontificatum, ſi ita Concilio videretur & conſcium Simoniæ, pluriumque aliorum gravium criminum: eam autem ſententiam idem Joannes poſtea ratam habuit ac confirmavit ſcripto 2. Admiſſa eſt unanimi conſenſu Gregorii XII. ceſſio. 3. Petrus de Luna, Benedictus XIII. in ſua obedientia nuncupatus dejectus eſt, & in eum tanquam in contumacem & ſchiſmatis fautorem prolata eſt excommunicationis ſententia 4. Damnati ſunt quadraginta quinque articuli Fidei contrarii, quos Joannes Wvicleffus, Preſbiter Anglus protulerat in medium. 5. Damnati ſunt quoque triginta alii articuli Joannis Hus. 6. Hieronymus de Praga tanquam fautor articulorum, tum Wvicleffi, tum Joannis Hus; excommunicatione mulctatus, traditus eſt ſæculari brachio, cujus juſſu vivus exuſtus eſt. 7. Electus eſt in ſummum Pontificem Martinus V. a quo in eodem Conſtantienſi Concilio plures Conſtitutiones promulgatæ ſunt. Vide in Inſtitutionibus Animadverſiones in Concilium Conſtantienſe.

29. Q. Quodnam eſt Concilium generale decimum ſeptimum?

R. Eſt Baſileenſe convocatum a Martino Papa V. quæ quidem convocatio ab Eugenio IV. qui Martino ſucceſſit, confirmata eſt. Cœpit anno 1431. & deſiit anno 1442.

30. Q. Quid cauſæ fuit celebrandi Concilium quod Baſileenſe dicitur?

R. Tri-

R. Triplex fuit *Prima*, ad tentandam Bohemorum cum Ecclesia Catholica unionem: perdurabant nimirum adhuc in Bohemia Joannis Vvicleffi & Joannis Hus errores in Concilio Constantiensi solemniter damnati. *Secunda*, ad conciliandam pacem inter Christianos Principes qui tunc Rempublicam Christianam bellis lacerabant. *Tertia* ad Cleri reformationem, quæ in Concilio Constantiensi tentata quidem, sed ad exitum perducta non fuerat.

31. *Q.* Quid actum est in Concilio Basileensi?

R. Plura fuerunt acta. 1. Concilii generalis potestas sessionibus 2. 3. 18. 29. & 33. explicata & confirmata fuit. 2. Probata sunt pacta Bohemos inter & Concilii legatos in Ægra oppido conventa. 3. Damnatus fuit libellus fratris Augustini de Roma, Archiepiscopi Nazareni in quo præter cætera continebatur hæc propositio: *Christus quotidie peccat, & ex quo fuit Christus, quotidie peccavit.* idque, quamvis, ut ait Concilium, idem Archiepiscopus diceret, se eam non intelligere de Christo capite, sed de membris ejus quæ una cum ipso unum Christum efficiunt. 4. Probata est consuetudo communicandi sub una tantum panis specie. 5. Sessione 26. actum est de Conceptione Beatæ Mariæ Virginis, declaratumque fuit doctrinam, qua immunis a peccato asseritur, amplectendam esse, tanquam *piam & consonam cultui Ecclesiastico, Fidei Catholicæ, rectæ rationi & Scripturæ.* 6. Sessione 34. lata fuit depositionis sententia in Eugenium Papam IV. quod post iteratas monitiones Concilii translationem ab ipso factam rescindere detrectasset; & tandem probata est Amedæi Sabaudiæ Ducis electio in Papam, facta a Cardinalibus & aliis ad id specialiter a Concilio deputatis.

32. *Q.* Concilium Basileense estne œcumenicum?

R. Fuit œcumenicum usque ad sessionem 24. in-

inclusive: quoad cæteras vero non fuit œcumenicum. Scilicet Eugenius Papa IV. priores 24. sessiones habuit pro actis ecumenici Concilii, ut patet ex Bulla ab ipso promulgata 18. Kalendas Januarii, anno 1433. Verum sessione 25. sanior Concilii pars judicavit valere translationem Concilii in urbem Florentiam, aut in alium Italiæ locum, quem Eugenius IV. elegisset. Abeo tempore pauci Præsules remanserunt Basileæ, majorque ac sanior pars ad Eugenium accessit. Vide in Institutionibus Animadversiones in Concilum Basileense.

33. Q. Quodnam est Concilium generale decimum octavum?

R. Est Florentinum; quod quidem Ferrariæ incepit die 9. Aprilis anno 1434. Præfuit illi Concilio Eugenius Papa IV.

34. Q. Quid actum fuit in Concilio Florentino.

R. Post multas collationes & disputationes Grecos inter & Latinos habitas promulgatum est sacro approbante Concilio Eugenii de Fide decretum: quo quidem sancitum est. Spiritum sanctum a Patre & Filio procedere. 2. Recte particulam *Filioque* additam fuisse Symbolo. 3. Valere consecrationem sive in azymo, sive in fermentato pane. 4. Animas piorum qui plene pro peccatis in hac vita non satisfecerint, purgari in altera purgatoriis penis, antequam Dei visione fruantur 5. Romanorum Pontificum jure divino habere primatum in tota Ecclesia. 6. Servari debere jura quæ Canones aliis Patriarchis concesserunt.

35. Q. Quid actum est Florentiæ post Græcorum discessum, & soluto jam Concilio?

R. Promulgatum est Florentiæ decretum Eugenii Papæ pro instructione Armenorum, qui quarto post Græcorum discessum mense Florentiam advenerant, ut cum Ecclesia Romana unionem ac societatem inirent.

36. Q. Quodnam est Concilium generale ultimum?

R. Est Tridentinum; quod quidem ab ann. 1545.

usque

usque ad annum 1563. sub tribus Pontificibus Romanis, Paulo III. Julio III. & Pio IV. celebratum est.

37. Q. Quid causæ fuit celebrandi Tridentinum Concilium?

R. Duplex fuit. Coactum est scilicet. 1. ad stabiliendam Fidem contra Lutheri, Calvini ac aliorum hæreticorum qui tunc grassabantur, errores 2. Ad restituendam Ecclesiæ disciplinam, quam hæreses & bella plurimum labefactaverant.

38. Q. In quibus præsertim Fidei capitibus, Lutherus, Zuinglius & Calvinus erraverant?

R. In capitibus de Libris Canonicis, de Justificatione, de Sacramentis, de Indulgentiis, de penis purgatoriis, de invocatione Sanctorum: Hi vero errores proscripti sunt in Concilio Tridentino; quod quidem 25. sessiones complectitur. Ubique receptum est illud Concilium in iis quæ ad Fidem spectant, sed ubique nondum obtinuit quoad capitula quæ pertinent ad formationem. Sæpius in Galliis a Rege Christianissimo postularunt Cleri Gallicani generalia Comitia, ut Episcopis liceret ejusdem Concilii capita ad reformationem spectantia promulgare: sed nondum id eis concessum est; quibus autem de causis hic non est dicendi locus.

39. Q. Sunt ne præter enumerata, aliqua generalia Concilia.

R. Numerantur quidem & aliqua alia. Sed cum in Galliis nec promulgata, nec recepta fuerint, ideo hic ea non duximus esse recensenda.

CA-

CAPUT VI.

De Ecclesia.

1. *Quaest.* QUomodo definitur Ecclesia?

R. Definitur *Coetus Sanctorum*, hoc est hominum qui vocati sunt ad sanctitatem *sub uno capite Christo, & ejus in terris Vicario Romano Pontifice, Deo servientium*.

2. *Q.* Soli praedestinati sunt ne Ecclesiae membra?

R. Non sunt: ad eam enim etiam pertinent homines reprobi, qui sub legitimis Pastoribus Fidem exterius profitentur.

3. *Q.* Quibus argumentis probari potest reprobos qui sub legitimis Pastoribus Fidem exterius profitentur, esse Ecclesiae membra?

R. Probari potest 1. ex Matthaei 3. cap. in quo Ecclesia comparatur areae in qua sunt paleae quae igne inextinguibili comburendae sunt. 2. Ex Matthaei 22. cap. ubi eadem Ecclesia comparatur cum convivio, in quo erat qui ejectus fuit in tenebras exteriores. 3. Ex Matthaei 25. ubi Ecclesia comparatur decem virginibus, inter quas fuerunt quinque fatuae, quibus sponsus dixit, *Nescio vos*.

Obj. 1. Augustinus saepis afferit, reprobos ad Ecclesiam non pertinere: ergo, &c.

R. Augustinum loqui iis in locis de Ecclesia sumpta quoad esse finale, hoc est, docet rebrobos nunquam consecuturos esse finem ultimum propter quem instituta est Ecclesia, scil. visionem beatificam in patria: sed non loquitur de Ecclesia secundum esse materiale quod habet in via, hoc est, quoad conjunctionem cum Christo aut per Fidem mortuam, aut per Fidem quae per dilectionem, licet cum perseverantia minime conjunctam, operatur. Hinc est quod idem Augustinus comparet Ecclesiam cum lilio quod est inter spinas, in-

Resp. Quoad plura membra, conc. quoad omnia nego. Nec mirum quod Ecclesia sic appelletur cum denominatio ex nobiliori parte sumi debeat.

Obj. 4. Impii Diabolum habent pro patre; juxta illud Christi: *Vos ex patre Diabolo estis*: Ergo Ecclesiam pro matre habere non possunt.

R. Dist. ant. quoad aliqua, seu quoad peccatum, conc. ant. quoad omnia, nego ant. Impii enim non a Diabolo, sed a Christo Baptismum habent & quoad hoc, non autem quoad illud Ecclesiam habent pro matre; per Baptismum enim tanquam ex Christi semine eos genuit.

4. Q. Infideles occulti, qui permanent exterius in Fide, suntne in Ecclesia?

R. Sunt. Nam 1. Ecclesia in eos jurisdictionem habet. 2. Ab ea per excommunicationis decretum, ubi suam hæresim prodiderint ejici possunt: Ergo sunt in ea, donec suam hæresim prodant.

Obj. 1. Nihil est in occultis infidelibus per quod uniantur Ecclesiæ. 2. Hæretici, licet occulti, sunt ipso facto excommunicati.

R. Ad 1. Infideles occultos uniri Ecclesiæ per Baptismum, & per externam quam legitimis Pastoribus exhibent obedientiam. Ad 2. Sunt excommunicati *interius*, conc. ant. *exterius*, nego ant. Sola excommunicatio externa homines projicit ex Ecclesiæ sinu: unde qui interius tantum sunt infideles, si Pastores sint, sua non excidunt jurisdictione.

7. Q. Publici hæretici, manifesti schismatici suntne in Ecclesia?

R. Non sunt Ratio est 1. quia nullus Christianus per sexdecim prima sæcula credidit homines de quibus agitur esse in Ecclesia. 2. Veteres, quoties verbum hoc *Ecclesia*, simpliciter ac sine addito protulerunt semper intellexerunt societatem in qua non essent hæretici publici, aut Schismatici manifesti. Vide Irenæum lib. 3. cap. 4. Tertul-

Tertullianum in lib. de Præscriptionibus ; Hieronymum sub finem dialogi adversus Luciferianos ; Canonem 9. Concilii Leodiceni, Canonem 6. primi Concilii Constantinopolitani quintam generalem Synodum actione tertia. 3. Patres veram Ecclesiam vocarunt Catholicam, hoc est, societatem ubique diffusam : at hujusmodi non sunt hæreticorum sectæ.

Obj. Publici hæretici & manifesti schismatici in pluribus articulis conjuncti sunt cum Ecclesia: Ergo in ea sunt 2. Hæretici per Baptismum, Ecclesiæ filios generant: Ergo sunt in Ecclesia: cum vera Ecclesia (ut pote sola Christi sponsa) Christo filios generare possit.

R. Ad id satis non esse conjunctionem cum Ecclesia in aliquibus articulis: requiritur enim conjunctio in omnibus articulis qui expresse ab Ecclesia definiti sunt. Ad 2. dist. ant. Hæresis Christo per Baptismum filios generat, tanquam Ecclesiæ ancilla: conc. ant. tanquam Christi sponsa, nego ant. In Baptismate quod habent hæretici reperitur sacrum semen Christi qui sponsus est Ecclesiæ: unde cum Baptismum parvulis conferunt societates hæreticæ, Christi semine quod in suo veluti utero exceperunt, non sibi, sed Ecclesiæ filios pariunt. Ita Augustinus in libro 1. de Bapt. cap. 15.

Obj. 2. Si hæretici non essent in Ecclesiæ corpore, explicari non posset quomodo Ecclesia sit ubique diffusa : scilicet constat nullam particularem societatem, ne Romanam quidem, ubique esse diffusam.

R. 1. Ubique reperiri fideles qui Catholicam Fidem profitentur ac præterea hæreticorum infantes baptizati, ad Ecclesiam pertinent tanquam quæ eos per Christi semen in ancillarum utero genuerit.

R. 2. Eo sensu vera Ecclesia est ubique diffusa, quod licet supponatur in omnibus terræ provinciis

non

non reperiri, semper sua amplitudine superet alias omnes societates Christianas seorsim sumptas: ita Augustinus lib. 3. contra Cresconium cap. 66.

Obj. 3. Homines in Schismate constituti possunt consequi salutem æternam: Ergo sunt in Ecclesia.

Probatur ant. 1. Multi viri pii reperti sunt in Schismate decem Tribuum sub Jeroboamo. 2. Reperti sunt in Schismatibus, quæ sæpius lacerarunt Ecclesiæ vestem.

R. Dist. ant. Si Schismati non consentiant, conc. ant. si e contra consentiant, nego ant. Viri pii qui in Jeroboami Schismate reperti sunt, nusquam illi consensere. Qui vixerunt in Schismatibus quæ in Ecclesia Catholica contigerunt, nusquam adhæserunt Schismati, imo uniti erant Ecclesiæ, mediante legitimo Concilio, cui sese ex animo subjiciebant.

8. *Q.* Quænam certæ notæ sunt veræ Ecclesiæ?

R. Sunt quatuor præcipuæ ad quas cæteræ reducuntur; Unitas nimirum, Sanctitas, Catholicitas & Apostolicitas: hoc est, vera Ecclesia est una, sancta, catholica, apostolica.

9. *Q.* Unde probatur veram Ecclesiam esse Unam?

R. Ex Scriptura Joannis 10. vocatur unum ovile Canticorum cap. 6. sub unius columbæ figura exhibetur: *Una est columba* mea. Ad Ephesios cap. 2. dicitur una domus, una ædificatio. Primæ ad Corinth. 12. dicitur Unum Christi corpus.

Idem quoque probatur ex Patribus: ii enim Ecclesiam compararunt cum Arca Noe; cum domo in qua Agnus paschalis ab una familia comedi debebat; cum inconsutili veste Christi; cum domo Raab: Atqui non multiplex, sed una tantum fuit Arca Noe, una non multiplex domus in qua comedi debebat Agnus Paschalis; una & indivisa fuit Christi vestis, &c.

10. *Q.* Est-ne momenti alicujus quæstio de Unitate Ecclesiæ; seu Doctrina qua asseritur Ecclesiam esse unam, estne scitu maxime necessaria?

R. Est:

R. Est: quia extra unam illam Ecclesiam nemo potest consequi salutem. Id enim docet 1. Hieronymus: *Quicumque*, ait Hieronymus epist. 17. *extra hanc domum agnum comederit, profanus est*. Si quis in Arca Noe non fuerit, peribit regnante diluvio. Docet 2. Augustinus, Enchiridii cap. 63. eum qui præter illam est, nec cum Deo esse. 3. Extra unam illam Ecclesiam vera charitas non reperitur. Nec id mirum est: hæresis enim formalis, seu quæ est cum contumacia, varia crimina necessario secum importat: voluntatem nimirum rebellem in Ecclesiam; calumniæ crimen quod impingitur Ecclesiæ, cum erroris insimulatur; furtum; hæretici enim ministerium usurpant quod soli Ecclesiæ proprium est; & tandem gravissimi scandali peccatum: scilicet hæretici aperta sua in Ecclesiam rebellione sunt offendiculo populis fidelibus: mirum igitur non est quod nec hæretici, nec schismatici salutem, si in suis impiis cœtibus moriantur, consequi minime possint.

11. Q. In quibus posita est Unitas Ecclesiæ?

R. In tribus, in Fide nimirum, *Una Fides, unum Baptisma*; in Sacramentis, unde si plus aut minus admittantur, quam admittit Ecclesia, non est unitas; & tandem in Pastoribus non quidem numero, sed missione, sed successione.

12. Q. Quodnam est centrum unitatis Ecclesiæ?

R. Sedes est Romana: ipsa enim jure divino primatum habet in omni Ecclesia. *Navigare autem*, inquit Cyprianus epist. 55. *ad Petri Cathedram, atque ad Ecclesiam principalem, unde unitas sacerdotalis exhorta est*, &c.

13. Q. Sedes Romana, & Ecclesia Romana sunt ne unum & idem?

R. Non sunt, proprie loquendo: nempe Sedes Romana est particularis illa Ecclesia, singularis illa Cathedra quæ a Petro Romæ constituta est: Ecclesia vero Romana, est non solum Cathedra quæ a Petro Romæ constituta est, sed aliæ omnes

par-

Resp. Dist. conseq. Physice, conc. conseq. moraliter, nego conseq. Scilicet Ecclesia quæ cum Petri Cathedra communionem habet, præ Sectis omnibus eminet in præcipuis Europæ partibus nec in aliqua ditione particulari est coarctata sicut hæreticorum, aut schismaticorum societates. Unde diffusior est qualibet secta seorsim sumpta: idque satis est, ut appelletur Catholica; nempe Irenæi & antiquorum Patrum temporibus id ei nominis jam conveniebat, quamvis multo pauciores quam nunc essent provinciæ, in quibus emineret.

17. *Q.* Vera Ecclesia estne Apostolica?

R. Est: Et quidem 1. secundum doctrinam: nihil enim credit quod ab Apostolis non acceperit: nullas habet morum regulas, quas iidem Apostoli non tradiderint: secundum authoritatem: scilicet a Pastoribus regitur, qui non intercepta serie Apostolis successerunt.

18. *Q.* Sola Ecclesia quæ cum Petri Cathedra communicat, estne Apostolica?

R. Sola. Nam 1. ipsa est, quæ sola profitetur doctrinam quam Apostoli tradiderunt. Impossibile enim est ostendere eam passam fuisse aliquam in Fide aut morum regulis mutationem. 2. Sola est quæ sit Apostolica secundum authoritatem: sola etiam ab Apostolorum temporibus continuam & non interceptam successionem Pastorum habet, & habuit semper: cum e contra aliarum Societatum ministri ostendere non possint quibus successerint: unde ipsa sola Romana Ecclesia, divinam habet missionem ad docendum, ad conferenda Sacramenta, ad jurisdictionem exercendam: quam enim missionem sibi divinitus extraordinarie concessam jactitant hæretici, fictitia est: tum quod nulla sit divina missio, nisi quæ per successionem Apostolicam recipitur: tum quod extraordinaria missio, si quę foret, miraculis confirmari deberet, ut suam ipse Christus & Apostoli confirmarunt.

Obj. Apud Græcos Schismaticos remansit integritas ordinationis. Ergo & accepta quodnam divinitus ordinaria missio.

Resp. Conc. ant. dist. conseq. Quoad aliqua Pastoratus officia, conc. quoad omnia, nego. Nempe possunt Græci valide consecrare Corpus Christi, sed non possunt regere Ecclesiam Dei: avulsi nimirum a capite, unde omnis unitas sacerdotalis exoritur, non possunt Christi fidelibus præesse.

19. Q. Vera Ecclesia est ne Visibilis?

R. Est: Idque probatur 1. ex eo quod quoties Scripturæ de Ecclesia mentionem faciunt, eam exhibeant tanquam visibilem quemdam cętum: Actorum 28 Paulus gregem visibilem, utpote qui ab Episcopis cognosci possit, intelligit, cum hæc habet: *Attendite vobis, & universo gregi, in quo vos Spiritus sanctus posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei*. Domum quoque quæ oculis pateat idem Paulus intelligit Ecclesiæ nomine, primæ ad Tim. 3. *Hæc tibi scribo, fili Timothæe, ut scias quomodo oporteat te in domo Dei conversari, quæ est Ecclesia Dei vivi.*

Probatur 2. ex sanctis Patribus, qui omnes ad unum, civitatem illam quæ ex Evangelio est supra montem posita, Ecclesiam interpretati sunt: *Nulla est* (inquit August. in lib. 3. contra epistolam Parmeniani, cap. 5.) *securitas unitatis, nisi ex promissis Dei, Ecclesia declarata, quæ supra montem constituta abscondi non potest*. 2. Ecclesia est hominum societas: at societas hominum visibilis est. Ecclesiam audire jubemur, & ad eam redire, si per schisma ab ea discesserimus: at quomodo id exequi poterimus, si Ecclesia non sit visibilis?

Obj. 1. Apostolus ad Hebræos cap. 12. scribit Ecclesiam non esse montem tractabilem.

Resp. Apostolus eo in loco non de Ecclesia in terris militante, sed de Ecclesia in cœlis triumphante loquitur; unde subdit: *Et multorum millium Ange-*

Angelorum frequentiam & spiritus justorum & perfectorum.

Obj. 2. Lex nova & Ecclesia idem sunt: at Lex nova non est visibilis, cum (ut patet ex Jeremiæ cap. 31.) scripta sit in hominum cordibus: *Dabo legem meam in cordibus eorum*: Ergo, &c.

Resp. Nego ant. Ecclesia enim est illa congregatio hominum qui Legem novam profitentur.

20. Q. Ecclesia est ne Indefectibilibus?

R. Est. Scilicet 1. est semen illud cui Deus benedixit, & cum quo (ut habetur Isaiæ 6.) Deus fœdus iniit perpetuum: 2. est regnum illud, quod (ut prædicitur Danielis cap. 2.) in æternum non dissipabitur: 3. est (ut habetur Matthæi 3.) area in qua ad finem usque sæculorum triticum & paleæ reperiuntur: 4. Pastores a Christo constituti non deficient *donec* (ut ait Apostolus ad Ephesios 4.) *occurramus omnes in unitatem Fidei, & agnitionis filii Dei*: ergo & visibilis grex cui præerant Pastores illi: 5. Augustinus totus est in suis adversus Donatistas operibus, ut probet nec Ecclesiam unquam defecisse (quod asserebant Donatistæ) nec deficere posse: idque probat ex his Christi verbis: *Ecce ego vobiscum sum usque ad consumationem sæculi*.

Obj. 1. Ecclesia in solo Elia quondam remanserat: *Derelictus sum* (inquit Regnum 19.) *Ego solus*, ergo, &c.

Resp. Nego ant. Nam 1. dato quod Ecclesia tota periisset in regno Israel, in quo erat Elias, non sequitur eam ubique periisse: erat enim integer Dei cultus in Regno Juda cui tunc Asa, & postea Josaphat, optimi Principes, præfuerunt. 2. Eliæ querenti quod in regno Israel solus Dei veri cultor remansisset; sic Deus ipse respondit: *Reliqui mihi septem millia virorum in Israel, quorum genua non sunt incurvata ante Baal*. 3. Quamvis daretur Ecclesiam in tota Judæorum Republica nonnunquam visibiliter periisse: idem tamen

dici non deberet de Ecclesia Christiana: Ratio est, quia Deus Ecclesiæ Judaicæ perpetuam stabilitatem non promiserat, quam tamen Christianæ expresse pollicitus est.

Obj. 2. Apostolus secundæ ad Thessalonicenses 2. prædicit generalem apostasiam esse futuram in Ecclesia, anti-Christi tempore.

Resp. Apostasiam illam futuram separationem a trunco: truncus igitur superstes erit. Hinc Christus ait quod propter Electos qui tunc supererunt, breviandi sint dies illi.

Obj. 3. Ecclesia Christiana defecit Arianorum tempore: *Tunc* (ait Hieronymus in dialogo adversus Luciferianos) *Nicæna Fidei damnatio conclamata est: ingemuit totus orbis, & Arianum se esse miratus est.*

Resp. Loqui Hieronymum de Concilio Ariminensi, quod quidem scandalo fuit Ecclesiæ, tum quod consenserit ut vocabulum, *Omoousion* e Symbolo deleretur, tum quod cum Arianis communicasset. Sed id actum est pacis causa: Ariani nimirum palam testabantur se amplexuros esse Nicænam Fidem, si vox illa, quæ, ut ajebant, in Scripturis non reperitur, eraderetur ex Symbolo: unde in specie tantum, non autem re ipsa, conclamata est Nicænæ Fidei damnatio. 2. Dato (quod tamen falsum est) Ariminense Concilium Arianæ hæresi patrocinatum esse; inde tamen non sequitur ubique tunc Ecclesiam periisse, scilicet tum in Oriente plures Ecclesiæ, & in Occidente fere omnes palam profitebantur Nicænam Fidem.

21. *Q.* Ecclesia Catholica, hoc est cœtus Pastorum, quibus præest Romanus Pontifex, estne infallibilis?

R. Est infallibilis: & quidem 1. prout in Pastoribus ad Concilium generale congregatis, repræsentatur: nempe (ut superius dictum est) Concilia generalia sunt in Fidei & morum re-

regulis definiendis omnino infallibilia. 2. Infallibilis est etiam in unanimi omnium particularium Ecclesiarum in unum dogma consensu: scilicet per orbem diffusa, non minus quam in Conciliis generalibus, est sponsa illa de qua hæc habet Apostolus: *Despondi vos uni viro virginem castam exibere Christo*: non minus est domus Dei, quæ ex Apostolo *est columna & firmamentum veritatis*.

Hinc factum est ut dogma in quod omnes Ecclesiæ unanimiter consentirent, non minus habitum sit dogma Fidei, quam quod in Conciliis generalibus definitum fuerat.

Hinc etiam factum est ut illum unanimem Ecclesiarum consensum Patres quovis sæculo Novatoribus opposuerint: id nimirum videre est apud Eusebium historiæ libro 4. cap. 7. Hieronymum in suo contra Vigilantium opere, Augustinum libro 4. ad Bonifacium cap. ult. & tandem Vincentium Lyrinensem in Commonitorio: *In ipsa* inquit, *Catholica Ecclesia magnopere curandum est, ut id teneamus, quod ubique, quod semper, quod ab omnibus creditum est*.

CAPUT VII.

De Romano Pontifice.

1. *Quæst.* Romanus Pontifex est ne legitimus Petri successor?

R. Est: cum habeat Cathedram in qua Petrus sedit, & mortuus est. Nam 1. nullus unquam Episcopus alius a Romano se Petri successorem prædicavit. 2. Tota traditio asseruit Pontificem Romanum esse Petri successorem: ita enim docent Tertullianus in libro de præscriptionibus cap. 36. Irenæus lib. 3, cap. 3. Cyprianus lib. 1. epist. 3. Epiphanius hæresi 27. Augustinus, qui libro 2. contra litteras Petiliani

cap. 52. sic loquitur *Cathedra tibi quid fecit Ecclesia Romana, in qua Petrus sedit, & in qua nunc Anastasius sedet?*

2. Q. Ex eo quod Romanus Pontifex sit legitimus Petri successor, colligiturne eum divinitus habere primatum in omni Ecclesia?

R. Recte colligitur: is enim qui succedit alteri, jura habet omnia quæ habebat ille cui succedit: Atqui Petrus primatum divinitus habuit in omni Ecclesia: nam 1. petra fuit super quam fundata est Ecclesia: *Tu es Petrus* (inquit Christus Matthæi 16.) *& super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam*. 2. Petro non in agnos tantum, hoc est in fideles, sed & in oves, hoc est in Pastores qui fideles per Sacramenta tanquam fœtus Christo generant, Pastoratus a Christo creditus est: *Pasce* (ait Christus ipsum alloquens, Joannis cap. 21.) *agnos meos, pasce oves meas.*

Primatum illum Petro divinitus concessum agnovit tota Traditio; hic satis sit laudare Cyprianum in epistola ad Quintum; Leonem Magnum sermone de sua ad Pontificatum assumptione; Concilium Constantinopolitanum I. can. 2. Concilium Calchedonense.

Hinc merito in Concilio Constantiensi damnatus est hic Vvicleffi articulus: *Non est de necessitate salutis credere Romanam Ecclesiam esse supremam inter alias Ecclesias.*

Hinc etiam merito facta est hæc definitio in Concilio Florentino: *Definimus, sanctam Apostolicam Sedem & Romanum Pontificem, in universum orbem tenere Primatum; & ipsum Pontificem Romanum successorem esse Beati Petri Principis Apostolorum, & verum Christi Vicarium.*

3. Q. Romani Pontificis de aliqua controversia judicium, estne Locus Theologicus?

R. Est Cum enim Romanus Pontifex (ut superius dictum fuit) primatum habeat in orbe universo, jus sibi divinitus concessum habet, do-

docendi eos omnes, quibus a Christo præpositus fuit, seu solvendi dubia quæ circa Scripturarum sensum nasci possunt; proponendi, traditionem Patrum, præcipiendi; ut ubique terrarum canones observentur: imo & per censuras, ipsam etiam excomunicationem, servatis servandis, compellendi singulos fideles, ipsos quoque præcipuarum Sedium Episcopos, ut suam Fidem profiteantur, & ut ad Evangelii & Canonum normam suos mores componant, Jus de quo hactenus, in Pontifice Romano quovis sæculo ubique gentium venerata est Ecclesia Catholica.

CAPUT VIII.

De Episcopis, Patribus & Scolasticis.

1. *Quæst.* QUisque Episcopus estne jure divino judex controversiarum quæ circa Fidem aut Mores oriuntur?

R. Est. Et quidem 1. in Conciliis, ut superius dictum est: 2. etiam extra Concilia: damnare nimirum possunt falsam doctrinam, & veram probare, eos enim *Spiritus sanctus posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei*.

2. *Q.* Judicium Episcoporum estne Locus Theologicus?

R. Est: *Neque enim* (ait Cyprianus epist. 55.) *aliunde hæreses obortæ sunt aut natæ sunt schismata, quam inde quod Sacerdoti Dei non obtemperatur*. Irrefragabile tamen non est privatorum Episcoporum, nisi aliorum consensus accesserit, judicium: idque patet tum ex eo quod a latis ab Episcopo privato sententiis ad Metropolitanum, & postea ad Romanum Pontificem provocare liceat: tum ex eo quod Episcopi privati aliquoties erraverint, ut in Cypriano circa Baptismum ab

hæreticis datum; Macedonio, Nestorio, ac pluribus aliis videre est.

3. Q. Unius & alterius Patris de rebus Theologicis sententia, aliis de ea silentibus, efficitne firmum argumentum?

R. Non efficit: non enim satis est, ut certo judicetur articulum aliquem traditione contineri: ita censet Augustinus lib. 3. de peccatorum meritis cap. 7. & epist. cxi.

4. Q. Plurium Patrum in unum dogma consensus, aliis ex altera parte reclamantibus, cujus generis præbet argumentum?

R. Probabile tantum: efficit nimirum, ut sit probabile aliquem articulum esse a Deo revelatum. Cum autem ille casus occurrit, Theologus expendere debet 1. quid antiquiores Patres de eo articulo docuerint: 2. quid de eo major Ecclesiarum pars doceat: si autem id assequi non possit, neutri parti certo adhærere debet, sed humiliter Ecclesiæ definitionem expectare.

5. *Quæst.* Unanimis Patrum in unum dogma consensus præbetne Theologo in iis quæ ad Fidem aut mores spectant, certissimum argumentum?

R. Præbet: nam 1. ille unanimis consensus certissimum est divinæ Traditionis testimonium: 2. Concilium Tridentinum sess. 4. vetat, ne quis Scripturam audeat exponere contra unanimem Patrum consensum.

6. Q. Patres, alioquin probatissimi, suntne æqualis authoritatis in Fidei aut morum controversiis?

R. Non sunt: quia Deus nonnullos Patres specialiter elegit, ut præ cæteris certas Fidei aut morum veritates adversus hæreticos & Novatores defenderent: sic Athanasius adversus Arium, Augustinus contra Pelagianos & Semipelagianos; Cyrillus Alexandrinus adversus Nestorium, Leo Magnus contra Eutychetem, spe-

ſpecialiter electi ſunt. 2. Eccleſia nonnullorum Patrum ſcripta expreſſe probavit, declaravitque iis contineri fidem, quam Apoſtoli ſuis diſcipulis commendarunt. Ejus generis ſunt libri, quos Auguſtinus contra Pelagianos & Semipelagianos de prædeſtinatione & gratia exaravit.

7. *Q.* Suntne ſervandæ quædam cautiones in legendis, aut laudandis Patribus?

R. Servandæ ſunt. 1. Si quis ex ſanctis Patribus dogma defenderit quod poſtea tanquam unanimi aliorum Patrum conſenſui contrarium rejectum fuerit ab Eccleſia, non ipſum Patrem, ſed errorem, & quidem cum præfatione veniæ, confutare oportet: ita ſe gerit Auguſt. in lib. 6. de Baptiſmo, cap. 2. ubi Cypriani de hæreticorum Baptiſmo rejicit errorem.

2. Cavendum eſt Theologo, ne temere aliquem ex Patribus aut Epiſcopis erroris inſimulet: unde ſi quæ ambigue dicta in illius libris legantur, exponenda ſunt, & germana illius ſententia eruenda ex aliis illius dictis, quæ aut præcedunt, aut ſubſequuntur. Ita docet Facundus Hermianenſis libro 9. de tribus capitulis cap. 5.

3. Theologus plurium Patrum ſententiam paucorum opinioni debet anteponere: ita ut quantum fieri poteſt, ſequatur ſemper univerſitatem, antiquitatem, conſenſionem. Regula eſt quam Vincentius Lyrinenſis tradit in Commonitorio.

4. Obſervare debet (quod & obſervavit Auguſtinus libro de dono perſeverantiæ cap. 20.) Patres qui ante exortas hæreſes ſcripſerunt, plerumque ſimplicius ac minus caute locutos fuiſſe, quam qui poſt exortas hæreſes: unde benigne accipienda ſunt eorum dicta.

5. Aliqui ex ſanctis Patribus in impugnandis hæreſibus quæ ſuo tempore vexabant Eccleſiam nonnunquam uſi ſunt terminis, qui in ſpeciem quidem erroribus oppoſitis faverent, ſed revera

& secundum sensum ab eis intentum ab oppositis illis erroribus omnino differrent. Sic qui tertio sæculo Sabellianos impugnarunt, aliquando visi sunt destruere personarum divinarum consubstantialitatem, quam tamen reipsa propugnabant.

6. Inter eos Patres qui in errorem ei oppositum quem impugnabant, declinare visi sunt, numerari non debet sanctus Augustinus, cum de prædestinatione & gratia contra Pelagianos & Semipelagianos differit, ipse enim in lib. 4. contra duas epistolas Pelagianorum cap. 3. expresse asserit, se caute admodum & multa cum circumspectione locutum fuisse cum duplex illud argumentum pertractavit.

8. Q. Habendane est ratio Scholasticorum, si qui sint, qui non solent res Theologicas ad Scripturarum aut Traditionis normam exigere?

R. Habenda non est: quia sola Scriptura & Traditio sunt fontes e quibus, ut ait Concilium Tridentinum, hauriri debent argumenta ad adstruendam Fidem & regulandos mores.

9. Q. Cujus ponderis est argumentum, quod petitur ex authoritate Scholasticorum, qui solent suam doctrinam ad Scripturam & Traditionem exigere?

R. Distinguendum est. Si alii Scholastici dissentiant, non majoris est ponderis argumentum, quam rationes quibus Scholastici, de quibus agitur, nituntur: unde expendendæ sunt & ponderandæ rationes quibus utuntur. E contra si omnes Scholastici in unum dogma consentiant, maximi roboris est eorum authoritas: quia plusquam probabile testimonium est sic ferre Traditionem, juxta illud Tertulliani: Quod apud omnes unum est, non est errarum, sed traditum. Unde sententia ab iis omnibus probata absque temeritate, rejici non potest.

10. Q. Quam rationem Theologus habere debet judiciorum, quibus Facultates Theologicæ quas-

quasdam propositiones aut approbant, aut rejiciunt?

R. Theologus diligenter attendere debet ad rationes, quibus nititur doctrinale judicium de quo est quæstio: quo enim eæ rationes majoris fuerint ponderis, eo etiam majoris momenti erit doctrinale judicium a Facultatibus Theologicis latum.

Præterea seclusо etiam examine rationum, quibus Facultatis Theologicæ judicium doctrinale fulcitur, in pretio apud Theologum esse debet judicium latum ab iis Facultatibus quæ sapientię & eruditionis fama commendantur, quæque solent Fidei ac morum quæstiones, non ad rationis per peccatum corruptæ momenta sed ad Scripturæ & Traditionis normam expendere.

CAPUT IX.

De Historia humana, & Ratione naturali.

1. *Quæst.* Cognitio historiæ, sive Ecclesiasticæ, sive prophanæ, estne Theologo perutilis?

R. Perutilis est. Nam 1. doctrina temporum, seu chronologia multum confert ad librorum sacrorum intelligentiam. 2. Cognitio historiæ sacræ juvat ad intelligendum doctrinam Patrum, Canonum sensum, Ecclesiasticorum Decretorum mentem: ipsa enim est quæ continet facta quæ Patribus ad scribendum, Conciliis ad ferendos Canones, Pontificibus ad condenda Decreta occasioni fuerunt.

2. *Q.* Suntne quædam regulæ quibus veræ historiæ a falsis dignosci possint?

R. Sunt. Et quidem 1. vera est, & minime ficta historia, quæ asserit factum aliquod contigisse coram ingenti multitudine, quæ licet illius interesset ostendere illa facta revera non contigisse,

ea tamen admisit tradiditque posteris tanquam certa 2. Historia, quæ factum aliquod enarrat multis post annis postquam accidisse scribitur, non meretur fidem. 3. Veritas factorum quæ secreto hoc est coram uno teste contigisse dicuntur, pendet ab illius hominis fide coram quo ejusmodi facta contigisse narrantur. Unde de iis factis non habetur certitudo, nisi in quantum est, eum hominem nec deceptum fuisse, nec voluisse cæteros decipere.

3. Q. Quodnam argumenti genus aliqui sive prophani, sive ecclesiastici Historici, qui non sunt e numero canonicorum Scriptorum, Theologo sufficiunt?

R. Multum probabile, si alioquin illi Historici fide digni passim habeantur, narrentque factum cujus se fuisse testes oculatos, aut ab oculatis testibus accepisse profitentur.

4. Q. Cujus generis est argumentum quod petitur ex omnibus historicis, nullo contradicente, factum aliquod narrantibus.

R. Certum est: insipiens nimirum esset qui ejusmodi testibus fidem auderet detrahere. Sic nemo nisi stultus dubitare potest, quin Nicænum I. Concilium tempore Constantini magni celebratum fuerit.

5. Q. Quid facto opus est ad judicandum an historicus aliquis sit fide dignus?

R. Expendendum est 1. an sit coætaneus rei quam enarrat: si enim multo post tempore vixerit, tantam fidem non meretur, quantam alii, qui antea vixissent. 2. An in rebus, etiam non multum intricatis, nonnumquam deceptus sit: nempe qui in rebus facillimis labuntur, plerumque fidem non merentur in gravioribus 3. Utrum ipsius intersit facta sic extitisse, quemadmodum ab eo referuntur: scilicet qui Parti addictus est alicui, ea sæpe dicit quæ Parti illi, repugnante veritate, faveant.

6. Q.

6. Q. Ratio naturalis consuliturne utiliter a Theologo?

R. Consulitur: eo quod ratio data sit homini tanquam medium quo utatur ad comparandam veritatis cognitionem: juxta illud Psalmistæ *Signatum est super nos lumen vultus tui Domine*.

7. Q. in rebus Theologicis ratio naturalis habetne sese per modum principii?

R. Non sic se habet: unum enim est tantum Theologiæ principium, divina scilicet revelatio, quæ aut Scriptura, aut unanimi Patrum Traditione continetur: eo igitur tantum sensu ratio naturalis ad Theologiam confert, quod ex principiis revelatis conclusiones eliciat, aut exponat motiva credibilitatis, quibus fit, ut prudenter judicetur, Scripturam & Traditionem esse Dei ipsiusmet verbum.

CAPUT X.

De censuram notis quibus damnabiles propositiones affici possunt.

1. *Quæst*. QUot sunt notæ, quibus propositiones damnabiles affici possunt?

R. Septem in Concilio Constantiensi, sessione 8. recensentur: scil. inter Vvicleffi articulos qui in ea sessione damnantur, alii dicuntur hæretici, alii erronei, alii scandalosi, alii blasphemi, alii piarum aurium offensivi, alii temerarii, alii seditiosi.

2. Q. Suntne quædam aliæ notæ propositionum, præter eas quæ in Concilio Constantiensi inuruntur Vvicleffi articulis?

R. Præter notarum species quarum Concilium Constantiense meminit, est octava quæ reperitur in Bulla Pii Papæ V. adversus Baii articulos: ait enim laudatus Pontifex quosdam ex iis articulis esse *suspectos*.

3. Q. Suntne aliæ notæ præter octo illas quæ in res-

responsionibus ad duplicem priorem quæstionem recensentur?

R. Sunt aliæ quibus Pontifices maximi postremis hisce temporibus nonnunquam in suis decretis usi sunt. Alias enim propositiones dixerunt hæresi proximas, quasdam quæ sapiant hæresim, quasdam suspectas de hæresi, quasdam improbabiles, nonnullas male sonantes, aliquas in praxi perniciosas, alias tandem damnabiles, alias inducentes in hæresim: quin & præter eas omnes quæ præcipuæ sunt, nihil prohibet alias admitti, & quædam reipsa leguntur in Censuris: quæ vero hic ponuntur, sunt quasi capitales, ad quas aliæ quæque possunt revocari.

4. *Q.* Quomodo definitur hæretica propositio?

R. Recte definitur. Propositio quæ adversatur aut expresso Dei verbo, aut expressæ definitioni Ecclesiæ: hinc ista propositio: *Interiori gratia in statu naturæ lapsa nunquam resistitur*, merito tanquam hæretica, damnata fuit ab Innocentio X. & Alexandro VII. in suis contra Jansenium Constitutionibus, contradictorie nimirum opponitur huic expressæ Scripturarum sententiæ *Vos semper Spiritui sancto resistitis.* Hinc etiam hæc alia, *Baptismus qui etiam datur ab hæreticis in nomine Patris & Filii & Spiritus sancti: cum intentione faciendi quod facit Ecclesia, non est verus Baptismus*, est hæretica; quia contraria est expressæ definitioni Ecclesiæ, in Concilio Tridentino sess. 7. Can. 12.

5. *Q.* Quid est propositio erronea?

R Est ea quæ negat veritatem, quam communis sensus Ecclesiæ judicat esse mediate revelatam, quamvis eadem Ecclesia id nondum expresse declaraverit. Hinc patet opinionem Cypriani de invaliditate Baptismatis ab hæreticis collati, erroneam fuisse, antequam Ecclesia definiisset eam repugnare veritati quæ continebatur verbo Dei non scripto, seu traditione, quæ docebat internas dispositiones baptizantis non

no-

nocere validitati Baptismatis. Verum post Ecclesiæ definitionem est formaliter hæretica.

6. Q. Quid est propositio scandalosa?

R. Est ea, quæ per se nata est parere spiritualem proximi ruinam. Hujusmodi est VViclessi articulus 35. in Concilio Constantiensi damnatus: *Ingredientes religionem sunt inhabiles ad observandum divina præcepta, & per consequens ad perveniendum ad regnum cælorum, nisi apostataverint ab eisdem*. Per se nimirum deterret ab ingressu religionis, & inducit ad apostasiam eos etiam, qui (ut ait Gregorius Magnus ad Mauritium Imperatorem scribens) salvari non possunt, nisi militiæ regulari nomen dederint.

7. Q. Quid est propositio blasphema?

R. Est ea quæ aliquod aut in Deum, aut in Sanctos convicium continet: id est, quæ Deo aut Sanctis aliquid tribuit quod eos dedecet, vel quæ ab eis detrahit perfectionem quæ eis debetur. Propter eam rationem hic articulus qui inter VVicleffi articulos a Concilio Constantiensi sessione 8. damnatos num. 8. legitur: *Deus debet obedire diabolo*, non solum erroneus est, sed etiam blasphemus: scilicet plurimum detrahit ex infinita Dei potentia; multumq; injuriosus est supremo rerum omnium Domino, cum illum creaturæ nequissimæ subjiciat.

8. Q. Quid est propositio male sonans?

R. Est ea quæ, cum duplicem habeat sensum, unum bonum & alium malum, absolute tamen & sine distinctione profertur.

9. Q. Quid est propositio piarum aurium offensiva?

R. Est ea quæ ratione modi quo exprimitur, continet aliquid absonum, & erga subjectum de quo fertur, non satis honorificum. Hinc fit ut cavendum sit Theologo, cum de partu Beatæ Mariæ Virginis loquitur, ne circumstantias explicet quæ exprimi non possunt, nisi terminis qui minime deceant.

10. Q. Quid est propositio temeraria?

R. Est ea, quæ in materia Fidei, aut morum profertur absque Scripturæ aut traditionis authoritate. Hinc autem colligitur, hoc quorundam axioma, *Honor prior est quam vita*, non solum esse scandalosum & perniciosum, sed etiam temerarium: siquidem licet sit tanti in moribus momenti, profertur a quibusdam recentioribus sine ullo aut Scripturæ aut Traditionis, aut Patrum testimonio.

11. Q. Quid est propositio seditiosa?

R. Est ea quæ ex se apta est populos ad seditionem movere hincq; patet eam tanquam speciem ad genus ad scandalosam posse reduci: nempe seditio contingere non potest absq; spirituali multorum ruina, & admissione plurium peccatorum lethalium.

12. Q. Quid est propositio suspecta de hæresi?

R. Est ea quæ probabiliter, non tamen certo, judicatur hæretica.

13. Q. Quid est propositio quæ sapit hæresim?

R. Est ea quæ multo majori cum probabilitate quam de hæresi suspecta, hæretica judicatur, hincque patet propositionem suspectam de hæresi, & eam quæ hæresim sapit a se invicem non differre, nisi secundum magis & minus.

14. Q. Quid est propositio hæresi proxima?

R. Est ea, quam major & senior Doctorum pars ex Scriptura aut Traditione judicat esse hæreticam: licet tamen non audeat absolute ac simpliciter eam dicere hæreticam, quod aliqui non infimi nominis Theologi contendant ipsi censuram adeo gravem inuri non debere.

Ex iis quæ mox dicta sunt, patet propositionem hæresi proximam idem esse omnino cum propositione suspecta de hæresi, & cum propositione sapiente hæresim: non enim aliud dicit quam summam probabilitatem, quod revera sit hæretica.

15. Q. Quid est propositio improbabilis?

R. Est

R. Est ea, quæ nullo Scripturæ aut Traditionis testimonio, aut nulla Theologica ratione nititur. Hinc patet hanc notæ Theologicæ speciem a propositione temeraria vix differre.

16. *Q.* Quomodo definitur propositio damnabilis?

R. Est ea, quæ prohiberi debet abstrahendo a speciali censuræ nota, qua affici potest. Hinc colligere licet, propositionem damnabilem se habere per modum generis respectu omnium propositionum quibus aliqua censura debetur.

17. *Q.* Quas ob causas aliqua propositio dicitur damnabilis?

R. Dicitur damnabilis. 1. quoties adest fundamentum ei inurendi aliquam ex censuris quarum species hucusque relatæ sunt: 2. cum inurit censuram alteri propositioni, quæ licet sit falsa, non meretur tamen censuram: 3. cum oppositam propositionem licet falsam, rejicit nimis injuriose.

18. *Q.* Quid per adverbium *respective* significatur, cum reperitur in decreto in quo dicitur has & illas propositiones esse *respective* hæreticas, erroneas, temerarias, scandalosas, perniciosas, blasphemas, &c.

R. Ille loquendi modus, quem Summi Pontifices mutuati sunt ex Concilio Constantiensi, significat aliquam ex recensitis notis afficere debere unamquamque ex propositionibus *disjunctive*, ita ut nulla sit, in quam cadere non debeat una saltem ex notis quæ in condemnationis decreto apponuntur.

De

De Deo Uno.

IN Deo prout Unus est, seu prout abstrahit a multiplicitate personarum, considerari possunt Existentia, Essentia & Attributa tum in genere, tum in specie.

CAPUT PRIMUM.

De Dei Existentia.

1. *Quæst.* EXistentia Dei potestne demonstrari a priori?

R. Non potest, quia demonstratio a priori est ea quæ fit causas: Atqui Deus nullam habet: cum nihil sit Deo prius.

Obj. Existentia Dei recte infertur ex illius essentia tanquam ex causa saltem virtuali: scilicet valet hoc argumentum: *Essentia dicit ens, quo nullum perfectius potest cogitari: Atqui ens ejusmodi includit existentiam: alioquin posset cogitari aliquod ens illo perfectius; ens nimirum quod haberet existentiam.*

Resp. Nego ant. Ratio est quia id ex quo aliud concluditur debet esse ab eo, saltem per mentem distinctum, cum præmissæ se habeant per modum causæ respectu conclusionis: at essentia Dei nullo modo ab illius existentia distinguitur; cum ens a se, ut est Deus, sine existentia concipi non possit. Hinc fit, ut hæc propositio, *Deus existit*, non sit illatio, sed explicatio istius, *Deus est ens a se.*

2. *Q.* Dei existentia potestne demonstrari a posteriori?

R. Potest; quia demonstrari potest per effectus, creaturas nimirum: si quidem creaturæ habent

habent necessariam connexionem cum Deo: neque enim existerent, si Deus non existeret: unde demonstrativum est hoc argumentum: *Creaturæ existunt: Ergo Deus existit.*

Obj. 1. Essentia Dei non potest demonstrari, tiam a posteriori: ergo nec illius existentia cum eua est unum & idem.

Resp. Dist. ant. Quid & qualis sit, conc. ant. quod sit seu existat, nego ant. Hinc licet demonstrari non possit in quo posita sit essentia Solis recte ex solis effectibus demonstratur illius existentia.

Obj. 2. Existentia Dei est articulus Fidei: *Credo in Deum*: ergo non potest demonstrari, cum sit de essentia articuli Fidei ut sit obscurus; Fides enim est de obscuris: cum e contra scientia sit de evidentibus.

Resp. Conc. ant. neg. conseq. Ratio est, quia existentia Dei desinit esse articulus Fidei in illo homine qui de ea demonstrationem habet. Neque enim (ut suo loco dicetur) de eodem possunt esse simul Fides & scientia.

3. Q. Existentia Dei poteſtne demonstrari ex motu qui in rebus creatis reperitur?

R. Potest: sic enim confici potest argumentum. Datur motus sive ad substantiam, sive ad qualitatem, sive ad locum, ut experientia compertum est: Ergo datur quoque primum movens immobile: scilicet nulla res a se ipsa moveri potest: quidquid enim movetur ab alio movetur: non movetur quoque ab alia quæ ab alia & alia in infinitum moveatur: deberet enim pertransiri infinitus numerus causarum, antequam ad illam, quæ est proxima causa motus, deveniretur; at id dici non potest: scilicet infinitum minime potest pertransiri: at primum ens immobile est Deus: habet enim omnes omnino perfectiones, quia si ei deesset aliqua posset ad eam moveri: sicque non esset ens omni-

no immobile: Ergo si existit motus, existit etiam & Deus.

4. Q. Dei existentia potestne demonstrari ex ente contingenti & necessario?

R. Potest. Sicque conficitur syllogismus: Ens summe necessarium est Deus, qui est ens a se: Atqui existit ens summe necessarium: existunt enim entia contingentia, seu quæ potuerunt esse, aut non esse: Ergo existit quoque ens summe necessarium, seu quod ita existit, ut non potuerit non existere, siquidem supponatur entia contingentia non existere, & non esse ens summe necessarium a quo produci possint (ut revera supponi potest, cum sit de contingentium natura ut possint esse, aut non esse) erunt omnino impossibilia, neque enim a se ipsis produci poterunt: cum nihilum non possit sibi ipsi dare esse neque etiam ab alia causa contingente; quippe supponitur, nullum ens contingens existere; neque etiam ab aliqua causa necessaria, quia ut supponitur, nulla existeret, ac proinde contingentia essent impossibilia: igitur & mundus ipse; cum non aliud sit quam compositum quoddam & aggregatum ex contingentibus.

5. Q. Dei existentia potestne demonstrari ex Dei idea quæ inest humanæ menti?

R. Potest: & sic proponitur argumentum. Inest hominibus idea Dei: sæpe nimirum cogitant de ente quod sit ens a se, & quod sit causa omnium aliorum entium: Atqui idea Dei quæ inest humanæ menti, supponit Dei existentiam; solus enim Deus potest esse ejusmodi ideæ causa; nempe idem quæ objectum infinitum repræsentet, creatura cum sit finita, non potest ex seipsa haurire: Ergo necesse est, ut eam habeat ab ente infinito, ens autem infinitum non aliud est quam Deus ipse.

6. Q. Existentia Dei potestne ex specie, ordine & administratione Universi demonstrari?

R. Po-

R. Poteſt: ea nimirum Univerſi ſpecies, ille mundi ordo, ea rerum adminiſtratio, non poſſunt eſse niſi ad infinita potentia a ſumma ſapientia, a cauſa ſumme efficaci; illa autem infinita potentia, ea ſumma ſapientia, ea cauſa ſumme efficax eſt Deus: Ergo Deus exiſtit.

7. Q. Hæc propoſitio: *Deus exiſtit*, eſtne per ſe nota?

R. Eſt. Ratio eſt, quia in illa propoſitione prædicatum ita immediate eſt connexum cum ſubjecto, ſeu exiſtentia cum Deo, ut nullum ſit inter illa medium.

8. Q. Hæc propoſitio: *Deus exiſtitit*, eſtne per ſe nota quoad nos?

R. Eſt. Ratio eſt, quia ſola terminorum penetratione indigemus, ut intelligamus prædicatum propoſitionis de qua agitur, convenire ejuſdem propoſitionis ſubjecto: ſiquidem ſi probe noverimus quid vox illa, *Deus*, ſignificet, ſine ullo medio percipiemus exiſtentiam Deo convenire: nempe Dei nomine intelligemus ens quo nullum perfectius cogitari poteſt, ac proinde & ens quod habet realem exiſtentiam: ſi enim eam non haberet, aliud eo perfectius cogitari poſſet ens nimirum cui realis exiſtentia conveniret.

Obj. 1. Hæc propoſitio, *Deus exiſtit*, poteſt demonſtrari: Ergo non eſt per ſe nota quoad nos.

Reſp. Nego conſeq. Poteſt enim fieri (ut revera in hac ſpecie contingit) quod ſubjectum propoſitionis per ſe notæ quoad nos, habeat aliquos effectus; ac proinde ut illius exiſtentia per eos demonſtrari poſſit.

Obj. 2. Tam Deus concipi poteſt ſine exiſtentia, quam ſine providentia, ſine ſimplicitate & ſine immenſitate: Atqui Deus ſine iis perfectionibus concipi poteſt, & revera ſic fuit conceptus a quibuſdam Phi-

Philoſophis & ab Antropomorphitis. Ergo, &c.

Reſp. Nego maj. Ideo enim Deus ſine providentia, ſine ſimplicitate, ſine immenſitate concipi poteſt, quod aliquis, licet per errorem, exiſtimare poſſit providentiam qua Deus ſeſe ad rerum maxime vilium curam demittat, ſimplicitatem per quam careat corpore, & immenſitatem per quam loca etiam obſcœna, repleat, veras non eſſe perfectiones; ſed nemo poteſt id fingere de exiſtentia, cum omnibus omnino hominibus evidens ſit eam eſſe primam omnium perfectionum, aliarumque radicem & fundamentum.

9. Q. Dei exiſtentia poteſtne invincibiliter & inculpate ignorari?

R. Non poteſt. Nam 1. Apoſtolus ad Rom. 1. aſſerit Dei exiſtentiam ſic per creaturas manifeſtari, ut qui eam ignorent, non ſint excuſabiles: *Inviſibilia enim ipſius a creatura mundi, per ea qua facta ſunt, intellecta conſpiciuntur, ſempiterna quoque ejus virtus & divinitas, ita ut ſint inexcuſabiles*, &c. 2. Deus iis omnibus qui illius exiſtentiam ignoraverint, ſummam pænam minatur: *Effunde* (Verba ſunt Pſalmi 78.) *iram tuam in gentes qua te non noverunt, & in regna qua nomen tuum non invocaverunt*. 3. Patres aſſeruerunt Dei ignorantiam, in omnibus graviſſimum eſſe ſcelus: *Et hac eſt* (inquit Tertullianus in Apologetico, cap. 27. *ſumma delicti, nolentium recognoſcere quem ignorare non poſſunt*.

Obj. 1. Multi ſunt apud Barbaros qui ex creaturis, Dei exiſtentiam colligere non poſſint, eaque impotentia oritur aut ex ingenii tarditate, aut ex prava educatione, aut ex eo quod hominum illorum mens tota ſit ſenſibus immerſa: Ergo in iis hominibus invincibilis eſt Dei ignorantia.

Reſp. 1. Nego ant. Ratio eſt quia nec ingenii tarditas, nec educatio prava, nec vita ſenſibus im-

immersa, impedire possunt, ne mens eliciat operationes maxime faciles, ut est ea quæ requiritur, ut intellectus existentiam Dei ex creaturis colligat. *Resp.* 2. Dato ant. nego conseq. Ratio est, quia in eo casu ignorantia de qua agitur, esset voluntaria in causa, in vita nimirum sensibus immersa: ac proinde non esset absolute invincibilis & inculpabilis.

Obj. 2. Dei ignorantia viribus naturæ superari non potest: Ergo plerumque est invincibilis in iis in quibus reperitur: cum non omnibus adsit auxilium quo possit superari.

Resp. 1. Nego ant. quia Dei cognitio ex creaturis, aut ex innata nobis illius idea, est actus maxime facilis: at actus maxime faciles, præsertim qui ex intellectu oriuntur, elici possunt naturæ viribus, etiam in statu naturæ lapsæ. *Resp.* 2. Dato ant. nego conseq. quia illud non dicitur absolute ac simpliciter invincibile quod superari potest Dei auxilio, etiam quod non adsit in pęnam præcedentium facinorum ac flagitiorum, ut dicetur in Tractatu de Gratia.

1. Q. Suntne plures, an vero unus Deus tantum?

R. Unus est tantum: quia ens quo perfectius cogitari non potest excludit æquale quia longe perfectus est non habere æqualem, quam habere: *Duo ergo summa magna* (inquit Tertullianus libro 1. contra Marcionem cap. 3.) *quomodo consistent? cum hoc sit summum magnum par non habere*.

Obj. Tres sunt in Divinitate personæ: Ergo & tres Dii.

Resp. Conc. ant. nego conseq. quia ad Deorum multiplicitatem satis non est multiplicitas personarum, sed præterea requiritur naturæ in pluribus personis multiplicatio: at hæc in Deo non est, ut dicetur in Tractatu de Trinitate.

CA-

CAPUT II.

De Essentia Dei.

1. *Quæst.* Quid intelligitur per Dei essentiam?

R. Intelligitur ea perfectio, ex qua concipimus oriri ac fluere alias, sicut qualitates in creatis fluunt ex essentia.

2. *Q.* Quot sunt Theologorum circa Dei essentiam sententiæ?

R. Quatuor: *Prima*, quæ passim tribuitur Nominalibus, docet essentiam Dei positam esse in aggregatione, seu cumulo omnium perfectionum. *Secunda*, quæ est Scoti & ejus discipulorum, asserit constitutivum essentiæ divinæ esse infinitatem radicalem; hoc est, exigentiam omnium perfectionum. *Tertia*, cui subscribunt plures Thomistæ, docet essentiam Dei esse positam in intellectione. *Quarta* denique, vult eam esse positam in aseitate, seu in independentia; ita ut Deus sit Deus præcise, quod sit ens a se & independens a quolibet alio.

3. *Q.* Essentia Dei estne posita in aggregatione, seu cumulo omnium perfectionum?

R. Non est in ~~ea aggregatione~~, aut in eo cumulo posita. Siquidem essentia alicujus rei est id quod primum in ea concipitur: at ejusmodi non sunt perfectiones in Deo: nempe ante perfectiones aliquid est in Deo ex quo illæ perfectiones fluant: unde (ut aiunt Logici) non prædicantur *in quid* sed *in quale* tantum.

Obj. Essentia actus purissimi consistit in cumulo & aggregatione omnium perfectionum: si enim concipitur sine aliqua particulari perfectione, erit in potentia ad ipsam, ac proinde non erit actus purissimus, quod est falsum.

Resp.

R. Ad 1. nego ant. Ad 2. dist. ant. Erit in potentia ad ipsam, & id orietur ex eminentia essentiæ divinæ, conc. ant. & non orietur ex eminentia; sed ex defectu essentiæ divinæ, nego ant. Quod Deus a nobis concipiatur sine attributis, quæ passim Dei perfectiones dicuntur, oritur ex eminentia divinæ essentiæ in eo posita, quod essentia concipi debeat tanquam radix & fundamentum perfectionum, tanquam principium a quo perfectiones fluant secundum nostrum concipiendi modum.

4. *Q.* Essentia Dei estne posita in infinitate radicali?

R. Non est posita in infinitate radicali: quia aliquid in Deo concipi debet prius infinitate radicali, seu exigentia omnium perfectionum: concipi nimirum debet id quod est causa hujusmodi exigentiæ seu id ratione cujus Deus potius quam creatura, exigit habere omnes omnino perfectiones.

5. *Q.* Essentia Dei estne posita in intellectione actuali?

R. Non est posita in intellectione actuali: quia cum intellectio actualis per modum operationis concipiatur, supponit essentiam jam præexistentem: Esse nimirum præsupponitur operationi. 2. Ex essentia fluere debent omnes divinæ perfectiones: at non fluunt ex intellectione actuali: neque enim valet istud argumentum *Deus actu intelligit ergo est bonus*: *ergo est immensus*.

Obj. Intellectio actualis est gradus perfectissimus substantiæ spiritualis: ergo in intellectione actuali posita est essentia divina.

R. Dist. ant. est gradus perfectissimus, accidentalis, conc. ant. essentialis, nego ant. Neque enim est id quod primum in substantia spirituali concipitur, non est radix & fundamentum aliarum perfectionum quæ in eadem spirituali substantia concipiuntur,

6. Q. Essentia Dei estne posita in Aseitate; hoc est, constituiturne per ens a se?

R. Posita est in Aseitate: nam 1. est id primum quod in Deo concipitur: 2 est ita Deo propria ut creaturæ communicari non possit: 3. est fundamentum & radix omnium quæ in Deo concipiuntur: ens enim quod a seipso habet *esse* seu *existere*, habet necessario ea omnia quæ sunt ipso esse substantiali minora; hoc est, habet perfectiones quæ sunt modi ipsius esse substantialis. 4. Deus ipse suam essentiam per Aseitatem expressit: quærenti nimirum Moysi *quis esset* Deus, ipse respondit; *Ego sum qui sum: sic dices filiis Israel: Qui est misit me ad vos.*

Obj. 1. Esse a se prædicatur de omnibus ac singulis Dei perfectionibus: siquidem veræ sunt istæ propositiones: *Bonitas est ens a se, Justitia est ens a se*: Ergo non potest Dei essentiam constituere: essentia enim non debet posse prædicari de iis quæ ex ea sequuntur.

R. Ad 1. nego ant. Ad 2. dist. ant. Bonitas est ens a se; implicite, quia a parte rei est idem cum essentia divina, conc. ant. est ens a se explicite, nego ant. quia nec bonitas, nec alia attributa in sua idea explicita significant ens a se, sed tantum quandam perfectionem quæ enti a se advenire concipitur.

Obj. 2. Esse a se vel constituit Dei essentiam prout est negatio esse ab alio tanquam a causa, vel prout est negatio esse ab alio tanquam a principio: atqui neutrum dici potest: siquidem 1. non esse ab alio tanquam a causa, non minus convenit attributis quam essentiæ Dei: 2. Non esse ab alio tanquam a principio non convenit Verbo, de quo tamen Dei essentia prædicatur: cum vere sit Deus, utpote Patri consubstantialis.

R. Nego maj. Datur enim medium inter esse ab alio tanquam a causa, aut tanquam a principio;

cipio; nempe inter utrumque, medium locum tenet esse ab alio tanquam a radice; hoc est, esse ab alio quod ex natura sua aliud exigat ac importet: hujusmodi vero est Aseitas; quamvis enim divinarum perfectionum nec causa sit nec principium: cum eis non det esse; exigit tamen ut omnes omnino perfectiones in Deo reperiantur.

CAPUT III.

De Attributis generatim.

1. *Quæst.* QUomodo definitur Attributum?
R. Definitur, forma quædam absoluta quæ secundum suum esse proprium existit in Deo, & ab illius essentia tanquam proprietas emanat.

2. *Q.* Estne aliqua distinctio inter Dei essentiam & illius attributa?

R. Est aliqua; idea enim essentiæ non sufficit ideam attributorum, nec idea attributorum ideam essentiæ; scilicet essentia concipitur tanquam radix attributorum, & vicissim attributa concipiuntur tanquam proprietates esentiæ.

Obj. 1. Si quæ foret distinctio inter esentiam & attributa, in Deo eset compositio, saltem rationis: in eo enim eset distinctorum unio: sed hoc est absurdum; cum Deus sit ens ita simplex, ut nullum illo simplicius cogitari possit: ergo: &c.

Resp. Ad 1. nego ant. Ad 2. dist. ant. In eo esset unio distinctorum quæ sese non excluderent, conc. ant. quæ sese excluderent, nego ant. Licet esentia & attributa sine se invicem concipiantur, sese tamen etiam per mentem non excludunt; hoc est, intellectus ea non concipit tanquam partes sibi invicem oppositas: ac proinde

illorum unio non efficit compositionem etiam mentalem: est enim de ratione compositi ut partes ex quibus constat, concipiantur tanquam partes sese invicem excludentes, seu tanquam sibi invicem oppositæ.

Obj. 2. Si intellectus concipiat essentiam sine attributis, errabit: ea enim aliter concipiet, quam sint a parte rei: ergo, &c:

Resp. Nego ant. Ratio est, quia conceptus ille fieret per simplicem abstractionem unius ab alio: at in simplici abstractione, nec veritas, nec mendacium locum habent, cum in ea nihil affirmetur, aut negetur de objecto. Se habet simplex apprehensio sicut se habet visio: ergo sicut non est mendacium in visione quæ unam tantum objecti partem intuetur: ita nec in abstractione simplici.

3. Q. Distinctio quæ reperitur inter essentiam & attributa Dei, estne distinctio realis?

R. Non est realis distinctio, alioquin enim in Deo foret compositio realis, unio nimirum rerum realiter distinctarum; at in Deo non est realis compositio: cum (ut suo loco dicetur sit ens maxime simplex.

4. Q. Distinctio quæ reperitur inter essentiam divinam & attributa, estne distinctio formalis ex natura rei?

R. Non est formalis ex natura rei. Siquidem distinctio illa præcedit mentis operationem, ob idque a Scoto dicitur *ex natura rei*, & reperitur inter varias formas, seu perfectiones ejusdem objecti, ob idque ab eodem Scoto dicitur *formalis*, atqui ea distinctio non reperitur inter essentiam & attributa: nempe cum præcedat mentis operationem, debet esse distinctio realis: at inter essentiam & attributa non est aliqua distinctio realis: ea enim distinctio efficeret realem compositionem in Deo, nempe unionem, si non rerum, saltem formarum, seu perfectionum quæ ab essentia, & a se invicem realiter distinguerentur.

5. Q.

5. Q. Distinctio quæ reperitur inter essentiam & attributa, estne distinctio rationis?

R. Est Nempe illa distinctio (ut mox dictum fuit) non est realis, seu independens ab operatione mentis: ergo est distinctio rationis.

6. Q. Distinctio quæ reperitur inter essentiam & attributa, estne distinctio rationis ratiocinantis, an vero distinctio rationis ratiocinatæ?

R. Est distinctio rationis ratiocinatæ: nempe distinctio rationis ratiocinatæ est ea quæ fit cum fundamento ex parte objecti: cum e contra distinctio rationis ratiocinantis fiat ex mero libito mentis, & sine ullo prorsus fundamento ex parte objecti: Atqui distinctio quæ in Deo reperitur inter essentiam & attributa, fit cum fundamento ex parte objecti: cum enim Deus sit infinitus, æquivalet multis entibus realiter distinctis: ac proinde præbet fundamentum intellectui, ut essentiam concipiat, perinde ac si ab attributis distingueretur, & attributa, perinde ac si distinguerentur ab essentia.

7. Q. Quid fides docet de natura distinctionis quæ in Deo reperitur inter illius essentiam & attributa.

R. Fidem docere, eam distinctionem non esse quasi inter rem & rem, seu quasi inter plures entitates: scilicet in Concilio quod Remis contra Gilbertum Porretanum Episcopum Pictaviensem duodecimo sæculo celebratum est, damnata fuit hæc propositio, *Magnitudo qua magnus est Deus, bonitas qua bonus, sapientia qua sapiens, justitia qua justus, divinitas qua Deus est, non sunt Deus.*

Obj. 1. Essentia & attributa diversas habent definitiones: ergo & diversas naturas, cum ea sit definitionis proprietas, ut rei naturam explicet.

R. Ad 1. conc. ant. nego conseq. Ad 2. dist. ant. Ut rei naturam vel varios illius respectus explicet, conc. conseq. naturam tantum, nego ant.

Unde cum natura divina quæ infinita est, habeat plures respectus, mirum non est, quod per varias definitiones explicetur.

Obj. 2. Attributa nec de se invicem, nec de essentia prædicari possunt: neque enim dici potest quod in Deo misericordia sit justitia: alioquin dici quoque posset Deum punire per misericordiam, & parcere per justitiam: quod tamen dictu plane absurdum est.

Resp. Attributa de se invicem prædicari, ac proinde admitti debere hanc propositionem: *Misericordia in Deo est justitia:* sed falsum est inde sequi quod admittenda sit hæc alia: *Deus punit per misericordiam, & parcit per justitiam*: siquidem cum hoc nomen, *justitia*, profertur, non intelligitur natura divina absolute & in se sumpta, sed cum hoc addito, *prout castigat*. Sic etiam cum hoc aliud attributum, *misericordia*, profertur; non intelligitur quoque natura absolute sumpta, sed sub hoc respectu, *prout parcit*: Natura autem divina licet sit realiter actu idem cum justitia & cum misericordia, non est tamen parcens prout est puniens: ac proinde dici non potest quod Deus puniat per misericordiam, & parcat per justitiam.

Obj. 3. Essentia divina & relationes distinguuntur ante operationem mentis: ergo eadem ratione essentia & attributa distinguuntur: non enim est potior ratio de uno quam de alio. Probatur ant. Ea distinguuntur ante operationem mentis, de quibus dicuntur contradictoria: de una enim & eadem re dici non possunt contradictoria: Atqui contradictoria dicuntur de essentia Dei & de relatione: nempe essentia communicatur divinis personis, & tamen relationes seu personæ minime communicantur: nimirum Pater qui Verbo suam propriam essentiam communicat, ei tamen non communicat paternitatem.

Resp. Ad 1. nego ant. Ad 2. dist. ant. De una & ea-

eadem re dici non possunt duo contradictoria, si non sit virtualiter multiplex, conc. ant. si sit virtualiter multiplex, ut sunt in Deo essentia & relationes, quia propter infinitatem suam æquivalent pluribus rebus actu distinctis, neg. ant. Vide illud argumentum fusius pertractatum inferius, ubi dicemus de Deo Trino.

CAPUT IV.

De Simplicitate Dei.

1. *Quæst.* QUa ratione potest explicari simplicitas Dei?

R. Per negationem compositionis: unde si quæratur quid sit Dei simplicitas, dicendum erit esse negationem compositionis.

2. *Q.* Quotuplex esse potest compositio in aliquo objecto?

R. Triplex, Physica, Metaphysica & Logica. Prima, dicit unionem partium physicarum, materiæ nimirum & formæ: Secunda, dicit unionem essentiæ cum existentia, aut suppositi, seu personæ cum natura: Tertia denique, dicit unionem generis cum differentia, quæ quidem sunt partes Logicæ.

3. *Q.* Compositio physica habetne locum in Deo?

R. Non habet 1. quia non constat ex materia & forma; cum sit substantia mere spiritualis *Spiritus est Deus* (inquit Christus ipse Joannis 4.) *& eos qui adorant eum in spiritu & veritate oportet adorare*: 2. Non constat ex substantia & accidente; cum sit immutabilis.

Obj. 1. Scriptura Deo nonnunquam corporea membra tribuit: illi quoque (Job. cap. 2.) quantitatem adscribit: ergo, &c.

R. 1. Dist. ant. Tribuit metaphorice, conc. ant. proprie, nego ant. hoc est, per membra quæ Scri-

pturæ Deo tribuunt, intelligendæ sunt virtutes & operationes ad quas homines membris utuntur: sic brachium cum Deo tribuitur, significat vires & potentiam: in eo enim hominis membro residet illius fortitudo.

Obj. 2. Tertullianus libro contra Praxeam cap. 7. videtur asserere Deum esse corpus: ergo &c.

R. 1. Dist. ant. prout corpus opponitur nihilo, conc. ant. prout opponitur spiritui, nego ant. 2. Distinguo iterum idem antecedens: prout corpus significat substantiam, & opponitur accidenti, conc. ant. prout est ens constans ex materia & forma, nego ant. Ita Tertullianum Augustinus interpretatur in libro de hæresibus, cap. 86.

4. *Q.* Compositio metaphysica habetne locum in Deo?

R. Non habet: quia in eo locum non habet compositio metaphysica, in quo partes metaphysicæ, essentia nimirum & existentia, ne per mentem quidem distinguuntur: Atqui ne per mentem quidem in Deo distinguuntur: essentia enim Dei concipi non potest sine existentia, scilicet (ut superius dictum est) existentia a se & independens est formale constitutivum essentiæ Dei.

5. *Q.* Estne in Deo compositio Logica?

R. Non est: quia in Deo genus locum non habet: genus enim concipitur per modum potentiæ perfectibilis per differentiam: at in Deo concipi non potest ejusmodi potentia: repugnat enim actui purissimo, qualis est Deus, non tantum a parte rei, sed etiam secundum nostrum concipiendi modum: quia est actus quo perfectior cogitari non potest.

Obj. 1. Deus & creaturæ conveniunt generice in ratione entis: ens enim non aliud dicit quam esse extra nihilum: ergo, &c.

R. Nego ant. quia est de ratione generis, ut illius differentiæ sine eo concipi possint: sic rationale concipitur sine animali: at nec Deus, nec crea-

creatura concipi possunt sine ente: ergo ens non est genus respectu Dei & creaturarum.

Obj. 2. Substantia est genus respectu Dei & creaturarum: in eo enim conveniunt quod sint entia per se subsistentia, seu quæ non indigeant, ut indigent accidentia, subjecto in quo recipiantur: ergo, &c.

Resp. Ad 1. nego ant. quia esse substantiale Dei concipi non potest sine existentia nam (ut dictum est) existentia est de essentia Dei: unde substantia non significat idem in Deo quod in creaturis: in creaturis enim significat esse indifferens ad existendum, aut non existendum; in Deo e contra significat esse cui existentia est essentialis. Ad 2. dist. ant. Deus & creatura conveniunt æquivoce in eo quod sint entia per se subsistentia, conc. ant. conveniunt univoce (quod tamen ad genus requiritur) nego ant. Nempe subsistere Dei & subsistere creaturarum non continentur sub una idea communi, quia subsistere quod abstrahat ab existentia, non est subsistere Dei, licet sit subsistere creaturarum, quæ cum sint entia contingentia, indifferentia sunt per se, ad existendum, & non existendum.

Obj. Deo non repugnat compositio mentalis ex essentia & attributis: ergo neque compositio ex genere & differentia.

Resp. conc. ant. nego conseq. Ratio disparitatis est, quia compositio mentalis ex essentia & attributis, non est compositio proprie dicta, quia essentia non concipitur tanquam potentia respectu attributorum; seu tanquam subjectum quod per attributa perficitur, sed tantum sicut radix ex qua attributa nascuntur: e contra compositio ex genere & differentia, est compositio proprie dicta, quia genus essentialiter concipitur tanquam potentia quæ per differentiam perfici possit, quemadmodum in Physicis materia per formam perficitur.

6. Q. Deus potestne esse compositus extrinsece?
R. Potest: quia compositio extrinseca, est ea per quam res uniri potest alteri, & sic unita cum ea totum aliquod efficere: Atqui Deus sic uniri potest, & sic de facto Verbum cum humana natura se conjunxit, ut ex utriusque unione quoddam substantiale compositum, Christus nimirum, resultet.

CAPUT V.

De Infinitate & Immutabilitate Dei.

1. *Quæst.* QUid est infinitum?
R. Id quod caret termino.
2. Q. Quot modis res aliqua potest esse infinita?
R. Tribus modis; secundum essentiam nimirum, virtutem, & quantitatem.
3. Q. Deus estne infinitus secundum essentiam?
R. Est. 1. quia alioquin cogitari posset ens Deo perfectius: illud nimirum quod secundum essentiam foret infinitum: 2. Deus non esset actus purissimus: posset enim aliqua perfectio addi divinæ illius essentiæ: quia ex suppositione quod Deus non esset infinitus secundum essentiam, illius essentia non haberet actu omnes perfectiones possibiles.
Obj. Essentia creaturarum non est infinita: ergo nec essentia Dei.
Resp. conc. ant. nego conseq. Ratio disparitatis est, quia essentia Dei est essentia independens, & quæ, cum ex seipsa habeat existere, habet etiam ex se id quod minus est ipso existere hoc est, habet omnes existendi modos, ac proinde omnes omnino perfectiones possibiles; cum perfectiones non aliud sint quam quidam existendi modi.
4. Q. Deus estne infinitus secundum Virtutem?
R. Est: scilicet infinitas secundum virtutem non

non aliud est quam omnipotentia, quæ haud dubie (ut suo loco dicetur) convenit Deo.

5. Q. Deus estne infinitus quantitate?

R. Non est infinitus quantitate molis, quia cum sit ens omnino spirituale, non est extensus in longum, latum & profundum: sed est (ut mox dictum fuit) infinitus quantitate virtutis.

6. Q. Quid est immutabilitas?

R. Est negatio mutationis: unde quærenti quid sit immutabile, respondere solemus esse id quod mutari non potest, hoc est, quod non potest se aliter habere quam haberet antea.

7. Q. Quotuplex est mutabilitas?

R. Duplex; substantialis nimirum & accidentalis. Prior fit aut per accessum, aut per recessum formæ substantialis, ut cum lignum mutatur in ignem: posterior e contra fit per accessum, aut recessum formæ accidentalis, ut cum paries ex albo fit niger.

8. Q. Deus estne omnino immutabilis?

R. Id enim ipse testatur, Malachiæ cap. 3. *Ego Dominus, & non mutor.*

6. Q. Deus estne immutabilis secundum substantiam?

R. Est: quia illius substantia desinere non potest: cum necessario, & non contingenter existat: esse enim Dei est essentialiter idem cum existere, hoc est existentia est essentialis substantiæ Dei.

10. Q. Deus estne immutabilis etiam accidentaliter?

R. Est; quia cum omnes omnino perfectiones habeat, ut pote infinitus, nullam potest aut amittere, aut acquirere.

Obj. 1. Deus ex non producente mundum factus est eum producens: ergo mutatus est.

R. Conc. ant. nego conseq. Quia Deus non factus est volens producere mundum per actum aliquem novum, sed per actum quo ab æterno eum in-

tempore producere voluit. Ita Augustinus in lib. 2. de Civit. Dei. cap. 1.

Obj. 2. Deus per mundi productionem acquisiit dotem supremi rerum omnium Domini, quam ab æterno non habuit: ergo mutatus est.

R. Dist. ant. Acquisiit extrinsece, conc. ant. intrinsece, nego ant. hoc est, Deus in tempore cœpit habere relationem ad res existentes, quam ab æterno non habuit: eam autem relationem acquisivit, non aliquid interius recipiendo, sed tantum exterius agendo, ut cum sol lucem suam in angulum terræ diffundit, in quem antea eam non diffundebat.

Obj. 3. Pœnitentia Deo tribuitur: *Pœnituit eum* (inquit Scriptura Genesis 6.) *quod hominem fecisset in terra*: ergo est mutabilis.

R. Dist. ant. Pœnitentia metaphorice sumpta, Deo tribuitur, conc. ant. quia Deus exterius se gessit, sicut solent homines, quos alicujus operis pœnitet: quemadmodum enim isti destruunt suum opus: ita & Deus hominem quem creaverat, destruxit aquis diluvii: pœnitentia proprie sumpta, nego ant.

CAPUT VI.

De Visibilitate Dei.

1. *Quæst.* Quid est Dei visibilitas?

R. Est potentia passiva quam habet ut videatur, vel oculo corporeo, vel oculo mentis.

2. *Q.* Quotuplex est Dei cognitio?

R. Duplex, abstractiva & intuitiva. Prima est cognitio Dei in creaturis, de qua hæc habentur ad Rom. 1. *Invisibilia ipsius a creatura mundi, per ea quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur.* Secunda vero est cognitio Dei immediate in se ipso: hinc fit ut hæc cognitio sit distincta & clara; illa e contra sit confusa & obscura.

3. Q.

3. Q. Possibilitas intuitivæ Dei visionis potestne ex Scripturis demonstrari?

R. Potest: siquidem Matthæi 5. hæc habentur: *Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt*. Apostolus primæ ad Cor. 13. scribit nos Deum in cœlis clare visuros esse: *Videmus nunc per speculum in ænigmate, tunc autem facie ad faciem*.

Obj. Deus primæ ad Timoth. 6. non minus dicitur invisibilis, quam immortalis: *Regi sæculorum immortali, invisibili, soli Deo honor & gloria*.

R. Textus ille intelligitur de visibilitate comprehensiva, non autem de visibilitate non comprehensiva, licet intuitiva: vel de visione corporea, seu per oculos corporis, non autem de visione spirituali, quæ fit per oculos mentis.

4. Q. Possibilitas intuitivæ Dei visionis potestne demonstrari ex Traditione?

R. Potest. 1. Irenæus lib. 4. contra hæreses cap. 37. asserit futuram in cælis Dei visionem, quam opponit visioni, qua Patriarchæ hic in terris fruiti sunt: ergo cum ista fuerit abstractiva, illa e contra debet esse intuitiva. 2. Id exprefse definitum fuit in Concilio Florentino in decreto unionis.

Obj. 1. S. Joannes Chrysostomus variis in locis & præsertim Orat. 3. *de incomprehensibili*, asserit Deum intuitive a creatura non posse videri: ergo, &c.

R. Chrysostomus in iis locis loquitur de visione quæ sit comprehensiva, non autem de visione quæ non sit comprehensiva. Ratio est, quia sanctus Doctor iis in locis agit adversus Anomæos, qui comprehensivam Dei visionenem sibi arrogabant juxta illud Epiphanii hæresi 76. *Audacissimus ille* (de Aetio loquitur) *dicebat tam Deum novi, quam meipsum: imo non tam novi meipsum, quam Deum*.

Obj 2. Theodoretus in dialogo 1. qui *Immutabilis*, inscribitur, asserit Angelos ante incarnationem non

non vidisse Dei essentiam. Asserit iterum impossibilem esse & Angelis & hominibus divinæ naturæ contuitum: ergo, &c.

R. Ea loca non intelliguntur de visione per oculum mentis, sed de visione per oculum corporis. Ratio est, quia Theodoretus in laudato dialogo vult probare Christo post unionem fuisse verum ac reale corpus: id autem hocce probat argumento: *Divina essentia, cum sit spiritualis, oculo corporeo videri non potest: ergo cum Christus oculo corporeo visus sit, aliquid aliud, præter divinam essentiam verum scil. corpus, in eo fuit.*

Obj. 3. Intellectus creatus nullam habet cum Deo proportionem; finiti enim ad infinitum nulla est proportio: ergo Deum videre non potest: siquidem propter eam rationem oculus non potest videre sonum, nec auris audire colorem.

R. Dist. ant. Nullam habet cum Deo proportionem entitatis, conc. ant. habitudinis, nego ant. Ista posita est in eo quod res aliqua contineatur intra objectum alicujus potentiæ; ac proinde cum Deus contineatur intra verum, quod est objectum intellectus, merito intellectus dicitur habere cum eo proportionem habitudinis, licet non habeat proportionem entitatis: neque enim illa in ista fundatur.

5. *Q.* Fueruntne aliqui qui in terris positi divinam essentiam clare & intuitive viderint?

R. Non fuerunt. Nam 1. Deus Exodi 33. generatim asserit neminem in hac vita constitutum, visurum esse Dei essentiam: *Non videbit me homo & vivet*. 2. Joannes, Evangelii cap. 1. sine ulla exceptione scribit, neminem unquam vidisse Deum: *Deum nemo vidit unquam*. 3. Apostolus primæ ad Timot. 6. hæc, de Deo loquens, ait: *Quem nullus hominum vidit*.

Obj. 1. Deus Exodi 33. Moysi pollicitus est visionem omnis boni: *Ego ostendam omne bonum tibi*, 2. Ibidem dicitur quod Dominus Moysi locutus

cutus sit *facie ad faciem, sicut solet homo loqui ad amicum suum* 3. Numerorum 12. Deus in hoc opponit Prophetas Moysi: *Ore ad os loquar ei, & palam, & non per ænigmata & figuras Dominum videt*. Ergo, &c.

Resp. Ad primum, eam omnis boni visionem non intelligi de visione intuitiva Dei; cum eam Deus hisce verbis immediate post excluserit; *Faciem autem meam videre non poteris*: intelligitur itaque tantum de portentis quæ Deus per Moysem operaturus erat, ut Israelem ab Ægyptiaca servitute liberaret.

Ad secundum, verba ista *facie ad faciem*, eo loci non intelliguntur quoque de visione intuitiva: tum quod certum sit eam Israelitis nusquam concessam fuisse, quamvis Deuteronomii 5. dicantur Deum vidisse *facie ad faciem*: tum quod Stephanus Actorum 7. expresse asserat quod Deus ipse Moysi non apparuerit, sed Angelus, qui legati adinstar, ejus nomine loquebatur. Dicendum est igitur, verba illa *facie ad faciem*, eo in loco significare familiare colloquium quod Deus cum Moyse per interpositam Angeli personam habere voluit.

Ad tertium. Eo sensu Deus ore ad os cum Moyse locutus est, quod non quidem per seipsum immediate, sed per Angelum, suam in omnibus voluntatem ei manifeste aperuerit: cum e contra (ut ibidem dicitur) ænigmatice tantum & in somniis, Prophetis aliis eam declaraverit.

Obj. 2. Apostolus primæ ad Corinth. 14. asserit, se raptum fuisse ad tertium cœlum, audiisse arcana verba quæ non licet homini loqui: ergo, &c.

Resp. Eas Apostoli sententias intelligi de rerum arcanarum revelatione sibi facta in extasi, seu in raptu mirabili, quem, Deo sic volente, passus fuerat. Non intelligi vero de visione intuitiva ostenditur, tum ex eo quod Apostolus non dicat *se vidisse, sed audiisse*:

disse: tum etiam quod scribat, se nescire an extasim illam in corpore, an extra corpus, passus fuerit.

6. Q. Sancti plene purgati videntne Deum *statim* post mortem?

R. Vident. Nam. 1. Apostolus secundæ ad Cor. 5. scribit, Sanctos post mortem, in cælis habituros esse domum æternam & non manu factam: nullum autem tempus interponit inter mortem & possessionem æternæ illius habitationis.

2. Patres id asserunt. Ignatius in Epistola ad Romanos scribit; se per martyrium proficisci de mundo ad Deum, de terris ad Patrem. Vera autem non foret illa sententia, si Sancti nonnisi post extremam judicii diem fruituri essent beatifica visione, Cyprianus in libro de exhortatione martyrii, asserit, martyres statim post mortem cælum conscendere, & statim oculos aperire, ut Deus & Christus videantur, Augustinus Tractatu 124. in Joannem, docet Joannem statim post mortem consecutum fuisse quod Paulus hisce verbis concupierat: *Desiderium habens dissolvi, & esse cum Christo.*

3. Concilia idem definierunt: Florentinum in decreto unionis docet Sanctos plene purgatos, *in cælum mox recipi, & intueri clare ipsum Deum, Trinum Unum, sicuti est.* Tridentinum sess. 25. aperte supponit Sanctos de quibus agitur, statim post mortem frui visione beatifica: *illos* (inquit) *qui negant Sanctos æterna fælicitate in cælo fruentes invocandos esse, &c.*

Obj. 1. Apocalypseos cap. 6. Sancti dicuntur esse non in cælis, sed sub altari. 2. Draco (ut dicitur cap. 20.) per mille annos ligatur, ne sanctis qui mortui sunt, noceat. 3. Ibidem asseritur quod Sancti per mille annos ante secundam mortem, hoc est, publicam reproborum condemnationem, cum Christo in terris regnaturi sint: ergo, &c.

Resp. Ad primum, altare cujus fit mentio, non aliud

aliud esse quam cælum ipsum : nempe Ioannes cap. 67. scribit se Sanctos, quos cap. 6. dixerat sub altari, vidisse *stantes ante thronum & in conspectu agni*.

Ad secundum, Augustinus libro 2. de Civit. Dei cap. 7. docet ejusmodi mille annis designari totum tempus quod a primo Christi adventu usque ad Antichristi tempora futurum est.

Ad tertium dicendum est mille annos de quibus Joannes, complecti totum illud tempus, quod a primo Christi adventu fluere debet usque ad alterum. Eo autem tempore Sancti cum Christo regnabunt, aut in cælis per gratiam & gloriam, aut in terris per gratiam tantum.

Obj. 2. Denarius cujus Matthæus cap. 20. meminit, non nisi post diei finem operariis persolutus est. Idem Matthæus cap. 25. innuit Sanctos Deo fruituros esse tantum, cum in extremo judicio prolata fuerit sententia : *Venite benedicti patris mei, possid. &c.* Apostolus ad Hebræos 11. asserit Sanctos veteris Testamenti statim post mortem fruitos non fuisse cælesti beatitudine : *Non acceperunt* (inquit) *repromissionem*; ergo nec Sancti qui vixerunt tempore novi Testamenti.

R. Ad primum, diei finem cujus apud Matthæum fit mentio, esse ultimum diem vitæ cujusq; privati hominis, non autem diem extremi & publici judicii. Ad secundum Gregorius Magnus libro 3. Moralium, cap. 9. respondet intelligi eum debere de beatitudine completa, quæ & animæ & corpori post extremam tantum judicii diem Sanctis rependetur. Ad tertium, negari debet paritas : scilicet Christus per suam ascensionem reseravit cælorum aditum qui hominibus ante Christum mortuis clausus fuerat.

Obj. 3. Multi ex sanctis Patribus docuerunt, Sanctos post resurrectionem, in terris cum Christo mille annis regnaturos esse, antequam intuitiva Dei visione

riæ ad Dei visionem concurrat : ergo, &c.

Resp. Concurrit per modum habitus permanentis, & per modum causæ efficientis, seu extraordinarii concursus quo intellectus creatus adjuvatur & elevatur ad actum supernaturalem; hoc est, qui naturales illius vires superat, eliciendum.

10. Q. Deus potestne videri oculo corporeo?

R. Non potest. Nam. Scripturæ loca quæ docent Deum esse invisibilem, explicari debent de visibilitate quæ fiat oculo corporeo 2. Quoties eædem Scripturæ de Dei visibilitate loquuntur, semper mentis, non autem corporis, visionem intelligunt. 3. Deus, cum non sit coloratus, est extra objectum adæquatum oculi corporei: ergo oculus non magis ad Dei visionem potest elevari, quam ad audiendum sonum; non enim Deus magis quam sonus, est objectum oculi corporei.

Obj. 1. Scripturæ textus quibus asseritur, Moysem vidisse Deum *facie ad faciem*, intelligi debent de oculo corporeo: ergo, &c.

Resp. Dist. ant. quantum ad aliqua, conc. ant. quantum ad omnia, neg. ant. Moyses vidit Deum oculo corporeo in Angelo qui (ut putatur) in humana specie cum Moyse locutus est: at divinam essentiam eodem oculo minime vidit, sed nec videre potuit.

Obj. 2. Job hæc ait cap. 19. *In carne mea videbo Deum Salvatorem meum*. Cap. 48. hæc etiam habet: *Auditu auris audivi te, nunc autem oculus meus videt te*: Ergo &c.

Resp. ad 1. aliud esse videre Deum in carne; aliud vero per carnem. Illud, omnibus post resurrectionem concedetur: istud e contra nec concedetur, nec concedi potest. Ad 2. dicendum est, oculum de quo Job loquitur, esse mentis, autem corporis, oculum.

Obj. 3. Augustinus in libro 22. de civit. Dei, cap. 29. docere videtur, Deum in cœlis oculo corporeo videndum esse. Asserit enim 1. oculum cor-

corporeum magis perspicacem in cœlis fore, quam sit in terra: 2. vim illius tunc extendendam esse ad res etiam omnino spirituales; 3. habiturum illum esse nonnihil quod reddat eum similem mentis oculo.

Resp. Eos, ac similes loquendi modos non sumi debere proprie, sed improprie tantum: hoc est, significant, mentem ad cęlorum pulchritudinem quam oculus corporeus intuebitur, statim contemplaturam esse Dei potentiam, sapientiam, aliaque attributa quæ in cœlorum creatione, ornatu, & administratione refulgent. Nempe S. Augustinus ibidem asserit quod oculus in cęlis eodem modo sit Deum visurus, quo nunc in terris ad conspectum hominum, videt illorum vitam. Quemadmodum igitur oculus corporeus eo tantum sensu videt hominum vitam, quod humani corporis conspectus occasio sit animæ ad cogitandum de hominum vita; ita etiam conspectus rerum sensibilium, anima cum corpore post resurrectionem jam unita, movebit hominem, ut Dei mirabilia in iis rebus sensibilibus contempletur. Vide eundem Augustinum Epistola 6. quæ est ad Italicam, necnon Epist. 111. & 112. ubi argumentum de quo agitur fuse pertractat.

Obj. 4. Ignis tartareus elevatur ad cruciandas damnatorum animas: aqua in baptismo elevatur ad producendam gratiam: ergo a pari oculus corporeus elevari potest ad intuitivam Dei visionem.

Resp. Conc. ant. neg. conseq. Ratio disparitatis est, quia intuitiva Dei visio est actus vitalis; non autem combustio animarum in inferis, aut productio gratiæ in baptismate: at ad operationes vitales, non autem ad eas quæ non sunt hujusmodi, necesse est, ut sint intra objectum adæquatum potentiarum a quibus eliciuntur, eo quod necesse sit ut potentiæ ad eas vitales operationes se se moveant.

11. Q. Quotuplex est objectum intuitivæ Dei visionis?

R. Duplex; primarium & secundarium. Prius, est illud quod per se & ratione sui videtur: Posterius e contra, est illud quod tantum ratione alterius videtur.

12. Q. Quodnam, secundum nostrum concipiendi modum, est primarium objectum intuitivæ Dei visionis?

R. Sunt Essentia divina, Attributa, & Relationes. Scilicet videntur in Deo ratione sui & quidem per unum & eundem actum: nam cum sint idem actu cum essentia divina, necesse est, ut simul cum ea videantur.

Obj. 1. Attributa quæ sunt in Deo sunt infinita numero: ergo videri non possunt ab intellectu creato, cui virtus infinita communicari non potest.

Resp. Nego ant. Ratio est, quia quamvis intellectus noster Deum in varios conceptus dividat: unica tamen est realiter in Deo entitas, quæ tota quidem, cum sit indivisibilis ac maxime simplex, sed modo finito, a mente creata videtur,

Obj. 2. Quædam sunt attributa quæ relationem dicunt ad creaturas, ut dignitas creatoris: sed ea saltem attributa non cognoscuntur eodem actu quo essentia Dei cognoscitur: ergo, &c.

Resp. Conc. maj. dist. min. non cognoscuntur secundum suum terminum, conc. min. Illi enim termini sunt infiniti, ut patet in omnipotentia quæ se se extendit ad omnes creaturas possibiles: non cognoscunt ut secundum suum esse absolutum, neg. min. sic enim sumpta, sunt unum & idem cum essentia divina..

13. Q. Essentia Dei potestne; saltem de potentia absoluta & extraordinaria, videri sine attributis sive absolutis, sive relativis?

R. Non potest. Nam 1. Christus Joannis cap. 14. ex visione Verbi concludit visionem Patris: *Philippe*,

pe, qui videt me, videt & Patrem: at ea ratio non valeret, si una persona posset sine alia videri. 2. Cum duo sunt unum & idem realiter cum tertio, non possunt sine se invicem videri, ubi tertium videtur: atqui relationes sunt idem cum essentia divina: ergo nec relationes sine se invicem, aut sine essentia; nec essentia sine relationibus videri possunt.

Obj. 1. Essentia Dei virtualiter distinguitur ab attributis tum absolutis, tum relativis: ergo sine eis cognosci potest: virtualis enim distinctio satis est ut unum sine alio terminet actum intellectus.

R. Ad 1. nego cons. ad 2. dist. ant. Ut terminet actum intellectus abstrahentis, conc. ant. intuitive videntis, nego ant. quia a parte rei essentia non est ab attributis separata: at intuitiva visio versatur circa objectum prout est a parte rei.

Obj. 2. Personæ in divinis a se invicem realiter distinguuntur: ergo sine se invicem videri possunt.

R. Conc. ant. nego conseq. quia personæ licet inter se distinctæ, sunt unum & idem cum essentia divina quæ a beatis primario videtur: unde hæc videri non potest, quin illæ simul cum ea videantur.

Obj. 3. Una persona potuit incarnari sine alia: neque enim Pater, & Spiritus sanctus incarnati sunt, sed solus filius: ergo pariter una persona potest a beatis videri sine alia.

R. Conc. ant. nego conf. ratio disparitatis est, quia unio non postulat, ut res quæ unitur, adæquate conjungatur alteri: hoc est, secundum id totum quod est idem cum ipsa: unde Verbum potuit incarnari, quamvis id omne quod est idem cum essentia divina, humanitati conjunctum non fuerit, hoc est licet unaquæque persona propriam suam subsistentiam humanitati non contulerit. E contra intuitiva visio postulat ut id omne simul & semel videatur quod est realiter idem cum divina essen-

eſſentia, quæ (ut dictum fuit) eſt objectum primarium intuitivæ viſionis.

14. Q. Quodnam eſt ſecundarium objectum intuitivæ Dei viſionis?

R. Sunt creaturæ quæ cum in eſſentia divina tanquam in ſpeculo repræſententur, a beatis videntur.

15. Q. Quænam creaturæ in Deo non videntur a beatis, quænam e contra videntur?

R. Beati non vident 1. *Omnes* creaturas quæ in aliqua temporis, præteriti, præſentis, aut futuri differentia exiſtunt: eo quod eſſentia divina non ſit ſpeculum neceſſarium ejuſmodi creaturarum: tum etiam quod cum tanta extenſive cognitio ad beatorum ſtatum minime pertineat, Deus illis eam non tribuit. Beati cognoſcunt in Deo omnia ſingularia quæ ſpectant ad ſtatum in quo, cum in terris degerent, vixere. Hinc Gregorius Magnus lib. 12. Moral. cap. 17. ſcribit, beatos videre, amare, & curare de ſalute fratrum ſuorum in terris adhuc periclitantium.

Obj. S. Auguſtinus in lib. *de cura pro mortuis gerenda* ſcribit mortuos ea omnia latere quæ hic in terris aguntur. Docet enim 1. eos rebus viventium non intereſſe. Docet 2. pro magno beneficio regi Joſiæ (Paral. cap. 34.) promiſſum fuiſſe, quod moriturus eſſet, ne videret mala quibus ejus regnum erat a Deo caſtigandum Docet 3. illuc trahi debere hæc verba Pſalmi 26. *Quoniam pater meus, & mater mea dereliquerunt me, Dominus autem aſſumpſit me.*

R. Nego ant. ad cujus probationem diſt. ant. Per converſationem, conc. ant. ſimpliciter & abſolute, nego ant. Aſſerit enim ibidem Auguſtinus mortuos poſſe res quæ hic fiunt, cognoſcere aut ex eorum relatione qui hinc ad illos tranſeunt; aut ab Angelis, aut ex peculiari Dei revelatione.

16. Q. Beati videntne in Deo omnes creaturas poſſibiles?

R. Non

R. Non vident, quia alioquin comprehenderent Dei omnipotentiam: viderent enim eam tum secundum substantiam, tum secundum omnes terminos ad quos se se potest extendere : si autem comprehenderent omnipotentiam, comprehenderent & alia omnia attributa ; non enim potior esset ratio de uno quam de altero.

17. Q. Ubinam videntur creaturæ quæ a beatis videntur?

R Videntur in Verbo, videntur & in se ipsis: Verbum enim est speculum rerum omnium. Nempe Pater habet in Verbo , quod quidem ob id dicitur sapientia Patris, ideas rerum omnium sive existentium , sive possibilium . Eo principio nixus S. Augustinus duplicem in lib. 4. de Genesi ad litteram cap. 19. distinguit in beatis rerum creatarum cognitionem : matutinam nimirum & vespertinam. Prior est cognitio creaturarum in verbo, in quo perfecte repræsentantur : altera, est earumdem creaturarum cognitio in se ipsis , quæ ob id est imperfectior, & (ut ait S. Doctor.) est decoloratior, quia creaturæ minus sunt in se ipsis perfectæ, quam sint in Verbo.

Obj. 1. Creaturæ non sunt similes Verbo : ergo in eo non repræsentantur: 2. cum Verbum repræsentet creaturas omnes, non erit ratio cur una potius quam alia in Verbo videatur. 3. ea creaturarum visio non esset intuitiva: esset enim in alio, nimirum in Verbo.

R. Ad 1. nego ant. nimirum creaturæ factæ sunt ad ideas quæ de iis in Verbo fuerunt semper. Ad 2. Una creatura potius in Verbo videtur quam alia , quod Deus adjuvet intellectum ad unius potius quam ad alterius cognitionem . Ad 3. dist. Esset in alio in quo repræsentatur perfecte , conc. repræsentatur imperfecte , nego. Hic cognitionis modus repugnat quidem intuitivæ visioni , non autem ille.

18. Q. Quo sunt proprietates intuitivæ Dei visionis?

R. Duæ præcipuæ; incomprehensibilitas nimirum & inæqualitas.

19. Q. Beati comprehenduntne divinam essentiam?

R. Non comprehendunt: quia non cognoscunt omnia, ad quæ Dei virtus se se potest extendere: sunt enim numero infinita: ac proinde vim intellectus quæ finita est, omnino superant.

Obj. Beati vident totam Dei essentiam: ergo illam comprehendunt.

R. Dist. ant. vident totam & non totaliter, conc. ant. totam & totaliter nego ant. Ratio est, quia non vident omnes terminos ad quos divina essentia se potest extendere.

20. Q. Intuitiva Dei visio estne æqualis in omnibus beatis?

R. Non est æqualis. Nam 1. Christus Joannis 14. de sua domo cælesti (Gregorio Magno teste lib. 4. Mor. cap. 31.) sic loquitur: *In domo Patris mei mansiones multæ sunt*. 2. Primæ ad Corint. 15. Beati stellis comparantur: *Stella enim differt a stella in claritate*. 3. Lumen gloriæ, quod est principium intuitivæ Dei visionis, non est in omnibus beatis æquale, sed inæquale, pro meritorum nimirum diversitate.

Obj. 1. Deus est infinite simplex: ergo non potest inæqualiter videri. 2. Qui minus perfecte Deum videret, minus esset beatus, ac proinde alterius magis beati statum optaret; quod tamen paci, quæ est beatitudini essentialis, plane repugnat. 3. Matth. cap. 20. Paterfamilias æqualem mercedem operariis omnibus, licet inæquali tempore laborassent, rependit: ergo Deus, quem ille Paterfamilias adumbravit, æqualem mercedem omnibus ac singulis beatis rependet.

R. Ad 1. nego conf. quia inæqualitas aut æqualitas visionis non petuntur ex objecto, sed ex majori,

jori, vel minori virtute potentiæ quæ circa illud objectum versatur: sic qui lyncæos habet oculos, perfectius videt aliquod objectum, quam qui communes tantum. Ad 2. dicendum est; beatos omnes tantum intuitivæ Dei visionis habere, quantum capere possunt: unde cum omnes plane sint exsaturati, aliorum perfectiorem statum non ambiunt. Ad 3. dici potest cum Augustino Serm. 9. de verbis Domini cap. 2. denarium de quo parabola loquitur, non significare intuitivam Dei visionem, sed vitam æternam quæ in omnibus beatis erit æqualis. Dici potest iterum cum Gregorio Nazianzeno Oratione 40. eos qui extrema diei hora in vineam missi fuerant, suo fervore, ac sua diligentia assecutos fuisse eorum merita qui summo mane conducti, in vinea Patris-familias laboraverant.

CAPUT VII.

De Dei tum æternitate, tum immensitate.

1. *Quæst.* QUomodo definitur æternitas?
R. Definitur a Boetio: *Interminabilis vitæ tota simul & perfecta possessio*. Primo dicitur *possessio*, quia est stabilis 2. *Tota simul*, quia in æternitate non sunt, sicut in tempore, partes quæ sibi invicem succedant: 3. Dicitur, possessio *vitæ*, eo quod non tantum ad rei substantiam, sed etiam ad illius operationem se se extendat. 4. Tandem dicitur *interminabilis*, quia æternitas nec initium habet, nec finem.

2. Q. Æternitas convenitne Deo?
R. Convenit. Nam 1. Deus ipse sic loquitur cap. 31. Deuteronomii; *Vivo ego in æternum*. 2. Deus est ens quo melius cogitari non potest; est ens a se; est ens infinitum; est ens immutabile. Sed enti quo melius, &c. æternitas (ut patet) convenit: ergo, &c.

3. Q. Æternitas estne ita Deo propria, ut nulli creaturæ communicari possit?

R. Est. Nam 1. Patres ex æternitate Verbi probarunt illius divinitatem adversus Arianos: 2. Tertullianus asseruit contra Hermogenem, materiam non esse æternam, eo quod æternitas Deo soli conveniat. 3. Creatura debet, ut existat, educi ex nihilo: ergo nihilum præcedit essentialiter existentiam creaturæ: at id quod ab aliquo præceditur, non est æternum: cum æternitas non minus initio, quam fine careat.

4. Q. Quid est immensitas?

R. Est virtus, seu perfectio, per quam ens aliquod potest esse in omnibus rebus, & in omnibus locis.

5. Q. Deus estne ubique substantialiter præsens?

R. Est. Nam 1. id expresse Scriptura testatur: *Nunquid* (ait Deus ipse, Jeremiæ 23.) *Cælum & terram ego impleo, dicit Dominus?* Psalmo 138. *Quo* (ait Psaltes regius) *a facie tua fugiam? si ascendero in cælum, tu illic es; si descendero in infernum, ades:* ergo cum Deus sit in cælo substantialiter, sic etiam est in aliis locis. Actorum 17. Paulus hisce verbis, *Non longe est ab unoquoque nostrum*, substantialem Dei præsentiam significat; his autem aliis: *In ipso enim vivimus, movemur & sumus*, eam ex Dei operatione probat. 2. Idem quoque ratio demonstrat: siquidem Deus est ubique secundum suam operationem: ergo etiam & secundum substantiam: Dei enim operatio & substantia realiter a se invicem non distinguuntur.

Obj. 1. Scriptura passim asserit, Deum in cælis esse, non autem in terris, *Cælum cæli Domino, terram autem dedit filiis hominum*. 2. Augustinus libro 83. quæstionum scribit, Deum *nusquam* esse. Chrysostomus hom. 5. in Epist. ad Coloss. asserit, eum *nullibi* esse. 3. Absurdum est dictu Deum esse

esse substantialiter in damnatis, & locis maxime sordidis.

R. Ad 1. Scripturæ loca, de quibus agitur, intelligi de modo substantiæ, non autem de ipsa secundum se substantia: hoc est, licet Dei substantia sit in terris, eadem tamen ibi non operatur quæ in cælis agit, ac facit.

Ad 2. Laudati Patres intelligi debent aut de præsentia definitiva quæ convenit Angelis, hoc est per quam ens ita est in loco, ut non sit alibi: aut de præsentia circumscriptiva, quæ solis corporibus est propria.

Ad 3. Non est periculum ne Deus contrahat damnatorum malitiam, aut locorum sordes: quemadmodum enim lumen solis nulla ratione læditur sordidis locis: ita nec Dei sanctitas dæmonibus, quamvis in eis sit substantialiter præsens.

6. Q. Per quid Deus constituitur formaliter in loco?

R. Per solam operationem ad extra. Et sane 1. quoties Scripturæ de Dei in rebus præsentia loquuntur, semper eam exprimunt per Dei operationem ad extra. *Non longe est ab unoquoque nostrum: in ipso enim vivimus, movemur & sumus*. 2. Patres asserunt ideo Deum esse ubique præsentem, quod operetur ubique: *Cæterum* (inquit Tertullianus libro contra Praxeam cap. 23.) *scimus, Deum etiam intra abyssos esse, & ubique consistere, sed vi & potestate*.

3. Se habet operatio in rebus spiritualibus sicut quantitas in corporeis: ergo quemadmodum corpora formaliter constituuntur in loco per quantitatem, seu per dimensionem: ita & spiritualia per suam operationem ad extra.

Obj. 1. Deus est in loco per id per quod est immensus: sed non est immensus per operationem ad extra: ergo, &c.

R. Nego maj. Ratio est, quia immensitas non consistit in actuali præsentia in rebus, sed tantum in apti-

aptitudine, quam habet ut in illis existat: unde si immensitas non reducatur ad actum per operationem ad extra, non reddet Deum substantialiter ubique præsentem.

Obj. 2. Prius est rem esse in loco, quam eam in illo operari: ergo Deus non constituitur in loco per operationem ad extra.

Resp. Dist. ant. in rebus corporeis, conc. ant. in spiritualibus, nego ant. Ratio est, quia res corporeæ non agunt nisi mediante quantitate; ac proinde prius est quantitatem esse in loco, quam, ut agens corporeum in eo loco operetur: e contra vero substantiæ spirituales agunt per se ipsas immediate: unde loco extrinseco per suam operationem conjunguntur, ipsique per eam constituuntur formaliter præsentes.

Obj. 3. Fieret in ea suppositione, ut Deus posset ubique non esse præsens: potest enim si velit, ubique non operari ad extra: ergo, &c.

Resp. Non esse præsens actu, conc. ant. aptitudine, nego ant. Id enim exigit divina illius immensitas.

7. Q. Deus estne substantialiter præsens in spatiis imaginariis?

R. Non est: quia illis non coexistit, cum sint mera errantis imaginationis figmenta, ut Augustinus lib. 7. Confess. cap. 1. docet. 2. Deus non operatur in spatiis imaginariis: ergo eis non est substantialiter præsens: nempe (ut jam observatum est) operatio ad extra est forma per quam res spiritualis formaliter in loco constituitur.

Obj. 1. Deus hoc mundo non continetur: ergo est extra ipsum; ac proinde in spatiis imaginariis.

Resp. Conc. ant. dist. conseq. Est extra ipsum in potentia, quia extra mundum potest operari, conc. conseq. actu & formaliter, nego conseq.

Obj. 2. Si Deus operando extra hunc mundum, constitueretur actu extra mundum, non esset extra.

tra mundum nisi per sui mutationem: acquireret nimirum novam denominationem, loci nimirum, quam prius non habebat.

R. Dist. ant. denominationem extrinsecam: conc. ant. intrinsecam nego ant. scilicet forma, seu operatio, per quam Deus denominaretur de novo præsens, non in ipso Deo reciperetur, sed in creatura quæ illius actionem terminaret.

8. *Q.* Quot modis Deus est ubique præsens?

R. Tribus: per essentiam nimirum, per potentiam, per præsentiam. Nam Dei substantia (ut superius dictum fuit) est ubique: 2. Deus operatur actu in quocumque loco reali, & potest operari in imaginario: 3. divinæ cognitioni nuda sunt omnia & aperta: ergo ubique adest per præsentiam.

9. *Q.* Deus estne, etiam aliis modis alicubi præsens?

R. Est: in justis nimirum est præsens per gratiam sanctificantem, & in humanitate Christi per hypostaticam unionem.

CAPUT VIII.

De Perfectione, Bonitate & Omnipotentia Dei.

1. *Quæst.* Quid est perfectio?

R. Est rei integritas: unde res perfecta dicitur, cum integra est partibus & dotibus sibi debitis.

2. *Q.* Deus estne simpliciter & absolute perfectus?

R. Est 1. quia in eo est plenitudo totius esse, cum sit ens a se, & quo melius cogitari non potest. Igitur in eo quoque sunt omnes omnino perfectiones, perfectio enim, est aliqua ipsius esse participatio. 2. Deus est infinitus in omni genere: ergo omnes omnino continet modifica-

tiones entis; ac proinde & omnes perfectiones, quæ nihil aliud sunt quam entis modificationes. 3. Deus totus est in actu, cum sit actus purissimus: ergo omnem omnino actum includit: ergo & perfectiones omnes; perfectiones enim, cum sint formæ quædam, non aliud quoque sunt, quam actus varii ac diversi.

3. Q. Perfectiones quotuplicis sunt generis?

R. Duplicis: alia enim est *simpliciter simplex*; alia *secundum quid*. Prior, est ea quæ in suo conceptu non includit aliquem defectum, & quæ aliam nobiliorem perfectionem non excludit; hujus generis sunt sapientia, bonitas: posterior, est ea quæ aut aliquem defectum includit in suo conceptu, aut aliquid aliud perfectius excludit, hujusmodi sunt motus, discursus, necnon omnes creaturarum differentiæ tum specificæ, tum numericæ.

4. Q. Quot modis aliqua perfectio potest in aliquo subjecto contineri?

R. Tribus: formaliter, eminenter, virtualiter. Ea continetur in subjecto *formaliter*, quæ in eo continetur secundum propriam suam formam: sic rationale formaliter continetur in homine. Ea vero continetur *eminenter*, quæ est in aliquo subjecto, nobiliori modo, quam si in eo esset secundum propriam formam. Tandem ea est *virtualiter* in subjecto, quæ ipsa quidem non inest, sed inest alia illi æquivalens.

5. Q. Perfectiones *simpliciter simplices* quomodo continentur in Deo?

R. Formaliter: illarum enim entitas propria non dicit in suo conceptu defectum, nec excludit alium æque nobilem existendi modum: hinc fit quod illæ perfectiones formaliter de Deo prædicentur.

6. Q. Perfectiones simplices *secundum quid*, quomodo continentur in Deo?

R. Eminenter: nempe sunt in Deo nobiliori modo quam in subjecto in quo sunt formaliter; hoc est

secun-

secundum propriam formam. Sic motus localis in Deo reperitur eminenter, quia reperitur secundum id quod perfectionem dicit, nempe in variis locis operari. Vide Augustinum libro 1. de Trinitate capite 1.

7. Q. Deus simul cum creaturis conceptus, estne perfectior quam conceptus sine creaturis?

R. Non est perfectior: quia perfectiones creaturarum non augent numerum divinarum perfectionum: siquidem finitum in aliquo genere additum infinito in eodem genere, non facit majorem numerum; quia illud finitum continetur in infinito.

8. Q. Quid est bonitas?

R. Bonitas vel est physica, vel moralis. Prima, est conformitas rei cum idea, quæ debet illius naturam constituere. Altera vero, est conformitas voluntatis cum regulis morum.

9. Q. Bonitas sive physica sive moralis, quotuplex est?

R. Duplex: bonitas per essentiam, & bonitas per participationem. Prima, est ea quæ rei per se convenit & independenter ab aliqua causa extrinseca; secunda e contra, est ea quæ est dependens ab aliqua causa extrinseca.

10. Q. Deus estne bonus bonitate physica essentiali & independente?

R. Est: quia esse Dei conforme est ideæ quæ debet constituere naturam divinam: esse nimirum Dei est esse quo melius ac perfectius cogitari non potest, est enim esse a se & independens a quocum alio.

11. Q. Deus estne bonus bonitate morali?

R. Est: quia est infinite sanctus: *Sancti estote* (inquit ipse in Scripturis) *quia ego sanctus sum.* Unde immunis est a quacumque peccati labe: imo est prorsus impeccabilis: nempe potestas peccandi oritur in subjecto, ex eo quod eductum sit ex nihilo, ut docet Augustinus libro 1, contra Julianum cap. 1. at Deus,

cum sit ens a se, non est eductus ex nihilo; ac proinde deficere minime potest.

12. Q. Deus estne bonus bonitate relativa?

R. Est: quia est bonum quod creatæ voluntati maxime convenit; est enim ultimus finis qui solus potest omnem creatæ voluntatis appetitum explere.

13. Q. Deus estne omnipotens?

R. Est, quia cum contineat omnes omnino perfectiones, necesse est ut omnipotentiam quoque, quæ maxima est perfectio, contineat.

Obj. 1. Deus nec mori, nec peccare potest. 2. facere non potest ut quæ præterita sunt, revera non fuerint: ergo sunt nonnulla quæ Deus non potest facere.

Resp. Ad 1. posse mori, posse peccare, & posse deficere non sunt perfectiones: tantum enim abest ut potestas deficiendi necessaria sit ad omnipotentiam, quin potius illam plane destruit. Ad 2. dist. ant. Deus facere non potest in sensu composito ut præterita non fuerint, conc. ant. quia non potest facere ut verum sit falsum. In sensu diviso, nego ant. scilicet potuit non decernere futuritionem rerum præteritarum antequam acciderent.

Obj. 3. Deus ex quolibet non potest facere quodlibet: v. g. non potest facere ut lapis videat: ergo non est omnipotens.

Resp. Dist. ant. in sensu composito, conc. ant. quia non potest facere ut inanimatum quamdiu inanimatum remanet, sit animatum & eliciat viventis operationes, in sensu diviso, nego ant. quia potest mutare lapidem in animal vivens.

14. Q. Deus potestne facere alia ab iis quæ facit & vult facere?

R. Potest: quia Deus est omnino independens a qualibet creatura, a quolibet opere ad extra: ergo ita creaturam producit, ut possit non producere; ita opus aliquod agit ad extra, ut illud possit

possit non agere Patres eo principio nixi constanter asseruerunt Deum alia via quam per incarnationem Verbi potuisse homines a peccato liberare, ipsosque redimere.

Obj. Genesis 19. Deus hæc ait, alloquens Loth Abrahæ nepotem: *Non potero facere quidquam donec ingrediaris illuc:* ergo &c.

R. Dist. in sensu composito: quia nempe cum Deus statuisset non operari, nisi Loth ingrederetur non poterat conjungere operationem cum decreto non operandi: in sensu diviso, nego ant. quia potuerat aliud statuere & aliud velle, hoc est, potuerat statuere se opitulaturum esse Loth, etiamsi a Sodomitis non discederet.

15. Q. Deus potestne facere meliora iis quæ actu facit?

R. Potest: nempe Deus potest producere creaturas in infinitum perfectiores eis quas actu producit.

Obj. 1. Augustinus in libro 4. de Genesi ad lit. cap. 16. sic loquitur: *Si bona facere posset Deus, nec faceret, magna esset invidentia:* ergo &c.

R. Illam Augustini sententiam ex iis esse, quas sanctus Doctor libro 2. Retract. cap. 24. fatetur non satis a se expensas fuisse.

Obj. 2. Patres non semel asseruerunt ea quæ Deus actu facit, esse semper meliora. Ita Augustinus lib. 19. contra Faustum cap. 1. Damascenus lib. 2. de fide orthodoxa cap. 19. ergo, &c.

R. Dist. ant. secundum modum, conc. ant. secundum substantiam: nego ant. hoc est, cum Deus sit sapientissimus, quæcumque facit, semper facit optimo modo: sed non facit semper optima, tum quod non conveniant ad finem quem sibi proponit; tum etiam quod nullum sit opus ad extra, quod omittere non possit, cum sit a quacumque re extrinseca prorsus independens.

CAPUT IX.

De Scientia Dei.

§. I.

De Existentia & essentia divinæ Scientiæ.

1. *Quæst.* Estne scientia in Deo?

R. Est, & quidem simplex, certa & evidens; quia hujusmodi scientia est maxima perfectio; & Deus aliunde (ut superius probatum est) omnes omnino perfectiones habet. Unde Esther. cap. 14. dicitur: *Domine qui habes omnium scientiam.*

2. *Q.* Scientia Dei estne per discursum?

R. Non est: quia discursus est imperfectio: tum quia dicit multiplicationem actuum, actum nimirum per quem præmissæ cognoscuntur & actum per quem cognoscitur conclusio: tum etiam quia dicit progressum a noto ad ignotum.

Obj. Deus cognoscit effectus tanquam qui sequantur ex causis: ergo illius scientia est discursiva.

R. Conc. ant. quia Deus videt effectuum connexionem cum suis causis, sed nego conseq. tum quia effectus non minus Deo noti sunt quam illorum causæ: tum etiam quia non cognoscit causas & illarum effectus per actus distinctos, sed per simplicissimum intuitum.

3. *Q.* Quot modis Dei scientia differt a scientia quæ reperitur in creaturis?

R. Variis: Nam 1. scientia in Deo non est accidens: juxta illud Augustini epistol. 102. *Non aliud est esse, aliud intelligere.* 2. Non est habitus qui sine actu esse possit quia Deus (ut supra dictum est) est actus purissimus, ac proinde totus est semper in actu. 3. Non ver[illegible] circa esse quod creaturæ in se-

me-

metipsis habent; sed etiam, & quidem præcipue, circa esse quod habent in Dei sapientia, quæ rerum omnium est artifex. 4. Non habetur (ut dictum est) per dicursum 5. Non est præcisava; quia non attingit naturam sine differentiis, ut solent homines, sed simul & semel naturam & omnes illius differentias attingit. 6. Tandem est omnino immutabilis, cum nec augeri, nec minui possit.

§. II.

De Objecto Scientiæ Dei.

1. *Quæst.* QUodnam est objectum divinæ scientiæ?

R. Id omne quod potest cognosci: scilicet scientia Dei est cognitio tum intensive, tum extensive perfectissima.

2. *Q.* Deus cognoscitne semetipsum?

R. Cognoscit: tum quia cum sit objectum maxime verum, maxime est cognoscibilis: tum etiam, quia res omnes creatas in semetipso cognoscit: *Novit* (inquit Augustinus libro 5. de Trin. cap. 14.) *omnia Deus pater in se ipso, novit in Filio: sed in se ipso tanquam seipsum; in Filio tanquam verbum suum, quod est de his omnibus quæ sunt in se ipso.*

Q. Cognitio, quam Deus habet de seipso estne comprehensiva?

R. Est: tum quod cognoscat res omnes ad quas illius omnipotentia sese potest extendere; tum quod cum infinita sit illius cognoscendi virtus, tam perfecte seipsum cognoscat, quam cognoscibilis est.

4. *Q.* Deus cognoscitne entia rationis?

R. Cognoscit; nempe cognoscit id omne quod potest esse objectum creatæ cognitionis: at ens rationis cadit in creatam cognitionem.

Obj. Cognoscere entia rationis est illa facere, cum

non

non aliud esse habeant quam in operatione cognoscentis: atqui Deus non facit entia rationis.

R. Dist. maj. Cognoscere entia rationis per modum rerum possibilium, est illa facere, conc. maj. per modum rerum impossibilium, nego maj. Hoc, non autem illo modo Deus cognoscit entia rationis; ac proinde ea minime facit.

5. *Q.* Deus cognoscitne mala pœnæ?

R. Cognoscit, quia illorum est causa juxta illud Amos 3. *Si erit malum in civitate quod non fecerit Dominus.*

6. *Q.* Deus novit mala culpæ?

R. Novit: tum quod mala culpæ, peccata nimirum, puniat, tum etiam quod ea fieri permittat ut ex iis bonum aliquod eliciat; juxta illud Augustini in Enchiridio ad Laurentium: *Melius judicavit de malis bene facere, quam mala nulla esse permittere.*

7. *Q.* Ubinam Deus videt mala culpæ, seu peccata?

R. Non videt in ipso peccato: quia peccatum, ut peccatum est, non habet esse positivum; est enim mera rectitudinis debitæ privatio: *Quid est* (inquit Augustinus in Enchiridio ad Laurentium) *aliud quod malum dicitur, nisi privatio boni?* Itaque dicendum est Deum cognoscere peccatum in forma, seu rectitudine, quæ est illi opposita.

8. *Q.* Deus cognoscitne omnes creaturas, sive possibiles, sive existentes in aliqua temporis differentia?

R. Cognoscit: quia rerum omnium ideas habet; nimirum artifex ideas habet rerum omnium quas aut facit aut facere potest: *Quoniam* (inquit Augustinus libro 12. de Civitate Dei cap. 10.) *Deus non aliquid nesciens fecit; quod nec de quolibet homine artifice recte dici potest. Porro si sciens fecit omnia, ea utique fecit, quæ noverat:*

Obj. Hieronymus in 1. caput Habacuc sic loquitur: *Absurdum est ab hoc Dei deducere majestatem,*

tem, ut sciat, per momenta omnia quot nascantur culices, &c.

Resp. Dist. ant. Absurdum est ut ea cognitionis specie quæ eandem providentiam & eundem amorem importet, quam scientia quam Deus de hominibus habet, conc. ant. cognitione simpliciter sumpta, nego ant. Unde subdit idem Hieronymus: *Non simus tam fatui adulatores Dei, ut dum potentiam ejus ad ima detrahimus, in nos ipsos injuriosi simus, eandem irrationabilium quam rationabilium providentiam dicentes.*

9. Q. Deus cognoscitne distincte futura omnia necessaria?

R. Cognoscit: quia distincte videt necessariam connexionem quam ejusmodi futura habent cum suis causis; nempe distincte comprehendit virtutem causarum; ac proinde & effectus ad quos illa virtus sese aut extendet actu, aut extendere potest.

10. Q. Deus cognoscitne futura omnia libera absoluta, seu quæ in aliqua temporis differentia fient a voluntate libera?

R. Cognoscit. Nempe Deus aut per seipsum immediate, aut per Angelos, aut per Prophetas hujusmodi futura in Scriptura prædixit, ut sunt infidelitas Judæorum, negatio Petri, proditio Judæ, conversio gentium. Prætera alioquin tolli deberet de medio Dei providentia, nec Deus esset, si quidpiam ex futuris eum lateret, juxta illud Augustini contra Ciceronem agentis: *Qui non est præscius futurorum, non est utique Deus.*

Obj. 1. futura libera non habent determinatam veritatem, cum sint indifferentia ad esse & ad non esse; ergo determinate a Deo cognosci non possunt.

Resp. Dist. ant. Non habent determinatam veritatem pro præsenti tempore, conc. ant. nempe (ut supponitur,) illorum causæ nondum ex-

existunt; pro tempore quo futura prævidentur, nego ant. tunc enim causæ ad ea sese determinabunt.

Obj. 2. Præscientia futurorum stare non potest cum eorum libertate: siquidem ex suppositione quod prævideantur, necessario erunt; si enim possent non esse, falli posset Dei præscientia: quod quidem dictu impium est.

Resp. Nego ant. ad cujus probationem, nego falli posse, etiam in eo casu, Dei præscientiam: quia cum futura libera prævidentur, jam supponuntur futura: non enim ideo futura sunt, quia prævidentur, sed ideo prævidentur quia in priori instanti naturæ jam futura sunt: *Non enim* (inquit Hieronymus in caput 2. Ezechielis) *quia illa ventura cognoscit, necesse est facere quod ille præscivit, sed quod nos propria voluntate sumus facturi ille novit futurum quasi Deus.*

11. Q. Deus cognoscitne libera, futura sub conditione quæ nunquam ponetur, hoc est, novitne ea quæ futura non sunt, sed quæ forent futura, si poneretur aliqua conditio?

R. Cognoscit. Ea enim in Scripturis prædixit: scilicet 1. Reg. 23. Davidi quærenti an Ceilitæ eum prodituri essent, si in eorum urbe remaneret, Deus respondit, *tradent*: quod tamen non contigit, eo quod post illud responsum David ex urbe Ceila, non expectato Saulis adventu, discesserit. 2. Christus Matthæi 11. prædixit Sidonorium & Tyriorum futuram conversionem, si ipse eadem apud illos miracula patraturus fuisset, quæ apud Judæos patrat: *Væ tibi* (inquit) *Corozain, væ tibi Bethsaida, quia si in Tyro & Sidone facta essent virtutes, quæ factæ sunt in vobis, olim in cilicio & cinere pœnitentiam egissent.*

Obj. 1. Augustinus variis in locis Semipelagianos confutat quod docerent Deum esse præscium futurorum quæ nusquam erant, quæ tamen revera forent si aliqua conditio poneretur: ergo, &c.

R. Dist.

R. Dist. ant. In sensu Semipelagianorum, conc. ant. absolute & simpliciter, nego ant. Pelagiani & Semipelagiani docebant futura de quibus agitur, nomine tantum tenus conditionate prævideri, reipsa vero contendebant ea absolute prævideri: asserebant enim ad ea futura Deum exigere suam erga homines providentiam: unde docebant Deum ideo permittere ut quidam infantes sine Baptismo morerentur, quod prævidisset eos abusuros fuisse Baptismate, si diutius vixissent.

Obj. 2. Conjecturalis tantum, non vero certa, est cognitio quam Deus habet de rebus quæ non erunt, sed futuræ essent, si poneretur aliqua conditio: unde dubitanter, & non certo in Scripturis prædicuntur: *Si forte* (inquit Deus Ezechielis 2.) *vel ipsi audiant*.

R. Dist. ant. Dubitanter ex parte hominum, conc. ant. ex parte Dei, nego ant. hoc est, illa futura dubitanter prædicuntur, ut ex parte hominum, non autem ex parte Dei rei futuræ incertitudo significetur. Præterea illud adverbium *forte*, adjectum est, *ut* (inquit, Hieronymus ad cap. 26. Jeremiæ) *denotaretur, id de quo agitur, non futurum esse necessario, sed libere ex parte creatæ voluntatis*.

§. III.

De Medio in quo Deus cognoscit futura.

1. *Quæst.* QUodnam est Medium, in quo Deus cognoscit futura libera ordinis naturalis, seu quæ fieri possunt sine gratiæ adjutorio.

R. Est creata voluntas. Ratio est, quia in eo tanquam in medio Deus ab æterno vidit futura de quibus agitur, quod secundum nostrum concipiendi modum est a Deo priuscognitum, quodque est eorum causa: duæ nimirum illæ conditiones requi-

requiruntur: & satis sunt, ut res aliqua habere possit rationem Medii respectu alterius: atqui voluntas creata prius, secundum nostrum concipiendi modum, a Deo cognoscitur, quam futura libera, de quibus est quæstio; & præterea est illorum causa: ergo, &c.

Obj. 1. Voluntas creata non habet connexionem necessariam cum futuris liberis quæ sunt ordinis naturalis: alioquin enim illa futura, non essent libera: ergo non possunt esse Medium in quo certo a Deo cognoscantur.

R. Dist. ant. sed habent infallibilem connexionem, cum voluntate creata, conc. ant. & non habent infallibilem connexionem cum voluntate creata, nego ant. Eam autem infallibilem, quamvis minime necessariam, connexionem licet creatus intellectus non attingat, attingit tamen divinus, eo quo perfectissime comprehendat causæ contingentis tum naturam, tum propensionem: ac proinde certo novit ad quid se se determinatura sit in his aut illis circumstantiis posita: nempe novit quid eam in his aut in illis circumstantiis magis eam delectatura sit: & consequenter certo novit quid eveniet: verum est enim illud Augustini principium: *Quod nos magis delectat, secundum id operemur necesse est*, id est, infallibile.

Obj. 2. Deus videt futura de quibus agitur in decreto absoluto de conferenda prædeterminatione physica; quæ, cum per se sit efficax voluntatem determinatura sit ad actus liberos ordinis naturalis: ergo non in voluntate creata. Ita recentiores omnes Thomistæ ratiocinantur.

R. Nego ant. scilicet creata voluntas (ut dicemus in tractatu de gratia) non indiget prædeterminatione physica ut se se ad actus ordinis naturalis determinet: ac proinde inutile est decretum absolutum, latum ab æterno, de conferenda in tempore prædeterminatione physica.

Obj.

Obj. 3. Deus videt futura libera in reali eorum coexiſtentia cum æternitate: ergo ea non videt in voluntate creata tanquam in medio prius, ſecundum noſtrum concipiendi modum, cognitio. Probatur ant. ex S. Patribus qui aſſerunt omnia æternitati realiter coexiſtere: & propterea, cum æternitas ſit tota ſimul ac plane indiviſibilis, omnia omnino tempora complectitur, ac proinde & res quæ futuræ ſunt in aliqua temporis differentia.

Reſp. Ad 1. Nego ant. quia ſi futura realiter æternitati coexiſterent; jam non eſſent futura, ſed præſenria: quod tamen dictu abſurdum eſt, cum eorum cauſæ nondum (ut ſupponitur) exiſtant.

Ad 2. Diſt. ant. Ex Patribus, omnia ſunt æternitati præſentia, cognitione, conc. ant. reali exiſtentia, nego ant. hoc eſt, omnia quidem æternitati coexiſtunt objective, quia Deus habet in ſua eſſentia notiones ſeu ideas rerum omnium ſive ſint præteritæ, ſive præſentes, ſive futuræ: ſed non ſunt ipſi præſentia per coexiſtentiam veram & realem: *In Dei ſapientia* (ait Auguſtinus in libro ad Oroſium cap. 8.) *omnium faciendorum rationes, eſſe potuerunt, non tamen facta*.

Ad 3. Diſt. ant. Æternitas omnia quæ revera exiſtunt, complectitur, conc. ant. quæ non exiſtunt revera, ſed objective tantum, nego ant. at futura de quibus agitur nondum ſunt, ac proinde mirum non eſt, quod æternitas ea actu non complectatur.

Addi poteſt quod licet æternitas realiter actu complecteretur omnia futura libera; non ſequeretur tamen quod Deus ea in æternitate tanquam *in medio* videret. Nempe prius ſupponuntur futura, quam ſint in æternitate: ideo enim illa futura potius quam non futura, ſunt in æternitate, quod revera futura ſint: ac proinde æternitas, quæ non eſt cauſa futuritionis illorum, non poteſt eſſe medium in quo a Deo prævideantur.

CAPUT IX.

De Scientia Dei.

§. I.

De Existentia & essentia divinæ Scientiæ.

1. *Quæst.* Estne scientia in Deo?

R. Est, & quidem simplex, certa & evidens; quia hujusmodi scientia est maxima perfectio; & Deus aliunde (ut superius probatum est) omnes omnino perfectiones habet. Unde Esther. cap. 14. dicitur: *Domine qui habes omnium scientiam.*

2. *Q.* Scientia Dei estne per discursum?

R. Non est: quia discursus est imperfectio: tum quia dicit multiplicationem actuum, actum nimirum per quem præmissæ cognoscuntur & actum per quem cognoscitur conclusio: tum etiam quia dicit progressum a noto ad ignotum.

Obj. Deus cognoscit effectus tanquam qui sequantur ex causis: ergo illius scientia est discursiva.

R. Conc. ant. quia Deus videt effectuum connexionem cum suis causis, sed nego conseq. tum quia effectus non minus Deo noti sunt quam illorum causæ: tum etiam quia non cognoscit causas & illarum effectus per actus distinctos, sed per simplicissimum intuitum.

3. *Q.* Quot modis Dei scientia differt a scientia quæ reperitur in creaturis?

R. Variis: Nam 1. scientia in Deo non est accidens: juxta illud Augustini epistol. 102. *Non aliud est esse, aliud intelligere.* 2. Non est habitus qui sine actu esse possit quia Deus (ut supra dictum est) est actus purissimus, ac proinde totus est semper in actu. 3. Non versatur tantum circa esse quod creaturæ in seme-

metipsis habent; sed etiam, & quidem præcipue, circa esse quod habent in Dei sapientia, quæ rerum omnium est artifex. 4. Non habetur (ut dictum est) per dicursum 5. Non est præcisava; quia non attingit naturam sine differentiis, ut solent homines, sed simul & semel naturam & omnes illius differentias attingit. 6. Tandem est omnino immutabilis, cum nec augeri, nec minui possit.

§. II.

De Objecto Scientiæ Dei.

1. *Quæst.* QUodnam est objectum divinæ scientiæ?

R. Id omne quod potest cognosci: scilicet scientia Dei est cognitio tum intensive, tum extensive perfectissima.

2. *Q.* Deus cognoscitne semetipsum?

R. Cognoscit: tum quia cum sit objectum maxime verum, maxime est cognoscibilis: tum etiam, quia res omnes creatas in semetipso cognoscit: *Novit* (inquit Augustinus libro 5. de Trin. cap. 14.) *omnia Deus pater in se ipso, novit in Filio: sed in se ipso tanquam seipsum; in Filio tanquam verbum suum, quod est de his omnibus quæ sunt in se ipso.*

Q. Cognitio, quam Deus habet de seipso estne comprehensiva?

R. Est: tum quod cognoscat res omnes ad quas illius omnipotentia sese potest extendere; tum quod cum infinita sit illius cognoscendi virtus, tam perfecte seipsum cognoscat, quam cognoscibilis est.

4. *Q.* Deus cognoscitne entia rationis?

R. Cognoscit; nempe cognoscit id omne quod potest esse objectum creatæ cognitionis: at ens rationis cadit in creatam cognitionem.

Obj. Cognoscere entia rationis est illa facere, cum

non

non aliud esse habeant quam in operatione cognoscentis: atqui Deus non facit entia rationis.

R. Dist. maj. Cognoscere entia rationis per modum rerum possibilium, est illa facere, conc. maj. per modum rerum impossibilium, nego maj. Hoc, non autem illo modo Deus cognoscit entia rationis; ac proinde ea minime facit.

5. Q. Deus cognoscitne mala pœnæ?

R. Cognoscit, quia illorum est causa juxta illud Amos 3. *Si erit malum in civitate quod non fecerit Dominus.*

6. Q. Deus novit mala culpæ?

R. Novit: tum quod mala culpæ, peccata nimirum, puniat, tum etiam quod ea fieri permittat ut ex iis bonum aliquod eliciat; juxta illud Augustini in Enchiridio ad Laurentium: *Melius judicavit de malis bene facere, quam mala nulla esse permittere.*

7. Q. Ubinam Deus videt mala culpæ, seu peccata?

R. Non videt in ipso peccato: quia peccatum, ut peccatum est, non habet esse positivum; est enim mera rectitudinis debitæ privatio: *Quid est* (inquit Augustinus in Enchiridio ad Laurentium) *aliud quod malum dicitur, nisi privatio boni?* Itaque dicendum est Deum cognoscere peccatum in forma, seu rectitudine, quæ est illi opposita.

8. Q. Deus cognoscitne omnes creaturas, sive possibiles, sive existentes in aliqua temporis differentia?

R. Cognoscit: quia rerum omnium ideas habet; nimirum artifex ideas habet rerum omnium quas aut facit aut facere potest: *Quoniam* (inquit Augustinus libro 12. de Civitate Dei cap. 10.) *Deus non aliquid nesciens fecit; quod nec de quolibet homine artifice recte dici potest. Porro si sciens fecit omnia, ea utique fecit, quæ noverat.*

Obj. Hieronymus in 1. caput Habacuc sic loquitur: *Absurdum est ab hoc Dei deducere majestatem,*

tem, ut sciat, per momenta omnia quot nascantur culices, &c.

Resp. Dist. ant. Absurdum est ut ea cognitionis specie quæ eandem providentiam & eundem amorem importet, quam scientia quam Deus de hominibus habet, conc. ant. cognitione simpliciter sumpta, nego ant. Unde subdit idem Hieronymus: *Non simus tam fatui adulatores Dei, ut dum potentiam ejus ad ima detrahimus, in nos ipsos injuriosi simus, eandem irrationabilium quam rationabilium providentiam dicentes.*

9. Q. Deus cognoscitne distincte futura omnia necessaria?

R. Cognoscit: quia distincte videt necessariam connexionem quam ejusmodi futura habent cum suis causis; nempe distincte comprehendit virtutem causarum; ac proinde & effectus ad quos illa virtus sese aut extendet actu, aut extendere potest.

10. Q. Deus cognoscitne futura omnia libera absoluta, seu quæ in aliqua temporis differentia fient a voluntate libera?

R. Cognoscit. Nempe Deus aut per seipsum immediate, aut per Angelos, aut per Prophetas hujusmodi futura in Scriptura prædixit, ut sunt infidelitas Judæorum, negatio Petri, proditio Judæ, conversio gentium. Prætera alioquin tolli deberet de medio Dei providentia, nec Deus esset, si quidpiam ex futuris eum lateret, juxta illud Augustini contra Ciceronem agentis: *Qui non est præscius futurorum, non est utique Deus.*

Obj. 1. futura libera non habent determinatam veritatem, cum sint indifferentia ad esse & ad non esse; ergo determinate a Deo cognosci non possunt.

Resp. Dist. ant. Non habent determinatam veritatem pro præsenti tempore, conc. ant. nempe (ut supponitur,) illorum causæ nondum

exi-

existunt; pro tempore quo futura prævidentur, nego ant. tunc enim causæ ad ea sese determinabunt.

Obj. 2. Præscientia futurorum stare non potest cum eorum libertate: siquidem ex suppositione quod prævideantur, necessario erunt; si enim possent non esse, falli posset Dei præscientia: quod quidem dictu impium est.

Resp. Nego ant. ad cujus probationem, nego falli posse, etiam in eo casu, Dei præscientiam: quia cum futura libera prævidentur, jam supponuntur futura: non enim ideo futura sunt, quia prævidentur, sed ideo prævidentur quia in priori instanti naturæ jam futura sunt: *Non enim* (inquit Hieronymus in caput 2. Ezechielis) *quia illa ventura cognoscit, necesse est facere quod ille præscivit, sed quod nos propria voluntate sumus facturi ille novit futurum quasi Deus.*

11. Q. Deus cognoscitne libera, futura sub conditione quæ nunquam ponetur, hoc est, novitne ea quæ futura non sunt, sed quæ forent futura, si poneretur aliqua conditio?

R. Cognoscit. Ea enim in Scripturis prædixit: scilicet 1. Reg. 23. Davidi quærenti an Ceilitæ eum prodituri essent, si in eorum urbe remaneret, Deus respondit, *tradent*: quod tamen non contigit, eo quod post illud responsum David ex urbe Ceila, non expectato Saulis adventu, discesserit. 2. Christus Matthæi 11. prædixit Sidonorium & Tyriorum futuram conversionem, si ipse eadem apud illos miracula patraturus fuisset, quæ apud Judæos patrat: *Væ tibi* (inquit) *Corozain, væ tibi Bethsaida, quia si in Tyro & Sidone facta essent virtutes, quæ facta sunt in vobis, olim in cilicio & cinere pœnitentiam egissent.*

Obj. 1. Augustinus variis in locis Semipelagianos confutat quod docerent Deum esse præscium futurorum quæ nusquam erant, quæ tamen revera forent si aliqua conditio poneretur: ergo, &c.

R. Dist.

R. Dist. ant. In sensu Semipelagianorum, conc. ant. absolute & simpliciter, nego ant. Pelagiani & Semipelagiani docebant futura de quibus agitur, nomine tantum tenus conditionate prævideri, reipsa vero contendebant ea absolute prævideri: asserebant enim ad ea futura Deum exigere suam erga homines providentiam: unde docebant Deum ideo permittere ut quidam infantes sine Baptismo morerentur, quod prævidisset eos abusuros fuisse Baptismate, si diutius vixissent.

Obj. 2. Conjecturalis tantum, non vero certa, est cognitio quam Deus habet de rebus quæ non erunt, sed futuræ essent, si poneretur aliqua conditio: unde dubitanter, & non certo in Scripturis prædicuntur: *Si forte* (inquit Deus Ezechielis 2.) *vel ipsi audiant.*

R. Dist. ant. Dubitanter ex parte hominum, conc. ant. ex parte Dei, nego ant. hoc est, illa futura dubitanter prædicuntur, ut ex parte hominum, non autem ex parte Dei rei futuræ incertitudo significetur. Præterea illud adverbium *forte*, adjectum est, *ut* (inquit, Hieronymus ad cap. 26. Jeremiæ) *denotaretur, id de quo agitur, non futurum esse necessario, sed libere ex parte creatæ voluntatis.*

§. III.

De Medio in quo Deus cognoscit futura.

1. *Quæst.* QUodnam est Medium, in quo Deus cognoscit futura libera ordinis naturalis, seu quæ fieri possunt sine gratiæ adjutorio.

R. Est creata voluntas. Ratio est, quia in eo tanquam in medio Deus ab æterno vidit futura de quibus agitur, quod secundum nostrum concipiendi modum est a Deo prius cognitum, quodque est eorum causa: duæ nimirum illæ conditiones requi-

requiruntur: & satis sunt, ut res aliqua habere possit rationem Medii respectu alterius: atqui voluntas creata prius, secundum nostrum concipiendi modum, a Deo cognoscitur, quam futura libera, de quibus est quæstio; & præterea est illorum causa: ergo, &c.

Obj. 1. Voluntas creata non habet connexionem necessariam cum futuris liberis quæ sunt ordinis naturalis: alioquin enim illa futura, non essent libera: ergo non possunt esse Medium in quo certo a Deo cognoscantur.

R. Dist. ant. sed habent infallibilem connexionem, cum voluntate creata, conc. ant. & non habent infallibilem connexionem cum voluntate creata, nego ant. Eam autem infallibilem, quamvis minime necessariam, connexionem licet creatus intellectus non attingat, attingit tamen divinus, eo quo perfectissime comprehendat causæ contingentis tum naturam, tum propensionem: ac proinde certo novit ad quid se se determinatura sit in his aut illis circumstantiis posita: nempe novit quid eam in his aut in illis circumstantiis magis eam delectatura sit: & consequenter certo novit quid eveniet: verum est enim illud Augustini principium: *Quod nos magis delectat, secundum id operemur necesse est*, id est, infallibile.

Obj. 2. Deus videt futura de quibus agitur in decreto absoluto de conferenda prædeterminatione physica; quæ, cum per se sit efficax voluntatem determinatura sit ad actus liberos ordinis naturalis: ergo non in voluntate creata. Ita recentiores omnes Thomistæ ratiocinantur.

R. Nego ant. scilicet creata voluntas (ut dicemus in tractatu de gratia) non indiget prædeterminatione physica ut se se ad actus ordinis naturalis determinet: ac proinde inutile est decretum absolutum, latum ab æterno, de conferenda in tempore prædeterminatione physica.

Obj.

Obj. 3. Deus videt futura libera in reali eorum coexistentia cum æternitate: ergo ea non videt in voluntate creata tanquam in medio prius, secundum nostrum concipiendi modum, cognitio. Probatur ant. ex S. Patribus qui asserunt omnia æternitati realiter coexistere: & propterea, cum æternitas sit tota simul ac plane indivisibilis, omnia omnino tempora complectitur, ac proinde & res, quæ futuræ sunt in aliqua temporis differentia.

Resp. Ad 1. Nego ant. quia si futura realiter æternitati coexisterent; jam non essent futura, sed præsenria: quod tamen dictu absurdum est, cum eorum causæ nondum (ut supponitur) existant.

Ad 2. Dist. ant. Ex Patribus, omnia sunt æternitati præsentia, cognitione, conc. ant. reali existentia, nego ant. hoc est, omnia quidem æternitati coexistunt objective, quia Deus habet in sua essentia notiones seu ideas rerum omnium sive sint præteritæ, sive præsentes, sive futuræ: sed non sunt ipsi præsentia per coexistentiam veram & realem: *In Dei sapientia* (ait Augustinus in libro ad Orosium cap. 8.) *omnium faciendorum rationes, esse potuerunt, non tamen facta*.

Ad 3. Dist. ant. Æternitas omnia quæ revera existunt, complectitur, conc. ant. quæ non existunt revera, sed objective tantum, nego ant. at futura de quibus agitur nondum sunt, ac proinde mirum non est, quod æternitas ea actu non complectatur.

Addi potest quod licet æternitas realiter actu complecteretur omnia futura libera; non sequeretur tamen quod Deus ea in æternitate tanquam *in medio* videret. Nempe prius supponuntur futura, quam sint in æternitate: ideo enim illa futura potius quam non futura, sunt in æternitate, quod revera futura sint: ac proinde æternitas, quæ non est causa futuritionis illorum, non potest esse medium in quo a Deo prævideantur.

2. Q.

2. *Q.* Quodnam est medium in quo Deus ab æterno vidit Sanctorum Angelorum perseverantiam?

R. Medium illud est Angelorum voluntas: nullum enim aliud medium fingi aut cogitari potest.

Obj. Deus vidit ab æterno futuram Sanctorum Angelorum perseverantiam in decreto absoluto de conferenda illis in tempore gratia per se efficaci quæ eos ad perseverantiam physice determinatura esset: ergo eam non vidit in creata Angelorum voluntate.

Resp. Nego ant. Ratio est, quia fictitium est illud decretum: scilicet falsum est quod sanctis Angelis ad perseverandum necessarium fuerit, aut datum sit auxilium efficax quod eos ad perseverandum determinaret: satis enim fuit auxilium versatile, quod Augustinus passim in libro de correptione & gratia, vocat auxilium, non quidem *Quo*, perseveraverint, sed tamen *sine quo* perseverare non poterant. Vide quæ de duplici illo adjutorio dicentur inferius in tractatu de Deo authore gratiæ.

3. *Q.* Quodnam est Medium in quo Deus ab æterno vidit futura libera absoluta quæ pertinent ad statum naturæ lapsæ, quæque sunt ordinis supernaturalis, hoc est quæ fieri non possunt sine gratiæ adjutorio?

R. Est decretum absolutum, latum ab æterno de conferenda in tempore gratia per se efficaci, quæ physice voluntatem lapsam prædeterminatura est ad actus ordinis supernaturalis. Ratio est, quia illud decretum 1. est, secundum nostrum concipiendi modum, prius a Deo cognitum; quam futura de quibus agitur: est illorum futurorum prima causa & quidem efficax neque enim homo lapsus aliquem actum vel minimum, hoc est, ipsam primam boni volitionem, actu operatur, nisi ad illud physice per gratiam per se efficacem prædeterminetur, ut dicetur in tractatu de Gratia: at non prædeterminatur in tempore,

pore, nisi ab æterno latum fuerit decretum de conferenda in tempore gratia per se efficaci: ergo, &c.

4. Q. Quodnam est Medium in quo Deus vidit ab æterno futura conditionata libera, quæ revera futura essent, si poneretur aliqua conditio, sed tamen quæ revera nusquam erunt, eo quod illa conditio nusquam ponenda sit?

R. Est essentia divina: quia futura de quibus agitur, sunt (ut mox dicetur) mere possibilia: atqui mere possibilia videntur in essentia divina: continet enim possibilium omnium ideas, notiones, rationes *in Deo incommutabiliter* (ut ait Augustinus libro 11. de Civ. Dei cap. 7.) *permanentes*.

§. IV.

De divisione scientiæ Dei.

1. *Quæst.* Quotuplex est in Deo scientia?

R. Unica tantum realiter: scilicet ea omnia quæ sunt in Deo realiter, sunt idem cum essentia divina, quæ est unicus & simplicissimus actus: At vero scientia in Deo multiplex est secundum nostrum concipiendi modum: intellectus enim humanus totuplicem in Deo scientiam distinguit, quot sunt objecta circa quæ versatur: sed multiplicia sunt illa objecta: ergo, &c.

2. Q. Quotuplex est objectum circa quod scientia Dei versatur?

R. Duplex tantum: possibile nimirum, & existens in aliqua temporis differentia: quidquid enim concipitur ab intellectu, vel fuit, aut est, aut erit; vel nec fuit, nec erit aliquando. Si primum, est existens in aliqua temporis differentia: si vero secundum, est mere possibile.

3. Q. Quomodo vocantur scientiæ quæ circa duplex illud objectum versantur?

R. Scientia quæ versatur circa ea quæ existunt in ali-

aliqua temporis differentia vocatur ſcientia *viſionis*: quæ vero circa mere poſſibilia verſatur, vocatur ſcientia *ſimplicis intelligentiæ*: ſic placuit ſcholaſticis utramque illam ſcientiam & vocare & diſtinguere.

4. *Q.* Eſtne inter ſcientiam *viſionis*, & ſcientiam *ſimplicis intelligentiæ*, tertia aliqua ſcientia quæ *Media* dicatur?

R. Circa eam quæſtionem duplex eſt Scholaſticorum ſententia. Prima, quæ eſt Thomiſtarum omnium, docet inter duplicem allatam ſcientiam non eſſe tertiam, quæ *Media* dicitur. Altera, quam propugnant diſcipuli Ludovici Molinæ, aſſerit e contra præter ſcientiam viſionis, & ſcientiam ſimplicis intelligentiæ dari tertiam ſcientiam, quæ *Media* dicitur.

5. *Q.* Poteſtne ratione probari admitti non debere illam ſcientiam, quæ *Media* dicitur?

R. Poteſt. Siquidem Media inter ſcientiam viſionis & ſcientiam ſimplicis intelligentiæ, ſcientia admitti non debet, ſi non datur objectum aliquod medium inter objectum ſcientiæ viſionis, & objectum ſcientiæ ſimplicis ictelligentiæ: ſcilicet Dei ſcientia non multiplicatur niſi ratione multiplicis objecti circa quod verſatur. Atqui non datur tertium illud objectum: ſiquidem objectum circa quod Dei ſcientia verſatur, vel exiſtit in aliqua temporis differentia, vel non exiſtit; cum inter exiſtere & non exiſtere non detur medium. Si primum, eſt res vel præterita, vel præſens, vel futura: ſi ſecundum, eſt res mere poſſibilis: ergo non datur tertium objectum inter objectum ſcientiæ viſionis & objectum ſcientiæ ſimplicis intelligentiæ: illa enim habet pro objecto res omnes quæ exiſtunt in aliqua temporis ſive præteriti, ſive præſentis, ſive futuri, differentia: Iſta vero, verſatur circa res mere poſſibiles.

Dices. Inter exiſtens, & non exiſtens datur aliquod

quod objectum medium: illud nimirum quod nec fuit, nec est, nec erit aliquando: sed futurum esset, si poneretur aliqua conditio; hujusmodi vero videtur esse Davidis per Ceilitas proditio, si in eorum urbe usque ad Saulis adventum remansisset.

Sed contra sic argui potest. Vel illa conditio aliquando ponetur, vel nusquam ponetur. Si primum, id quod pendet ab ea conditione, est aliquando futurum; ac proinde est objectum scientiæ visionis. Si secundum, est simpliciter possibile atque adeo est objectum scientiæ simplicis intelligentiæ.

Obj. 1. Conversio Tyriorum & Sidoniorum, de qua Christus loquitur Matthæi 11. Proditio Davidis per Ceilitas, cujus fit mentio 1. Reg. 23. non sunt mere possibiles; non enim dicitur, quod evenire potuissent, sed quod revera futuræ fuissent, si posita fuisset conditio: non sunt quoque absolute futuræ: ergo datur medium inter objectum scientiæ visionis, & objectum scientiæ simplicis intelligentiæ.

R. ad 1. Conversionem & proditionem de quibus agitur, esse mere possibiles. Ad 2. Non est habenda ratio modi illius loquendi quo in locis laudatis utitur Scriptura: nempe Deum humano more loquentem inducit: solemus enim quæ mere possibilia sunt, asserere futura sub conditione quæ nnmquam ponetur. Confirmatur ex eo quod si habenda foret ratio modi quo Scriptura nonnumquam Deum inducit loquentem, dicendum esset Deum de aliquibus dubitare: nempe dubitanter loquens inducitur in Scripturis, ut patet ex Genesis cap. 4. ubi Deus sic Cainum alloquitur: *Ubi est Abel frater tuus?*

Obj. 2. Proditio Davidis per Ceilitas & conversio Tyriorum plus habent actualitatis, quam alter mundus possibilis: si enim non plus haberent actualitatis, ut quid David Saulis adventum pertimuisset; cur in die judicii Corozaitæ, & Bethsai-

thsaitæ gravius quam Tyrii, & Sidonii castigandi sunt.

R. 1. Ideo David timuit quia Deus ei non revelaverat, num Saul descensurus esset in urbem Ceilam; unde non perpendit Saulis adventum tamquam mere possibilem, licet in se ipso mere possibilis esset, sed tanquam dubium; ac proinde sapienter sibi per discessum ex urbe Ceila consuluit. 2. Non ideo Tyrii & Sidonii mitius quam Corozaitæ & Betsaitæ, excipientur in die judicii, quod istorum conversio magis futura fuerit, quam res mere possibiles, sed quod illi, in prava cordis dispositione magis obcœcati & indurati fuerint.

6. Q. Augustinus, impugnavitne vanum Semipelagianorum de scientia Media usum?

R. Impugnavit, scilicet Semipelagiani (Augustino teste in libro de prædestinatione Sanctorum cap. 13.) docebant, Deum quibusdam parvulis ante mortem baptismum concedere & negare aliis; quibusdam gentibus concedere Evangelii prædicationem, aliis vero negare, intuitu operum quæ nusquam futura erant, sed futura fuissent, si posita fuisset aliqua conditio: hoc est, contendebant ideo parvulis quibusdam ante mortem non dari baptisma, quod Deus prævidisset parvulos illos abusuros fuisse baptismatis Sacramento, si ad maturam usque ætatem vixissent; ideo nonnullis gentibus Evangelium non prædicari, quod Deus præviderit eos licet Evangelium prædicaretur, minime convertendos esse. Quod quidem systema ostendit Augustinus repugnare Evangelio dicenti, Tyrios & Sidonios convertendos fuisse, si prædicatum fuisset illis Evangelium, quod tamen nusquam illis annuntiatum est: repugnare & ei Sapientiæ effato, quo dicitur: *Raptus est, ne malitia mutaret intellectum ejus*. Repugnare & Apostolo, dicenti non de alio huminem judicandum esse, qua de eo quod in suo corpore gesserit sive bonum sive malum.

7. Q.

7. Q. Scientia Media sumpta etiam secundum substantiam cohæretne cum germanis sancti Augustini principiis?

R. Non cohæret. Siquidem scientia media secundum substantiam sumpta, est (ex illius defensoribus) ea per quam Deus, independenter a decreto absoluto de determinanda per gratiam per se efficacem voluntate, prævidet actus supernaturalis ordinis sub conditione quæ nusquam ponenda est, futuros: atqui id non cohæret cum Augustini principiis: ergo scientia Media etiam secundum substantiam sumpta, &c. Major propositio continet ipsam scientiæ mediæ ideam. Itaque probatur minor. Augustinus docuit, Deum non prævidere actus supernaturales lapsæ voluntatis, sive absolute sive conditionate futuros, independenter a decreto absoluto de determinanda per gratiam efficacem voluntate, si in his aut illis circumstantiis, ponatur: ergo &c.

Antecedens in quo cardo difficultatis vertitur, ostenditur ex hac celebri S. Doctoris sententia in libro de prædestinatione Sanctorum cap. 10. *Prædestinatione quippe* (ac proinde absoluto decreto) *ea*, Deus, *præscivit, quæ fuerat ipse facturus*. Præterea capite 9. ejusdem libri de prædestinatione SS. solvens argumentum, quod, ut scribit Hilarius, adversarii S. Augustini desumpserant ex ejusdem Augustini libro de sex quæstionibus Paganorum, ubi asseruerat, tunc voluisse *hominibus apparere Christum, quando sciebat, qui in eum fuerant credituri*, docet, id quod objiciebatur; ibi a se dictum fuisse *sine præjudicio latentis consilii Dei, aliarumque causarum*; addit, latens illud consilium non aliud esse, quam æternam prædestinationem, seu absolutum decretum de conferenda per gratiam efficacem fide gentibus, quibus Christus appariturus erat: *Utrum tantummodo eos præsciverit, an etiam prædestinarit Deus*

credituros, *quærere ac disserere tunc non putavi*. Tandem scientia media in eo posita est, quod antequam Deus ferat absolutum aliquod decretum de conferenda gratia, exploret ad quid creata voluntas se se determinatura esset, si in his aut illis circumstantiis, in hoc vel illo cordis & mentis affectu, daretur auxilium gratiæ versatilis: atqui dogma illud Augustinus impugnavit: id nimirum, non aliud est quam voluntati creatæ primas partes dare in iis quæ ad salutem æternam pertinent, & discretionem operantis bonum a non operante refundere non in donum Dei, sed in lapsæ naturæ vires: quod quidem ejusdem Augustini principiis adversatur, &c.

8. Q. Scientia Dei estne causa rerum?

R. Est rerum causa directiva, quia suppeditat ideas, ad quas exactæ sunt res quæ ex nihilo eductæ sunt: juxta illud Psal. 103. *Omnia in sapientia fecisti*.

9. Q. Quænam Dei scientia est causa rerum?

R. 1. Non est scientia visionis; quia futuritio rerum præcedit scientiam visionis: ideo enim Deus videt res futuras, quia jam futuræ sunt, aut per absolutum Dei decretum de earum futuritione, sicut actus supernaturales creaturæ per peccatum lapsæ, vel per creatæ voluntatis determinationem, sicut actus ordinis naturalis, imo & supernaturalis in statu naturæ innocentis: in eo enim statu nusquam aliquod decretum absolutum latum est de bonis operibus; in eo statu nusquam locum habuit gratiæ per se efficacis necessitas ad operandum bonum, ut dicetur inferius in tractatu de Gratia.

R. 2. Sola scientia simplicis intelligentiæ est causa rerum: ipsa enim est sola quæ præcedit, secundum nostrum concipiendi modum, rerum futuritionem; ipsa est quæ sola dirigit Deum, ut sua de rebus decreta ferat, quemadmodum idea artificis artificem ad suum opus dirigit.

CA-

CAPUT X.

De voluntate Dei.

1. *Quæst.* EStne in Deo voluntas?
R. Est Quia voluntas semper reperitur in substantia cui inest intelligendi facultas; unde Scripturæ non semel voluntatem Deo tribuunt: *Voluntati ejus* (ait Apostolus ad Rom. 9.) *quis resistit?*

2. *Q.* Quotuplex est a parte rei in Deo voluntas?

R. Unica, quia quidquid est in Deo, in eo est tanquam actus purissimus & simplicissimus. Neque enim in Deo est, aut potest esse compositio, seu plurium distinctorum unio.

3. *Q.* Voluntas Dei quomodo dividitur ratione modi quo Deus vult res aliquas?

R. Dividitur in voluntatem *Signi*; & in voluntatem *Beneplàciti*: siquidem vel Deus improprie tantum & metaphorice vult rem aliquam; vel proprie & (ut loquuntur) formaliter. Si primum, constituitur voluntas signi: si vero secundum, constituitur voluntas beneplaciti; unde quærenti quid sit voluntas signi, respondendum erit esse eam per quam Deus rem aliquam vult metaphorice tantum; quærenti vero quid sit voluntas beneplaciti, dicendum erit esse eam per quam Deus proprie vult rem aliquam.

4. *Q.* Quot sunt species voluntatis signi?

R. Tot sunt quot sunt signa quæ divinam Dei de re aliqua voluntatem indicant illa autem signa quinque passim numerantur: præceptum, consilium, prohibitio, permissio, operatio.

5. *Q.* Deus vultne voluntate beneplaciti ea omnia quæ vult voluntate signi?

R. Non vult semper: nempe licet Abrahamo Isaaci occisionem præceperit; eam tamen non

 vo-

voluit voluntate beneplaciti: imo prohibuit postea ne fieret. Verum licet Deus non velit semper voluntate beneplaciti id quod vult voluntate signi, vult tamen aliquid aliud voluntate beneplaciti, v. g. voluntate beneplaciti voluit ut Abrahamus paratum exhiberet animum ad Isaaci occisionem.

6. Q. Quomodo Dei voluntas dividitur ratione diversarum circumstantiarum secundum quas idem objectum potest considerari?

R. Dividitur in antecedentem, & consequentem. Prior, ex S. Thoma, est ea per quam Deus vult objectum aliquod in se ipso & absolute consideratum. Altera, est ea per quam Deus vult objectum aliquod singulare, consideratum non tantum in se, sed etiam cum omnibus circunstantiis particularibus.

7. Q. Antecedens & consequens Dei voluntas possunt ne aliquibus exemplis explicari?

R. Possunt, ut videre est in hisce verbis quibus S. Thomas utramque illam voluntatem explicat 1. part. q. 19. art. 6. ad 1. *Ad cujus* (divisionis voluntatis in antecedentem & consequentem) *intellectum, considerandum est quod unumquodque secundum quod bonum est, sic est volitum a Deo: aliquid autem potest esse in prima sui consideratione, secundum quod absolute consideratur, bonum vel malum; quod tamen prout cum aliquo adjuncto consideratur, quæ est consequens consideratio ejus, e contrario se habet. Sicut hominem vivere est bonum, & hominem occidi est malum secundum absolutam considerationem; sed si addatur circa aliquem hominem, quod sit homicida, vel vivens in periculum multitudinis, sic bonum est eum occidi, & malum est eum vivere: unde potest dici, quod judex justus antecedenter vult hominem vivere, sed consequenter vult homicidam suspendi. Similiter Deus vult antecedenter hominum salutem, sed consequenter vult quosdam damnari secundum exigentiam suæ justitiæ.* Vide quæ inferius dicentur.

8. Q.

8. Q. Voluntas antecedens estne *proprie* in Deo, an vero *metaphorice* tantum? Estne voluntas *signi* tantum, an vero etiam *beneplaciti?*

R. Est proprie in Deo; & est voluntas beneplaciti. Ratio est 1. quia S. Thomas Lectione 1. in cap. 2. primæ Epistolæ Pauli ad Timotheum, antecedentem Dei voluntatem comparat cum voluntate quam mercator habet servandi merces, quas projicit in mare, ut seviente tempestate vitet naufragium: at ea mercatoris voluntas est *proprie & formaliter* in illo mercatore. 2. Deus vult formaliter & proprie id quod in se bonum est: atqui hujusmodi est objectum voluntatis antecedentis, ut ibidem docet mox laudatus S. Thomas.

Obj. S. Thomas docet Dei voluntatem antecedentem dici potius debere velleitatem, quam simplicem voluntatem: *Unde* (inquit) *magis potest dici velleitas, quam simplex voluntas*: atqui velleitas non est proprie in Deo; ergo nec voluntas antecedens.

R. Disting. antecedens: debet magis dici *velleitas*, respective sumpta, hoc est, comparata cum voluntate consequente, quæ est efficax, conc. ant. Debet dici velleitas simpliciter & absolute, nego ant. hincque sequitur voluntatem antecedentem quam Deus habet de salute omnium in individuo hominum in statu naturæ lapsæ, esse sinceram & veram voluntatem, licet inefficacem, ut fuse dicetur inferius.

9. Q. Dei voluntas impleturne semper?

R. Voluntas *signi* non semper impletur: quamvis enim Deus velit voluntate signi, hoc est, quamvis imperet, ut omnes eum super omnia diligant, id tamen non impletur. 2. Voluntas beneplaciti non semper quoque impletur; siquidem voluntas antecedens, quæ est voluntas beneplaciti, se habet in Deo, ex S. Thoma sicut voluntas mercatoris respectu suarum mercium,

quas sæviente tempestate, vult conservare, quasque tamen ut vitet naufragium, projicit in mare. 3. E contra consequens Dei voluntas semper impletur: de ea nimirum intelligi debent hæc Dei ipsius apud Isaiam cap. 46. verba: *Omnis voluntas mea fiet*: necnon & illud Psalmi 123. *Omnia quæcumque voluit Dominus, fecit*.

10. *Q*. De qua Dei voluntate intelliguntur hæc Apostoli verba 1. ad Timotheum 2. *Qui* (Deus) *vult omnes homines salvos fieri, & ad agnitionem veritatis venire?*

R. Ex S. Thoma intelligitur de voluntate antecedente: quæ quidem (ut superius dictum fuit) est vera, & sincera voluntas beneplaciti. Licet vi ejusmodi voluntatis omnibus hominibus præparentur media ad salutem sufficientia etiam in statu naturæ lapsæ: & licet quoad præparationem illam sit efficax, suum tamen præcipuum finem & primarium, qui est omnium hominum salus, non assequitur: neque enim omnes homines æternam salutem consequuntur, & in hoc, est voluntas inefficax.

11. *Q*. Voluntas Dei prædefiniitne absolute ab æterno actus omnes supernaturales creaturæ rationalis per peccatum in Adamo lapsæ?

R. Prædefiniit, quia id Deus ab æterno prædefiniit absolute, ad quod in tempore physice prædeterminat: atqui creaturam rationalem per peccatum in Adamo lapsam prædeterminat ad omnes omnino actus ordinis supernaturalis: neque enim (ut fuse dicetur in nostro tractatu de Gratia) homo per peccatum Adami lapsus quidquam boni, quod ordinis sit supernaturalis, aut incipit actu, aut perficit, nisi ad illud per gratiam ex se, seu ex sua natura efficacem determinetur: ergo, &c.

12. *Q*. Voluntas Dei prædefiniitne absolute ab æterno perseverantiam sanctorum Angelorum?

R. Non

R. Non prædefiniit: quia Angeli ad actu perseverandum non indiguerunt auxilio per se efficaci & prædeterminante: nempe satis eis fuit auxilium versatile, cujus efficacia penderet ex eorum voluntate: & revera, Augustino teste in libro de correptione & gratia, illo solo auxilio adjuti, actu & de facto perseverarunt.

13. *Q.* Deus prædefiniitne, absolute creatæ voluntatis per peccatum lapsæ actus liberos, qui sunt ordinis mere naturalis?

R. Non prædefinivit: quia creatura rationalis, etiam per peccatum Adami lapsa, non indiget divina prædeterminatione ut actus liberos ordinis mere naturalis operetur. Unde actus illi non fuerunt ab æterno futuri vi decreti absoluti quod Deus de illorum futuritione tulerit, sed tantum vi prævisæ a Deo creatæ voluntatis electionis, ut suo loco dicetur.

14. *Q.* Voluntas Dei estne libera?

R. Est libera: quia libertas est perfectio: perfectiones autem omnes in Deo (ut superius a nobis dictum est) reperiuntur. Unde scriptura Deum nobis exhibet tanquam maxime liberum. *Omnia* (inquit) *quæcumque voluit fecit.*

5. *Q.* Circa quæ objecta libertas proprie dicta convenit Deo?

R. Circa operationes omnes quæ sunt ad extra: ita enim Deus operatur ad extra, ut possit non operari: ita v. g. creavit mundum, ut potuerit non creare; ita mundum redemit, ut potuerit eum non redimere, E contra proprie dicta libertas, quæ & a S. Thoma *libertas arbitrii* dicitur, Deo non convenit circa illius operationes ad intra: quia Deus necessario, licet non coacte, operatur ad intra; neque enim Deus ita seipsum amat, ut possit non amare; non ita Pater Verbum generat, ut possit illud non generare. Hinc fit ut licet circa res ad extra electio

proprie Deo tribuatur, non tribuitur tamen circa operationes ad intra, neq; enim ibi est electioni locus ubi est necessitas. Nempe idea electionis essentialiter præsupponit in subjecto indifferentiam ad actum, seu potestatem eum eliciendi & non eliciendi.

18. Q. Quænam est forma per quam Deus constituitur liber?

R. Est ipsum Dei velle, non quidem prout ad Deum terminatur, quia sic est omnino necessarium; sed prout terminatur ad creaturas; sic enim consideratum ita habet creaturas pro termino, ut illas potuerit non habere.

CAPUT XI.

De Providentia.

1. *Quæst.* Quid est providentia?

R. Est ratio, seu idea, seu cognitio, præexistens in mente divina, per quam res creatæ in suum finem diriguntur. Hinc autem patet 1. providentiam in Deo esse quid practicum; 2. versari eam non circa finem ultimum, sed tantum circa media quæ ad eum tendunt.

2. Q. Daturne providentia?

R. Datur Nam 1. anima in seipsa sentit ac experitur existere providentiam; sæpius enim, & quidem naturaliter (Tertulliano teste) in has erumpit voces: *Deus videt omnia*: *Deo commendo*: *Deus reddet*: *Deus inter nos judicabit*. 2. Scripturis docemur omnia Dei oculis patere; subjacere omnia divino illius regimini: ipsum de omnibus judicare: at ea esse non possunt sine providentia: imo ipsamet sunt Dei providentia.

3. Q. Creaturæ quæ necessario operantur, subjacentne divinæ providentiæ?

R. Subjacent. Nam 1. mirabilis & constans ordo, qui,

qui elucet in Universi partibus, nec esse, nec cogitari potest absque suprema sapientia quæ illis præsit, easque gubernet. 2. Christus Matthæi 6. aves & lilia, & humilia ac vilia quæque divinæ providentiæ subjicit.

4. Q. Creatura libera subjacetne providentiæ divinæ?

R. Subjacet. Nempe Scriptura testatur 1. creaturæ rationalis opera esse sub Dei potestate. *Cor regis* (Proverbiorum 21.) *in manu Domini quocumque voluerit, inclinabit illud.* Testatur 2. actiones liberas Deo subjacere: *Non est* (Jeremiæ 12.) *hominis via ejus; nec viri ut dirigat gressus suos.* Testatur 3. Deum de actionibus liberis judicaturum esse: *Reddet unicuique secundum opera ejus;* ergo, &c.

5. Q. Peccata subjacentne Dei providentiæ?

R. Subjacent, etiam secundum suum esse formale sumpta; in quantum scilicet Deus permittit ut fiant: hoc est, non impedit ne fiant, ut bonum inde eliciat; *Neque enim* (ait Augustinus in Enchiridio ad Laurentium cap. 11.) *ullo modo sineret mali esse aliquid in operibus suis, nisi usque adeo esset omnipotens & bonus, ut bene faceret etiam de malo.*

Obj. 1. Multa casu fiunt & fortuito. 2. Multa frustra fiunt in rerum natura. 3. Impii ut plurimum agunt prospere, pii e contra adversis premuntur: sed hæc cum providentiæ existentia stare non possunt; Ergo, &c.

R. Ad 1. dist. Ant. Multa casu fiunt secundum opinionem nostram, conc. ant. plerumque enim ignoramus finem ad quem ex intentione Dei diriguntur: secundum rei veritatem, nego ant. Ad 2. dist. ant. Multa fiunt frustra per respectum ad causas particulares, conc. ant. non raro nimirum causæ particulares deficiunt per respectum ad provisorem generalem, nego ant. scilicet defectus causarum secundarum non accidunt nisi ex

ordinatione provisoris generalis. Ad 3. conc. ant. neg. conf. Ratio est, quia multæ sunt causæ, cur id Deus permittat: ita nimirum erga pios se gerit, 1. ut virtus variis probata casibus illustrior fiat; 2. ut pii hujusmodi miseriis cautiores fiant ac humiliores; 3. ut viri frugi doceantur, sæculum hoc tot aspersum miseriis diligi non debere, sed alterum debere sollicite ab eis desiderari ad exemplum Apostoli: *Desiderium habens dissolvi & esse cum Christo*.

6. Q. Providentia assequiturne semper suum finem?

R. Assequitur, & quidem 1. in causis necessariis quæ semper habent finem suæ naturæ, aut ordini Universi cujus sunt pars, convenientem; 2. in causis contingentibus: nempe quod deficiant aliquando aut non deficiant, est ex natura quam habent a Dei providentia.

7. Q. Providentia imponitne necessitatem rebus provisis?

R. Imponit aliquibus, necessariis nimirum; non autem liberis; nam Deus, cum sit provisor generalis, unicuique causæ secundum naturam & conditionem illi propriam providet: ergo cum causarum necessariarum natura exigat, ut necessario agantur in suos fines, causarum vero liberarum conditio postulet, ut libere in finem suum moveantur, Deus illas necessario movet, istas vero libere.

CA-

CAPUT XII.

De Prædestinatione.

§. I.

De natura & divisione Prædestinationis.

1. *Quæst.* PRædestinatio quomodo definitur? R. Definitur *præscientia & præparatio beneficiorum Dei quibus certissime liberantur quicumque liberantur.* Ita Augustinus in libro de Dono perseverantiæ cap. 14.

2. Q. In Augustiniana prædestinationis definitione quid intelligitur nomine *præscientiæ*?

R. Intelligitur cognitio quam Deus habet tum de ultimo fine ad quem creaturæ per prædestinationem eliguntur; tum etiam de efficacia & virtute mediorum quibus creaturas prædestinatas, ad ultimum finem perducit. Nec id mirum est, qui enim vult alicui finem, debet illum præcognoscere, nec non media quibus comparari possit.

3. Q. Quid in Augustini definitione prædestinationis, intelligitur nomine *præparationis*!

R. Intelligitur absoluta & efficax voluntas quam Deus habuit ab æterno conferendi tum gratiam tum gloriam quibusdam creaturis rationalibus; hincque patet qua ratione prædestinatio a gratia differat: *Inter gratiam porro* (ait Augustinus in libro de Prædestinatione Sanctorum cap. 10.) *& prædestinationem hoc tantum interest, quod prædestinatio est gratia* (hoc est, & hujus & alterius vitæ beneficiorum) *præparatio; gratia vero, jam ipsa donatio.*

4. Q. Quid intelligitur nomine *beneficiorum* quorum fit mentio in definitione Augustini de prædestinatione?

 R. In-

R. Intelliguntur 1. omnia alterius vitæ bona, ad quæ Deus homines per prædestinationem eligit. Intelliguntur 2. Auxilia gratiæ quibus Deus usurus est in tempore, ut electos ad alterius vitæ bona perducat.

5. Q. Quid intelligi debet per hanc vocem *liberantur* quæ in definitione prædestinationis continetur?

R. Intelligi debet effectus prædestinationis, 1. in altera vita, ubi prædestinatus erit cujuslibet expers miseriæ; 2. in hac vita, ubi jam per fidem, spem & charitatem, incipit a jugo peccati liberari, sed non perfecte, quia remanet, etiam in justificati hominibus concupiscentia, quæ illos ad agonem usque ad peccatum excitat & provocat.

6. Q. Quid significatur hac voce *certissime*?

R. Significantur vis & efficacia tum finis ad quem creatura a Deo eligitur tum mediorum per quæ in hac vita liberatio electorum incipit.

7. Q. Quotuplex est prædestinatio, seu quomodo prædestinatio dividitur?

R. Duplex, quia duplex est terminus ad quem creatura rationalis a Deo prædestinatur, gratia nimirum & gloria; igitur prædestinatio duplex est, prædestinatio ad gratiam & prædestinatio ad gloriam.

8. Q. Prædestinatio ad gratiam estne gratuita; hoc est, Deus prædestinatne homines ad gratiam independenter a prævisis meritis quæ creatura rationalis per solas naturæ vires comparaverit?

R. Est omnino gratuita. Ita quondam Ecclesia definiit contra Pelagianos qui docebant, gratiam secundum merita dari. Ita quoque definiit contra Semipelagianos qui asserebant gratiam dari dependenter a prævisione fidei, cujus initium a nobis esset. Ita etiam docuit Clerus Gallicanus, cum ad Comitia generalia anno 1700. coactus declaravit Semipelagianismum instaurare, mutatis tantum vocibus,

pro-

propositionem qua asserebatur Deum facienti quod in se est ex viribus naturæ, dare gratiam ex debito quodam quod oriatur ex pacto quod inter Christum fidejussorem nostrum & Patrem æternum initum fuerit ad conferendam gratiam iis qui ex viribus naturæ bene moraliter se gesserint.

§. II.

De gratuitate Prædestinationis ad gloriam.

1. *Quæst.* PRædestinatio ad gloriam estne gratuita, hoc est, Deus prædestinavitne creaturas rationales ad æternam salutem independenter a prævisione meritorum, quæ etiam cum auxilio gratiæ in hac vita comparata fuerunt?

R. Duplex est ea de re Scholasticorum sententia. Prima, est Ludovici Molinæ, qui docet prædestinationem ad gloriam non esse gratuitam, scil. asserit Deum neminem ad æternam salutem prædestinasse, nisi post prævisa merita quæ in hac vita cum auxilio gratiæ comparaverit. Altera est Thomistarum omnium, quibus placet prædestinationem ad gloriam esse omnino gratuitam; hoc est, docent Deum eos omnes qui salvandi sunt, ab æterno elegisse independenter a prævisione meritorum quæ per auxilium gratiæ in hac vita comparaturi sunt.

2. *Q.* Gratuita prædestinatio ad gloriam potestne probari ex Evangelio Lucæ?

R. Potest: Christus Lucæ 12. sic loquitur: *Nolite timere pusillus grex, quia complacuit Patri vestro dare vobis regnum.* Vox illa, *complacuit*, non obscure innuit, voluntatem quam Pater habet dandi regnum cœleste oriri ex mero illius beneplacito. Id quoque non obscure innuit scopus quem Christus eo in loco sibi proponit; vult enim discipu-

ſcipulos amovere a rerum temporalium cura: ad eum vero finem, ſic argumentatur a majori ad minus: Patri complacuit vobis gratuito dare celeſte regnum: ergo a fortiori providebit vobis de rebus ad hujus vitæ ſuſtentationem neceſſariis. Nec valeret illud argumentum, ſi prædeſtinatio ad gloriam non foret gratuita: imo diſcipuli inde concluſiſſent, ſe de rebus temporalibus ſollicite curare debere: ſic enim ratiocinari potuiſſent: Quemadmodum Pater neminem eligit ad regnum celeſte, niſi poſt præviſa illius merita; ita nemini ſtatuit de neceſſariis providere, niſi poſt præviſam hominum in iis comparandis diligentiam, ſollicite igitur homines de iis curare debent.

3. Q. Gratuita prædeſtinatio ad gloriam poteſtne probari ex Evangelio Joannis?

R. Poteſt. Chriſtus Joannis 6. ait electos ſibi a Patre traditos fuiſſe; neminem ex iis qui ſibi a Patre traditi ſunt, periturum: *Hæc eſt voluntas Patris ut omne quod dedit mihi non perdam, ſed reſuſcitem in noviſſimo die*. Si prædeſtinatio non ſit gratuita, Pater ſalvandos non tradidit Chriſto, ſed ipſimet ſalvandi, per opera pietatis præviſa ſeipſos & Patri & Chriſto tradiderunt.

4. Q. Gratuita prædeſtinatio ad gloriam poteſtne probari ex Pauli Epiſtola ad Epheſios?

R. Poteſt. Epiſtolæ ad Epheſios cap. 1. Apoſtolus ſcribit, ſalvandos, fuiſſe a Deo electos, ut eſſent ſancti & immaculati: *Elegit nos in ipſo ante mundi conſtitutionem, ut eſſemus ſancti & immaculati in conſpectu ejus*. Aſſerit eos ad eam ſanctitatem electos fuiſſe, quod ad gloriam electi ſint: *Secundum* (ait) *propoſitum voluntatis ſuæ*; hoc eſt, ut firmum ſtaret de gloria conferenda decretum: ergo ex Apoſtolo, prior eſt electio ad gloriam, quam electio ad ſanctitatem; prædeſtinatio igitur ad gloriam eſt independens a præviſione ſanctitatis, ſeu meritorum.

5. Q. Gratuita prædeſtinatio ad gloriam poteſtne probari ex cap. 9. Epiſtolæ ad Romanos.

R. Po-

R. Potest. Apostolus in exemplum prædestinationis profert Jacobo præ fratre suo Esau electionem: sed Jacob electio præ Esau fuit omnino gratuita; hoc est, independens ab omni operum prævisione, *Cum enim* (inquit Apostolus capit. 9.) *nondum nati fuissent, aut aliquid boni egissent, aut mali, ut secundum electionem propositum Dei maneret, non ex operibus, sed ex vocante dictum est ei*, Rebeccæ, *quia major serviet minori, sicut scriptum est; Jacob dilexi, Esau autem odio habui.*

6. Q. Prædestinatio gratuita potestne probari ex solutionibus ad objectiones quas Apostolus sibi proponit cap. 9. Epistolæ ad Romanos?

R. Potest. Nam 1. sibi objicit sequi ex gratuita illa electione locum in Deo habere crimen acceptionis personarum. *Quid ergo dicemus? numquid iniquitas apud Deum?* Ad illud argumentum non respondet non esse in Deo iniquitatem, eo quod opera præviderit, sed confugit ad merum beneplacitum Dei, ex duobus indignis unum præ alio eligentis: *Absit. Moysi enim dicit: Miserebor cujus misereor, & misericordiam præstabo, cujus miserebor.*

Objicit sibi 2. sequi ex hujusmodi electione quod Deus injuste conqueratur de non electis, cum, renuente divina illius voluntate, salvari non possint. *Dicis itaque mihi: quid adhuc queritur? voluntati enim ejus quis resistit?* Ut eam objectionem Paulus solvat, non respondet electionem præsupponere electorum merita, sed confirmat id quod, aliud argumentum solvens, jam responderat, nempe electionem oriri ex mero Dei beneplacito sicut quod lutum fiat vas in honorem, id unice petitur ex figuli beneplacito: *O homo tu quis es, qui respondeas Deo? numquid dicit figmentum ei, qui se finxit, Quid me fecisti sic? An non habet potestatem figulus luti ex eadem massa facere aliud quidem vas in honorem, aliud vero in contumeliam?*

Objicit sibi 3. & quærit, cur Deus nonnullos po-

potius quam alios ad gloriam elegerit. Ad quæsitum illud non respondet, Deum quosdam præ aliis elegisse ex meritorum prævisione, sed solum, ut suam gratuitam misericordiam in eis manifestam faceret; *Quod si* (inquit) *Deus volens ostendere iram, & notam facere potentiam suam, sustinuit in multa patientia, vasa iræ apta in interitum; ut ostenderet divitias gloriæ suæ in vasa misericordiæ, quæ præparavit ad gloriam.*

7. Q. Gratuita prædestinatio ad gloriam potestne probari ex capit. 11. Epistolæ Pauli ad Romanos?

R. Potest. Nam 1. Apostolus in eo loco non asserit; Deum ideo non repulisse Judæos quosdam ex æterna hæreditate, quod eorum pia prævidérit opera, sed tantum quod per suam prædestinationem eos præ aliis dilexerit; *Non repulit* (inquit) *plebem suam, quam* (præscientia dilectionis) *præscivit*. 2. Sub finem ejusdem undecimi capitis reddit ad argumentum quod sibi cap. 9. solvendum proposuerat, cur scilicet Deus nonnullos elegerit, alios vero minime elegerit. Tantum autem abest, ut confugiat ad meritorum per gratiam prævisionem, quin potius recurrit ad impenetrabilia Dei judicia, asseritque se nescire, nec scire posse rationem quæ Deum movit, ut gratuito quosdam præ cæteris elegerit: O (inquit) *altitudo divitiarum sapientiæ & scientiæ Dei: quam incomprensibilia sunt judicia ejus & investigabiles viæ ejus!*

8. Q. Numquid dici potest ea quæ tum Lucæ 12. tum Joannis 6. tum ad Romanos 9. & 11. de prædestinatione dicuntur, intelligi debere de prædestinatione ad fidem, non autem ad gloriam?

R. Non potest dici. Nam 1. in sententia quæ legitur apud Lucam, expressa mentio fit *regni*, non autem gratiæ *Complacuit Patri vestro dare vobis regnum*. Apud Joannem agitur de iis quos nemo potest rapere de Christi manibus; at ii non sunt homines.

nes ad solam gratiam electi; illi enim sæpe per peccatum mortale rapiuntur e Christi manibus 3. Apostolus de eadem electione loquitur capite 9. & 11. Epistolæ ad Romanos, de qua ante locutus fuerat cap. 8. Atqui cap. 8. locutus fuerat de electione ad gloriam: ibi enim locutus fuerat de electione, quæ est secundum propositum; propter quam omnia in bonum cooperantur; cujus executionem & scopum nulla creata potestas impedire valet: at ea non conveniunt electioni quæ sit ad gratiam tantum, ac proinde intelligi debent de prædestinatione ad gloriam.

9. Q. Quid de prædestinatione ad gloriam censuit Augustinus?

R. Credidit gratuitam. Nam sanctus Doctor doctrinam de gratuita prædestinatione ad gloriam, nomine Massiliensium sibi a Prospero & Hilario propositam, pro sua agnovit: *Hoc autem propositum* (verba sunt Semipelagianorum in Prosperi Epistola ad Augustinum) *vocationis Dei, quo vel ante mundi initium, vel in ipsa conditione generis humani, eligendorum & rejiciendorum dicitur facta discretio, ut secundum quod placuit Creatori, alii vasa honoris, alii vasa contumeliæ sint creati, &c.* Cum autem nusquam Augustinus scripserit, sibi eo in capite impositum fuisse a Semipelagianis, evidens est quod reipsa propugnaverit illud systema quod illi a Semipelagianis objectum fuerat.

Præterea sanctus Augustinus in gratuitam prædestinationem tanquam in rationem unicam divinæ in electos providentiæ, refert ea omnia quæ in electis operatur. Nam 1. in Epistola ad Sixtum docet, prædestinationem illam esse causam, cur parvulis quibusdam Baptisma paulo ante mortem conferatur. 2. In libro de correptione & gratia capite 9. eidem & non alteri causæ adscribit rationem, cur ex duobus justis uni præ alio detur singulare perseverantiæ donum. 3. Eodem cap. 9. libri de correptione & gratia tantum abest,

ut

ut præparationem gloriæ tribuat meritorum prævisioni, quin e contra docet prævisionem meritorum supponere prædestinationem ad gloriam, ait enim, merita esse effectum prædestinationis ad gloriam.

Idem sanctus Doctor in libro de Prædestinatione Sanctorum, cap. 5. scribit idem ferri debere judicium de hominum prædestinatione ad gratiam & gloriam, ac de prædestinatione humanitatis Christi ad unionem cum Verbo, ad sanctitatem, ad visionem intuitivam: atqui ex eodem Augustino plane gratuita fuit Christi humanitatis prædestinatio ad unionem cum Verbo; ad sanctitatem, ad visionem intuitivam: ergo, &c.

10. Q. Quid sanctus Thomas, & post eum insigniores Scholastici docuerunt de prædestinatione ad gloriam?

R. Docuerunt esse gratuitam. Sanctus Thomas non in merita prævisa, sed in solam Dei voluntatem refundit rationem, cur Deus aliquos præ aliis ad gloriam æternam eligat: *Sed quare* (inquit 1. p. q. 23. art. 5. ad 3.) *hos elegit in gloriam, & illos reprobavit, non habet rationem, nisi divinam voluntatem.* Scotus in librum 1. Sent. dist. 41. sic loquitur: *Ratio prædestinationis non in alio est quærenda, quam in divina voluntate.* Tandem vix unus aut alter alicujus nominis Scholasticus ante finem sæculi 16. asseruit prædestinationem ad gloriam non esse gratuitam.

11. Q. Gratuita prædestinatio ad gloriam potestne probari rationibus Theologicis?

R. Potest. Nam 1. qui vult ordinate, prius vult dare finem, quam media ad illum finem necessaria conferre: ergo prius est secundum nostrum concipiendi modum, Deum ad gloriam, quam ad gratiam prædestinare. 2. Inscrutabile est omnino mysterium prædestinationis ad gloriam: ergo non est ex meritorum prævisione:

ni-

nihil enim, in ea suppositione, facilius est quam reddere rationem, cur unus præ alio sit ad gloriam prædestinatus.

Obj. 1. Matthæi cap. 25. Regnum cœleste dicitur paratum ex prævisione bonorum operum: sic enim Christus in extremo judicio loquetur: *Venite benedicti patris mei possidete paratum vobis regnum a constitutione mundi esurivi enim & dedistis mihi manducare*: Ergo, &c.

Resp. Nego ant. seu nego Regnum dici paratum ex prævisione bonorum operum: nempe hæc positio causalis, *esurivi enim*, &c. non refertur ad vocem, *paratum*, sed ad vocem, *possidete*: ita ut sensus sit, in mercedem bonorum operum possidete regnum quod antea gratuito vobis paratum fuerat.

Confirmari potest responsum illud ex opposita sententia quæ reprobis a Christo judice dicetur: *Discedite a me in ignem æternum, qui paratus est Diabolo, & Angelis ejus: esurivi enim & non dedistis mihi manducare.* Nempe in ea sententia, causalis hæc *Esurivi enim*, non refertur ad vocem *paratus*: neque enim Diabolis paratus est ignis, quod homines prævisi sint non facturi opera misericordiæ, sed refertur ad hanc aliam vocem *discedite*, seu reprobi igne damnantur, quod opera misericordiæ non exercuerint.

Ex his patet colligi quidem ex textu Matthæi, gloriam in tempore conferri propter opera, sed non colligitur quod propter opera prævisa, ab æterno præparata sit in intentione divina.

Obj. 2. Scriptura passim æternam gloriam vocat mercedem, nonnumquam bravium, aliquando coronam vitæ: ergo, &c.

Resp. Dist. ant. in ordine executionis, conc. ant. in ordine intentionis, nego ant. hoc est, illi & similes alii modi loquendi significant Deum in tempore propter bona opera conferre vitam æter-

æternam ad quam ab æterno gratias prædestinavit: nempe Deus vult ut homo per bona opera mereatur cęleste regnum ad quod eum elegit gratuito.

Obj. 3. Præscientia præcedit prædestinationem: *Quos præscivit* (inquit Apostolus ad Rom. 8.) *& prædestinavit conformes fieri imagini filii sui*; ergo prędestinatio ad gloriam fit ex præscientia meritorum.

Resp. 1. Dist. ant. præscientia seu præcognitio personarum quæ prædestinantur, conc. ant. neque enim Deus quemquam prædestinat, nisi eum, secundum nostrum concipiendi modum, antea distincte noverit: præscientia meritorum, nego ant.

Resp. 2. Nomine præscientiæ intelligi prædilectionem, non autem meram præcognitionem: ita ut sensus sit, Deum eos prædestinasse tum ad gratiam, tum ad gloriam, quos gratuito præ aliis dilexit. Eodem sensu nomen præscientiæ passim reperitur in Scripturis: *Non repulit Dominus* (ad Rom. 11.) *plebem suam quam præscivit*. Joannis 10. *Ego sum Pastor bonus, & cognosco oves meas*.

Obj. 4. Patres qui ante S. Augustinum vixere, docuerunt prædestinationem ad gloriam non esse gratuitam: ut videre est apud Irenæum lib. 4. contra hæreses cap. 38. Chrysostomum hom. 15. in caput octavum Epistolæ ad Rom. Hieronymum in primum Malachiæ caput: ergo, &c.

Resp. Nego ant. nempe Patrum illorum textus intelligi possunt de prædestinatione in ordine executionis, non autem de prædestinatione in ordine intentionis; hoc est, de ipsa collatione gloriæ, non autem de illius præparatione. Nec mirum: cum enim nondum exorta esset heresis aliqua circa gratiæ œconomiam, Patres hoc unum habuerunt præ oculis, ut fideles ad pietatis praxim moverent; eisque vitam æternam tanquam pietatis mercedem in tempore conferendam proponerent. Petitum est res-

pon-

ponſum illud ex Auguſtino, libro de prædeſtinatione Sanctorum cap. 14.

Obj. 5. Homo non prædeſtinatur gratis ad juſtificationem: ergo nec ad gloriam.

Reſp. Nego ant. ſcilicet Deus tum ad finem, tum ad media quæ ad illum comparandum neceſſaria ſunt gratuito prædeſtinat. Licet autem in executione quædam præparatio in adultis juſtificationem præcedat; in intentione tamen divina prius prædeſtinata fuit juſtificatio, quam illa per actus fidei, ſpei, & charitatis præparatio.

Obj. 6. Inter Auguſtinum & Semipelagianos ſolum quæſtio fuit de initio fidei, & de perſeverantia uſque in finem, quæ a Semipelagianis liberi arbitrii viribus committebantur; nuſquam vero fuit quæſtio de prædeſtinatione ad gloriam: ergo ex Auguſtini ſcriptis contra Semipelagianos, colligi non poteſt gratuita ad gloriam prædeſtinatio.

Reſp. Diſt. ant. ſolum quæſtio fuit directe, conc. ant. indirecte, nego ant. Initio diſputationis Auguſtinum inter & Semipelagianos quæſtio quidem non fuit de gratuita prædeſtinatione ad gloriam; ſed tamen orta eſt in progreſſu diſputationis. Cum enim Auguſtinus urgeretur a Semipelagianis, ut uni detur gratia fidei, alteri vero non detur; cur ex duobus juſtis uni detur perſeverantiæ donum, alteri vero negetur; coactus eſt in libris de correptione & gratia, de prædeſtinatione SS. & de dono perſeverantiæ, diſſerere nati de gratuita prædeſtione ad gloriam; eamque aſſerere, ut primam diſcretionis cauſam unius ab alio, quam ab eo Semipelagiani petierant, aperiret.

Obj. 7. Doctrina de gratuita prædeſtinatione ad gloriam videtur eſſe idem cum Prædeſtinatianorum hæreſi, quæ pluribus in conciliis (ut Gennadius, Hincmarus, & Sigebertus teſtantur) damnata eſt: ergo, &c.

Reſpondent, Thomaſſinus, Cabaſſutius, aliique ſcri-

scriptores de Ecclesiastica historia optime meriti, nusquam extitisse hæresim illam prædestinatianorum: addunt, dogmata quæ eis tribuuntur, ipsam esse Augustini doctrinam a Semipelagianis invidiose & calumniose S. Doctori objectam.

Respondemus nos, dato quod revera extiterit Prædestinatianorum hæresis, non inde sequitur, quod admitti non debeat gratuita prædestinatio ad gloriam. Scilicet ex ea non sequitur (quod volebant Prædestinatiani) Deum non minus ad malum culpæ, quam ad malum pœnæ prædestinare, aut prædestinatione induci fatum, seu adstrui necessitatem quæ cum libertate non cohæreat.

Ambo illa Prædestinatianorum capita damnavit Arausicana II. Synodus: ne scilicet sibi gratuitam prædestinationem ad gloriam defendenti imponerentur a Semipelagianis, quemadmodum antea ab iisdem Semipelagianis Augustino imposita fuerant. *Hoc autem* (ait laudata Synodus capitulo 25.) *secundum fidem catholicam credimus, quod accepta per baptismum gratia, omnes baptizati, Christo auxiliante & cooperante, quæ ad salutem animæ pertinent, possint & debeant, si fideliter laborare voluerint, adimplere. Aliquos vero ad malum divina potestate prædestinatos, non solum non credimus, sed etiam*, SI SUNT, *qui tantum malum credere velint, cum omni detestatione illis anathema dicimus.*

Obj. 8. Prædestinatio ad gloriam juvatur Sanctorum precibus; eo enim tendunt hæc verba Ecclesiæ in canone Missæ orantis: *In electorum tuorum grege nos jubeas numerari*: ergo, &c.

Resp. Dist. ant. juvatur quoad executionem, conc. ant. quoad præparationem, seu æternam Dei intentionem, nego ant. Solutio patet ex dictis superius.

Obj. 9. Si prædestinatio esset gratuita, prædestinatus non posset damnari; proindeque non esset liber: quod tamen est falsum.

Resp.

Resp. Dist. ant. non posset damnari *in sensu composito*, hoc est, prædestinatus non potest conjungere damnationem actualem cum prædestinatione, conc. ant. quia prædestinatio dicit ex parte Dei, voluntatem efficacem dandi gloriam, & conferendi media quæ per se & infallibiliter ad gloriam perducent. Non potest damnari *in sensu diviso*; hoc est, conjungere possibilitatem damnationis quæ tamen nusquam erit actu, cum prædestinatione ad gloriam, nego ant. quia prædestinatus semper habet potentiam non perseverandi in justitia, nempe quandiu est in via, potest lethaliter peccare.

12. Q. Gratuita prædestinatio ad gloriam habuitne locum in Angelis qui intuitiva Dei visione fruuntur?

Resp. Non habuit locum tum quia in Angelis de quibus agitur, locum non habuit gratuita prædestinatio ad perseverantiam: scilicet (ut dicetur in tractatu de gratia) Angeli nonnisi post prævisum consensum quem gratiæ versatili, seu minime efficaci, præbituri erant, ad perseverantiam prædestinati fuerunt: tum quia (ut docet Augustinus cap. 11. lib. de corrept. & gratia) æterna gloria nusquam Angelis tanquam gratia, sed solum tanquam merces, præparata fuit: tum denique quia nullibi in operibus Augustini, Angeli sancti dicuntur prædestinati, sed præsciti tantum.

Obj. 1. Deus hominem lapsum gratuito prædestinavit ad gloriam: ergo sic quoque prædestinavit Angelum.

Resp. Nego conseq. sic enim Deus se gessit (ut ait Augustinus in libro de corrept. & grat. cap. 17.) quod in homine lapso voluerit ostendere quid possit medicinalis per Christum gratia; & in Angelis sanctis quid innocens liberum arbitrium versatili adjutum auxilio valuerit.

Obj. 2. Qui vult ordinate, vult finem ante-

quam

quam velit media ; ergo Deus prius secundum nostrum concipiendi modum , voluit Angelorum salutem , quam praeviderit consensum , quem erant gratiae praebituri .

R. Dist. ant. si finem velit absolute , conc. si velit conditionate tantum , nego ant. hoc , non autem illo modo . Deus voluit salutem Angelorum : hoc est , voluit tantum ex suppositione quod usuri essent versatili gratia qua uti poterant , & qua revera usi sunt ad perseverandum ;

§. III.

De effectibus & proprietatibus Praedestinationis.

1. *Quaest.* Quinam est adaequatus effectus praedestinationis ?

R. Hominis liberatio quae quidem incipit , in hac quidem vita per gratiam , & consummatur in altera per gloriam .

2. *Q.* Quinam est inadaequatus praedestinationis effectus ?

R. Vocatio , & justificatio , quae ambae dantur ad executionem praedestinationis ad gloriam .

5. *Q.* Bona naturalis ordinis suntne praedestinationis effectus ?

R. Non sunt *per se* , quia electis & reprobis communia sunt , sed *per accidens* tantum . : quia Deus (ut ait Augustinus in libro de dono perseverantiae cap. 4.) nonnumquam eis utitur , ut praedestinatos perducat ad aeternam gloriam .

4. *Q.* Mala naturae , & mala poenae suntne in Electis effectus praedestinationis ?

R. Sunt ; nonnumquam enim Deus (ut dicitur Sapientiae 4.) utitur quorumdam praematura morte , ut impediat , ne malitia mutet eorum intellectum ; hoc est , ne ex justis fiant impii .

5. Q. Malum culpæ, seu peccatum, estne prædestinationis effectus?

R. Non est: tum quod effectus prædestinationis a Deo causetur; tum etiam quod homo per peccatum non liberetur: at ea per quæ homo, saltem imperfecte & indirecte non liberatur, non sunt effectus prædestinationis.

Obj. Augustinus libro 14. de civit. Dei cap. 13. docet, Deum nonnumquam uti peccatis, ut electos suos perducat ad gloriam: ergo peccata nonnumquam sunt effectus prædestinationis.

R. Dist. ant. Utitur tanquam occasione, conc. ant. tamquam medio, nego ant. Quod electus fiat magis humilis post suum peccatum, non oritur ex ipso peccato, sed ex Dei gratia quæ electo qui lapsus est, peccati fœditatem, & naturæ infirmitatem subjicit illius oculis.

6. Q. Permissio peccati estne in electis effectus prædestinationis?

R. Est, quia ex Dei intentione confert ad prædestinationis executionem: ideo enim Deus peccata, per substractionem gratiæ per se efficacis, in electis permittit, ut ad intuitum sui casus & humiliores, & cautiores fiant.

Obj. 1. Permissio peccati non est Dei beneficium: 2. non ex Christi meritis. 3. sapiens medicus non permittit morbum, ut sanitatem postea tribuat: ergo.

R. Ad 1. & 2. Dist. ant. Non est Dei beneficium, non est ex Christi meritis, in se considerata, conc. ant. considerata prout subest intentioni divinæ; nego ant. Ad 3. dist. ant. Ut sanitatem priori æqualem tribuat, conc. ant. robustiorem priore, nego ant. *Nonne* (ait Bernardus Serm. 2. in enarratione Psal. 90.) *cooperatur nobis ille casus in bonum, unde & meliores efficimur & cautiores.*

7. Q. Quænam sunt prædestinationis proprietates?

R. Tres sunt, certitudo, immutabilitas, prædestinatorum numerus.

8. Q. Prædestinatio estne certa in intentione divina?

R. Est, quia Deus certo novit numerum electorum in genere, & præterea personas omnes particulares quæ sunt ex electorum numero, juxta illud 2. ad Tim. 2. *Novit Dominus qui sunt ejus*.

9. Q. Prædestinatio estne certa in executione?

R. Est: quia electi omnes, nullo excepto, infallibiliter consequentur gloriam ad quam ab æterno sunt prædestinati: cum enim Dei voluntas sit potentissima, id omne fit, quod vult fieri: juxta illud Psalmi *Omnia quæcumque voluit Dominus fecit:* merito igitur Christus Joannis 10. de prædestinatis sic loquitur: *Oves meæ vocem meam audiunt, & ego cognosco eas, & sequuntur me; & ego vitam æternam do eis, & non peribunt in æternum, & non rapiet eas quisquam de manu mea.*

10. Q. Prædestinatio estne immutabilis?

R. Est: tum ex parte Dei prædestinantis, quia Deus prædestinans nunquam mutabit suum decretum de conferenda quibusdam hominibus gloria: tum etiam ex parte prædestinatorum: revera enim quilibet ex eis consequetur finem ad quem est electus ab æterno.

Obj. 1. Moyses Exodi 32. supponit prædestinationem esse, ex parte Dei mutabilem, cum sic eum alloquitur: *Aut dimitte eis hanc noxam, aut si non facis, dele me de libro tuo, quem scripsisti.*

R. Locum illum intelligi posse 1. de libro vitæ hujus temporalis: 2. de prædestinatione ad vitam æternam; si autem sic intelligatur, dicendum erit eam Moysis petitionem fuisse ex suppositione hujus conditionis quam ipse Moyses impossibilem noverat *si fieri potest*. Unde sensus est: Si posses me delere ex libro prædestinationis, idque tuta conscientia optare possem, ego id rogarem, ut fratrum meorum saluti consulerem.

Obj. 2. Apostolus 1. ad Cor. 9. timet, ne ipse ex-

præ-

prædeſtinato fiat reprobus: *Ne forte* (inquit) *cum aliis prædicaverim, ipſe reprobus efficiar.*

Reſp. Textus ille non intelligitur de prædeſtinatione ſumpta ſecundum ſubſtantiam, ſeu pro decreto, quod Deus tulit de conferenda quibuſdam hominibus gloria; ſed de prædeſtinatione ſumpta ſecundum effectum, qui quidem non alius eſt quam donum perſeverantiæ uſque in finem.

11. *Q.* Unde petantur & certitudo & immutabilitas prædeſtinationis?

R. Petuntur ex Dei decreto abſoluto & efficaci de conferenda quibuſdam hominibus cæleſti gloria: unde prædeſtinatio non eſt certa tantum certitudine eventus & præſcientiæ, ſed etiam certitudine cauſalitatis.

12. *Q.* Quantus eſt electorum hominum numerus?

R. Quantus eſt numerus Angelorum qui lapſi ſunt: nempe conſtat ex Patribus, quod Chriſtus carnem induerit, ut Angelorum ruinæ reſarcirentur. Ita Auguſtinus in libro 2. de civit. Dei cap. 2.

CAPUT XIII.

De Reprobatione.

1. *Quæſt.* QUid eſt Reprobatio?

R. Eſt decretum de non præparandis & conferendis beneficiis quibus quædam creaturæ rationales liberentur. Scilicet per eam definitionem reprobatio directe opponitur prædeſtinationi; quæ quidem (ut ſuperius dictum eſt) definitur, *Præparatio beneficiorum Dei quibus certiſſime liberantur quicumque liberantur.*

2. *Q.* Quotuplex eſt reprobatio?

R. Duplex; negativa nimirum & poſitiva. Prior eſt mera non præparatio beneficiorum quibus certæ rationales creaturæ liberentur: poſterior e contra, eſt actus quo ab æterno non-

nullis præparatur pœna tum damni, tum sensus.

3. Q. Positiva reprobatio, præsupponitne ex parte Dei prævisionem peccati in eo qui reprobatur?

R. Præsupponit: siquidem positiva reprobatio est maxima omnium pœna; at pœna, si justa sit, præsupponit culpam, juxta illud Augustini in libro 3. de lib. arbit. cap. 18. *Omnis autem pœna, si justa est, peccati pœna est & supplicium nominatur*, Simile est & hoc ejusdem Patris axioma lib. 11. de Genesi ad lit. cap. 17. *Numquid ille prius ultor, quam iste, peccator?*

4. Q. Reprobatio negativa, præsupponitne peccati prævisionem?

R. Duplex est ea de re sententia. Prima, quæ est Estii, & aliquorum Thomistarum, negat: altera vero quæ est Augustini & plurium aliorum Thomistarum, affirmat.

5. Q. Sententia Estii qui docet reprobationem negativam non præsupponere peccati prævisionem, sed pendere ex mero Dei beneplacito, potestne Calvinismi insimulari?

R. Non potest: longe nimirum ab Estii doctrina distat Calvini de reprobatione systema. Nempe Calvinus docuit 1. Deum independenter a prævisione cujuslibet peccati, quosdam Angelos & quosdam homines absoluto & æterno decreto damnasse tum damni, tum sensus pœna: docuit 2. nec Angelos, nec homines reprobos a Deo fuisse creatos ad cælestem beatitudinem, sed ad æternam damnationem: docuit 3. Deum, ut latum a se decretum exequatur, reprobis imponere necessitatem ut peccent, imo & eos positive ad peccatum impellere; ea expresse Calvinus tradit tum in caput 1. Epistolæ ad Rom. tum in libro 3. Institut. cap. 22. §. 6. At ab iis omnibus longe distat Estii aliorumque sententia qui contendunt negativam reprobationem esse a cujuslibet peccati prævisione prorsus independentem.

6. Q.

6. *Q.* Estne vera sententia Estii contendentis Angelos reprobatos fuisse negative independenter a prævisione peccati?

R. Non videtur vera: 1. quia prædestinatio Sanctorum Angelorum facta non fuit independenter a prævisione perseverantiæ, ut superius dictum est: ergo nec aliorum reprobatio, etiam negativa, independenter a prævisione non perseverantiæ: 2. Ideo reprobatio negativa ex Estio, facta fuisset independenter a prævisione non perseverantiæ, quod ex vi hujusmodi reprobationis negativæ Deus statuisset non conferre Angelis qui ceciderunt, auxilium efficax ad perseverantiam requisitum: sed illa ratio nulla est quia Angeli apostatæ non indiguerunt auxilio, ex parte Dei efficaci, ad perseverandum: sed satis eis fuit auxilium versatile: hoc enim uno adjuti, Angeli sancti actu perseverarunt.

7. *Q.* Quid Apostolus docuit de negativa hominis lapsi reprobatione?

R. Docuit factam non fuisse independenter a prævisione peccati: 1. quia præsupposuit odium Dei in creaturam quæ non electa fuit, juxta illud Apostoli ad Rom. 9. *Jacob dilexi, Esau autem odio habui;* Deus vero in sua creatura nihil præter peccatum odisse potest: Nihil *odisti* (Sapientiæ 11.) *eorum quæ fecisti*: 2. quia Deus in non electione ad cæleste regnum suam in non electos iram manifestat: juxta illud ejusdem Apostoli ad Rom. 9. *Quod si Deus volens ostendere iram, & notam facere potentiam suam, sustinuit in multa patientia vasa iræ apta in interitum, ut ostenderet divitias gloriæ suæ in vasa misericordiæ.*

Obj. 1. Apostolus eodem modo demeritorum prævisionem excludit a reprobatione, quo meritorum prævisionem excludit a prædestinatione. *Cum* (inquit) *nondum nati fuissent, aut aliquid boni egissent aut mali....Jacob dilexi, Esau autem odio habui*: ergo, &c.

Resp. Dist. ant. Excludit prævisionem demeritorum quæ sumuntur ex peccatis actualibus, conc. ant. scilicet Apostolus loquitur de demeritis per proprios actus comparatis; utitur enim verbo *Egissent*: demeritorum, quæ sumuntur ex peccato originali, nego ant. Ita Augustinus Epistola 106. illum Apostoli locum interpretatur.

Obj. 2. Apostolus toto cap. 9. Epistolæ ad Romanos hominum reprobationem refundit in solam Dei voluntatem, nusquam vero in peccatum quod ante prævisum fuerit: ergo, &c.

Resp. Dist. ant. Refundit in solam Dei voluntatem tanquam in *causam proximam*, conc. ant. nempe cur Deus ex hominibus æqualiter reis hunc eligat, illum vero non eligat, sola causa proxima est absoluta Dei voluntas. Refundit tanquam in *causam remotam*, nego ant. scilicet ratio, cur Deus non eligat, est peccati saltem originalis prævisio.

Obj. 3. Apostolus Deum reprobantem comparat cum figulo qui ex eodem luto facit aliud vas in honorem, aliud in contumeliam: ergo quemadmodum pendet ex sola figuli voluntate, quod aliquod vas fiat in contumeliam; ita & ex sola Dei voluntate pendet, quod quis, etiam negative reprobetur.

Resp. Dist. ant. cum figulo qui ex eodem luto jam *corrupto* facit aliud vas in honorem, aliud in contumeliam conc. ant. ex eodem luto *minime corrupto*, nego ant. hoc est, quemadmodum figulus ex luto corrupto facit pro libito aliud vas in honorem, aliud in contumeliam, ita Deus ex hominum massa per Adami peccatum corrupta, pro libito alium prædestinat, alium vero reprobat. Ita Augustinus lib. 15. de Civit. Dei cap. 21. ratiocinatur.

6. Q. Quid sensit Augustinus de hominum reprobatione negativa?

R. Docuit non fuisse factam independenter a prævisione peccati.

Ra-

Ratio est 1. quia eadem hoc in capite, est reprobationis ac prædestinationis ratio: atqui Augustinus supposuit prædestinationem præsupponere peccati prævisionem: tum quod dicat homines per prædestinationem liberari; libertas vero supponit miseriam pro termino, qui in scholis dicitur terminus *a quo*, tum quod scribat prædestinationem præsupponere prævisionem adventus Christi: *Elegit nos in ipso* (Christo) *ante mundi constitutionem*, ait Apostolus.

Ratio est 2. quia Augustinus omnes effectus reprobationis explicuit per non liberationem a massa perditionis: ergo censuit reprobationem non fuisse factam independenter a prævisione massæ per peccatum corruptæ. Probatur ant. Tres sunt effectus reprobationis negativæ, infidelitas in aliquibus, in justis non perseverantia usque in finem, & in omnibus non electio ad cæleste regnum: at Augustinus in libro de correptione & gratia cap. 7. tres illos effectus refundit in non liberationem a massa perditionis.

Ratio est 3. quia sanctus Augustinus Epistola 105. conceptis terminis asserit causam odii quo Deus ab æterno Esau prosecutus est; ac proinde & causam reprobationis etiam negativæ, fuisse prævisionem peccati originalis, *Et quid* (ait) *oderat in Esau tanquam fecisset aliquid mali, nisi originale peccatum*?

Obj. Augustinus reprobationem explicans, confugit ad inscrutabilia Dei judicia: ad ea tamen confugere non debuisset, sed ad peccati prævisionem, si revera illius causa fuerit.

R. Dist. ant. explicans reprobationem comparativam, conc. ant. absolutam, nego ant. Illius causa aperta est, peccatum nimirum, saltem originale, istius e contra, inscrutabilis est omnino; neque enim hic in terris reddi potest ratio, cur ex duobus hominibus æqualiter per peccatum originale reis, hunc Deus eligere voluerit ad re-

gnum cæleste; illum vero eligere noluerit.

9. Q. Quid S. Thomas sensit de negativa hominum reprobatione.

R. Sensit pendere eam ex peccati prævisione. Scilicet 1. part. q. 23. art. 5. docet, Deum in prædestinatione suam manifestare misericordiam; in reprobatione vero justitiam: at justitia quæ vindex sit, locum in Deo non habet, nisi ex peccati prævisione: idem S. Doctor quæst. 6. de veritate art. 2. ad 9. hæc ait: *Ratio autem reprobationis est peccatum originale, ut Augustinus dicit.* Vide Gonetum.

Obj. S. Thomas in 1. ad Annibal. dist. 41. quæst. unica, art. 3. sic loquitur: *Nec requiritur ratio quare non dem alicui, cui dare non debeo*: quibus quidem ex verbis patet S. Doctori persuasum fuisse nullam esse causam reprobationis, præter absolutam Dei voluntatem.

R. S. Thomas de reprobatione comparativa loquitur, non autem de absoluta, ut denotant hæc ejus verba: *Quare* NOS *elegit in gloriam* ILLOS *reprobavit*, &c.

10. Q. Potestne rationibus theologicis probari reprobationem, etiam negativam, non fuisse factam independenter a prævisione peccati?

R. Potest. Nam, supposito statu in quo res sunt, hominis scilicet ad statum supernaturalem elevari, beatitudo cælestis non potest non præparari independenter a prævisione peccati: scilicet ea non præparatio foret maxima pœna: at pœna non nisi reo aut actu infligi, aut præparari potest: *Sub Deo justo* (inquit Augustinus) *miser esse quisquam, nisi mereatur, potest.*

11. Q. Quæ res sunt effectus reprobationis.

R. Eæ omnes quæ conferunt, ut quis excidat ex fine ultimo: quemadmodum enim ea quæ conferunt, ut electi finem ultimum assequantur, sunt effectus prædestinationis: ita etiam quæcumque conferunt, ut reprobi in æternum excidant ex eo-

eodem ultimo fine, sunt effectus reprobationis.

12. Q. Permissio peccati originalis estne effectus reprobationis?

R. Non est: quia est illius causa motiva, ut S. Augustinus & S. Thomas superius laudati docuerunt.

13. *R.* Permissio peccati actualis fuitne in Angelis apostatis effectus reprobationis?

R. Non fuit: quia præcessit, etiam in intentione divina, reprobationem Angelorum. Scilicet (ut superius probatum est) Angeli non fuerunt a Deo reprobati, nisi post prævisa eorum demerita.

14. *R.* Permissio peccati actualis, quod nusquam debet remitti, estne in reprobis effectus reprobationis?

R. Est. Nam 1. permissio illa est a Deo: 2. Confert ad finem reprobationis; 3. id habet ex intentione divina, juxta illud S. Thomæ 1. part. quæst. 14. art. 3. *Sicut prædestinatio includit voluntatem conferendi gratiam & gloriam; ita etiam reprobatio includit voluntatem permittendi aliquem cadere in culpam.*

15. Q. Hominis reprobi derelictio per denegationem specialis doni perseverantiæ, estne reprobationis effectus?

R. Est. Scilicet ideo Deus justis quibusdam hominibus denegat speciale donum perseverantiæ usque in finem, quod sint ex reproborum numero. Ita enim expresse docet Augustinus in libro de Dono perseverantiæ, capite 8.

16. Q. Excæcatio & induratio suntne in hominibus reprobis effectus reprobationis?

R. Sunt. Nempe ideo Deus quosdam, non quidem *impertiendo malitiam* (ait Augustinus in Epistola 105.) *sed non impertiendo misericordiam*, excæcat & indurat, quod sint ex reproborum numero.

17. Q. Ipsa peccata actualia, quoad malitiam sumpta, suntne effectus reprobationis?

R. Non sunt, Quia sic accepta, non possunt

esse a Deo: effectus autem voluntatis reprobandi quosdam homines debent esse a Deo.

18. ℚ. Præparatio pœnæ tum damni, tum sensus, estne effectus reprobationis?

R. Est. Scilicet id expresse asseritur Matthæi 25. capite. Id quoque docet Concilium Valentinum, quod in Galliis habitum est sub Lothario: *Fidenter fatemur* (inquit laudata Synodus) *prædestinationem electorum ad vitam, & prædestinationem reproborum ad mortem.*

20. ℚ. Reproborum numerus estne certus?

R. Est Deo certus: non vero nobis viatoribus: nemo enim viator (ut Concilium Tridentinum definiit sess. 6. cap. 12.) certo scit, an sit e prædestinatorum numero; & an habiturus sit magnum illud usque in finem perseverantiæ donum.

21. ℚ. Reproborum numerus estne multo major numero prædestinatorum?

R. Est: quia (ut habetur Lucæ 13.) multi sunt vocati, pauci vero electi. Vel (ut habetur Matthæi 7.) pauci sunt qui viam arctam inveniunt quæ ducit ad vitam.

22. ℚ. Cur Deus permittere voluit ut major esset reproborum quam electorum numerus?

Respondet Augustinus libro 2. contra Julianum: *Quare sint isti plures, quam illi, consilium Dei velle nosse multorum est; nosse autem vel paucissimorum hominum.*

23. ℚ. Quinam sunt fructus quos exiguus electorum numerus percipere potest ex ingenti reproborum numero?

R. Primo, reprobi electis operam suam conferunt ad ea quæ mortali huic vitæ sustentandæ necessaria sunt: idque (ut ait Augustinus in Psalmum 104.) Deus providit, ne electi in terrenis bonis quærendis nimis anxie solliciti sint.

2. Reproborum rejectione & maledictione, electi docentur quid possit hominis lapsi liberum arbitrium fractis suis viribus relictum. Ita Augustinus Epistola 106.

3. Do-

3. Docentur Electi quid sibi fuisset debitum, nisi Deus eorum misertus fuisset. Ita idem S. Doctor, Enchiridii cap. 95.

4. Perutili timore concutiuntur: *Quod* (ait Augustinus lib. 1. q. 2. ad Simplicianum) *vasa eos* reprobos *facit perditionis, ad usum aliorum correctionis facit.*

5. Tandem electi ex bello nusquam intercepto quo a reprobis vexantur, manifesti fiunt: *Deus* (inquit Augustinus in Epistola 141.) *etiam malis eorum* (reproborum) *bene utitur, non solum ad justitiam suam, qua eis digna in finem retribuet, sed etiam ad exercitationem & profectum Sanctorum suorum, ut ex ipsa etiam malorum perversitate boni proficiant, & probentur & manifestentur, sicut Apostolus ait: oportet hareses esse, ut probati, manifesti fiant inter vos.*

PARS SECUNDA.

De Deo Trino.

Not. 1. SAnctissimæ Trinitatis mysterium in eo positum est, quod una divina essentia in tribus personis realiter a se invicem distinctis subsistat.

Not. 2. Ea omnia quæ ad Augustissimum Trinitatis mysterium pertinent, reducuntur ad multiplicitatem personarum; ad unitatem essentiæ in singulis personis; ad processiones; ad relationes; ad personas tum in genere, tum in specie consideratas.

CAPUT PRIMUM.

De personarum in divinis multiplicitate.

1. *Quæst.* QUinam negarunt olim & nunc etiam negant, personarum in divinis distinctionem & multiplicitatem?

R. Sabellius, in Lybia tertio sæculo natus; nunc Judæi omnes, & Sociniani, apud quos hoc axioma est palmarium: Nihil est credendum quod creata ratio non capiat.

2. *Q*. Multiplicitas personarum in divinis, potestne ex antiquo Testamento demonstrari?

R. Potest. Genesis 1. plures personæ de homine creando quasi inter se consultantes inducuntur: *Faciamus hominem ad imaginem, & similitudinem nostram*.

Genesis 19. non una sed plures personæ dicuntur in Sodomitas igne cælesti animadvertisse: *Dominus pluit super Sodomam & Gomorram sulphur & ignem a Domino de cælo*: in quo quidem textu *Dominus a Domino*, hoc est, Pater a filio, quoad personam distinguitur, licet non distinguatur quoad operationem, *Pluit super Sodomam & Gomorram*.

Tanti roboris adversus Sabellianos visus est locus ille, ut Concilium Sirmii contra Photinum habitum, anathema dixerit iis qui negare auderent eo adstrui distinctionem Patris a Filio.

3. *Q*. Multiplicitas personarum potestne ex novo Testamento demonstrari?

R. Potest. Joannis cap. 1. Verbum distinguitur a Deo Patre, nempe dicitur fuisse *apud* Deum: una autem persona non dicitur esse apud semetipsam: *In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum*.

Joannis 14. aperte Pater, Filius, & Spiritus sanctus, seu Paracletus distinguuntur. *Non creditis* (inquit Christus) *quia ego*, Filius, *in Patre, & pater in me est* ... *Ego rogabo Patrem, & alium Paracletum dabit vobis*.

In Christi baptismate, Matthæi cap. 3. fit expressa mentio trium personarum. 1. Pater de cælis loquitur: *Hic est* (inquit) *Filius meus dilectus*: 2. Filius baptizatur: *Hic est Filius meus*. 3. Spiritus sanctus visus est in columbæ specie: *Vidit Spiritum Dei descendentem*, &c.

Ea-

Eadem trium personarum existentia & distinctio expresse continentur primæ Joannis cap. 5. *Quoniam tres sunt qui testimonium dant in cælo; Pater Verbum, & Spiritus sanctus, & hi tres unum sunt.*

Obj. 1. Versiculus capitis 5. primæ Epistolæ Joannis, non est ipsiusmet Joannis, sed multis sæculis post Evangelistæ mortem illius textui insertus est. Siquidem nec Dionysius Alexandrinus qui Sabellium impugnavit, nec Athanasius, nec Augustinus; nec alii qui adversus Arianos egerunt, usi sunt eo versiculo, quamvis & unitatem personarum, & unitatem naturæ *& hi tres unum sunt* aperte contineat: ergo, &c.

R. Ad 1. nego ant. Ad 2. Patres illos non laudasse versiculum illum adversus Arianos; tum quod integra non essent exemplaria quibus usi sunt: tum etiam forte quod Ariani potuissent, licet immerito, contendere eo non demonstrari consubstantialitatem Verbi: nempe cavillari potuissent afferendo verba ista, *Hi tres unum sunt*, intelligi de unitate testimonii, non autem de unitate naturæ, ita ut esset unum Patris, Filii & Spiritus sancti de eadem re testimonium. Quod quidem Arianorum responsum (ut inferius dicetur) plane falsum est.

Obj. 2. Versiculus de quo agitur, in nullis quinque primorum sęculorum exemplaribus sive Græcis, sive Latinis reperiebatur: ergo suppostititius est.

R. Nego ant. Nam. 1. legebatur in Codicibus quibus tertio sæculo usus est Cyprianus; eum enim sanctus Martyr laudat in libro de unitate Ecclesiæ: *De Patre* (inquit) *& Filio & Spiritu sancto scriptum est: & hi tres unum sunt*. 2. Post quartum sæculum, Fulgentius in libro contra decem objectiones Arianorum: Idacius Clarus contra Varimadum; Victor Uticensis Episcopus in libro de VVandalica persecutione; Eugenius Carthaginensis Episcopus in fidei confessione, quam suo & aliorum Africanorum Præsulum, nomine obtulit

tulit Hunnerico VVandalorum regi, versiculum de quo est quæstio, tanquam germanum Scripturæ textum laudaverunt.

Obj. 3. Versiculus de quo agitur reperitur tantum in recentioribus Codicibus, & quidem paucissimis: ergo non est genuinus.

R. Nego ant. Scilicet 1. Stephanus Robertus fidem facit ex sexdecim octogintorum & amplius annorum Exemplaribus Græcis ab Italia, Gallia, Hispania petitis solummodo esse septem in quibus versiculus ille desideratur. 2. Constat lectum eum fuisse in Exemplaribus Latinis quibus Cyprianus tertio sæculo, & Africani Præsules quinto utebantur. 3. Jam reperitur in omnibus recentioribus Codicibus sive Græcis sive Latinis.

Obj. 4. Nulla alia potest proferri ratio, quod in omnibus antiquioribus Codicibus versiculus ille non legatur, quam quod genuinus non sit: ergo, &c.

Resp. Nego ant. Id nimirum contigit ex oscitantia & incuria Amanuensium: oscitantibus nimirum facilis est omissio verborum quæ secundo eadem, ac consequenter leguntur: qui enim a principio scribebant Græca quædam novi Testamenti Exemplaria postquam posuerunt in membranis: *Quia tres sunt qui testimonium dant*; ad exemplar quod præ oculis habebant, recurrentes, facile priora cum posterioribus sociare potuerunt, relictis omnibus intermediis; cumque sequi debuissent: *in cælo Pater, Verbum & Spiritus sanctus; & hi tres unum sunt*, consequenter scripserunt: *In terra Spiritus, aqua & sanguis, & hi tres unum sunt.*

4. *Q.* Personarum in divinis multiplicitas potestne ex præscriptione demonstrari?

R. Potest. Ubi primum enim Sabellius eam multiplicitatem negavit; ubique statim oppugnatus est. In Ægypto nimirum adversus eum insurrexit Dionysius Alexandrinus, ut fidem facit Eusebius historiæ libro 7, cap. 6, In Occidente

te Xyſtus, Romanus Pontifex, ad quem Dionyſius ſuum contra Sabellianos opus miſerat, ejuſdem Dionyſii ſcripta probavit: nec aliæ orbis Eccleſiæ quidquam reclamarunt: ergo tunc ac proinde & antea perſuaſum erat toti Eccleſiæ Catholicæ tres eſſe in ſanctiſſima Trinitate perſonas.

Earumdem perſonarum expreſſe quoque meminerunt Juſtinus in Dialogo cum Tryphone; Irenæus libro 3. adverſus hæreſes, Tertullianus qui in libro adverſus Praxeam cap. 31. aperte docet, hoc eſſe Chriſtianos inter & Judæos diſcrimen, quod illi Trinitatem in Divinis aperte profiteantur non autem iſti: *Caterum* (ait) *Judaica Fidei iſta res, ſic unum Deum credere, ut Filium Dei adnumerare nolis, & poſt Filium, Spiritum. Quid enim erit inter nos & illos, niſi differentia iſta?*

Obj. 1. Scripturæ aſſerunt Deum eſſe ſolum: *Hac eſt autem vita aterna* (inquit Chriſtus Ioannis 17.) *ut cognoſcant te* SOLUM *Deum verum, & quem miſiſti Jeſum Chriſtum*: ergo, &c.

Reſp. Diſt. ant. Deum eſſe ſolum ſolitudine naturæ, conc. ant. ſolitudine perſonæ, nego ant. nempe ſic diſponi quoad ſenſum debet ſententia ex Joanne laudata: *Hac eſt autem vita aterna, ut te, & quem miſiſti Jeſum Chriſtum, agnoſcant ſolum Deum verum.*

Obj 2. Deus Abraham, qui ſolus eſt verus Deus, in Scripturis opponitur pluribus perſonis, Filio præſertim: *Deus Abraham* (inquit Petrus Actorum 3.) *glorificavit Filium ſuum Jeſum.*

Reſp. Diſt. ant. glorificavit Filium ſuum ut homo eſt, conc. ant. ut eſt Verbum, nego ant. Scilicet Deus Abraham glorificavit Filium ſuum ſuſcitando eum a mortuis.

Obj. 3. Myſterium Trinitatis opponitur recepto huic apud Philoſophos axiomati: *Qua ſunt eadem uni tertio, ſunt eadem inter ſe.* Nempe ſi admittatur diſtinctio perſonarum, Pater, Filius, &

Spi-

Spiritus sanctus erunt idem cum natura divina, & tamen non erunt idem inter se, cum a se invicem realiter distinguantur.

Resp. Nego ant. Quia illud axioma intelligitur tantum, cum tertium est singulare & incommunicabile; non autem cum est commune & communicabile, ut est essentia in Divinis: sic quamvis Petrus & Paulus sint idem cum natura humana, non sunt tamen idem inter se, quia natura humana est communis & communicabilis; in Petro nimirum & Paulo reperitur.

Obj. 4. Primi Christiani non crediderunt pluralitatem personarum in Divinis: si enim illam credidissent, gentiles ex ea desumpsissent argumentum pro Deorum pluralitate; aut saltem objecissent philosophicas difficultates quae ex ea personarum pluralitate sequuntur: ergo, &c.

R. 1. Nego maj. Potuit enim mysterium illud latere gentiles, quemadmodum latuit eos Symbolum; quod tamen a catechumenis omnibus memoriter reddebatur, antequam Baptismum reciperent.

R. 2. Nego min. Nam 1. Justinus in prima sua Apologia solvit difficultates aliquas, quas Philosophi gentiles movebant adversus Trinitatis mysterium. 2. Tertullianus in libro contra Praxeam respondet argumentis quibus idem Praxeas ex mysterio Trinitatis conabatur Deorum pluralitatem adstruere. 3. Celsus gentilis totus est, apud Origenem libro contra Celsum, ut probet ex Trinitate sequi eamdem Deorum pluralitatem. 4. Apud Lucianum in Dialogo qui *Philopatris* inscribitur, gentilis quidam sic irridet Christianum a quo mysterium Trinitatis docebatur; *non intelligo quid dicas; Unum tria, tria unum.*

CA-

CAPUT II.

De Verbi Divinitate.

Nota. ARius ineunte sæculo quarto aperte Verbi divinitatem impugnavit, blasphemavitq; ipsum esse creaturam, quam Deus ante alia omnia entia eduxisset ex nihilo, & per quam tanquam per instrumentum quæcumque facta sunt, condidisset.

1. Q. Divinitas Verbi poteſtne ex primo capite Evangelii Joannis demonstrari?

R. Potest Eo nimirum in loco, 1. per has voces, *In principio*; (hoc est, ante omnia) *erat Verbum*, æternitas Verbo tribuitur. 2. Eadem æternitas ei adscribitur per hæc alia verba: *Omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil*: demonstrant enim Verbum non esse factum. 3. De eo quoque aperte divinitas prædicatur: *Et Deus erat Verbum*. Sic vero habet integer textus: *In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum. Omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil.*

2. Q. Divinitas Verbi poteſtne demonstrari ex 5. capite primæ Joannis Epistolæ?

R. Potest: scilicet in eo capite eadem quæ Patri convenit natura, de Verbo prædicatur per vocem, *Unum*: Unum enim in neutro genere naturam significat: *Tres sunt qui testimonium dant in cælo, Pater, Verbum & Spiritus sanctus: & hi tres unum sunt.*

Obj. Versu 8. voces istæ: *Hi tres*, spiritus, aqua & sanguis *unum sunt*, non intelliguntur de unitate naturæ: ergo neque hæ voces versiculi septimi, *Et hi tres unum sunt.*

R. Conc. ant. nego conseq. quia hæ voces, versiculi 8. *hi tres unum sunt*, corrupte irrepserunt in Vulgatam nostram: scilicet in Exempla-

Spiritus sanctus erunt idem cum natura divina, & tamen non erunt idem inter se, cum a se invicem realiter distinguantur.

Resp. Nego ant. Quia illud axioma intelligitur tantum, cum tertium est singulare & incommunicabile; non autem cum est commune & communicabile, ut est essentia in Divinis: sic quamvis Petrus & Paulus sint idem cum natura humana, non sunt tamen idem inter se, quia natura humana est communis & communicabilis; in Petro nimirum & Paulo reperitur.

Obj. 4. Primi Christiani non crediderunt pluralitatem personarum in Divinis: si enim illam credidissent, gentiles ex ea desumpsissent argumentum pro Deorum pluralitate; aut saltem objecissent philosophicas difficultates quæ ex ea personarum pluralitate sequuntur: ergo, &c.

R. 1. Nego maj. Potuit enim mysterium illud latere genriles, quemadmodum latuit eos Symbolum; quod tamen a catechumenis omnibus memoriter reddebatur, antequam Baptismum reciperent.

R. 2. Nego min. Nam 1. Justinus in prima sua Apologia solvit difficultates aliquas, quas Philosophi gentiles movebant adversus Trinitatis mysterium. 2. Tertullianus in libro contra Praxeam respondet argumentis quibus idem Praxeas ex mysterio Trinitatis conabatur Deorum pluralitatem adstruere. 3. Celsus gentilis totus est, apud Origenem libro contra Celsum, ut probet ex Trinitate sequi eamdem Deorum pluralitatem. 4. Apud Lucianum in Dialogo qui *Philopatris* inscribitur, gentilis quidam sic irridet Christianum a quo mysterium Trinitatis docebatur; *non intelligo quid dicas; Unum tria, tria unum.*

CA-

CAPUT II.

De Verbi Divinitate.

Nota. Arius ineunte ſæculo quarto aperte Verbi divinitatem impugnavit, blaſphemavitq; ipſum eſſe creaturam, quam Deus ante alia omnia entia eduxiſſet ex nihilo, & per quam tanquam per inſtrumentum quæcumque facta ſunt, condidiſſet.

1. Q. Divinitas Verbi poteſtne ex primo capite Evangelii Joannis demonſtrari?

R. Poteſt Eo nimirum in loco, 1. per has voces, *In principio*; (hoc eſt, ante omnia) *erat Verbum*, æternitas Verbo tribuitur. 2. Eadem æternitas ei adſcribitur per hæc alia verba: *Omnia per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil*: demonſtrant enim Verbum non eſſe factum. 3. De eo quoque aperte divinitas prædicatur: *Et Deus erat Verbum.* Sic vero habet integer textus: *In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum. Omnia per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil.*

2. Q. Divinitas Verbi poteſtne demonſtrari ex 5. capite primæ Joannis Epiſtolæ?

R. Poteſt: ſcilicet in eo capite eadem quæ Patri convenit natura, de Verbo prædicatur per vocem, *Unum*: Unum enim in neutro genere naturam ſignificat: *Tres ſunt qui teſtimonium dant in cælo, Pater, Verbum & Spiritus ſanctus: & hi tres unum ſunt.*

Obj. Verſu 8. voces iſtæ: *Hi tres*, ſpiritus, aqua & ſanguis *unum ſunt*, non intelliguntur de unitate naturæ: ergo neque hæ voces verſiculi ſeptimi, *Et hi tres unum ſunt.*

R. Conc. ant. nego conſeq. quia hæ voces, verſiculi 8. *hi tres unum ſunt*, corrupte irrepſerunt in Vulgatam noſtram: ſcilicet in Exempla-

plaribus Græcis (Estio teste) leguntur cum appositione præpositionis , IN , hoc modo : *hi tres in unum sunt :* unde is est laudatæ sententiæ sensus *in unum de Christo testimonium referuntur* hoc est , eamdem de ipso rem confirmant , humanitatis nimirum a Verbo assumptæ veritatem.

3. Q. Verbi divinitas poteſtne ex Psalmo 2. demonstrari?

R. Potest: scilicet eo in Psalmo Deus Pater Verbum vocat Filium a se gentium: *Filius meus es tu*, *ego hodie genui te*: atqui vera generatio non fit, nisi, per communicationem substantiæ generantis.

Q. Verbi divinitas poteſtne demonstrari ex iis Scripturæ locis , in quibus Dei nomen Christo tribuitur?

R. Potest. Nam 1. Thomas Apostolus post resurrectionem sic Christum alloquitur : *Dominus meus*, *& Deus meus*: quæ quidem verba, non sunt dicta per modum exclamationis quæ ad Deum Patrem referatur, nam ante ea, hæc alia leguntur: *Respondit Thomas*, *& dixit ei* (Christo nimirum cum quo loquebatur) *Dominus meus & Deus meus*.

2. Actorum 20. Sanguis Christi dicitur sanguis Dei: *Attendite vobis* (ait Paulus) *& universo gregi in quo vos Spiritus sanctus posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei quam acquisivit sanguine suo*.

3. Apostolus in Epistola ad Romanos cap. 9. Christum vocat Deum: *Quorum Patres* (inquit) *& ex quibus est Christus secundum carnem* , *qui est super omnia Deus benedictus in sacula*. *Amen*.

Nec audiendi sunt qui reponunt, vocem illam *Deus*, in textum irrepsisse. Nam 1. textus cum eadem voce *Deus*, a Tertulliano in libro de Trinitate, & ab aliis antiquioribus legitur. 2. Textum illum laudat Cyprianus libro 2. contra Judæos, ut probet quod capite sexto probandum sibi proposuerat , nempe (ut fert superscriptio ejusdem capitis) *quod Deus Christus*: ac proinde quam-

quamvis vox *Deus*, desit in citatione quam adhibet ad probandum quod sibi proposuerat, necessario subintelligitur. 3. Soli Deo convenit quæ Apostolus dicit de Christo: *Qui est super omnia Deus benedictus in sæcula.*

4. Petrus Christum vocat Filium Dei: *Tu es* (inquit Matth. 16.) *Christus filius Dei vivi*: ubi vox illa *vivi*: significat non adoptivam, sed naturalem filiationem, viventium enim tantum est generare sibi simile in natura. Unde in mercedem tam sublimis confessionis Petrus Ecclesiæ claves accepit a Christo. *Et ego dico tibi, quia tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, & tibi dabo claves regni cœlorum.*

Confirmatur illud argumentum ex aliis locis, in quibus nomina quæ conjunguntur huic voci, *Filius*, quam Petrus Christo tribuit, demonstrant Petri verba intelligi non posse de filio adoptivo. Scilicet Joannis 3. Christus dicitur, *Filius Unigenitus* Ad Rom. 8. *Filius proprius*. Ad Hebræos 1. dicitur filius per oppositionem ad Angelos, qui haud dubie filii sunt adoptivi: *Ad quem enim dixit aliquando Angelorum: Filius meus es tu, ego hodie genui te?* Joannis 19. Christus coram Judæis accusatus est, quod se Dei filium prædicasset: *Nos* (inquiunt Judæi) *legem habemus & secundum legem nostram debet mori: quia filium Dei se fecit*: quæ quidem verba clare indicant Judæis persuasum fuisse Christum non adoptivum, sed naturalem Dei filium se fecisse; alioquin enim crimini id ei non vertissent, cum ipsi (ut habetur Joannis 8.) nomine filiorum Dei gloriarentur: *Unum patrem habemus Deum*, Præterea alibi dicunt, Christum se fecisse æqualem Deo: *Patrem suum dicebat Deum, æqualem se faciens Deo.*

5. Q. Verbi divinitas poteſtne demonstrari ex iis Scripturæ locis in quibus Dei attributa de Christo prædicantur?

R. Potest: de eo enim tantum essentialia Deo attri-

attributa prædicari possunt, qui vere & substantialiter sit Deus: Operæ autem pretium est ut hic exscribantur Scripturæ textus qui Dei attributa de Christo prædicant.

Ad Romanos 16. Æternitas Deo soli tribuitur: *Secundum præceptum æterni Dei*: at eadem æternitas tribuitur quoque Christo: Joannis 8. Christus ipse sic loquitur; *Antequam Abraham fieret ego sum*: quæ quidem verba intelliguntur de existentia reali, non autem quæ fuerit tantum in typo: alioquin Christus non recte respondisset ad hanc Judæorum objectionem: *Quinquaginta annos nondum habes, & Abraham vidisti?*

Omnipotentia Christo quoque tribuitur; hæc enim Joannes de Christo loquens habet Apocalyp. 4. *Sanctus, sanctus, sanctus Dominus omnipotens, qui erat, & qui est, & qui venturus est.* Illi quoque tribuitur cognitio motuum cordis. *Domine tu omnia nosti* (inquit Petrus Christum alloquens) *tu scis quia amo te.* Eandem virtutem (quæ Dei caracter est) sibi ipsi Christus adscribit Apocal. 2. *Et scient omnes Ecclesiæ, quia ego sum scrutans renes & corda.*

Apocalypseos 1. Christus seipsum vocat rerum omnium principium & finem: *Ego sum Alpha & Omega, principium & finis, dicit Dominus, qui est, & qui erat, & qui venturus est, omnipotens.* Idem legitur capit. 22. versu 13. *Ego sum Alpha & Omega, primus & novissimus, principium & finis.* Ne quis autem alteri quam Christo verba illa tribuat, obstant quæ ibidem post aliquot versus sequuntur, *Ego Jesus misi Angelum meum testificari vobis hæc in Ecclesiis.*

6. Q. Divinitas Verbi potestne demonstrari ex iis Scripturæ locis, in quibus opera quædam Christo tribuuntur?

R. Potest. Ea nimirum opera, sunt Deo ita propria, ut ab eo qui Deus non sit, prodire minime possint.

1. Ne-

1. Nemini dubium est quin rerum creatio Deo propria sit; at creatio Christo tribuitur: *Unus Deus Pater* (inquit Apostolus primæ ad Corinth.) *ex quo omnia, Unus Dominus Jesus Christus per quem omnia*. Ad Hebræos 1. *per quem fecit omnia*. Ibidem sic idem Apostolus Christum alloquitur; *Et tu in principio, Domine terram fundasti, & opera manuum tuarum sunt cœli*.

2. Conservatio rerum creatarum Christo convenit. Ad Hebræos 1. *Qui portat omnia verbo virtutis suæ*. Ad Coloss. 1. *Omnia in ipso constant*. Joannis 5. ipse Christus rerum & creationem & conservationem tribuit sibi: *Quæcumque Pater facit, hæc & Filius similiter facit, Pater usque modo operatur, & ego operor*.

3. Miracula tribuuntur quoque Christo: *Quis est hic, quia venti & mare obediunt ei?* Ad ipsiusmet Christi invocationem Apostoli patrarunt miracula quæ in Actis leguntur: *In nomine Jesu Nazareni* (ait Petrus Actorum 3.) *surge & ambula*.

4. Scripturæ, cultum latriæ, seu adorationem Christo deberi testantur: *Et procidentes* (ait Matthæus caput 1. de Magis loquens) *adoraverunt eum*. Paulus ad Hebræos 1. scribit, Angelis præceptum fuisse ut Christo cultum adorationis exhiberent: *Et cum iterum introducit primogenitum suum in orbem terræ dicit: & adorent eum omnes Angeli Dei*.

7. *Quæst.* Divinitas Christi potestne demonstrari ex locis quæ docent, eum esse æqualem Patri?

R. Potest: quia Deus in antiquo Testamento non semel prohibuit, ne quis ipsi creaturam aliquam auderet coæquare: *Quis* (ait ipse apud Isaiam cap. 44.) *similis mei*. Eam tamen æqualitatem cum Deo Patre novum Testamentum tribuit Christo.

Primo, Joannis 5. hæc habentur: *Propterea ergo magis quærebant eum Judæi interficere, quia non solum solvebat Sabbatum, sed & Patrem suum dicebat Deum, æqualem se faciens Deo*.

Nec

Spiritus sanctus erunt idem cum natura divina, & tamen non erunt idem inter se; cum a se invicem realiter distinguantur.

Resp. Nego ant. Quia illud axioma intelligitur tantum, cum tertium est singulare & incommunicabile; non autem cum est commune & communicabile, ut est essentia in Divinis: sic quamvis Petrus & Paulus sint idem cum natura humana, non sunt tamen idem inter se, quia natura humana est communis & communicabilis; in Petro nimirum & Paulo reperitur.

Obj. 4. Primi Christiani non crediderunt pluralitatem personarum in Divinis: si enim illam credidissent, gentiles ex ea desumpsissent argumentum pro Deorum pluralitate; aut saltem objecissent philosophicas difficultates quæ ex ea personarum pluralitate sequuntur: ergo, &c.

R. 1. Nego maj. Potuit enim mysterium illud latere gentiles, quemadmodum latuit eos Symbolum; quod tamen a catechumenis omnibus memoriter reddebatur, antequam Baptismum reciperent.

R. 2. Nego min. Nam 1. Justinus in prima sua Apologia solvit difficultates aliquas, quas Philosophi gentiles movebant adversus Trinitatis mysterium. 2. Tertullianus in libro contra Praxeam respondet argumentis quibus idem Praxeas ex mysterio Trinitatis conabatur Deorum pluralitatem adstruere. 3. Celsus gentilis totus est, apud Origenem libro contra Celsum, ut probet ex Trinitate sequi eamdem Deorum pluralitatem. 4. Apud Lucianum in Dialogo qui *Philopatris* inscribitur, gentilis quidam sic irridet Christianum a quo mysterium Trinitatis docebatur; *non intelligo quid dicas; Unum tria, tria unum.*

CA-

CAPUT II.

De Verbi Divinitate.

Nota. Arius ineunte sæculo quarto aperte Verbi divinitatem impugnavit, blasphemavitq; ipsum esse creaturam, quam Deus ante alia omnia entia eduxisset ex nihilo, & per quam tanquam per instrumentum quæcumque facta sunt, condidisset.

1. Q. Divinitas Verbi poteftne ex primo capite Evangelii Joannis demonstrari?

R. Potest Eo nimirum in loco, 1. per has voces, *In principio*; (hoc est, ante omnia) *erat Verbum*, æternitas Verbo tribuitur. 2. Eadem æternitas ei adscribitur per hæc alia verba: *Omnia per ipsum facta sunt*, *& sine ipso factum est nihil*: demonstrant enim Verbum non esse factum. 3. De eo quoque aperte divinitas prædicatur: *Et Deus erat Verbum*. Sic vero habet integer textus: *In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum. Omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil.*

2. Q. Divinitas Verbi poteftne demonstrari ex 5. capite primæ Joannis Epistolæ?

R. Potest: scilicet in eo capite eadem quæ Patri convenit natura, de Verbo prædicatur per vocem, *Unum*: Unum enim in neutro genere naturam significat: *Tres sunt qui testimonium dant in cælo, Pater, Verbum & Spiritus sanctus: & hi tres unum sunt.*

Obj. Versu 8. voces istæ: *Hi tres*, spiritus, aqua & sanguis *unum sunt*, non intelliguntur de unitate naturæ: ergo neque hæ voces versiculi septimi, *Et hi tres unum sunt*.

R. Conc. ant. nego conseq. quia hæ voces, versiculi 8. *hi tres unum sunt*, corrupte irrepserunt in Vulgatam nostram: scilicet in Exempla-

pluribus Græcis (Estio teste) leguntur cum appositione præpositionis , IN , hoc modo : *hi tres in unum sunt :* unde is est laudatæ sententiæ sensus *in unum de Christo testimonium referuntur* hoc est , eamdem de ipso rem confirmant , humanitatis nimirum a Verbo assumptæ veritatem .

3. Q. Verbi divinitas potestne ex Psalmo 2. demonstrari ?

R. Potest : scilicet eo in Psalmo Deus Pater Verbum vocat Filium a se gentium : *Filius meus es tu , ego hodie genui te* : atqui vera generatio non fit , nisi , per communicationem substantiæ generantis .

Q. Verbi divinitas potestne demonstrari ex iis Scripturæ locis , in quibus Dei nomen Christo tribuitur ?

R. Potest . Nam 1. Thomas Apostolus post resurrectionem sic Christum alloquitur : *Dominus meus , & Deus meus* : quæ quidem verba , non sunt dicta per modum exclamationis quæ ad Deum Patrem referatur , nam ante ea , hæc alia leguntur : *Respondit Thomas , & dixit ei* (Christo nimirum cum quo loquebatur) *Dominus meus & Deus meus* .

2. Actorum 20. Sanguis Christi dicitur sanguis Dei : *Attendite vobis* (ait Paulus) *& universo gregi in quo vos Spiritus Sanctus posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei quam acquisivit sanguine suo* .

3. Apostolus in Epistola ad Romanos cap. 9. Christum vocat Deum : *Quorum Patres* (inquit) *& ex quibus est Christus secundum carnem , qui est super omnia Deus benedictus in sæcula . Amen* .

Nec audiendi sunt qui reponunt , vocem illam *Deus* , in textum irrepsisse . Nam 1. textus cum eadem voce *Deus* , a Tertulliano in libro de Trinitate , & ab aliis antiquioribus legitur . 2. Textum illum laudat Cyprianus libro 2. contra Judæos , ut probet quod capite sexto probandum sibi proposuerat , nempe (ut fert superscriptio ejusdem capitis) *quod Deus Christus* : ac proinde quam-

quamvis vox *Deus*, desit in citatione quam adhibet ad probandum quod sibi proposuerat, necessario subintelligitur. 3. Soli Deo convenit quæ Apostolus dicit de Christo: *Qui est super omnia Deus benedictus in sæcula.*

4. Petrus Christum vocat Filium Dei: *Tu es* (inquit Matth. 16.) *Christus filius Dei vivi*: ubi vox illa *vivi*: significat non adoptivam, sed naturalem filiationem, viventium enim tantum est generare sibi simile in natura. Unde in mercedem tam sublimis confessionis Petrus Ecclesiæ claves accepit a Christo. *Et ego dico tibi, quia tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, & tibi dabo claves regni cælorum.*

Confirmatur illud argumentum ex aliis locis, in quibus nomina quæ conjunguntur huic voci, *Filius*, quam Petrus Christo tribuit, demonstrant Petri verba intelligi non posse de filio adoptivo. Scilicet Joannis 3. Christus dicitur, *Filius Unigenitus* Ad Rom. 8. *Filius proprius*. Ad Hebræos 1. dicitur filius per oppositionem ad Angelos, qui haud dubie filii sunt adoptivi: *Ad quem enim dixit aliquando Angelorum: Filius meus es tu, ego hodie genui te?* Joannis 19. Christus coram Judæis accusatus est, quod se Dei filium prædicasset: *Nos* (inquiunt Judæi) *legem habemus & secundum legem nostram debet mori: quia filium Dei se fecit*: quæ quidem verba clare indicant Judæis persuasum fuisse Christum non adoptivum, sed naturalem Dei filium se fecisse; alioquin enim crimini id ei non vertissent, cum ipsi (ut habetur Joannis 8.) nomine filiorum Dei gloriarentur: *Unum patrem habemus Deum*, Præterea alibi dicunt, Christum se fecisse æqualem Deo: *Patrem suum dicebat Deum, æqualem se faciens Deo.*

5. Q. Verbi divinitas potestne demonstrari ex iis Scripturæ locis in quibus Dei attributa de Christo prædicantur?

Q. Potest: de eo enim tantum essentialia Deo attri-

attributa prædicari possunt, qui vere & substantialiter sit Deus: Operæ autem pretium est ut hic exscribantur Scripturæ textus qui Dei attributa de Christo prædicant.

Ad Romanos 16. Æternitas Deo soli tribuitur: *Secundum præceptum æterni Dei*: at eadem æternitas tribuitur quoque Christo: Joannis 8. Christus ipse sic loquitur; *Antequam Abraham fieret ego sum*: quæ quidem verba intelliguntur de existentia reali, non autem quæ fuerit tantum in typo: alioquin Christus non recte respondisset ad hanc Judæorum objectionem: *Quinquaginta annos nondum habes, & Abraham vidisti?*

Omnipotentia Christo quoque tribuitur; hæc enim Joannes de Christo loquens habet Apocalyp. 4. *Sanctus, sanctus, sanctus Dominus omnipotens, qui erat, & qui est, & qui venturus est*. Illi quoque tribuitur cognitio motuum cordis. *Domine tu omnia nosti* (inquit Petrus Christum alloquens) *tu scis quia amo te*. Eandem virtutem (quæ Dei caracter est) sibi ipsi Christus adscribit Apocal. 2. *Et scient omnes Ecclesiæ, quia ego sum scrutans renes & corda.*

Apocalypseos 1. Christus seipsum vocat rerum omnium principium & finem: *Ego sum Alpha & Omega, principium & finis, dicit Dominus, qui est, & qui erat, & qui venturus est, omnipotens*. Idem legitur capit. 22. versu 13. *Ego sum Alpha & Omega, primus & novissimus, principium & finis*. Ne quis autem alteri quam Christo verba illa tribuat, obstant quæ ibidem post aliquot versus sequuntur, *Ego Jesus misi Angelum meum testificari vobis hæc in Ecclesiis*.

6. Q. Divinitas Verbi potestne demonstrari ex iis Scripturæ locis, in quibus opera quædam Christo tribuuntur?

R. Potest. Ea nimirum opera, sunt Deo ita propria, ut ab eo qui Deus non sit, prodire minime possint.

1. Ne-

1. Nemini dubium est quin rerum creatio Deo propria sit; at creatio Christo tribuitur: *Unus Deus Pater* (inquit Apostolus primæ ad Corinth.) *ex quo omnia, Unus Dominus Jesus Christus per quem omnia*. Ad Hebræos 1. *per quem fecit omnia*. Ibidem sic idem Apostolus Christum alloquitur; *Et tu in principio, Domine terram fundasti, & opera manuum tuarum sunt cæli*.

2. Conservatio rerum creatarum Christo convenit. Ad Hebræos 1. *Qui portat omnia verbo virtutis suæ*. Ad Coloss. 1. *Omnia in ipso constant*. Joannis 5. ipse Christus rerum & creationem & conservationem tribuit sibi: *Quæcumque Pater facit, hæc & Filius similiter facit, Pater usque modo operatur, & ego operor*.

3. Miracula tribuuntur quoque Christo: *Quis est hic, quia venti & mare obediunt ei?* Ad ipsiusmet Christi invocationem Apostoli patrarunt miracula quæ in Actis leguntur: *In nomine Jesu Nazareni* (ait Petrus Actorum 3.) *surge & ambula*.

4. Scripturæ, cultum latriæ, seu adorationem Christo deberi testantur: *Et procidentes* (ait Matthæus caput 1. de Magis loquens) *adoraverunt eum*. Paulus ad Hebræos 1. scribit, Angelis præceptum fuisse ut Christo cultum adorationis exhiberent: *Et cum iterum introducit primogenitum suum in orbem terræ dicit; & adorent eum omnes Angeli Dei*.

7. *Quæst.* Divinitas Christi potestne demonstrari ex locis quæ docent, eum esse æqualem Patri?

R. Potest: quia Deus in antiquo Testamento non semel prohibuit, ne quis ipsi creaturam aliquam auderet coæquare: *Quis* (ait ipse apud Isaiam cap. 44.) *similis mei*. Eam tamen æqualitatem cum Deo Patre novum Testamentum tribuit Christo.

Primo; Joannis 5. hæc habentur: *Propterea ergo magis quærebant eum Judæi interficere, quia non solum solvebat Sabbatum, sed & Patrem suum dicebat Deum, æqualem se faciens Deo*.

Nec

Nec in hoc Judęi imponebant Christo. Nam 1. æqualitatem illam (quæ si Christus non esset vere Deus, maxima fuisset blasphemia, Christus non negavit, imo hocce argumento confirmavit: *Quęcumque ille* (Pater) *fecerit, hoc & Filius similiter facit.... Sicut enim Pater suscitat mortuos, & vivificat, sic & Filius quos vult, vivificat*. 2. Æqualitatem illam Joannis 10. confirmat argumento, quod vocant a minori ad majus: *Quem Pater* (per unionem cum Verbo) *sanctificavit, vos dicitis quia blasphemat: quia dixi Filius Dei sum*. 3. Paulo ante mortem ipse sibi eandem æqualitatem asseruit: *Rursum* (verba sunt Marci 14. 61.) *Summus Sacerdos interrogavit eum, & dixit ei tu es Christus Filius Dei benedicti? Jesus autem dixit illi: ego sum*. Illud vero Christi responsum Judæi de vera ac naturali filiatione, ac proinde de reali & vera, non autem metaphorica æqualitate interpretati sunt, ob id enim contenderunt Christum esse reum blasphemiæ *Audistis blasphemiam: quid vobis videtur?* ob id eum morte damnarunt: *qui omnes condemnaverunt eum esse reum mortis*.

2. Paulus post Christi mortem eandem ipsi æqualitatem cum Patre tribuit: sed iis terminis qui demonstrant æqualitatem illam de substantiali ac reali intelligi debere: *Hoc enim* (ait ad Philippenses 2.) *sentite in vobis, quod in Christo Jesu: qui cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est esse se aqualem Deo*.

In eam autem Apostoli sententiam observare est 1. proferri eam ab homine, cui perfecta erant Scripturæ loca, quibus Deus ipse vetuerat, ne quis creaturam Deo coæquaret: *Quis similis mei*: 2. Sententiæ Author noverat, Christum apud Judæos audiisse tanquam blasphemum quod se Deo æqualem fecisset: *Æqualem se faciens Deo?* 3. Prævidere poterat ac debebat, eum loquendi modum, si Christus vere Deus non sit pluribus fore scandalo; ut quondam Judæis fuerat. 4. Non

sum-

simpliciter æqualitatem Christo tribuit, sed contestatur, juste id fieri; hoc est, Christum non rem alienam, sed propriam vindicasse sibi, dum seipsum dixit æqualem Deo: *Non rapinam arbitratus est esse se æqualem Deo.* 5. Rationem reddit cur æqualitas illa Christo debita sit; asseritque repeti debere ex eo quod Christus habeat Dei formam: *Qui cum in forma Dei esset.* 6. Tandem ideo de illa æqualitate loquitur, ut Verbi per incarnationem factam exinanitionem commendet, seu ut ostendat quantum seipsum depresserit, cum nostri causa in sinu Virginis carnem induit: *Sed semetipsum exinanivit, formam servi accipiens, in similitudinem hominum factus, & habitu inventus ut homo.*

Obj. 1. Verbum, seu Sapientia opus est a Deo creatum. *Ab initio* (ait Sapientia ipsa Ecclesiastici 24.) *& ante sæcula creata sum*: ergo, &c.

R. 1. Dist. ant. Opus a Deo creatum creatione improprie dicta, seu sumpta pro simplici productione quæ non fit ex nihilo, con. ant. nempe cum ea creationis specie ibidem æternitas conjungitur *ab æterno ordinata sum:* Creatione proprie dicta, seu quæ fit eductio ex nihilo, nego ant.

R. 2. Dist. ant. Sapientia ut incarnata, seu prout est homo, est opus a Deo creatum, conc. ant. Sapientia, ut Verbum est, nego ant. *Caro* (inquit Ambrosius lib. 1. de Fide cap. 7.) *Dominum agnoscit; Divinitas Patrem.*

Obj. 2. Deus Pater Verbo, tanquam instrumento usus est ad rerum creationem *Omnia* (inquit Joannes cap. 1.) *per ipsum facta sunt:* & (ut ait Apostolus ad Hebræos 1.) *per quem fecit & sæcula*: ergo, &c.

R. Nego ant. Nimirum in iis locis præpositio *per* significat causam principalem, quia antea Joannes dixerat, Verbum esse Deum, & Apostolus ipsi æternitatem quæ Deo soli propria est tribuerat.

R. 2. Nego iterum ant. quia præpositio *per*, iis

in

in locis significat causam exemplarem non autem instrumentalem; hoc est, Deus Pater ad Verbi. seu Sapientiæ ideas exegit rerum omnium creationem. Ita Augustinus & post eum multi Patres locum de quo agitur, interpretantur.

Obj. 3. Cum Judæi vellent lapidare Christum quod se Dei filium appellasset, respondit ipse, se non alio sensu Deum esse, quam ii qui in dignitate politica constituti jus aliis dicunt: sic enim blasphemiam sibi a Judæis impactam confutavit Joannis cap. 10. *Responderunt ei Judæi: De bono opere non lapidamus te, sed de blasphemia, & quia tu homo cum sis, facis teipsum Deum. Respondit eis Jesus, Nonne scriptum est in lege vestra: Quia ego dixi: Dii estis vos. Si illos dixit Deos, ad quos sermo Dei factus est, & non potest solvi Scriptura: quem Pater sanctificavit, & misit in mundum, vos dicitis; quia blasphemas, quia dixi; Filius Dei sum?* ergo, &c.

R. Nego ant. Ratio est, quia ea quæ objecta sunt ex capite 10. Joannis, non sunt explicatio locorum, in quibus Christus se Deum, & Dei filium vocaverat: scilicet sunt argumentum quod vocant a minori ad majus, quoque tantum abest, ut Christus naturalem suam filiationem infirmaverit; quin potius confirmaverit invictissime: illius autem argumenti is est genuinus sensus: Ii, quibus Deus non nihil suæ authoritatis in terris concessit, in Scripturis Dii dicuntur: *Ego dixi; Dii estis vos*; ergo, non jam *appellativo* nomine (quod pluribus commune est, quodque participatam divinitatem metaphorice significat,) sed *proprio* nomine (quod singulare est & consequenter totam, essentialem & veram divinitatem significat.) Deus appellari debet homo ille quem Pater sanctificavit per divinæ suæ essentiæ in persona Verbi realem communicationem.

Obj. 4. Quod Christus sit Deus, Scriptura non asserit *explicite*: quod tamen asserere debuisset,

cum

eum articulus de divinitate Christi, sit ad salutem necessarius. Non asserit quoque etiam *implicite*: Siquidem Scripturæ loca ex quibus Christi divinitas infertur, facile sovi possunt.

Et sane 1. *Dei* nomen quod nonnumquam Christo tribuitur, est nomen *appellativum*, quod in sacris Codicibus aliis a Deo entibus tribuitur, ut cum Moyses dicitur Deus Pharaonis: *Constituit te Deum Pharaonis*.

2. Dei attributa quæ Christo aliquoties adscribi videntur, sunt attributa per quandam participationem, sicut dignitas Regis, quæ (licet in Scripturis Deo tribuatur) sæpius etiam hominibus conceditur.

3. Opera Dei dicuntur quidem a Christo fieri, sed virtute, quæ ipsi, sicut & Apostolis a Deo communicata sit, juxta illud Joannis 5. *Non potest Filius a se facere quidpiam*; necnon & istud Matthæi 28. *Data est mihi omnis potestas in cœlo & in terra*: ergo, &c.

R. Ad. 1. nego ant. Expresse nimirum (ut superius probatum est) Christi divinitas in Scripturis reperitur.

Ad 2. Dicendum est; nomen istud *Deus*; prolatum cum additione, seu restrictione, nonnunquam quidem tribui creaturis, ut cum Moyses dicitur *Deus Pharaonis*, sed absolute, simpliciter, & sine additione prolatum, nusquam in Scripturis nisi soli Deo vero tribuitur.

Ad 3. Dicendum est, falsum esse quod Dei attributa quæ Christo in Scripturis tribuuntur, aliquando tribuantur creaturis. Ubinam enim legitur creaturam aliquam dici & appellari æternam, omnipotentem, æqualem Deo? Ubinam attributa, quæ in veteri Testamento dicuntur de Deo vero tanquam characteres, qui eum a creaturis distinguunt; alicui aut Angelo, aut homini concessa leguntur? Ubinam legitur creaturas scire quid sit in homine; scrutari renes & corda;

eas operari quæcumque Deus operatur; eas cœlos & terram creasse, portare eas omnia verbo virtutis suæ, quemadmodum in novo Testamento palam & aperte de Christo ea omnia asseruntur.

Ad 4. Dicendum est, Filium recepisse, & nunc etiam recipere *esse* suum a Patre: cum (ut inferius dicetur) a Patre procedat: at recipiendo *esse*, recipit scientiam, omnipotentiam, æqualitatem, & alia attributa: cum (ut constat ex Tractatu de Deo & Uno) in Deo esse, attributa, operari, sint unum & idem. Ex eo igitur quod Christus à Patre esse, attributa & operari receperit, & nunc etiam per æternam generationem recipiat, inferri non potest quod in illo esse, attributa, operari, sint (sicut in creaturis) aliquid participatum: ac proinde inferri non debet, eum non esse proprie ac substantialiter Deum.

Obj. 5. Scripturæ loca quæ Christo, *Dei* nomen, attributa & operari tribuunt, metaphorice tantum accipienda sunt: si enim sumerentur ad litteram, Scripturæ loquendi modus esset aut præter, aut contra rationem, quod quidem est falsum: ergo, &c.

Resp Ad 1. Falsum esse, quod Scriptura metaphorice sumi debeat, quoties id significatur per sensum litteralem, quod est præter creatæ mentis captum. Ratio est, quia potentia Dei est infinita; e contra finitus est humanæ mentis captus; ac proinde multo plura Deus potest operari, quam ratio, etiam quæ per peccatum corrupta non fuisset, concipere possit.

Præterea si id tantum (ut volunt Sociniani) credi debeat quod ratio concipit, sequitur revelationem exigi debere ad rationis normam, non e contra rationis normam ad revelationis certitudinem & infallibilitatem, seu ad authoritatem Dei revelantis. Sequitur iterum Paulum hæc immerito scripsisse primæ ad Corinth. 1. *Nam quia in Dei sapientia non cognovit mundus per sapientiam*

riam Deum, placuit Deo per stultitiam prædicationis salvos facere credentes.

Ad 2. Dicendum est, falsum esse quod loca, quæ Christo divinitatem tribuunt, si ad litteram sumantur, pugnent contra rectam rationem: neque enim quidquam aut ex essentia divina, aut ex illius attributis detrahunt, aut eis labem inferunt vel minimam, ut hujusce libri parte secunda fuse probatum est.

8. Q. Verbi divinitas potestne ex Traditione Patrum Græcorum demonstrari?

R. Potest: & quidem unanimi traditione Patrum qui floruerunt ante Nicænum I. Concilium, in quo Verbi divinitas contra Arium expresse definita fuit.

1. Ignatius Martyr in Epistola ad Ephesios dicit Christum *in carne Deum, & in morte veram vitam*.

2. Polycarpus Joannis Apostoli discipulus in oratione quam paulo ante mortem fudit, Christum (ut testatur Eusebius hist. lib. 4. cap. 5.), una cum Patre glorificat; hoc est, ipsi eandem, quam Patri, gloriam tribuit: *Per quem*, Christum, *tibi* Patri; *cum ipso in Spiritu sancto gloria nunc, & in sæcula seculorum. Amen.*

3. Justinus Martyr in Apologia quæ secunda dicitur, scribit Filium esse Deum, idque probat ex eo quod Verbum sit Dei primogenitum: *Filium*, inquit, *esse Patri universorum, qui, quod Verbum Dei primogenitum sit, Deus etiam existit.* In Dialogo cum Tryphone, asserit Filium non per dispertitionem essentiæ a Patre generari, Virtutem esse quæ gignitur a Patre, tanquam ignis ab altero igne. In jam laudata Apologia secunda scribit Christianos falso a gentilibus tanquam Atheos traduci, cum Deum Patrem, Filium, & Spiritum sanctum una simul colant & adorent: *Verum etiam ipsum, & qui ab eo venit, Filium & Spiritum sanctum, colimus & adoramus cum ratione & veritate venerantes.*

4. Irenæus in libro 3. adversus hæreses cap. 6. scribit solum Deum verum in Scripturis definitive nominari Deum, additque ob id, Verbum esse Deum: *Nisi*, inquit, *qui dominatur omnium, Deum Patrem & Filium.*

5. Clemens Alexandrinus, initio admonitionis ad Græcos non minus Verbo, quam Patri omnia subjicit: non minus, quam Patri adscribit immensitatem: *Unus quidem est universorum Pater. Unum est etiam Verbum universorum. Et Spiritus sanctus unus, qui & ipse est ubique.* Ibidem cap. 8. Verbum dicit esse unum cum Patre Deum: *Nihil odio habet Deus, sed, neque Verbum: Utrumque enim unum est, nempe Deus.*

6. Origenes libro 3. contra Celsum probat Christum esse Deum, quod sit Patris verbum; *Sciant ipsi criminatores hunc Jesum, quem ab initio Deum, Deique Filium esse credimus, ipsum esse Verbum, ipsam Veritatem, ipsam Sapientiam.*

7. Dionysius Alexandrinus in Epistola ad Dionysium Romanum Pontificem Christum dicit Patri *consubstantialem*: negatque, se, cum adversus Sabellium scripsit quidquam dixisse quod Verbi divinitati labem inferret iis in locis in quibus personarum distinctionem ex professo stabilierat.

8. Patres Concilii Antiocheni, quod tertio sæculo contra Paulum Samosatenum habitum est, aperte definiunt, Christum, cujus divinitatem negaverat Samosatenus, *esse & Verbum, Virtutemque Dei ante sæcula existentem, non sola præscientia, sed substantia & subsistentia Deum.*

Obj. 1. Justinus Martyr in Apologia secunda scribit Christianos Filium Dei in *secundo loco habentes cum ratione venerari*. At is qui est in secundo loco; non est Deus.

Resp. Dist. min. Secundo loco ratione originis, conc. min. ratione dignitatis, neg. min. Scilicet Justinus eo in loco probat plures in divinis esse personas: quod postea negarunt Sabelliani.

Obj. 2.

Obj. 2. Justinus in Dialogo cum Tryphone, de Filio dicit, quod sit *administer Dei, universorum creatoris*: ergo, &c.

Resp. Dist. ant. Administer *improprie*, conc. ant. *proprie*, nego ant. Christus est administer improprie, quia & esse & operandi virtutem accipit a Patre, non est vero minister proprie, quia non ita agit nomine Patris, ut virtus per quam agit, non sit eadem cum virtute Patris: scilicet, ex eodem Justino, accipit esse a Patre, sicut ignis accipit esse ab alio igne.

Obj. 3. Justinus in Dialogo cum Tryphone negat universorum Deum apparuisse Patriarchis, & tamen ibidem asserit Filium eis se videndum præbuisse. Ibidem quoque docet, Deum esse Filio *causam ut sit*: ergo, &c.

Resp. Ad 1. Dist. ant. Et per Deum universorum intelligit solam personam Patris, conc. ant. Deum simpliciter, nego ant. Ratio est, quia per has voces, *Deum universorum*, Scriptores secundi & tertii sæculi per quemdam loquendi modum, quem Theologi vocant *per appropriationem*, intellexerunt Deum Patrem, quemadmodum & nos eum intelligimus in primo Symboli articulo, ubi dicimus: *Credo in Deum Patrem omnipotentem*.

Resp. Ad 2. dist. ant. Et nomine causæ Justinus intellexit causam improprie sumptam; hoc est, pro eo omni a quo ens aliquod recipit esse; sive dependenter, sive independenter, conc. ant. intellexit causam proprie sumptam, seu principium a quo esse recipitur dependenter, nego ant. Nec id mirum est: cum (ut videre est in Concilio Florentino, in definitione Fidei) Græci dicant Patrem esse *causam* Filii, licet Latini non eo nomine, sed isto, *principum*, utantur.

Obj. 4. Irenæus libro 3. adversus hæreses cap. 8. scribit. 1. Deum Patrem præcepisse Filio, ut mundum conderet. 2. Filium vocat *ministrum*

Patris. 3. Contendit, Filium latuisse extremam judicii diem: ergo, &c.

R. Ad 1. vocem *præcepisse* sumi improprie; hoc est, pro impulsu, quem Filius cum aliis suis attributis accepit a Patre, non autem pro præcepto proprie sumpto, quod sit domini ad subditum.

Ad 2. Dist. ant. Ministrum connaturalem & internum, ac proinde qui sit ejusdem cum Patre substantiæ, conc. ant. ministrum non connaturalem & extraneum nego ant. Scilicet Irenæus inde sumit argumentum, ut probet Deum, Angelorum ministerio non indiguisse, ut mundum conderet.

Ad 3. dist. ant. latuit Filium ut est homo per incarnationem, conc. ant. ut est Verbum, nego ant. Scilicet Irenæus de Filio loquitur, qui (ut ait ibidem) nos exterius docuit.

Obj. 5. Clemens Alexandrinus Stromatum lib. 7. scribit Filium *servire* voluntati Patris; ipsum esse primo creatam Sapientiam: ergo, &c.

R. Ad 1. Clementem loqui de Filio ut homo est: nempe de eo loquitur prout est mundi salvator, & promovet hominum salutem: quo sane sensu servit voluntati Patris qui vult hominem fieri salvum.

Obj. 6. Origenes libro 6. contra Celsum scribit 1. Patrem esse primarium mundi opificem Filium vero proximum, seu secundum. 2. In lib. 8. contra eumdem Celsum docet Patrem & Filium esse duos *hypostasi*; hoc est, natura, unum vero *concordia*. 3. Ibidem asserit. Verbum non esse universorum Deum 4. Ibidem contendit Filium, ut filius est, esse minorem Patre, juxta illud Christi in Evangelio Joan. 14. *Pater major me est*.

R. Ad 1. dist. ant. ratione originis, conc. ant. ratione essentiæ, aut dignitatis, neg. ant. Ad 2. Jam Origenis tempore usus apud Orientales invaluerat, ut hypostasis, non pro natura, sed pro persona sumeretur. Addendum est unitatem concordiæ de qua idem Origenes loquitur, non exclu-

clu-

cludere unitatem essentiæ. Ad 3. Veteres per hæc verba, *universorum Deum*, solam Patris personam, per appropriationem, intelligebant. Ad 4. Filius est minor Patre ratione originis, quia ab eo recipit esse: unde Pater dicitur fons totius divinitatis; sed non est minor ratione essentiæ. Ita hunc Evangelii textum: *Pater major me est*. Athanasius Oratione 5. contra Arianos, interpretatur.

Obj. 7. Dionysius Alexandrinus scribens adversus Sabellium, asseruit Deum Patrem se habere ad Filium, sicut se habet agricola ad vitem, sicut fabricator navis ad scapham: ergo quemadmodum agricola natura & substantia differt a vite quam colit; & fabricator navis a scapha: ita Pater natura & substantia differt a Filio.

R. Nego conseq. Non enim quoad omnia adhibitæ sunt a Dionysio similitudines illæ, sed quoad unum tantum, nempe quoad scopum quem sibi sanctus Præsul proposuerat; ostendendi nimirum contra Sabellium personam Patris a persona Filii realiter distingui: cum Pater sit principium Filii, quemadmodum fabricator navis (remotis tamen imperfectionibus) est artifex scaphæ, & ab ea realiter distinguitur.

9. *Q.* Verbi divinitas poteſtne demonstrari ex traditione Patrum Latinorum qui vixerunt ante primum Concilium Nicænum?

R. Potest. Tertullianus in Apologetico cap. 21. expresse docet 1. Dei filium vocari Deum: 2. eum esse unius cum Patre substantiæ: 3. utrumque ex eo colligi, quod ex Patre genitus sit *Hunc* (inquit) *ex Deo prolatum dicimus, & prolatione generatum, & idcirco Filium Dei, & Deum dictum, ex unitate substantiæ.*

Dionysius Pontifex Romanus probavit literas quas ad eum dederat Dionysius Alexandrinus, in quibus Christum (ut superius dictum est) Patri Consubstantialem asseruerat.

Cyprianus in libro 2. Testimoniorum adversus

Judæos ad Quirinum, totus est ut probet e Scripturis Christum esse Deum: unde ei omnia tribuit quæ soli Deo vero conveniunt.

Obj. Plura sunt in Tertulliano quæ adversantur divinitati Verbi. Nam 1. in libro contra Hermogenem cap. 3. scribit Deum non fuisse sempe patrem: *Non tamen* (inquit) *ideo pater semper, quia Deus semper*. 2. In libro adversus Praxeam cap. 6. docet Sermonem, seu Verbum, seu Sophiam, a Patre procedere per quandam separationem. *Et hinc* (ait de Sophia loquens) *adsistentem eam ipsa separatione cognoscit*: Ergo, &c.

Resp. Ad 1. dist. ant. Tertullianus scribit patrem non semper fuisse patrem extrinsece, conc. ant. intrinsece, nego ant. Nimirum Tertullianus eo loci respondet argumento Hermogenis contendentis materiam esse æternam, quod alioquin sequeretur Deum non fuisse semper patrem, rerum scilicet extra se positarum.

Ad 2. Tertullianus non loquitur de separatione proprie dicta, per quam scilicet Filius sit a Patre separatus, quemadmodum res externæ quæ ab eo creatæ sunt; sed loquitur de separatione improprie dicta, quæ nihil aliud est, quam Filii a Patre missio, seu impulsus ad opera externa, quæ (ut ait Evangelium) per Verbum facta sunt. Nempe idem author in libto contra Valentinianos cap. 8. sic loquitur: *Filius in Patre semper, & nunquam separatus a Patre*.

10. Q. Verbi divinitas potestne demonstrari traditione Patrum qui ab ineunte sæculo quarto hucusque floruerunt?

R. Potest Concilium Nicænum 1. quod anno 325. habitum est, aperte definiit Verbum esse Deum, quod quidem negaverat Arius: *Deum*, inquit, *de Deo, lumen de lumine, Deum verum de Deo vero*. Addit, ipsum esse ejusdem substantiæ cum Patre: *Genitum non factum, consubstantialem Patri*. Damnat insuper eos qui cum Ario asserebant, ipsum

ipſum æternum non eſſe, dicentes: *Erat quando non erat & priuſquam naſceretur, non erat*. Patres qui poſt laudatum Concilium floruerunt, Nicænæ Synodi de Verbo fidem ubique ad Socinianos uſque ſemper amplexi ſunt.

Obj. 1. Synodus Antiochena contra Paulum Samoſatenum tertio ſæculo celebrata, damnavit vocem *homoouſion*, ſeu *conſubſtantialem*, qua poſteauſi ſunt Nicæni Patres: ergo, &c.

Reſp. Diſt. ant. Damnaverat quantum ad abuſum, conc. ant. in ſe & abſolute ſumptam, nego ant. Paulus Samoſatenus ex voce, *conſubſtantialem*, ſumebat argumentum, ut probaret perſonas in divinis non eſſe realiter diſtinctas, unde merito vox illa quoad uſum rejecta fuit a Patribus Antiochenæ Synodi.

Obj. 2. Vox *homoouſion*, in Scripturis non reperitur: ergo adhiberi non debuit a Patribus Concilii Nicæni I.

Reſp. Conc. ant. nego conſeq. Nimirum Eccleſia, ut impediat hæreticorum cavillationes, poteſt adhibere, imo & præſcribere uſum vocum, quæ licet quoad ſyllabas in Scripturis non legantur, in eis tamen quoad ſenſum continentur.

Obj. 3. Euſebius Cæſarienſis ante & poſt Nicænum I. Concilium negavit Verbi divinitatem: ergo ea de re non fuit unanimis Patrum conſenſus.

Reſp. Ea omnia quæ Euſebius ſcripſit tum in libris Præparationis Evangelicæ, tum in libro 4. de Demonſtratione Evangelica, tum libro 1. hiſt. cap. 7. benigne in ſenſum catholicum explicari poſſunt: verum ſubdola Nicænæ Fidei explicatio quam ad ſuos Cæſarienſes miſit, probat illum Arianiſmo laboraſſe: eo enim ſenſu exponit, *Verbum eſſe genitum ex ſubſtantia Patris*, quod Pater ipſum ita genuerit, ut retenta portione propriæ ſubſtantiæ, aliam ei tradiderit. Præterea nihil eſt in illa Euſebii explicatione quod cum impio Arii

dogmate conciliari non possit. Nempe contendit vocem, *consubstantiale*, non aliud significare, quam quod dixerat significari per has voces, *Verbum esse genitum ex substantia Patris*; seu productum non fuisse per divisionem & separationem unius partis substantiæ divinæ ab altera, ita ut una remanserit in Patre, alia vero data fuerit Filio. Addit Concilium ideo tantum damnasse has Arii voces *Erat quando non erat*: *Ex non extantibus factus est*; quod peregrinæ essent, seu quod in Scripturis minime reperiantur.

Obj. 3. Osius Cordubensis subscripsit secundæ formulæ fidei quam Ariani Sirmii promulgaverant, quæque puro Arianismo scatet: ergo post Concilium Nicænum unanimis non fuit de Verbi divinitate Patrum traditio.

R. Dato ant. nego conseq. Nempe Osius (ut Athanasius testatur in Epistola ad Solitarios) paulo ante mortem recantavit quod Sirmii exul, & ærumnis ab Arianis oppressus probaverat.

Obj. 4. Liberius Papa subscripsit secundæ formulæ Sirmiensi: ergo, &c.

R. Nego ant. Scilicet (teste Sozomeno historiæ lib. 4. cap. 15.) subscripsit tantum primæ Arianorum formulæ: in qua vox *homoousion*, non continebatur quidem, sed (Hilario teste in libro de Synodis) nihil erat quod in sensum catholicum explicari non posset.

CAPUT III.

De Spiritus sancti Divinitate.

Nota. Nicenum primum Concilium siluit de Spiritus sancti divinitate, quod eam, aperte saltem, Arius contra quem convenerat, non impugnasset. Verum ii qui postea Semiariani dicti sunt, eam negarunt, & inter eos præcipue Macedonius, qui ob eam blasphemiàm in Concilio

cilio I. Constantinopolitano damnatus est.

1. Q. Divinitas Spiritus sancti potestne ex Scripturis demonstrari?

R. Potest & quidem: 1. ex iis locis in quibus Dei nomen per oppositionem ad creaturas Spiritui sancto tribuitur: *Non es mentitus hominibus* (inquit Petrus, Actorum 5. de Anania, quem dixerat mentitum fuisse Spiritui sancto) *sed Deo*.

2. Textus veteris Testamenti, in quibus Deus dicitur locutus, in novo non semel explicantur de Spiritu sancto. Hæc verba *Audite audientes & nolite intelligere*, quæ Isaiæ 6. Deo exercituum tribuuntur, Paulus ad Hebræos 3. dicit a Spiritu sancto prolata. Psalmo 105. hæc habentur; *Tentaverunt Deum in inaquosa*: at Deus ille quem Judæi tentarunt, ad Hebræos 13. vocatur Spiritus sanctus. Ubi Apostolus primæ ad Cor. 12. fideles, vocavit Dei Templum: *Nescitis quia Templum Dei estis vos*; paulo post eos vocat Templum Spiritus sancti: *An nescitis, quoniam membra vestra Templum sunt Spiritus sancti*.

3. Omnes qui Deo proprii sunt caracteres, in Scripturis tribuuntur Spiritui sancto: & quidem 1. Processio: *Qui* (inquit Christus Joannis 6. de Spiritu sancto loquens) *a Patre procedit*: 2. Æqualiter & eodem modo cum aliis personis invocatur in baptismatis formula: *Baptizantes eos* (ait Christus ipse) *in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti*. 3. Scrutatur hominum corda, primæ ad Corinth. 2. 4. Author est gratiæ qua sanctificamur: *Charitas Dei* (inquit Apostolus ad Romanos 5.) *diffusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctum qui datus est nobis*. 5. Non minus ipsi, quam aliis divinis personis tribuitur peccatorum remissio: *Accipite* (inquit Christus Joannis 20.) *Spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata, remittuntur eis*. 6. Adscribuntur illi constitutio, vocatio & missio ministrorum, *Attendite vobis* (Actorum 20.) *& universo gregi, in quo vos Spiritus sanctus posuit Episcopos*

regere Ecclesiam Dei. 7. Agabus Actorum 25: suam prophetiam in Spiritum sanctum tanquam in illius authorem refundit: *Hæc dicit Spiritus sanctus.*

Obj. 1. Ad Romanos 8. Spiritus sanctus gemere dicitur: *ipse Spiritus postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus* 2. A seipso non loquitur, ut habetur Joannis 6: ergo, &c.

R. Ad 1. dist. ant. Dicitur gemere improprie, quia scilicet (ut exponit Augustinus Epist. 105.) nos facit gemere per gratiam qua nos movet, conc. ant. Proprie, quasi ipse gemat, nego ant.

Ad 2. dist. A seipso non loquitur, per sapientiam quam ab aliis personis non receperit, conc. ant. quam receperit, nego ant. *Ab illo audiet* (inquit Augustinus Tractatu 99. in Joannem) *a quo procedit.*

2. Q. Spiritus sancti divinitas poteſtne ex traditione demonstrari?

R. Potest: Nam. 1. Tertullianus in libro de Pudicitia diserte profitetur *Trinitatem unius divinitatis, Patrem, Filium & Spiritum sanctum.* In libro adversus Praxeam cap. 13. ubi appellavit Patrem, Filium & Spiritum sanctum, sic loquitur: *Pater Deus, Filius Deus, & Spiritus sanctus Deus, & Deus unusquisque.*

2. Cyprianus in libro de Unitate Ecclesiæ, hæc habet cap. 4. *De Patre, Filio & Spiritu sancto scriptum est* (primæ Joannis 5.) *hi tres unum sunt.* Iis Patribus adjungi debent ii omnes quos superius laudavimus pro divinitate Verbi: expresse enim meminerunt & Verbi & Spiritus sancti simul.

3. Ubi Macedonius Spiritus sancti divinitatem impugnare cœpit, statim ab Ecclesia Catholica damnatus est. Scilicet Concilium Constantinopolitanum I. quod est Generale secundum, Symbolo addidit integrum de divinitate sancti Spiritus articulum: *Et in Spiritum sanctum, &c.* Illud vero Concilium, quoad fidei definitionem, omnes

nes

nes ubique gentium Ecclesiæ amplexæ sunt.

Obj. Concilium Constantinopolitanum I. Spiritui sancto Dei nomen non tribuit, quemadmodum Nicænum I. Verbum expresse Deum nominavit, Deumque esse asseruit: ergo, &c.

R. Concilium Constantinop. definiit 1. Spiritum sanctum adorari una cum Patre & Filio. 2. Definiit, Fideles non minus in Spiritum sanctum, quam in alias personas credere. 3. In Epistola Synodica quæ est ad Damasum, expresse eandem quam Patri & Filio divinitatem & consubstantialitatem tribuit Spiritui sancto.

3. *Q.* Mysterium sanctissimæ Trinitatis, quod quidem in eo positum est, ut una & indivisibilis essentia in tribus Personis realiter a se invicem distinctis, Patre, Filio & Spiritu sancto subsistat, poteltne cognosci?

R. Potest per revelationem quæ in Scriptura & Traditione continetur: non potest vero sola ratione naturali: nec enim per se aliquam tanti mysterii ideam habet; nec aliquod illius vestigium quod omnino simile sit, in rebus creatis reperitur.

CAPUT IV.

De Processionibus divinis.

1. *Quæst.* QUid est processio?

R. Est emanatio, seu origo unius ab alio: sic fluvius dicitur procedere a fonte, quod ab eo emanet, ac oriatur.

2. *Q.* Quotuplex est processio?

R. Duplex: transiens, & immanens. Prior, est ea quæ habet pro termino rem positam extra potentiam quæ operatur. Altera e contra, est ea cujus effectus in ipsa potentia recipitur: hujusmodi est processio visionis ab oculo.

3. *Q.* Estne aliqua transiens processio in Deo?

R. Est:

R. Est: siquidem Deus extra se operatus est, cum creaturas eduxit ex nihilo.

4. Q. Sunt in Deo processiones immanentes?

R. Sunt: scilicet una Persona emanat, seu suam originem ab alia trahit. Juxta illud Christi, Joannis 8. *Ego ex Deo processi, & veni*, necnon & illud ejusdem Christi, Joannis 16. *Spiritus qui a Patre procedit*.

Obj. 1. Processio supponit prius & posterius: at prius & posterius locum in Deo non habent, cum omnes & singulæ personæ sint coæternæ & coexistentes.

Resp. Dist. min. Prius & posterius ratione temporis, conc. min. ratione originis, nego min. Illud cum æternitate non cohæret; secus vero istud, ut patet in lumine quod quidem foret æternum, si sol a quo oritur, extitisset ab æterno.

Obj. 2. Processiones Deo repugnant; Deus enim est ens a se: ergo, &c.

Resp. Dist. ant. Deus est ens a se, hoc est, non habet causam a qua pendeat, quia sic esse ab alio arguit imperfectionem, conc. ant. hoc est, non habet principium a quo procedat, nego ant. quia sic esse ab alio, dicit receptionem ejusdem esse, quod in producente reperitur ac proinde receptionem esse omnino independentis, si illud esse in principio producente (ut in divinis contigit) sit omnino independens.

Obj. 3. Esse divinarum Personarum non potest esse receptum: quia si hoc esset, una persona daret, & alia reciperet: at id dici non potest, alioquin enim una persona foret alia perfectior: cum, ex Scriptura, Act. 20. *beatius sit magis dare, quam accipere*: ergo, &c.

Resp. Dist. Beatius est magis dare, quam recipere in creatis, conc. ant. quia receptio in creatis fit cum recipientis dependentia ab eo a quo recipitur: in divinis, nego ant. Scilicet persona quæ dat esse alteri, non aliud esse tribuit, quam proprium

prium suum esse, ac proinde esse independens, cum illud esse in persona dante sit esse omnino independens.

5. Q. Quotuplex est in divinis processio immanens?

R. Duplex; activa scilicet & passiva. Prior, est actus quo datur esse alicui personæ: Altera, est receptio esse quod datur per activam processionem.

6. Q. Quot sunt in divinis processiones activæ?

R. Duæ tantum: intellectio nimirum & volitio: quia per solos duos illos actus esse divinum personis communicatur, Verbo quidem per intellectionem, seu cognitionem; Spiritui vero sancto per volitionem, seu amorem.

Obj. 1. Una processio continet aliam, cum in genere processionis sit infinita, & infinitum in uno genere contineat omnia quæ ad illud genus reducuntur: ergo una tantum, non autem multiplex est in divinis processio.

R. Conc. ant. dist. conseq. Ergo est una tantum actu processio, conc. ant. est una tantum virtualiter, nego ant. Ratio est, quia processio multiplicatur virtualiter ratione termini qui producitur: ac proinde cum duplex in divinis terminus, Filius nimirum & Spiritus sanctus, producatur, duplex quoque est virtualiter processio, licet sit una tantum realiter & actu.

Obj. 2. Ex potentia & bonitate non resultat aliqua processio: ergo neque resultare debet aliqua ex intellectu, & voluntate.

R. Conc. ant. nego conseq. Ratio est 1. quia actio potentiæ habet pro termino rem quæ extra Deum est, creaturam nimirum; processio vero habet terminos qui non sunt extra Deum, Filium scilicet & Spiritum sanctum. 2. Bonitas in sui idea non includit aliquam actionem: e contra vero processio activa eam includit.

7. Q. Quot sunt in divinis processiones passivæ?

R. Duæ

R. Duæ tantum: quia duæ sunt tantum receptiones esse divini quod personis comunicatur, scilicet receptio a Filio, & receptio a Spiritu sancto: a duabus enim illis personis tantum esse divinum recipitur: siquidem Pater, cum sit fons & origo totius divinitatis, a nullo alio principio recipit esse quod habet.

8. Q. Quomodo vocatur processio Verbi a Patre?

R. Vocatur generatio, juxta illud Scripturæ *Isai.* 53. de Verbo loquentis: *Generationem ejus quis ennarrabit?* necnon juxta illud Symboli Nicæni, *Genitum non factum.*

9. Q. Cur processio Verbi a Patre dicitur generatio?

R. 1. Quia habet pro termino filiationem; juxta illud Scripturæ Ps. 2. *Filius meus es tu, ego hodie genui te.* 2. quia illi processioni convenit idea generationis: sic enim generatio definitur: *Processio viventis a vivente in similitudinem naturæ.*

10. Q. Quænam sequuntur ex illa generationis idea quæ convenit processioni Verbi a Patre?

R. Sequitur. Verbum non esse aliquid exterius factum a Patre, quæ enim exteriora sunt, dicuntur fieri, non autem generari: *Genitum*, (ait Concilium Nicænum 1.) *non factum.*

Sequitur 2. Verbum esse de Patris substantia: nempe essentiale est genito, ut fiat ex substantia generantis: *Non est* (ait Augustinus libro 3. contra Maximinum cap. 14.) *degener ab uno Deo Patre Deus unicus Filius.*

Sequitur 3. Verbum esse omnino simile Patri: est enim de essentia generationis, ut genitum sit simile generanti, ut patet in igne qui ab alio igne generatur.

Sequitur 4. Verbum esse Filium per communicationem divinæ naturæ, siquidem generatio est processio viventis a vivente tamquam a principio

com-

conjuncto: at generans non conjungitur genito, nisi per suæ naturæ communicationem.

Sequitur 5. Verbum esse Dei Filium per communicationem totius naturæ: nempe, cum natura divina sit indivisibilis; oportet, si communicetur, ut tota communicetur.

Sequitur 6. Verbum esse *Omoousion*, hoc est, Consubstantiale Patri: quia cum vere sit genitum a Patre, necesse est ut sit ejusdem cum eo substantiæ.

Sequitur 7. Verbum esse vere ac substantialiter Deum; inest nimirum illi vere & proprie Dei natura.

11. Q. Quænam est specialis ratio, cur terminus processionis Verbi a Patre dicatur Filius?

R. Specialis ea ratio est, quod Verbum a Patre procedat vi actionis intellectus: *Cur Verbum dicitur?* (quæstio est quam sibi proponit Basilius hom. in initium Evangelii Joannis) *ut ostendatur* (responsio est ejusdem Patris) *ex mente processisse*: Ea autem est vis actionis intellectus, ut efformet imaginem objecti quod ab eo cognoscitur: ergo Pater æternus qui se ipsum perfecte cognoscit, perfectam sui imaginem efformat: ea vero imago dicitur Verbum; illud Verbum dicitur Filius, quia vi actionis per quam producitur, recipit naturam quæ cum sit eadem, perfecte similis est naturæ quæ inest principio a quo producitur. Augustini est illud argumentum: scilicet Epistola 49. diserte scribit, *Christum dici Verbum Dei, per quod facta sunt omnia, & ideo Filium quia Verbum, nec Verbum dictum atque transactum, sed apud incommutabilem Patrem incommutabile ipsum, atque incorruptibiliter manens.*

Obj. 1. Esse quod per actum intellectus recipitur, non est esse verum & reale, sed fictum tantum & intentionale: ergo Verbum a Patre vi actionis intellectivæ non recipit esse verum per quod realiter filius esse possit.

Resp.

Resp. Dist. ant. In creatis, conc. ant. in divinis, nego ant. Ratio disparitatis est, quia intellectus divinus, non vero creatus, est omnino perfectus in ratione intellectus: ergo necesse est ut exprimat efformetque perfectam imaginem objecti de quo cogitat. Cum autem id non sit imago perfecta quod habet esse tantum fictum & intentionale, oportet quod esse imaginis quæ exprimitur a Patre, habeat esse verum & reale.

Obj. 2. Intellectio & volitio in divinis sunt omnino idem: ergo tam dici potest Verbum procedere per volitionem Patris, quam per illius intellectionem.

Resp. Dist. ant. Sunt omnino idem actu, conc. ant. virtualiter, nego ant. hincque sequitur actionem quæ unica est, actu æquivalere multis actionibus realiter distinctis, ac proinde producere duos terminos realiter distinctos, unum quidem, prout est intellectio; alium vero, prout est volitio.

12. Q. Quænam est specialis ratio propter quam processio Spiritus sancti non dicitur generatio, ac proinde nec ipse Spiritus sanctus dicatur Filius?

R. Est quod Spiritus sanctus vi actionis per quam producitur, non recipiat simile Patri & Filio, a quibus procedit: scilicet procedit ab utroque per actum voluntatis, & ideo vocatur charitas, Donum, Amor Patris & Filii: actus autem voluntatis non efficit, ut objectum quod amat, sit amanti simile; imo efficit potius, ut amans reddatur ei simile: unde tritum est apud Augustinum axioma: Talis est animus, quale est objectum quod amat, cælestis quidem, si objectum sit cæleste, terrenus e contra, si fluxæ ac labentis natnræ rebus per affectum inhæreat.

Obj. 1. Spiritus sanctus est perfecta imago Patris & Filii: eandem enim quam illi, naturam habet: ergo tam debet dici Filius quam secunda persona.

Resp.

Resp. Conc. ant. nego conseq. Quia Spiritus sanctus non est, sicut Verbum, perfecta imago vi actionis per quam a Patre & Filio producitur: sed tantum ex eo quod natura divina sit realiter idem cum amore, seu cum impulsu, per quem suum esse recipit. Hincque colligitur. 1. Spiritum sanctum non accipere immediate esse Patris & Filii, sed mediate tantum, nimirum mediante impulsu, cum quo esse Patris & Filii sunt unum & idem. Colligitur 2. quod licet Spiritus sanctus sit Deus, non procedat tamen formaliter ut Deus, quia non procedit per actionem quæ per se & immediate naturam divinam communicet. Ita Thomistæ omnes.

Obj. 2. Voluntas ex se tendit ad unionem objecti amati cum persona amante: ergo quemadmodum intellectus per se efficit similitudinem objecti de quo cogitat, ita & voluntas.

Resp. Conc. ant. nego conseq. Ratio disparitatis est, quia similitudo, si sit perfecta, ut est in divinis, est unitas per identitatem naturæ; unio vero, remanens in linea unionis, est tantum unitas per identitatem affectus.

13. Q. Quomodo Spiritus sancti processio, quæ generatio dici non potest, vocari debet?

R. Vocatur processio simpliciter: idque juxta illud Evangelii Joan. 15. *Spiritus qui a Patre procedit.* Si vero ulterius quæratur, quare illa processio dicatur processio simpliciter, & sine additione speciei processionis, dicendum erit sic appellari penuria terminorum: hoc est, licet processionis nomen absolute & simpliciter prolatum, per se generice sumatur; cum tamen de Spiritu sancto dicitur; sumitur specifice, seu pro certa processionis specie, quam defectu terminorum qui proprii sint, nomine generico cogimur exprimere.

4. Q. Quomodo definitur principium divinarum processionum?

R. Definitur, id quod dat esse divinis personis;

nis; seu a quo divinæ personæ oriuntur. Sic ignis est principium alterius ignis, quia dat esse alteri igni: sic fons est principium fluvii, quia fluvius oritur a fonte.

15. Q. Quotuplex est principium divinarum processionum?

R. Duplex: unum quod vocatur principium *Quod*, & alterum quod appellatur principium *Quo*. Principium *quod*, est suppositum, seu hypostasis, seu persona cui ultimate operatio tribuitur: tritum est enim Axioma: *Actiones sunt suppositorum*. Principium *quo*, est virtus per quam principium *quod* operatur: sic calor est principium *quo* per quod ignis calefacit.

16. Q. Quotuplex est principium *quo* divinarum processionum?

R. Duplex, proximum & remotum. Primum, est illud per quod suppositum immediate operatur: alterum vero, est illud per quod operatur tantum mediate. Sic manus pictoris est picturæ principium *quo* remotum: penicillus vero principium *quo* proximum.

17. Q. Admittine debet in divinis duplex principium divinarum operationum *quod* & *quo?*

R. Admitti debet: scilicet admitti debent & persona quæ producit, & virtus per quam producit. Sic Pater est principium *quod* Filii, & intellectio est ejusdem principium *quo*.

18. Q. Quodnam est principium *quo* proximum, divinarum processionum?

R. Sunt intellectio, & volitio, quia sunt virtus per quam Pater, vel Pater & Filius, immediate operantur: intellectione nimirum Pater immediate producit Filium; volitione vero Pater & Filius producunt Spiritum sanctum.

Obj. Principium *quo* proximum non debet esse commune omnibus personis, quia alioquin omnes & singulæ producerent: atqui intellectio & volitio sunt communes omnibus personis SS. Trinitatis; ergo, &c.

Resp.

Resp. Dist. maj. Principium *quo* sumptum relative, conc. maj. sumptum absolute, nego maj. Intellectio & volitio absolute sumptæ non sunt principium *quo* proximum divinarum processionum, sed tantum sumptæ relative, hoc est prout sunt intellectio & volitio personæ Patris, aut Patris & Filii simul.

19. Q. Quodnam est principium *quo* remotum divinarum processionum?

R. Essentia divina: tum quia principium *quo* proximum, intellectio nimirum & volitio, in essentia divina continentur: tum etiam quia termini divinarum processionum, Filius & Spiritus sanctus assimilantur in essentia & natura personis producentibus.

Obj. Essentia divina nec generat, nec generatur. *Et illa res* (inquit Concilium Lateranense IV.) *nec est generans, neque genita, nec procedens*: ergo essentia divina non est principium *quo* remotum divinarum processionum: principium enim *quo* debet generare, vel producere.

R. Dist. ant. Essentia divina nec generat, nec generatur tamquam principium *quod* conc. ant. tamquam principium *quo*, nego ant. Joachimus Abbas, contra quem lata est definitio Concilii Lateranensis, contendebat essentiam esse quid distinctum tribus personis: indeque concluserat essentiam generare tamquam principium *quod*. Confirmatur ex eo quod ubi Concilium asseruit, essentiam non generare, asserat esse personas quæ generant; & quidem (ut superius dictum est) tamquam principium QUOD: *Sed est Pater qui generat, Filius qui gignitur, & Spiritus sanctus qui procedit.*

2. Q. Relationes, hoc est, Paternitas, Filiatio, & Spiratio activa, suntne principium *quo* remotum divinarum processionum?

R. Non sunt: quia non sunt virtus per quam genitum, aut productum, assimilentur generanti aut producenti; neque enim Filius assimilatur Pa-

tri

tri in ratione Paternitatis, neque Spiritus sanctus assimilatur Patri aut Filio in ratione Paternitatis aut Filiationis: cum Filius non sit Pater; nec Spiritus sanctus Pater aut Filius.

Obj. Principium productivum divinarum processionum debet esse aliquid distinctum ab illarum terminis: neque enim principium & illius terminus possunt esse unum & idem: atqui solæ relationes in divinis distinguuntur a termino processionum: cum absoluta omnibus sint personis communia: ergo, &c.

R. Dist. maj. Principium *quod*, debet esse aliquid distinctum a termino, conc. maj. principium *quo* nego maj. Ratio est quia termini in divinis perfecte personis producentibus assimilantur principio *quo* remoto, seu essentiæ, ut superius probatum est: ergo non debent esse aliquid realiter distinctum a principio *quo* remoto. E contra non assimilantur principio *quod*, ac proinde ab eo debent esse realiter distincti: & revera sic se res habet: nam Filius non assimilatur Patri in ratione paternitatis, sed tantum in ratione essentiæ & naturæ. Hinc patet formam per quam Pater constituitur Pater, non esse principium *quo* remotum filiationis.

21. *Q.* Essentia divina, considerata prout abstracta a personis estne principium *quo* remotum divinarum processionum?

R. Non est: sed tantum prout in obliquo connotat paternitatem & filiationem. Ratio est quia essentia in abstracto sumpta; ex Concilio Lateranensi quarto, nec generat, nec generatur.

22. *Q.* Processiones in divinis suntne voluntariæ?

R. 1. Omnes processiones in divinis sunt voluntariæ voluntate concomitante: tum quia placent divinis personis: tum quia non fiunt ab invitis. *Si quis dixerit* (inquit Concilium Sirmiense apud Hilarium) *nolente Patre natum Dei Filium*, *anathema sit*.

R. 2.

R. 2. Processio Verbi a Patre non est voluntaria voluntate antecedente: quia voluntas non se habet in generatione Filii tamquam principium producens, sed solus intellectus.

Obj. Ex Augustino libro 15. de Trinitate, cap. 20. Verbum dicitur, *Concilium de Concilio & voluntas de voluntate, sicut substantia de substantia*: ergo, &c.

R. Dist. ant. Dicitur voluntas de voluntate tamquam ex causa materiali, conc. ant. tamquam a causa productiva, nego ant. Id quod objicitur, dicitur ab Augustino contra Arianos qui docebant, Verbum esse ex nihilo tanquam ex causa materiali: cum e contra Catholici docerent illud esse de patris substantia.

R. 3. Productio Spiritus sancti est voluntaria voluntate antecedente: quia voluntas est vere principium *quo* productivum Spiritus sancti: nempe producitur per amorem, qui est actus divinæ voluntatis.

Obj. Quod est voluntarium voluntate antecedente est liberum: at dici non potest Spiritum sanctum libere produci a Patre & Filio: ergo, &c.

R. Dist. maj. Si sit a voluntate antecedente eligente, conc. maj. non eligente, nego maj. Hoc autem, non illo modo, productio Spiritus sancti est a voluntate antecedente, nempe est ab ea tanquam a principio naturali quod necessario dat illi esse, non autem tanquam a principio quod possit dare, aut non dare esse.

CAPUT V.

De Divinis Relationibus.

1. *Quæst.* Quid est Relatio?

R. Est habitudo unius ad aliud: sic inter fontem & fluvium est relatio quia fons dicit habitudinem, seu respectum ad fluvium qui

ex

ex illo oritur, & similiter fluvius ad fontem.

2. Q. Quotuplex est Relatio?

R. Duplex, Rationis nimirum, & Realis. Prior est ea quæ non existit nisi per operationem mentis quæ efficit habitudinem unius ad aliud. Posterior e contra, est ea quæ existit independenter ab operatione mentis, seu quæ existit, etiamsi nemo de illa cogitet.

3. Q. Suntne Relationes in Divinis?

R. Sunt: quia in Divinis existunt habitudines, seu respectus unius personæ ad aliam.

4. Q. Relationes in divinis suntne reales?

R. Sunt: tnm quia habitudines quas personæ divinæ dicunt ad se invicem, existunt independenter ab operatione intellectus creati: tum etiam quia datur realiter in divinis id quod personas realiter multiplicat: sed relationes realiter multiplicant personas: *In relativis* (inquit Concilium Toletanum XI.) *personarum nominibus, Pater ad Filium, Filius ad Patrem, Spiritus sanctus ad utrumque refertur. Quæ cum relative tres personæ dicantur, una tamen naturalis substantia creditur.*

Obj. 1. Relationes reddunt terminos a se invicem dependentes; quod tamen de divinis personis dici non potest: ergo, &c.

R. Dist. ant. Dependentes, per modum simplicis termini, quia important mutuam terminorum coexistenciam, conc. ant. per modum causæ, aut effectus, nego ant.

Obj. 2. Relationes reales præsupponunt terminos a se invicem realiter distinctos: at dici non potest de divinis, quia relationes in divinis sunt causa distinctionis quæ inter eorum terminos, seu personas reperitur: neque enim Pater & Filius ratione alicujus formæ absolutæ distinguuntur: ergo, &c.

R. Dist. ant. In creatis, conc. ant. in divinis, nego ant. Ratio est, quia relationes in creatis sunt accidentia; proindeque præsupponunt objectum cui inhæreant, & terminos in quibus sit funda-

men-

mentum mutuæ relationis: e contra vero in divinis relationes non sunt formæ distinctæ realiter ab essentia divina, neque illarum termini, seu personæ sunt aliud a divina essentia: & consequenter non est necesse ut præsupponatur subjectum prius existens, aut termini qui præexistant.

Obj. 3. Relatio est ordo unius ad aliud, atqui in Deo non est hujusmodi ordo: nempe (ut Concilium Lateranense IV. definiit,) personæ licet sint a se invicem distinctæ, non sunt aliud, & aliud: ergo, &c.

Resp. Vox hæc *Aliud* in definitione relationis posita, sumitur aut adjective, aut substantive, pro ratione terminorum inter quos reperitur: unde cum in divinis sint tantum alius & alius, non autem aliud & aliud, vox, *aliud* sumitur adjective, non vero substantive, hoc est non significat naturam, sed personam.

5. Q. Quot sunt relationes reales in divinis?

R. Quatuor: paternitas scilicet, filiatio, spiratio activa, & spiratio passiva: quia nec plus nec minus sunt, quam quatuor illæ formæ, per quas personæ ad se invicem referantur, & una dicat ordinem ad aliam.

Obj. Si essent quatuor relationes, in Deo foret quaternitas: esset enim spiratio activa ultra tres personas: sed in Deo non est quaternitas, ut definiit Concilium Lateranense IV. ergo, &c.

Resp. Nego maj. quia spiratio activa, quæ non aliud est, quam actus voluntatis per quem producitur Spiritus sanctus (qui quidem dicitur spiratio passiva) non distinguitur realiter actu a Patre & Filio: ac proinde quaternitatem non constituit.

6. Q. Relationes in divinis distinguuntur ne realiter a se invicem?

R. Distinguuntur: quia sunt formæ per quas personæ a se invicem realiter distinguuntur: at propter quod unumquodque tale, & illud magis.

7. Q. Quæ distinctio reperitur inter essentiam divinam & relationes?

R. Non reperitur 1. distinctio realis actualis, qualis est inter rem & rem: eam enim distinctionis speciem damnavit Rhemense Concilium contra Gilbertum Porretanum: *Credimus* (inquit) *nullas omnino res, sive relationes, sive proprietates, sive singularitates sive unitates dicantur, adesse Deo, quæ sint ab æterno, & non sint Deus*.

Non reperitur 2. distinctio Scotistica, seu distinctio quæ ex una parte dicitur realis, quia (ut vult Scotus) est independens ab operatione mentis; & ex alia dicitur formalis, quod reperiatur inter varias formas, seu respectus sub quibus Deus potest considerari. Scilicet (ut agentes de attributis in communi diximus) ea distinctio Scotistica coincidere videtur in distinctionem Gilberti Porretani, & aliunde est omnino fictitia.

Non satis est tamen 3. mera distinctio rationis quæ fit sine fundamento in re: tum quod (ut de attributis differentes contra Nominales ostendimus) coincidere videatur in distinctionem, quam satis non esse Basilius adversus Eunomium ostendit: tum etiam quod posita illa sola distinctione, explicari non possit, quomodo essentia Patris quæ est idem cum paternitate, communicetur Filio, eadem paternitate minime communicata.

Dicendum est igitur 4. requiri & satis esse distinctionem virtualem, seu (ut loquuntur Thomistæ) distinctionem rationis ratiocinatæ, quæ actu mere mentalis est, fundamentaliter vero est realis, eo sensu quod in objecto sit aliquid, illius nimirum eminentia, quæ efficit, ut pluribus rebus actu distinctis objectum ipsum æquivaleat. Hincque patet 1. de ipso secundum essentiam & relationes accepto dici posse duo contradictoria; si tamen contradictoria sint, quæ de eodem, sed non secundum idem, prædicantur. Patet 2. quod licet essentia & relationes sint de mutuo conce-

ptu reali, illa tamen sine istis, & istæ sine illa cum fundamento in re concipi possint. Vide quæ hujusce operis parte 2. diximus agentes de distinctione attributorum ab essentia divina.

8. Q. Relationes divinæ suntne perfectiones?

R. Sunt: & quidem 1. si consideretur secundum esse IN, quia sic acceptæ sunt idem cum subjecto, seu essentia divina in qua, secundum nostrum concipiendi modum, recipiuntur: sunt 2. perfectiones, si considerentur secundum esse AD, seu præcise prout sunt respectus, seu ordo unius ad alium: tum quia sic acceptæ constituunt in divinis personas quæ haud dubie sunt perfectiones: non enim personæ per aliquid absolutum constituuntur, cum ea quæ in divinis sunt absoluta, toti Trinitati communia sint: tum etiam quod essentia divina in Patre v. g. per relationem ad Filium perficiatur, juxta illud Cyrilli lib. 2. Thesauri cap. 1. *Non potest esse perfecta divinitas, nisi Filium habeat.*

Obj. Sequeretur 1. Trinitatem simul sumptam, esse perfectiorem singulis personis seorsim sumptis; cum Trinitas simul sumpta plures perfectiones, quam una tantum persona, contineat. Sequeretur 2. unam personam non habere omnes omnino perfectiones; nempe Pater non habet filiationem. 3. tres essent res in Trinitate, tres nimirum reales perfectiones relativæ.

Resp. Ad 1. nego ant. quia singulæ personæ habent essentiam divinam cum qua relationes omnes sunt unum & idem a parte rei; unde Augustinus lib. 6. de Trinitate cap. 8. docet, *Tantum esse solum Patrem, vel solum Filium, vel solum Spiritum sanctum, quantum tres personæ simul sumptæ.*

Ad 2. Una persona non habet quidem actu omnes omnino perfectiones relativas, sed habet eminenter; tum quia habet essentiam divinam; tum etiam quod perfectiones relativæ non sint (ut loquuntur Scholastici) perfectiones simpliciter sim-

plices, hoc est non sunt meliores ipsæ quam non ipsæ; unde paternitas non est melior filiatione, nec filiatio paternitate.

Ad 3. Tres admitti debent res relativæ in Trinitate, non autem tres res absolutæ. Nimirum damnatus est Sabellius, quod tres res relativas non admiserit; Arius vero, quod asseruerit esse in divinis tres res absolutas. Ita Augustinus lib. 7. de Trinitate cap. 4. ratiocinatur.

9. *Q.* Suntne in Deo tres existentiæ relativæ, quemadmodum sunt tres relationes?

R. Non sunt; Scilicet nec Scriptura, nec Patres ejusmodi existentiæ relativæ meminerunt; imo quoties de existentia divinarum personarum locuti sunt, semper rem absolutam expresserunt; *Ego* (ait Deus ipse) *sum qui sum*.

Obj. In Deo sunt tres res relativæ; ergo etiam & tres existentiæ relativæ; nempe res quælibet cujuscumque sit generis, existentiam sibi convenientem habere debet.

Resp. Nego conseq. quia multiplex esse relativum dicit tantum plures terminos; plures vero termini eadem existentia in divinis existunt. Unde singulæ relationes sunt extra causas per existentiam alienam, essentiæ nimirum, & cum producuntur, ut filiatio & spiratio passiva, terminus productionis est existentia communis, ac proinde absoluta, non autem relativa.

10. *Q.* In essentia divina ante relationes concepta estne aliqua subsistentia absoluta?

R. Non est; quia subsistentia est certus quidam existendi modus essentiæ jam in suo esse constitutæ adveniens; atqui modus ille admitti non debet in essentia divina ante relationes concepta; quia ex Patribus, nihil aliud, quam relationes advenire essentiæ divinæ concipitur; unde iidem Patres negarunt in divinis esse unum subsistentem ante relationes; *Non unus est subsistens* (ait Concilium Sirmiense) *sed una substantia non differens*.

Obj.

Obj 1. Agatho Papa in Epistola quæ legitur in VI. Synodo, actione 4. sic loquitur; *Confitemur trium subsistentiarum, sive personarum unam subsistentiam*. 2. hæc etiam habet Augustinus libro 7. de Trinitate cap. 4. *Omnis res ad se ipsam subsistit quanto magis Deus*: ergo, &c.

R. Ad 1. Agatho nomine *subsistentia* intelligit *substantiam* seu dicere voluit, in tribus personis non multiplicem, sed unam esse tantum substantiam. Nec id mirum est: iis enim temporibus Patres non raro subsistentiam pro substantia sumpserunt. Ut videre est apud Augustinum lib. 7. de Trinitate cap. 4.

Ad 2. Augustini dictum intelligi debet eo sensu, quod quælibet res absoluta, si in se ipsa consideretur, non dicat ordinem ad aliud, ut dicit res relativa: *Sicut etiam* (ait ibidem Augustinus) *ab eo quod est esse, appellatur essentia, ita ab eo, quod est subsistere, dicitur substantia*.

Obj. 2. Essentia sine relationibus concepta, operatur; creat nimirum, intelligit, & vult; ergo est suppositum aliquod absolutum, cum ut fert tritum axioma, actiones sint suppositorum.

R. ad 1. Conc. ant. nego conseq. ad cujus probationem dico valere illud axioma in causis quæ suppositum habent, seu subsistentiam; non autem in iis quæ non habent, ut revera in statu de quo hic agitur, non habet essentia divina.

CAPUT VI.

De personis Divinis generatim.

1. *Quæst.* QUid est persona in genere? *R.* Est substantia spiritualis quæ certo modo existit; seu certus existendi modus, quo res spiritualis ita existit, ut sit incommunicabilis alteri. Sic Pater est persona, quia ita existit, ut ratione paternitatis filio communicari non possit.

2. Q. Quibus nominibus usi sunt Patres Latini, ut personas divinas exprimerent?

R. Usi sunt 1. nomine *substantiæ*, ut docet Augustinus libro 7. de Trinit. cap. 4. sed tunc substantiæ nomen opposuerunt essentiæ. Usi sunt 2. nomine *subsistentiæ*, ut videre est apud Ambrosium cap. 2. in Apostolicum Symbolum. Usi sunt 3. nomine *personæ*; nempe sic loquitur Hieronymus in Epistola ad Damasum Papam: *Sufficiat nobis dicere unam substantiam, tres personas subsistentes perfectas, æquales, coæternas.*

3. Q. Quo tempore Latini Patres uti cœperunt nomine *personæ*, ut relationes exprimerent?

R. Tunc primum adhibitum est, cum prodiit hæresis Sabelliana. Ita Facundus Hermianensis lib. 1. pag. 19.

4. Q. Quibus nominibus usi sunt Græci Patres, ut esse relativum quod est in divinis, exprimerent?

R. Usi sunt frequentius *hypostasis* nomine. Ita Dionysius Alexandrinus in responsione ad propositionem quartam Pauli Samosateni, qui cum Sabellio personas in divinis confundebat. Ita etiam Alexandrina Synodus quæ sub Osio celebrata est anno 319.

5. Q. Quo tempore Latini admiserunt pro persona vocem, *hypostasis*, quam Græci passim adhibebant.

R. Ab anno 362. tunc nimirum sub Athanasio habita est Alexandrina Synodus, in qua Latini cum Græcis eo in capite concordiam inierunt; existimaverant enim antea, hypostasim significare substantiam; sed ubi intellexerunt, Græcos per eam vocem non aliud intelligere, quam ipsi per personam, lis, Athanasio authore, composita est. Postea tamen Hieronymus timens, ne venenum sub ea voce lateret, hæc ad Damasum Papam scripsit: *Aut si rectum putatis tres hypostases cum suis interpretationibus debere nos dicere, non negamus*:

gamus: sed, mihi credite, venenum sub melle latet.

6. Q. Personæ in divinis constituunturne per aliquid absolutum, an vero per aliquid relativum?

R. Per aliquid relativum: quia constituuntur per id quod numerum facit in divinis: sed id est relativum, non autem absolutum: *Hoc solo* (inquit Augustinus tractatu 39. in Joannem) *numerum insinuant quod ad invicem sunt, non quod ad se sunt.*

Obj. 1. Ex Augustino libro 7. de Trinitate cap. 6. *Non aliud est Deo esse, aliud personam esse, sed omnino idem*: Atqui Deus constituitur in esse per aliquid absolutum; ergo & in persona.

Resp. Dist. maj. non aliud a parte rei, conc. ant. nimirum essentia Dei, & personæ divinæ a parte rei non distinguuntur. Secundum nostrum concipiendi modum, quo in Deo unum sine alio concipimus cum fundamento in re, nego maj.

Obj. 2. Ex Augustino lib. 7. de Trinitate cap. 6: *persona Patris non aliud, quam ipse pater est: ad se quippe dicitur persona, non ad Filium vel Spiritum sanctum.* Præterea; ex eodem Augustino personæ non dicuntur sicut tres amici, tres propinqui: ergo, &c.

Resp. ad 1. Dist. ant. Pater ad se dicitur persona, sumendo personam indirecte & in obliquo, conc. ant. Sumendo directe & in recto, nego ant. hoc est dicitur ad se, prout est idem cum essentia Patris, non vero prout est præcise persona. Ad 2. Totum esse vicini, amici, est ad aliud: non autem totum esse personæ divinæ, quia est idem cum aliquo absoluto, nimirum cum essentia divina.

7. Q. Quot sunt proprietates personarum divinarum?

R. Sunt quatuor, Appropriatio, Circumincessio, Notio, & Missio.

8. Q. Quid in Divinis est Appopriatio?

R. Est modus loquendi, quo quædam attributa, quædam operationes, licet a parte rei singulis personis communes, uni tamen potius quam al-

teri tribuuntur. Is autem loquendi modus fundatur frequentiùs in modo quo personæ ab aliis procedunt.

9. Q. Quid est Circumincessio in divinis?

R. Est mutua personarum inhabitatio: seu est proprietas, per quam personæ sunt invicem in se ipsius: juxta illud Christi in Evangelio Joan. 10. *Non creditis quia ego in Patre, & Pater in me est*. Nec id mirum est; cum singulæ tres personæ eamdem omnino essentiam habeant, sintque realiter idem cum ipsa: ac proinde nullatenus ab invicem separari possunt.

10. Q. Quid in divinis est Notio?

R. Est nomen quo character alicui personæ proprius exprimitur; sic paternitas est Notio, quia est nomen quo exprimitur character primæ personæ ita proprius, ut alteri minime conveniat: hinc vero sequitur nomina Notionalia semper aliquid relativum significare: ea enim quæ sunt absoluta, toti Trinitati communia sunt.

11. Q. Quot sunt Notiones in divinis?

R. Nec plus nec minus sunt quam quinque: inascibilitas nimirum, paternitas, filiatio, spiratio activa, & spiratio passiva.

Ratio est, quia ii soli characteres relativi ex divinis processionibus oriuntur: nam tria tantum in divinis processionibus considerari possunt, principium, terminus, negatio tum principii, tum termini: innascibilitas oritur ex negatione tum principii tum termini; nempe Pater, cui convenit, nec habet principium a quo producatur, nec est terminus alicujus productionis.

Ratio principii constituit paternitatem & spirationem activam, quia Pater est principium a quo Filius oritur; Pater & Filius sunt principium a quo Spiritus sanctus producitur. Tandem terminus vel est respectu generationis, & sic constituit filiationem, vel spirationis activæ, & sic constituit spirationem passivam, seu personam quæ a Patre & Filio spiratur.

12. Q. Quid est Missio in divinis?

R. Est processio unius personæ ab alia in ordine ad aliquem effectum ad extra de novo producendum. Hinc Christus Joannis 8. missus dicitur; *Sed ego, & qui misit me Pater*. Sic etiam Spiritus sanctus dicitur mittendus a Christo Joan. 16. *Si autem abiero mittam ad vos*. Hinc patet missionem passivam non convenire Patri, quia ab alia persona non procedit.

CAPUT VII.

De personis Divinis in particulari.

1. *Quæst.* QUænam sunt nomina quæ primæ personæ specialiter conveniunt?

R. Sunt ista; *Principium*, *Auctor*, *Radix*, *Fons*, *Caput*, *Pater*, *Ingenitus*, *prima Persona*. Dicitur 1. *Principium*, quia aliæ personæ ab ea suum esse accipiunt. Dicitur 2. *Auctor*, quia aliis communicat proprium suum esse, seu propriam suam existentiam, Dicitur 3. *Radix* quia ex ea cæteræ personæ tamquam rami a radice oriuntur. 4. Propter eandem rationem dicitur *Fons*, *Origo*, *Caput*. Dicitur 5. *Pater*, quia producit per viam generationis Verbum. Dicitur 6. *Ingenitus*, quia caret omni prorsus principio; a nulla enim alia persona suam trahit originem. Tandem 7. dicitur *Prima persona*, quia nullam aliam origine priorem supponit.

2. Q. Prima persona potestne dici *initium* & *Causa* aliarum?

R. 1. Dici non potest *initium*, quia vox, *initium* in suo conceptu proprio significat prioritatem temporis, quæ in divinis nulli personæ respectu aliarum convenit. 2. A Græcis vocatur *Causa*, ut patet ex Concilio Florentino, sed improprie tantum, quia causa proprie sumpta importat dependentiam termini qui a causa producitur.

3. Q. Quænam sunt nomina secundæ personæ Sanctissimæ Trinitatis propria?

R. Vocatur 1. *Verbum*, quia verbum, seu imago objecti, est terminus intellectionis per quam. Secunda Persona a Patre producitur. Vocatur 2. *Filius*, quia est terminus actionis quæ proprie est generatio. Vocatur 3. *Sapientia* juxta illud Apostoli de Christo loquentis primæ ad Corinth. 1. *Virtus & Dei sapientia*. Sed observandum est, nomen illud (cum aliquid absolutum significet) non tribui Secundæ Personæ Sanctissimæ Trinitatis, nisi per appropriationem. vocatur. 4. *Imago* Patris: *Qui est* (ait Apostolus ad Colossenses 1.) *imago Dei invisibilis*. Illud vero nomen non est absolutum, sed relativum: *Quid autem absurdius* (inquit Augustinus lib. 7. de Trinit. cap. 4.) *quam imaginem ad se dici*. Sic idem S. Doctor loquitur lib. 5. cap. 13. *Relative dicitur Filius, relative dicitur Verbum & Imago*.

4. *Q.* Quænam sunt nomina quæ Tertiæ Personæ Sanctissimæ Trinitatis propria sunt?

R. Sunt, *Spiritus sanctus*, *Donum*, *Amor*. Primum nomen reperitur in forma baptismatis Matthæi 28. nec non pluribus aliis in locis. Alterius Christus ipse meminit Joannis 4. *Si scires donum Dei*. Tertium recenset Augustinus, lib. 15. de Trinitate cap. 7. Ea vero nomina relative, ac consequenter proprie, de Tertia Persona dicuntur, quia exprimunt voluntatis actum, per quem Spiritus sanctus a Patre, & Filio procedit.

5. *Q.* Spiritus sanctus proceditne a Filio?

R. Procedit. Nam 1. mittitur a Filio: *Quem ego* (ait Christus Joannis 15.) *mittam vobis a Patre*. 2. Accipit esse a Filio *Quia* (Joannis 6.) *de meo accipiet*. 3. Non ob aliud dicitur Spiritus Jesu: *Misit Deus* (ad Galatas 4. *Spiritum Filii sui*. 4. Id ipsum asserit Epiphanius: *Filius* (inquit in Ancorato num. 72.) *a quo* (Spiritus) *procedit*, *& a quo accipit*. 5. *Ex utroque* (ait Cyrillus Alexandrinus in libro de lapsu & conversione hominis) *profluit*. 5. Tertullianus libro contra Praxeam hæc ait:

ait: *Tertius est Spiritus a Deo & Filio*. 6. Sic etiam Augustinus in libro 4. de Trinitate: *Nec possumus dicere, quod Spiritus sanctus & a Filio non procedat: neque frustra idem Spiritus, & Patris & Filii Spiritus dicitur*. 7. Articulus de quo agitur, definitus fuit in pluribus Conciliis generalibus, quibus aderant & Græci; Lateranensi nimirum IV. Secundo Lugdunensi, & Florentino in definitione fidei quæ anno 1439. probantibus etiam Græcis, solemniter promulgata est.

6. Q. Processio sancti Spiritus a Filio poteſtne rationibus theologicis demonstrari?

R. Potest. Nam 1. Filio convenit actio, seu actus voluntatis, per quem Spiritus sanctus producitur, juxta illud Christi in Evangelio Joan. c. 16. v. 13. *Omnia quæcumque habet pater mea sunt*. 2. Spiritus sanctus a Filio realiter distinguitur: at in divinis distinctio realis non petitur nisi ex processione: *Hoc solo* (inquit Augustinus tractatu 30. in Joannem) *numerum insinuant, quod ad invicem sunt, non quod ad se sunt*.

Obj. 1. Scripturæ, cum loquuntur de eo a quo Spiritus sanctus procedit, solius Patris meminerunt: ergo, &c.

R. 1. Nego ant. idque patet ex locis superius laudatis. 2. Ideo plerumque solius Patris Scripturæ meminerunt, quod sit (ait Augustinus tractatu 99. in Joannem) aliarum personarum caput, fons, & origo.

Obj. 2. Patres Græci passim asserunt, Spiritum sanctum a Patre *Per* Filium procedere: ergo non crediderunt, eum *Ex* Filio procedere.

R. Conc. ant. nego conseq. Scilicet Patres Græci asseruerunt, Spiritum *ex Patre* procedere, quod Pater sit (ut dictum est) aliarum personarum fons & origo: & ideo dixerunt PER Filium procedere, quod Filius eum producat per actionem a Patre cum sua essentia receptam.

7. Q. Si Spiritus sanctus per impossibile a Fi-

lio non procederet, essetne adhuc ab eo personaliter distinctus?

R. Non distingueretur. Ita S. Thomas. Nempe non esset fundamentum distinctionis: quia sola processio unius personæ ab alia est distinctionis fundamentum.

Obj. 1. In suppositione de qua agitur, adhuc Spiritus sanctus alia via, quam Filius a Patre procederet, nimirum per actum voluntatis: cum e contra Filius per actum intellectus procedat: ergo, &c.

R. Conc. ant. nego conseq. quia unus & idem terminus diversis ac variis modis produci potest. Adamus v. g. qui per creationem a Deo productus est, potuit ab alio homine per generationem produci.

Obj. 2. Spiritus sanctus adhuc Filio opponeretur: quia esset terminus a Filio disparatus: sicut duo fratres qui ab eodem Patre nascuntur: ergo adhuc a Filio distingueretur.

R. Conc. ant. nego conseq. Ratio est quia terminus disparatus in divinis non excludit alium, si ipsi relative non opponatur: quia includit omnes omnino perfectiones quæ sibi invicem relative non opponuntur: ac proinde Filius contineret id totum quod esset in Spiritu sancto.

Obj. 3. Spiritus sanctus in suppositione de qua agitur, foret persona distincta a persona Filii: quia ipsa persona Filii esset distincta a persona Spiritus sancti; terminaret nempe actum intellectus per quem Pater Filium generat: ergo, &c.

Resp. Dist. ant. Terminaret imperfecte actum intellectus, conc. ant. perfecte, nego ant. quia terminus generationis perfecte non terminat generationem, nisi fiat imago perfecta generantis: at Filius non sic fieret imago Patris: nec enim in virtute spirandi similis esset.

Obj. 4. Si per impossibile Spiritus sanctus a solo Filio procederet, adhuc esset a Patre distinctus: ergo a pari, si a solo Patre procederet, esset distinctus a Filio.

Resp. Conc. ant, nego conseq. Ratio disparitatis

est,

est, quia in ea suppositione Pater, saltem mediate, daret esse Spiritui sancto: scilicet Filius non produceret Spiritum sanctum nisi per virtutem acceptam a Patre; ac proinde inter Spiritum & Patrem adhuc reperiretur oppositio relativa: at idem dici non posset, si solus Pater Spiritum sanctum produceret, hoc est, inter Filium, & Spiritum sanctum nulla foret oppositio relativa; ac proinde nec aliqua realis distinctio.

8. Q. Particula *filioque* fuitne jure inserta Symbolo?

R. Jure inserta fuit: 1. quia continet necessariam ac veram hujusce textus Scripturæ, *Qui ex Patre procedit*, expositionem: scilicet, cum nonnulli contenderent textum illum excludere Filium ab activa spiratione, opus fuit ut contrarium fideles in Symbolo docerentur. 2. Ecclesia potest integrum Symbolum condere: ergo a fortiori jam condito particulam necessariam potest inserere. 3. Nicænum I. Concilium potuit inserere Symbolo vocem *homoousiom*: ergo & alia Concilia potuerunt inserere particulam *filioque*. 4. Fides de processione sancti Spiritus a Filio distinguit catholicos ab hæreticis: ergo potuit inseri Symbolo.

Obj. 1. Ephesinum Concilium quod est Generale III. expresse prohibuit, ne quis aliam a Nicena fidei formulam conscriberet: ergo &c.

Resp. 1. Prohibitio illa intelligitur de compositione Symboli, quæ adornetur a viris privatis, non autem quæ fiat authoritate Ecclesiæ. 2. Dici potest eam prohibitionem intelligi de formula quæ in additione aut detractione contingeret, efficeretque ut doctrina Symbolo Nicæno contraria proponeretur credenda.

9. Q. Quandonam, & a quibus particula *Filioque*, inserta fuit Symbolo?

R. 1. Hispaniarum Ecclesiæ labente sexto sæculo, particulam de qua agitur inseruerunt Symbolo; scilicet Toletanum III. Concilium, quod habitum

impendisse ad rerum omnium productionem suntne dies veri qui viginti quatuor horis constarent, an vero metaphorici & figurati tantum?

R. Fuerunt dies veri, non autem metaphorici: Ratio est 1. quia res quæ sex illis diebus productæ sunt, res sunt reales & veræ: ergo & dies; cum Scriptura de iis diebus eodem modo loquatur, ac de rebus quæ intra spatium illud productæ sunt. 2. Ex Augustino libro 1. de Civitate Dei cap. 2. Scriptura figurate non est sumenda, cum nec scelus, nec flagitium jubere videtur; seu cum ad id nulla cogit necessitas. 3. Diebus de quibus agitur, successit (ut Exodi cap. 20. dicitur) die septima cessatio ab omni opere: at vere non successisset illis diebus, si metaphorici tantum fuissent. Augustinus tamen contrarium docuit in libro 1. de Civit. Dei cap. 7. Sed S. Doctori alii Patres non consentiunt.

7. Q. Dies fuitne prior nocte? an e contra nox diem præcessit.

R. Probabilior videtur opinio quæ asserit noctem præcessisse. Ratio est 1. quia cælum & terra facta sunt ante creationem lucis: ergo nox diem præcessit. 2. Tempore Legis Mosaicæ dies a vespera (quæ per Synecdochen pro nocte sumitur) incipiebant, ut patet ex Levitici cap. 23. ubi Deus jubet, ut a vespera ad vesperam Sabbata celebrentur: at id ideo præceptum esse videtur, quod Deus Sabbatum, quo ab omni cessavit opere, inchoaverit a nocte quæ septimam diem immediate præcessit. 3. Sententia est Hieronymi in Ionæ caput secundum.

8. Q. Qua anni tempestate conditus est mundus, hoc est, in quo Zodiaci signo Sol a Deo primum constitutus est?

R. Theodoretus putat conditum fuisse verno tempore; alii vero, autumno: tum quia ea anni parte fructus maturi sunt, & ad cibum apti: tum etiam quia ante Moysem autumnus anni civilis.

vilis initium vocatur, Exodi cap. 23. & 24. & exitus æstatis dicitur anni finis.

Nec est quod quis opponat praxim Judæorum, qui annum sacrum a mense Nisan, seu æquinoxio verno incipiebant. Nempe constat, id a Moyse primum constitutum fuisse, cum annus antea ab autumno duceret initium.

CAPUT II.

De Angelis.

§. I.

De Angelorum Existentia, Natura, & Creatione.

Nota. Angelorum nomine intelligimus substantias, quarum species inter Deum & homines media sit: seu quæ Deo sit inferior, & superior homine.

1. Q. Existuntne Angeli?

R. Existunt: Angelorum enim tum antiquum, tum novum Testamentum non semel meminerunt.

2. Q. Angeli suntne substantiæ cujuslibet corporis expertes?

R. Sunt. Nam 1. Scriptura Angelos vocat *Spiritus*. Ad Hebræos 1. *Nonne omnes sunt administratorii Spiritus*? ad Ephesios. 6. *Non est nobis colluctatio adversus carnem, & sanguinem, sed adversus spiritualia nequitiæ in cælestibus:* quibus quidem locis vox *Spiritus*, opponitur substantiæ quæ corporea sit.

2. Id Patres docuerunt. Ignatius in Epistola ad Trallianos, Angelos vocat *incorporeas naturas*. Gregorius Nyssenus in libro 12. contra Eunomium, vocat eos *incorpoream creaturam*. Eusebius Cæsariensis libro 4. Demonstrationis Evangelicæ cap. 1. Chrysostomus hom. 22. in Genesim, necnon Theodoretus quæstione 20. in Genesim, eadem ratione loquuntur.

Eorum Patrum sententiam tanquam veram supposuit

posuit Concilium Lateranense IV. sic enim loquitur cap. 1. de fide Catholica *Creator omnium qui sua omnipotenti virtute simul ab initio temporis utramque de nihilo condidit naturam spiritualem & corporalem, Angelicam videlicet & mundanam*, &c.

Obj. 1. De Angelis malis intelliguntur hæc Genesis 6. verba; *videntes Filii Dei filias hominum, quod essent pulchra, acceperunt sibi uxores ex omnibus quas elegerant*: tum quod plures ex codicibus septuaginta interpretum, loco *Filii Dei*, legant *Angeli*: tum etiam quod in libro Enoch, quem Judas Apostolus in sua Epistola Canonica laudavit, ii Filii Dei vocentur *Angeli*: tum denique quod plures e Patribus ita senserint.

Resp. Nomine *Filii Dei* in laudato textu intelliguntur Filii Seth, nimirum propter animum in pietate antea constantem: & per *filias hominum* intelliguntur filiæ quæ ex Caina progenie flagitiis corrupta prodierant. Nec obstant codices in objectione laudati: ii enim eo in capite non sunt sinceri. Non obstat quoque liber Enoch: scilicet Judas Apostolus non eo in capite, sed in altero quod profert, librum illum, alioquin apocryphum, probat. Nec obstant etiam aliqui Patres: iis enim major aliorum pars contradixit.

Obj. 2. In Concilio Nicæno II. definitum fuit Angelos pingi posse: *Quoniam* (ait in Actione 5. laudatæ Synodi Joannes Thessalonicensis) *circumscripti sunt*, ergo, &c.

Resp. Concilium quoad unum caput, nempe quoad illud quo asserebatur Angelos pingi posse, probasse Joannis dictum: sed non quoad aliud: scilicet quoad rationem qua idem Joannes dictum suum confirmarat, *Quoniam circumscripti sunt*.

Obj. 3. Angeli sub sensibili specie hominibus visi sunt: ergo, &c.

Resp. Dist. ant. Et illa species erat aliena, conc. ant. & erat propria, nego ant. Angeli nimirum illi hominibus sub humana specie apparuerunt;

&

& sæpe etiam sub illa specie Dei nomine locuti sunt, ut (inquiunt plures ex Græcis Patribus) homines ad fidem Incarnationis disponerent.

4. Q. Ante Concilium Lateranense IV. eratne de fide Catholica, quod Angeli sint substantiæ cujuslibet corporis expertes?

R. Non erat: tum quia unanimis non erat ea de re Patrum doctrinam: tum etiam quia ipse etiam Augustinus libro 2. de Trinitate cap. 7. ætherea corpora Angelis, (sed dubitanter) tribuit: tum etiam quia Bernardus libro 5. de consideratione cap. 4. inter opiniones rejicit quæstionem de Angelorum corpore: *Unde* (inquit) *si quis inter opinabilia magis id ponendum esse censuerit, non contendo.*

Cum Lateranense Concilium IV. ex professo quæstionem de Angelorum corpore non tractaverit. Estius censet, eam ad fidem Catholicam non pertinere: licet (ait) temerarium sit Angelis corpus adscribere: Unum enim (addit) propositum erat Concilio, damnare nimirum Albigenses, qui sicut antea Manichæi, contendebant Deum non esse substantiarum omnium authorem.

4. Q. Angeli differuntne specie?

R. 1. Quæstio de qua agitur ad fidem non pertinet: *Quid inter se di erant* (inquit Augustinus in libro ad Orosium contra Priscillianistas) *nescio: nec sane ignorantia periclitari me puto.*

R. Probabilior est sententia quæ docet, Angelos, omnes ejusdem esse speciei: tum quod Basilius libro 9. contra Eunomium scribat eos non magis a se differre, quam stella ab alia stella differt: tum etiam quod Cyrillus Alexandrinus libro 2. in Joannem, expresse asserat *ejusdem omnes esse speciei.*

Obj. 1. Differentia inter Angelos petitur ex eorum forma: non enim, cum sint corporis expertes, peti potest a materia: sed differentia quæ petitur ex forma, est specifica: ideo enim homo dif-

differt a bruto, quod penes formam, quæ est anima rationalis, ab eo differat.

R. Angelorum differentia a se invicem, nec ex forma, nec ex materia petitur, sed ex qualitatibus accidentalibus, aut ex eorum individuatione: unde Michael a Raphaele physice non differt, nisi quod idem non sit cum illo individuum.

Obj. 2. Angeli non possunt differre solum numero, seu individuo: quia non est in eis principium individuationis, seu multiplicationis intra eandem speciem: nempe principium individuationis, seu multiplicationis intra eandem speciem, est materia sigillata (ut Thomistæ quidem loquuntur) seu affecta quantitate.

R. Nego quod principium multiplicationis sit sola materia quæ sigillata sit quantitate: est enim præterea Dei voluntas, quæ similem essendi & existendi modum pluribus intra eandem speciem entibus communicare potest pro libito: hinc fit ut si duæ animæ rationales existerent post propriorum corporum annihilationem, solo individuo, non vero specie differrent.

5. *Q.* Quinam est author Angelicæ substantiæ?

R. Deus solus: qui (ut ait Concilium Lateranense IV.) simul ab initio temporis utramque de nihilo condidit creaturam, spiritualem & corporalem, Angelicam videlicet & mundanam.

Obj. Moyses nullam in Genesi facit mentionem de Angelorum creatione, licet expresse recenseat aliarum omnium rerum factam a Deo productionem: ergo, &c.

R. 1. Conc. ant. nego conseq. Ideo enim Moyses recensuit rerum visibilium creationem, ut Judæis eriperetur idololatriæ periculum: Judæi enim propendebant in cultum rerum quæ sub sensus cadunt, non autem ad cultum earum, quæ cum spirituales sint, sensus fugiunt: unde cum a Deo vero defecerunt, nusquam aliud in Scripturis coluisse leguntur, quam quod visibile esset.

ſet: in eoque Gentilium inter quos vixerunt in Ægypto, mores imitati ſunt.

R. Moyſem non obſcure innuiſſe, Angelos a Deo fuiſſe creatos: nempe iis locis ubi eorum meminit, de iis non loquitur, niſi tamquam de miniſtris ac nuntiis Dei illius, cui Geneſeos cap. 1. rerum omnium productionem adſcripſerat.

6. Q. Quo tempore creati fuerunt Angeli?

R. Creati non fuerunt ante viſibile hoc Univerſum: idque colligitur 1. ex his Geneſeos verbis: *In principio* (hoc eſt, ut Auguſtinus interpretatur, ante omnia) *creavit Deus cœlum & terram:* igitur ante cælum & terram nulla exiſtebat creatura. Colligitur 2. ex his aliis, Exodi 10. *Sex diebus fecit Deus cœlum & terram, & omnia quæ in eis ſunt*; igitur ante ſex illos dies nihil exiſtebat ex iis quæ ſunt in cælo, aut in terra; ac proinde nec ipſi etiam Angeli, qui in cælis ſunt.

7. Q. Propoſitio qua affirmatur Angelos ante hoc Univerſum creatos non fuiſſe, eſtne propoſitio quæ ad fidem Catholicam pertineat?

R. Non pertinet. Nam 1. unanimis ea de re non fuit Patrum traditio: *Ad primum ergo dicendum* (inquit S. Thomas 1. part. q. 61, art. 4.) *quod Hieronymus loquatur ſecundum ſententiam Doctorum Græcorum, qui omnes hoc concorditer ſentiunt, quod Angeli ſunt ante mundum corporeum creati*. 2. Nulli ex iis Patribus qui ante Concilium Lateranenſe IV. floruerunt, quæſtionem de qua agitur, ad fidem Catholicam retulerunt: imo expreſſe (ut patet ex Auguſtino lib. unico de Geneſi ad litteram cap. 3.) inter opiniones dubias collocarunt. 3. Poſt Concilium Lateranenſe IV. hæc habet S. Thomas 1. part. q. 61. art. 3. in corp. *Non eſt igitur probabile, quod Deus creaturam Angelicam ſeorſim ante omnes alias creaturas creaverit; quamvis contrarium non ſit reputandum erroneum*. 4. Eſtius hæc habet de ſenſu Concilii Lateranenſis in quo aſſeritur Deum ſimul ab initio tempo-

ris utramque de nihilo condidisse creaturam. *Verum laudati Patres id non proposuerunt tamquam fidei articulum, sed tantum tanquam probabiliorem opinionem.*

8. Q. Quo in statu creati fuerunt Angeli?

R. Creati sunt 1. beati beatitudine naturali, quæ scilicet omnem miseriam excluderet: *Diabolus & Angeli ejus* (inquit Augustinus in libro de corrept. & grat. cap. 10.) *beati erant antequam caderent*. Creati sunt 2. in statu gratiæ sanctificantis: *Quia* (ut ait Augustinus libro 12. de Civit. Dei) *sine bona voluntate* (quæ quidem non aliud est, quam charitas) *numquam sanctos Angelos fuisse credendum est*. 3. Primo suæ creationis instanti acceperunt gratiam actualem, non qua perseverarent, seu quæ ipsos ad perseverandum determinaret, sed qua perseverare poterant, hoc est, qua ad perseverandum uti poterant. *Si autem* (inquit Augustinus in libro de corrept. & gratia cap. 2.) *hoc adjutorium Angelo vel homini, cum primum facti sunt, defuisset, non utique sua culpa cecidissent*.

Obj. Angeli sancti, dum adhuc erant in via, non erant certi, quod Deus eis daturus esset donum quo indigebant ad perseverandum & quod acceperunt postea: ergo tunc immunes non erant a qualibet miseria: nimirum incertitudo de perseverantia finali non levis est miseria.

R. Antecedens est de non supponente: nempe supponit SS. Angelos indiguisse ad actu perseverandum dono aliquo quod eos ad perseverandum determinaret, quod falsum est: ipsis enim satis erat liberum arbitrium cum auxilio versatili, & cum solo eo auxilio cujus determinatio subjacebat eorum voluntati, reipsa perseverarunt, ut passim Augustinus docet in libris de correp. & gratia, de prædestinationem Sanctorum, & de dono perseverantiæ.

Obj. 2. Augustinus asserit Deum in Angelis ostendere voluisse quid sine Dei gratia posset liberum

bernm creaturæ innocentis arbitrium : *Credimus* (ait in libro de corrept. & gratia cap. 10.) *Deum sic ordinasse Angelorum & hominum voluntatem, ut in ea prius ostenderet, quid posset eorum liberum arbitrium, deinde quid posset suæ gratiæ beneficium, justitiaque judicium* : ergo gratia actualis S. Angelis data non fuit statim post eorum creationem.

R. Dist. ant. Quid absque gratia *per se efficaci* posset Angelorum arbitrium, conc. ant. absque gratia *ex se non efficaci*, nego ant. *Tale quippe erat* (ait Augustinus lib. de correp. & gratia cap. 11.) *adjutorium, quod desereret cum vellet, & in quo permaneret si vellet, non quo fieret ut vellet.*

§. II.

De Angelorum proprietatibus.

1. *Quæst.* QUænam sunt Angelorum proprietates?

R. Cognitio, Amor, Locus, Motus, Locutio, Missio.

2. *Q.* Quænam sunt res quas Angeli naturaliter cognoscunt?

R. Cognoscunt res omnes necessarias, quæ sunt ordinis naturalis: cum iis enim proportionem habent, & aliunde perfecte norunt modos omnes qui cum causis necessariam habent connexionem.

3. *Q.* Angeli cognoscuntne naturaliter ocultas cordium cogitatione, & futura libera?

R. Non cognoscunt, saltem certo. Earum enim rerum cognitio tamquam Deo soli proprius character in Scripturis laudatur: *Ego Dominus* (ait Deus ipse Jeremiæ 17.) *scrutans cor, & probans renes.* Apud Isaiam cap. 14. hæc habentur : *Annuntiate quæ ventura sunt in futurum, & sciemus, quia Dii estis vos.*

4. *Q.* Estne Amor in Angelis?

R. Est: scilicet se habet Amor in creatura rationali,

nali, ſicut pondus in corpore: *Amor meus* (inquit Auguſtinus) *pondus meum: eo feror, quocumque feror*: ergo ſicut in quolibet corpore eſt pondus; ita & in qualibet libera voluntate eſt amor. Qui autem amor in Angelis dominatur, eſt amor in Deum, cum ſit amor recte ordinatus; & aliunde ordo poſtulet, ut Deus præ creaturis diligatur.

5. Q. Amor Dei ut authoris naturæ fuitne naturalis in Angelis viatoribus?

R. Naturalis fuit ex parte objecti: hoc eſt, habuit objectum quod non erat, eo ſaltem in capite, ordinis ſupernaturalis: Non fuit vero naturalis quoad principium, quia elicitus non fuit ſine illo gratiæ auxilio, quod S. Auguſtinus vocat adjutorium *ſine quo*.

6. Q. Angelorum amor eſtne naturaliter immutabilis, hoc eſt Angelus poteſtne mutare voluntatem?

R. Poteſt: Nam 1. rationes propter quas Angelus eligit aliquod objectum, quod poterat non eligere, remanent in intellectu, etiam ejus electione facta: ergo eum movere poſſunt ad non amandum idem objectum, quemadmodum eum ante electionem ad ipſum non eligendum determinare poterant. 2. Patres, cum agunt de dæmonum voluntate perſeverante in peccati amore, ejuſmodi amorem eorum naturæ a Deo deſertæ tribuunt; cum vero agunt de SS. conſtante virtutis amore, eum quoque non adſcribunt immutabili ex natura eorum voluntati, ſed divini auxilii viribus efficaciſſimis: *Ut magna* (inquit Auguſtinus in libro de corrept. & gratia cap. 10.) *per Spiritum ſanctum data abundantia charitatis Dei, cadere ulterius omnino non poſſent, & hoc de ſe certiſſime noſſent*.

7. Q. Angeli ſuntne in loco?

R. Sunt, quia in eo operantur. Triplex eſt autem Angelorum locus: nonnulli ſunt in inferis, alii in cælo, alii vero in aere: juxta illud Apoſtoli

ſtoli ad Epheſios 2. *Secundum principem poteſtatis aeris hujus*.

8. Q. Quomodo Angeli ſunt in loco?

R. Non ſunt *circumſcriptive*: quia, cum non habeant corpora, non reſpondent quantitati, ſeu extenſioni ſpatii in quo exiſtunt: ſed ſunt *definitive*: ita enim aliquo in loco exiſtunt, ut eorum ſubſtantia non ſit alibi.

9. Q. Quænam eſt forma, per quam Angeli ſunt in loco?

R. Non eſt eorum eſſentia: eorum nimirum eſſentia, eſt per ſe indifferens ad exiſtendum alicubi: unde abſtrahit ab omni loco. Dicendum eſt igitur probabiliorem eſſe ſententiam Doctoris Angelici contendentis Angelos *formaliter* conſtitui in loco per operationem ad extra. Ratio eſt quia Spiritus (ut diximus agentes de Dei immenſitate) non per aliam formam ſunt in loco, quam per contactum loci: ille autem contactus non eſt contactus quantitatis, cum Angeli ſint illius expertes: ergo eſt contactus virtutis; ac proinde actionis ad extra. Hincque ſequitur Angelum non eſſe *formaliter* in eo loco, ubi nihil extrinſecum operatur.

10. Q. Angeli moventurne localiter?

R. Moventur: nempe Scripturæ tribuunt eis aſcenſum ad cælos, & ex eis deſcenſum: aſcenſus autem & deſcenſus præbent ideam motus localis, per quem tamen variis partibus ſpatii non reſpondeant, ut dictum eſt ſuperius.

11. Q. Angeli colloquuntume inter ſe?

R. Colloquuntur juxta illud Iſaiæ 6. *Seraphim clamabant alter ad alterum*. Præterea ſanctam quamdam ſocietatem inter ſe invicem efficiunt; ſocietas autem non eſt, niſi per mutuam idearum manifeſtatione: quæ quidem oritur ex eo quod Deus, ad nutum Angeli, illius ideam aperiat ei ad quem ab Angelo dirigitur.

12. Q. Angelis convenitne aliqua Miſſio?

R. Convenit: quia ex Dei imperio aliquos ef-

fectus ad extra producunt: unde Exodi 33. sic Deus Moysi loquitur: *Mittam præcursorem tuum, Angelum*. Mittuntur vero ex omnibus Ordinibus & Hierarchiis juxta illud Apostoli ad Hebræos 1. *Nonne omnes sunt administratorii Spiritus in ministerium missi, propter eos qui hæreditatem capiunt salutis*.

13. Q. Quilibet homo habetne Angelum custodem?

R. 1. Quilibet fidelis habet. In illud enim de parvulis Matthæi 18. *Angeli eorum semper vident faciem Patris mei, qui in cælis est*. Chrysostomus sic loquitur: *Hic manifestum est, quia omnes sancti Angelos habeant*. Hæc etiam Basilius scribit in Psalm. 48. *Cuilibet fidelium est Angelus assistens*. Articulus tamen ille ad fidem Catholicam non pertinet: quia nullibi expresse definitus fuit ab Ecclesia. Id autem non impedit, quin temeritatis notam incurrat is qui eumdem articulum negare ausus sit: quia (inquit Estius) Scripturæ valde consentaneus est, & Patrum sententiis maxime celebratus.

R. 2. Probabilis est opinio quæ cuilibet homini etiam infideli custodem Angelum adscribit. Nam ita censet Hieronymus in Matthæi caput 8. *Magna* (inquit) *dignatio animarum, ut unaquæque habeat ab ortu sua nativitatis, in custodiam sui, Angelum deputatum*. 2. Idem innuit Bernardus lib. 5. de Considerat. cap. 4. *Putamus* (ait) *Angelos dici, qui singulis hominibus dati creduntur*. Reprobis tamen hominibus propter ipsos præcise, non datur Angelus custos, sed præcipue propter electos, quibus reproborum opera ad hujus vitæ sustentationem necessaria sunt. *Propter eos* (inquit Apostolus) *qui hæreditatem capiunt salutis*.

R. 3. Non est improbabile cuique Regno, Provinciæ, imo & Civitati deputatum esse Angelum custodem. Nam 1. Danielis 10. fit mentio Angeli qui præerat Regno Persarum, & alterius qui

præ-

præerat Regno Græcorum. 2. Theodoretus quæstione tertia in Genesim sic loquitur: *Cuique genti Angelum præesse affirmat Scriptura.*

14. Q. Quilibet homo habetne Angelum malum, a quo, aut ad peccatum provocetur, aut a quo in naturæ, fortunæque rebus detrimentum nonnumquam patiatur?

R. Non habet: Nam 1. reprobi suæ concupiscentiæ pondere libenter dæmoni serviunt, nec opus est, ut adsit semper Diabolus qui ad peccatum eos provocet. 2. Omnes dæmones maxime proclives sunt, ut electis noceant: frustra igitur deputatus fuisset cui id commissum esset officii. 3. Licet Origenes, Cassianus, & post illos authores Magister Sententiarum, cuique homini Angelum malum assistere docuerint; alii tamen Patres contrarium asseruere.

15. Q. Angeli sancti meruerunt aliquid?

R. Meruerunt augmentum gratiæ sanctificantis, & præterea vitam æternam: *Angeli sancti* (inquit Augustinus in libro de correptione & gratia cap. 12.) *cadentibus aliis per liberum arbitrium, per idem liberum arbitrium* (adjutum auxilio versatili) *steterunt ipsi, & hujus mansionis debitam mercedem recipere meruerunt, tantam scilicet beatitudinis plenitudinem qua eis certissimum sit, semper se in illa mansuros.*

16. Q. Ignorantia mentis, & passio cordis fueruntne origo primi peccati Angelorum?

R. Non fuerunt: quia locum non habuerunt in Angelis ante peccatum: sunt enim miseriæ quæ nonnisi peccatoribus inflictæ sunt: cum sub Deo justo (ait Augustinus) nemo sit miser, nisi mereatur. Dicendum est igitur Angelorum voluntatem fuisse unicam peccati in quod lapsi sunt, originem, juxta illud Augustini: *Cadentibus aliis per liberum arbitrium*, &c.

17. Q. Quodnam est in specie primum Angelorum peccatum?

R. Superbia : siquidem 1. *in ipsa* (ait Spiritus sanctus Tobiæ 4.) *initium sumpsit omnis perditio*. 2. Primum Angelorum peccatum fuit inordinatus amor propriæ excellentiæ : hæc enim ait Angelus nequam (Isaiæ 14. sub figura Regis Babyloniorum) *Ascendam in cælum & ero similis Altissimo*. Atqui inordinatus amor propriæ excellentiæ est superbia: ergo, &c.

18. *Q.* Quinam sunt Angelorum effectus externi?

R. 1. Nonnumquam in corporibus assumptis, hominibus apparent. 2. Applicando activa passivis dæmones (Augustino teste lib. 15. de Civit. Dei cap. 23.) possunt producere animalia, quæ sine generatione stricte sumpta, ex aliis corporibus nascuntur, ut sunt ranæ, muscæ, mures, vermes. 3. Si a Deo non impediantur, possunt hominum sensibus illudere, excitare tempestates in aere, nocere fructibus : hincque colligitur, quam pie se gerat Ecclesia, cum adhibitis precibus, aerem, flumina, terræ fructus benedicit. Diaboli tamen patrare non possunt vera miracula, quia Deus permittere non potest, ut vera miracula fiant in erroris alicujus confirmationem.

Obj. 1. Exod. 7. Malefici Pharaonis verterunt virgas suas in dracones, & aqnam in sanguinem, eduxeruntque, sicut Moyses, ranas ex fluviis.

R. 1. Mutationes illæ non fuerunt reales, sed apparentes tantum nimirum dæmones tunc arte sua hominum sensibus illuserunt. Ita docet Tertullianus lib. de anima cap. 17. *R.* 2. Dato quod illæ mutationes fuerint veræ ac reales, ut docet Augustinus quæstione 21. in Exodum, non superarunt naturales dæmonis vires : quia (ut scribit idem August. lib. 3. de Trinitate cap. 83.) passivis applicando activa, Diabolus potest corpora quædam immutare quæ per generationem stricte sumptam non producuntur.

Obj. 2. Ex capite 46. Ecclesiastici, Samuel per

Py-

Pythonissæ incantationes, Sauli Regi, post mortem apparuit & locutus est: ergo, &c.

R. Ea Samuelis suscitatio fuit apparens tantum, non autem vera. Ita docet Augustinus libro 2. ad Simplicianum cap. 3. Præterea dici potest cum eodem Augustino illud miraculum opera Diaboli patratum non fuisse, sed potius una Dei virtute: idque factum est in pœnam sceleris, cujus Saul Pythonissam adeundo, reum se constituit.

19. Q. Quot sunt Angelorum Ordines?

R. Novem, scilicet sunt Seraphimi, Cherubimi, Archangeli, Angeli, Principatus, Virtutes, Potestates, Throni & Dominationes. Septem meminit Paulus in suis Epistolis, quibus conjungendi sunt Seraphimi, & Cherubimi, quos Isaias, & Daniel recensent.

20. Q. Quot sunt Hierarchiæ Angelorum?

R. Tres a Dionysio recensentur in libro de cælesti Hierarchia cap. 6. In primam Hierarchiam refert Seraphimos, Cherubimos, Thronos: In alteram, Dominationes, Virtutes, Potestates: in tertiam denique, Principatus, Archangelos, Angelos.

21. Q. Quid Dionysius Hierarchiæ nomine intellexit?

R. Non aliud quam certum Angelorum numerum, qui sibi invicem, ac uni tamquam principi in ordine ad cælestes actiones subordinantur; hoc est, sibi invicem in scientia, potestate & actione subjiciuntur.

CAPUT III.

De primo Homine.

Nota. IN Adamo qui hominum primus est, perpendi possunt illius creatio, vires quas accepit a creatore, & tandem peccatum cujus per inobedientiam factus est reus.

1. Q. Quænam sunt hominis partes?

R. Corpus & anima: utriusque nimirum Scriptura meminit Geneseos cap. 2.

2. Q. Cur Deus ex limo effinxit primi hominis corpus?

R. Ut (inquit Augustinus lib. 2. de Genesi ad litteram, cap. 7.) hominis immortalitas non naturæ, sed gratiæ tribueretur.

3. Q. Cur Scriptura loquens de homine, dicit Deum formasse illius corpus ex limo, animam vero inspirasse in faciem ejus.

R. Ut (ait Augustinus lib. 7. de Genesi ad litteram, cap. 18.) doceremur corpus ex præsupposita materia eductum fuisse, animam vero ex nihilo fuisse creatam.

4. Q. Quandonam Eva, quæ prima est mulier, producta fuit?

R. Immediate post Adami formationem Eva producta fuit: *Masculum* (inquit Moyses Genesis 1.) *& fœminam fecit illos*. Nec obstat, quod Geneseos 2. mulieris formatio postea recenseatur: quæ enim ibi de Eva dicuntur, sunt explicatio eorum quæ generatim tantum capite 1. jam dicta fuerant.

5. Q. Ex qua materia formatum fuit Evæ corpus?

R. Factum fuit 1. de viro suo Adamo: 2. de viro dormiente: 3. de latere viri: 4. de costa ejus. 5. pro costa ex Adami corpore detracta, substituta fuit caro. Eæ nimirum circumstantiæ recensentur Genesis 2. easque explicat Augustinus libro 12. de Civitate Dei cap. 33. necnon tractatu 9. in Joannem, ubi sic loquitur: *Dormit Adam ut fiat Eva; moritur Christus, ut fiat Ecclesia. Dormienti Adæ fit Eva de latere; mortuo Christo lancea percutitur latus, ut profluant Sacramenta, quibus formetur Ecclesia.*

6. Q. Adamus & Eva ubinam creati sunt?

R. Extra paradisum voluptatis; sed in eum non multo post translati sunt, Genesis 2. tum ut illum cole-

colerent *per agriculturam* (inquit Augustinus lib. 8. de Genesi ad litteram cap. 10.) *non laboriosam, sed delitiosam*: tum etiam, ut illum custodirent *sibi ipsi*, (ait idem S. Doctor) *ne aliquid admitterent, quare inde mererentur expelli*. Si quis vero quærat in qua Orbis Regione constitutus esset Paradisus voluptatis, respondendum erit illud Augustini libro 8. de Genesi ad litteram cap. 8. *Melius est dubitare de occultis, quam litigare de incertis*.

7. Q. Adamus creatusne fuit in statu gratiæ sanctificantis.

R. Creatus fuit: *Erat* (inquit Augustinus) *simul condens naturam, & largiens gratiam*. Confirmatur ex Scriptura quæ sic loquitur Eccle. c. 7. *Fecit Deus hominem rectum*, hincque sic ratiocinatur Augustinus libro 4. de Civitate Dei cap. 11. *Ac per hoc voluntatis bonæ: non enim rectus esset, bonam non habens voluntatem: bona igitur voluntas est opus Dei*; quid vero sit bona voluntas idem S. Doctor aperit in libro de gratia Christi cap. 1. *Quasi vero aliud sit bona voluntas, quam charitas, quam Scriptura nobis esse clamat ex Deo*.

5. Q. Quænam fuerunt dotes intellectus Adami innocentis?

R. Naturalis rerum omnium scientia ei a Deo infusa fuit: tum quod Adamus rebus nomen conveniens imposuerit; tum quod constitutus fuerit princeps, qui rebus omnibus præsideret.

9. Q. Error habuitne locum in Adamo innocente?

R. Non habuit: quia error est miseria ac proinde peccati est pœna: unde Augustinus in lib. 3. de libero arbitrio cap. 18. merito sic loquitur, *Approbare falsa pro veris, ut erret invitus, non est natura instituti hominis, sed pœna damnati*.

Obj. 1. Prima mulier adhuc innocens, decepta fuit: *Serpens* (inquit ipsa, Genesis cap. 3.) *decepit me, & comedi*: ergo, &c.

R. Nego ant. scilicet (Augustino teste libro 12. de Genesi ad litteram cap. 3.) Errorem illum præ-

cesserat non quidem peccatum operis, sed cordis, internæ nimirum elationis.

Obj. 2. Adam ideo de fructu vetito comedit: quia credidit his Serpentis verbis: *Eritis sicut dii scientes bonum & malum*: ergo, &c.

R. Nego ant. Nam. 1. *Adam* (ait Apostolus 1. ad Tim. 2.) *non est seductus*: *mulier autem seducta est*. 2. Adam nec Serpenti, nec Evæ credidit, sed (ut ait Augustinus in libro 14. de Civitate Dei) sola sociali necessitudine, uxoris adhæsit desiderio.

10. Q. Quænam fuerunt dotes voluntatis hominis innocentis?

R. Primo, in ea locum non habuerunt passiones quæ respiciunt malum pœnæ: timor nimirum, & dolor, *Quid enim* (ait Augustinus libro 14. de Civit. Dei cap. 10.) *timere poterant primi homines in tantorum affluentia bonorum, ubi nec mors metuebatur, nec ulla mala valetudo, nec dolor: quandoquidem nihil inerat, quod carnem, animumve hominis feliciter viventis offenderet?* Aliæ vero passiones quæ sunt ad bonum, amor scilicet & gaudium, desiderium boni absentis, sed habendi suo tempore, inerant hominis innocentis voluntati: sed ita tamen, ut rationem nec prævenirent, nec perturbarent.

11. Q. Aliquis concupiscentiæ, hoc est, propensionis ad malum, motus habuitne locum in primis parentibus innocentibus?

R. Non habuit locum: tum quia ille motus esse non potuisset aut sine peccato, aut sine bello: tum etiam quia id olim contra Pelagianos Ecclesia Catholica definiit; tum denique quod Concilium Tridentinum sess. 5. can. 5. expresse declaraverit concupiscentiam *ex peccato esse, & ad peccatum inclinare*.

12. Q. Quænam fuerunt dotes corporis hominis innocentis?

R. 1. Immortalitas: mors enim est pœna peccati: *Per unum hominem* (ait Apostolus ad Romanos 5.) *pecca-*

peccatum in hunc mundum intravit, & per peccatum mors. Hinc merito Palæstina Synodus damnavit hanc Pelagii propositionem: *Adam mortalem factum, qui sive peccaret, sive non peccaret moriturus esset.*

Obj. 1. Augustinus in libro 1. de peccatorum meritis cap. 2. scribit, Adamum ante peccatum fuisse mortalem: ergo, &c.

R. Dist. ant. fuisse mortalem; hoc est mori potuisse conc. ant. mori debuisse, nego ant. *Poterat mori* (ait Augustinus libro 1. contra Julianum operis imperfecti) *poterat namque peccare*: unde inter hominem innocentem, & hominem reum, discrimen est quod ille poterat mori, hic vero mori debeat; discrimen ab homine beato, quod beatus etiam nec possit mori: *Prima immortalitas* (ait Augustinus libro de corrept. & gratia cap. 12.) *erat posse non mori*: *Novissima*, beatorum, *erit multo major, non posse mori.*

Obj 2. Consenuisset tandem hominis innocentis corpus: ergo tandem defecisset.

R. Nego ant. & conseq. Aderat nimirum cibus in arbore vitæ, per quem Adamus corpus proprium in juventutis flore ac robore conservaturus fuisset: *Habebat* (inquit Augustinus in libro 1. de peccatorum meritis) *quantum existimo, & de lignorum fructibus refectionem contra defectionem, & de ligno vitæ stabilitatem contra vetustatem.*

13. Q. Si primi parentes in innocentia stetissent, genuissentne liberos?

R. Genuissent: sed sine libidine; quia actus conjugalis libido, cum usum rationis præveniat, eumque tunc penitus absorbeat, magna est miseria, ac proinde ante peccatum locum non habuit.

14. Q. Adamus innocens potuitne peccare?

R. Potuit, cum (Scriptura teste) reipsa peccaverit: nec mirum; cum enim eductus fuisset ex nihilo, in nihilum per peccatum relabi poterat; possent & ob eandem rationem beati, nisi id in eis Dei singulare

 bene-

beneficium impediret: juxta illud Augustini libro 3. contra Maximinum cap. 12, *Cuicumque creaturæ rationali præstatur, ut peccare non possit, non est hoc naturæ propriæ, sed Dei gratiæ.*

15. Q. Cur Deus per suam gratiam primum hominem non reddidit impeccabilem?

R. Quod docuerit ut homo mereretur impeccabilitatem tanquam meritorum suorum præmium: nec par fuit ut tempora prævenirentur, seu, ut quod pro plenissima beatitudine servabatur, homini concederetur in prima sui institutione.

16. Q. Cur homo, talis factus non est, qui licet peccare posset, reipsa tamen & actu, peccare nollet?

R. Id factum est, quod auxilium, QUO, ægrætantum ac infirmæ naturæ, non autem sanæ ac integræ conveniret: seu naturæ innocenti & sanæ satis erat auxilium SINE QUO poterat non peccare, nec opus erat ei auxilio quo reipsa peccare nollet. Ita ratiocinatur Augustinus in libro de correptione & gratia cap. 12.

17. Q. Cur Deus primum hominem fecit, quem sciebat peccaturum?

R. Augustinus libro 11. de Genesi ad litteram, cap. 4. id refert ad inscrutabilia Dei judicia. Dici tamen potest præterea Dei præscientiam non debuisse obscurare illius tum sapientiam, tum bonitatem, quæ in Verbi incarnatione maxime commendatæ sunt.

18. Q. Quodnam in specie fuit primum Adami & Evæ peccatum?

R. Superbia: independentia nimirum, si foret possibilis: unde Augustinus in Psalmum 118. sic loquitur; *Primi homines per serpentem decepti, & dejecti non fuissent, nisi plusquam acceperant, habere, & plusquam facti fuerant, esse voluissent.*

Obj. Augustinus lib. 2. de Genesi ad litteram, cap. 2. docet, inordinatum uxoris amorem præcessisse Adami inobedientiam: ergo & quodlibet aliud peccatum.

R. Au-

R. Augustinus loquitur de inobedientia externa, non autem de interna: *Nisi autem* (ait idem sanctus Doctor libro 15. de Civit. Dei cap. 13.) *ad sibi placendum averteretur a superiori immutabili bono, non Dei mandato, uxoris praeponeret voluntatem.*

19. Q. Quibus gradibus Eva cecidit?

R. 1. In Eva praecessit suggestio serpentis: *Eritis sicut Dii, scientes bonum & malum.* 2. Eva serpentis promissionem volvit animo, ad eamque sponte delectata est. 3. Appetiit id in quo praeter ordinem rectum, sibi complacuerat, similitudinem nimirum cum Deo, si foret possibilis. 4. Eam mentis elationem subsecuta est deceptio: verum enim id credidit quod serpens promiserat, scil. se, si fructum vetitum ederet, fore sui juris. Ita enim Augustinus libro 11. de Genesi ad lit. cap. 30. expresse docet. 5. Mulier consideravit lignum scientiae boni & mali, viditque bonum ad escam & decorum aspectu. 6. Porrexit Adamo fructum de quo gustaverat.

20. Q. Quibus gradibus Adamus cecidit?

R. 1. Ab Eva audiit serpentis promissum: *Eritis sicut Dii, scientes bonum & malum.* 2. Appetiit cum Deo similitudinem, saltem conditionate, si nimirum foret possibilis. 3. Licet non crederet (sicut mulier crediderat) se per esum vetiti fructus, tantum bonum consecuturum esse; ex eo tamen degustavit, ne contristaret uxorem, ratus suam inobedientiam non fore mortalem, si solo studio indulgendi uxori suae Dei praeceptum infringeret. Ita ratiocinatur Augustinus lib. 14. de Civit. Dei cap. 11. Nonnulli alii Patres contendunt, Adamum in iis omnibus fuisse seductum, in quibus Eva seducta fuerat: Apostolum vero in eo sensu dicere, eum non fuisse seductum, quod aut primus, aut a serpente seductus non fuerit.

21. Q. Adami peccatum fuitne gravissimum?

R. Fuit. Idque patet 1. ex fine quem appetiit, seu ut esset sui juris & omnino independens. 2. Ex

præcepti facilitate 3. Ex bono ex quo per peccatum excidit. 4. Ex gravitate supplicii, quo Deus in Adami peccatum animadvertit. 5. Ex Dei contemptu qui in ea transgressione reperitur. Ita Augustinus libro 14. de Civit. Dei cap. 15.

22. Q. Quænam sunt pœnæ peccati in quod Adamus innocens incidit?

R. Prima, fuit carnis adversus spiritum concupiscentia: 2. Fuga & elongatio a Deo: 3. Servitus sub peccato: 4. Impotentia operandi bonum supernaturale, nisi intellectus cœcitati & voluntatis infirmitati gratia Christi medeatur: 5. Ejectio a beatitudine ad hujus vitæ miserias: 6. Mors utraque, prima scilicet & secunda. Prima mors (ait Augustinus animam nolentem pellit ex corpore: secunda vero mors, animam nolentem tenet in corpore: scilicet damnati mortem invocabunt, & mors ab eis fugiet.

PARS QUARTA.

De Deo Incarnato.

Nota. DEi incarnati nomine intelligitur Compositum quod resultat ex unione naturę divinæ cum humana, in persona Verbi: illud vero Compositum vocatur Christus. Actio per quam illa unio facta fuit, dicitur *Incarnatio*, quia Dei incarnati mysterium, per carnem manifestum fuit. In eo vero mysterio perpendi possunt Possibilitas, Existentia, Necessitas, Motivum, Essentia, & tandem Terminus qui ex eodem mysterio resultat.

CAPUT PRIMUM.

De Possibilitate Incarnationis.

1. *Quæst.* POssibilitas Incarnationis poteſtne ratione naturali contra Gentiles demonstrari?

R. Non

R. Non potest: id enim nec a priori, nec a posteriori potest fieri scilicet, Incarnatio nec causam, nec effectum habet in rebus naturalibus; quibus demonstrari possit.

2. Q. Gentiles possuntne demonstrare Incarnationem esse impossibilem?

R. Non possunt: quia probare non possunt Incarnationem involvere contradictionem aliquam.

Obj. 1. Impossibile est ut Deus mutetur: id tamen foret possibile, si Incarnatio esset possibilis: Deus enim aliquid de novo posset acquirere, humanam nimirum naturam; & realem novam denominationem, scilicet ex non homine, realiter denominaretur homo.

R. Ad 1. Dist. ant. Deus posset aliquid de novo acquirere per sui communicationem, Verbi nimirum personæ, quam humanæ naturæ, communicaret, conc. ant. Per rei alicujus receptionem in se tanquam in subjecto, nego ant. Ad 2. dist. pariter ant. Deus ex non unito fieret unitus per formam quæ reciperetur in termino unionis, scilicet in humana natura, conc. ant. per formam quæ in Deo tanquam in subjecto reciperetur, nego ant.

Obj. 2. Natura humana non potest propria subsistentia spoliari; quia subsistentia est realiter idem cum humana natura: ergo nec potest uniri personæ Verbi: quia res eadem non potest duplicem habere subsistentiam, seu personam.

R. Dist. ant. Subsistentia est idem cum humana natura sumpta prout dicit negationem communicabilitatis; hoc est reduplicative prout est incommunicabilis, seu prout est sui juris, conc. ant. cum natura humana in se & absolute sumpta, nego ant. At natura humana non uniretur Verbo prout dicit negationem communicationis; hoc est, prout esset sui juris: siquidem per suam cum Verbo unionem desineret esse proprii juris, & inciperet esse juris ipsiusmet Verbi: cum enim duæ

res

res uniuntur (ut patet in corpore & anima) inferior sit juris causæ superioris: ab ea nimirum & movetur, & regitur, & dignitatem accipit. Vide quæ dicentur inferius de persona Christi.

Obj. 3. Supposita possibilitate Incarnationis, Deus posset esse mortalis simul & immortalis; una numero persona posset diversas operationes habere: sed hæc implicant contradictionem: ergo, &c.

R. Dist. min. Sed hæc implicant contradictionem, si considerentur sub eodem respectu, conc. min. si sub diverso, nego min. Deus foret immortalis sub ratione naturæ divinæ, & mortalis ratione humanæ naturæ, cui se conjungeret. Dist. pariter aliam minoris partem: una persona quæ non existit in duabus naturis, non potest habere operationes specie diversas, conc. min. quæ existeret in duabus naturis, nego min.

Obj. 4. Si incarnatio foret possibilis, Deus conciperetur in potentia ad unionem cun natura humana: sed id implicat, cum Deus sit actus purissimus; hoc est, actus expers cujuslibet potentiæ.

R. Dist. min. Deus expers est cujuslibet potentiæ passivæ, quia non potest aliquid in se tanquam in subjecto recipere, conc. min. potentiæ activæ; hoc est, potentiæ aut agendi aut supplendi effectum alicujus causæ, nego min. In Incarnatione Deus nihil recipit, sed tantum supplet effectum humanæ subsistentiæ, in quantum eam reddit alteri causæ incommunicabilem, efficiendo ut sit juris Verbi divini.

Obj. 5. Incarnatio superat captum creatæ mentis: ergo non est possibilis.

R. Conc. ant nego conseq. Scilicet ipsa ratione docemur, Deum, cum sit infinitæ virtutis, multo plura posse, quam mens creata, ut pote finita, comprehendere valeat.

3. Q. Mens creata potestne, seclusa revelatione, suspicari Incarnationem esse possibilem?

R. Non

R. Non potest: quia incarnatio est omnino supernaturalis, sive secundum substantiam, sive secundum modum consideretur: cum nihil Incarnatione sive secundum substantiam, sive secundum modum accepta, majus excogitari possit.

Obj. 6. Angelus comprehendit humanam naturam: ergo potest cognoscere modos omnes quibus subsistere potest: ac proinde & modum existendi per Verbi personam.

R. Dist. conseq. Modos omnes naturales, conc. conseq. supernaturales, nego conseq. Ad id enim necesse esset, ut Angelus ipsam divinam omnipotentiam comprehenderet; hoc est, ut conciperet modos omnes possibiles, quibus Deus erga creaturam sese gerere potest.

Obj. 2. Angelus potest naturaliter cognoscere id omne quod non involvit contradictionem: ergo, & possibilitatem Incarnationis.

R. Dist. ant. Si sit ordinis naturalis, conc. ant. si supernaturalis, nego ant. At Incarnatio est hujus, non autem alterius generis.

Obj. 3. Angelus potest naturaliter cognoscere, prius posse existere sine posteriori: ergo potest naturaliter cognoscere naturam humanam posse existere sine propria subsistentia, cum hæc illa posterior sit.

Resp. 1. Dist. ant. Si posterius non sit ita arcte conjunctum cum priori, ut substantia creata est conjuncta cum humana natura, conc. ant. si sit ita arcte conjunctum, neg. ant. 2. Dato ant. neg. conseq. quia Angelus non posset, etiam in ea suppositione, suspicari Deum posse se ita deprimere, ut suppleat subsistentiæ creatæ effectum, cum id Deus non potuerit, quin (ut ait Apostolus) seipsum exinanierit.

Obj. 4. Ab Angelo naturaliter solvi possunt argumenta quæ moveri possunt contra possibilitatem Incarnationis: ergo naturaliter potest saltem suspicari eam esse possibilem.

R. Dist. ant. Si Incarnatio prius venerit in Angeli

geli mentem, conc. ant. si non venerit, nego ant. At in eam venire non potest, nisi per revelationem.

Obj. 5. Incarnatio est evidenter credibilis: ergo naturaliter cognosci potest illius possibilitas.

Resp. Conc. ant. nego conseq. Ratio est, quia evidentia credibilitatis petitur ex argumentis quæ demonstrant esse revelatam: possibilitas e contra ex causis illius intrinsecis. Illa seu argumenta quæ demonstrant Incarnationem esse a Deo revelatam, patent omnium oculis; istæ vero, seu mysterii causæ intrinsecæ, cum sint omnino supernaturales, latent, seclusa revelatione, quamlibet creatam mentem.

CAPUT II.

De Existentia Incarnationis.

1. *Quæst.* Existentia Incarnationis poteſtne contra Gentiles demonstrari? hoc est, poteſtne demonstrari, Verbum revera carnem induisse?

R. Potest: tum quia demonstrari potest vera miracula fuisse patrata ad confirmandam existentiam Incarnationis, ea nimirum quæ in libris novi Testamenti continentur; quorum librorum authoritatem divinam demonstrant Theologi, agentes de authoritate canonicorum librorum: tum quia fides de Incarnationis mysterio, licet multas in specie, hoc est, apparentes contradictiones involvat, totum intra paucos annos sola imperitorum & rusticorum hominum (ut erant Apostoli) prædicatione totum orbem subjugavit.

2. Q. Existentia Incarnationis poteſtne contra Judæos demonstrari?

R. Potest: scilicet adversus illos demonstrari potest Messiam in lege promissum venisse, ac proinde Deum actu fuisse incarnatum: Messias enim (ut supponitur ex dicendis) est Deus incarnatus.

3. Q. Existentia Incarnationis poteſtne demon-

strari

ſtrari ex prophetia Jacob, quæ Geneſis capite 49. legitur?

R. Poteſt. Nimirum in illa prophetia dicitur quod venturus ſit Meſſias, ubi ſceptrum deſierit eſſe in Juda: *Non auferetur ſceptrum de Juda, donec veniat qui mittendus eſt, & ipſe erit expectatio gentium*: atqui jamdiu ſceptrum, ſeu principatus, ſeu regimen politicum deſiit eſſe in Juda, ſive quoad actum; ſive quoad jus, tum ratione præſcriptionis, tum quod, everſa per Titum Jeroſolyma, nulla ſervata ſit Tribuum diſtinctio, nec ſervari potuerit, cum tabulæ in quas relata erat genealogiarum accurata diſtinctio, una cum Templo concrematæ fuerint.

Obj. Nimis probat argumentum quod pro adventu Meſſiæ jam completo, petitur ex prophetia Jacob Geneſis 49. Scilicet probat. 1. Meſſiam jam veniſſe tempore Captivitatis Babylonicæ: tunc enim ſceptrum deſiit in Juda: probat 2. ſaltem poſt Captivitatem Babylonicam Meſſiam debuiſſe venire: ab eo ſiquidem tempore ad Herodem uſque Aſſamonæi qui erant ex Tribu Levi, ut pote Summi Sacerdotes, præfuerunt politico Judæorum regimini: ergo, &c.

Reſpond. Nonnulli, per Prophetæ verba, *de Juda*, non intelligi Tribum Juda prout ab aliis diſtinguitur; ſed per ſynecdochen, totam intelligi Judaicam gentem: ita ut ſenſus ſit, venturum eſſe Meſſiam circa illud tempus quo regimen gentis ad extraneos transferetur: hincque colligunt naſci debuiſſe Chriſtum Herodis tempore qui erat alienigena. Addunt aut ſpatium 70. annorum quibus Babylonica Captivitas perduravit, exiguum eſſe tempus, quod proinde numerari non debeat; aut, ſtante etiam Captivitate, Judæos Judæis, ex conceſſione Regum Babyloniorum, præfuiſſe, iiſque dixiſſe jus, ut ex Suſannæ hiſtoria aperte demonſtratur.

Reſpondent alii, per hoc prophetiæ verbum,

Scep-

Sceptrum, non intelligi actuale regimen, sed jus ad illud divina ordinatione, contra quam non valet humana præscriptio, Tribui Juda concessum: quod quidem jus perduravit donec acta publica, in quibus distinctio Tribuum & familiarum accurate servabatur, in excidio Jerosolymitano cum Templi exustione combusta sunt. Addunt, verba hæc, *donec veniat qui mittendus est*, non significare tunc tantum venturum esse Messiam, cum Tribus Juda suo ad regimen jure exciderit, sed significare venturum eum esse circa illud tempus, quo Tribus Juda suo jure spoliari debebit.

4. *Q.* Existentia Incarnationis potestne demonstrari ex nono capite prophetiæ Danielis?

R. Potest: siquidem demonstrari potest ultimam ex septuaginta hebdomadibus, intra quas Daniel prædixit venturum esse Messiam, revera elapsam esse; quia contigerunt ea omnia quæ Propheta prædixerat ventura esse post elapsam hebdomadam ultimam: nempe & urbs Jerosolymitana, & Templum diruta sunt a Vespasiano & Tito Romanis Imperatoribus, sacrificia quoque defuerunt omnino, cum ex legis præscripto in uno Templo quod Jerosolymis erectum erat, ea liceret offerre: *In dimidio hebdomadis* (sunt prophetiæ verba) *deficiet hostia & sacrificium; & erit in Templo abominatio desolationis, & usque ad consummationem & finem perseverabit desolatio.*

Obj. 1. Dici non potest an Danielis hebdomadæ sint hebdomadæ mensium, an annorum, an jubilæorum, an sæculorum, an decenniorum. 2. Dici quoque non potest quandonam hebdomadæ illæ, seu sub quo Persarum rege, cœperint: volunt enim aliqui ducere eas initium a Cyro, alii a Dario; nonnulli ab Artaxerse Longimano: alii denique ab Artaxerse Memorioso: ergo ex prophetia Danielis certo colligi non potest venisse Messiam.

R. Dato antecedente (quod tamen falsum est) nego.

nego conseq. Difficultates enim quæ in antecedente recensentur, impertinentes sunt ad quæstionem, hanc, an Messias reipsa venerit; nempe certum est ultimam ex hebdomadis, de quibus Propheta loquitur, & intra quas prædixerat venturum esse Messiam, revera & actu elapsam fuisse.

5. Q. Messias qui venit, estne Jesus Nazarenus?

R. Est: tum quia Prophetiæ quæ erant de Messia, in Jesu Nazareno, & non alio completæ sunt omnes; tum etiam quia Jesus Nazarenus certis ac evidentibus miraculis comprobavit se esse ut dixerat Messiam illum quem Prophetæ venturum prædicarant.

6. Q. Incarnatio Verbi debuitne fieri statim post Adami lapsum?

R. Non debuit: quia par fuit ut homines per præcedentia oracula disponerentur ad fidem mysterii, quod est creditu difficillimum: par quoque fuit ut homines multo tempore suam ad bonum agendum imbecillitatem experirentur: indeque cogerentur expectare Messiam a quo vires ad operandum bonum acciperent.

7. Q. Incarnatio peractane fuit convenienti tempore?

R. Peracta fuit: scil. eo tempore quo Verbum unitum est carni, expletæ erant Prophetiæ quæ Messiæ adventum prænuntiarant. Nimirum 1. sexagesima nona hebdomada postquam Messias (ex Danielis cap. 9.) nasciturus erat, expleta erat omnino, cum Christus in lucem prodiit. 2. Jam ab aliquot annis ablatum fuerat sceptrum a Tribu Juda, aut saltem imminebat tempus, circa quod Tribus Juda spolianda erat dato sibi divinitus ad sceptrum jure. 3. Romanum Imperium, hoc est, quartum illud regnum quod ex Danielis 1. cap. tria priora; Caldaicum nempe, Persicum & Græcum, domare debebat ac conterere, & cui regnum Messiæ, ex eodem Propheta, immediate succedere debebat, aut saltem intra quod

Mes-

Messias, ex eodem Propheta nasciturus erat, jam a multis annis eminebat in orbe, cum Verbum caro factum est: ergo Incarnatio convenienti tempore peracta fuit.

8. Q. Angeli sancti cognoveruntne existentiam Incarnationis; hoc est, cognoveruntne ante Christi mortem peractum fuisse Incarnationis mysterium?

R. Cognoverunt. Nam 1. Gabriel Archangelus illud Mariæ nuntiavit Luc. 1. *Ecce concipies & paries filium*. 2. Pastores ipsum docti sunt ab Angelis. 3. Evangelia fidem faciunt sanctos Angelos, Christo dum viveret sæpius ministrasse.

9. Q. Angeli apostatæ cognoveruntne certo ante Christi mortem, peractum fuisse mysterium Incarnationis?

R. Non cognoverunt certo. Nam 1. non conoverunt Christum ex Virgine natum fuisse: ideo enim, ne id scirent, Christus ex desponsata nasci voluit. 2. Si id scivissent, nusquam authores fuissent Judæis, ut Jesum agerent in crucem: quippe ex Prophetarum oraculis noverant, se per Messiæ mortem spoliandos esse suo in homines imperio.

Obj. Ex Evangeliis constat 1. Jesum Nazarenum a Diabolis sæpe vocatum fuisse Dei Filium. Constat 2. Diabolos non semel a Christo prohibitos fuisse, ne illum palam confiterentur. 3. De Diabolis hæc habentur Lucæ 3. *Sciebant ipsum esse Christum*: ergo cognoverunt peractum Incarnationis mysterium.

R. Conc. ant. dist. conseq. Cognoverunt cognitione dubia, con. conseq. cognitione certa, nego cons. Scilicet erant argumenta quibus in eam suspicionem adducerentur: unde merito sic Hieronymus allatos ex Evangelio textus loquitur: *Dæmones suspicari magis Filium Dei, quam nosse intelligendi sunt*.

CAPUT III.

De Necessitate Incarnationis.

Nota. Necessitas duplex est, stricta nimirum & lata. Prima dicitur de eo quod aliter esse non potest: altera autem de eo quod non convenit aliter esse, quamvis simpliciter loquendo, aliter esse possit. Necessitas stricta subdividitur in absolutam, quæ nimirum est independens a quacumque suppositione, seu conditione; & in hypotheticam, quæ præsupponit aliquam conditionem.

1. Q. Incarnatio fuitne simpliciter & absolute necessaria?

R. Non fuit: quia Verbum potuit non incarnari; Deus enim, cum ex se sit perfecte beatus, est prorsus liber ac indifferens circa opera quæ sunt ad extra, ut est Incarnatio.

Obj. 1. Deus sibi vult necessario bonum perfectissimum: ergo & Incarnationem.

R. Dist. ant. bonum intrinsecum, ut sunt attributa divina, conc. ant. extrinsecum, nego ant. Istius, non autem illius generis est Incarnatio: quia ad Dei beatitudinem nihil omnino confert.

Obj. 2. Ex Augustino libro 1. contra Adversarium legis & Prophet. capite 14. Deus vult necessario bonum, etiam extrinsecum, quod melius est: ergo & Incarnationem; cum melior sit, quam non Incarnatio.

R. Dist. ant. melius bonum; hoc est, quod malitia & imprudentia vacuum sit, conc. ant. melius alio sensu, nego ant. Augustinus eo loci arguit Manichæos, qui contendebant unum esse Deum, qui malorum author esset; alterum vero, bonorum.

Obj. 3. Patres Concilii Francofordiensis sic loquuntur: *Credimus Deum omnia velle, quæ meliora sunt*: ergo, &c.

R. Dist.

R. Dist. ant. quæ meliora sunt comparative; hoc est, aptiora ad finem, quem Deus sibi proponit, conc. ant. quæ meliora sunt absolute, nego ant.

2. *Q.* Incarnatio fuitne absolute necessaria, saltem supposito peccato?

R. Non fuit: quia Scriptura non necessitati, sed charitati, etiam supposito peccato, Incarnationem adscribit: *Sic Deus* (inquit Joannis 4.) *dilexit mundum, ut Filium suum Unigenitum daret.*

Obj. Si supposito peccato, Deus non fuisset incarnatus; aut ars Diaboli qui hominem rapuerat, prævaluisset arti divinæ, per quam homo ad beatitudinem conditus fuerat; aut peccatum remansisset impunitum: sed hæc absurda sunt: ergo, &c.

R. Nego ant. In perpetua nimirum hominis rei damnatione eluxisset Dei justitia; & in condonatione peccati minime per pœnas castigati misericordia commendata fuisset.

3. *Q.* Incarnatio fuitne simpliciter necessaria ex suppositione decreti liberandi homines per imperfectam redemptionem?

R. Non fuit: quia in ea suppositione, mera creatura potuisset imperfecte pro peccato satisfacere, nimirum per actus elicitos ex gratiæ auxilio, quod quidem Deus illi gratuito concessisset: neque enim ad imperfectam satisfactionem requiritur æqualitas inter personam satisfacientem & personam læsam.

Obj. Patres non semel asserunt uno Dei incarnati sanguine hominem redimi potuisse: ergo, &c.

R. Dist. ant. Supposito decreto de redemptione per satisfactionem perfectam, conc. ant. per imperfectam, nego ant.

4. *Q.* Incarnatio fuitne absolute necessaria ex suppositione decreti de hominis redemptione per condignam ac perfectam satisfactionem?

R. Fuit quia ad perfectam & condignam satisfac-

tionem requiritur, ut inter personam læsam & personam satisfacientem sit æqualitas perfecta: quemadmodum enim gravitas offensæ petitur ex dignitate personæ læsæ, ita & meritum satisfactionis desumitur ex dignitate personæ satisfacientis: atqui sine Incarnatione non fuisset æqualitas inter personam satisfacientem & personam læsam; nimirum persona læsa est Deus ipse infinitæ sanctitatis, & aliunde quæcumque creatura, semper est finitæ sanctitatis: ergo necessaria fuit satisfactio per Deum incarnatum; solus enim Deus Deo æqualis est.

Obj. 1. Malitia peccati non est infinita: ergo creatura simplex potest pro ea satisfacere. Probatur ant. Si esset infinita, id oriretur ex eo quod læderet personam infinitam: atqui illa ratio nulla est; alioquin enim infinita esset peccati venialis malitia: quod est absurdum.

Resp. Ad 1. dato & non concesso antecedente, nego conseq. quia etiamsi malitia peccati supponatur finita, tam gravis tamen est in peccato mortali, ut creaturæ simplicis satisfactio ei minime possit æquari, quia ad satisfactionem condignam & æqualem satis non est, debitum, quod physice æquale sit, reddere; sed præterea requiritur proportio inter personam satisfacientem & personam læsam: neque enim rusticus, quantumcumque se deprimat, potest condigne satisfacere pro alapa quam Principi impegisset.

Obj. 2. Homo justus adjutus gratia posset vitam æternam de condigno mereri: ergo potest quoque condigne satisfacere.

Resp. Conc. ant. nego conseq. quia ad meritum non attenditur dignitas personæ, modo per gratiam habitualem sanctificata sit, sed solum illius opus: si enim rustico & nobili præmium proponatur, non minus rustico, quam nobili debebitur, si præscriptum opus adimpleverit: e contra in satisfactione præter proportionem operis cum inju-

ria

ria illata, requiritur proportio personæ satisfacientis cum persona læsa.

Obj. 3. Homo justus condigne satisfacit pro pœna temporali debita peccato jam quoad culpam dimisso: ergo satisfacere quoque potest pro illata Deo injuria.

Resp. Conc. ant. nego conseq. quia satisfactio pro pœna temporali, in hoc rerum statu fit præsertim ex Christi meritis; e contra satisfactio in casu de quo est quæstio, fieret independenter a meritis personæ infinitæ.

5. Q. Incarnatio fuitne necessaria necessitate late sumpta, hoc est, necessitate quæ dicitur necessitas Convenientiæ?

R. Fuit: quia maxime conveniens fuit, ut homo redimeretur per perfectam justitiam: at res ita evenit per incarnationem; nimirum satisfactio quæ a Christo fuit exhibita, propter dignitatem infinitam satisfacientis, æqualis est injuriæ quæ per Adami peccatum illata fuerat infinitæ personæ.

Obj. Redemptio quæ per meram peccati condonationem facta fuisset, magis commendasset Dei misericordiam, quam quæ facta fuit per justitiam: ergo, &c.

R. Dist. ant. magis commendasset Dei misericordiam in Christi humanitatem, conc. ant. in reliquum humanum genus, nego ant. Scilicet Deus in Christum sæviendo, maxime sese misericordem & liberalem erga homines præbuit. *Sic enim* (ait Scriptura Joan. 4.) *Deus dilexit mundum, ut Filium suum Unigenitum daret.*

6. Q. Præcipua Dei attributa commendanturne in Verbi Incarnatione?

R. Commendantur. Et quidem 1. Dei charitas qui proprio suo Filio non pepercit, sed pro nobis tradidit illum. 2. Sapientia: quia Deus contraria contrariis curavit, maximam scilicet superbiam, Unigeniti sui exinanitione. 3. Omnipotentia: quia eadem vis ad refingendum opus requiritur, quæ

quæ ad illud primo faciendum adhibita fuit: ergo cum in hominis creatione maxime enituerit Dei potentia, ita & in ejus redemptione. 4. Justitia: par pari nimirum redditum est infinitæ dignitatis prætium pro injuria infinitæ malitiæ. 5. Justitia enituit per incarnationem non solum Dei respectu, sed etiam respectu Diaboli, scilicet Diabolus per Incarnationem & satisfactionem Verbi merito excidit jure quod per peccatum in hominem acquisierat? tum quia victus est in carne quam in Adamo vicerat; tum quia manus per Judæos inferens Christo innocenti transiliit limites datæ sibi in solum hominem reum potestatis: *Per injustitiam plus petendi* (ait Leo Magnus serm. 2. in Nativitate Domini) *totius debiti summa vacuatur.*

Obj. 1. Diabolus æquum jus non habebat in hominem reum: ergo superatus non fuit ex justitia: justitia nimirum non habet locum, nisi eorum respectu qui jus justum habent in rem qua spoliantur.

Resp. Nego ant. licet enim jus Dæmonis in hominem lapsum injuste comparatum fuerit, jus tamen æquum erat. Ita docet Augustinus in libro 3. de libero Arbitrio cap. 10. ubi scribit Dæmonem *jure æquissimo*, totum sibi genus humanum vindicasse. Ita etiam Bernardus Epist. 190. ubi sic loquitur: *Sciendum est, quod omnes Doctores nostri post Apostolos, in hoc conveniunt, quod Diabolus dominium & potestatem habebat super hominem, & juste eum possidebat, ideo scilicet, quod homo ex libertate arbitrii, quam habebat, sponte Diabolo consensit.*

Obj. 2. Furto jus æquum non acquiritur. 2. Creatura seipsam, cum essentialiter Dei sit, alteri tradere non potuit, ergo, &c.

Resp. Ad 1. Dist. ant. per furtum jus æquum non acquiritur, invito rei quæ rapitur, domino, conc. ant. consentiente rei domino, nego ant. Deus in pœnam defectionis, hominem lapsum Diaboli dominio dimisit. Ad 2. Dist. ant. creatura seipsam tradere non potuit, Deo contradicente, & non per-

mittente, conc. ant. Deo non contradicente, & permittente, nego ant.

CAPUT IV.

De Motivo Incarnationis.

Nota. Motivum est id quod operantem movet ad agendum: duobus vero modis operans ad agendum movetur, vel clientum meritis, vel fine, quem sibi proponit.

1. *Q*. Humanitas Christi meruitne suam cum Verbo unionem?

R. Non meruit: quia humanitas Christi ne brevissimo quidem instanti extitit ante suam cum Verbo unionem: at operans non meretur antequam aliquo modo existat.

Obj. Psalmus 44. unionem Verbi cum humana natura refundit in ejusdem humanitatis charitatem; *Dilexisti justitiam & odisti iniquitatem, propterea unxit te Deus, Deus tuus oleo lætitiæ præ consortibus tuis*: ergo &c.

Resp. 1. Plures Patres eam oleo lætitiæ unctionem explicarunt de resurrectionis gloria, quam Deus humanitati Christi rependit tanquam præteritorum meritorum mercedem. 2. patres alii qui textum illum de Incarnatione interpretati sunt, præpositionem *propterea* sumpserunt pro causa finali, non autem pro causa meritoria: unde hunc Psalmo sensum adscripsere: *Dilexisti justitiam, nec mirum: ad hoc enim te Deus tuus unxerat; hoc est, cum Verbo unierat*.

2. *Q*. Veteres Patriarchæ meruerunt ne Incarnationem sumptam secundum substantiam?

R. Non meruerunt: quia Incarnatio Verbi, post hominis lapsum, cuilibet hominum merito præsupponitur: nullum enim in homine lapso potest unquam esse meritum, nisi ex fide Incarnationis aut futuræ, aut jam peractæ.

Obj.

Obj. Patriarchæ veteres crediderunt se posse mereri, merito saltem impetrationis, Incarnationem, eam enim enixe petierunt. *Mitte* (inquiunt in Scripturis) *quem missurus es.*

R. Dist. ant. eam petierunt quoad accelerationem temporis, conc. ant. quoad substantiam nego antecedens.

3. Q. Patriarchæ meruerunt ne Incarnationem non quidem secundum substantiam, sed secundum hanc circumstantiam, quod Christus ex eorum gente nasceretur.

R. Non meruerunt: quia Christus præsupponi debuit ut futurus; ad hoc ut Patriarchæ ex fide in eum quidquam mereri possent: at Christus ut futurus, præsupponitur futurus ex his aut illis parentibus determinate, ergo, &c.

Obj. Geneseos 22. Deus Messiam Abrahamo promisit in remunerationem obedientiæ, quam illi exhibuerat: *Quia obedisti voci meæ, benedicentur in semine tuo omnes gentes.*

R. Dist. ant. Deus Messiam Abrahamo improprie promisit, conc. ant. promisit proprie, nego ant. hoc est, Abrahamus sua obedientia meruit, ut Deus suum de Messia ex illius semine nascituro decretum confirmaret.

4. Q. Beata Virgo meruitne aliquo modo, ut esset Dei mater?

R. Nullo modo meruit: quia jam futura erat Dei mater, antequam concipiaturquidquam mereri potuisse: scilicet mereri non potuit; nisi ex meritis Christi futuri, ac proinde de matre nascituri.

Obj. Ecclesia canit, quod Beata Virgo Dominum omnium portare meruerit: ergo, &c.

R. Dist. ant. quod meruerit metaphorice, conc. ant. proprie, nego ant. Sensus est quod Beata Virgo, quantum creatura potest, idonea facta est, ut Dei mater esset.

5. Q. Estne de fide, quod Incarnatio facta sit ad liberandum hominem?

R. Est : id enim expresse asseritur in Scripturis : *Venit* (inquit Christus ipse Matthæi 18.) *Filius hominis salvare quod perierat*.

Obj. Christus non liberavit homines, in eis enim magna remanet ad malum propensio: ergo ad eos liberandos non venit.

R. Dist. ant. quantum ad radicem ex qua peccata nascuntur, conc. ant. concupiscentia enim in hominem ad extremum usque agonem remanet; ita tamen, ut cum auxilio gratiæ superari possit; non liberavit quantum ad peccati culpam, nego ant.

6. Q. Si homo non peccasset, Verbum fuissetne incarnatum?

R. Non fuisset incarnatum. Nam 1. nullibi aut Scriptura, aut Traditio asserunt, quod Verbum fuisset incarnatum, si homo non peccasset : ergo id gratis asseritur a Scotistis. 2. Contrarium, implicite saltem, affirmat Scriptura : nempe quoties de motivo Incarnationis loquitur, non aliud assignat, quam peccatum delendum : unde Christum exhibet semper aut tamquam Legislatorem, aut Pastorem qui ovem errantem quæsierit, aut tanquam medicum qui consuluerit hominum saluti. 3. Eadem Scriptura ex eo Dei in homines charitatem commendat, quod propter eos incarnatus sit: *Propter nimiam charitatem suam qua dilexit nos ; convivificavit nos in Christo Jesu*, *Ephes.* 2. at plurimum minuitur illa Dei in homines charitas, si asseratur, quod venturus fuisset, etiamsi propter nos non venisset. 4. Patres expresse docent, Christum, homine non peccante, non fuisse venturum : *Si* (inquit Irenæus lib. 15. adversus hæreses, cap. 4. *non haberet caro salvari, nequaquam Verbum Dei caro factum esset* . Sic etiam loquitur Aug. serm. 6. de verbis Apostoli : *Nulla causa fuit veniendi Christo Domino, nisi peccatores salvos facere*. Sic etiam Leo Magnus serm. 3. de Pentec. *Si enim homo in sua natura honore mansisset : Creator mundi creatura non fieret*.

7. Q.

7. Q. Textus Scripturæ & Patrum in quibus asseritur, quod Christus, homine non peccante, non fuisset venturus, possuntne explicari de solo adventu in carne passibili, ut Scotistæ fingunt?

R. Non possunt. 1. quia Patres numquam asseruerunt Christum, homine non peccante, venturum fuisse in carne impassibili, ut Scotistæ docent. 2. Si ita explicari posent ii textus, falso Patres absolute asseruisent Christum, homine non peccante, non esse venturum: quando enim sunt duo motiva æque præcipua, absolute dici non potest, rem non esse futuram, si propter unum, licet non propter aliud, futura sit.

Obj. 1. Deus voluit Messiæ futuritionem, antequam decerneret hominis futuritionem: juxta illud de Christo, Proverbiorum 8. *Dominus possedit me in initio viarum suarum, antequam quidquam faceret a principio*: ergo, &c.

R. 1. Ea Proverbiorum verba intelligi de Christo; non ut homo est, sed ut est Verbum Patris. 2. Intelligi quoque posse de Christo, ut homo est, sed in ea suppositione dicendum erit voces istas, *Antequam quidquam faceret*, intelligi de rebus quæ ad hominis salutem, non autem ad naturam, pertinent: hoc est, Deus Christi futuritionem decrevit, antequam de hominis lapsi reparatione, quæ est veluti secunda creatio, quidquam decerneret.

Obj. 2. Christus in Epistola ad Coloss. cap. 1. dicitur. *Primogenitus omnis creaturæ*: ergo fuit futurus ante omnem creaturam.

Resp. 1. Dist. ant. prout est Deus, conc. ant. nempe addit Apostolus; *Quoniam in ipso condita sunt universa*: quæ quidem verba idem significant ac ista alia Joannis cap. 1. *Omnia per ipsum*, Verbum, *facta sunt*.

Resp. 2. Dicitur, etiam ut est homo, primogenitus dignitate, conc. ant. futuritione, nego ant. 3. Est primogenitus futuritione in iis quæ pertinent

L 3 ad

ad hominis salutem, conc. ant. in iis quæ pertinent ad hominis naturam, nego ant. Unde Paulus subjicit: *Qui eripuit nos de potestate tenebrarum, & transtulit in regnum Filii dilectionis suæ, in quo habemus redemptionem per sanguinem ejus, remissionem peccatorum*.

Obj. 3. Christi futuritio decreta fuit, antequam decerneretur, quod ex semine David nasceretur: *Qui* (inquit Apostolus ad Rom. 1.) *factus est ei ex semine David secundum carnem, qui prædestinatus est Filius Dei in virtute secundum spiritum sanctificationis*: at si Christi futuritio decreta fuit, antequam decerneretur, quod ex semine David nasceretur, decreta fuit independenter a futuritione peccati: ergo, &c.

Respondeo Ad 1. nego ant. Ad 2. dici 1. potest cum Patribus Græcis, vocem illam *Prædestinatus*, idem esse ac *manifestatus*: unde unus sensus erit, Christi divinitatem fuisse in virtute resurrectionis manifestatam. Dici potest 2. vocem *Prædestinatus*, sumi pro prædestinatione proprie sumpta: in ea vero suppositione pronomen *Qui*, intelligitur de Christo prout homo est: sic enim acceptus, ab æterno prædestinatus fuit ad divinam filiationem per futuram cum Verbo unionem.

Obj. 4. Apostolus in Epistola ad Hebræos, asserit Deum per Christum fecisse sæcula: *Per quem fecit & sæcula*: ergo futurus fuit ante sæcula. Nec dici potest eum textum intelligi de Christo, ut Verbum est, siquidem intelligi debet de Filio per quem Apostolus paulo ante dixerat, Deum novissime nobis locutum fuisse: ergo, &c.

Resp. Apostolum in Epistola ad Hebræos loqui de Christo, modo ut Deus est, modo vero ut homo. Mirum igitur non est, quod dicat Deum nobis novissime locutum fuisse in Filio carne vestito, & quod per eumdem Filium, sed carne non vestitum, sæcula fecerit.

Obj.

Obj. 5. Christus ex Apostolo, est hominum & Angelorum caput: sed caput morale futurum est ante illius membra: ergo & Christus futurus fuit ante Adamum & Angelos: ac proinde, Adamo non peccante, venturus fuisset.

R. Dist. maj. Christus est Angelorum caput dignitate, conc. maj. influxu, nego maj. Hoc est, gratia nec Adamo innocenti, nec Angelis data est ex meritis Christi futuri: ac proinde ex Apostoli loco non colligitur, quod ab æterno futurus fuerit ante Adami innocentis & Angelorum futuritionem.

Obj. 6. Christus adumbratus est in nuptiis Adami innocentis cum Eva: juxta illud Apostoli ad Ephesios 5. *Sacramentum hoc* (matrimonium) *magnum est, ego autem dico in Christo & in Ecclesia*: ergo futurus fuit ante Adami lapsum.

R. Conc. ant. nego conseq. quia cum Adamus iniit cum Eva matrimonium, jam tunc prævisum erat eorum peccatum, & Christus jam erat futurus. Mirum igitur non est, quod illius unio cum Ecclesia, quæ ex hominibus lapsis, tamquam membris constat, Adami nuptiis adumbrata fuerit.

Obj. 7. Ex Tertulliano in lib. de resurrectione carnis, corpus Christi fuit exemplar ad quod exacta est formatio corporis Adami: *Quodcumque enim limus exprimebatur Christus cogitabatur homo futurus, quod & limus*. Sed exemplar est ante id quod ad illud exigitur: ergo, &c.

R. Dist. maj. Corpus Christi jam prædefiniti ex prævisione peccati futuri, fuit exemplar corporis Adami, conc. ant. Corpus Christi non prædefiniti ex prævisione peccati futuri, nego maj. Tertullianus eo in loco carnem hominis quam Marcion contra quem agit, deprimebat, commendare voluit ex eo, quod ad Christi, sed post peccati prævisionem jam prædefiniti, carnem exacta ac formata fuerit.

Obj. 8. Summum bonum est perfectissimo modo

sui communicativum: ergo & per unionem hypostaticam cum humana natura: cum non sit alius nobilior ac perfectior unionis modus.

R. Dist. ant. Summum bonum est perfectissimo modo sui communicativum, *ad intra* seu per generationem Verbi, & productionem Spiritus sancti, conc. ant. ad extra, nego ant. quia Deus est perfectus & beatus independenter ab operationibus ad extra: ac proinde ab ipsa etiam Incarnatione.

Obj. 9. Si Redemptio generis humani esset adæquatum motivum Incarnationis, sequeretur, nobilius, Christum scilicet, unice ordinatum fuisse ad ignobilius, hominem nimirum redimendum; sed hoc est absurdum: is enim qui agit ordinate, nobilius ad ignobilius referre non debet.

R. Dist. maj. Sequeretur, nobilius ordinatum fuisse ad ignobilius tamquam ad finem *Cui*, conc. maj. tamquam ad finem *Cujus gratia*, nego maj. Incarnatio fuit quidem ordinata ad ignobilius, humani nimirum generis salutem, tamquam ad finem *Cui*, sicut medicus ad ægrotum, non autem tamquam ad finem *Cujus gratia*, quia non fuit ultimus finis quem Deus in Incarnatione sibi proposuit; imo vero medium, quo sibi gloriam extrinsecam compararet; ita tamen, ut eo medio gloriam hujusmodi sibi non fuisset comparaturus, si homo non peccasset.

8. Q. Christus venitne tum propter peccatum originale, tum propter actualia?

R. Venit: juxta illud primæ Joannis 1. *Sanguis Jesu Christi emundat nos ab omni peccato*; nec non juxta illud Matthæi cap. 1. *Ipse salvum faciet populum suum a peccatis eorum*. Præcipue tamen venit propter peccatum originale, quia totum humanum genus infecit.

CA-

CAPUT V.

De essentia Incarnationis.

Nota. Essentia Incarnationis posita est (ut dictum fuit superius) in actione per quam natura divina & humana unitæ sunt in una Verbi persona. Hic igitur dicendum est, de persona quæ humanam naturam assumpsit: 2. de natura quæ fuit assumpta: 3. de unione quæ fuit utriusque vinculum.

§. I.

De Persona assumente.

1. *Quæst.* Sola Verbi persona assumpsitne humanam naturam?

R. Sola assumpsit: tum quia de Verbo tantum, non autem de cæteris personis dicitur, quod carnem induerit: *Verbum caro factum est Joan.* 1.: tum quia damnati sunt olim Patropassiani seu Sabelliani, qui cum non distinguerent realiter Patrem a Filio, cogebantur fateri Patrem fuisse Incarnatum, & passum.

Obj. 1. Incarnatio est opus ad extra: ergo communis est singulis personis Sanctissimæ Trinitatis: siquidem opera ad extra toti Trinitati communia sunt.

R. Ad 1. conc. ant. nego conseq. ad 2. dist. ant. opera ad extra quæ oriuntur ex divinis personis tamquam causa efficiente, sunt communia toti Trinitati, conc. ant. quæ oriuntur a personis tamquam a principio relativo, nego ant. Hoc, non autem illo modo, Incarnatio oritur a Filio: oritur enim a Filio reduplicative ut Filius est, ac proinde non potest esse communis toti Trinitati.

Obj. 2. Ex S. Cyrillo, natura divina dicitur in-

carnata: ergo singulæ personæ humanam naturam assumpserunt; natura nimirum singulis personis communis est.

R. Dist. ant. Natura divina dicitur Incarnata ratione alterius, hoc est ratione personæ Verbi, quæ sola supplet vices subsistentiæ humanitatis, conc. ant. ratione sui præcise, nego ant. quia natura divina per se non est terminus humanitatis; hoc est præcise ut natura est, non supplet vices humanitatis.

2. *Q.* Tres personæ potueruntne simul eamdem naturam assumere?

R. Potuerunt: quia non est potior ratio de una tantum persona, quam de tribus: hoc est, non minus tres simul potuerunt supplere subsistentiam creatam humanitatis, quam una tantum.

Obj. 1. Unus & idem effectus non potest pendere a pluribus causis totalibus: quia essent totales & non totales; admitterent enim aliarum consortium: ergo, &c.

R. Nego ant. neque enim una causa desinit esse totalis, cum admittit aliarum consortium, si ipsa totum effectum producat; at revera totum producerent in casu de quo agitur, singulæ personæ Sanctissimæ Trinitatis.

Obj. 2. Una persona non potuit assumere humanitatem propria subsistentia jam terminatam: ergo nec terminatam subsistentia alicujus personæ divinæ.

R. Conc. ant. nego conseq. quia natura quæ propriam habet subsistentiam est sui juris; ac proinde non potest fieri alterius; alioquin desineret esse proprii juris. E contra vero natura terminata per subsistentiam alienam non est sui juris; & consequenter nihil impedit, quin sub alio titulo fiat iterum juris alterius personæ.

Obj. 3. De natura humana quæ tribus divinis subsistentiis subsisteret, dici posset, quod esset simul Pater, Filius, & Spiritus sanctus; at id dici non potest;

test; cum dici non possit, quod Pater sit Filius.

Resp. Ad 1. conc. maj. nego min. ad 2. nego paritatem; quia hæc propositio, *Pater est Filius*, facit hunc sensum: persona Filii est persona Patris; ista e contra: *Natura humana est simul Pater, Filius, & Spiritus sanctus*, facit hunc sensum: Humana natura simul terminatur tribus subsistentiis, Patris nimirum, Filii, & Spiritus sancti.

Obj. 4. Dici non potest unam naturam humanam esse tres homines: ergo nec dici potest quod tres habere possit subsistentias.

R. Nego ant. quia ut dicantur tres homines, satis est ut sit triplex persona: quia denominatio multiplicationis sumitur ex multiplicatione suppositi, quod a natura distinguatur; hinc S. Thomas colligit, quod si una persona assumeret duas naturas, non diceretur duplex homo, sed unus tantum.

§. II.

De Natura assumpta.

1. *Quæst.* Quælibet natura potuitne assumi a Verbo?

R. Potuit: quia quælibet natura potest spoliari propria subsistentia, & terminari subsistentia divina: unde Corpus Christi mortuum in sepulcro carens propria subsistentia, terminatum fuit per Verbi subsistentiam.

2. *Q.* Quam naturam Verbum assumpsit?

R. Humanam tantum, juxta illud Apostoli Hebr. 2. *Non Angelos, sed semen Abrahæ apprehendit.* Præterea eam tantum assumpsit, quam sanavit: at non aliam sanavit, quam humanam. Venit enim Filius hominis salvum facere quod perierat.

Obj. Origenes docuit, Christum aliquando pro Diabolis passurum esse, eosque morte sua redempturum. Id testatur Hieronymus in Epistola ad Avitum.

Resp. Origenem, si ita sensit, turpiter errasse, nec non in multis aliis capitibus; unde nullius est ponderis argumentum ex illius authoritate desumptum.

3. Q. Cur Verbum Incarnatum noluit Angelos apostatas redimere?

R. In hoc suam erga nos homines charitatem Deus commendavit, Præterea (ut ait Augustinus tractatu 110. in Joannem) Diabolus author fuit peccati, homo vero ejusdem Diaboli fuit imitator tantum.

4. Q. Fuitne conveniens, ut Verbum solam humanam naturam assumeret?

R. Fuit. Scilicet par fuit, ut Diabolus in eadem natura vinceretur, quam ipse vicerat. Par fuit, ut natura quæ peccaverat, cum Verbo hypostatice conjuncta sanaretur

5. Q. Natura a Verbo assumpta habuitne propriam existentiam?

R. Habuit; quia natura quæ non habuisset existentiam, non fuisset ens verum & reale; istud enim differt a nihilo, quod nihilum non habeat existentiam. Præterea Cyrillus in 1. Orat. adversus Nestorium, docet existentiam carnalem humanitatis Christi initium accepisse in sinu Virginis; *Nec* (ait) *existentia carnalis initium viam alteram* (quam generationem, & nativitatem) *habere possit;* atqui Verbum assumpsit id totum quod in virgine initium habuit; ergo, &c.

Obj. Sophronius in Epistola Synodica quæ probata est in Sexta generali Synodo, sic de Christi humanitate, loquitur; *In ipso enim* (Verbo) *& non per se ipsam existentiam habuit*. S. Joannes Damascenus lib. 3. cap. 12. docet carnem Christi *extantiam in ipso Verbo habere:* ergo &c.

R. Ad 1. Dist. ant. Natura humana *non per se ipsam*, hoc est, ante suam unionem cum Verbo, non habuit existentiam, conc. ant. *Non per se ipsam*, hoc est unita Verbo non habuit propriam existentiam, nego

nego ant. Hæc enim verba præcedunt ea quæ nobis objecta sunt: *Simul enim caro, simul Dei Verbi caro.* Ad 2. dist. etiam ant. Caro Christi extantiam *sibi propriam* habuit in Verbo, conc. ant. *non sibi propriam*, nego ant. Nec enim Damascenus eo loci aliud voluit quam quod Ecclesia contra Nestorium; hoc est, naturam humanam ne momento quidem extitisse ante suam cum Verbo unionem: unde ibidem hæc habet Damascenus *Assumptione carnis, hujus extantiam, & deificationem a Deo Verbo eodem momento fuisse.*

6. Q. Verbum assumpsitne personam humanam?

R. Non assumpsit: quia si assumpsisset, humana persona cum divina post unionem remansisset, cum ea quæ Verbum semel assumpsit, numquam dimiserit; atqui non remansit: alioquin enim duæ essent in Christo personæ etiam post unionem: quod tamen Ecclesia in Nestorio damnavit juxta illud Concilii Calchedonensis, actione 5. ubi definitur: *Utriusque naturæ proprietates salvas manere, & in unam personam, atque unam hypostasim concurrere.* Præterea si duæ in Christo forent personæ, admitti non posset idiomatum communicatio; hoc est, dici non posset hominem esse Filium Dei, & vicissim Filium Dei esse hominem: non enim idiomatum communicatio alio principio nititur, quam quod una sit in Christo persona, in qua duæ naturæ subsistunt.

Obj. 1. Verbum assumpsit humanam substantiam: ergo & subsistentiam; ista enim est de conceptu alterius; nempe substantia definitur: *Ens per se subsistens.*

R. Conc. ant. nego conseq. ad cujus probationem, dist. ant. Substantia definitur ens per se subsistens in exigentia, conc. ant. actu, nego ant. Hinc licet humanitas Christi exigat per se subsistere, (in quo quidem capite differt ab accidente, quod exigit subsistere in alio tamquam in subjecto cui inhæreat) actu tamen per se non subsistit, sed in

Ver-

Verbo tantum per cujus subsistentiam unice subsistit.

Obj. 2. Natura est manca, & imperfecta, si propriam subsistentiam non habeat: atqui Verbum mancam, & imperfectam naturam non assumpsit: ergo, &c.

R. Dist. maj. Est manca, & imperfecta accidentaliter, conc. maj. substantialiter, nego maj. siquidem subsistere per se actu, est accidentale substantiæ; exigere vero per se subsistere, est illi essentiale, & in hoc differt ab accidente, quod quidem essentialiter exigit esse in alio.

Obj. 3. Subsistentia & individuum sunt unum & idem: ergo cum Verbum assumpserit individuum humanæ naturæ, assumpsit & illius subsistentiam.

R. Nego ant. quia individuum, prout individuum, non aliud est, quam aliquid singulare; nempe sic acceptum opponitur communi: at id omne quod est singulare, non est persona: quia singulare excludit tantum id quod est commune multis: persona vero excludit præterea conjunctionem cum ente superiore a quo pendeat, & cujus juris proprie sit: quod quidem dici non potest de natura humana, quam Verbum assumpsit: nempe per sui cum Verbo unionem desiit esse proprii juris, & facta est juris alieni, Verbi nimirum.

7. *Q.* Verbum potuitne humanam personam assumere?

R. Non potuit: quia in ea suppositione humana natura proprii juris esset, utpote habens personam propriam; & simul non esset, utpote per hypostasim divinam facta juris alieni.

8. *Q.* Verbum assumpsitne verum corpus, an vero phantasticum tantum?

R. Assumpsit verum. Nam 1. Scripturæ verum corpus Christo tribuunt: *Corpus meum* (inquit ipse apud Isaiam cap. 50.) *dedi percutientibus*. Ad Hebræos 2. *Quia ergo pueri communicaverunt carni & sanguini, & ipse similiter participavit eisdem*, Joannis 8.

Chri-

Christus se ipsum dicit verum hominem: *Quæritis me interficere, hominem qui veritatem locutus sum vobis.* Christus post resurrectionem suum corpus discipulis palpandum obtulit. Matthæus cap. 1. Christi genealogiam describit. 2. Ecclesia damnavit Cerdonem, Marcionem, Manichæum, quod contenderent, Christi corpus fuisse phantasticum tantum & apparens, non autem verum & reale. 3. Sequeretur, Christum, nec vere natum, nec vere passum fuisse, nec vere resurrexisse: quæ quidem singula & Scripturæ & Patribus, & sensibus contraria sunt.

Obj. 1. Apostolus ad Philippenses cap. 2. sic de Christo loquitur: *in similitudinem hominum factus, & habitu inventus ut homo:* Sed qui in similitudinem tantum hominis factus est, non assumpsit veram carnem: ergo, &c.

R. Dist. maj. in similitudinem quoad statum in quo sunt homines, seu quoad statum peccati, conc. maj. Scilicet (ut ait Apostolus ad Rom. 8.) *Misit Deus Filium suum in similitudinem carnis peccati*. Quoad substantiam, nego ant. est enim verus homo.

Obj. 2. Apostolus secundæ ad Corinth. 5. hæc habet. *Et si cognovimus secundum carnem Christum, sed nunc jam non novimus.* Hoc est, licet olim putaverimus Christum habuisse verum corpus, nunc doctiores facti, id non credimus: ergo, &c.

Resp. Dist. ant. Sed nunc jam non novimus secundum carnem, hoc est, non multi facimus carnalem quorumdam consanguinitatem cum Christo, conc. ant. non novimus veram in eo carnem, nego ant. Laudatæ igitur ex Apostolo sententiæ is est sensus: & si cognovimus secundum carnem Christum, hoc est, licet olim pluris fecerimus gentilem & consanguineum esse Christi secundum carnem nunc jam non novimus, id est, non multi id facimus, nec censemus in hujusmodi re gloriandum esse. Hincque patet Paulum eo loci carpere pseudo-Apostolos qui (ut constat ex ejus

Epi-

Epistolis) eo in primis gloriabantur, quod Christo carne & sanguine conjuncti essent.

9. Q. Verbum assumpsitne corpus terrenum, an vero cæleste?

R. Terrenum assumpsit: Nam 1. Christus dicitur Filius hominis: 2. Matthæi 1. dicitur natus non *in* Maria, sed *de* Maria: *De qua natus est Jesus* . 3. Genitus est ex semine David. 4. Idem demonstrat Christi genealogia quæ refertur Matthæi cap. 1.

Obj. Apostolus 1. ad Corinth. 15. sic Christum opponit Adamo: *Primus homo de terra terrenus; secundus homo de cælo cælestis*: ergo, &c.

Resp. Dist. ant. Secundus homo post resurrectionem, de cælo cęlestis, conc. ant. ante resurrectionem, nego ant. Apostolus eo loci opponit Christi corpus quod resurrexit, Adami corpori post peccatum; asseritque quod, cum istud mortale fuerit ac passibile, illud e contra jam sit immortale & impassibile.

10. Q. Christi corpus fuitne corpus corruptibile?

R. Fuit ante resurrectionem: nimirum 1. Verbum assumpsit omnes, uno excepto peccato, humanæ vitæ miserias. 2. Christus in suo corpore vere passus est. 3. Ex Apostolo, *Crucifixus est ex infirmitate;*

Obj. 1. Psalmo 15. sic Christus Deum Patrem alloquitur: *Non dabis sanctum tuum videre corruptionem:* ergo David prædixit Christi carnem fore incorruptibilem.

Resp. Dist. conseq. Post mortem & in tumulo positam conc. ant. ante mortem, & extra tumulum, nego ant. *Hoc*, seu immunitatem a putredine, (inquit Fulgentius) *non ejusdem carnis incorruptibilitas, sed resurrectionis celeritas fecit.*

Obj. 2. Dionysius Alexandrinus in Epistola quam conscripsit adversus Paulum Samosatenum, illum tamquam hæreticum arguit, quod diceret Christi sanguinem esse corruptibilem: ergo, &c.

Resp.

Resp. Dist. ant. Post resurrectionem, conc. ant. nempe loquebatur de sanguine qui in calice post consecrationem continetur: ante resurrectionem, nego ant.

Obj. 3. Christus non ex necessitate, sed ex potestate mortuus est: ergo illius caro non erat corruptibilis.

Resp. Dist. ant. ex potestate quæ inesset Verbo, conc. ant. quæ inesset carni, nego ant. *Principatus enim in Verbo erat* (inquit Augustinus tractatu 47. in Joannem) *ibi potestas erat, quando poneret animam, & quando sumeret.*

11. Q. Corpus assumptum a Verbo fuitne sanctum, hoc est, genitum ex puella quæ partum cum virginitate conjuxerit?

R. Fuit. Id enim prædictum fuerat apud Isaiam cap. 7. *Ecce virgo concipiet, & pariet Filium, & vocabitur nomen ejus Emmanuel.* Varias ad illum locum Judæorum responsiones vide Institutionum nostrarum tom. 4. confutatas. Id vero quod antea prædictum fuerat, revera postea accidisse testatur Matth. cap. 1. *Antequam convenirent, inventa est in utero habens de Spiritu sancto.* Idem asseritur Lucæ 1. Hincque factum est, ut omnia fidei Symbola quæ ab Ecclesiæ incunabulis huc usque edita sunt, articulum expresse tradant, quod Christus de Maria Virgine prodierit.

Obj. Paulus ad Galatas 4. Sic de Christo loquitur: *Misit Deus Filium suum factum ex muliere*: atqui *mulier* est nomen feminæ corruptæ: ergo, &c.

Respondet Tertullianus de virginibus velandis cap. 4. vocem *Mulier*, significare sexum, non vero conditionem, aut qualitatem sexus: seu, nomen esse quod sumitur pro *femina*, sive sit virgo, sive non sit; id autem probat ex eo quod Eva statim a sua creatione, & antequam a viro cognita fuisset, mulier appellata sit?

12. Q. Corpus Christi floruitne venustate formæ?

R. Non

R. Non floruit: par enim non fuit ut externa pulchritudine mortales ad se alliceret: Ut quid se Christus eo commendasset, quod cuique homini despectui esse debet? Incarnatio est Verbi exinanitio: par igitur fuit ut Christus omnem, quae ex ore pendet, humanam gloriam abdicaret.

Obj. 1. Haec Psal. 44. habentur de Christo. *Speciosus forma prae Filiis hominum, diffusa est gratia in labiis tuis:* ergo, &c.

Resp. Dist. ant. speciosus forma interna, conc. ant. externa, nego ant. *Hic autem* (ait Chrysostomus in illum locum) *speciosus forma prae Filiis hominum, significant gratiam, sapientiam, doctrinam.*

Obj. 2. Hieronymus in Epistola ad Principiam, asserit nonnihil sidereum emicuisse in Christi vultu: ergo, &c.

Resp. Nonnihil sidereum emicuisse in Christi vultu, *aliquando:* cum scilicet discipulos ad se attraxit: cum terrefecit milites, cum quaestuarios ejecit e templo, conc. ant. emicuisse passim & ordinarie, nego ant.

13. Q. Corpus Christi fuitne exterius deforme?

R. Non fuit. Nam 1. oris deformitas nusquam a Judaeis carnalibus exprobata fuit Christo: 2. Quemadmodum Christus eleganti forma non debuit hominum oculos ad se convertere: ita nec deformi abalienare: scilicet decuit ut eo in capite aurea mediocritas servaretur.

Obj. Isaiae cap. 44. Haec de Christo leguntur: *Non est species ei neque decor: & vidimus eum & non erat aspectus, & desideravimus eum;* ergo, &c.

R. Isaias loquitur de Christo pendente in patibulo, non autem ante passionem; *Despectus erat & ignobilis*, (inquit Hieronymus in caput 43. Isaiae) *quando pendebat in cruce, & factus pro nobis maledictum, peccata nostra portabat, & loquebatur Patri; Deus, Deus meus, quare me dereliquisti?*

14. Q.

14. *Q.* Verbum assumpsitne hominis animam?

R. Assumpsit: Nam 1. Joannis 10. sic loquitur: *Ego pono animam meam*, in passione, *ut iterum sumam eam*, in resurrectione. 2. Damnati sunt Ariani, quod vellent Verbum esse in Christo animæ loco, ut ipsimet Verbo passionem & mortem adscriberent. 3. Verbum id assumpsit quod sanavit. *Cavendum est* (inquit Augustinus in libro de fide & operibus cap. 4.) *ne cum crediderit aliquid nostrum non pertinere ad istam susceptionem, non pertineat ad salutem*. 4. Christus est verus homo: ergo præcipuam hominis partem, seu animam rationalem habuit.

Obj. S. Joannes cap. 1. de Incarnatione loquens, solius corporis meminit: *Verbum* (inquit) *caro factum est*: ergo, &c.

R. Nego conseq. S. Joannes quippe per Synecdochen locutus est, hoc est, partem pro toto sumpsit eoque tropo usus est, ut Dei in nos charitatem magis commendaret.

15. *Q.* Verbum assumpsitne cum hominis anima humanum intellectum?

R. Assumpsit: intellectus enim est necessaria animæ humanæ proprietas & perfectio: at Verbum assumpsit animam cum proprietatibus & perfectionibus necessariis; alioquin enim mancam & imperfectam animam assumpsisset: quod est absurdum.

16. *Q.* Verbum assumpsitne humanam voluntatem?

R. Assumpsit. Nam 1. Christus ipse suam humanam voluntatem a Patris, ac proinde Verbi, voluntate distinxit: *Non mea* (inquit Lucæ 22.) *sed tua voluntas fiat*. 2. Monothelitæ in sexta generali Synodo tamquam hæretici damnati sunt, quod unam (Verbi nimirum) in Christo voluntatem fuisse contenderent. 3. Imperfecta alioquin & manca fuisset anima quam Verbum assumpsit.

17. Q. In Christo fuitne una tantum, an vero duplex operatio, divina nimirum & humana?

R. Non una in Christo, sed duplex fuit operatio. Nam 1. duplex in eo fuit natura: at quælibet natura propriam sibi operationem habet. 2. Patres adversus Eutychem, etiam post unionem in Christo duplicem naturam remansisse probarunt ex duplici operatione, humana nimirum & divina. 3. Nonnullæ fuerunt in Christo operationes quæ divinæ voluntati tribui non possunt: eæ nimirum omnes quibus corpus est occasio, ut tristari, sitire, esurire; nonnullæ etiam quæ tribui non possunt humanæ voluntati, ut sunt excitatio e mortuis, aliaque miracula quæ Christus patravit. Ob id in sexta generali Synodo damnati sunt Monothelitæ, quod unam tantum in Christo operationem admitterent.

Obj. 1. Unum tantum fuit suppositum in Christo Verbi nimirum: ergo & unica tantum operatio, scilicet divina.

R. Nego conseq. Ratio est, quia licet unitas aut multiplicitas operantis sumatur ex unitate aut multiplicitate suppositi; unitas tamen, aut multiplicitas operationis ex eo non petuntur, sed ex unitate aut multiplicitate naturæ, quia a natura sunt formæ per quas agens operatur.

Obj. 2. Causæ principalis & instrumentalis eadem est & unica operatio: sed humanitas Christi fuit respectu Verbi, causa instrumentalis: ergo una tantum fuit operatio Christi.

R. 1. Dist. maj. Si causa principalis & instrumentalis ejusdem sint naturæ, conc. maj. propter eam enim rationem motus qui imprimitur cerebro & manui ad pingendum; est una & eadem actio seu operatio: si sint diversæ naturæ, nego maj. ob id nimirum actio per quam ignis comburit subjectum, non est eadem actio per quam applicatur subjecto.

R. 2. Dist. min. Humanitas Christi fuit causa in-

instrumentalis Verbi ad operandam hominis salutem, conc. min. Ad actus sibi proprios, nego min. Ita S. Thomas 3. part. q. 19. art. 1.

Obj. 3. Cyrillus Alexandrinus lib. 4. in Evangelium Joannis, hæc habet de suscitatione e mortuis filiæ principis Synagogæ: *Eam nempe omnipotenti suo jussu ut Deus, & rursus tactu carnis vivificando, unam & congenitam per hęc ambo ostendit operationem*: ergo in Christo una tantum fuit operatio.

R. Dist. conseq. Ergo una tantum fuit operatio in patrandis miraculis, conc. conseq. in functionibus naturæ humanæ propriis, ut sunt velle & intelligere, nego conseq. In hoc ultimo capite, non autem in illo, posita fuit Monothelitarum hæresis.

18. *Q.* Quotuplicis generis operationes fuerunt in Christo?

R. Triplicis. Nonnullæ enim fuerunt divinæ, aliæ humanæ, aliæ denique mixtæ. Primæ sunt eæ quæ emanarunt a Christo ut Deus est, ut sunt rerum creatio & conservatio. Secundæ, sunt eæ quæ naturæ humanæ propriæ sunt, ut bibere, flere, velle, intelligere. Tertiæ tandem, sunt eæ in quibus egit utraque natura, ut cum Christus suo contactu curabat ægrotos; in ea nimirum curatione natura divina agebat per suam omnipotentiam, & natura humana per suum contactum. Ita Cyrillus Alexandrinus in Epistola ad Acacium Melitinensem Episcopum.

19. *Q.* Quibus nominibus appellatæ sunt a Patribus *Mixtæ* Christi operationes?

R. A Patribus Græcis vocatæ sunt *Theandricæ*, a Latinis vero *Dei viriles*.

20. *Q.* In quo errarunt Monothelitæ circa operationem Theandricam, aut Deivirilem?

R. In eo quod docuerint operationem Theandricam, aut Deivirilem, unam tantum esse non multiplicem: hoc est, non esse mixtam ex divina

na & humana, sed esse mere divinam, seu, solam Verbi voluntatem; ita ut nullo modo hominis voluntas in eam influeret.

Obj. Omnes Christi operationes fuerunt Theandricæ; nam omnes emanarunt ab eadem persona: ergo, &c.

R. Ad 1. Nego ant. Ad 2. dist. ant. Emanarunt ab eadem persona tamquam conferente dignitatem con. ant. tamquam causa efficiente, nego ant. Igitur illæ tantum operationes dicuntur Theandricæ quæ emanarunt a natura divina, & a natura humana tamquam illarum causis efficientibus.

21. *Q.* Verbum assumpsitne corpus defectibus toti speciei communibus obnoxium?

R. Assumpsit. Hincque colligitur, quod Christi corpus revera corruptibile fuerit, obnoxium motibus qui sunt doloris occasio, eique alterationi ac dissolutioni quæ mortem pariunt.

22. *Q.* Defectus corporei assumpti a Christo fueruntne necessarii?

R. Non fuerunt quoad assumptionem; Verbum enim potuerat assumere corpus illis defectibus non obnoxium. Non fuerunt quoque necessarii quoad actus: humanitas enim Verbo conjuncta poterat impedire, ne actus illi, famis v. g. aut doloris orirentur; sed fuerunt necessarii spectata sola naturali conditione humanitatis assumptæ.

Obj. Hilarius libro 10. de Trinitate, docet ictibus quidem laceratum fuisse Christi corpus, inde tamen animam nihil doloris sensisse: scilicet animam Christi comparat cum aqua, cum igne, cum aere, quæ telo aliquo pervaduntur: ergo quemadmodum in eo casu nec aqua, nec ignis, nec aer, aliquid doloris sentiunt; ita nec anima Christi ad corporis cui unita erat, divisionem, aliquem dolorem percepit.

Resp. 1. Dist. conseq. Ita nec anima Christi ad corporis divisionem, aliquem percepit dolorem, eo

eo modo quo nos percipimus, conc. conseq. siquidem nos impedire non possumus, ne ad divisionem corporis anima dolorem percipiat: alio modo, nego conseq. quia Christus poterat impedire, ne anima ad sui corporis divisionem, aliquid doloris pateretur.

Resp. 2. Dist. ant. Hilarius negat dolorem habuisse locum in Christo, prout Verbum est, conc. ant. prout homo, nego ant. Ratio solutionis petitur ex scopo quem Hilarius eo loci sibi proponit. Intendit autem solvere argumentum Arianorum, qui ex eo quod fames, sitis, dolor, extiterint in Christo, concludebant Verbum non esse Deum: asserebant nimirum in Christo non fuisse animam, sed Verbum vices illius supplevisse.

23. Q. Christus assumpsitne naturales ac innocentes animæ passiones?

R. Assumpsit. Scilicet in anima Christi locum habuerunt motus illi qui naturaliter oriuntur ex alicujus objecti apprehensione. Sic Christus dolorem ad sui corporis divisionem sensit: sic etiam ex apprehensione crucis & mortis, cœpit (ait Lucas) contristari & mœstus esse; sic pariter fuit ira: *Circumspiciens eos* (Marci 3.) *cum ira*: & ita de cæteris ac similibus motibus.

Obj. 1. Hieronymus in caput 26. Matthæi scribit, Christum nullas passiones expertum fuisse, sed tantum *propassiones*, id est externam passionum similitudinem: ergo, &c.

R. Dist. ant. Christum non expertum fuisse passiones nostris quoad modum similes, conc. ant. neque enim Christus motus aliquos invitus sensit: nostris similes quoad substantiam, nego ant.

Obj. 2. Hilarius in libro 10. de Trinitate, a Christo timorem mortis quatuor argumentis removet. 1. Quod ipse Christus ab Apostolis omnem mortis timorem abegerit. 2. Quod Christus non fuerit infirmior iis martyribus, quibus mors in votis fuit 3. Quod mori, aut non mori in illius esset

fet poteſtate. 4. Quod ipſe cæteris (militibus nimirum a quibus comprehenſus eſt) timorem incuſſerit: ergo, &c.

R. Diſt. ant. Timorem mortis qui fuerit involuntarius, ut in nobis, conc. ant. qui fuerit voluntarius, ſeu quem poterat (quod nos non poſſumus) cohibere, nego ant. Præterea dici poteſt, Hilarium loqui de Chriſto, ut Verbum eſt: agebat enim (ut ſupra dictum eſt) adverſus Arianos; non autem de Chriſto, ut homo eſt.

Obj. 3. Humanitas Chriſti a primo ſuæ conceptionis inſtanti fuit beata: fruita eſt enim viſione Dei intuitiva: ergo non potuit triſtitiæ paſſionem percipere.

R. Nego conſeq. quia Deus, ex œconomia & diſpenſatione, impediit quoad caput de quo agitur, effectum beatitudinis qua Chriſtus ſecundum eſsentiam ſumpta fruitus eſt ſemper.

4. Q. Ignorantia fuitne in Chriſto, prout eſt homo?

R. Non fuit, quia ex Apoſtolo, fuit in eo plenitudo omnis ſcientiæ.

Obj. 1. Apoſtolus primæ ad Corinth. 5. ſcribit, Chriſtum non *noviſſe* peccatum. 2. De Chriſto infante ſic Iſaias cap. 4. loquitur: *Antequam ſciat puer vocare patrem ſuum & matrem ſuam, auferetur fortitudo Damaſci* 3. De Chriſto dicitur quod nonnunquam miratus ſit: ſed admiratio ignorantiam arguit: ergo, &c.

R. Ad 1. Apoſtolum loqui de cognitione experimentali, non autem de cognitione ſimpliciter ſumpta. Ad 2. Eadem eſt adhibenda reſponſio. Ad 3. Diſt. ant. In Chriſto fuit admiratio metaphorice ſumpta, quia os compoſuit ad modum mirantis, conc. ant. Admiratio proprie ſumpta; quæ nimirum naſcitur ex aliquo novo, & inſolito, nego ant. Alia argumenta vide iis locis ubi diximus de Chriſti divinitate.

25. Q. Peccatum fuitne in Chriſto?

R. Non

R. Non fuit juxta illud ad Hebræos cap. 4. *Tentatum per omnia pro similitudine absque peccato:* necnon & juxta illud ejusdem Epist. cap. 7. *Talis enim decebat ut nobis esset Pontifex, Sanctus, Innocens, impollutus, segregatus a peccatoribus.* Præterea si Christus peccasset, indiguisset Redemptore: quod dictu impium est.

Obj. 1. Psalmo 21. Sic David in Christi persona loquitur: *Longe a salute mea verba delictorum meorum.* 2. Apostolus secundæ ad Corinth. 5. hæc scribit: *Eum qui non novit peccatum, pro nobis peccatum fecit:* ergo, &c.

Resp. ad 1. Christum aliena delicta vocasse propria, quod propter ea sese Deo Patri fidejussorem exhibuerit.

Resp. ad 2. Peccatum eo loci sumi pro victima peccati: idque juxta Scripturæ morem, quæ sacrificia, peccati nomine nonnumquam appellat: *Peccata populi mei comedent.* Oseæ 4.

26. Q. Humanitas Christi potuitne peccare? aut fuitne impeccabilis?

R. Non potuit peccare. Nam 1. id expresse asserit Augustinus: *In cujus non tantum divinitate* (inquit lib. 2. de peccatorum meritis cap. 13.) *sed nec in anima, nec in carne ullum potuit esse peccatum.* 2. Potentia peccandi tribui posset Verbo tamquam principio *quod*: nempe denominationes tribuuntur supposito tamquam principio *quod*, quemadmodum illi, propter unionem cum humana natura, mors, fames, sitis, dolor tribuuntur: sed id impium est: ergo &c.

Obj. 1. In Christo fuit principium peccati, hoc est voluntas humana ex nihilo educta; quidquid enim eductum est ex nihilo, est defectibile: ergo, &c.

Res. Dist. ant. Principium impeditum tum ex visione beatifica, tum ex unione hypostatica, conc. ant. principium non impeditum, nego ant.

Obj. 2. Mors non minus Deo repugnat, quam

peccatum: non enim Deus minus est vivens per essentiam, quam sanctus per essentiam: atqui mors non repugnat Deo, prout in humana natura subsistenti: ergo nec potentia peccandi.

R. nego maj. Ratio disparitatis est, quia mors est malum pęnæ, cujus Deus potest esse author: peccatum vero est malum culpæ, cujus Deus nec directe, nec indirecte potest author esse: cum peccatum sit aliquid essentialiter inordinatum; ac proinde peccatum magis repugnat sanctitati per essentiam, quam mors repugnet vitæ per essentiam in aliena natura subsistenti.

27. *Q.* Unde orta est in Christo impotentia peccandi?

R. Orta est 1. ex visione beatifica qua humanitas Christi fruita est a primo suæ conceptionis instanti: nimirum visio beatifica tollit indifferentiam judicii, hoc est, efficit ne intellectus objectum legi contrarium apprehendat tamquam habens boni speciem, ac proinde efficit ne voluntas illud objectum amare possit; non enim voluntas ferri potest in objectum in quo intellectus nullam boni speciem apprehendere valet. Præterea eadem visio beatifica includit summam charitatis plenitudinem, quæ ita movet ac rapit voluntatem, ut voluntas non possit non amare Deum. Orta est 2. ex unione hypostatica: ita enim docuerunt Patres: *Nisi Christus esset Deus Verbum* (inquit Dionysius Alexandrinus in sua contra Paulum Samosatenum Epistola) *non poterat a peccato immunis esse*. Cyrillus Alexandrinus libro 6. in Joannem, agens de his Christi Verbis? *Quis ex vobis arguet me de peccato*, seu, quærens causam cur Christus peccare non potuerit, causam illam refert in unionem hypostaticam: *Quod* (inquit) *prorsus fieri nequeat, ut in peccatum incidat, qui ex Deo prodiit Deus verus*. Hæc etiam habet Hilarius libro 10. de Trinitate: *Non est in vitiosa hominis infirmitate, quia Christus est*. Idem docet Augustinus

nus in libro de corrept. & gratia cap. 12. *Cum* (ait) *ista susceptio, talis esset, ut natura hominis a Deo ita suscepta nullum in se motum malæ voluntatis admitteret.*

Obj. Persona Verbi nihil prorsus immutavit in potentiis humanæ naturæ: ergo, cum humanitas Christi (seclusa unione) peccare potuerit, ita & cum unione hypostatica.

R. Dist. ant. Nihil immutavit physice, conc. ant. moraliter, nego ant. Nimirum persona Verbi, humanitati conjuncta, exigit ut Deus ita regat, moveat, ac determinet humanam Christi voluntatem, ut a bono deflectere non possit: unde licet non sit causa proxime efficiens, quatenus est persona, impeccabilitatis humanæ naturæ in Christo, est tamen radix quæ exigit illam impeccabilitatem.

§. III.

De Unione.

Nota. IN Unione quæ inter personam Verbi, & humanam naturam intercedit, perpendi possunt Essentia, Proprietates, & Consequentia: de iis igitur est hic specialiter agendum.

De Essentia Unionis.

1. *Quæst.* UNio Verbi cum humanitate estne idem cum productione humanitatis Christi?

R. Non est idem: quia unio illa supponit, in prioritate naturæ, humanitatem jam productam: vinculum enim duorum supponit duo jam producta, ut patet in unione quæ corpus cum anima conjungit.

Obj. 1. Humanitas Christi ipsa unione, seu assumptione creata fuit: *Natura nostra* (inquit Leo

Magnus Epist. 11.) *non sic assumpta est , ut prius creata , postea assumeretur , sed ut ipsa assumptione crearetur :* ergo , &c.

R. Ad 1. Nego ant. Ad 2. dist. ant. Ut prius prioritate temporis (quod volebat Nestorius) creata , postea assumeretur , conc. ant. Prius prioritate naturæ , nego ant.

Obj. 2. Creatio humanitatis Christi , & ejus Unio cum Verbo , eumdem habuerunt terminum , subsistentiam nimirum divinam : ergo sunt unum & idem.

R. Nego ant. Creatio enim habuit pro termino existentiam , quæ (ut superius dictum est) a subsistentia in Christo distinguitur : existentia enim abstrahit a termino qui aut in se , aut in alio subsistat.

2. *Q.* Unio Verbi cum humanitate estne modus realiter ab extremis distinctus?

R. Non est : nam vel ille modus esset quid creatum , vel increatum . Si primum , non redderet humanam naturam cum Verbo proportionatam ; nec posset in Verbo recipi . Si secundum , non magis posset in humanitate recipi , quam ipsa increata subsistentia Verbi.

Obj. 1. Humanitas Christi mutata fuit per suam cum Verbo unionem : ergo aliquid intrinsecum recipit , illud autem non aliud est quam modus ab extremis distinctus : ergo , &c.

R. Humanitas intrinsece mutata est per immediatam receptionem subsistentiæ Verbi ac proinde non fuit modus necessarius ad efficiendum eam intrinsecam humanitatis mutationem.

Obj. 2. Humanitas unita Verbo est aliquid reale de novo positum in rerum natura : ergo est aliquid ab extremis distinctum.

R. Nego conseq. illud enim de novo positum , est ipsamet Verbi subsistentia , prout per se & immediate humanitati conjungitur : quia sic conjuncta reddit humanitatem alteri supposito incom-

communicabilem, eam que inter ratione naturæ sub sistentis constituit.

3. Q. Estne aliquod discrimen in Unionem, Unitionem, Incarnationem, Assumptionem, & Terminationem?

R. Differunt. Nam 1. Unio est vinculum extrema conjungens; Unitio vero est actio ex qua unio resultat tamquam terminus. 2. Incarnatio effective sumpta, est idem cum Unitione, accepta vero formaliter, est idem cum Unione. 3. Assumptio, quæ est quasi ad se, seu, ad esse proprium sumptio, differt ab Incarnatione, quod Incarnatio in suo primario conceptu dicat relationem ad humanam naturam; Assumptio vero relationem humanæ naturæ ad Verbum. Tandem 4. Terminatio est effectus formalis subsistentiæ Verbi: ex illa enim subsistentia resultat terminatio, seu incommunicabilitas humanæ naturæ. Hinc vero patet unitionem esse communem singulis personis Sanctissimæ Trinitatis, Unionem e contra, propriam esse Verbo ut Verbum est, sicut Assumptio & Terminatio.

4. Q. In quo positive consistit Unio hypostatica Verbi cum humanitate?

R. In sola communicatione esse divini facta humanitati. Scilicet posita illa sola communicatione intelligitur, quomodo natura humana non sit persona humana, sed divina: siquidem ratio propriæ personæ posita est in eo quod natura aliqua sit juris proprii, non alieni; quod se ipsam regat, ac gubernet: atqui per realem communicationem esse divini recte intelligitur, quomodo natura humana non sit juris proprii, sed alieni; quomodo a se ipsa regi ac gubernari non possit. Nempe quoties natura inferior accedit ad superiorem, tunc inferior desinit esse juris proprii; natura inferior regitur, ac gubernatur a superiore. Id videre est in corpore humano respectu animæ rationalis: nam ideo corpus hominis non est persona quæ sit distin-

distincta a persona animæ, quod per modum naturæ inferioris accedat ad animam quæ est natura superior; quod non a se ipso, sed ab anima moveatur ac gubernetur, animæque tribuantur omnia quæ fiunt a corpore. Ita ratiocinatur Cyrillus Alexandrinus in Scholiis pag. 782. Ita etiam Augustinus tractatu 19. in Joannem.

De proprietatibus Unionis.

1. *Quæst.* Unio verbi cum humana natura estne physica ac substantialis an vero moralis tantum?

R. Nestorius anno 418. ad Episcopatum Constantinopolitanum evectus, docuit unionem de qua est quæstio esse moralem tantum, non autem physicam & substantialem.

Ex eo autem principio collegit 1. Verbum non alia secundum speciem ratione, licet diversa secundum gradum, humanitatem inhabitasse, quam ea, qua homines justos cum aliis Sanctissimæ Trinitatis personis inhabitare.

Collegit 2. duplicem esse in Christo personam, inhabitatam quidem, seu humanam; & inhabitantem, seu divinam.

Collegit 3. Mariam Virginem non esse *Theotocon*. sed tantum *Christotocon*, id est, non *Deiparam*, sed *Christiparam*; quod nempe non Deum genuerit, sed merum hominem, qui sua eximia virtute postea meruit tam singularem authoritatis & gratiæ conjunctionem, ut Deus appellatus sit.

Collegit 4. admitti non debere realem ac veram idiomatum communicationem; seu contendit veras non esse propositiones in quibus personæ Verbi tribuuntur, quæ humanæ naturæ conveniunt; aut eas in quibus, quæ personæ Verbi propria sunt, humanæ naturæ adscribuntur: proindeque hasce propositiones, *Deus mortuus est. Homo est immortalis; Deus est bimestris, aut trimestris.*

stris. Homo est aeternus, impias esse censuit.

2. Q. Quibus argumentis demonstrari potest unionem Verbi cum humana natura, esse non moralem tantum, sed physicam, & substantialem?

R. Iis omnibus quibus in tractatu de Trinitate demonstratum fuit Christum esse physice vere, ac substantialiter Deum, eique latriae cultum deberi qui soli Deo exhiberi potest. Non enim Christus potest esse physice, vere ac substantialiter Deus, si inter Verbum & humanitatem non alia sit, quam moralis unio. Utitur illo argumento Cyrillus in Epistola ad Caelestinum Papam: *Atqui* (ait) *quomodo non magis oportuit illud pro certo habere, cum omnes per terrarum orbem sparsi ortodoxi Episcopi, & Laici Christum Deum, Virginem vero vero qua illum genuit Deiparam esse confiteantur?*

3. Q. Unio Verbi cum humanitate fuitne Universalis?

R. Fuit Universalis: quia Verbum non mancam & imperfectam, sed totam, ac integram humanitatem vel mediate, vel immediate assumpsit.

4. Q. Quaenam humanae naturae partes *immediate* assumptae fuerunt a Verbo?

R. Corpus, Anima, potentiae animae, intellectus scilicet & voluntas. Ratio est, quia omnes illae partes sunt essentiale humanitati, aut ex essentia humanitatis proxime & necessario sequuntur.

5. Q. Verbum assumpsitne *immediate* sanguinem?

R. Assumpsit immediate: quia sanguis est pars integrans corporis: ita ut corpus non sit integrum sine sanguine. Et sane 1. Levitici 17. *Anima* (animalis) *in sanguine est*. 2. Medium est quo anima omnes vitales operationes exercet: 3. connexionem habet necessariam cum corpore: ea nimirum de caussa Concilium Tridentinum Sess. 3. cap. 3. definiit Christi sanguinem esse *per concomitantiam* sub speciebus panis consecrati, & vicissim corpus sub speciebus vini: 4. Verbum eo mo-

do sanguinem assumpsit quo carnem. *Quia* (ait Apostolus ad Hebræos 2.) *pueri communicaverunt carni & sanguini: & ipse similiter participavit eisdem.* 5. Christi sanguis per se, & solum ratione corporis in quo continetur, pretii est infiniti, *In quo* (ait Apostolus ad Eph. 1.) *habemus redemptionem per sanguinem ejus*: Unde Clemens VI. in Extrav. *Unigenitus*, asserit unam sanguinis Christi guttulam fuisse sufficiens redemptionis nostræ pretium.

6. Q. Verbum assumpsitne *immediate* partes quæ ad corporis ornatum pertinent?

R. Probabile est eas partes *immediate* a Verbo fuisse assumptas: eo quod ad meliorem corporis statum pertineant, ut videre est in capillis, unguibus, & aliis hujusmodi. Jam vero quod spectat ad sudores, lacrymas, aliasque excrementitias partes, dicendum est eas, non pertinere aut ad ornatum, aut ad meliorem corporis statum: ac proinde immediate cum Verbo unitæ non fuerunt: unde non alium cultum quam relativum (si quæ in terris supersunt) merentur.

7. Q. Unio Verbi cum humanitate fuitne indissolubilis?

R. Fuit. Nam (ut docent Scholastici post sanctum Joannem Damascenum) *Quod semel Verbum assumpsit, numquam dimisit.* Hinc dicitur in Symbolis, quod Dei Filius ad inferos descenderit, quod anima Verbo unita remanserit; hinc etiam dicitur, quod idem Dei Filius sepultus fuerit, quia Verbum remansit unitum corpori quod jacuit in sepulcro.

Obj. In terris remanserunt, & nunc etiam servantur guttulæ sanguinis in lancea, in sudario, in corona spinea: & tamen cum illis guttulis Verbum non remansit unitum.

R. Axioma Theologicum quod mox laudatum est intelligi de iis tantum partibus quæ cum Christi corpore in resurrectione iterum conjungendæ erant, non autem de aliis.

8. Q. Verbum in triduo mortis remansitne unitum

tum ſanguini qui ex Chriſti corpore in Paſſione fuſus eſt.

R. Quæſtio illa ad fidem non pertinet: ſcilicet Pius Papa II. difficultatem illam inter Dominicanos & Franciſcanos circa annum 1462. motam ſic ſolvit, ut utriſque prohibuerit, ne ob id ſibi invicem aliquam Theologicam notam inurerent.

De conſequentibus Unionem.

1. *Quæſt.* EX unione ſubſtantiali Verbi cum humana natura ſequiturne in Chriſto naturarum confuſio?

R. Eutyches circa medium ſæculum quintum Conſtantinopoli Abbas, docuit ante unionem duas fuiſſe in Chriſto naturas realiter diſtinctas; ſed poſt unionem unam tantum coaluiſſe ex intima utriuſque commixtione. Non alia ratione exiſtimavit propugnari poſſe definitionem Concilii Epheſini I. quod quidem contra Neſtorium definierat, unam tantum eſſe in Chriſto perſonam. Addidit tam intimam fuiſſe utriuſque naturæ unionem, ut divina abſorpſerit humanam.

2. *Q.* Poteſtne demonſtrari duplicem in Chriſto naturam, etiam poſt unionem, remanſiſſe?

R. Poteſt. Nam 1. in Chriſto eſſe divinam naturam demonſtratur iis omnibus argumentis, quibus in Tractatu de Trinitate probavimus Chriſtum eſſe Deum 2. Eſſe pariter humanam naturam demonſtratur iis rationibus, quibus ſuperius oſtenſum eſt, non phantaſticum, ſed verum corpus humanum in Chriſto fuiſſe, necnon animam rationalem, eaſque facultates quæ ex ipſa naturaliter ſequuntur, intellectum ſcil. & voluntatem 3. Utramque naturam, poſt unionem, in Chriſto remanſiſſe demonſtrant hæc Apoſtoli verba ad Rom. 1. *De Filio ſuo qui factus eſt ei ex ſemine David ſecundum carnem, qui prædeſtinatus eſt Filius Dei in* vir-

virtute. 4. Huc referri debent ea quæ Scripturæ docent, Christum esse simul Deum & hominem. Tandem 5. si humana natura in Christo post unionem non remanserit? dici non potest quod Christus vere passus sit, quod vere sit mortuus, quod vere fuerit sepultus: scilicet eæ propositiones veritatem non habent in Verbo, nisi in quantum in natura humana realiter subsistit.

Obj. 1. Ex Cyrillo in Epistola 1. ad Successum, *Post unitionem una est Verbi Dei Incarnata natura*; ergo, &c.

R. 1. Eo loci nomine *natura* intelligitur *hypostasis*, seu *persona* Cyrillus enim agebat contra Nestorium qui duas personas admittebat in Christo.

Resp. 2. Dist. ant. Verbi Dei Incarnata natura, una est unitate suppositi, conc. ant. Unitate substantiæ, nego ant.

Obj. 2. Cyrillus in Epistola 1. ad Successum docet, duas naturas post unitionem *sola mentis consideratione distingui*: ergo, &c.

R. Dist. ant. Sola mentis consideratione distingui *quoad seperationem*, conc. ant. *quoad enitatem & substantiam* nego ant. scilicet in exemplum distinctionis de qua agit, Cyrillus profert unionem animæ cum corpore, quæ licet distincta sint, non sunt tamen separata.

Obj. 3. Augustinus in Epistola ad Volusianum scribit Christum esse *mixturam Dei & hominis*: ergo una tantum in eo est natura quæ ex illa mixtione resultaverit.

R. Nego conseq. quia ea mixtio facta non est per mutationem unius naturæ in aliam, sed tantum per unionem, ratione cujus unionis homo quoque dici potest mixtura corporis & animæ.

Obj. 4. Justinus in Apologia secunda scribit, verbum factum fuisse carnem eo modo quo panis in Eucharistia fit Christi corpus: ergo per conversionem unius naturæ in aliam: cum panis in Eucharistia vere convertatur in Christi corpus.

Resp.

Resp. Dist. ant. Eo modo secundum aliquid, conc. ant. secundum omnia, nego ant. In eo valet allata a Justino comparatio, quod sicut Verbum per Incarnationem *realiter* factum est caro: ita panis in Eucharistia fit realiter Corpus Christi per conversionem.

3. Q. Ex unione substantiali Verbi cum humana natura sequiturne Idiomatum communicatio?

R. Sequitur. Nam. 1 quemadmodum unio corporis cum anima efficit ut inter corpus & animam admittatur idiomatum communicatio: ita & idem præstat unio Verbi cum humana natura: est enim ex S. Cyrillo, & ex S. Augustino, similis unioni quæ inter corpus & animam reperitur 2. Scriptura docet, Deum suo sanguine sibi Ecclesiam acquisivisse; Deum animam pro nobis posuisse; Filium hominis de cælo descendisse. 3. Concilium Ephesinum I. damnavit Nestorium, quod eam de qua agitur, Idiomatum communicationem nollet admittere; contendens eam habere locum inter ea quæ physice sunt unita non autem inter ea quæ moraliter tantum conjuncta sunt, ut putabat Verbum cum homine unitum fuisse.

Obj. Felix Papa III. damnavit hanc propositionem, *Unus de Trinitate passus est*: quæ tamen est vera, si admittenda sit idiomatum communicatio: ergo, &c.

Resp. Dist. ant. Damnavit in sensu Eutychianorum, qui negantes humanam naturam in Christo remansisse, passionem ipsimet Verbo adscribebant. conc. ant. In sensu obvio, seu quem verba præ se ferunt, hoc est, in quantum significat unam Trinitatis personam in carne passam fuisse, nego ant. Scilicet Joannes Papa II. in Epistola ad Avitum, docet Catholicæ regulæ consentaneum esse, sive dicatur, *Unum de Trinitate passum esse*; sive, *Unam de Trinitate personam passam esse*.

Cum vero postea Monachi Scythæ contenderent, sine additione hujus propositionis, defini-

tionem Synodi Calchedonensis adversus Eutychem, esse mancam ac imperfectam, Hormisdas Papa in Epistola ad Possessorem, eamdem, in sensu illorum Monachorum, propositionem damnavit.

4. Q. Communicatio idiomatum in Christo estne realis, an vero methaphorica tantum?

R. Est realis: damnatus est enim Nestorius, quod velet eam communicationem esse tantum metaphoricam.

5. Q. Quibus principiis nititur idiomatum communicatio?

R. Nititur 1. Unitate hypostasis quæ in Christo reperitur. Nititur 2. altero principio quod sequitur ex hypostasis unitate: nimirum humanitas ratione unionis hypostaticæ, facta est humanitas propria Verbi. Nititur 3. immutatione naturæ in alteram naturam.

6. Q. Ex unione substantiali Verbi cum humanitate sequiturne personam Christi esse compositam?

R. Sequitur: 1. quia ex illa unione sequitur personam Christi subsistere physice & realiter in duabus naturis. 2. Patres Quintæ Synodi generalis dicunt Christi *unam esse substantiam compositam*. Eodem modo loquuntur Patres Sextæ generalis Synodi: *Unam ejus* (inquiunt Act. 11.) *subsistentiam compositam dicimus*. 3. Se habet persona in Christo, sicut truncus cui duæ arboris species insertæ sunt: ergo quemadmodum truncus ille recte dicitur compositus; ita & persona Christi in qua duæ naturæ subsistunt. 4. Id in quo duo extrema uniuntur, dicitur compositum: sed duo extrema uniuntur in persona Christi, humana nimirum & divina natura: ergo, &c.

Obj. 1. In suppositione de qua agitur, natura divina & natura humana essent partes quæ constituerent personam Christi: quod est falsum: nam alioquin sequeretur personam Christi esse perfectiorem natura divina: quia totum est perfectius parte: ergo &c.

R. Ne-

R. Nego ant. Se habent enim per modum termini tantum: unde numerum faciunt, non partes: *Christus una persona est gemina substantia* (inquit Augustinus libro 3. contra Maximinum cap. 11.) *Quia Deus & homo est: nec tamen Deus, pars hujus persona dici potest.*

Obj. 2. Componentia etiam per modum numeri sunt priora composito, quod ex eis resultat: atqui natura divina non est prior persona Christi: ergo persona Christi non est composita.

R. Nego min. Ratio est, quia persona Christi non est persona Verbi simpliciter & absolute sumpta, sed est persona Verbi reduplicative prout terminat humaman naturam: at natura divina est prior persona Verbi reduplicative prout terminante naturam humanam.

Obj. 3. Admitti non debent istæ propositiones: *Persona Verbi est composita:* ergo nec ista alia, *persona Christi est composita*: Siquidem persona Christi est idem cum persona Verbi.

R. Conc. ant. nego conseq. Ratio disparitatis est, quia in ista propositione, *Persona Verbi est composita*: nomen hoc, *persona*, absolute ac simpliciter sumitur: e contra in hac alia, *persona Christi*, &c. vox *persona* sumitur (ut loquitur Concilium Calchedonense) prout *in duabus naturis* existens: ac proinde est in Christo, non autem in se ac simpliciter, composita.

Obj. 4. Hæc propositio: *Duæ naturæ, divinitas & humanitas sunt unus Christus*, non est vera: scilicet in Concilio Constantiensi Sess. 15. cum aliis Joannis Hus articulis damnata fuit: ergo nec ista *Persona Christi est composita*, est vera.

R. 1. Nego ant. ad cujus probationem disting. ant. Damnata est in sensu Joannis Hus qui post VViclesum eam sumebat in sensu diviso, conc. ant. in se, & absolute sumpta, seu in sensu composito, nego ant. Hæretica est quatenus facit sensum divisum, hoc est prout significat, divinitatem

tem & humanitatem divisim sumptas, esse unum Christum; sana est e contra & vera, prout significat divinitatem & humanitatem hypostatice conjunctas, esse unum Christum. Ita non pauci Theologi ratiocinantur.

R. 2. Concesso antecedente, nego conseq. Ratio est, quia Christus est aliquid aliud præter divinitatem & humanitatem: est enim præterea divinitas & humanitas prout in persona Verbi subsistentes, juxta illud Augustini tractatu 78. in Joannem: *Agnoscamus geminam substantiam Christi, divinam scilicet, qua æqualis est Patri; humanam vero, qua major est Patre: utrumque autem simul, non duo, sed unus est Christus.*

CAPUT VI.

De Termino Incarnationis.

Nota. Terminus Incarnationis est id quod resultat ex Incarnatione: id autem quod ex ea resultat ex compositum illud quod Christus vocatur, quodque constat ex duabus naturis in una Verbi persona subsistentibus: In Christo autem perpendi possunt: Scientia, Sanctitas, Libertas, Meritum, Subjectio, Adoptio, Prædestinatio, Dignitas Capitis, Sacerdotis, Regis, Redemptoris, Mediatoris; Oratio ab eo fusa, & tandem Adoratio ipsi debita.

§. I.

De Scientia Christi.

1. *Quæst.* Fuitne in Christo scientia creata?

R. Fuit: quia natura humana in Christo fuit natura perfecta, ac proinde natura quæ omnibus naturalibus dotibus prædita fuerit.

2. *Q.* Quotuplex fuit in Christo scientia creata?

R.

R. Triplex, Infusa, Creata, & Acquisita.

3. Q. Quomodo eæ Scientiæ species definiuntur?

R. Scientia infusa, est ea quæ humanitati Christi indita fuit divinitus, absque ullo humanitatis actu. Beata, definitur ea quam humanitas Christi habuit ex vi intuitivæ Dei visionis. Acquisita tandem est ea quam humanitas Christi propriis actibus comparavit.

4. Q. Quo argumento probari potest fuisse in humanitate Christi scientiam infusam?

R. Probari potest ex eo quod illius humanitas statim instructa fuerit donis omnibus; fuit enim perfecta humanitas: at inter ea dona est scientia, non quidem acquisita, cum fuerit in humanitate Christi a primo suæ conceptionis instanti; ergo fuit ipsi a Deo infusa.

5. Q. Quibus argumentis probari potest, Scientiam Beatam in Christo fuisse?

R. Probari potest ex eo quod humanitas Christi fruita sit intuitiva Dei visione: ergo habuit scientiam Beatam, quæ est ejusdem visionis effectus.

6. Q. Potestne demonstrari humanitatem Christi a primo suæ conceptionis instanti fruitam esse visione Dei intuitiva?

R. Potest. Nam 1. sic ipse Christus loquitur Joannis. 3. *Si dixero, quoniam non novi eum* (Patrem) *ero similis vobis mendax, sed scio eum, & sermonem ejus servo*. Scire & nosse Patrem est eum intuitive videre: qui enim intuitive non videt, credit, nec novit, nec scit: atqui Christus ut homo erat, sciebat & noverat Patrem: nam is qui noverat & sciebat Patrem, est is qui dicebat: *sermonem ejus servo*: sed qui servabat sermonem Patris, seu qui obediebat præceptis Patris, erat Christus ut homo est; ergo, &c. 2. Idem docet Augustinus in libro de Octoginta tribus quæstionibus, quæstione 65. ubi scribit, quod inter

Chri-

Christum & nos illud sit discrimen, quod cum ille Deum ante mortem intuitive viderit: nos e contra non simus eum nisi post mortem visuri. 3. Idem docet Eusebius Cæsariensis in libro 10. de Demonstratione Evangelica. 4. Idem fuit semper Catholicorum omnium sensus: hincque concluditur Ecclesiam caput illud habere ex Apostolorum traditione: Unde erronea foret sententia qua contrarium assereretur.

7. Q. Quo argumento probari potest scientiam *Acquisitam*, fuisse in humanitate Christi?

R. Isto. Christus sæpius elicuit actus intellectus circa res quæ sunt ordinis naturalis; multa quoque per actionem sensuum expertus est: ergo rerum illarum habuit scientiam acquisitam; de ea intelligi possunt hæc verba Lucæ 2. *Et Jesus proficiebat sapientia & ætate, & gratia apud Deum & homines*.

8. Q. Quodnam fuit objectum scientiæ *Infusæ* Christo? hoc est quænam sunt res quas humanitas Christi cognovit per scientiam infusam?

R. Cognovit res omnes necessarias, species omnium entium existentium, artes omnes, cunctas cujuscumque generis disciplinas; scilicet rerum illarum cognitio confert ad humanitas assumptæ perfectionem.

9. Q. Quænam sunt quæ humanitas Christi cognovit per scientiam Beatam?

R. Existentia omnia, in quacumque temporis differentia concipiantur; quia beati in Deo quem vident, cognoscunt ea omnia quæ ad illorum statum pertinent; at cognitio omnium existentium ad Christi statum pertinet; scilicet a Patre constitutus est rerum omnium Dominus, Angelorum & hominum judex.

Obj. Humanitas Christi non cognovit tempus quo futura est extrema judicii dies; *De die autem illa vel hora* (inquit ipse Marci 13.) *nemo scit, neque Angeli in cælo, neque Filius hominis, nisi Pater*:

ter; ergo Christus per scientiam beatam non cognovit omnia existentia in quacumque differentia temporis, quamvis ad illius statum, ut tempus extremæ judicii diei, pertinerent.

Resp. Dist. ant. Non cognovit; improprie ac metaphorice loquendo, conc. ant. proprie & non metaphorice loquendo., nego ant. Humanitas Christi (metaphorice loquendo) dicitur nescivisse tempus extremæ judicii diei, eo quod Apostolos non fecerit illius scientes; Unde sententiæ ex Marco laudatæ is est sensus; *Nemo scit, neque Filius hominis*, sed *Ea scientia quæ aliis communicari debeat*, nec enim quidquam a Filio manifestari debuit Apostolis præter id quod Filius manifestandum a Patre didicerat.

Nec inde sequitur quod (ut volunt nonnulli Scriptores) Christus ea loquendi ratione usus est restrictione mentali. Siquidem Apostoli jam sæpius observaverant, Christum sæpius adhibuisse similem metaphoricum loquendi modum; unde facile supplebant id quod in sententia de qua agitur subintelligebatur. Nempe Joannis 15. in his Christi vocibus: *Vos autem dixi amicos, quia omnia quacumque audivi a Patre meo*, suppleverant vocem, *Manifestanda*. In his aliis de Spiritu sancto cap. 16. *Quacumque audiet loquetur*, suppleverant quoque vocem *Manifestanda*; ita ut sic eam Christi sententiam intellexerint; *Quacumque manifestanda audiet, loquetur*.

§. II.

De Sanctitate Christi.

1\. *Quæst.* Fuitne in humanitate Christi vera Sanctitas?

R. Fuit; juxta illud Lucæ 1. *Quod nascetur ex te sanctum, vocabitur Filius Dei.*

2\. *Q.* Quotuplex fuit Sanctitas in humanitate Christi?

R. Du-

R. Duplex. Libertas nimirum *voluntatis*, & libertas *arbitrii*. Prima, est ea per quam humanitas Christi quædam voluit, quæ tamen non poterat non velle. Altera est, per quam voluit quæ poterat non velle.

3. *Q.* Libertas quæ dicitur *arbitrii* fuitne in humanitate Christi ad Deum amandum?

R. Non fuit; quia non potuit non amare Deum; non potuit autem non amare Deum, quia in privatione aut negatione amoris Dei, intellectus Christi non apprehendit aliquod bonum, etiam apparens; voluntas vero non potest ferri in objectum in quo intellectus non apprehendit aliquod bonum, saltem apparens.

Obj. Humanitas Christi meruit per actus charitatis in Deum; ergo illorum respectu fuit libera libertate arbitrii.

R. Dist.ant. Meruit per actus charitatis in Deum prout ad creaturas terminatos, conc. ant. prout ad ipsum Deum terminatos, nego ant. charitas in Deum fuit quidem in humanitate Christi principium meriti; sed per eam non meruit, nisi inquantum charitatis actus ad hominum salutem retulit, aut inquantum fuit principium quod eum movit ad exercitium aliarum a charitate virtutum; istas enim non autem illam pro libito omittere potuit; quia non sunt ultimus finis, sed tantum media ad finem: libertas vero arbitrii non versarur circa finem ultimum, sed tantum circa media quæ sunt ad finem: unde a S. Thoma definitur: *Electio mediorum servato ordine finis.*

4. *Q.* Humanitas Christi fuitne libera libertate arbitrii circa mortem sibi a Patre absolute præceptam?

R. Fuit: quia mors non est finis ultimus, sed medium ad ultimum finem: at libertas arbitrii reperitur in omnibus quæ sunt ad finem. Ita passim Thomistæ respondent.

Obj. Humanitas Christi non potuit non subire mor-

mortem sibi a Patre absolute præceptam; ergo circa eam non fuit libera libertate arbitrii. Probat. ant. Si Christus potuisset non subire mortem, potuisset non obedire præcepto Patris: at non potuit non obedire: alioquin peccare potuisset, quia omissio mortis præceptæ est peccatum: ergo, &c.

Respondet Thomistæ ad 1. nego ant. ad 2. dist. maj. Si potuisset non subire mortem in sensu composito, potuisset non obedire præcepto Patris, conc. maj. Si tantum in sensu diviso, nego maj. Humanitas Christis non potuit, propter rationem allatam, non subire mortem in sensu composito; hoc est, non subire mortem reduplicative ut præceptam: sed potuit eam non subire sumptam in se, & consideratam seorsim a præcepto; quia privatio mortis in se, & absolute sumptæ, hoc est, sine respectu ad præceptum Patris, non est malum culpæ, ac proinde nec peccatum: satis est vero ad libertatem arbitrii ut res in se considerata, possit omitti & non omitti: non enim requiritur ut possit omitti considerata prout subest præcepto divino, quia sic sumpta, est malum culpæ: at ad libertatem, etiam arbitrii, non requiritur potestas faciendi malum culpæ; hoc enim tantum est essentiale libertati quod sit *electio mediorum servato* (ut fuse dicemus in tractatu de actibus humanis) *ordine finis*. Ita Massoliæus, Gonetus, & alii Thomistæ ratiotinatur.

§. IV.

De merito Christi.

1. *Quæst.* Estne de fide quod humanitas Christi meruerit?

R. Est. Nam. 1. meruit nostram redemptionem, juxta illud Petri epist. 1. cap. 1. *Mementote quod non corruptibilibus auro vel argento redempti estis de vana vestra*

vestra conversatione : *sed pretioso sanguine agni immaculati*. 2. In humanitate Christi fuerunt omnes conditiones ad merendum requisitæ ; nimirum sanctitas, libertas arbitrii, status viæ, & promissio ex parte Dei, acceptandi actus Christi in ordine ad præmium, juxta illud Isajæ 53. *Si posuerit pro peccato animam suam, videbit semen longævum ; & voluntas Domini in manu ejus, dirigetur. Pro eo quod laboravit anima ejus, videbit, & saturabitur*.

2. Q. Quo tempore humanitas Christi mereri cœpit?

R. A primo suæ conceptionis instanti : quia per actum perfectissimæ charitatis obtulit sese Deo Patri hostiam pro generis humani redemptione, juxta illud Apostoli ad Hebræos cap. 10. *Ingrediens mundum dicit : hostiam & oblationem noluisti : corpus autem aptasti mihi : holocautomata pro peccato non tibi placuerunt. Tunc dixi : ecce venio : in capite libri scriptum est de me : ut faciam Deus voluntatem tuam*.

3. Q. Humanitas Christi mereturne jam in cælis?

R. Non meretur : quia, ex ordinatione divina, in merente requiritur status viatoris, qui jam in Christo in cælis existente non reperitur : est enim in cælis comprehensor tantum, cum e contra in terris fuerit simul comprehensor, & viator.

4. Q. Per quos in specie actus meruit humanitas Christi?

R. Per omnes actus circa quos humanitas Christi fuit libera libertate arbitrii : non autem per eos circa quos fuit libera tantum libertate voluntatis.

5. Q. Humanitas Christi meruitne sibi primam actualem gratiam?

R. Non meruit : quia prima gratia actualis est principium meriti : principium autem meriti non cadit sub meritum.

Obj. Gratia substantialis, sive unio hypostatica fuit in Christo primum principium meriti ; gratia vero

vero actualis secundarium tantum: ergo Christus potuit ratione unionis hypostaticæ mereri sibi primam gratiam actualem.

Resp. Dist. ant Unio hypostatica fuit primum principium *dignitatis* meriti, conc. ant. *causalitatis* meriti, nego ant. Quamvis enim unio hypostatica contulerit dignitatem meritis Christi, & exegerit ut gratia actualis conferretur humanitati Christi; non fuit tamen causa efficiens meriti; sed gratia actualis qua phisice humanitas ad actus supernaturales determinata fuit.

6. Q. Humanitas meruitne sui glorificationem, & sui nominis exaltationem?

R. Meruit utrumque: & quidem 1. sui glorificationem: eam enim petiit Joannis 17. *Pater clarifica Filium tuum*: in quæ verba sic loquitur Augustinus tractatu 104. in Joannem: *Ut Christus resurrectione glorificaretur, prius humiliatus est passione; Humilitas, claritatis est meritum: claritas, humilitatis est præmium.*

7. Q. Humanitas Christi meruitne nobis salutem, & ea omnia quæ ad salutem conferunt?

R. Meruit: Concilium enim Tridentinum Sess. 6. definiit 1. Christum nobis gratiam sanctificantem meruisse. Definiit 2. justum ex Christi meritis mereri sibi augmentum gratiæ: Definiit 3. Christum meruisse nobis prætequisitas ad justificationem dispositiones: ad ea omnia referri debent hæc Apostoli verba ad Ephesios 1. *Qui benedixit nos in omni benedictione spirituali, in cælestibus in Christo Jesu.*

8. Q. Humanitas Christi meruitne nobis bona temporalia?

R. Non meruit, nisi ad salutem ordinentur: aperte nimirum Christus in Evangelio profitetur regnum sibi a Patre datum, non esse de hoc mundo.

9. *R.* Humanitas Christi meruitne Angelis, & Adamo innocenti gratiam quam habuerunt?

R. Non meruit: quia Christus non fuit futurus, nisi

nisi post prævisum peccatum originale. Præterea, ex Apostolo, primæ ad Corinth. 5. non nisi pro mortuis, hoc est, lapsis mortuus est: *Si unus* (inquit) *pro omnibus mortuus est: ergo omnes mortui sunt.*

Obj. Ex Apostolo ad Coloss. c. 1. Deus instauravit *omnia in Christo quæ in cælis & in terra sunt*: ergo Christus Angelis gratiam meruit.

Resp. Dist. ant. Instauravit omnia, substituendo homines Angelorum ruinæ, conc. ant. Moriendo pro Angelis, nego ant. Ex ipsa hominum redemptione (inquit Augustinus Enchiridii cap. 16.) *Ruina illius Angelicæ detrimenta reparantur.*

§. V.

De Subjectione Christi.

1. *Quæst.* Humanitas Christi fuitne in se serva Dei Patris?

R. Fuit utpote creata: unde hæc ait Apostolus ad Philippenses 1. *Formam servi accipiens.*

2. *Q.* Christus potestne absolute, ac sine hoc addito, *prout est homo*, dici servus Patris?

R. Non potest dici: quia servitus sine addito adscripta concreto, cadit in personam: at Christus secundum personam non est servus Patris; cum e contra sit Filius ejus naturalis, ac proinde independens a Patre.

3. *Q.* Christus cum hoc addito, *Prout homo*, potestne dici servus Patris?

R. Circa eam quæstionem duplex est Scholasticorum sententia. Prima, quæ est Sylvii & plurium aliorum, docet, hanc propositionem, *Christus prout est homo, est servus Patris*, esse, rigorose loquendo, veram. Altera, quæ est Thomassini nostri & plurium aliorum negat, eamdem propositionem esse in rigore veram.

4. *Q.* Quænam ex illis duabus opinionibus conformior est Scripturæ & Patribus?

R. Ea,

R. Ea, quæ docet, Christum *etium pro ut homo est*, non posse dici servum Patris.

5. Q. Poteſtne ex Scriptura probari Christum non posse dici servum Patris, etiam cum hoc addito, *prout est homo*?

R. Poteſt. Et quidem 1. Christus nuſquam in Evangelio ſeipſum dixit Patris servum. 2. Apoſtoli Chriſtum vocarunt quidem Dominum ſuum, ſed nuſquam ſervum Patris. 3. Chriſtum e contra Apoſtoli iis qui ſervi eſſent oppoſuerunt; *Moyſes quidem tamquam famulus* (inquit Paulus in Epiſto- ad Hebræos cap. 3.) *Fidelis fuit in tota domo ejus*; *Chriſtus autem, tamquam Filius in domo ſua*. Inde vero, ſeu quod Chriſtus non fuerit ſervus, hanc Apoſtolus elicit concluſionem; *Amplioris enim gloria iſte præ Moyſe dignus eſt habitus*.

6. Q. Poteſtne ex Traditione probari Chriſtum etiam cum hoc addito; *prout eſt homo* dici non poſſe ſervum Patris?

R. Dionyſius Alexandrinus in Epiſtola ad Paulum Samoſatenum, expreſſe negat, Chriſtum *qui natura Dominus erat, fuiſſe natura ſervum*. Objicit ſibi hunc Apoſtoli textum; *Formam ſervi accipiens*; ſed reſpondet formam in eo loco non ſignificare naturam intrinſecam ſervi, ſed apparentem tantum; *Neque vero* (ait) *forma ſervi ſervus eſt*; *ut ſi famulum ſuum herus jubeat pellem ovis induere*

Theodoretus ad calcem ſecundi Dialogi, Apollinario vertit crimini, quod Chriſtum vocaſſet ſervum; quod quidem (inquit) nullus noſtrum antea auſus erat dicere

Hadrianus Papa I. in Epiſtola ad Epiſcopos Hiſpaniæ damnat Felicem, & Elipandum, quod Chriſtum auſi fuiſſent vocare ſervum.

Concilium Francofordienſe, ut probet contra Felicem & Elipandum in Hiſpaniis Epiſcopos Chriſtum non eſſe Filium adoptivum, utitur hoc principio; quod Chriſtus nec ſit nec dici poſſit ſer-

vus; *Si Deus verus est* (inquit in Epistolá Synodica) *qui de Virgine natus est; quomodo potest tunc adoptivus esse vel servus? Deum enim nequaquam audent confiteri servum vel adoptivum.*

Hincque patet verum non esse commentarium eorum qui, ut vim argumenti declinent, respondent, Concilium Francofordiense rejicere servi nomen, non quidem (ajunt absolute,) sed tantum, prout ex adoptione a Felice & Elipando colligebatur.

Præterea si Concilium existimasset, Christum posse aliquo sensu, seu cum additione, *prout est homo*, dici servum Patris, non negasset simpliciter, absolute, & cum terminis indefinitis, eum nec esse, nec dici posse servum Patris, sed restrictionem adhibuisset, ne termini indefiniti, quibus utitur, universaliter acciperentur.

Obj. 1. Isaiæ cap. 42. hæc habentur; *Ecce servus meus, suscipiam eum;* sed illa verba intelliguntur de Christo, ut patet ex Matthæi cap. 12. ergo; &c.

R. Dist. maj. Vocatur servus metaphorice, hoc est, prout servi officia exhibuit, conc. maj. Proprie & non metaphorice, nego maj. Ita Concilium Francofordiense locum exponit.

Obj. 2. Psaltes Regius sic Christum loquentem inducit; *O domine, ego servus tuus & Filius ancillæ tuæ*; ergo, &c.

R. Dist. ant. Inducit loquentem in persona aliena, hoc est, prout ratione officiorum quibus perfunctus est, in Israele, aut in Davide, aut in Prophetis, adumbratus fuit, conc. ant. In persona propria, nego ant. Ita respondet Hadriànus Papa in Epistola ad Hispaniarum Episcopos.

Obj. 3. Apostolus scribit, Verbum accepisse formam servi; ergo &c.

R. Dist. ant. Secundum apparentiam & officia, conc. ant. Secundum realitatem & conditionem, nego ant. Ita Concilium Francofordiense.

Obj. 4. Christus *prout homo*, fuit dependens & creatus; ergo & servus.

R. Conc. ant. nego conseq. Siquidem ut quis sit servus realiter & secundum conditionem, satis non est quod habeat naturam dependentem, sed præterea requiritur quod in eo sit persona dependens, quæ quidem non fuit in Christo; cum in eo alia non sit persona, quam persona Verbi. Ita expresse respondet Concilium Francofordiense.

Obj. 5. Christus fuit obediens Patri; tenebatur præceptis legis naturalis; ergo fuit Servus.

R. Conc. ant. nego conseq. Quamvis enim Filius obediat Patri, quamvis teneatur illius præcepta servare, quamvis servilia ei exhibeat officia, non ob id tamen vocari potest servus. Ita Concilium Francofordiense, solvens illud argumentum a Felice & Elipando objectum.

Obj. 6. Christus prout est homo, Patrem adoravit, & nunc etiam adorat latriæ cultu: *Nos adoramus* (ait Christus ipse) *quod scimus*: ergo fuit, & est servus.

Resp. 1. Dist. ant. Adoravit digne Deo, juxta illud Apostoli ad Hebr. cap. 5. *Exauditus est* (a Patre) *pro sua reverentia*, conc. ant. Non digne Deo; ut fit a servis, nego ant.

Resp. 2. Conc. ant. nego conseq. Quia licet adoratio sit officium servi, nihilominus exhibentem non constituit servum. Ita ratiocinatur Tertullianus in libro de carne Christi.

Obj. 7. Plures Patres Christum vocarunt servum; scilicet Arianis contra Verbi divinitatem objicientibus Prophetarum oracula, in quibus Christus vocatur servus, responderunt ea intelligi debere non prout *Verbum est*, *sed prout est homo*: ergo, &c.

Resp. Dist. ant. Responderunt ea de Christo homine intelligi debere metaphorice, conc. ant. proprie, nego ant. Ita argumentum illud solvit

Hadrianus Papa in Epistola ad Episcopos Hispanos.

Obj. 8. Christus ipse *prout homo*, Deum Patrem vocat Dominum suum: sed qui Dominum habet, servus est; ergo, &c.

Resp. Dist. maj. Vocat Dominum suum secundum officia servilia, quæ Patri exhibuit, conc. ant. secundum conditionem, nego ant. *Dominative igitur* (ait S. Joannes Damascenus in libro de fide orthodoxa, cap. 2.) *dicitur servus, non quod ipse sane hoc existat, sed quod propter nos formam servi accepit, & servus nobiscum vocatus est.*

§. VI.

De Adoptione Christi.

1. *Quæst.* CHristus potestne dici Filius adoptivus cum exclusione filiationis naturalis?

R. Non potest; quia Concilium Ephesinum I. damnavit Nestorium, quod filiationem naturalem ac substantialem quæ oritur ex unione hypostatica naturæ humanæ in persona Verbi, a Christo excluderet.

2. Q. Christus potestne dici absolute & sine hoc addito *prout homo*, Filius adoptivus?

R. Non potest: quia filiatio simpliciter & sine addito sumpta, cadit in personam; at Christi personæ, cum sit persona Verbi, adoptiva filiatio tribui non potest.

3. Q. Christus potestne dici filius adoptivus cum hac additione *prout est homo*.

R. Non potest Si enim Christus non possit dici servus, etiam cum additione, *prout est homo*; a fortiori non potest dici Filius adoptivus.

4. Q. Potestne demonstrari ex Scriptura Christum, etiam cum additione; *prout est homo*, non posse dici Filiom adoptivum?

R. Potest. Siquidem Scriptura Christum etiam, pro-

prout est homo vocat Dei Filium: *Qui* (inquit Apostolus ad Rom. 8.) *proprio filio suo non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum*: nimirum secundum humanitatem traditus est: *Quia* (ait Hadrianus Papa) *non est traditus secundum divinitatem, sed secundum id quod homo erat*.

Ioannis cap. 3. sic de Christo Joannes Baptista loquitur: *Non enim ad mensuram dat Deus Spiritum, Pater diligit Filium, & omnia dedit ei in manus ejus*: eo in loco Christus dicitur Filius etiam, *pro ut est homo*; neque enim Pater illi *prout Deus est*, dedit omnia in manus. Confirmatur ex eo quod post laudata verba, hæc subjiciantur: *Quem enim misit Deus, verba Dei loquitur*: non enim ut Deus locutus est, sed *prout est homo*.

Licet Christus Deum sæpe in oratione vocaverit Patrem, nusquam tamen dixit patrem *Nostrum*; ergo etiam *prout est homo*, non potest dici Filius adoptivus; alioquin enim, cum oraret *ut homo*, dixisset aliquando Patrem *Nostrum*: commumunem scilicet & eodem modo cum aliis hominibus, *Prout homo est* Patrem habuisset.

5. Q. Poteſtne demonstrari ex Patribus Christum etiam *prout est homo*, nec esse, nec dici posse Filium adoptivum Patris?

R. Potest. Hilarius ex his Pauli verbis ad Rom. 1. *Qui proprio Filio suo non pepercit* exprelse concludit, Christum, etiam *ut est homo* (nam ea sententia de eo sic considerato intelligitur) concludit inquam, Christum non posse dici adoptivum: sic enim loquitur *Numquidnam etiam nunc adoptionis in eo erit nuncupatio, in quo proprietatis est nomen*?

S. Idelphonsus in libro de Virginitate S. Mariæ, colligit Christum non esse Filium adoptivum ex eo quod sit cæterorum adoptator: *Ideo non est adoptivus Filius, sed adoptator (ut ita dicam) cæterorum*. Idem antea docuerat Augustinus tractatu 2. in Joannem in illud capitis primi, *Quotquot autem receperunt eum, dedit eis potestatem Filios Dei fieri*.

6. Q. Poteſtne rationibus demonſtrari Chriſtum, etiam *prout eſt homo*, nec eſſe nec dici poſſe Filium adoptivum?

R. Poteſt. Nam 1. Chriſtus etiam, *prout homo*, jus habet ad hæreditatem, cum ſit cum Verbo unitus. 2. Non eſt extraneus Filius, ſed proprius. 3. Filii nomen proprie convenit perſonæ; non autem naturæ 4. Ille, qui adoptivus eſt, non phyſice & ſubſtantialiter conjungitur cum adoptante, ſed moraliter tantum, ſcilicet per affectum & legem: atqui Chriſtus, etiam *prout eſt homo*, non ſolum per affectum & legem, ſed etiam phyſice & ſubſtantialiter cum Deo conjungitur, ſicut anima cum corpore cui unita eſt: ergo, &c.

7. Q. Debeturne alicujus cenſuræ theologicæ nota doctrinæ qua aſſereretur, Chriſtum dici poſſe, *prout eſt homo*, Filium adoptivum Patris?

R. Debetur. Nam 1. eſt *temeraria*; cum nec Scriptura, nec Patres unquam Chriſtum dixerint adoptivum: 2. eſt *erronea*; quia, ex unanimi fere theologorum conſenſu, Scripturæ & Patribus adverſatur; 3. Videtur quod ab Eccleſia damnata fuerit *ut hæretica*; quia proſcripta eſt ab Hadriano Papa I. & a Concilio Francofordienſi in ſenſu Felicis & Elipandi.

Et ſane Felix, & Elipandus non eam propugnarunt cum excluſione filiationis naturalis: tum quia veram & realem inter Verbi perſonam, & hominis naturam admiſerunt idiomatum communicationem, ut aperté patet ex fidei confeſſione, quam ante Concilum Francofordienſe miſerunt ad Carolum Magnum; tum quia unam tantum in Chriſto perſonam admiſerunt: *homo interior* (inquiunt in ſua fidei confeſſione) *in una eademque Dei, & hominis perſona deglomeratus*; tum denique quia Hadrianus Papa & Concilium Francofordienſe adverſus Felicem & Elipandum diſputantes, nuſquam argumentis probarunt unionem ſubſtantialem Verbi cum humana natura, ſed eam ſuppoſue-

posuerunt tamquam principium ex quo necessario sequeretur Christum nec esse, nec dici posse adoptivum Dei Filium.

Præterea Felix & Elipandus non simpliciter & absolute propugnarunt Christum & esse & dici posse Filium adoptivum, sed cum additione, *pro ut est homo*. Nam 1. Concilium Francofordiense in Epistola ad Hispaniarum Episcopos sic Felicis doctrinam exponit; *Quam adoptionem ad Christi voluit transferre humanitatem*. 2. Elipandus in fidei confessione ad idem Concilium missa sic loquitur. *Filius adoptivus humanitate, & non adoptivus divinitate, mundum redemit*. 3. Idem de iis Episcopis asserunt, Jonas Aurelianensis in libro 1. de cultu imaginum, Ammonius lib. 5. de gestis Francorum, cap. 83. Ado Viennensis in Chronico ad annum 793. & ante eos omnes Hadrianus Papa I. in Epistola ad Episcopos Hispaniæ.

Obj. 1. Irenæus in lib. 3. adversus hæreses cap. 21. scribit, *Dei* Verbum *adoptionem* percepisse: ergo, &c.

R. Dist. ant. Et illa verba, *adoptionem percepisse*, non referuntur ad Christum, conc. ant. Et ad Christum referuntur, nego ant. Sensus enim Irenæi est, quod (ut ipse ibidem loquitur) *homo immixtus sit Verbo Dei, ut adoptionem percipiens, sit Filius Dei*.

Obj. 2. Marius Victorinus libro 1. contra Candidum Arianum docet, Christum *quadam adoptione* esse Filium *secundum carnem*: ergo Marius Victorinus censuit Christum esse Filium adoptivum, *prout est homo*.

R. Conc. ant. dist. consf. Adoptione improprie dicta: quia nimirum humanitas Christi nullo modo meruit suam cum Verbo unionem, conc. conseq. Adoptione proprie dicta, nego conseq. Quia Marius Victorinus non dicit Christum esse Filium adoptivum secundum carnem adoptione vera, sed *quadam adoptione*.

productio a Deo Patre per veram generationem, sed satis est ejusdem humanitatis hypostatica conjunctio cum Verbo: quia ut sit filius naturalis, satis est ut ejus persona per veram generationem a Deo Patre producta sit.

Obj 6. In Christo est forma, ex qua necessario sequitur adoptio, gratia nimirum habitualis: ergo *prout homo*, dici potest Filius adoptivus.

Resp. Dist. ant. ex qua sequitur adoptio, si subjectum sit illius capax, conc. ant. si non sit capax, nego ant. Christus, *etiam ut homo*, propter unionem hypostaticam cum Verbo, nusquam fuit capax adoptionis: ac proinde mirum non est quod gratia habitualis illum in eo effectum minime produxerit.

§. VII.

De Prædestinatione Christi.

1. *Quæst.* CHristus potestne vere dici prædestinatus?

R. Potest: quia ab æterno decretum fuit, ut Christus esset in tempore.

2. *Q.* Quid in Christo est subjectum prædestinationis?

R. Duplex est; persona nimirum Verbi & illius humanitas: scilicet utraque ab æterno præordinata fuit ad aliquid: persona quidem Verbi, ut in tempore subsisteret in humana natura; & humanitas, ut in tempore cum persona Verbi hypostatice coijungeretur.

3. *Q.* Potestne ex Scriptura probari Christi personam ab æterno prædestinatam fuisse?

R. Potest: sic enim loquitur Apostolus ad Rom. 1. *De Filio suo, qui factus est ei* (Deo) *ex semine David secundum carnem, qui prædestinatus est Filius Dei in virtute secundum spiritum sanctificationis ex resurrectione mortuorum Jesu Christi Domini nostri.* Aliter

ter tamen locus ille potest exponi. Nempe: in Græco textu, loco vocis *prædestinatus*: legitur *declaratus*, ita ut secundum Græcum textum, is sit Apostolicæ sententiæ sensus: idem ille qui factus est ex semine David secundum carnem (quem proinde constat verum hominem fuisse) etiam declaratus est, & certissimis argumentis comprobatus, esse Filius Dei. Ea autem argumenta sunt 1. *Ex virtute*, hoc est, per miracula: 2. Secundum *spiritum sanctificationis*, id est, per Spiritum sanctum, quem in se credentibus, per evidentia signa multipliciter impertitus est: 3. *Ex resurrectione mortuorum*, sive a mortuis: seipsum enim (ut vivens prædixerat) a mortuis suscitavit.

5. Q. Quinam est terminus prædestinationis Christi? hoc est, ad quid Christus, *ut est Deus*, & *prout est homo*, prædestinatus est?

R. Christus, *ut Deus est*, prædestinatus fuit ut in tempore subsisteret in humanitate; neque enim ab æterno in humanitate substitit. Christus vero, *prout est homo*, prædestinatus fuit tum ad veram Dei filiationem, tum etiam ad visionem beatificam. Et quidem 1. ad veram Dei filiationem: scilicet Christus prædestinatus fuit *prout est homo*, ad unionem hypostaticam cum Verbo, ex qua necessario sequitur, quod Christus etiam prout est homo, sit naturalis & verus Dei Filius: 2. Ad visionem beatificam: quia visio beatifica sequitur (ut superius ostensum est) ex vera & naturali Dei filiatione.

Obj. In hac propositione, *Christus prædestinatus est ad visionem beatificam*: vox *Christus*, supponitur pro persona: atqui persona Christi prædestinata non fuit ad visionem beatificam: prædestinatio nimirum locum non habet, nisi in iis quæ in tempore incipiunt: at persona Christi non cœpit in tempore frui visione beatifica: ergo, &c.

Resp. Ad 1. conc. maj. nego min. Ad 2. dist. min. persona Christi prout non subsistens in humana natura,

tura, non cœpit in tempore frui visione beatifica conc. min. prout in ea subsistens, nego min.

6. Q. Potestne dici quod Christus *prout Verbum*, prædestinatus sit ut esset in tempore Filius Dei?

R. Potest: quia in tempore cæpit esse in humana natura Filius Dei.

Obj. Subjectum prædestinationis debet esse prius termino prædestinationis: sic prius est Petrum existere quam illum ad dignitatem aliquam prædestinari: sed Christus *prout est Verbum*, non est prior filiatione divina: ergo dici non potest quod Christus *prout Verbum est*, prædestinatus sit ut esset in tempore Filius Dei.

R. Dist. min. Christus prout est Verbum, non est prior filiatione divina in se & absolute sumpta, conc. min. Nempe Verbum est ab æterno Dei Filius non est prior filiatione divina in humana natura, nego min. Solutio patet ex dictis superius.

7. Q. Potestne dici quod humanitas sit prædestinata ad filiationem divinam?

R. Dici non potest: quia humanitas præcise ut humanitas dicit naturam humanam: at filiatio divina cadere non potest in humanam Christi naturam, sed tantum in personam.

Obj. 1. Christus, *prout est homo*, dici potest prædestinatus ad filiationem divinam; ergo etiam & natura humana Christi.

R. Conc. ant. nego conseq. Ratio disparitatis est, quia hoc nomen, *homo*, est nomen concretum, ac proinde nomen quod naturam & personam significat: e contra vero *humanitas*, *natura humana* sunt nomina abstracta, quæ non includunt personam.

Obj. 2. Dici potest quod humana natura Christi sit prædestinata ad unionem hypostaticam, ut patet ex Aug. Enchiridii cap. 40. ergo dici quoque potest, humanitatem, naturam humanam Christi, prædestinatam fuisse ad filiationem divinam.

R. Conc. ant. nego conseq. quia unio cadit in naturam; est enim illius subjectum: e contra vero filiatio non cadit nisi in personam. Ita ratiocinatur sanctus Thomas 3. p. q. 24. art. 1. in corp.

8. *Q.* Prædestinatio Christi estne exemplar prædestinationis hominum?

R. Est: quia sicut humana natura gratuito hoc est sine ullis præcedentibus meritis ab æterno prædestinata fuit ad gratiam unionis, & ad visionem beatificam: ita homines gratuito & sine ulla meritorum prævisione prædestinati fuerunt ab æterno ad gratiam & ad gloriam. Sic Augustinus in libro de prædestinatione Sanctorum cap. 15. ratiocinatur.

9. *Q.* Prædestinatio Christi estne causa meritoria prædestinationis hominum tum ad gratiam, tum ad gloriam?

R. Est: nulla enim (ut Concilium Tridentinum sess. 6. c. 6. definiit) nobis beneficia, quæ ad salutem pertinent, aut in tempore conferuntur, aut præparata sunt ab æterno, nisi ex intuitu meritorum Christi.

10. *Q.* Quinam fuit ab æterno, secundum nostrum concipiendi modum, ordo prioris & posterioris inter prædestinationem Christi & prædestinationem nostram?

R. Iste. Primo Deus ab æterno statuit permittere Adami, ac proinde & illius posterorum lapsum. 2. Decrevit, nonnullos indeterminate ex perditionis massa liberare. 3. Prædestinavit Christum. 4. Ex prævisis Christi meritis, hoc est, intuitu prævisorum meritorum Christi jam in intentione divina futuri, hos & illos in specie homines ad gloriam primum, ut pote finem, ac postea ad gratiam elegit.

Inde vero concluditur, quod licet in Deo fuerit voluntas nonnullos indeterminate homines salvandi, antequam Christi futuritio decerneretur, ac proinde antequam illius merita præviderentur; non fuit

tamen voluntas aliquos in particulari eligendi aut ad gratiam, aut gloriam, independenter a prævisis Christi futuri meritis. Ita sensisse videtur sanctus Thomas 3. part. q. 24. art. 4.

§. VIII.

De dignitate Capitis, Regis & Judicis in Christo.

1. *Quæst.* CHristus estne Caput hominum? R. Est, quia & dignior est hominibus, & in eos aut actu, aut potestate influit.

2. Q. Christus estne caput Ecclesiæ?

R. Est. *Et ipsum* (ait Apostolus ad Ephesios 1.) *dedit caput super omnem Ecclesiam*. Nec mirum, sicut enim caput influit in membra, ita & Christus in Ecclesiam, cum nullus ne levis quidem motus gratiæ sit in fidelibus, qui a Christo non oriatur.

3. Q. Quid Christus ut Caput, influit in justos qui viva sunt illius membra; quid in fideles qui sunt in statu peccati mortalis; quid in infideles qui nihil unquam audire potuerunt de Evangelio, de eoque nihil audient unquam.

R. Justi; vitam spiritualem quæ in charitate posita est tribuit, fidelibus qui sunt in statu peccati mortalis largitur fidem & spem, nec non auxilia quibus ad conversionem moventur, infidelibus qui aliquando convertendi sunt, fidem non infundit quidem actu, sed infusurus est aliquando, unde licet quamdiu infideles sunt, cum Christo conjuncti non sint, sunt tamen cum eo conjuncti in potentia quæ aliquando reducetur ad actum. Infideles vero qui nunquam habituri sunt fidem, sunt cum eo conjuncti potentia quæ ad actum nusquam reducetur; *Quinto* (ait S. Thomas 3. p. q. 8. art. 3.) *eorum* (Christus est caput) *qui in potentia sunt sibi uniti, qua nunquam reducetur ad actum; sicut homines in hoc mundo viventes qui non sunt prædestinati; qui tamen ex hoc sæculo recedentes, totaliter desinunt esse*

mem-

membra Christi qui jam nec sunt in potentia, ut Christo uniantur.

4. Q. Per quam gratiam Christus in ratione Capitis constituitur.

R. Per gratiam seu per sanctitatem quam Deus in ejus humanitate cum Verbo hypostatice conjuncta jugiter operatur: per illam nimirum sanctitatem prout est in natura conjuncta Verbo, Christus nobis promeritus est dona omnia quæ ad salutem ordinantur.

5. Q. Christus estne Caput Ecclesiæ prout est homo?

R. Est: sub ea enim ratione quandam habet cum corpore visibili, ut est Ecclesia, proportionem: ita tamen est caput Ecclesiæ prout est homo, ut homo non in abstracto, seu prout præcisus a persona Verbi concipiatur: quia sic in abstracto consideratus infinitam illam sanctitatem non haberet, quæ Ecclesiæ Capiti necessaria est; scilicet Christi sanctitas non est infinita; nisi in quantum est in natura, quæ Verbo hypostatice conjuncta est.

6. Q. Christus, dum in humanis egit, fuitne vere ac proprie Rex?

R. Fuit; nempe interrogatus a Pilato, an Rex esset; *Ergo Rex es tu?* respondit se Regem esse; *Tu dicis quia Rex sum ego*. Joan. c. 18.

7. Q. Christus fuitne Rex solum ut Deus, an vero etiam ut homo?

R. Rex fuit, etiam ut homo, *Ego autem* (ait ipse Psal. 2. quem Paulus de Christo homine interpretatus est) *constitutus sum Rex ab eo super Sion montem sanctum ejus*.

8. Q. Christi prout est homo, regnum fuitne temporale?

R. Non fuit. Nam id ipse Pilato respondens asseruit. *Regnum meum non est de hoc mundo*. Joan. c. 18.

Obj. Deus Pater Christo, etiam ut est homo gentes pro hæreditate pollicitus est; *Postula a me* (inquit

quit Psal. 2.) *& dabo tibi gentes hæreditatem tuam*: ergo &c.

Resp. Dist. ant. Hæreditatem spiritualem, conc. ant. terrenam, nego ant. *Quid est enim* (ait Augustinus in laudati Psalmi verba) *ejus regnum, nisi credentes in eum.*

9. Q. In quo positum est spirituale Christi regnum.

R. Positum est in institutione, administratione, dispensatione rerum omnium quæ ad hominum salutem ordinantur. Unde Christus potuit 1. Sacramenta instituere. 2. creare Magistratus Ecclesiasticos. 3. condere leges. 4. omnes omnino homines ad suarum legum observationem adstringere.

10. Q. Christus estne Judex vivorum & mortuorum?

R. Est. *Hic est* (ait Scriptura, Actorum 12.) *qui constitutus est a Deo Judex vivorum & mortuorum.*

11. Q. Christus estne Judex vivorum & mortuorum, etiam prout est homo?

R. Est. *Potestatem* (verba sunt Evangelii, Joannis 5.) *dedit ei judicium facere, quia Filius hominis est*. Hinc est quod Matthæi 24. visibilis futuri judicii apparatus & forma describantur.

§. IX.

De Sacerdotio Christi.

1. *Quæst.* CHristus estne vere ac proprie Sacerdos?

R. Fuit, & nunc est vere Sacerdos: Nam 1. Apostolus in Epistola ad Hebræos c. 5. hæc Psalmi 109. verba, *Tu es Sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech*, de Christo dicta fuisse contendit. 2. Christus seipsum olim pro nobis obtulit in cruce, & cruento quidem modo; nunc autem incruento, tum in cælis, tum in Eucharistia.

2. Q. Christus estne Sacerdos, prout est Verbum,

bum, an prout est homo: an vero prout est & Verbum & homo.

R. Non est Sacerdos 1. prout est Verbum tantum, quia Christus sub ea ratione non est inferior Patre, nec eum potest orare, nec ei offerre sacrificium: quæ tamen tria ad Sacerdotium requiruntur. 2. Non est Sacerdos prout homo tantum; hoc est, prout est homo præcisus ab unione cum Verbo: quia sic consideratus, illius oblatio, pretii non fuit infiniti: quod tamen necessarium fuit, ut condigna satisfactio exhiberetur Deo patri.

Dicendum est igitur Christum fuisse Sacerdotem prout est homo hypostatice cum Verbo conjunctus. Nempe quod *prout homo* fuerit Sacerdos aperte docetur ab Apostolo: *Omnis Pontifex* (inquit ad Hebræos 5.) *ex hominibus assumptus, pro hominibus constituitur in iis quæ sunt ad Deum, ut offerat dona, & sacrificia pro peccatis.* Jam vero quod fuerit Sacerdos, *prout homo hypostatice cum Verbo conjunctus* patet ex eo quod sic consideratus, oblatum ab eo sacrificium fuerit infinitæ dignitatis: *Si quis ergo* (inquit Cyrillus adversus Nestorium) *Pontificem & Apostolum nostrum, alium dixerit esse factum, præterquam ipsum Dei Verbum, quando factum est caro, & secundum nos homo.... anathema sit.*

3. *Q.* Quandonam Christus cœpit esse Sacerdos?

R. In primo instanti quo humanitas illius concepta est in utero Mariæ; quia eodem instanti humanitas uncta fuit a Verbo per unionem hypostaticam: in ea autem unctione positum est Christi Sacerdotium.

4. *Q.* Christi Sacerdotium estne perpetuum? hoc est, perdurabitne semper.

R. Est: tum quia stabit in æternum unio hypostatica humanitatis cum Verbo: in qua quidem unione posita est essentia Sacerdotii Christi; juxta illud Augustini in Psalmum 26. *Unctus est ille Rex & Sacerdos.*

Obj.

Obj. Post extremum Judicii diem, Sacerdotium Christi erit inutile: neque enim tunc erunt peccata quæ expiari debeant: ergo perpetuum non est Christi Sacerdotium.

R. Nego ant. Nimirum Electi post extremam Judicii diem indigebunt Sacrificio, non quidem ut expientur eorum peccata, sed ut ipsi cum Christo consummentur, hoc est, ut Christus & Electi in perfectum Sacrificium Deo patri offerantur: tunc enim (Apostolo teste epist. ad Ephes. c. 5. seipsum Ecclesiæ caput, & Ecclesiam non habentem maculam, neque rugam Deo patri in perpetuum offeret Sacrificium.

5. Q. Quinam sunt effectus Sacerdotii Christi?

R. Unus, integra nimirum peccatorum expiatio: eo enim peccata tum quoad culpam, tum quoad pœnam delentur: quoad culpam quidem, juxta illud ad Hebræos 9. *Sanguis Christi emundabit conscientiam nostram ab operibus mortuis*: quoad pœnam vero; quia Christus seipsum offerens, æquale peccato pretium obtulit æterno Patri.

6. Q. Quodnam, quoad integram peccatorum expiationem, est discrimen inter Sacerdotium Christi & Sacerdotium Aaronicum?

R. Duplex est discrimen. Nam 1. Aaronicum Sacerdotium non erat perpetuum in hominibus qui eo semel inaugurati fuerant; in Christo e contra perpetuum est. *Et alii quidem* (inquit Apostolus ad Hebræos 7.) *plures facti sunt Sacerdotes, idcirco quod morte prohiberentur permanere: Hic autem, eo quod maneat in æternum, sempiternum habet Sacerdotium: unde & salvare in perpetuum potest accedentes per semetipsum ad Deum, semper vivens ad interpellandum pro nobis*. 2. Hostiæ quæ ab Aaronicis Sacerdotibus offerebantur, non expiabant peccata, unde pro eisdem peccatis pro quibus jam oblatæ fuerant, singulis annis offerebantur: *Et omnis quidem Sacerdos* (ait Apostolus ad Hebræos 10.) *præsto est quotidie ministrans, & easdem sæpe offerens hostias*

hostias quæ nunquam possunt auferre peccata: e contra, hostia quam Christus obtulit in cruce, ita vim habuit delendi peccata, ut iterum ad eum finem offerri non debeat *Neque* (ait Paulus ad Hebræos 9.) *ut sæpe offerat semetipsum, quemadmodum Pontifex intrat in Sancta per singulos annos in sanguine alieno: alioquin oportebat eum frequenter pati ab origine mundi: nunc autem semel in consummatione sæculorum, ad destitutionem peccati, per hostiam suam apparuit*.

Obj. Christi humanitas unita Verbo quotidie in Eucharistia offertur in Sacrificium; in cælis quoque Christus singulis momentis seipsum hostiam viventem offert Deo Patri: *Ut* (inquit Apost. ad Heb. 9.) *appareat nunc vultui Dei pro nobis*: ergo a Mosaicis Sacrificiis non differt Sacrificium Christi, quod illa iterari deberent, istud vero non debeat iterari.

R. Nego conseq. Ratio est 1. quia licet in Sacrificiis Mosaicis, singulis annis eadem in specie hostia pro peccatis offerretur, non offerebatur tamen eadem numero: e contra Sacerdotes in Eucharistia, Christus in cælis eandem numero offerunt hostiam quæ in cruce oblata fuit. 2. Sacrificia Mosaica quæ uno anno offerebantur, licet eadem essent in specie, non erant tamen eadem numero cum iis quæ anno superiore oblata fuerant: e contra Sacrificium quod a Christianis offertur in Eucharistia idem non in specie tantum, sed & numero est Sacrificium quod Christus obtulit in cruce: in eo enim eadem in individuo est hostia, quæ oblata fuit in cruce, idem Sacerdos qui eam obtulit in cruce, juxta illud Augustini in lib. 12. de Civitate Dei cap. 20. *Sacerdos ipse Christus offerens, ipse & oblatio: cujus rei Sacramentum quotidianum esse voluit Ecclesia Sacrificium*. 3. Mosaica sacrificia singulis annis iterabantur, ut priorum defectui & inefficaciæ suppleretur: e contra oblatio Christi in Eucharistia non iteratur, ut insufficientiæ aut de-

fectui

fectui sacrificii crucis in cruce oblati suppleatur, sed tantum ut infinita virtus sacrificii crucis fidelibus applicetur: unde non aliud quam Crucis sacrificium fideles offerunt in Eucharistia: idem quippe est sacrificium, sola (ait Concilium Tridentinum) offerendi ratione diversum.

8. Q. Christus estne Sacerdos secundum ordinem Melchisedech?

R. Est: Illud enim Psalmi 109. *Tu es Sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech*: Apostolus in Epist. ad Hebræos cap. 7. interpretatur de Christo: *Contestatur enim*, ait, *Quoniam tu es Sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech*.

9. Q. Quænam sunt in quibus Sacerdotium Melchisedecis adumbravit Christi sacerdotium?

R. Multa sunt. Nam 1. sicut Melchisedech panem & vinum obtulit; ita & Christus suum corpus & suum sanguinem sub speciebus panis & vini obtulit in Eucharistia.

2. Sicut Melchisedech non ex successione (quemadmodum Aaronici Sacerdotes) suum habuit Sacerdotium, ita nec Christus: per extraordinariam nimirum missionem illud a Deo immediate consecutus est: *Hic enim Melchisedech* (ait Apostolus ad Hebræos 7.) *sine patre, sine matre, sine genealogia, neque initium dierum, neque finem vitæ habens, assimilatus autem Filio Dei, manet Sacerdos in æternum*.

3. Quemadmodum Sacerdotium Melchisedecis præstantius fuit Levitico (id enim mysterii tunc adumbratum fuit, cum Melchisedech ab Abrahamo in cujus lumbis erant Levitæ omnes, decimas accepit) ita Christi Sacerdotium longe præstantius est Aaronico: *Intuemini autem* (inquit Apostolus ad Hebræos 7.) *quantus sit hic, cui & decimas dedit de præcipuis Abraham Patriarcha. Et quidem de filiis Levi sacerdotium accipientes, mandatum habent decimas sumere a populo secundum legem, id est, a fratribus suis; quamquam & ipsi exirent de lumbis Abrahæ*.

hæ. Cujus autem generatio non annumeratur in eis, decimas sumpsit ab Abraham, & hunc, qui habebat repromissiones, benedixit. Sine autem ulla contradictione, quod minus est, a meliore benedicitur.

4. Ideo præter Aaronicum sacerdotium fuit aliud, scilicet sacerdotium Melchisedecis, quod illud esset imperfectum; ita necesse fuit ut aliud sacerdotium secundum ordinem Melchisedech, Christi nimirum, appareret: *Si ergo* (ait Apostolus ad Hebræos 7.) *consummatio per sacerdotium Leviticum erat, quid adhuc necessarium fuit secundum ordinem Melchisedech, alium surgere Sacerdotem, & non secundum ordinem Aaron dici?*

§. X.

De Oratione Christi.

1. *Quæst.* Christus dum in terris esset, oravitne? *R.* Oravit, juxta illud Lucæ 6. *Exiit in montem orare, & erat pernoctans in oratione Dei:* necnon & juxta illud Apostoli ad Hebræos 5. *Qui in diebus carnis suæ preces supplicationesque ad eum, qui possit illum salvum facere a morte, cum clamore valido & lacrymis offerens, exauditus est pro sua reverentia.*

2. *Q.* Christus, jam nunc in cælis existens, oratne pro nobis?

R. Orat: juxta illud Apostoli ad Hebræos 7. *Semper vivens ad interpellandum pro nobis.*

Obj. Christus oratione quam fudit, dum in terris ageret, sacrificio quod obtulit in cruce, meruit omnia quæ ad hominum salutem conferre possunt, juxta illud Apostoli ad Hebræos 10. *Una enim oblatione, consummavit in sempiternum sanctificatos,* ergo innutilis esset oratio quam nunc in cælis pro nobis funderet.

Resp. Conc. ant. dist. conseq. Inutilis esset oratio ad merendum aliquid de novo, conc. ant. ad applica-

plicationem meritorum, quæ dum in terris esset, comparavit, nego ant.

3. ℚ. Christus oravitne in terris, & oratne nunc in cælis, prout Verbum est, an vero prout homo?

R. Nec oravit olim, nec etiam jam orat præcise prout est Verbum Patris: sic enim consideratus habet in se omnem operandi ad extra virtutem. Dicendum est igitur orasse eum quondam, & nunc orare, prout est homo: sic enim consideratus, non habet (ut docet sanctus Thomas) voluntatem quæ per se operativa sit ejus quod desiderat.

3. ℚ. Christus oravitne pro se dum in terris ageret?

R. Oravit: scilicet corporis sui naturalis resurrectionem petiit, juxta illud Apostoli ad Hebræos 5. *Qui in diebus carnis suæ preces supplicationesque ad eum, qui possit illum salvum facere a morte, cum clamore valido, & lacrymis offerens, exauditus est pro sua reverentia.* Petiit quoque divinæ suæ missionis externam confirmationem, juxta illud Joannis 17. *Pater, clarifica filium tuum, ut filius tuus clarificet te.*

5. ℚ. Oratio Christi fuitne exaudita?

R. Fuit, juxta illud ipsiusmet Christi, Joannis 12. *Sciebam, quia semper me audis*, id autem sanctus Thomas 3. part. q. 22. art. 4. hocce argumento probat: *Secundum autem voluntatem rationis, Christus nihil aliud voluit, nisi quod scivit Deum velle. Et ideo omnis absoluta voluntas Christi, etiam humana, fuit impleta, quia fuit Deo conformis: & per consequens omnis ejus oratio fuit exaudita.*

Obj. 1. Christus non obtinuit dispensationem a Calice Passionis, quam tamen petiit Matthæi 26. ergo, &c.

Resp. Christum non absolute, sed conditionate tantum petiisse dispensationem a calice Passionis: si nimirum id Deo Patri placeret: *Verum* (inquit) *non mea sed tua voluntas fiat.* Jam vero si quis roget cur Christus oraverit sub conditione quam scie-

ſciebat nuſquam ponendam eſſe, dicendum erit cum ſancto Thoma eum ſic ſe geſſiſſe, tum ut demonſtraret naturalem non moriendi voluntatem, quam tamen impleri ratio abſolute & efficaciter noluit: tum etiam ut manifeſtum faceret quantum acerbus eſſet calix quem pro hominum ſalute bibiturus erat: tum ut eos ad amorem pro tanto beneficio rependendum excitaret.

Obj. 2. Chriſtus Lucæ 13. petiit ut peccatum ſuis crucifixoribus dimitteretur: *Jeſus dicebat, Pater, dimitte illis*, non tamen omnibus dimiſſum eſt: ergo, &c.

R. Illud argumentum ſanctus Thomas 3. p. q. 22. art. 4. hiſce verbis ſolvit: *Ad ſecundum dicendum quod Dominus non oravit* (petendo auxilium efficax) *pro omnibus crucifixoribus, neque etiam* (petendo ſingulare donum perſeverantiæ) *pro omnibus qui erant credituri in eum, ſed pro his ſolum qui erant prædeſtinati, ut per ipſum vitam conſequerentur æternam*.

§. XI.

De Redemptione per Chriſtum.

1. *Quæſt.* CHriſtus eſtne redemptor hominum?

R. Eſt, juxta illud a Romanos 3. *Juſtificati gratis per gratiam ipſius per redemptionem quæ eſt in Chriſto Jeſu* Unde electi ſic Apoc. 5. Chriſtum alloquuntur: *Redemiſti nos, Deus, in ſanguine tuo*.

2. *Q.* Chriſtus eſtnè mortuus ſolum pro hominibus ad regnum cæleſte prædeſtinatis?

R. Non eſt mortuus pro ſolis prædeſtinatis: conſtat enim, reprobis qui baptizati ſunt, fructum aliquem mortis Chriſti, juſtificationem nimirum, collatum fuiſſe.

Obj. Chriſtus pro ſolis ſuis ovibus mortuus eſt. *Animam meam* (inquit ipſe) *pono pro ovibus meis*.

At

At ovium nomine soli prædestinati intelliguntur; nempe subjicit Christus: *Ego vitam æternam do eis, & non peribunt in æternum, & non rapiet eas quisquam de manu mea*: ergo, &c.

Resp. Dist. maj. quantum ad integram liberationem, quæ includit vocationem, justificationem, & singulare donum perseverantiæ usque in finem, pro solis Electis mortuus est, conc. maj. quantum ad imperfectam liberationem, quæ aut aliquas gratias actuales, aut justificationem complectitur, sed non singulare perseverantiæ donum, nego maj.

4. Q. Christus estne mortuus pro salute dumtaxat prædestinatorum?

R. Christus non est mortuus pro salute dumtaxat prædestinatorum. 1. Id patet ex damnatione quintæ Jansenii propositionis, quæ infra describetur. 2. Ille mortuus non est pro salute dumtaxat prædestinatorum, ex cujus meritis Deus Pater largitur hominibus justis, etiam reprobis, auxilia actualia, ut perseverare possint usque in finem, ac proinde æternam consequi salutem: Atqui Deus Pater hominibus justis, etiam reprobis largitur ex Christi meritis auxilia actualia per quæ perseverare possint usque in finem, ac proinde æternam consequi salutem, ut in nostro Tractatu de gratia dicemus. Scilicet Christus a Patre petiit illorum auxiliorum collationem, & hujusmodi auxilia, tum ex natura sua, tum ex Dei Patris intentione, tum ex Christi voluntate ad salutem æternam ordinantur: ergo Christus non est mortuus *pro salute* eorum dumtaxat qui sunt e numero prædestinatorum.

4. Q. Christus estne mortuus pro omnibus hominibus?

R. Mortuus est pro omnibus omnino hominibus. Id nimirum expresse in Scripturis asseritur: *Unus enim Deus* (ait Apostolus 1. ad Tim. 2.) *unus & mediator Dei & hominum homo Christus Jesus*, qui

dedit

dedit redemptionem semetipsum pro omnibus. Primæ Joannis 1. hæc etiam habentur: *Et ipse est propitiatio per peccatis nostris, non pro nostris autem tantum, sed etiam pro totius mundi*.

5. Q. Quo sensu Christus pro omnibus hominibus mortuus est.

R. Duplici in sensu Christus mortuus est pro omnibus omnino hominibus. Et quidem 1. quoad virtutem pretii, quod obtulit Patri; scilicet Christi sanguis, per se & in ratione pretii (cum propter suam cum Verbo unionem dignitatis sit infinitæ) satis fuit ad omnium omnino hominum redemptionem: 2. quoad præparationem (& ut loquuntur Thomistæ) quoad oblationem auxiliorum quæ ad salutem sufficiant. Scilicet cum Christus, sicut & Pater per voluntatem antecedentem vere sincereque voluerit omnium in individuo hominum salutem, pro omnibus meritus est præparationem auxiliorum, quibus singuli in individuo homines æternam salutem adipisci possint.

6. Q. Christus estne mortuus *æqualiter* pro omnibus in individuo hominibus?

R. Non est *æqualiter* mortuus pro omnibus in individuo hominibus; nimirum pro Electis dumtaxat a Patre petiit singulare perseverantiæ donum; hoc est auxilium efficax per quod Electi ad finem usque perseverent: pro reprobis petiit aut aliorum a singulari perseverantiæ actualis dono auxiliorum collationem, aut eorum saltem præparationem.

7. Q. Merita mortis Christi quæ (ut dictum est) oblata fuit pro omnibus in individuo hominibus, communicanturne actu & de facto omnibus in individuo hominibus.

Respondet Concilium Tridentinum hisce verbis sessiones. *Verum etsi ille pro omnibus mortuus est, non omnes tamen mortis ejus beneficium recipiunt; sed ii tantum quibus meritum passionis illius communicatur*.

8. Q.

8. Q. Christus per passionem suam & mortem redemitne homines proprie & non metaphorice tantum?

R. Circa eam quæstionem est impius error Socinianorum, qui contendunt, Christum metaphorice tantum homines per passionem redemisse: eo nimirum sensu, quod (inquiunt) Christus admirabili patientiæ exemplo, veritatis viam, quam verbo prædicaverat, confirmaverit. Unde inferunt, Deum ex mera misericordia & absque ullo respectu ad Christi passionem tanquam ad pretium sibi oblatum, pœnam peccato debitam iis remittere, qui credunt in eum qui justificat impium. Illi Socinianorum impietati contraria est Catholicorum doctrina, qui prædicant & credunt Christum, proprie loquendo, homines a pœnis, alioquin infligendis, redemisse: idque patebit ex responsionibus quæ tradentur ad subsequentia Quæsita quibus docebitur quantum hoc in capite Ecclesia Christi discrepet a Synagoga Socini.

9. Q. Quot conditiones requiruntur ad redemptionem proprie dictam?

R. Tres requiruntur; scilicet requiritur 1. ut Deus Pater pœnas peccato debitas in Filium suum incarnatum conjecerit. 2. Ut Filius incarnatus penas hujusmodi in seipsum susceperit, eo fine ut iis homines liberaret. 3. Ut penæ peccatis alioquin debitæ, mutatæ fuerint in eas, quas Christus voluntarie, ex Patris tamen mandato, in se suscepit.

10. Q. Poteftne ex Scriptura probari, Patrem æternum penas peccato debitas in Filium suum incarnatum conjecisse?

R. Potest; scilicet Isaiæ cap. 53. hæc habentur. *Posuit Dominus in eo* (Christo) *iniquitatem omnium nostrum.* Quo autem modo Deus Pater in Filio iniquitatem omnium nostrum posuerit, ibidem hisce verbis exprimitur: *Ipse autem vulneratus est propter iniquitates nostras; attritus est propter scelera nostra,*

 Hæc

Hæc etiam ait Apostolus ad Rom. 4. *Qui traditus est propter delicta nostra*. A Patre vero traditum illum esse in mortem ibidem asseritur; *Qui etiam proprio Filio suo non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum.*

Idem Apostolus 2. ad Corinth. 5. scribit Christum a Deo Patre factum fuisse hostiam pro peccato: *Eum* (inquit) *qui non noverat peccatum, pro nobis peccatum fecit.*

11. Q. Potestne ex Scripturis probari, Christum pœnas peccato alioquin infligendas, in seipso suscepisse, ut eis perferendis hominem liberaret?

R. Potest. Paulus enim ad Hebræos 2. docet, Christum pro nobis mortem gustasse. Joannis cap. 11. Idem Christus prænuntiatur moriturus pro tota gente. Secundæ ad Corinth. 5. *Unus pro omnibus mortuus est:* Unde sic arguitur; ille pœnas, peccato alioquin infligendas, in seipso suscepit, eo fine ut iisdem pęnis homines reos liberaret, qui pro hominibus mortuus est; scilicet pro hominibus moriendo seipsum eorum loco subrogavit: atqui Christus, &c., ergo, &c.

12. Q. Potestne ex Scripturis probari pœnas, peccato alioquin infligendas, revera mutatas fuisse in eas, quas Christus in seipso pro nobis suscepit?

R. Potest. Nam Scripturæ docent, Christum morte sua avertisse a nobis pęnas, quibus alioquin castigandi eramus; eum placasse Patrem in nos juste iratum: *Et ipse est* (1. Joannis 2.) *propitiatio pro peccatis nostris, non pro nostris tantum, sed etiam pro totius mundi:* Ejusdem Epistolæ cap. 4. Christus ob id missus dicitur ut esset placamen pro peccatis. *Misit Filium suum propitiationem pro peccatis nostris*. Ad Ephesios 1. a Christo per ejus sanguinem redempti dicimur; *In quo habemus redemptionem per sanguinem ejus, remissionem peccatorum.*

Ex iis autem locis sic argumentum conficitur. Pęnæ nobis propter peccatum infligendæ, muta-

tæ

tæ ſunt in id quod fuit placamen, ſeu propitiatio pro peccatis noſtris; in id per quod Deo reconciliati ſumus; in id quo redempti fuimus: atqui pęnæ, quas Chriſtus in ſe ſuſcepit; hoc eſt, mors illius & paſſio fuerunt placamen, ſeu propitiatio pro peccatis noſtris; per illius mortem, per illius ſanguinem Deo reconciliati ſumus; per eundem ſanguinem redempti ſumus a peccato: ergo pœnæ, alioquin peccatis noſtris infligendæ, in eas mutatæ ſunt, quas Chriſtus in ſeipſo pro nobis ſuſcepit.

13. Q. Poteſtne ex Traditione probari, Chriſtum proprie & non metaphorice tantum homines redemiſſe?

R. Poteſt. Juſtinus martyr ad Diognetum hæc ſcribit; *Proprium ipſe Filium, pretium redemptionis noſtræ pro nobis dedit. O dulcem permutationem.* Cyprianus, *Orabat* (ait in Epiſtola 8.) *ille pro nobis, cum peccator ipſe non eſſet, ſed noſtra peccata portaret.* Hæc etiam Ambroſius in libro de Joſeph Patriarcha, cap. 14. *Unus exſolvit quod ab omnibus debebatur.* Hæc etiam Auguſtinus in libro. 13. de Trinitate cap. 14. *Pergit inde ad paſſionem, ut pro debitoribus nobis, quod ipſe non debebat, exſolveret.*

Ex iis autem locis ſic arguitur. Ii docuerunt, Chriſtum *proprie* hominem redemiſſe, qui aſſeruerunt, Chriſtum Deo Patri obtuliſſe pretium redemptionis noſtræ; qui aſſeruerunt pęnam nobis debitam in illud pretium mutatam fuiſſe; exſolviſſe eum pęnas quæ nobis debebantur; paſſum eum fuiſſe, ut ipſe peccata noſtra portaret; atqui id Patres aſſeruerunt unanimi conſenſu; ergo, &c.

Obj. 1. Dici non poteſt, quis ſit is ex cujus jure & ira Chriſtus reum hominem redemerit; non enim eſt Deus ipſe; cum ſit pars læſa, & creditor: ſcilicet redemptio non fit ex parte læſa nec ex creditore: quia pars læſa & creditor jus non habent exigendi pęnam, ſed tantum reſtitutionem: ergo, &c.

Resp. Is ex cujus jure & ira Christus reum hominem redemit, esse Deum ipsum: non quidem tamquam partem læsam, aut tamquam creditorem, sed prout est supremus rerum omnium Dominus: sub ea nimirum ratione consideratus, jus habet exigendi pęnam ab eo qui legem infregerit.

Obj. 2. Dici non potest cujus speciei sit actus quo pęna homini reo debita, commutata fuit in eam quam Christus in se suscepit: ergo, &c.

Resp. Est actus jurisdictionis: scilicet a Deo ipso qui superior est, facta fuit illa commutatio.

Obj. 3. Scripturæ loca in quibus Christus dicitur pro nobis mortuus, hostia, placamen, propitiatio exponenda sunt metaphorice: quia ad litteram sumpta approbant factum quod est contra æquitatem: scilicet injustum est, Christum, alioquin summe innocentem, rei & sontis loco castigari; ergo, &c.

R. Dist. ant. Injustum est innocentem rei loco castigari, si ipse ex summa in reum caritate, & ex ardenti in Dei gloriam zelo non se libere subjiciat rei loco, conc. ant. Si ipse illius loco ex summa in reum caritate & ex ardenti in Dei gloriam zelo, rei loco libere se ipsum, ut Christus, subjiciat, nego ant.

Ob. 4. In locis Scripturæ, in quibus Christus dicitur *pro nobis* mortuus fuisse *pro* nobis propitiatio, hostia, & alia hujusmodi, præpositio *pro* sumitur pro utili; ita ut sensus sit, Christi mortem ad confirmandam veritatem & ad patientiæ exemplum contulisse: ergo &c.

R. Nego ant. Nam 1. alioquin dici posset, Apostolos, & Martyres *pro* nobis mortuos esse; quod tamen Paulus ipse negat 1. ad Corint. 1. *Numquid Paulus crucifixus est pro vobis*? 2. In Caiphæ Prophetia præpositio *pro* necessario sumitur pro subrogatione in alterius locum: *Nec cogitatis, quia expedit vobis, ut unus moriatur homo pro populo, & non tota gens pereat*, 3. Petrus primæ Epist. cap. 2. per

præ-

præpositionem *pro* subrogationem in alterius locum aperte distinguit a patientiæ exemplo, quod Christus sua morte nobis præbuit: *Christus* (inquit) *passus est pro nobis, vobis relinquens exemplum ut sequamini vestigia ejus.*

§. XII.

De satisfactione a Christo exhibita.

1. *Quæst.* CHristi passio habetne rationem satisfactionis proprie dictæ?

R. Habet. Nempe satisfactio proprie dicta, tria complectitur; pęnæ impositionem a superiore; ejusdem pęnæ voluntariam susceptionem in inferiore; & tandem pęnæ, reo alioquin infligendæ, commutationem in pœnam, quam inferior, ex mandato superioris, in se ipso libere susceperit, atqui &c. ergo, &c.

2. *Q.* Satisfactio exhibita a Christo, fuitne ex rigore justitiæ?

R. Circa eam quæstionem duæ sunt scholasticorum sententiæ: prima, quæ est negativa, a Scoto propugnatur in 3. dist. 19. altera, quæ est affirmativa, a S. Thoma defenditur.

3. *Q.* Quot sunt conditiones requisitæ ut aliqua satisfactio sit ex rigore justitiæ.

R. Quinque. Nam 1. debet esse ad alterum: 2. actus quo exhibetur, debet esse liber: 3. res quæ per satisfactionem redditur, debet esse æquivalens debitæ. 4. debet esse ex bonis quæ satisfacienti propria sint, seu ex bonis in quæ satisfaciens verum dominium habeat; oportet 5. ut sit ex bonis alias indebitis, id est, non debet esse ex bonis quæ alio *justitiæ* titulo creditori debeantur. Potest addi 6. conditio, scilicet. Necesse est ut creditor acceptare teneatur satisfactionem quam debitor exhibuerit.

4. *Q.* Christi satisfactio fuitne ad alterum.

R. Fuit. Quia exhibita fuit a Verbo in humana natura subsistente: at Verbum sub eo respectu distinguitur non tantum a personis Patris & Spiritus sancti, sed etiam a se ipso prout in divina tantum natura subsistit.

Obj. Satisfactio quæ a filio exhibetur Patri, non est proprie ad alterum, quia pater & filius unam tantum, saltem moraliter, personam constituunt, ut jura ferunt: ergo, &c.

R. Dist. ant. Si non habeant diversa dominia, conc. ant. Si habeant, nego ant. Verbum prout subsistens in humana natura habet dominium distinctum & diversum a dominio quod habet prout in divina natura subsistens; unde satisfactio Christi exhibita non tantum Patri & Spiritui sancto, sed ipsi etiam Verbo, est proprie ad alterum.

5. Q. Actus quo Christus satisfactionem exhibuit, fuitne liber?

R. Fuit. Nimirum Christus libere mortuus est, ut probavimus superius agentes de Christi libertate.

6. Q. Pretium, quod per Christi satisfactionem persolutum est, fuitne æquivalens & æquale debito per homines erga Deum contracto?

R. Fuit: quia mors Christi, propter humanæ naturæ cum Verbo unionem, meriti fuit, in genere moris, infiniti; quia majus vel minus meritum operis petitur ex merito personæ operantis.

Obj. Quando effectus producitur a duabus causis, quarum una est finita & altera infinita, est simpliciter finitus, ut patet ex visione beatifica; sed Christi satisfactio emanavit ab illis causis, persona nimirum Verbi, quæ est infinita; & humanitate quæ est finita, ergo, &c.

R. Dist. ant. Si ambæ causæ sint causæ physicæ, ut in visione beatifica, Deus & creatura conc. ant. Si una sit causa physica, ut natura humana, & alia moralis, ut est in Christi satisfactione, persona Verbi, nego ant.

7. Q.

7. Q. Satisfactio quam Christus exhibuit, fuitne ex propriis Christi bonis?

R. Fuit: quia exibita est per actus humanitati proprios de iis enim humana Christi natura pro libito, servato tamen ordine finis, disponere potuit: hoc est, potuit eos impendere ad actus virtutum alios ab actibus justitiæ.

Obj. Actus humanæ naturæ, utpote creatæ erant sub Dei dominio; ergo non erant sub dominio humanitatis.

R. Dist. ant. Erant sub Dei dominio universali sicut res omnes creatæ, conc. ant. Sub dominio singulari, nego ant. Istud autem, ab illo non tollitur; scilicet operantis libertas per universale Dei dominium non tollitur.

8. Q. Actus per quos humana natura verbo conjuncta satisfecit, erantne, titulis aliis a titulo justitiæ, Deo debiti?

R. Erant, titulo nimirum obedientiæ, religionis, charitatis, & gratitudinis.

Obj. Si illi actus, titulis aliis a titulo justitiæ Deo debiti erant, nonnihil ex rigorosæ satisfactionis justitia detraxerunt: ergo, &c.

R. Nego ant. Quia cum illi actus essent a principio hypostatice conjuncto cum persona Verbi, valoris fuerunt infiniti: ac proinde perfecte explere potuerunt omnes omnino titulos, cujuscumque speciei supponantur. Præterea multiplicatio titulorum non multiplicat debitum: sic qui debet centum aureos, & eos solvit creditori egenti, per unam eorum solutionem & titulum justitiæ & titulum charitatis explet perfecte.

9. Q. Deus potuitne non acceptare exhibitam a Christo satisfactionem?

R. Non potuit: quia exigit infinita Filii dignitas ut semper a Patre exaudiatur, juxta illud ad Hebræos 5. *Exauditus est pro sua reverentia.*

Obj. 1. Deus Pater acceptavit satisfactionem a Christo exhibitam; tantum propter pactum de ea

ce eptanda; quod libere inter ipsum & Christum sancitum fuerat: ergo poterat eam non acceptare: potuit enim pactum illud non ferire.

R. Nego ant. Non enim tantum propter illud pactum acceptata fuit, sed præterea propter ipsiusmet satisfactionis intrinsecam dignitatem: unde, secluso etiam eo pacto, Deus Pater Christi satisfactionem acceptasset.

Obj. 2. Exhibita per Christum satisfactio, fuit ex gratia & liberalitate personæ offensæ; ex unione nimirum hypostatica quæ humanitati nullo modo debebatur: ergo, &c.

Resp. Dist. ant. Fuit ex gratia præsuppositive, hoc est, satisfactioni exhibitæ ab humanitate præsupposita fuit unio hypostatica, conc. ant. Fuit formaliter ex gratia, hoc est, fuit pars quæ opera satisfactoria componeret, nego ant. At gratia quæ tantum præsuppositive se habet ad opus satisfactorium non opponitur rigori justitiæ, ut patet in debitore, qui creditorem solvit per pecuniam quam sua industria lucratus est ex auro quod ab eodem creditore mutuatus fuerat.

§. XIII.

De Christi Mediatione.

1. *Quæst.* QUid intelligitur Mediatoris nomine. *R.* Mediator, est is qui inter aliquos dissidentes, aut saltem minime conjunctos, medium se interponit, ut eos aut redigat in concordiam, vel novo fœdere conjungat.

2. *Q.* Christus estne Mediator Deum inter & hominem.

R. Est. Id enim expresse asseritur ab Apostolo primæ ad Tim. 2. *Unus* (inquit) *& Mediator Dei & hominum, homo Christus Jesus.*

3. *Q.* Quot modis Christus est inter Deum & hominem Mediator.

R. Plu-

R. Pluribus modis: per substantiam nimirum & operationem. Et quidem 1. per *substantiam*, quia Deus & homo in Christo substantialiter uniuntur. 2. Per *operationem*, quia Mediator est per discretionem & judicium; a Deo enim constitutus est judex & arbiter ineundæ pacis, si Deus primum ignosceret, & homo permaneret in fide quæ per dilectionem operatur: 3. per modum *internuntii*, scilicet Christus sancitas a Deo leges hominibus nunciavit, unde Malachiæ 3. dicitur *Angelus testamenti*: 4. Per *orationem & supplicationem*: (unde ait Apostolus,) *semper vivens ad interpellandum pro nobis*. Hebr. 6. 5. per *solutionem & satisfactionem*: scilicet *propitiatio est pro peccatis nostris*. 1. Joann. 2.

5. Q. Christus estne Mediator prout est Deus, an vero, prout est homo?

R. Est Mediator prout homo, qui tamen cum Verbo substantialiter conjunctus sit. Primo Mediator est *prout homo*, juxta illud Apostoli primæ ad Tim. 2. *Unus Deus, unus & Mediator Dei & hominum homo Christus Jesus* 2. Homo ille, Mediator est *in quantum Deo conjunctus*: nempe Scriptura illi sub ea ratione considerato adscribit Ecclesiæ acquisitionem: *In quo vos posuit Spiritus Sanctus regere Ecclesiam Dei, quam acquisivit sanguine suo*: 3. non alia ratione potest Mediatoris partes explere: orationem nimirum, satisfactionem, & alia hujusmodi quæ ad pacem nostram cum Deo stabiliendam conferunt.

6. Q. Christus estne ita Deum inter & homines Mediator, ut excludat mediationem Sanctorum una cum ipso in cælis regnantium?

R. Non excludit: quia Sanctorum Mediatio non est (ut est Mediatio Christi) primaria mediatio, sed secundaria tantum: scilicet apud Deum causam non agunt nostram, nisi ex meritis mortis quam Christus passus est; nisi in virtute gratiarum quibus ex Christi meritis donati sunt; non orant, nisi in-

ejus nomine ; non aliud offerunt Deo, quam Christum ipsum, aut illius dona.

Obj. Apostolus primæ ad Timoth. 2. scribit, Christum esse *solum* inter Deum & homines Mediatorem: *Unus Deus, unus & Mediator Dei & hominum homo Christus Jesus*; sed qui *solus* est Mediator, excludit alios: ergo, &c.

Resp. Dist. maj. Mediatorem *primarium*, qui scilicet pro nobis mortuus est, qui pro nobis satisfecit, qui nos dato pretio redemit, qui causa est meritoria omnium gratiarum, qui propria & non aliena merita obtulit Deo, conc. maj. Mediatorem secundarium, nego maj. Non alia ratione Sancti, qui una cum Christo regnant in cælis, sunt nostri apud Deum Mediatores, quam ii qui adhuc in terris militant ; quam pastores qui pro suis ovibus orant: quemadmodum ergo Christi Mediatio non excludit Mediationem Sanctorum in terris degentium, nec pastorum pro ovibus orationem: ita nec Mediationem Sanctorum qui cum eodem Christo regnant in cælis.

7. Q. Quid fides Catholica docet de Sanctorum qui in cælis regnant, erga nos officiis?

R. Docet 1. eos suas orationes pro nobis offerre: 2. bonum ac utile esse eos invocare: *Mandat sancta Synodus* (ait Concilium Tridentinum Sess. 25.) *omnibus Episcopis, & cæteris docendi munus curamque sustinentibus, ut.... fideles diligenter instruant, docentes eos, Sanctos, una cum Christo regnantes, orationes suas pro hominibus Deo offerre, bonum atque utile esse suppliciter eos invocare, & ob beneficia impetranda a Deo per Filium ejus Jesum Christum Dominum nostrum, qui solus noster Redemptor & Salvator est, ad eorum orationes, opem, auxiliumque confugere.*

Obj. Sancti qui regnant in cælis, non noverunt preces quas homines viatores ad eos dirigunt: ergo pro hominibus viatoribus non orant.

R. 1. Dato antecedente, licet falsum sit, nego con-

conseq. Dici enim potest sanctos in cælis orare pro iis qui eorum invocant auxilium, quamvis in specie non cognoscant a quibus invocentur, sicut nos hic in terris orare solemusepro iis omnibus qui se commendant orationibus nostris, quamvis nesciamus quinam ii sint in specie.

R. 2. Nego ant. Quia (ut diximus agentes de intuitiva Dei visione) Deus revelat Sanctis ea omnia quæ ad eos specialiter pertinent.

§. XIV.

De Adoratione Christi debita.

1. *Quæst.* QUid est Adoratio?

R. Est cultus enti alicui propter supernaturalem ac eminentem ejus excellentiam exhibitus.

2. *Q.* Quotuplex est Adoratio?

R. Triplex, Latriæ, Duliæ, & Hyperduliæ. Prima, definitur, *Cultus ob divinam & infinitam excellentiam exhibitus*: altera, *cultus enti exhibitus propter excellentiam creatam, sed pluribus communem*: tertia, *cultus alicui exhibitus propter excellentiam creatam, sed eximiam, & ipsi propriam*.

3. *Q.* Adoratio Latriæ, debeturne Christo?

R. Debetur: quia debetur enti quod (ut Christus) est vere ac substantialiter Deus.

4. *Q.* Potestne dici, demonstrato Christo, quod huic homini adoratio debeatur?

R. Potest: quia vox illa *homo*, cum sit nomen concretum, non significat naturam humanam solam, sed etiam personam: ea vero quæ personæ propria sunt, humanæ naturæ per communicationem idiomatum tribuuntur: propter eam enim rationem dicitur quod hic homo (demonstrato Christo) sit Deus.

5. *Q.* Adoratio latriæ debeturne Christo, etiam prout est homo?

R. Triplex est ea de re Scolasticorum opinio. Alexander de Hales docet, humanitatem Christi sic consideratam, coli quidem debere cultu latriæ, sed qui relativus sit, hoc est, qui ultimo ad divinitatem terminetur, sicut cultus qui exhibetur imaginibus Christi. Scotus fatetur quidem, absolutum latriæ cultum deberi humanitati Salvatoris, sed addit deberi & ipsi alium cultum, qui hyperduliæ dicitur, propter eximias dotes ac virtutes quibus excellit. S. Thomas e contra contendit Christo etiam prout est homo, non posse exhiberi alium a latria cultum.

6. Q. Poteſtne probari latriæ cultum deberi Christo, etiam prout est homo?

R. Potest. Scilicet Christo sub eo respectu considerato sub quo mundum ingreditur, debetur latriæ cultus: juxta illud Apostoli ad Hebræos c. 1. *Et cum iterum introducit primogenitum in orbem terra, dicit; & adorent eum omnes Angeli Dei*: atqui Christus, prout est homo, mundum ingreditur: ergo, &c.

7. Q. Idem poteſtne probari ex sanctis Patribus?

R. Potest Athanasius in Epistola ad Adelphium, vetat ne is qui Christum adorat, duplicem adorationis terminum sibi proponat; Verbum nimirum & humanitatem: jubet ut utrumque conjunctim, hoc est una adoratione colatur: *Neque* (ait) *corpus ejusmodi per se dividentes, per Verbum adoramus; neque Verbum adorare volentes, ipsum longe a carne disjungimus*. Epiphanius in Ancorato docet, humanitatem esse veluti vestem Dei-Verbi; hincque concludit unica cum Verbo adoratione coli eam debere, quemadmodum unico ac eodem honore & regem, & purpuram qua indutus est, colimus; ita & Verbum & humanitatem ab eo assumptam. Ambrosius in libro 3. de Spiritu sancto c. 12. Augustinus in Psal. 98. in his Psalmi verbis. *Adorate scabellum pedum ejus*, nomine, *scabelli*, intelligunt humanitatem Christi, ajuntque, eam si-

ne

ne impietate adorari. Idem expresse docet S. Joannes Damascenus lib. 3. de fide orthodoxa cap. 8. *Quem* (inquit) *adoramus unicâ adoratione cum ejus immaculata carne*.

8. Q. Potestne probari ex Conciliis, Christi humanitati latriæ cultum deberi?

R. Potest. Ephesinum I. Concilium probavit Cyrilli Anathematismos duodecim adversus Nestorium; at Anathematismo 8. Cyrillus expresse docet, hominem assumptum & Dei Verbum una & eadem adoratione coli debere: *Et non una potius adoratione Emmanuelem honorat, unamque illi glorificationem attribuit, quatenus Verbum Caro factum est, anathema sit.* Concilium generale V. eodem modo loquitur. *Si quis* (ait) *non una adoratione Deum Verbum Incarnatum cum ejus carne adorat, juxta quod sancta Dei Ecclesia ab initio traditum est, anathema sit.*

9. Q. Potestne probari ratione, absolutum latriæ cultum deberi humanitati Christi?

R. Potest. Nempe honor qui primo & per se respicit personam, secundario & ex consequenti respicit ea omnia quæ in illa persona existunt: sed: &c. ergo, &c.

Obj. Humanitas Christi non est Deus: ergo illi non debetur adoratio latriæ.

Resp. Dist. cons. Ergo illi primo & per se non debetur adoratio latriæ; conc. conseq. Secundario & ex consequenti, nego conseq. Solutio patet ex dictis.

10. Q. Potestne dici quod humanitas Christi, solum per accidens adoretur latriæ cultu?

R. Dici potest si per has voces, *per accidens*, idem intelligatur ac per has alias *secundario & ex consequenti*. E contra dici non potest, si per easdem voces, *per accidens*, intelligatur adorationem deberi humanitati Christi, quia sequitur (ut volebat Nestorius) ex accidentali unione cum Verbo.

11. Q. Adoratio hyperduliæ potestne tribui Christo,

sio, ratione excellentiæ creatæ quæ in ejus humanitate reperitur?

R. Non potest. Nam 1. inde sequeretur humanitatem & Verbum in Christo posse duplici adoratione colli: quod tamen fieri non posse Cyrillus negat. 2. Nullus e SS. Patribus meminit hyperduliæ quæ Christi humanitati exhiberi possit: 3. quando res cui per se cultus minor debetur, est conjuncta alteri cui debetur cultus præstantior, minor ille cultus non exhibetur, sed solus præstantior, sic qui Rex est & Comes simul, non honoratur officiis quæ soli comiti exhibenda sunt.

12. *Q.* Debeturne Sanctis una cum Christo in cælo regnantibus aliqua adorationis species; seu quod idem est, aliquis religiosus cultus?

R. Debetur: non minus enim illis, quam quibusdam hominibus adhuc in terra degentibus exhibendus est honor propter excellentiam, quæ, ut in Ecclesiasticis pastoribus & multis hominibus maxime piis, ad religionem spectet.

13. *Q.* Cultus qui Sanctis debetur, estne latriæ cultus?

R. Non est: *Quis enim* (ait Hieronymus adversus Vigilantium) *aliquando martyres adoravit? quis hominem putavit Deum?*

14. *Q.* Quomodo vocatur cultus religiosus qui Sanctis exhibendus est?

R. Is qui Sanctis exhibetur, vocatur cultus *duliæ*: qui vero Virgini Deiparæ, vocatur cultus *hyperduliæ*.

15. *Q.* Debeturne cultus aliquis Sanctorum reliquiis?

R. Debetur; quandam enim quæ ad religionem spectet, dignitatem compararunt ex eo, quod vera fuerint Christi membra, & templum Spiritus sancti, ab ipso ad æternam vitam suscitanda, & glorificanda.

Praxim qua cultus religiosus reliquiis exhibetur, quarto sæculo Vigilantius, sicut & decimo sexto Lutherani & Calvinistæ damnaverunt; sed eum vigi-

vigilantium argumento ex consensu totius orbis petito, hisce verbis confutat Hieronymus. *Male ergo facit Domanus Episcopus, qui super mortuorum hominum Petri & Pauli, secundum nos ossa veneranda, secundum te, vilem pulvisculum, offert Domino Sacrificium, & tumulos eorum Christi arbitratur altaria. Et non solum unius urbis, sed etiam totius orbis errant Episcopi, qui cauponem Vigilantium contemnentes, ingrediuntur Basilicas Martyrum.*

16. Q. Cultus aliquis religiosus debeturne imaginibus sacris.

R. Debetur: nam 1. id post Nicænam II. Synodum Tridentina definiit Sessione 25. ubi hæc habentur: *Eisque* (de sacris imaginibus loquitur), *debitum honorem & venerationem impertiendam.* 2. Quando Iconomachi bellum indixere sacris imaginibus, omnes ubique Christiani eas in templis habebant, eisque quemdam religiosum cultum exhibebant. 3. Imperatoris imagini, quod Imperatorem repræsentet, cultus civilis exhibetur, ergo religiosus exhiberi debet imaginibus quæ rem sacram repræsentant.

Obj. 1. Cultus exhibitus sacris imaginibus videtur idem esse cum eo quod Gentiles Deorum suorum simulacris exhibebant: ergo, &c.

R. Nego ant. Scilicet Gentiles credebant, simulacra sua Deos esse veros: juxta illud Sapientiæ 13. *Appellarunt Deos opera manuum hominum*: aut saltem putabant, Deos suos, saltem per virtutem aliquam, inesse simulacris, quibus thus adolebant: at neutrum de imaginibus, quas colunt, credunt Catholici: hoc est, nec credunt imagines esse Deos, nec aliquam eis inesse virtutem, propter quam cultum mereantur: *Non quod credatur* (inquit Concilium Tridentinum Sess. 25.) *inesse aliqua in eis divinitas, vel virtus propter quam sint colenda, vel quod ab eis sit aliquid petendum, vel quod fiducia in imaginibus sit figenda, sicuti olim fiebat a Gentibus, qui in idolis spem suam collocabant.*

Obj.

Obj. 2. Exodi cap. 20. omnium omnino rerum per se extantium, seu alteri per modum ornamenti non adhærentium, sculptura & pictura prohibentur: ergo & a fortiori imaginum sive sculptarum, sive pictarum cultus.

R. Circa prohibitionem de qua agitur, triplex est Theologorum sententia.

Prima, asserit Deum in antiqua lege non prohibuisse omnium prorsus imaginum usum, sed earum dumtaxat; quæ ad falsum aliquod Numen repræsentandum fierent, quæque, ptoprie loquendo, idola vocantur.

Altera, docet Judæis prohibitum fuisse non tantum inanium Deorum, (ut vult prima sententia) sed etiam Dei veri imaginem effingere. aliarum vero rerum imagines quæ ad latriæ adorationem non effingerentur, Judæis non fuisse prohibitas.

Tertia, contendit prohibitum fuisse Judæis aliquarum rerum, cujuscumque speciei supponantur, imagines sculpere aut pingere: *Non facies tibi sculptile* (inquit Scriptura Exodi 20.) *neque omnem similitudinem, quæ est in cælo desuper, & quæ in terra deorsum, neque eorum quæ sunt in aquis & sub terra.* Eam praxim Judæos ad litteram servasse docent Philo Judæus in libro de Decalogo, & Josephus libro 17. Antiquitatum.

Verum quæstionis illius solutio non est necessaria, ut solvatur argumentum quod nobis objectum est: nempe, dato antecedente, nego conseq. Ratio est, quia præceptum de non effingendis aliquarum rerum imaginibus, erat præceptum mere ceremoniale, & ideo latum, quod Judæi ad Deorum inanium cultum essent maxime propensi: at præcepta mere ceremonialia per Evangelii promulgationem abrogata fuerunt.

Obj. iterum 1. Gregorius Magnus in suis ad Serenum Episcopum Massiliensem Epistolis, docet nullum plane cultum sacris imaginibus exhiberi de-

debere. 2. Libri Carolini damnant Nicænam II. Synodum, quod cultum imaginibus asseruisset. 3. Concilium Francofordiense eandem Nicænam II. Synodum ob eandem rationem proscripsit. 4. Idem factum est a Concilio Parisiensi, quod anno 825. celebratum est: ergo, &c.

R. Ad 1. Gregorius Magnus non alium imaginibus negavit cultum, quam qui etiam in Nova lege primo Decalogi mandato prohibetur: at cultus qui primo mandati Decalogo in Nova lege prohibetur, est cultus latriæ absolutus. Confirmatur ex eo quod Gregorius probet ut ante imagines populi fideles procumbant, eaque exterius faciant quæ honorifici & religiosi cultus sunt argumenta.

R. Ad secundum, tertium, & quartum argumentum, libros qui Carolini dicuntur, Concilium Francofordiense, & Concilium Parisiense, per errorem facti, non autem ex errore juris damnasse Nicænam II. Synodum: scilicet illorum Conciliorum Patres censuerant Nicænam Synodum Latriæ cultum Sanctorum imaginibus detulisse. *Ut* (inquiunt Patres Concilii Francofordiensis, Nicænæ II. Synodi referentes definitionem) *qui imaginibus Sanctorum: ita ut Deificæ Trinitati, servitium aut adorationem non impenderent, anathema judicarentur.*

Ratio vero cur Francofordiensi Concilio ita visum fuerit, petitur ex eo quod Nicænæ Synodo adscripserit opinionem Constantini Episcopi, qui cum suam in Synodo Nicæna sententiam dixerat, usus fuerat eo loquendi modo cui Concilium Francofordiense censuram inurit. At licet illi loquendi modo Nicæna Synodus non contradixisset, nusquam tamen eum probaverat: scilicet in definitione fidei sacra Synodus venerationem honorariam quam asserit imaginibus, aperte distinguit a cultu latriæ qui soli Deo debetur: sic enim habet, *Quanto enim frequentius per imagi-*

nalem

nalem formationem videntur, tanto qui eas contemplantur, alacrius eriguntur ad primitivorum eorum memoriam & desiderium: non tamen ad veram latriam, quæ secundum fidem est, quæque solam naturam divinam decet, impertiendam.

17. *Q.* Cultus qui sacris imaginibus debetur estne absolutus, an vero relativus? hoc est, terminaturne ad imagines, an vero ad prototypa refertur?

R. In intentione honorantis, est relativus. Ratio est 1. quia ita sensisse videtur Nicæna II. Synodus: sic enim Sess. 7. in definitione fidei loquitur: *Imaginis enim honor ad primitivum transit, & qui adorat imaginem, adorat in ea depicti subsistentiam.* 2. Eadem est Concilii Tridentini doctrina: scilicet Sessione 25. definit 1. Imagines non honorari *quod credatur inesse aliqua in his divinitas, vel virtus propter quam sint colendæ.* Definit 2. ideo eas honorari, *quoniam honos, qui eis exhibetur, ad prototypa refertur.* Definit. 3. quod *per imagines quas osculamur, & coram quibus caput aperimus, & procumbimus, Christum adoremus, & Sanctos, quorum illa similitudinem gerunt, veneremur.*

PARS QUINTA.

De Deo Authore Legum.

Nota. Agendum est hic 1. de Lege in communi: 2. de lege æterna: 3. de Lege naturali: 4. de lege Divina: 5. de Lege Ecclesiastica: 6. de Lege Civili.

CAPUT PRIMUM.

De Lege in communi.

1. *Quæst.* Quid est lex in communi?
R. Lex definitur, Ordinatio rationis

nis ad commune bonum ab eo qui curam perfectæ communitatis habet, promulgata.

2. Q. Valetne allata legis definitio?

R. Valet. Nam 1. convenit omni legi, sive sit naturalis, sive sit divina; sive sit humana. 2. Convenit soli legi, nempe quatenus est *ad bonum*, differt ab eo omni quod ordinem justitiæ perturbat: prout vero refertur ad bonum *commune*, discrepat a præcepto, quod quidem respicit bonum privatorum, ut privati sunt; prout vero dicitur *promulgata ab eo qui curam habet perfectæ communitatis*, differt a statutis, quæ in civitatibus non sufficientibus sibi, vel in Congregationibus, tum Ecclesiasticis, sive sæcularibus, sive regularibus, tum laicis ferri solent.

3. Q. A quo lex condi debet?

R. A solo perfectæ communitatis Superiore: quia illi soli convenit potestas jurisdictionis ad promovendum commune bonum. Nomine autem perfectæ Communitatis intelligitur ea quæ sibi sufficit ad finem, ad quem fuit instituta.

4. Q. Lex non promulgata obligatne subditos?

R. Non obligat: quia sine debita promulgatione non censetur sufficienter subditis cognita.

5. Q. Promulgatio estne de essentia legis?

R. Non est: quia promulgatio supponit legem esse jam conditam; non enim aliud est, quam debita illius ad subditos, servatis servandis, applicatio. Quænam autem sint quæ servanda sunt, pendet ex regnorum & provinciarum receptis consuetudinibus.

CAPUT II.

De Lege æterna.

1. *Quæst.* Lex æterna quomodo definitur?

R. Definitur, Ratio suprema directiva omnium actionum & motionum.

2. Q.

2. Q. Quinam est sensus allatæ definitionis?

R. Lex æterna dicitur 1. *Ratio*, quia est ordinatio mentis mediorum ad finem. Dicitur 2. *Suprema*, quia est ultima regula ad quam omnia agenda exigi debent, sicut primum principium est ultima regula ad quam quæcumque cognoscenda in speculativis reducuntur. Dicitur 3. *directiva omnium actionum & motuum*: quia versatur circa actiones & motiones; scilicet actiones & motiones sunt media per quæ creatura quælibet tendit ad debitum finem.

3. Q. Lex æterna estne omnibus nota sub ratione legis æternæ?

R. Non est, quia multi sunt qui Dei in quo est illa lex, existentiam non cognoscunt, nec distincte norunt aliquid quod sit æternum.

4. Q. Lex æterna estne omnibus nota in genere?

R. Est: scilicet nullus est qui non norit incommutabilem aliquam legem, ut sunt prima & communissima morum principia, cujusmodi sunt hæc duo: *Bonum est agendum*, *Malum est vitandum*.

5. Q. Lex omnis derivaturne ab æterna tanquam a causa?

R. Derivatur: quia primum in unoquoque genere est causa cæterorum: ergo cum lex æterna sit omnium prima, est enim *summa ratio*; est causa aliarum omnium legum.

Obj. Lex fomitis quæ inclinat ad malum, est vera lex, juxta illud Apostoli Rom. 7. *Sentio in membris meis legem repugnantem legi mentis meæ*; sed hæc non derivatur ab æterna lege: ergo &c.

R. Dist. ant. Est lex æquivoce: in quantum scilicet movet & impellit voluntatem, conc. ant. est lex vere & proprie, nego ant. Scilicet inclinat ad malum: lex vero (ut superius dictum est) ad bonum debet inclinare; alioquin enim non erit lex.

6. Q. Omnia subjiciunturne æternæ legi?

R. Subjiciuntur: quia Deus rebus omnibus ad nor-

normam æternæ legis, indidit instinctum per quem in finem sibi convenientem ferantur: unde est illud Augustini in libro 16. de Civit. Dei, cap.12. *Nihil a legibus summi Creatoris, Ordinatorisque subtrahitur, a quo pax universitatis administratur.*

Obj. Peccata non subjiciuntur æternæ legi, contra illi adversantur: ergo, &c.

R. Dist. ant. Legi dirigenti, conc. ant. permittenti, nego ant. Hinc est illud Augustini de Angelo prævaricatore in lib. 19. de Civit. Dei, cap. 13. *In veritate non stetit, sed veritatis judicium non evasit; quia in ordinis tranquillitate non remansit, nec ideo tamen a potestate ordinatoris effugit.*

7. *Q.* Quodnam est primum & præcipuum legis æternæ mandatum?

R. Est ut debitus ordo in rebus & actibus servetur: *Æterna lex* (ait Augustinus in libro 1. de libero arbitrio, cap. 6.) *est ea, qua justum est ut omnia sint ordinatissima*: aut (ut idem sanctus Doctor docet libro 22. contra Faustum, cap. 24.) *Lex æterna est ratio divina, vel voluntas Dei ordinem naturalem conservari jubens, perturbari vetans.* Ordo vero naturalis (ut observat idem Augustinus) fert, ut inferiora superioribus subjiciantur, creaturæ Deo, entia corporea spiritualibus, & ita de aliis.

CAPUT III.

De Lege Naturali.

1. *Quæst.* QUomodo definitur lex Naturalis?

R. Definitur: *Participatio legis æternæ, creaturæ rationali per inspirationem luminis & amoris impressa.*

2. *Q.* Valetne allata legis naturalis definitio?

R. Valet. Nempe 1. quatenus est *participatio legis æternæ*, convenit cum omnibus legibus positivis: omnes enim, si justæ sunt, ab æterna derivantur. 2. Per hanc vocem, *impressa*, differt ab iisdem positivis

tivis legibus: harum ſcilicet nullum eſt menti noſtræ inditum veſtigium. 3. Hæc verba, *Per inſpirationem luminis & amoris*, exponunt duo legis naturalis officia, in eo poſita, quod lex naturalis oſtendat bonum, & ad illud per modum præcepti & cujuſdam ſuaſionis inclinet.

3. Q. Eſtne diſcrimen aliquod inter Synderesim, conſcientiam, & naturalem legem?

R. Eſt. Nam 1. Synderesis inclinat ad aſſentiendum principiis practicis, ut ſunt iſta: *Bonum eſt agendum, malum eſt fugiendum*: e contra lex naturalis *per ſe* non inclinat ad illum aſſenſum, ſed eum dumtaxat præcipit. 2. Differt a conſcientia, quod hæc, ſit de agendis aut vitandis hic & nunc: lex vero naturalis ſit de agendis aut vitandis in genere tantum.

4. Q. Exiſtitne lex naturalis?

R. Exiſtit: ſcilicet indita ſunt nobis quædam boni cognitio & amor: unde Scriptura docet, prævaricatores eſſe quicumque peccant: *Prævaricantes* (inquit Propheta Rex, Pſalm. 118.) *reputavi omnes peccatores terræ*.

5. Q. Eſtne in lege naturali aliquod primum principium ad quod cætera præcepta reducantur?

R. Eſt aliquod in cognoſcendis, iſtud nempe: *Impoſſibile eſt idem eſſe ſimul & non eſſe*; ergo & in agendis: quia ſicut debet eſſe aliqua prima regula cognitionis, ita & debet eſſe actionis; Iſta nimirum quæ cuique per ſe nota eſt: *Bonum eſt faciendum, & malum fugiendum*:

6. Q. Omnes actus virtutum ſuntne de lege naturali?

R. Sunt, ſi actus illi ſumantur in genere: nempe rationi ſunt conſentanei, & ad eos eadem inclinat ratio. Si vero ſumantur in ſpecie; omnes non ſunt de lege naturali: ſcilicet ſic accepti, non ſunt ſemper rationi conformes, quia cuique ſtatui non conveniunt: ſic virginitas conjugatis, ut conjugati ſunt, non convenit: tenentur nimirum ad conjugale debitum, ſi exigatur.

7. Q.

7. Q. Lex naturalis estne una apud omnes?

R. Est una, quoad prima & communia principia: *Bonum est faciendum; malum autem fugiendum*: sumpta vero secundum conclusiones particulares, saltem remotas, non est una apud omnes: nempe conclusiones particulares remotæ, falso a plerisque deducuntur ex primis principiis: sic ex isto generali principio, *Furari non licet*, sequitur quidem Usuram esse prohibitam; cum a parte rei sit furtum proprie dictum: sed tamen ea conclusio non est apud omnes una.

8. Q. Lex naturalis estne immutabilis?

R. Est prorsus immutabilis, quia objectum illius mutari non potest; seu fieri non potest ut quod vetat, sit licitum; & quod præcipit, sit malum.

9. Q. Potestas humana potestne dispensare in iis quæ sunt legis naturalis?

R. Non potest: quia inferior est lege naturali: inferior autem non potest solvere quod ligatum est a superiore.

Obj. 1. Ecclesia dispensat in votis, quorum tamen obligatio est de jure naturali: nimirum præscribit ratio, ut compleantur quæ Deo promissa sunt: ergo, &c.

R. Dist. ant. Ecclesia dispensat improprie, conc. ant. proprie, nego ant. Hoc est, Ecclesia non eximit reum voti ab illius executione, stante lege voti; sed declarat voti legem non stare, seu non obligare in quibusdam particularibus circumstantiis. Ita sanctus Thomas.

Obj. 2. Est de lege naturali ut alienum, invito Domino, non detineatur, in hoc tamen potestas civilis dispensat per legem præscriptionis: ergo, &c.

Resp. Nego ant. Nimirum, alienum per præscriptionem desinit esse alienum; hoc est, potestas civilis cui commissa est, propter utilitatem publicam, bonorum dispensatio, transfert per præscriptionem dominium rei, quæ ante præscriptionem erat aliena.

10. Q.

10. Q. Deus poteſtne diſpenſare in lege naturali?

R. Non poteſt: alioquin enim ageret contra legem æternam, quæ vetat ne licitum fiat quod per ſe eſt illicitum, & jubet ut id fiat quod recta ratio præſcribit. Repugnat vero ut Deus quidpiam tentet contra legem æternam; id enim infinitæ illius ſapientiæ adverſatur.

Obj. Deus non ſemel diſpenſavit in lege naturali; Et quidem 1. cum Abrahamo, cui præcepit ut filium innocentem occideret. 2. cum Oſea, cui juſſit ut ex meretrice filios generaret. 3. cum Iſraelitis, ut Ægyptiorum vaſa aurea & argentea furarentur. 4. cum iiſdem Iſraelitis, ut cum alienis fœnerarentur. 5. cum iiſdem Iſraelitis, ut dimitterent uxores. 6. cum Patriarchis veteribus, quibus polygamiam indulſit. 7. cum obſtetricibus Ægyptiis quarum mendacium compenſavit, ergo Deus poteſt in lege naturali diſpenſare.

Reſp. Diſt. ant. Deus non ſemel in lege naturali diſpenſavit diſpenſatione improprie dicta, ſubtrahendo nimirum actum aliquem ex materia legis naturalis, conc. ant. diſpenſavit diſpenſatione proprie ſumpta; hoc eſt, actum non ſubtrahendo legi naturali, ſeu actu remanente legis naturalis materia, nego ant.

Et quidem 1. occiſio Iſaaci licet innocentis non erat vetita lege naturali, Deo qui necis & vitæ dominus eſt, eam præcipiente, e contra eo in caſu præcipit ratio ut innocens occidatur.

2. Uſus mulieris, etiam non conjunctæ, ad procreationem prolis, deſinit eſſe materia legis naturalis, cum Deus (ut, teſte ſancto Thoma, Oſeæ reſpectu contigit) muliebris corporis dominium in virum aliquem transfert. Præterea dici poteſt Oſeam cum muliere fornicaria prius contraxiſſe nuptias, quam illa ad prolis generationem frueretur.

3. Vaſorum ex Ægyptiis ablatio, deſiit in caſu de

de quo agitur, esse furtum: quia Deus, supremus rerum omnium dominus, eorum dominium transtulit in Israelitas, eisque in pœnam peccatorum Ægyptios spoliavit.

4. Fœnus cum alienis, permissum est Judæis ad duritiam cordis: sed tunc non desiit esse peccatum. Idem dicendum est de uxorum dimissione quæ divinitus Judæis indulta fuit.

5. Polygamia in Patriarchis desiit esse materia legis naturalis: tunc enim tantum est contra legem naturalem, cum absolute necessaria non est ad propagandum Dei populum non autem cum, accedente expresso Dei mandato, fuit, ut contigit Patriarcharum tempore, necessaria. Præterea multi contendunt polygamiam non esse contra legem naturalem, sed tantum contra positivam legem in Evangelio promulgatam. *Tunc* (inquit Augustinus) *peccatum non erat, quando mos erat.*

6. Deus non compensavit mendacium obstetricum Ægyptiarum, sed earum dumtaxat intentionem; quæ quidem non alia fuit, quam ut prodessent Hebræorum masculis, quos Pharao inique & contra leges omnes præfocari jusserat: seu (ut clarius loquamur) benevolentia quæ in eo facto emicuit, non fallacia; benignitas mentis, non iniquitas mentientis temporali mercede, quæ non est merces proprie dicta, remunerata fuit. Ita docet Augustinus contra Faustum Manichæum.

II. Q. Lex naturalis potestne ex hominum cordibus omnino deleri?

Resp. 1. Deleri non potest, quoad universalissima præcepta: scilicet universalissima præcepta se habent in practicis, sicut se habent in speculativis prima principia: ergo quemadmodum prima principia, &c. De lege naturali secundum ejusmodi respectum considerata intelligitur hæc Augustini sententia in libro 2. Confess. cap. 4. *Lex scripta est in cordibus hominum quam nec ulla quidem delet iniquitas.*

Resp. 2. Deleri potest secundum principia communia quæ non multum distant ab universalissimis; scilicet non pauci reperti sunt qui errarunt circa Decalogum: Gentiles enim omnes probarunt idololatriam; veteres Germani crediderunt furtum esse licitum; Priscillianistæ mendacio & perjurio patrocinati sunt; Plato uxorum communitati favit, ita ut vir pro libito aliena uxore frueretur ad multiplicandum Reipublicæ populum.

Resp. 3. Deleri a fortiori potest secundum conclusiones quæ valde remotæ sunt a primis morum principiis: *Quantum vero* (ait sanctus Thomas 1. 2. q. 94. art. 6.) *ad alia præcepta secundaria, potest lex naturalis deleri, de cordibus hominum, vel propter malas persuasiones, eo modo, quo etiam in speculativis errores contingunt circa conclusiones necessarias; vel etiam propter pravas consuetudines & habitus corruptos; sicut apud quosdam non reputabantur latrocinia, peccata; vel etiam vitia contra naturam, ut etiam Apostolus dicit ad Rom.* 1.

CAPUT IV.

De Lege positiva Divina.

1. *Quæst.* QUomodo definitur lex positiva Divina?

R. Definitur lex quæ libere a Deo sancita est, ut homines sub æterna lege per Fidei, Spei, Charitatis, & quarumdam ceremoniarum praxim obedienter viverent.

2. *Q.* Quotuplex est lex positiva divina?

R. Duplex, Vetus & Nova. Illa, Judæis olim per Moysem data fuit; ista e contra omnibus hominibus per Christum. Illa, Vetus Testamentum; ista vero, Novum appellatur: utraque in nostris Bibliis continetur.

3. *Q.* Lex vetus fuitne bona?

R. Fuit,

R. Fuit, juxta illud Apostoli ad Rom. 7. *Lex quidem, sancta & mandatum sanctum, & justum & bonum:* nec mirum; nihil enim lex antiqua præcipit, quod non sit rationi conforme.

Obj. 1. Ezechielis cap. 20. Deus sic loquitur: *Dedi eis præcepta non bona:* ergo, &c.

R. 1. Dist. ant. Dedi permissive, conc. ant. Scilicet (ex Hieronymo) textus ille debet intelligi de iniquis Gentilium legibus: dedi positive, nego ant.

R. 2. Dist. ant. Præcepta non bona, comparative ad legem novam, conc. ant. absolute & simpliciter, nego ant. Ita Greg. Magnus lib. 28. Moral. cap. 7.

Obj. 2. Lex vetus (ex Apostolo ad Hebræos 8.) non vacavit culpa: ergo, &c.

R. Dist. ant. Culpa improprie sumpta, tum quod relinqueret in culpa, tum quod per accidens esset occasio peccati: nitimur enim in vetitum, conc. ant. culpa proprie sumpta, nego ant. *Quid ergo dicemus* (ait Apostolus ad Rom. 8.) *lex peccatum est: absit.*

Obj. 3. Ex Apostolo ad Rom. 7. peccatum per legem reviviscit; ergo non erat bona.

R. Dist. ant. Reviviscit *per accidens*, conc. ant. cum enim non subministraret gratiam, homo corruptus ex ea sumpsit occasionem peccandi: reviviscit *per se*, nego ant.

4. *Q.* Lex vetus fuitne perfecta?

R. Non fuit. Nam ex Apostolo ad Galatas 2. satis non fuit ad conferendam hominibus justitiam.

Obj. Plures in antiqua lege veram justitiam consecuti sunt: ergo fuit perfecta.

R. Dist. ant. Vi fidei in Christum, conc. ant. vi antiquæ legis, nego ant. Unde de justis qui sub lege veteri vixerunt, hæc ait Augustinus in libro 3. ad Bonifacium cap. 3. *Nondum nomine, sed reipsa fuerunt Christiani.*

5. *Q.* Cur lex vetus data fuit hominibus?

R. Data est 1. ut eos pœnarum metu à flagitiis & facinoribus deterreret: 2. ut revocaret in mentem legem naturalem, quam homines ex suis cordibus majori ex parte deleverant: 3. ut homines ad Christi fidem disponeret; unde ad Galatas 3. vocatur *Pedagogus noster in Christo.*

6. *Q.* Quinam est author veteris legis?

R. Deus ipse: id nimirum asseritur Exodi capite 24. necnon Lucæ 2. & pluribus aliis Scripturæ locis.

Obj. Lex vetus sæpe Moysi in Scripturis tribuitur: unde vulgo appellatur lex Moysi ergo non est a Deo.

R. Dist. ant. Tribuitur Moysi tamquam promulgatori, conc. ant. tanquam authori, nego ant. Nempe hæc habentur Levitici 24. *Locutusque est Dominus ad Moysem, dicens: Hic est ritus leprosi,* &c.

7. *Q.* Lex vetus datane fuit Moysi immediate a Deo?

R. Data non fuit, juxta illud actorum 7. *Qui accepistis legem in dispositione Angelorum.*

Obj. 1. Is qui cum Moyse locutus est, Deus in Scripturis dicitur; ergo, &c.

R. Dist. ant. Dicitur Deus, quod Dei nomine locutus sit, conc. ant. quod vere Deus fuerit, nego antecedens.

Obj. 2. Dicitur de Moyse quod Dominus sanciens legem *facie ad faciem* cum eo locutus sit: ergo, &c.

R. Dist. ant. secundum populi opinionem, conc. ant. in rei veritate, nego ant. Ita Augustinus libro 12. in Genesim.

8. *Q.* Quibus hominibus data fuit lex antiqua?

R. Solis Israelitis, seu Jacobi posteris: idque vi solius promissionis quæ Patriarchis de Messia divinitus facta fuerat.

9. *Q.* Aliæ ab Israelitis gentes tenebanturne servare veterem legem?

R. Tenebantur quoad præcepta moralia quæ in Decalogo continentur; quia juris sunt naturalis, quod

quod quidem omnes homines obligavit semper : non tenebantur vero quoad præcepta ceremonialia & judicialia, quia non eis, sed solis Israelitis a Deo imposita fuerant.

10. Q. Alii a Judæis populi poterantne salvari, licet Moysis legem non amplecterentur?

R. Poterant; scilicet sola lege naturali tenebantur: unde si qui ex auxilio gratiæ, cum fide saltem implicita in Christum, legem naturalem servaverint, justitiam consecuti sunt; proindeque, salutem adipisci potuerunt.

11. Q. Lex vetus estne abrogata?

R. Est, Nempe non sancita fuerat ut esset perpetua, sed tantum donec Christus ad quem erat Pædagogus, mortis suæ sacrificium obtulisset: unde Apostolus ad Hebræos cap. 7. sic loquitur: *Translato sacerdotio, necesse est ut legis translatio fiat.*

Obj. Lex vetus adhuc stat ac viget quoad præcepta moralia: nempe quoad Decalogum: ergo non est prorsus abrogata.

R. Dist. ant. Stat & viget quoad præcepta moralia, vi legis naturalis ad quam pertinent illa præcepta, conc. ant. vi legis antiquæ, nego ant.

12. Q. Quandonam abrogata fuit lex antiqua?

R. In Christi morte: de illius nimirum abrogatione Patres exponunt illud Christi morientis verbum, *Consummatum est;* hoc est, finem habent quæ me futurum prænuntiabant, quæque legis novæ a me sanciendæ umbra erant & figura.

13. Q. Lex antiqua statim post Christi passionem fuitne mortifera? hoc est, potuitne quoad ceremonialia præcepta aliquandiu sine peccato observari?

R. Fuit quidem (ut mox dictum fuit) mortua, sed non statim fuit mortifera: scilicet Apostoli pro loco & tempore, œconomiæ causa sed non ex necessitate salutis, nonnullos illius ritus aliquandiu servarunt: nempe Paulus Timotheum ex matre Judæa natum circumcidit, Actorum 16. Et cap. 22.

suadente Jacobo, idem Apostolus Jerosolymis usus est legali purificatione, id autem (hoc est, observatio legis) per aliquod post Christi passionem tempus, solis Judæis ad fidem Christianam conversis, non autem Gentilibus qui fidem amplexi fuerant indultum est: unde Paulus ad Galatas 5. hæc scribit: *Si circumcidamini, Christus nihil vobis proderit*.

14. Q. Quotuplicis generis præcepta fuerunt in lege Mosaica?

R. Triplicis: Moralia nimirum quæ aut expresse in decalogo continentur, aut ad eum reducuntur: ceremonialia quibus præscripti erant ritus ad externum Dei cultum adhibendi: Judicialia tandem, quibus forma jus populo dicendi mandata fuerat.

15. Q. Quid est lex Nova?

R. Quæ a Jesu Christo sancita est, quæque tum in Evangeliis, tum in Actis & Epistolis Apostolorum, & Apocalypsi, tum in unanimi Patrum traditione continetur: Nova vero vocatur, quod veteri successerit tanquam lux umbræ & veritas figuris.

16. Q. Quandonam lex Nova fuit solemniter promulgata?

R. Die sacra Pentecostes quæ contigit post Christi mortem; tunc enim Apostoli, recepto Spiritu sancto, fidei in Christum necessitatem palam prædicarunt, eumdem Christum Messiam esse lege promissum declararunt, institutoque ab ipso baptismate credentes consignarunt.

17. Q. Quotuplicis generis sunt præcepta in lege Nova?

R. Triplicis: Moralia nimirum quæ in Decalogo vel explicite, vel implicite continentur: ceremonialia cujusmodi sunt essentiales Sacramentorum ritus; & tandem judicialia, non quidem determinata in specie, ut erant in lege veteri, sed in genere tantum, quatenus scilicet fideli-

bus præscriptum est, ut Ecclesiam tanquam matrem & judicem audiant, juxta illud Christi in Evangelio Matth. 18. *Si Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut Ethnicus & publicanus.*

CAPUT V.

De Lege Humana in genere.

1. *Quæst.* QUænam est materia legum humanarum?

R. Res spirituales non sunt materia legum Civilium, quia leges civiles per se non habent pro fine populorum æternam salutem, sed temporalem tantum, & externam eorum pacem ad quam res spirituales nullum ordinem dicunt: e contra res spirituales, utpote salutem æternam promoventes, sunt materia legum Ecclesiasticarum.

2. *Q.* Lex humana estne tantum de actibus externis, an etiam de internis?

R. Est etiam de internis. Et quidem 1. Cum habent essentialem connexionem cum externis, sicut attentio interna cum horis Canonicis, aliisque orationis speciebus. 2. Cum se habent per modum dispositionis ad externos actus, ut pietas, & status gratiæ ad Communionem Eucharisticam. 3. Cum produntur per externos actus, sicut hæresis mente præconcepta & quæ signis exterioribus exprimitur.

4. Cum se habent per modum finis respectu externorum actuum, hoc est, cum actus externi præcipiuntur ad aliquem finem internum, ut jejunium pro obtinenda pace. 5. Tandem nonnunquam actus interni, ratione sui & per se præcipiuntur, ut cum concilia jubent ut fidei definitiones a se promulgatæ credantur.

Obj. Nec Ecclesia, nec Politica judicant de actibus internis, sed de externis tantum: ergo, &c.

R. Dist. ant. quantum ad vim externam coa-

ctivam, conc. ant. quantum ad vim directivam, nego ant.

3. Q. Quinam legibus humanis tenentur?

R. 1. Legislatores quoad vim directivam; scilicet par est ut caput cum membris cohæreat, ubi agitur de communi bono: non autem quoad vim coactivam: quia (ut supponitur) Legislatores non habent superiorem a quo per pœnas cogi possint.

2. Clerici, salva Ecclesiarum immunitate tenentur politicis legibus, juxta illud Apostoli ad Titum, cap. 3. *Admone illos Principibus & potestatibus subditos esse, dicto obedire:* nec mirum, non enim sunt tantum clerici, sed etiam cives.

3. Subditi extra regnum degentes tenentur legibus personalibus: hæ nimirum personam ubicumque degat, comitantur; hinc subditus ubicumque sit, non potest bellum in suum Principem movere.

4. Peregrini & advenæ non tenentur quidem patriis legibus, quæ non sunt personales; quia Legislatoris jurisdictio extra proprium territorium non extenditur. Sed tenentur legibus locorum in quibus diversantur; ibi enim lex ligat; ubi persona forum sortitur.

4. Q. Leges tum Canonicæ tum Civiles obligantne in foro interiori?

R. Obligant. Et quidem 1. Canonicæ: cum is qui Ecclesiam audire noluerit, haberi debeat, ex Christi mandato, tanquam Ethnicus & Publicanus. 2. Civiles quoque, juxta illud Apostoli ad Romanos 13. *Itaque qui Potestati resistit, Dei ordinationi resistit: qui autem resistunt, ipsi sibi damnationem acquirunt.*

Obj. Potestas civilis est mere temporalis: ergo non obligat in foro conscientiæ.

R. Dist. ant. Temporalis est ratione objecti, quippe versatur tantum circa res fluxæ ac labentis naturæ, conc. ant. ratione debiti quod imponit, nego ant.

Est

Est enim potestas quæ emanat a Dei potestate: juxta illud Apostoli Rom. 13. *Non est potestas, nisi a Deo.*

5. Q. Quandonam leges humanæ obligant sub pœna peccati mortalis; quandonam vero sub pęna peccati venialis tantum?

R. Obligant sub pęna peccati lethalis, cum materia præcepta, est gravis; sub veniali vero, cum levis est. Dignoscitur vero esse gravis tum ex pęna quæ prævaricatoribus infligitur, tum ex modo quo exprimitur; ut cum dicitur. *Sub interminatione divini judicii*, tum ex scandalo quod ex infractione legum oriretur. Cum autem dubium est, an materia sit gravis, illud axioma, *In dubiis semitam debemus eligere tutiorem*, mandari debet executioni.

6. Q. Lex quæ nullo modo est præceptiva, aut prohibitiva, sed mere pęnalis, obligatne in foro conscientiæ?

R. Non obligat, si quæ sit ad culpam modo non sit alia lex aut naturalis, aut humana, quæ actum prohibeat; sed obligat tantum ad subeundam pœnam post judicis declarationem, sed non antea.

7. Q. Lex fundata in falsa præsumptione obligatne in conscientia?

R. Non obligat: quia tunc Legislator censetur non habuisse intentionem obligandi: nisi tamen id fiat in casibus qui ut plurimum accidunt: tunc enim Legislator ad vitanda incommoda, habet propter bonum publicum intentionem obligandi eos etiam in quibus causa legis locum non habet, ut cum jubetur ne quis noctu armatus incedat.

8. Q. Quot modis lex humana potest mutari?

R. Mutari potest 1. per Epixiam: 2. per dispensationem: 3. per privilegium, 4. tandem per tolerantiam, derogationem, abrogationem, irritationem.

9. Q. Licetne Superiori sine causa dispensare?

R. Non licet: quia alioquin peccat contra fidem quam aut Ecclesiæ, aut Reipublicæ debet; data nimirum est ei potestas, non ad destructionem, sed ad ædificationem.

11. Q. Subditus, potestne in foro conscientiæ, uti dispensatione quæ sine legitima causa sibi concessa fuerit?

R. Non potest, quia lex, illius respectu, viget, nec enim ab ea censetur exemptus.

12. Q. Actus qui facti fuerint ex dispensatione quæ sine causa fuit concessa, valentne aliquando?

R. Valent. Sic matrimonium quod intra quartum gradum celebratum fuerit valet etiamsi dispensatio sine causa legitima concessa fuerit; in eo enim casu, & aliis similibus dispensatio est pro actu valido, quamvis non pro licito.

13. Q. Quid est Consuetudo?

R. Est jus moribus utentium introductum, ubi lex ipsa deficit, vel cum ejus sensus dubius est.

14. Q. Quandonam consuetudo vim habet legis.

R. Cum generalis est, aut cum est in usu in locis, in quibus utens degit; nihilque continet quod naturali, aut divinæ positivæ legi adversetur.

15. Q. Quandonam consuetudo censetur abrogare legem?

R. Cum legitime præscripta fuerit: tunc enim efficit ut lex abeat in desuetudinem; sed ad id tres conditiones requiruntur. 1. Ut consuetudo non sit contra jus naturale, aut divinum positivum. 2. Ut Legislator aut illius ministri, ei non contradixerint. 3. Ut a legitimo tempore, hoc est, ad præscriptionem requisito sit in usu.

CAPUT VI.

De Lege humana in specie.

1. *Quæst.* Quotuplex est lex humana?

R. Duplex, Civilis & Canonica. Prima,

ma, versatur circa media quibus communi civium, & Reipublicæ tranquillitati consulatur. Altera, versatur circa media quibus fideles ad æternam salutem promoveantur.

2. Q. Potestas Ecclesiastica potestne leges condere.

R. Potest. Nam. 1. vi potestatis illius Apostoli in Concilio Jerosolymitano prohibuerunt gentibus ad fidem conversis ne idolothytis vescerentur, jusseruntque ut a suffocato & sanguine temperarent, licet nec lex naturalis, nec divina id prohibeant. 2. Eadem facultate quovis sæculo usa est Ecclesia in Conciliis tum generalibus, tum provincialibus, ut patet ex innumeris canonibus, qui ad meram disciplinam pertinent, quovis pariter sæculo fideles eam in Ecclesia facultatem agnovere; quippe qui tantum abest, ut vel ipsi Principes de oneribus sibi ab Ecclesię Pastoribus impositis conquesti sint, quin potius eis humiliter sese subjecerunt, ut patet in legibus circa matrimonium, innumerasque res alias ab Ecclesia sancitas.

3. Q. Unde Ecclesia habet facultatem condendi leges?

R. Ab ipsomet Christo qui de Pastoribus a se constitutis, & postea ab Ecclesia, apud quam est fidei & missionis depositum, constituendis, hæc ait: *Qui vos audit, me audit: qui vos spernit, me spernit*: nec mirum; cum enim Pastores Spiritus sanctus posuerit regere Ecclesiam Dei, par fuit ut illis facultatem daret statuendi regulas, quibus Dei cultus promoveatur, serventurque lata ab ipsomet Christo mandata.

4. Q. Lex ecclesiastica obligatne ante promulgationem?

R. Non obligat, quia licet sciatur condita, Legislator non censetur velle ut obliget, antequam, servatis servandis, promulgetur.

5. Q. Lex Ecclesiastica quæ a saniori & majori provinciarum parte acceptata non fuit, habetne vim legis?

 R. Non

R. Non habet: propter enim eam rationem nova disciplina, quam Concilium Tridentinum invexit, vim legis non habet in multis orbis provinciis: *Leges* (inquit Gratianus Canone, *In illis* §. de legibus) *instituuntur: cum promulgantur; firmantur autem, cum moribus utentium comprobantur.* Vide in Institutionibus Animadversiones in opinionem asserentem, vim Legis pendere a populi acceptatione.

6. *Q.* Potestas Civilis habetne facultatem condendi leges.

R. Habet: id enim aperte supponit Apostolus ad Romanos 13. *Omnis* (inquit) *anima Potestatibus sublimioribus subdita sit: non est enim potestas, nisi a Deo.*

7. *Q.* Lex Civilis obligatne antequam promulgetur.

R. Non obligat, idque propter rationem datam ad tertium quæsitum.

8. *Q.* Populi possuntne justas Principum leges non acceptare?

R. Non possunt, quia in iis quæ justa sunt, tenentur Principibus obedire: unde Clerus Gallicanus ad Comitia generalia anno 1700. coactus merito proscripsit hanc propositionem: *Populus non peccat, etiamsi absque ulla causa non recipiat legem a Principe promulgatam.*

PARS SEXTA.

De Deo Anthore Gratiæ.

Nota. GRatia inde nomen accepit quod gratis detur. Sumitur vero tribus modis. 1. late, nimirum pro eo omni quod gratis datur sive sit naturale, sive sit supernaturale, eo sensu creatio dici potest gratia: 2. stricte, nempe pro beneficiis supernaturalibus, sive sint ex Christi meritis, sive non sint: sic dona Adamo innocenti concessa, appellantur gratiæ nomine. 3. strictissime pro-

pro beneficiis supernaturalibus quæ homini lapso ex Christi meritis conferuntur. Gratia in hoc ultimo sensu sumpta, dividitur in actualem & habitualem: de utraque hic a nobis est dicendum: Nomine vero gratiæ actualis intelligitur actio divina per quam creatura rationalis adjuvatur ad operationes quæ naturales illius vires superant, quæque ad æternam illius salutem ordinantur.

CAPUT PRIMUM.

De necessitate Gratiæ Actualis.

Nota. GRatia actualis potest esse necessaria vel ad cognoscendum Verum, vel ad agendum Bonum. Verum autem & Bonum duplicis sunt ordinis, naturalis nimirum, & supernaturalis. Primum nullum dicit respectum ad æternam hominis salutem; alterum e contra ad eam refertur. De necessitate gratiæ ad verum cognoscendum, & bonum agendum secundum duplicem illum ordinem consideratum hoc in capite dicendum nobis incumbit.

§. I.

De necessitate Gratiæ ad cognoscendum verum.

1. *Quæst:* VErum ordinis supernaturalis potestne cognosci sine gratia?

R. Non potest: quia intellectus creatus non habet sine gratia proportionem cum vero supernaturali: scilicet diversi prorsus sunt ordinis.

2. Q. Homo potestne sine gratia elicere actum fidei prout oportet.

R. Non potest: quia elicere actum fidei, *prout oportet*, est eum ita elicere, ut fiat satis præcepto credendi: sed homo sic eum elicere non potest, quia per præceptum credendi imperatur actus fidei supernaturalis, hoc est, qui ad æternam salutem refe-

referatur & ad justificationem disponat.

3. Q. Homo potestne sine gratia habere imperfectum saltem fidei desiderium?

R. Non potest. Nam 1. Concilium Arausicanum II. Can. 5. ita contra Semipelagianos definiit. 2. Apostolus in Epistola ad Philippenses cap. 2. non minus Dei gratiæ tribuit imperfectum rei supernaturalis desiderium, quam perfectam illius voluntatem: *Operatur* (inquit) *velle & perficere*.

4. Q. Cogitationes de amplectenda fide, quæ mentem subeunt, audita Evangelii prædicatione, possuntne haberi sine gratia?

R. Non possunt, juxta illud Apostoli 2. ad Cor. 3. *Non sumus sufficientes cogitare aliquid a nobis, quasi ex nobis, sed sufficientia nostra ex Deo est*.

5. Q. Liberum arbitrium potestne actu mere naturali iis assentiri quæ fides docet?

R. Non potest: quia assentiri iis quæ fides docet, est assentiri propter divinam revelationem: atqui liberum arbitrium non potest sine gratia, propter divinam revelationem iis assentiri quæ fides docet: motivum enim divinæ revelationis, est motivum omnino supernaturale.

6. Q. Gratia quæ ad fidem requiritur, estne gratia intellectus simul & voluntatis?

R. Est: quia intellectus & voluntas concurrunt ad actum fidei: ille quidem, cogitando; ista vero, assentiendo: scilicet ut Augustinus ait in libro de prædestin. SS. cap. 2. *Credere nihil aliud est, quam cum assensione cogitare*.

7. Q. Gratia fidei estne gratia prima quæ ordinem dicat ad salutem?

R. Non est prima gratia, si nomine fidei intelligitur assensus quem intellectus præbet revelatis: scilicet assensum illum præcedunt desiderium audiendi Evangelium, cogitationes de credendo, pius affectus erga revelata, ex iis vero neutrum haberi potest sine gratia.

8. Q. Gratia estne necessaria ad cognoscendum.

dum verum speculativum ordinis naturalis ?

R. Non est necessaria ad cognoscendum quodcumque verum mere speculativum; hoc est, quod ad agendum non movet: quia Gentiles sine gratia quæ per Christum datur, multas veritates tum metaphysicas, tum physicas, tum morales cognoverunt, ut ex eorum libris patet. Est tamen necessaria ut omnes illæ veritates *collective* sumptæ cognoscantur: quia ad hoc tolli debent varia impedimenta quæ homo per se ipsum, moraliter loquendo, superare non potest.

9. *Q.* Gratia estne necessaria ad cognoscendum verum morale practicum, seu quod movet ad bonum agendum.

R. Aliquæ veritates morales sine gratia cognosci possunt, eæ v. g. quæ expresse continentur in Decalogo, quia licet vires intellectus per peccatum debilitatæ fuerint, non tamen extinctæ sunt: ac proinde ab eo cognosci possunt ea quorum cognitio est maxime facilis.

Obj. 1. Scriptura asserit, intellectum non posse sine gratia cogitare de bono: Patres dicunt intellectum per peccatum factum fuisse omnino cœcum: ergo, &c.

R. Dist. circa ea quæ conferunt ad salutem æternam, conc. ant. Circa ea quæ ad eam non conferunt, & quorum cognitio est aliunde facilis, nego ant.

Obj. 2. Fideles solent a Deo petere cognitionem præceptorum moralium etiam facilium: ergo supponunt eam sine gratia haberi non posse: *Oratio enim* (ait Augustinus Epist. 95.) *est clarissima gratiæ testificatio.*

Resp. Dist. ant. Petere in ordine ad Dei gloriam, conc. ant. Sine ordine ad Dei gloriam, nego ant. Nempe fideles gratiam petunt, ut vero morali, etiam quod intellectu facile sit, utantur ad Dei gloriam; non autem, ut illud simpliciter cognoscant.

10. *Q.* Gratia estne necessaria ad cognoscendas quasdam veritates morales, quæ maxime distant a principiis, ex quibus alioquin sequuntur.

R. Est.

R. Est. Ita enim docuit Augustinus adversus Pelagianos, qui contendebant tantæ virtutis esse mentem hominis, etiam in præsenti rerum statu, ut per se veritates morum etiam abstrusiores, cognoscere valeat. Præterea, licet intellectus per peccatum extinctus non fuerit, vires tamen illius attenuatæ fuerunt. Addendum est, hominem sæpe præoccupationibus, pravis habitibus, & mala educatione impediri, ne verum de quo agitur, cognoscat. At sine gratiæ auxilio hujusmodi impedimenta tolli minime possunt.

§. II.

De necessitate Gratiæ ad agendum bonum Morale.

1. *Quæst.* QUid est bonum morale.

R. Est illud quod ex parte objecti bonum est, & ex parte operantis refertur ad finem honestum, hoc est rationi consentaneum.

2. *Q.* Homo per peccatum lapsus, potestne sine gratia agere aliquod bonum morale quod sit facile.

R. Potest. Scilicet Gentilis potest sine gratiæ auxilio suos parentes colere, & reddere depositum, præcise quod id jubeat ratio. Hinc vero concluditur merito a summis Pontificibus proscriptam fuisse hanc propositionem: *Omnia opera infidelium sunt peccata.*

3. *Q.* Homo lapsus potestne sine gratia bonum aliquod morale ad Deum, saltem ut authorem naturæ, prout oportet, referre.

R. Non potest: quia actus non refertur ad aliquem finem, nisi ex amore illius finis: at Deus (ut suo loco cum Bellarmino dicetur) non potest, etiam prout author naturæ, amari sine gratia.

4. *Q.* Homo lapsus potestne sine gratia servare aliqua Decalogi præcepta.

R. Potest: quia nonnullorum officia potest exercere propter honestum finem: sic obstetrices Ægyptiæ non.

non obtemperarunt iniquo Pharaonis de interficiendis omnibus Judæorum mascúlis mandato, quia id vetabat ratio, unde meruerunt etiam ut merces temporalis honestæ earum intentioni rependeretur.

5. Q. Homo lapsus potestne sine gratia omnia Decalogi mandata saltem secundum substantiam accepta servare?

R. Non potest: scilicet non potest servare primum quo Dei super omnia dilectio jubetur: neque etiam istud: *Non concupisces*: quo præcipitur ne tentationi consensus præbeatur: illa enim duo sunt maxime difficilia, etiam quoad substantiam accepta.

Obj. 1. Ex Apostolo ad Rom. 2. *Gentes quæ legem non habent, naturaliter ea quæ legis sunt, faciunt*: at in ultimo Apostolicæ sententiæ membro, *quæ Legis sunt faciunt*, intelligitur Decalogus.

R. 1. Apostolus (ex S. Thoma) loquitur de gentibus ad fidem conversis, quæ quidem *naturaliter*, hoc est, sine lumine per legem scriptam accepto, non autem sine gratia, Decalogum observant.

R. 2. Dist. min. In ultimo membro intelligitur Decalogus secundum aliqua præcepta, conc. ant. secundum omnia, nego ant.

Obj. 2. Apud Isaiam cap. 44. de Cyro dicitur quod omnem Dei voluntatem compleverit: ergo, &c.

R. Dist. ant. Voluntatem beneplaciti, conc. ant. Voluntatem signi, seu præcepti, nego ant. Neque enim Cyrus idolis nuntium remisit.

Obj. 3. Omnia & singula Decalogi mandata sunt observatu possibilia: ergo, &c.

R. Dist. ant. Observatu possibilia cum auxilio gratiæ, concedo ant. sine auxilio gratiæ, nego ant. Ita S. Thomas 1. 2. q. 109. art. 4.

6. Q. Homo lapsus potestne sine gratia aliquo modo, saltem imperfecto, Deum diligere, ut est author naturæ?

R. Non

R. Non potest. Ita conceptis terminis docet Bellarminus. Ratio est, quia *quilibet* in Deum amor, absolute ac sine restrictione non homini, sed gratiæ in Scripturis tribuitur: *Charitas* (primæ Joan. 4.) *ex Deo est*. Eodem modo loquitur Concilium Arausicanum II. can. 25. *Prorsus Dei donum est diligere Deum:* unde hæc ait sanctus Augustinus in Epistola ad Vitalem: *Liberum arbitrium* (hoc est vires) *ad diligendum Deum primi peccati granditate perdidimus*.

Obj. 1. Homo lapsus potest seipsum super omnia diligere: ergo & Deum.

R. Nego conseq. Ratio est, quia homo lapsus innato pondere fertur ad fruendum seipso & aliis creaturis; nullo vero pondere naturali fertur ad Dei dilectionem.

Obj. 2. Homo habet inclinationem sibi innatam ad Deum diligendum: ergo, &c.

R. Dist. ant. Homo innocens, conc. ant. homo lapsus, nego ant. Scilicet naturali pondere fertur ad sui & aliarum creaturarum fruitionem: illud vero pondus non potest sine gratia superari; quia amor terrenus nonnisi amore cœlesti pellitur.

Obj. 3. Intellectus hominis lapsi cognoscit sine gratia, Deum esse super omnia diligendum: ergo voluntas potest quoque illum amare sine gratia.

R. Conc. ant. nego conseq. quia (ut ait sanctus Thomas) homo per peccatum lapsus, magis per peccatum læsus est quantum ad appetitum boni, quam quantum ad cognitionem veri. Nec mirum; voluntas enim in primo parente magis contulit ad peccatum, quam intellectus in quo nullus error ante peccatum esse potuit.

Obj. 4. Datur aliquis Dei amor naturalis: ergo Deus potest amari sine gratia.

R. Dist. ant naturalis secundum objectum conc. ant. Deus enim amari potest & debet tanquam author naturæ: naturalis secundum principium, & modum, nego ant.

Obj.

Obj. 5. Datur Dei amor qui non sit: *sicut oportet*: siquidem datur aliquis qui sit *sicut oportet*: ergo datur Dei amor qui possit elici naturæ viribus.

R. Conç. ant. nego conseq. Ideo enim amor aliquis dicitur *sicut oportet* ut amor castus a spurio distinguatur: ille enim, diligit Deum, sive quod in se sit summe bonus, sive quod sit finis creaturæ rationalis; iste e contra Deum diligit tantum propter bona temporalia.

6. Q. Homo lapsus potestne sine gratia superare aliquam tentationem sicut oportet?

R. Non potest. Ita Bellarminus. Ratio est 1. quia Scriptura victoriam ex tentationibus non hominis viribus, sed gratiæ auxilio tribuit. *In te* (ait Rex Propheta Ps. 15.) *eripiar a tentatione*: unde Matthæi 6. jubemur orare ad obtinendam ex tentatione victoriam: *Et ne nos inducas in tentationem*. 2. Traditio non minus aperte in eundem sensum loquitur: *Fateatur* (ait Augustinus Epistola 106. de Pelagio loquens) *quando contra tentationes, concupiscentiasque illicitas dimicamus, quamvis illic habeamus propriam voluntatem, non tamen ex illa, sed adjutorio Dei nostram provenire victoriam*. Eodem tendunt hæc Innocentii Papæ I. rescribentis ad Concilium Carthaginense: *Necesse est enim ut quo auxiliante vincimus, eo iterum non adjuvante vincamur*.

Dices. Textus laudati intelliguntur tantum de tentationibus gravibus, non autem de iis quæ graves non sunt, sed leves: ergo, &c.

Resp. Nego ant. Nam 1. in laudatis textibus nulla est omnino exceptio, nempe indefiniti sunt & generales, 2. Non ex gravibus tantum tentationibus, sed etiam ex levibus, quotidianis, nimirum victoriam a Deo petere jubemur hisce verbis Orationis Dominicæ: *Et ne nos inducas in tentationem*.

Obj. Homo lapsus potest sine gratia aliquod opus in se bonum, ad finem honestum referre: ergo & aliquam tentationem superare.

Resp.

Resp. Conc. ant. nego conseq. Ratio disparitatis est, quia pleraque opera sunt maxime facilia, quod ex inclinatione fiant, ut cum mater cur. t ægrotum filium: at victoria ex tentatione quæcumque sit, est semper difficilis propter innatum homini lapso concupiscentiæ pondus.

7. Q. Theologi possuntne inurere censuram aliquam opinioni quæ docet levem aliquam tentationem sine gratia superari posse.

R. Non possunt. Scilicet (teste Gabriele Vasquez) eam privatorum censuram Pius Papa V. prohibuit ac rejecit, cum hancce damnavit propositionem: *Non solum ii sunt fures & latrones, qui Christum viam & ostium veritatis & vitæ negant; sed etiam quicumque aliunde quam per ipsum in viam justitiæ, hoc est, aliquam justitiam conscendi posse dixerit, aut tentationi ulli sine gratia ipsius adjutorio resistere hominem posse, sic ut in eam non inducatur, aut ab ea non superetur.*

8. Q. Gratia actualis estne necessaria ad vitandum peccatum?

R. Est: quia in statu naturæ lapsæ non peccatur, nisi consentiendo tentationi aut concupiscentiæ: ergo cum (ut superius dictum est) nulla tentatio superari possit ut oportet sine gratia: ita nec vitari peccatum.

Obj. Gratia habitualis, quæ est in quolibet justo, animam sanat: ergo satis est ad vitandum peccatum.

Resp. Dist. ant. Sanat imperfecte, conc. ant. tollit enim dominantem animæ conversionem ad creaturam: sanat perfecte, nego ant. Neque enim concupiscentiam, hoc est, propensionem ad malum extinguit in voluntate; proindeque opus est gratia actuali per quam illa propensio vincatur.

9. Q. Justus cum ordinariis gratiæ auxiliis potestne per exiguum tempus, vitare omnia peccata venialia?

R. Potest: aut enim per aliquod instans non pre-

premetur tentatione; aut si prematur, eam superabit.

Obj. Hæc habentur primæ Joannis 1. *Si dixerimus quoniam peccatum non habemus, ipsi nos seducimus & veritas in nobis non est*: ergo, &c.

R. Ea sententia non intelligitur de reatu, qui semper sit præsens, sed qui ita frequens sit, ut quodam modo sit continuus. Ita sanctus Thomas 1. p. q. 79. art. 4. ad 2. Præterea nemo, etiam pro brevissimo instanti, de suo interno statu, ac intima dispositione certus & securus esse potest:

10. *Q.* Homo lapsus potestne cum ordinariis gratiæ auxiliis omnia venialia per diuturnum tempus devitare?

R. Non potest, saltem collective sumpta; scilicet non est aliquis justus qui vere & humiliter non dicat: *Dimitte nobis debita nostra*: unde Concilium Tridentinum sess. 6. can. 23. sic loquitur: *Si quis hominem semel justificatum dixerit posse in tota vita peccata omnia, etiam venialia vitare, nisi ex speciali Dei privilegio, quemadmodum de beata Virgine tenet Ecclesia, anathema sit.*

Obj. 1. Præter beatam Virginem fuerunt in hac vita quidam homines perfecti, juxta illud ad Philippenses. 3. *Quicumque ergo perfecti sumus*: ergo & homines qui omne peccatum veniale vitaverint.

R. Dist. ant. perfecti, perfectione ad quam impense tenderint, conc. ant. perfectione quam in hac vita consecuti sint, nego ant. Unde Apostolus ad Philippenses 3. de seipso, quem paulo ante perfectum dixerat, sic loquitur: *Non quod jam acceperim, aut perfectus sim.*

Obj. 2. De Zacharia & Elisabeth hæc habentur Lucæ 1. *Incedentes in omnibus mandatis, & justificationibus Domini sine macula*: ergo, &c.

R. Incedentes imperfecte, conc. perfecte, nego. *Non autem dictum est hoc* (ait Augustinus in libro de gratia Christi cap. 48.) *secundum illam perfe-*

fe-

fectionem justitiæ, in qua vere & omnimode immaculati perfecteque vivemus in patria.

Obj. 3. Primæ Joannis 3. hæc habentur: *Omnis qui natus est ex Deo, peccatum non facit: & non potest peccare, quoniam ex Deo natus est:* ergo, &c.

R. Dist. ant. Peccatum non facit, nec potest peccare, quatenus operatur prout natus ex Deo: tunc enim agit ex charitate; conc. ant. quatenus operatur ut natus ex homine lapso, nego ant. quia tunc agit ex concupiscentia. Ita Augustinus in lib. 2. de peccatorum meritis & remissione, capitibus 8. & 9.

Obj. 4. Si homo justus non possit sine speciali privilegio vitare per totam vitam omnia omnino peccata venialia, necessario peccabit; quod tamen dictu impium est: ergo, &c.

R. Nego maj. Ut enim homo justus libere peccet, non requiritur ut omnia *collective* peccata vitare possit, sed satis est ut omnia vitare possit *distributive*; hoc est satis est ut nullum sit quod in individuo vitare non possit. Ita S. Thomas 1. 2. q. 103. art. 8

11. *Q.* Gratia actualis estne homini lapso necessaria ad perseverandum?

R. Est. Nam 1. gratia est necessaria ad singulos actus; ita contra Pelagium definiit Palæstina Synodus. 2. Perseverantia in singulis (una excepta) orationis Dominicæ petitionibus, a justis hominibus poscitur: juxta illud Augustini in libro de dono perseverantiæ cap. 3. *Quinto orationis loco dicimus: Dimitte nobis debita nostra sicut & nos dimittimus debitoribus nostris, quia sola petitione non invenitur posci perseverantia*, ergo est Dei donum.

Q. In quo positum est perseverantiæ donum?

R. Positum est in conjunctione, mortis cum statu gratiæ. Ea vero conjunctio, oritur ex efficaci Dei voluntate conferendi gloriam suis electis: ea autem voluntas respectu parvulorum qui post Baptismum moriuntur, dicit singularem Dei pro-

providentiam, per quam sic causas secundas disposuit, ut mortem parvulis illis inferant, antequam actu peccare possint. In adultis vero dicit aut præservationem ab occasionibus peccati, aut gratiam victricem quæ in illis occasionibus, si adsint, illis detur ex gratuita illorum ad gloriam electione.

13. Q. Gratia estne necessaria ad singulos actus.

R. Necessaria est: *Scimus* (ait Augustinus in Epistola ad Vitalem, de gratia loquens) *gratiam ad singulos actus dari.*

14. Q. Actus ad quos gratia dicitur esse necessaria, seu dari suntne actus ordinis naturalis.

R. Non sunt: scilicet homo lapsus potest naturæ viribus quædam agere, quæ moraliter sunt bona tum respectu operis quod agitur, tum ex parte finis ad quem ex se tendit, tum ex parte finis quem operans sibi proponit.

15. Q. in hoc axiomate: *Gratia datur ad singulos actus:* intelligiturne gratia habitualis.

R. Non intelligitur tum quod positum sit illud axioma contra Pelagianos, quibus Ecclesia nullam unquam litem movit circa gratiam habitualem, eam enim ultro admittebant: tum etiam quod actus qui ad justificationem præparant, fiant ut oportet, ab homine qui agit ex motu & impulsu gratiæ actualis: in illo igitur axiomate de quo est quæstio nomine gratiæ intelligitur gratia actualis; *Qua* (ut ait Augustinus in libro de gratia Christi) *dilectionem inspirat, ut id quod faciendum esse cognoverit, faciat: Qua* (ut ibidem ait sanctus Doctor) *velle & operari operatur in nobis:* ergo intelligitur gratia actualis.

16. Q. Quid in aliquo actu tribui debet gratiæ quæ datur ad singulos actus?

R. Totus actus tribui debet gratiæ, totus quoque libero arbitrio agenti: *Non partim gratia* (inquit Bernardus in lib. de gratia & libero arbitrio cap. 14.) *partim liberum arbitrium, sed totum singula opera* in-

individuo peragunt: *Totum quidem hoc*, *& totum illa*, *sed ut totum in illo; sic totum ex illa*.

17. Q. Homo innocens indiguitne gratia?

R. Indiguit. Nam id expresse docet Augustinus: *Quid ergo* (inquit in libro de correptione & gratia, cap. 11.) *Adam non habuit Dei gratiam*?

18. Q. Gratia fuitne homini innocenti necessaria ad singulos actus?

R. Fuit. *Meritum* (ait Augustinus in libro 14. de Civit. Dei cap. 27.) *habens in adjuta divinitus voluntate*: hoc est Adamus innocens in singulis actibus ante suum peccatum meruit: ergo gratia indiguit; non enim potest esse meritum sine gratia.

19. Q. Nomine gratiæ homini innocenti ad singulos actus necessariæ, intelligiturne sola habitualis?

R. Non intelligitur. Nam 1. nusquam de gratia habituali quæstio fuit cum Pelagianis; eam nempe tum in homine lapso, tum in innocente admittebant. 2. Gratia, ex Augustino, Adamo necessaria erat, sicut alimenta quæ ad vitam corporalem conservandam requiruntur; sed alimenta illa distinguuntur a vita corporali: ergo & gratia Adamo necessaria distinguitur ab illius spirituali vita; quæ quidem vita non alia erat, quam gratia habitualis, seu charitas qua justus erat.

20. Q. Gratia actualis Adamo innocenti necessaria, eratne simplex concursus simultaneus?

R. Non erat. Nam 1. concursus simultaneus influit quidem in opus, sed non in causam operis: at in operis causam, seu voluntatem influebat gratia Adamo necessaria. 2. Concursus simultaneus non subtrahitur homini in pœnam peccati: at gratia qua Adamus innocens indiguit, subtrahitur nonnumquam homini lapso (ut in quibusdam obduratis patet) in pœnam præcedentium peccatorum. *Nunc autem* (ait August. in lib. de corrept. & gratia cap. 11.) *quibus deest tale adjutorium, jam pœna peccati est*.

Obj. 1. A-

Obj. 1. Adamus innocens nec ignorantia, nec concupiscentia laborabat: ergo non indigebat gratia actuali.

Resp. Conc. ant. dist. conseq. Non indigebat ad depellendam ignorantiam, aut ad concupiscentiam superandam, conc. conseq. ad aliud, nempe ut actus suos ad finem supernaturalem ordinaret, nego conseq. Ita Augustinus in libro de correptione & gratia cap. 11.

Obj. 2. Ex Augustino, in Adamo innocente fuit potestas recte vivendi; fuit facultas ad Deum diligendum; fuerunt vires ut serpentis tentationem superaret: ergo non indiguit gratia actuali.

Resp. Dist. ant. In Adamo adjuto gratia versatili; hoc est, qua Adamum non determinaret ad agendum; quemadmodum determinare debet hominem lapsum, conc. ant. non adjuto gratia versatili, nego ant.

Obj. 3. Ex sancto Thoma 1. par. qu. 109. art. 3. *Homo in statu naturæ integræ poterat absque superadditione gratuiti doni diligere Deum super omnia:* ergo &c.

Resp. Dist. ant. amore innato & necessario, conc. ant. amore elicito & libero, neg. ant. *Homo* (inquit sanctus Thomas) *in statu naturæ integræ poterat operari virtute suæ naturæ bonum, quod est sibi connaturale absque superadditione gratuiti doni, licet non absque auxilio Dei moventis: diligere autem Deum super omnia est quoddam connaturale bonum, & etiam cuilibet creaturæ, non solum rationali, sed irrationali & inanimatæ, secundum modum amoris, qui unicuique creaturæ competere potest.*

CAPUT II.

De Gratuitate Gratiæ.

1. *Quæst.* GRatia estne donum omnino gratuitum?

R. Est. Scilicet ita quondam Ecclesia contra Pelagianos definiit: *Gratia* (verba sunt Palæstinæ Synodi) *secundum merita nostra non datur*.

2. Q. Quæ gratia non datur secundum merita?

R. Habitualis & actualis. Utramque enim secundum merita nostra dari contendebant Pelagiani, quos in eo capite damnavit Ecclesia.

Obj. Augustinus in Epistola ad Sixtum, dogma de quo agitur, exponit de gratia *qua justificati sumus, ut homines justi essemus*: ergo intelligitur de sola gratia habituali: neque enim actualis justificat.

R. Conc. ant. dist. conseq. Gratia actualis non justificat formaliter, conc. conseq. neque enim est forma justificationis: non justificat dispositive & præparatorie, nego conseq.

3. Q. Quid in laudato axiomate intelligitur *meritorum* nomine?

R. Intelligitur quilibet actus elicitus solis naturæ viribus: scilicet nullus actus elicitus solis naturæ viribus potest sive remote, sive proxime ad gratiam disponere; ob id enim damnati sunt Semipelagiani, quod vellent aliquid in homine lapso remansisse, quo ad Fidei initium sese præparare posset; seu quod esset saltem occasio ad quam Deus Fidem largiretur. *Quomodo autem* (inquit Prosper Cassianum alloquens in libro contra Collatorem c. 3.) *non advertis, te in illud damnatum incidere, quod velis, nolis, convinceris dicere, Gratiam Dei secundum merita nostra dari, cum aliquid præcedere boni operis ex ipsis hominibus propter quod gratiam consequantur, affirmas*?

4. Q. Hoc axioma: *Gratia secundum merita nostra non datur*: excluditne quamlibet præparationem, quæ sit ex solis naturæ viribus?

R. Excludit, juxta illud Arausicani II. Concilii can. 6. *Si quis sine gratia Dei credentibus, volentibus, desiderantibus, conantibus, laborantibus, vigilantibus, studentibus, petentibus, quærentibus, pulsan-*

stantibus, nobis misericordiam dicit conferri divinitus.... *resistit Apostolo dicenti*: *Quid habes quod non accepisti? & Gratia Dei sum id quod sum.*

5. *Q.* Deus Pater ex pacto inito cum Christo confert ne gratiam iis qui bene moraliter se gerunt?

R. Non confert. Nam 1. pactum illud est omnino fictitium. 2. Contrarium est experientiæ, qua docemur Deum, relictis Ethnicis qui bene moraliter se gesserant, ad Fidem vocasse perditæ vitæ viros ac mulieres. 3. Parum sapiens esset pactum illud: cum opera moralia nullam prorsus habeant cum gratia proportionem. 4. Enervat argumenta omnia quibus Patres olim vicerunt Pelagianos & Semipelagianos, qui discretionem unius hominis ab alio in naturam, non in gratiam refundebant. 5. Eam doctrinam, mutato nomine, eamdem esse cum Semipelagiana definiit Clerus Gallicanus anno 1700. ad Comitia generalia coactus.

Obj. 1. Zachariæ 1. Deus sic loquitur: *Convertimini ad me, & ego convertar ad vos*: ergo &c.

R. Dist. ant. Et illud verbum *Convertimini*, intelligitur de conversione per auxilium gratiæ actualis, conc. ant. & non intelligitur, nego ant. Igitur sensus est: convertimini ad me per auxilium gratiæ, & ego convertar ad vos per peccatorum remissionem.

Obj. 2. Deus Actorum 10. attendit ad eleemosynas & orationes Centurionis, ut ipsi per Petrum Evangelii auditum procuraret: ergo &c.

R. Dist. ant. Ad eleemosynas factas ex imperfecta in Christum fide, conc. ant. factas sine illa fide, nego ant. Nempe Cornelius Centurio eamdem de Christo fidem habebat quam Judæi ex quibus Dei cultum didicerat.

Obj. 3. Augustinus in libro 19. de Civit. Dei c. 13. scribit Deum *pacto æquissimo* largiri immortalitatis pacem iis qui mortalibus bonis recte usi fuerint: ergo &c.

R. Dist. ant. Iis qui mortalibus bonis recte usi fuerint ex auxilio gratiæ, conc. ant. sine auxilio gratiæ, nego ant. Neque enim Deus immortalitatem largitur, nisi iis qui eam in hac vita per pietatis opera meruerint.

Obj. 4. Tritum est apud Scholasticos axioma: *Facienti quod in se est, Deus non denegat gratiam.* Illius axiomatis meminit sanctus Thomas in quæstionibus disputatis de veritate art. 1. ad 2. Ejusdem operis q. 14. art. 11. ad 1. in tertium sentent. dist. 25. q. 2. ergo &c.

R. Dist. ant. facienti quod in se est, ex viribus gratiæ, Deus non denegat aut gratiam uberiorem actualem, aut gratiam habitualem, conc. ant. ex solis viribus naturæ, nego ant. Ita laudatum axioma exponit sanctus Thomas in Summa, quæ postremum est illius opus, 1. 2. q. 109. art. 6. Ejusdem partis qu. 112. art. 3. necnon in Commentario Epistolæ ad Rom. lectione 3. in cap. decimum.

C A P U T III.

De divisione Gratiæ.

Nota. Conveniunt omnes gratiam dividi in gratiam gratis datam, & in gratiam gratum facientem. Illa datur ad aliorum salutem, ut donum linguarum, donum Prophetiæ, donum miraculorum; ista vero, ad propriam salutem subjecti in quo recipitur. Gratia gratum faciens subdividitur in gratiam actualem & in gratiam habitualem: Actualis in operantem & cooperantem, in prævenientem & subsequentem, in excitantem & adjuvantem, in sufficientem & efficacem.

§. I.

De gratia operante & cooperante, præveniente & subsequente, excitante & adjuvante.

1. *Quæst.* QUid est gratia Operans? *R.* Est ea per quam Deus in nobis operatur primam boni voluntatem, hoc est, primum boni desiderium, juxta illud Apostoli Philip. 2. *Operatur velle.*

2. *Q.* Quid est gratia Cooperans?

R. Est ea per quam Deus operatur in nobis perfectionem, seu executionem boni operis, cujus initium jam operatus fuerat, juxta illud ad Philippenses 2. *Operatur velle & perficere pro bona voluntate.*

3. *Q.* Quid sunt gratia Præveniens & gratia Subsequens?

R. Idem quod Operans & Cooperans, juxta illud Gregorii Magni hom. 9. in Ezechielem: *Ipse aspirando nos prævenit, ut velimus, qui adjuvans subsequitur, ne frustra velimus, sed possimus* (potentia quæ in actum reducatur) *implere quod volueramus.*

4. *Q.* Quid sunt gratia Excitans & Adjuvans?

R. Idem quod præveniens & subsequens: de utraque illa gratia hęc habet Bernardus in libro de gratia & libero arbitrio: *Conatus liberi arbitrii cassi sunt, si non* ADJUVENTUR; *nulli, si non* EXCITENTUR.

§. II.

De natura & existentia Gratiæ sufficientis.

1. *Quæst.* GRatia sufficiens quot modis sumi potest? *R.* Duobus modis; in sensu nimirum Ludovici Molinæ, & in sensu Thomistarum.

2. *Q.* Quid est gratia sufficiens in sensu Ludovici Molinæ?

R. Est auxilium quod ita dat *posse*, ut ex parte Dei non requiratur aliud, ad hoc, ut creatura actu & de facto operetur actionem ad quam accepit posse.

3. *Q.* Quid est gratia sufficiens in sensu Thomistarum.

R. Est auxilium quod ita dat *posse* operari, ut tamen ex parte Dei requiratur aliud ad hoc, ut creatura *actu & de facto* bonum operetur.

4. *Q.* Creatura operaturne aliquando actu cum sola gratia sufficiente.

R. Operaretur, *si sufficiens* in sensu Molinæ sumeretur: quia creatura pro libito ea gratia ad actu operandum uteretur. Non operatur vero, si vox *Sufficiens* accipiatur in sensu Thomistarum: quia, ex Thomistis, creatura nunquam *actu & realiter* agit opus pium, nisi ad illud per gratiam efficacem prædeterminetur.

5. *Q.* Daturne in statu naturæ lapsæ gratia sufficiens quæ ab efficace distincta sit?

R. Datur. Nempe datur gratia quæ voluntatem complet, ut *posse* operari, cum qua tamen sola *actu* voluntas numquam operatur.

6. *Q.* Poteſtne probari existentia gratiæ quæ licet, non det ipsummet operari, dat tamen *posse* operari?

R. Potest. Scilicet admitti debent (ut superius ostensum est) gratia Operans, gratia Excitans & gratia Præveniens, quæ distinctæ sint (ut suo loco probatum est ex sancto Augustino & aliis sanctis Patribus) a gratia Cooperante, a gratia Adjuvante & a gratia Subsequente: atqui hujusmodi auxilia (testibus antiquioribus discipulis Doctoris Angelici, quibus recentiores omnes, Gonetus nimirum, Contensonius & Massouliæus adhæserunt) sunt idem cum gratia sufficiente. Nempe 1. creatam facultatem elevant ad statum supernaturalem. 2. Complent voluntatem, ut integrum pietatis opus ad quod movent, & cujus *velleitatem* efficiunt, ope-

operari *possit*, quamvis tamen ex parte Dei præter illa auxilia alio eidem voluntati opus sit, ut actu & de facto bonum operetur, juxta illud Augustini in libro de libero arbitrio cap. 17. *Ipse*, Deus, *ut velimus operatur incipiens, qui volentibus cooperatur perficiens.*

2. Admitti debet gratia, per quam justo non perseveranti usque in finem, possibile sit præceptum de perseverantia illi impositum: *Neque enim* (ait Concilium Tridentinum sessione 6.) *Deus impossibilia jubet, sed jubendo monet facere quod possis, & petere quod non possis, & adjuvat ut possis:* atqui illa gratia per quam justo non perseveranti possibile est præceptum de perseverantia illi impositum, non est gratia efficax; alioquin enim justus ille actu perseveraret, quod est contra suppositionem: ergo est gratia sufficiens; proindeque existentia gratiæ sufficientis recte concluditur ex Concilio Tridentino.

7. Q. Potentia quæ datur per gratiam sufficientem prout ab efficaci distinctam, estne potentia *proxima*, an vero *remota* tantum?

R. Est *proxima*, non autem *remota* tantum. Ratio est, quia ita voluntatem complet ad hoc, ut *possit* integrum pietatis opus perficere, ut aliud auxilium ad *posse*, seu ad actum primum non requiratur; quamvis (ut jam cum Thomistis omnibus observatum est) aliud, efficax nimirum, ad ipsum *operari*, seu ad actum secundum ex parte Dei requiratur.

Obj. 1. Omnis gratia actualis habet effectum ad quem ex Dei voluntate datur; neque enim creatura aliqua (Scriptura teste) Dei voluntati resistit: ergo non existit gratia quæ det solum *posse*, ac proinde nulla datur gratia mere sufficiens.

Respondent Thomistæ omnes dist. ant. Ad quem datur ex Dei absoluta & consequente voluntate, conc. ant. Scilicet (dicente sancto Thoma) consequens Dei voluntas semper impletur: ad quem

nibus omnino hominibus præparata sit, omnes tamen actu & de facto eam non recipiunt. Ita passim docet Thomistarum Schola, ut videre est apud Gonetum, Massouliæum & alios.

1. Id expresse docet Augustinus in Epistola ad Vitalem, ubi sic loquitur: *Quoniam propitio Christo, Christiani Catholicique sumus, scimus gratiam Dei non omnibus hominibus dari.* Rationem reddit S. Doctor in Serm. de verbis Apostoli: *Communis est* (inquit) *natura, non gratia.*

2. Fulgentius libro 1. de veritate prædestinationis cap. 4. *Hi* (sancti Patres de quibus loquitur) *cognoverunt gratiam Dei non omnibus generaliter dari.*

3. Sancti Episcopi Africani, in Sardinia pro causa fidei exules; *De gratia Dei* (inquiunt in Epistola Synodica) *non digne sentit quisquis eam putat omnibus hominibus dari.*

Obj. 1. Cum Patres asserunt Dei gratiam non omnibus hominibus dari; intelligendi sunt aut de gratia habituali, aut de actuali, efficaci non autem de actuali sufficiente: ergo &c.

R. Nego ant. Nam 1. Patres de quibus agitur, indefinite loquuntur: at termini indefiniti æquivalent universalibus; unde perinde est ac si Patres expresse dixissent (ut etiam dixerunt aliquoties) aliqui sunt homines quibus nulla per Christum gratia confertur. 2. Gratiam quam dicunt non omnibus dari, opponunt naturæ: *Communis est* (inquiunt) natura, non gratia: at oppositio illa omni omnino gratiæ convenit: unde S. Thomas de veritate q. 24. merito sic loquitur: *In nullo inveniuntur omnes homines convenire, nisi in aliquo naturali.*

Obj. 2. Deus, ex Apostolo, vult omnes salvos fieri: ergo omnibus actu largitur auxilia quæ sufficiant ad salutem consequendam.

R. Concedo anteced. nego consf. Ratio est, quia Deus sola antecedente voluntate, non autem consequente vult reproborum salutem: at ex antecedente voluntate non sequitur semper mediorum

applicatio, ut patet in parvulis qui sine baptismo moriuntur, sed tantum realis eorum præparatio. Ita Gonetus, Massouliæus, & alii Thomistæ.

Obj. 3. Christus pro omnibus omnino hominibus mortuus est, *Unus* (inquit Apostolus 2. cor. 5.) *pro omnibus mortuus est*: ergo omnibus hominibus conferuntur auxilia ad salutem sufficientia.

R. Conc. ant. nego conseq. Quamvis enim Deus Pater ex intuitu meritorum Christi omnibus auxilia sufficientia præparaverit, & quamvis ipse Christus tamquam redemptor generalis, Patri mortem pro omnibus obtulerit, instituerit pro omnibus Sacramenta, novamque legem promulgaverit; actu tamen & de facto illa auxilia omnibus in individuo hominibus non applicantur, seu, quod idem est, non recipiuntur in singulis: *Verum* (inquit Concilium Tridentinum sess. 6. c. 3. *etsi ille pro omnibus mortuus est; non omnes tamen mortis ejus beneficium recipiunt, sed ii tantum quibus meritum passionis ejus communicatur*. Vide textum illum apud Gonetum aliosque Thomistas fusius explicatum. Vide etiam Catechismum Romanum ad Parochos, ea parte ubi loquitur de forma per quam Calix in Missæ Sacrificio consecratur.

2. Q. Daturne medium sufficiens ad salutem parvulis qui in utero materno moriuntur?

R. Non datur. Nempe baptisma, quod quidem ad salutem necessarium est necessitate medii, parvuli de quibus agitur, recipere non possunt: cum nemo spiritualiter generari possit, quin ante carnaliter genitus sit.

Obj. Proferri non potest ratio cur baptismus parvulis omnibus non detur: ergo &c.

R. Id non oritur semper 1. ex ministrorum aut parentum negligentia. *Plerumque etiam* (ait Augustinus in lib. de dono perseverantiæ c. 12.) *festinantibus parentibus, & paratis ministris, ut baptismus parvulo detur, Deo tamen nolente non datur qui eum parvulum in hac vita non tenuit ut daretur*.

Id

Id quoque non oritur semper ex peccatis parentum. Scilicet (ut advertit Augustinus in lib. 6: contra Julianum, capite 14.) *Deus aliquando adoptat in filium, quem format in utero immundissima fæmina: & aliquando non vult esse filium, quem formavit in utero filia sua.*

Dicendum est igitur causam proximam, cur parvulis de quibus est quæstio, baptismus non detur, oriri ex causarum secundarum dispositione, ex qua sequitur eorum mors in utero matrum suarum; causam vero remotam, esse Deum ejusmodi dispositionis authorem; neque enim dispositio illa fato (ut Augustinus contra Pelagianos probat in Epist. ad Sixtum) tribui debet. Eam vero dispositionem a se constitutam non impedit in circumstantiis particularibus, eo quod sit provisor generalis, & aliunde provisoris generalis partes sint non impedire actionem & motum causarum secundarum, licet illa actio & ille motus nonnunquam aliquibus individuis noceant.

3. Q. Gratia sufficiens ad salutem datur ne infidelibus; qui nihil de Evangelio audire *potuerunt*?

R. Ordinarie actu non datur. Nempe deberent habere actu medium quo in Christum credere possent: nam explicita in Christum fides est ad salutem absolute necessaria post Evangelii promulgationem: atqui infideles, de quibus agitur, non habent actu medium quo in Christum credere possint; illud enim medium ordinarie non est aliud quam auditus Evangelii: sed illi infideles audire non potuerunt; ad eos nimirum (ut supponitur) missi non sunt concionatores, qui Evangelium notum facerent: *Quomodo autem* (ait Apostolus in Epistola ad Romanos cap. 10.) *audient sine prædicante? quomodo vero prædicabunt, nisi mittantur?* Unde sanctus Augustinus in libro de natura & gratia cap. 3. sic loquitur: *Juvenis vel senex in ea regione defunctus est, ubi* NON POTUIT *Christi nomen audire.*

Obj. Infideles de quibus agitur, damnabuntur quod fidem non habuerint: ergo potuerunt eam habere.

R. Nego ant. Ratio est, quia ignorantia mysteriorum fidei non est peccatum infidelibus de quibus est quæstio; cum sit omnino invincibilis: unde infidelitas illa a Theologis dicitur infidelitas *negativa*, non autem *privativa*. Itaque homines illi damnabuntur tum propter peccatum originale cujus rei sunt, tum propter plura actualia quæ contra Decalogum admiserunt.

4. *Q.* Gratia sufficiens, instante præcepto, & urgente tentatione, daturne semper actu & de facto omnibus & singulis iis peccatoribus, qui excœcati & indurati dicuntur.

R. Fert recepta in Thomistarum Scholis doctrina, cui adhærent Cajetanus & Bellarminus, gratiam sufficientem singulis excœcatis actu & de facto non semper dari.

1. De Judæis excœcatis & induratis Joannis 12. dicitur. *Propterea* NON POTERANT *credere quia iterum dicit Isaias: Excæcavit oculos eorum, & induravit cor eorum, ut non videant oculis, & non intelligant corde, & convertantur & sanem eos.* Illi autem qui præ nimia cordis obstinatione in malo, in Christum, ut debebant, credere *non poterant*, haud dubie non habebant gratiam quæ ad salutem sufficeret; & per quam suam infidelitatem deponere possent.

2. Augustinus tractatu 53. in Joannem, scribit Deum nonnullos excœcare & indurare *deserendo & non adjuvando*. In libro de perfectione justitiæ cap. 19. docet nonnullos desertos omni lumine veritatis, non posse velle bonum, non posse servare divina quæ urgent, mandata: *Desertus* (inquit, de excœcato loquens) OMNI *lumine veritatis hæc velle* NON POTEST. Tanti roboris Vasquesio visum est illud argumentum, ut confessus sit Augustino persuasum fuisse pluribus excœcatis non adesse auxilium ad salutem sufficiens.

3. Gra-

3. Gratia actualis sufficiens duo dicit; unum ex parte intellectus, boni scilicet agendi cognitionem; & aliud ex parte cordis, inchoatum nimirum ejusdem boni amorem, seu velleitatem. Atqui neutrum in aliquibus excœcatis & induratis reperitur: neque enim quoties peccant, ea percipiunt, ut experientia compertum est, & probat istud Augustini axioma: *Sunt qui legem Dei omnino rejicientes, malas concupiscentias nec in hostes deputant.*

Obj. 1. Deus non absolute quidem, sed ex suppositione quod præceptum imponat,debet iis quibus præceptum imponitur, gratiam sufficientem: ergo &c.

Resp. Nego ant. Ratio est 1. quia excecati de quibus est quæstio, per multa flagitia & multa facinora sese gratia, quam Deus alioquin misericorditer daret, indignos reddiderunt: unde est illud Augustini in libro de dono perseverantiæ capite 8. *Non simus ingrati, quod tam multos liberat misericors Deus de tanta perditione, ut si inde neminem liberaret, non esset injustus.*

Ratio est 2. quia si Deus (ut fert argumentum) gratiam deberet homini impio ex suppositione præcepti quod illi imponit, gratiam ei simpliciter & absolute deberet: non enim potest ei non præcipere ut servet Decalogi præcepta: nempe cum sint de jure naturali, sunt prorsus indispensabilia, at hæreticum est dicere, gratiam absolute & simpliciter deberi, ut videre est apud Augustinum ex Apostoli principiis contra Pelagianos disputantem.

Obj. 2. Possibilia sunt præcepta quæ obcœcatis & induratis imponuntur: ergo necesse est ut gratiam habeant per quam fiant possibilia.

Resp. Dist. ant. Possibilia sunt remote & absolute, conc. ant. quia potuerunt antequam in excœcationem & indurationem caderent, non apponere impedimenta gratiæ scilicet temperare potuerunt a flagitiis per quæ in miserum illum statum prolapsi sunt. Et præterea Dominus, cum illi placuerit, auxilia conferre potest quibus liberen-

berentur: Possibilia sunt proxime; id est, per auxilium quod sit actu præsens, nego ant. Ita nodum illum solvunt Massoulïæus & alii tum antiqui, tum recentiores Thomistæ.

Obj. 3. Obcœcati & indurati corripi & admoneri debent a suis Pastoribus, ergo semper habent gratiam sufficientem, ne scilicet inanis sit illa correptio.

Resp. Conc. ant. nego conseq. Neque enim Pastores sciunt, an Dei gratia comitatura, aut non comitatura sit suas correptiones & admonitiones: unde quantumcumque peccatores sint excæcati & indurati, nusquam pro loco & tempore a correptionibus & admonitionibus temperare debent: *Hæc est* (ait Augustinus in libro de corrept. & gratia cap. 5.) *correptionis utilitas: ... & tunc salubris, quando supremus medicus respicit.* Quæ verba supponunt, eum non semper respicere.

Obj. 4. Deus (ut habetur Joan. 1.) illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum: ergo, &c.

Resp. 1. Dist. ant. Per lumen rationis cuique homini inditum; juxta illud Psalmi 4. *Signatum est super nos lumen vultus tui, Domine*, conc. ant. per gratiam internam quæ fit ex Christi meritis, nego antecedens.

Resp 2. Disting. iterum ant. Illuminat mundum christianum; cum baptisma gratiam sanctificantem conferat iis qui non ficte accedunt; conc. ant. Illuminat mundum prophanum & extra baptismum nego ant. Ita S. Chrysostomus textum illum interpretatur.

5. Q. Mandata Dei suntne justis hominibus ad observandum impossibilia?

R. Non sunt. Nam 1. Concilium Arausicanum II. Leonis Papæ I. tempore celebratum hæc habet Canone 25. *Hoc etiam secundum fidem Catholicam credimus, quod accepta per baptismum gratia, omnes baptizati, Christo auxiliante & cooperante, quæ ad salutem pertinent possint & debeant, si fideliter laborare voluerint, adimplere.*

2. Hæc

3. Hæc etiam habet Concilium Tridentinum sessione 6. capite 11. *Nemo temeraria illa, & a patribus sub anathemate prohibita voce uti* debet, *Dei præcepta homini justificato ad observandum esse impossibilia: nam Deus impossibilia non jubet, sed jubendo monet facere quod possis, & petere quod non possis, & adjuvat ut possis.*

4. Q. Gratia sufficiens, per quam mandata reddantur *proxime* possibilia, daturne hominibus justis, urgente præcepto, & instante tentatione?

R. Datur. Nam 1. Concilium Tridentinum sess. 11. cap. 11. sic loquitur: *Deus namque sua gratia semel justificatos non deserit, nisi ab eis prius deseratur.* Et in hoc, Deus animæ medicus differt a medico corporis, qui (ut jam olim observavit Augustinus) hominem a se sanatum deserit, eumque propriis viribus, propriæque curæ committit.

Nec valet eorum Commentarius qui textum illum de gratia sanctificante interpretantur, quasi sensus sit quod Deus per subtractionem gratiæ sanctificantis non deserat justum, nisi cum Deum ipse per peccatum mortale deseruit. Nam textus ille in Concilio Tridentino rationem continet cur justi *proficere possint*, sic enim habet. *Quo fit ut justi ipsi eo magis se obligatos ad ambulandum in via justitiæ sentire debeant, quo liberati jam a peccato, servi autem facti Dei, sobrie & juste & pie viventes proficere* POSSINT *per Christum Jesum, per quem accessum habuerunt in gratiam istam. Deus* NAMQUE *sua gratia, semel justificatos non deserit, nisi ab eis, &c.* At si staret Commentarius de quo agitur, ea ratio non valeret, neque enim gratia habitualis, seu sanctificans, dat *posse operari*. Licet enim hominem efficiat justum per justitiam quæ ipsi inhæreat, ejus tamen fructus per peccatum vires non restituit, nec tollit concupiscentiam, cujus motus nonnisi per gratiæ actualis auxilium cohiberi possunt. Idque evincitur ex eo quod justi orare debeant, ut possint divina ob-

servare mandata, illaque reipsa exequantur.

2. Ab Innocentio X. Alexandro VII. Innocentio XII. & Clemente XI. damnata est hæc 1. Jansenii propositio: *Aliqua Dei præcepta hominibus justis volentibus & conantibus secundum præsentes quas habent vires, sunt impossibilia; deest quoque illis gratia qua possibilia fiant.*

§. IV.

De Gratia Efficaci.

1. *Quæst.* QUid est gratia efficax?
R. Est ea quæ habet effectum ad quem voluntatem excitat, & ad quem a Deo datur: hoc est, quæ semper conjuncta est cum observatione præcepti: scilicet (ut Augustinus ait) *a nullo duro corde respuitur.*

2. Q. Gratia efficax habetne suam efficaciam tanquam a causa efficiente, ex determinatione voluntatis creatæ?

R. Non habet. Nam inde sequeretur. 1. Consentientem gratiæ se ipsum discernere a non consentiente qui æqualem haberet gratiam, contra illud Apostoli 1. Cor. 4. *Quis te discernit?* 2. Eum non debere gratias agere Deo propter actum quem elicuit cum gratia: 3. Eum qui jam habet gratiam sufficientem per quam potest operari, non teneri petere ipsam operationem seu mandati executionem: habere enim id totum quod ex parte Dei, illi ad observationem mandati necessarium est. Sed hæc absurda sunt: ergo, &c.

3. Q. Gratia efficax habetne suam efficaciam ex illius attemperatione cum præsente subjecti genio & dispositione naturali, prout subest scientiæ Mediæ; hoc est, estne efficax eo quod Deus eam conferat in iis circumstantiis, in quibus prævidet humanam voluntatem illi præbituram esse con-

consensum quem extra illas circumstantias minime præberet?

R. Non habet, genium scilicet illud præsens rationalis creaturæ; dispositio naturalis in qua foret; circumstantiæ extrinsecæ in quibus poneretur, constituerent discrimen quod inter observantem mandatum, & non observantem reperiretur; bonum opus refunderetur in aliquid naturale quod a Deo per Christum non esset: ac proinde vim suam habent in illo systemate rationes omnes quæ in responsione ad quæsitum præcedens allatæ sunt.

Præterea Deus nonnunquam gratiam confert eo tempore quo minus cum illa attemperatum est præsens voluntatis genium, sicut in Paulo patuit, ut observat Augustinus in libro de prædestinatione Sanct. cap. 2. Idem S. Doct. hom. 13. inter Quinquaginta notat, Deum, ut gratiam largiatur, non attendere ad mores naturales creaturæ rationalis. Prosper in Carmine *de ingratis*, asserit divinæ gratiæ virtutem nequaquam a loco, tempore, naturali dispositione subjecti pendere, sed ex vi & efficacia divinæ voluntatis.

4. *Q.* Unde petitur efficacia divinæ gratiæ?

R. Petitur ex intrinseca illius virtute, ex intrinseco illius operandi modo, ex absoluto decreto, quo Deus vult ut habeat effectum ad quod movet, & excitat voluntatem.

5. *Q.* Intrinseca efficacia gratiæ poteſtne probari ex Scripturis?

R. Potest. Nam 1. gratia facit ut faciamus: juxta illud Ezechielis 36. *Dabo vobis cor carneum, & faciam ut in præceptis meis ambuletis.* 2. Gratia efficit ut Deus in nobis operetur velle & perficere: *Cum metu & tremore* (ait Apostolus ad Philippenses 2.) *vestram salutem operamini: Deus est enim qui operatur in vobis & velle, & perficere pro bona voluntate.* 3. Christi gratia efficit ut qui mandatum observant, agantur Spiritu Dei, juxta illud ad Roman. 8.

Qui spiritu Dei aguntur, hi Filii Dei sunt: At ea efficere non potest, si ab intrinseco non sit efficax; hoc est, si voluntatem ipsam physice non determinet: si enim a voluntate creata ad actum determinetur, non faciet ut faciamus, sed nos ipsi potius faciemus ut faciat; ipsa non operabitur velle & perficere pro bona Dei voluntate, sed pro nostra non ipsa agemur, sed eam nos agemus, utpote pro libito eam ad operationem determinantes. Vide loca illa in eundem sensum fuse pertractata apud Augustinum in libro de gratia Christi.

6. Q. Intrinseca gratiæ efficacia potestne probari ex orationibus Ecclesiæ?

R. Potest. Scilicet Ecclesia in suis orationibus petit non tantum *posse* operari, quod datur per gratiam sufficientem, sed ipsam etiam operationem: at vanæ ac irrisoriæ forent illæ orationes, si a nobis jam habentibus gratiam, effectus illius seu operatio actualis a nobis tantum penderet: quid enim stultius est (Augustino teste) quam id petere quod jam habeas in tua potestate?

7. Q. Intrinseca efficacia gratiæ potestne probari ex ipsius definitionibus ab Augustino traditis?

R. Potest. Definitur enim in libro de gratia Christi cap. 6. Gratia quæ non solum posse, sed etiam ipsum velle & agere operatur in nobis. Ejusdem libri cap. 14. dicitur eam esse, per quam omnis qui audivit a Patre, & didicit, venit ad eum. Cap. 24. definitur ea per quam Deus *interna*, *atque occulta*, *mirabili*, *atque ineffabili potestate operatur in cordibus hominum*, *non solum veras revelationes*, *sed etiam bonas voluntates*. Cap. 38. definitur, *Adjutorium bene agendi per inspirationem flagrantissima & luminosissima charitatis*: Atqui caderent illæ definitiones, si gratia a voluntate ad actum determinaretur, & non ipsa voluntas a gratia; ergo, &c.

8. Q. Efficacia gratiæ potestne probari, ex libro Augustini de Correptione & gratia?

R. Po-

R. Potest. Scilicet S. Doctor in libro de correptione & gratia duplex adjutorium distinguit; adjutorium nimirum SINE QUO, & adjutorium QUO. Docet, istud esse in statu naturæ lapsæ necessarium ad singulos pietatis actus. Unde sic arguitur; Auxilium QUO, est per se & ab intrinseco efficax: ergo & gratia efficax, in statu naturæ lapsæ est per se efficax.

Probatur ant. 1. si auxilium QUO non esset per se efficax, non differret ab adjutorio SINE QUO: istud enim est efficax accedente & determinante voluntatis consensu; ut ex eodem Augustino, in sanctis Angelis accidit: ergo Illud, hoc est Adjutorium QUO e contra est per se efficax, hoc est voluntatem ad consensum determinat.

2. Augustinus comparat auxilium QUO cum visione beatifica: e contra auxilium SINE QUO comparat cum alimentis respectu vitæ conservandæ, cum navi necessaria ad trajiciendum flumen: atqui visio beatifica est per se efficax ad reddendum hominem beatum: cum e contra alimenta non sint per se efficacia ad conservandam vitam, nec navis ad trajiciendum flumen, si nempe quis nec navi nec alimentis uti voluerit: ergo auxilium QUO, est per se & ex natura sua efficax; hoc est, voluntatis physice determinativum. Vide Augustini integrum caput XII. libri de correptione & Gratia.

9. Q. Efficacia gratiæ potestne probari ex disputatione Augustini cum Semipelagianis?

R. Potest, & quidem hoc argumento. Semipelagiani in Augustino impugnarunt gratiam per se efficacem: nec ipse umquam conquestus est, quod ab illis hæreticis eo in capite sibi quidquam imponeretur. Scilicet impugnarunt gratiam ex qua credebant sequi libertatis excidium; correptionum & admonitionum inutilitatem: animarum torporem; fatum quoddam ineluctabile; Sed gratia ex qua putarunt tanta sequi absurda, erat gra-

gratia per se efficax; quomodo enim in eorum mentem venire potuisset ea absurda sequi ex gratia quæ non est efficax nisi dependenter a prævia voluntatis determinatione?

Obj. 1. Difficile est intellectu quomodo gratia per se efficax cum creata libertate cohæreat: ergo, &c.

Resp. Conc. ant. nego conseq. Tantum enim abest ut id quod objicitur, efficaciæ gratiæ noceat, quin e contra confirmet eam quam maxime. Nempe concordia libertatis cum gratia non est difficilis in systemate quo asseritur gratiam esse solum efficacem ex consensu voluntatis, aut ex illius attemperatione cum dispositionibus naturalibus: e contra vero in systemate Augustini multum est difficilis: *Sed quia* (verba sunt S. Doctoris in libro de gratia Christi cap. 47.) *ubi de arbitrio voluntatis, & Dei gratia disputatur, ita est ad discernendum difficile ut quando defenditur liberum arbitrium, negari Dei gratia videatur, quando autem asseritur Dei gratia, liberum arbitrium putetur auferri.*

Obj. 2. Gratia efficax ab intrinseco revera perimit libertatem: nempe cum voluntatem physice determinet, tollit illius indifferentiam, ac proinde & ipsam libertatem, cum indifferentia sit de essentia libertatis.

R. Dist. ant. Tollit indifferentiam *suspensivam* quæ posita est in privatione cujuslibet actus voluntatis, conc. ant. tollit indifferentiam *activam* quæ consistit in positione actus cum potentia ad non ponendum eumdem actum, nego ant. Scil. gratia efficax non tollit judicii indifferentiam quæ est radix libertatis: hoc est, non impedit quin intellectus operantis apprehendat in omissione actus, quem voluntas agit ex determinatione gratiæ, rationem alicujus boni apparentis, utpote libidini faventis, propter quam voluntas ad non ponendum actum alliciatur: quod contra in beatis contingit, qui cum nullam in privatione

amo-

amoris Dei speciem boni apprehendant, non sunt in Deo amando liberi.

Obj. 3. Potentia illa ad non agendum quæ dicitur remanere in voluntate quæ agit ex gratiæ efficacis determinatione, est omnino inutilis: neque enim ad actum aut alias reducta est umquam, aut aliquando reducetur: ergo, &c.

R. Nego ant. Licet enim potentia quam vir sapiens habet, ut se præcipitem agat, numquam ad actum, quandiu sapiens erit, reducenda sit, non est tamen inutilis: nempe complet illum in ratione liberi: ergo nec potentia non agendi quæ remanet in voluntate quæ agit ex motu & determinatione gratiæ per se efficacis, est inutilis.

Obj. 4. Christus Matthæi 11. objurgat Judæos, quod conversi non essent, & eis opponit Tyrios & Sidonios, viros Idololatras qui egissent pœnitentiam, si Christus eadem coram ipsis miracula patrasset, quæ coram Judæis patraverat, at objurgatio illa perabsurda fuisset, si gratia sit per se efficax: dicere nimirum potuissent Judæi se pariter acturos fuisse pœnitentiam, si miraculis adjunxisset gratiam per se efficacem, quemadmodum collaturus eam fuisset Tyriis & Sidoniis, si coram eis patrasset miracula: ergo, &c.

R. Nego ant. Scilicet eadem gratia quæ fuisset per se efficax in Tyriis & Sidoniis, non futura fuisset efficax in Judæis propter majorem eorum cecitatem & intensiorem obdurationem. Hincque sequitur efficaciam gratiæ esse correlativam ad dispositionem subjecti: ita ut ubi major est cupiditas quam sit gratia, effectu suo caret, ubi vero minor, effectum suum per se ipsam consequatur.

10. *Q.* Gratia fuitne per se efficax in sanctis Angelis, & in Adamo innocente?

R. Non fuit. Nempe non alia fuit gratia in Angelis, & Adamo innocente, quam ea quam S. Augustinus in libro de correptione & gratia vocat *Adjutorium* SINE QUO: atqui adjutorium illud non est

per se efficax, ut patet ex alimentis & navi cum quibus ibidem comparatur ab Augustino: ergo, &c.

Obj 1. Augustinus in libro 12. de Civit. Dei cap. 9. scribit, Angelos sanctos magis fuisse adjutos, quam Angeli qui ceciderunt: *Illi* (inquit) *amplius adjuti*: ergo, &c.

R. Dist. ant. Fuerunt magis adjuti post perseverantiam, conc. ant. ante perseverantiam, aut in ipso actu quo perseverarunt, nego ant. Hoc est, Angeli sancti post perseverantiam, intuitiva Dei visione & uberiori caritate donati sunt in mercedem suæ perseverantiæ; sicque certi facti sunt se nusquam esse casuros: quæ quidem certitudo dum essent in via, deerat eorum statui: *Donec* (inquit Augustinus in libro de correptione & gratia cap. 10.) *istam summam beatitudinis plenitudinem, tanquam premium ipsius permansionis acciperent, id est, ut, magna per Spiritum sanctum data abundantia caritatis Dei, cadere ulterius omnino non possent & hoc de se certissime nossent.*

Obj. 2. Necessitas gratiæ per se efficacis fundatur in subordinatione causæ Secundæ ad Primam: at hæc ratio locum habuit in innocente creatura: ergo, &c.

R. Nego ant. Solum enim fundatur in infirmitate quam creatura per peccatum contraxit: unde Augustinus contra Semipelagianos pro necessitate gratiæ per se efficacis agens, nullam aliam rationem protulit, quam eam; quæ desumitur ex infirmitate naturæ per peccatum lapsæ: *Subventum est igitur* (inquit in libro de corrept. & gratia, cap. 11.) *infirmitati voluntatis humanæ, ut divina gratia indeclinabiliter & insuperabiliter ageretur.*

Obj. 3. Angeli qui perseverarunt, in se ipsis de sua perseverantia gloriari potuissent, si non magis adjuti fuerint, quam illi qui ceciderunt: se ipsos enim ab illis per suum consensum discrevissent: sed hoc est absurdum: ergo, &c.

R. Ne-

R. Nego ant. Vires enim suas habuissent à Deo creatore & a Deo largitore gratiæ; unde in eum ultimo referre debuissent suam perseverantiam: e contra vero glorari posset homo lapsus, si non indigeret ad agendum gratia per se efficaci, quemadmodum ægrotus qui fractus esset viribus, gloriari posset, si solo adjutus baculo, quod potest homo sanus, credet posse se ambulare. Addendum est eam difficultatem non aliud continere quam quæstionem philosophicam, an nempe sine præmotione physica possit explicari dependentia causæ secundæ a prima.

CAPUT IV.

De Gratia habituali.

Nota. DE gratia habituali quæri potest 1. quid sit: 2. an detur: 3. quinam sint illius effectus?

§. I.

De Natura & existentia Gratiæ habitualis.

1. *Quæst.* QUid est gratia habitualis?

R. Est ea quæ, ut cæteri habitus, in creatura permanet, sive operetur, sive non operetur, sive vigilet, sive dormiat.

2. *Q.* In quo posita est natura physica gratiæ habitualis?

R. In eodem, in quo posita est natura charitatis habitualis: hoc est, in Dei amore dominante, qui permanenter in justorum anima remaneat, donec per creaturæ amorem dominantem, id est, per peccatum mortale expellatur. Scilicet charitas, sicut & gratia habitualis, homini tribuit esse divinum 1. Joannis 3. Per charitatem, sicut & per gratiam habitualem renascimur; ad Galatas 3. Cha-

Charitas, sicut & gratia habitualis, est animæ vita: *Translati sumus de morte ad vitam* (1. Joannis 3.) *quia diligimus*. Tandem charitas, sicut & habitualis gratia, nos cum Deo conjungit: *Qui manet in charitate* (1. Joannis c. 4. v. 16. *in Deo manet, & Deus in eo*.

3. *Q*. Daturne gratia habitualis?

R. Datur: quia existit forma per quam homo fit justus, hoc est, charitas quæ creaturam efficit formaliter justam, & gratam Deo.

4. *Q*. Quodnam est immediatum subjectum gratiæ habitualis?

R. Est anima ipsa prout est volitiva boni: quia charitas in anima sub eo respectu considerata recipitur: amare enim est ipsius animæ prout est volitiva boni.

§. II.

De effectibus Gratiæ habitualis.

Nota. DUo sunt effectus præcipui gratiæ habitualis: Justificatio scilicet & Meritum: habitualis enim gratia (ut superius dictum fuit) reddit animam justam, hoc est sanctam; & præterea est principium meriti, seu efficit ut creatura mereri possit.

De Justificatione.

1. *Quæst*. QUid est justificatio?

R. Concilium Tridentinum Sess. 6. cap. 4. eam sic describit: Translatio ab eo statu, in quo homo nascitur filius primi Adæ, in statum gratiæ, & adoptionis filiorum Dei per secundum Adam Jesum Christum.

2. *Q*. Justificatio estne posita in sola remissione, aut non imputatione peccatorum?

R. Non est in eis posita: scilicet est forma inhærens

rens animæ : est enim idem cum charitate quæ physice diffusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctum qui datus est nobis : ex ea autem charitate sequitur remissio peccatorum, sicut effectus sequitur ex causa ex qua pendet.

3. *Q.* Quot & quænam sunt justificationis causæ?

R. Quatuor sunt: *Finalis* quidem, gloria Dei & Christi, ac vita æterna: *Efficiens* vero, misericors Deus qui gratuito nos sanctificat: *Meritoria*, Jesus Christus Dominus noster, qui sua passione nobis justificationem meruit, & pro nobis Deo Patri satisfecit: *Instrumentalis*, Sacramenta baptismi & pœnitentiæ: *Formalis* tandem, est justitia Dei, non qua ipse justus est, sed qua nos justos facit; qua videlicet ab eo donati, renovamur Spiritu mentis nostræ, & non modo reputamur, sed vere justi nominamur & sumus, justitiam in nobis recipientes, unusquisque suam secundum mensuram, quam Spiritus sanctus partitur singulis prout vult, & secundum propriam cujusque dispositionem & cooperationem. Ita Concilium Tridentinum Sess. 6. cap. 7. definiit.

4. *Q.* Quænam sunt dispositiones quæ ad justificationem præparant?

R. Sunt fides, timor, spes, dilectionis initium, contritio, baptismi aut Sacramenti pœnitentiæ votum. Ita Concilium Tridentinum Sessione 6. capite 6.

5. *Q.* Quodnam est objectum fidei quæ præparat ad justificationem?

R. (Sunt ex Concilio Tridentino Sess. 6. cap. 6.) ea omnia quæ divinitus revelata, & promissa sunt, atque illud in primis, a Deo justificari impium per gratiam ejus, per redemptionem quæ est in Christo Jesu.

Obj. 1. Objectum fidei justificantis est specialis misericordia Dei; hoc est, est actus quo quis certo credit sibi peccata quæ commisit, esse remissa: ita ut impius sic discurrat: Deus peccatorum

remissionem promisit ei qui credit: ego credo; ac proinde remissa sunt mihi peccata: ergo, &c.

Resp. Antecedens est quidem principium quod apud Calvinistas palmarium est: sed reipsa est omnino falsum: neque enim Christus aliquando eam misericordiæ specialis fidem exegit ab eis, quibus remisisse peccatum in Evangelio legitur. Præterea nullibi in Symbolo (in quo sunt quæ creditu necessaria sunt ad salutem) eam de misericordia speciali fidem reperire est.

Obj. 2. Sola fides ad justificationem disponit: ei enim soli Christus justificationem adscribit in Evangelio, *Fides tua* (inquit Matthæi 9. pluribusque aliis) *te salvum fecit*: ergo, &c.

R. Ad 1. nego ant. Sic enim loquitur Jacobus in sua Epistola canonica, cap. 2. *Videtis quia ex operibus justificatur homo, & non ex fide tantum*. Ad 2. sic respondet Augustinus in libro de prædestinatione Sanctorum, cap. 7. *Ideo dicit Apostolus justificari hominem ex fide, non ex operibus, quia ipsa prima datur, ex qua impetrentur cætera, quæ proprie opera nuncupantur, in quibus vivitur*.

6. *Q.* Justificatio estne certa respectu nostri?

R. Non est certa: nempe nullus hominum (ut docet Concilium Tridentinum) scire potest certitudine fidei, cui non potest subesse falsum, se justificationis gratiam consequutum esse. Nec immerito: nemo enim ea fide scire potest se credere, sperare & diligere sicut oportet: unde Paulus primæ ad Corint. 4. sic loquitur: *Nihil mihi conscius sum, sed non in hoc justificatus sum*.

7. *Q.* Justificatio estne immutabilis?

R. Non est; quia qui justus est, potest impius fieri per peccata de quibus agit Apostolus in Epistola ad Rom. *Qui talia agunt, regnum Dei non possidebunt*.

Obj. 1. Primæ Joannis 3. hæc habentur: *Qui natus est ex Deo peccatum non facit, quoniam semen illius in eo manet, & non potest peccare, quoniam ex Deo natus est*: ergo, &c.

R. Dist.

R. Dist. ant. Si agat prout ex Deo natus, conc. ant. neque enim arbor bona potest malos fructus facere: si agat ut natus ex Adam, nego ant. quia, ut dicit Evangelium, neque arbor mala bonos fructus facere potest.

R. 2. Dist. ant. in sensu composito, conc. ant. in sensu diviso, nego ant. Hoc est componi non potest peccatum lethale cum Dei filiatione, sed componi potest cum persona regenerata, ita ut peccando mortaliter, desinat Deum habere patrem. Joannis sententia, cujus objectio meminit, similis est isti: Optimus civis patriam non potest prodere; at istius sensus non est quod optimus civis absolute non possit prodere patriam, sed sensus est quod desinat esse civis optimus, ubi eam prodiderit.

8. *Q.* Justificatio estne in omnibus æqualis?

R. Non est: tum quia æquales non sunt in omnibus dispositiones quæ præparant ad justificationem; tum etiam quia justificatio per opera pietatis potest augeri, juxta illud quod Ecclesia precatur Dominica xv. post Pentecosten: *Da nobis, Fidei, Spei, & Charitatis augmentum.*

De Merito.

1. *Quæst.* JUsti possuntne quidpiam mereri per veræ pietatis exercitia?

R. Possunt: nempe Matthæi 11. æterna vita dicitur *merces* bonorum operum. Secundæ ad Timoth. 4. dicitur *Corona justitiæ*. Primæ ad Corinth. 9. appellatur *Bravium*: at merces, corona justitiæ, & bravium, correlativa sunt ad meritum proprie & stricte sumptum: ergo, &c.

Obj. 1. Omnia justorum opera sunt peccata: *Quasi panus menstruatæ* (ait Isaias cap. 64.) *omnes justitiæ nostræ.*

R. Isaias loquitur in persona impiorum: vel nomine *justitiarum*, intelligit sacrificia legalia oblata

a Judæis cum actuali & determinata voluntate peccandi: unde idem Propheta Deum sic postea loquentem inducit: *Incensum abominatio est mihi*.

Obj. 2. Ad meritum requiritur totius legis observatio: at id homini viatori possibile non est: scilicet (ut Jacobus ait cap. 3.) *in multis offendimus omnes*: ac præterea duo hæc Decalogi præcepta: *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo*. *Non concupisces* servari non possunt ab homine viatore: ergo, &c.

Resp. Ad 1. Iacobi textus intelligitur de peccatis venialibus quæ non extinguunt charitatem, licet illius fervorem minuant.

Ad 2. Primum Decalogi mandatum tria præcipit: 1. ut Deum rebus omnibus anteponamus: 2. ut nihil nisi in ordine ad ipsum amemus: 3. ut ad perfectam Dei dilectionem conemur: sed hæc tria cum auxilio gratiæ maxime possibilia sunt.

Ad 3. Præceptum *Non concupisces*, prohibet ne titillanti concupiscentiæ præbeamus consensum, ne ejus motu voluntarie delectemur; ne eam in nobis excitemus: sed hæc cum gratia possumus, licet titillationem ipsam impedire non valeamus; unde ait Apostolus Rom. 7. *Sentio in membris meis legem repugnantem legi mentis meæ*.

2. Q. Quænam conditiones ad merendum requiruntur?

R. Requiruntur aliquæ ex parte actus per quem meremur: nonnullæ ex parte personæ quæ meretur; aliæ vero ex parte Dei.

3. Q. Quæ conditiones requiruntur ex parte actus per quem possumus mereri?

R. Duæ. 1. ut actus & a necessitate & a coactione sit liber; unde hæretica est hæc 3. Jansenii propositio: *Ad merendum & demerendum in statu naturæ lapsæ, non requiritur in homine libertas a necessitate, sed sufficit immunitas a coactione*. Requiritur 2. ut actus sit bonus tum ex officio, tum

ex

ex fine, ac præterea ut fiat ex motu gratiæ actualis, seu ut sit actus supernaturalis.

4. Q. Quæ conditiones requiruntur ex parte personæ merentis?

R. Duæ requiruntur. *Prima*, status vitæ; nemo enim nisi viator (sic ferente immutabili Dei lege) mereri potest: scilicet ubi ceciderit lignum, ibi manebit; *Altera*, status gratiæ: ea enim quæ justificationem præcedunt, non sunt, ex Concilio Tridentino, proprie & stricte meritoria.

5. Q. Quæ conditiones ad meritum ex parte Dei requiruntur?

R. Unica tantum requiritur, promissio nimirum de rependendo bonis operibus præmio: unde Concilium Tridentinum, ubi meminit meriti, divinam promissionem recenset, nec immerito: licet enim creatura mercedem non expectaret, tamen opera sua variis aliis titulis Deo deberet.

6. Q. Quotuplex est meritum?

R. Duplex, de condigno nimirum & de congruo: Primum, dicitur meritum stricte sumptum, & definitur, illud cui merces sine injustitia non potest non rependi: alterum, vocatur, meritum improprie sumptum; & est illud cui, absolute loquendo, merces potest non rependi sine injustitia. Unde se habet tantum per modum meræ dispositionis ad aliud: ut sunt, ex Concilio Tridentino, actus supernaturales Fidei, Spei & Charitatis, qui præparant impium ad justificationem.

De erroribus circa Gratiam.

1. *Quæst.* Quinam sunt errores præcipui, a quibus in materia de gratia cavendum est?

R. 1. Cavendum est a Pelagianorum erroribus, Pelagiani vero docebant 1. hominem minime nasci cum peccato originali, ac proinde nec ignorantiam, nec concupiscentiam, nec alias hujus vitæ miserias esse pœnas originalis peccati. Docebant

2. veram ac internam Christi gratiam ad nullum omnino pietatis actum esse necessariam. Docebant 3. veram Christi gratiam, ubi datur, ex hominis merito dari: 4. Eam ad summum requiri, ut præcepta facilius observentur, non autem simpliciter & absolute.

R. 2. Cavendum est a Semipelagianorum erroribus, inter quos præcipuum locum tenet is quo fertur prævenientem ac interiorem gratiam nec ad initium fidei, nec ad perseverantiam requiri.

R. 3. Cavendum est ab erroribus Lutheri & Calvini; & legenda integra Sessio sexta Concilii Tridentini, ubi post Catholicæ fidei traditam variis capitibus expositionem, errores de quibus agitur, pluribus Canonibus proscribuntur & damnantur,

R. 4. Rejici debet tanquam hæreticus Janseniani libri sensus in quinque propositionibus damnatus, quem earumdem propositionum verba præ se ferunt: hisce vero terminis conceptæ sunt illæ propositiones.

Prima. *Aliqua Dei præcepta hominibus justis volentibus & conantibus secundum præsentes quas habent vires, sunt impossibilia; deest quoque illis gratia, qua possibilia fiant.*

Secunda. *Interiori gratia in statu naturæ lapsæ numquam resistitur.*

Tertia, *Ad merendum & demerendum in statu naturæ lapsæ non requiritur in homine libertas a necessitate, sed sufficit immunitas a coactione.*

Quarta. *Semipelagiani admittebant prævenientis gratiæ necessitatem ad singulos actus, etiam ad initium fidei: & in hoc erant hæretici, quod vellent eam gratiam talem esse, cui posset humana voluntas resistere, vel obtemperare.*

Quinta. *Semipelagianum est, dicere Christum pro omnibus omnino hominibus mortuum esse, aut sanguinem fudisse*: Eam autem propositionem tanquam falsam, temerariam & scandalosam damnarunt

Ro-

Romani Pontifices; *Intellectam vero eo sensu, ut Christus pro salute dumtaxat prædestinatorum mortuus sit*, declararunt *impiam, blasphemam, contumeliosam, divinæ pietati derogantem, & hæreticam*. Vide in Institutionibus veram Doctrinam Ecclesiæ circa Gratiam.

PARS SEPTIMA.

De Deo Ultimo Fine.

Nota. HÆc nostri compendii pars septima complectetur 1. ea quæ pertinent ad finem ultimum in genere sumptum: 2. quæ spectant ad actus humanos in communi; nempe sunt media quibus aut accedimus ad ultimum finem, aut ab eo recedimus: 3. quæ pertinent ad actus humanos in specie, Virtutes nimirum & peccata.

CAPUT PRIMUM.

De Fine Ultimo in genere.

1. *Quæst.* QUid est finis in communi?
R. Est motivum propter quod aliquid fit: sic sanitas est finis potionis medicæ, quia sumitur potio, ut sanitas acquiratur.

2. Q. Quotuplex est finis?
R. Duplex; Medius nimirum qui tamquam via ad alium perducit; & Ultimus, qui ad alium non refertur, seu qui propter se amatur. Iste subdividitur in finem *ultimum secundum quid* hoc est in finem alicujus operis particularis; & in finem *absolute simpliciter ultimum* id est, in finem non unius tantum, aut alterius actionis, sed totius vitæ: unde cum ille dominetur alicui operi particulari; iste e contra, omnino dominatur ipsimet operanti.

3. Q. Homo in omnibus suis operibus agitne

semper propter finem simpliciter ultimum?

R. Non agit formaliter: non enim semper de fine simpliciter ultimo beatitudine nimirum, cogitat, nec eam per actum expressum & explicitum sibi in omnibus operibus proponit & desiderat: sed semper agit propter eum tum interpretative, tum virtualiter: nempe in omnibus suis operibus beatitudinem quærit, & ex illius innata impressione, & desiderio naturaliter indito operatur.

4. *Q.* Creatura rationalis potestne simul agere propter duos fines absolute & simpliciter ultimos?

R. Non potest. Siquidem est de ratione finis absolute & simpliciter ultimi, ut nulli alteri subordinatus sit, & alios omnes sibi subordinatos habeat; debet enim omne omnino bonum continere, ut expleat appetitum creaturæ a qua possidetur.

5. *Q.* Finis absolute & simpliciter Ultimus, quotuplex est?

R. Duplex: Objectivus nimirum & Formalis. Ille, est objectum, seu res in qua positus est finis simpliciter ultimus creaturæ rationalis; nempe, est objectum quod ita perfecte potest explere creaturæ rationalis appetitum, ut in illo perfecte quiescat, nec alterius rei desiderio teneatur: iste e contra, seu finis ultimus formalis, est possessio finis ultimi objectivi, seu objecti quod perfecte potest explere creaturæ rationalis appetitum.

6. *Q.* Quinam est ultimus finis objectivus?

R. Est Deus solus. Ille enim, cum solus in se verum omne & bonum omne contineat, solus potest explere appetitum, quod rationalis creatura fertur in omne bonum & in omne verum; scilicet in nullo particulari bono, in nullo particulari vero quiescere potest. Unde est illud Augustini in Confessionibus: *Fecisti nos ad te, & irrequietum est cor nostrum donec requiescat in te.*

7. *Q.* In quo positus est finis ultimus Formalis, seu, is per quem actu creatura rationalis possidet Deum, in quo situs est finis ultimus objectivus?

R. Po-

R. Positus est in actu cognitionis & in actu amoris simul: hoc est, Deus possidetur cognitione & amore rationalis creaturæ. 1. Scriptura possessionem ultimi finis objectivi exprimit per operationem intellectus: *Videbimus eum* (1. Joannis 3.) *sicuti est* 2. Possessio Dei, est illius fruitio: at fruitio est voluntatis actus: seu est amor objecti propter ipsum, dicente Augustino in lib. 2. de doctrina Christiana cap. 4. *Frui, est amore alicui rei inhærere propter ipsam.*

Obj. Per solam operationem intellectus, Deus perfecte, saltem essentialiter, possidetur: nempe fieri non potest, ut voluntas non amet objectum in quo intellectus videt omne bonum & omne verum, nihilque in eo apprehendit quod mali minimam speciem habere possit; ergo, &c.

Resp. Ad 1. nego ant. Dicit enim Augustinus in libro de moribus Ecclesiæ cap. 3. eum non esse beatum qui non amat quod habet, etiamsi optimum sit. Ad 2. dicendum est cum Scotistis, quod licet intellectus qui clare Deum videret, nullam in eo speciem mali absolute sumpti valeret apprehendere, posset tamen apprehendere speciem mali respective sumpti, sicut apprehenderent dæmones, si Deus eis intuitive seipsum objiceret, subtraheretque auxilum supernaturale quo voluntas indiget, ut amet Deum: in ea enim suppositione Deum tanquam iratum sibi (quod quidem tanquam malum apprehenderent) intuerentur.

CAPUT II.

De essentia actus humani.

1. *Quæst.* QUæ est essentia actus humani: hoc est quomodo actus humanus definitur:

R. Definitur, *Actus qui a voluntate cum advertentia rationis procedit*, & in hoc differt ab actu quem

quem vocant, *hominis*; ad istum enim ratio nec actu, nec virtualiter attendit, cum illius usum omnino præveniat. Hincque patet actum, qui dicitur *humanus*, esse voluntarium illum e contra qui dicitur *hominis*, non esse voluntarium.

2. Q. Voluntarium quomodo definitur?

R. Definitur, *Actus qui est a principio intrinseco & ex advertentia, saltem virtuali, rationis*.

3. Q. Quot modis actus, aut illius omissio possunt esse voluntaria?

R. Duobus modis: directe nimirum & indirecte. *Primum*, est illud quod est voluntarium in se; *Alterum* vero, quod est voluntarium in causa, sive physica, sive morali, seu ex qua, secundum prudentum æstimationem, sequitur ut effectus.

4. Q. Concupiscentia augetne, aut minuitne voluntarium?

R. Auget ex una parte, quia auget propensionem voluntatis aut ad actum, aut ad illius omissionem: minuit contra ex altera parte, quia cum in malum est, excæcat intellectum: actus tamen qui fit ex concupiscentia cum advertentia rationis dicitur *voluntarius simpliciter*: quia propensio voluntatis principem in voluntario locum tenet & est involuntarius *secundum quid*, nempe secundum aliquem respectum; quia fit cum minore rationis advertentia.

Obj. Si concupiscentia minueret voluntarium ex aliqua parte, minueret etiam peccatum: sed hoc est absurdum; qui enim mortaliter peccant ex consuetudine, ac proinde ex majore concupiscentia, gravius peccant quam alii; ergo, &c.

Resp. Nego maj. Ratio est quia peccati gravitas petitur ex intensiori amore quo voluntas fertur in actum vetitum, aut ad illius omissionem: at in homine qui peccat ex consuetudine, intensior est amor quo voluntas fertur in actum lege prohibitum.

5. Q. Ut quis peccet, estne necesse ut actu attendat ad malitiam sui operis, aut ut actu eam cognoscat?

R. Non

R. Non est necesse: alioquin enim nulla forent ignorantiæ peccata: unde Clerus Gallicanus ad Comitia generalia, anno 1700. coactus, merito hanc propositionem damnavit: *Si peccatores consummata malitia, cum blasphemant & flagitiis se immergunt, non habent conscientiæ stimulos, nec mali quod agunt, notitiam, propugno eos hisce actionibus non peccare.*

6. Q. Quid ignorantia confert ad voluntarium?

R. Ignorantia triplex est; Antecedens, ea nimirum quæ non solum antecedit actum, sed cui præterea voluntas nullum dedit locum: Consequens, quam voluntas, non quidem in se, sed in causa saltem virtualiter; Concomitans, quæ actum quidem comitatur, sed nullo modo in illum influit. His præmissis dicendum est 1. ignorantiam antecedentem tollere voluntarium; hoc est efficere ut actus qui ex ea fit, fit omnino involuntarius; efficit nimirum ut sit contra voluntatis inclinationem, non actualem tantum, & virtualem, sed etiam interpretativam, ut patet in filio, qui carissimum patrem occidit, existimans post adhibitam debitam diligentiam, objectum in quod catapultam explodit, esse feram: scilicet ea Patris occisio nec in se, nec in causa, electa fuit a voluntate.

Dicendum est 2. ignorantiam consequentem minuere voluntarium; efficit enim ut actus sit contra voluntatis inclinationem, saltem inefficacem, ut patet in eo qui amicum interficit latitantem in vepribus, existimans (sed vincibiliter) esse cervum.

Dicendum est 3. ignorantiam mere concomitantem nec tollere, nec minuere voluntarium: scilicet nullo modo influit in actum, sed illius respectu impertinenter se habet; ita ut in casu in quo adfuisset cognitio, voluntas tamen actum electura fuisset. Sic ignorantia hominis qui vehementer exoptans inimici mortem, illum occidit,

 putans,

putans, sed sine ulla sui culpa, esse feram, nullo modo in occasionem illam influit; ac proinde hujusmodi ignorantia actum physicum, quo inimicus occisus est, nec voluntarium, nec involuntarium reddidit; quamvis tamen occisor postea ex eo capite peccet, quod advertens inimici cædem de ea per ignorantiam perpetrata lætetur.

7. Q. Quid metus confert in voluntarium?

R. Si sit metus cadens in constantem virum, ut est metus mortis aut diuturni carceris, aut gravis bonorum jacturæ, minuit voluntarium, eo quod minuat voluntatis inclinationem ad actum: siquidem quæ fiunt ex illo metu, fiunt, repugnante, saltem inefficaciter, voluntate, ut patet in mercatore, qui sæviente procella pretiosas in pelagum merces projicit, ut exonerando navim vitæ suæ consulat. Verum licet ille metus minuat voluntarium: illud tamen omnino non tollit, cum nec cognitionem ex parte intellectus, nec electionem ex parte voluntatis penitus auferat.

Obj. Receptum est apud Patres axioma; ea quæ ex metu fiunt, esse involuntaria: ergo, &c.

Resp. Dist. ant. Involuntaria, *secundum quid*, quia sunt contra inefficacem voluntatis electionem, conc. ant. Involuntaria *simpliciter & absolute*. nego ant. Scilicet efficaciter eliguntur ab homine, ut vitetur malum, quo alioquin efficeretur; sic mercator sæviente tempestate, eligit efficaciter projectionem suarum mercium in mare, ut vitet naufragium, suæque vitæ consulat.

8. Q. Quot sunt voluntarii species? hoc est, quomodo Voluntarium dividitur?

R. Dividitur in voluntarium Necessarium, & in voluntarium Contingens. Illud, non potest non procedere a voluntate, ut amor Dei in beatis; Istud e contra, potest ab ea non procedere, ut amor Dei in homine viatore.

9. Q. Satisne est ad libertatem, ut actus sit immunis a coactione extrinseca, ut sunt indelibera-

berati motus concupiſcentiæ qui præveniunt uſum rationis?

R. Non eſt ſatis : ſcilicet Concilium Tridentinum contra Calviniſtas definiit, primos & indeliberatos concupiſcentiæ motus qui rationis uſum præveniunt, non eſſe peccata.

10. Q. Ut actus ſit liber, ſatiſne eſt ut ſit immunis ab extrinſeca coactione, & ab omni neceſſitate naturali, aut requiriturne præterea ut ſit immunis a neceſſitate abſoluta etiam deliberata, & amata, ut eſt Dei amor in beatis?

R. Non requiritur quidem ut ſit immunis a neceſſitate *infallibilitatis* : quia actus qui fit ex gratia per ſe efficaci, aut congrua, non eſt immunis ab hujuſmodi neceſſitate ; nam gratia per ſe efficax, & gratia congrua ſemper ſuum effectum infallibiliter conſequuntur. Sed requiritur ut ſit immunis a quavis abſoluta neceſſitate, etiam deliberata, etiam amata, ea etiam quæ non impedit reflexionem & advertentiam rationis. Hincque concluditur Dei amorem in Beatis, licet immunis ſit a coactione, licet non impediat reflexionem & rationis advertentiam, licet voluntas illum vere ac ſincere velit, licet ſit plane voluntarius, non eſſe tamen liberum.

Ratio eſt, quia indifferentia activa, hoc eſt, poſitio actus cum poteſtate illum non ponendi, non ſolum pertinet ad ſtatum libertatis in quo jam ſumus, ſed etiam ad illius eſſentiam : Scilicet ſine illa indifferentia non eſt electio : *In his* (inquit S. Thomas 1. 2. q. 13. art. 2.) *quæ ſunt determinata ad unum, electio locum non habet*. Nec mirum: ubi enim non eſt electio, & ubi voluntas non habet plenum dominium in ſuos actus, ibi locum non habet ſtricte & proprie ſumpta deliberatio : atqui voluntas non habet plenum dominium in actus neceſſarios, quantumcumque voluntarii ſupponantur, nec circa eos electio locum habet, ergo, &c.

Obj.

Obj. S. Augustinus variis in locis docet Deum esse liberum respectu actus amoris, quo se ipsum prosequitur: at ille actus est omnino necessarius; nec enim Deus potest ab illo actu temperare, hoc est, non potest non se ipsum amare; ergo, &c.

R. Dist. ant. Esse liberum libertate *voluntatis*, conc. ant. libertate *arbitrii*, nego ant. Illa reperitur in actu licet necessario: Ista vero, in actu tantum contingente; hoc est, qui potest esse, aut non esse, seu qui est indifferens indifferentia saltem activa: *In appetibilibus* (inquit S. Thomas quæst. 24. de veritate, art. 1.) *de fine ultimo non judicamus judicio discussionis vel examinationis, sed naturaliter approbamus, propter quod de eo non est electio, sed voluntas. Habemus ergo respectu ejus liberam voluntatem: cum necessitate naturalis inclinationis libertati non repugnare secundum Augustinum 5. de Civitate Dei, non autem liberum judicium proprie loquendo, cum non cadat sub electione.*

11. Q. Quænam indifferentia requiritur ad libertatem, an contradictionis, an vero contrarietatis?

R. Requiritur 1. indifferentia contradictionis, quæ quidem in eo posita est, quod voluntas ita operetur, ut possit non operari, unde ob id dicitur indifferentia *Exercitii*.

Requiritur 2. quædam indifferentia contrarietatis quam & *specificationis* vocant: hoc est, requiritur ut ex pluribus mediis quæ ad ultimum finem conducunt, voluntas possit eligere quod maluerit: nempe libertas ex S. Thoma 1. p. q. 61. art. 8. definitur: *vis electiva mediorum, servato, & non prætermisso ordine finis.*

3. Sed ad libertatem non requiritur indifferentia contrarietatis non servato, & prætermisso ordine finis: quia tantum abest, ut hujusmodi indifferentia ad libertatis essentiam pertineat, quin e contra sit illius defectus: scilicet ea species indiffe-

differentiæ complectitur potestatem peccandi, hoc est eligendi media quæ avertunt ab ultimo fine, potestas vero peccandi non pertinet ad libertatem: alioquin enim (ut sæpe contra Pelagianos docuit Augustinus.) libertas non fuisset in Christo.

12. Q. Quænam est radix libertatis, hoc est, quis est fons ex quo libertas oritur?

R. Ex Thomistis est indifferentia judicii circa aliquod objectum, aut circa aliquem actum, scilicet indifferentia judicii, in eo posita quod intellectus apprehendat in objecto aut in actu varias rationes propter quas voluntas possit illud objectum aut illum actum amare aut non amare, efficit ut ipsa voluntas sit ad objectum, aut ad actum eligendum aut non eligendum indifferens hoc est, ut possit actum illum vel eligere aut non eligere. Hincque patet libertatem *arbitrii* ad amandum Deum non esse in Beatis, neque enim eorum intellectus, cum judicet de rebus ut sunt a parte rei, in Deo apprehendit aliquam speciem mali ratione cujus voluntas Beatorum possit non amare Deum. Hinc iterum sequitur stante indifferentia judicii, fieri non posse, ut voluntas non remaneat libera. Vide Massoulìæum, Gonetum, & alios Thomistas.

CAPUT III.

De Moralitate actuum humanorum.

1. *Quæst.* QUid est moralitas actuum humanorum?

R. Est conformitas cum regulis morum, vel difformitas ab iisdem regulis.

2. Q. Unde petitur specifica moralitas actuum humanorum? hoc est, quid est id quod efficit, ut actus humani ad hanc aut illam morum speciem pertineant, seu ad hanc aut illam specie-

virtutem ; ad hoc vel illud specie peccatum ?

R. Petitur aut ab objecto, aut a fine operantis, seu ab intentione qua operans movetur. Ratio primæ partis est, quia propter diversitatem objectorum quæ specie differunt, virtutes Theologicæ a virtutibus Cardinalibus specie differunt. Ratio alterius partis eadem est: nempe finis præcipuus operantis est aliud veluti objectum ad quod fertur operantis voluntas : sic qui furatur, ut possit adulterium committere, actum operatur, qui simul & furtum est ex parte objecti, & adulterium ex parte operantis.

3. Q. Moralitas actuum humanorum petiturne ex circumstantiis?

R. Petitur : quia circumstantiæ subjacent regulis morum : unde si actus non fiat in iis circumstatiis in quibus regulæ morum fieri præscribunt, malus est : e contra vero bonus, si tum ex parte objecti, tum ex parte finis hominis operantis, tum ex parte circumstantiarum conformis sit regulis morum.

4. Q. Quotuplicis generis sunt circumstantiæ actuum humanorum?

R. Duplicis : nonnullæ nimirum mutant speciem actus; hoc est, efficiunt ut actus pertineat ad aliam speciem, quam ad speciem objecti ad quod proxime tendit. Sic furtum in loco sacro non tantum est furtum, sed præterea propter loci circumstantiam est sacrilegium. Aliæ vero non mutant speciem, sed tantum intra eamdem speciem aut augent bonitatem operis, aut illius malitiam aggravant sic furari decem nummos, per se gravius est peccatum, quam furari quinque tantum : sed sive quis furetur decem, sive quinque, actus ille non alterius est speciei, quam furti.

5. Q. Quot sunt species Moralitatis actuum humanorum?

R. Tres sunt, Indifferentia, Bonitas, & Malitia. *Prima* subjicitur Legi permittenti : *Altera*, Legi impe-

imperanti: *Tertia* tandem, Legi prohibenti.

6. *Q.* Danturne actus indifferentes?

R. Actus humani considerari possunt vel in specie, vel in individuo. Priori modo sumpti definiuntur ii quorum objectum est indifferens, hoc est, per se nec bonum est, nec malum, v. g. levare festucam: altero modo sumpti, definiuntur ii qui complectuntur non solum objectum operis, sed etiam finem operantis.

His præmissis dicendum est 1. dari actus indifferentes in specie: quia dantur objecta, quæ secundum se, & abstrahendo a fine operantis, nec bona sunt, nec mala.

Dicendum est 2. non dari actus indifferentes in individuo: quia aut finis operantis est bonus, aut malus, non enim datur finis indifferens, nempe vel finis ille est utilis & honestus, vel jucundus. Si primum, est bonus: licitum est enim operari propter utilitatem quæ sit rationi conformis: non licet vero agere propter jucundum: quia agere propter jucundum convenit quidem homini prout est animal, non autem prout est ratione præditus: scilicet homo prout est ratione præditus non alium finem potest sibi licite proponere, quam bonum honestum, hoc est finem qui rationi sit conformis.

Confirmatur argumentum ex eo quod creatura rationalis teneatur omnia sua opera deliberata ad Deum, tamquam ultimum finem referre saltem virtualiter, juxta illud Apostoli 1. ad Corint. 10. *Sive manducatis, sive bibitis, sive aliud quid facitis, omnia in gloriam Dei facite*: in quæ quidem verba & alia ejusdem Apostoli similia, sic loquitur Augustinus in libro de correptione & gratia, c. 5. *Præcipit Apostolus dicens: Omnia vestra in charitate fiant.* Sic etiam loquitur S. Thomas in Epistolam ad Colossenses; *Quidam dicunt quod hoc est consilium; sed hoc non est verum.*

Obj. 1. In Concilio Constantiensi damnata fuit hæc Joannis Hus propositio. *Divisio immediata humana-*

manorum operum, est quod sint vel virtuosa, vel vitiosa: ergo, &c.

R. Illa propositio fuit damnata in sensu Joannis Hus, qui contendebat omnia quæ fiunt ab homine jacente in statu peccati mortalis, esse vitiosa; quæ vero ab homine justo, esse virtuosa: ille autem sensus apertam hæresim continet: cum fide Catholica certum sit, justum, non amissa justitia, peccare venialiter; impium vero in statu peccati mortalis remanentem, elicere actus informes fidei, spei, charitatis, & aliarum virtutum.

Obj. 2. Dantur actus indifferentes in specie: ergo & in individuo: non enim datur species sine individuo.

R. Conc. ant. nego conseq. Quia actus in specie, est actus consideratus secundum objectum tantum, quod quidem (ut dictum est) potest esse indifferens: e contra actus consideratus in individuo, præter objectum ad quod proxime tendit, includit finem operantis: at finis ille non est (ut fuit probatum) indifferens: quia vel est conformis regulis morum, vel ab eis difformis est: ac proinde bonus est, vel malus.

7. *Q.* Actus exterior augetne malitiam actus interni, veri, sinceri, atque efficacis?

R. Non auget *per se*: quia actus exterior per se, hoc est, prout est exterior tantum, nec malitiam moralem habet, nec bonitatem. Auget tamen *per accidens*; quia nonnumquam actum internum reddit aut intensiorem, aut diuturniorem, efficitque ut oriatur scandalum, & proximo detrimentum inferat: unde in confessione Sacramentali reus tenetur dicere, an actus fuerit exterior, an vero internus tantum.

8. *Q.* In quo consistit Malitia moralis actuum humanorum?

R. In privatione rectitudinis quam morum regulæ præscribunt: unde merito scribit Augustinus, peccatum esse nihil: & homines facere nihil, cum peccant.

CA-

CAPUT IV.

De Conscientia.

Nota. DUæ sunt actuum humanorum regulæ: externa nimirum quæ non aliud est, quam Lex de qua jam egimus hujusce compendii parte quinta, ubi de Deo authore legum disseruimus; Altera, interna; quæ quidem non aliud est, quam Conscientia.

§. I.

De definitione & divisione Conscientiæ.

1. *Quæst.* COnscientia quomodo definitur; seu quid est Conscientia?

R. Definitur. Actus quo intellectus judicat, hanc vel illam actionem esse hic & nunc agendam, aut omittendam.

Conscientia dicitur 1. *Actus*; quia mordet, arguit, testificatur. Dicitur 2. actus *intellectus*; quia ad eam animæ potentiam quæ dicitur intellectus, pertinet judicium, quod quidem (ut diximus) est conscientiæ officium. Dicitur 3. actus, quo intellectus judicat, *Hanc vel illam actionem esse hic & nunc agendam, aut omittendam*; quia differt a Synderesi, quæ versatur circa agenda, aut omittenda in genere. Synderesis v. g. dictat, bonum esse faciendum, & malum fugiendum; conscientia vero, ex eo quod Lex docet hunc actum esse bonum aut malum, concludit hunc actum esse hic & nunc agendum, aut omittendum, & ad id voluntatem movet & impellit.

2. Conscientia quomodo dividitur? seu quotuplex est conscientia?

R. Dividitur 1. in Certam & Dubiam: illa, est judicium firmum de bonitate aut malitia operis hic & nunc

& nunc agendi: sic Jacob accedens ad Liam, quam prudenter judicabat esse suam uxorem, habuit conscientiam certam de bonitate actus conjugalis cum Lia habendi Ista, seu Dubia, est suspensio judicii circa bonitatem aut malitiam operis hic & nunc agendi. Sic qui aut caret rationibus quibus judicet contractum aliquem non esse usurarium, aut qui habet quidem, sed ex alia parte habet non minus graves, quibus judicet illum esse usurarium, dubiam de contractus hujusmodi bonitate conscientiam habet: suspendit nimirum judicium circa illius bonitatem aut malitiam.

Conscientia Dubia potest esse vel juris, vel facti. Illa versatur circa jus aliquod, an v. g. hæc actio sit per legem prohibita: ista e contra versatur circa factum aliquod, an objectum v. g. quod inter vepres latitat, sit homo, an fera?

Dividitur 2. in Veram & erroneam. Prima, est judicium de bonitate aut malitia operis hic & nunc agendi, & quidem conforme legi. Sic qui judicat proximo laboranti esse hic & nunc consulendum, habet conscientiam veram, quia illud judicium est conforme legi quæ in genere præcipit ut proximus in sua miseria sublevetur. Altera, seu Erronea, est judicium de bonitate aut malitia actionis, quod non est conforme legi. Sic qui judicaret, urgente hic & nunc tentatione non esse orandum, conscientiam haberet erroneam.

Conscientia Erronea, sicut & Dubia, vel est circa jus, vel circa factum. Error autem ille dividitur in Vincibilem & in invincibilem. Prior, est ille qui, quæcumque diligentia adhibeatur, superari non potest: alter vero, qui morali adhibita diligentia, seu, servatis servandis, superari potest.

Dividitur 3. in scrupulosam & latam. Scrupulosa, est judicium de malitia operis hic & nunc agendi, sed levibus rationibus nixum. Sic scrupulosa conscientia laborat Sacerdos, qui cum

at-

attente Canonem recitaverit, in Communione angitur, an recitaverit orationem Dominicam, quæ ante in Canone legitur. Lata conſcientia, eſt judicium de bonitate operis ex leviſſimis, & quidem cupiditati faventibus, argumentis. Sic latam habet conſcientiam qui ſuperflua non erogat pauperibus, timens ſed ſine fundamento, ne iis impoſterum indigeat.

Dividitur 4. in conſcientiam probabilem, & non probabilem. Probabilis, definitur, judicium de bonitate, aut malitia operis, fultum quidem gravibus momentis, ſeu idoneis ad determinandos ad aſſenſum viros pios & prudentes; ſed tamen non ſine formidine partis oppoſitæ: improbabilis e contra, eſt judicium de bonitate, aut malitia alicujus operis, ſed nullis, aut levibus fultum rationibus.

§. II.

Utrum Conſcientia ſit Regula Morum?

1. *Quæſt.* Conſcientia Vera, eſtne Regula Morum?

R. Eſt quia: (ut ſuperius dictum fuit) eſt judicium quod circa actum aliquem hic & nunc exercendum, eſt conforme legi quæ actum illum aut præcipit, aut prohibet, aut permittit.

2. *Q.* Conſcientia Erronea, eſtne regula morum?

R. Non eſt 1. Quia non eſt debita circa actum aliquem applicatio legis. 2. Error non eſt in ſpeculativis regula ratiocinationis: ergo nec in practicis eſt regula agendorum.

3. *Q.* Licitumne eſt agere contra conſcientiam erroneam?

R. Licitum eſt, modo prius depoſitus ſit error quo intellectus laborat: ſed licitum non eſt, quandiu error non eſt depoſitus: hinc Apoſtolus concludit Fidelem peccare, qui judicans non licere veſci idolothytis, iis tamen veſcitur. *Om-*

ne

ne (ait) *quod non est ex fide* (hoc est, ex conscientia,) *peccatum est*. Rom. 14.

4. *Q.* Conscientia Scrupulosa estne regula morum?

R. Non est: quia regula morum includit prudentiam: at conscientia scrupulosa eam non includit, nempe nititur rationibus levissimis quæ prudentes homines movere non possunt.

5. *Q.* Estne licitum agere contra conscientiam scrupulosam?

R. Est licitum, imo & expediens: quia vani scrupuli nocent animæ, quam privant interno illo gaudio, interna illa pace quæ plurimum conferunt ad virtutis augmentum. Preterea inanes scrupuli nonnumquam exponunt periculo peccandi lethaliter; cum enim ex una parte jugum aggravent, & aliunde animæ vires sint infirmæ, periculum est ne homo omittat quæ judicantur præcepta.

6. *Q.* Conscientia Lata, estne regula morum?

R. Non est regula morum. Scilicet in detrimentum Legis, levibus ducta rationibus cupiditati favet. Hinc autem patet non tantum licere, sed & præceptum esse agere contra conscientiam latam.

7. *Q.* Conscientia Dubia estne regula morum?

R. Non est. Ratio est quia regula morum debet ad assensum determinare; seu efficere, ut quis judicet actum particularem, qui hic & nunc agendus est, esse conformem aut difformem legi: atqui id non præstat conscientia dubia: est enim (ut superius dictum est) suspensio judicii de bonitate aut malitia operis quod hic & nunc agendum est.

8. *Q.* Qua ratione debet se gerere is cui adest conscientia dubia?

R. 1. Debet abstinere ab actu de cujus bonitate aut malitia dubitat; si tamen aliqua agendi necessitate non urgeatur: Si autem urgeat agendi necessitas, debet partem eligere tutiorem: *In dubiis* (ajunt jura) *tutior pars est eligenda*: nec mirum: nam eligendo partem minus tutam, sese exponeret periculo infringendi legem, ac proinde peccandi dicen-

cente Scriptura: Eccl. c. 3. *Qui amat periculum, peribit in illo*. 3. Si nulla pars sit tutior, sed utraque sit periculosa: hoc est, si conscientia judicet æquale reperiri periculum in actu & in illius omissione, voluntas debet eligere actum qui proximi, qui est in possessione, juri favet: sic mulier quæ de sui matrimonii validitate dubitat, non potest quidem debitum petere, sed illud reddere tenetur viro cui persuasum est valere suum matrimonium.

9. Q. Conscientia probabilis, reduplicative prout est probabilis, estne regula morum?

R. Non est. Siquidem quod est indifferens ad veritatem & falsitatem, seu quod potest esse verum aut falsum, non est regula morum: nempe sola veritas *per se* est morum regula; & *per accidens* id quod inculpate & firmiter, hoc est, sine formidine partis oppositæ, existimatur veritas: unde est illud Scripturæ, Ecclesiast. 37. *Ante omnia opera verbum verax præcedat te, & ante omnem actum consilium stabile*. Atqui conscientia probabilis, est indifferens ad veritatem & falsitatem: potest enim esse vera, potest esse falsa; seu potest esse recta applicatio legis; potest quoque esse falsa ejusdem legis applicatio: ergo conscientia probabilis, prout probabilis est, non est morum regula.

10. Q. Quamvis supponatur quod conscientia, seu opinio probabilis, reduplicative prout est probabilis, non sit morum regula, estne tamen aliquando licitum eam sequi?

R. Opinio probabilis in duplici statu potest considerari, nimirum vel in concursu alterius probabilioris, vel in concursu alterius æque probabilis: quid facto opus sit in eo duplici casu, nostra ad subsequentes quæstiones responsa aperient.

11. Q. Estne licitum sequi in praxi opinionem minus probabilem quæ favet legi, seu quæ dictat actum non esse licitum?

R. Licitum est: quia operans non se exponit in eo casu periculo legem infringendi: sic qui judicans

cans ex opinione minus probabili contractum aliquem esse usurarium, ab eo temperat, non se exponit usuræ peccato.

12. Q. Estne licitum sequi in praxi opinionem minus probabilem quæ favet cupiditati (hoc est, quæ dicit actum esse licitum) in concursu probabilioris quæ stat pro præcepto, seu quæ dicit actum esse illicitum?

R. Non licet. Nam 1. tenemur sequi veritatem, aut saltem id quod probabilius judicamus magis ac propius ad veritatem accedere: sola enim veritas (ut jam observavimus) est per se morum regula, juxta illud Scripturæ Eccli. c. 37. *Ante omnia verbum verax præcedat te*. 2. Qui probabilius judicat actum aliquem esse illicitum, magis dubius est, quam si æque probabiliter judicaret esse illicitum: ergo, cum propter illam rationem (ut infra dicetur) non liceat sequi opinionem æque probabilem quæ favet cupiditati, a fortiori non est licitum sequi opinionem minus probabilem. 3. Doctrina de qua agitur, tamquam nova, perniciosa & scandalosa damnata fuit a Clero Gallicano ut inferius dicetur. 4. Ea doctrina excusat eum qui totum Decalogum infringeret, ductus opinionibus minus probabilibus quas circa illum docuerunt Scriptores quidam. Nec obest quod illæ opiniones sint falsæ: siquidem falsitas non impedit probabilitatem; scilicet (ut observatum est) opinio probabilis est indifferens ad veritatem & falsitatem.

13. Q. Estne licitum sequi in praxi opinionem æque probabilem quæ favet cupiditati in concursu alterius æque probabilis quæ stat pro præcepto?

R. Non licet. Nam 1. quando opiniones sunt æque probabiles, intellectus dubitat, an actus sit licitus, aut illicitus: non enim magis determinatur ad unum quam ad aliud, scilicet non habet rationes, ut uni parti consentiat potius quam alteri: at in dubio non licet id agere quod favet cupiditati; imo tenemur id eligere quod favet præcepto, quia

tutius

tutius est, juxta illud axioma Juris Canonici: *In dubiis semitam debemus eligere tutiorem.*

2. Doctrinam de qua agitur, damnavit Augustinus: nempe consultus a viro Donatista suum in Ecclesiam Catholicam ingressum meditante, & dubitante, an liceret sibi in parte Donati baptismum recipere, quem certo sciebat licite recipi in Ecclesia Catholica, consultus (inquam) respondit, id ei non licere, hoc ductus principio, quod certa debeant incertis præferri: *Accipere itaque* (ait in libro 11. de Baptismo contra Donatistas cap. 5.) *in parte Donati, si incertum est esse peccatum, quis dubitat certum esse peccatum non ibi potius accipere, ubi certum est non esse peccatum?*

3. Eadem doctrina adversatur regulæ de probabilium usu traditæ a Clero Gallicano ad comitia generalia anno 1700. coacto. Fert nimirum illa regula: *Ut nemini liceat eligere eam sententiam, quam non veritati magis consentaneam duxerit.* Ex qua quidem regula hanc idem Clerus Gallicanus conclusionem elicit: *Quod ergo in praxi eam nobis liceat sequi sententiam, quam nec ipsi ut probabiliorem eligendam judicemus, hoc novum, hoc inauditum, hoc certis acnotis authoribus postremo demum sæculo proditum, & ab iisdem pro morum regula positum repugnat huic effato a Patribus* (Vincentio Lirinensi, Commonitorio 1. cap. 3. & aliis) *celebrato:* QUOD *ubique, quod semper, quod ab omnibus: Nec habere potest Christianæ regula securitatem.*

Obj. 1. Licet propter æqualia rationum pondera, is speculative dubitet qui æqualem hinc & inde probabilitatem habet, potest tamen non esse dubius practice, si suum dubium tollat per hunc actum reflexum, Dubium quidem est v. g. an contractus ille sit usurarius, sed cum dubium non sit, quod sequi liceat opinionem probabilem; dubium pariter non est quod in praxi contractus ille licitus sit.

R. Ad 1. nego ant. Ad 2. nego tolli dubium per actum reflexum de quo agitur. Scilicet principium quo nititur actus ille reflexus: *Licitum est sequi in*

 præ-

praxi opinionem vere probabilem, non tantum est principium dubium, sed etiam omnino falsum, utpote Scripturis, Patribus, & sanctis, doctisque Theologis (ut observat Clerus Gallicanus,) penitus invisum & inauditum, imo & contrarium.

Obj. 2. Qui sequitur opinionem probabilem etiam in concursu contrariæ æque probabilis, imo & probabilioris, prudenter agit: agit nimirum ductus rationibus quæ viros pios & doctos possunt ad assensum movere: ergo, &c.

R. Ad 1. nego ant. Ad 1. dist. Si non adsint rationes contrariæ quæ viros pios & doctos æque, imo & magis possunt ad contrarium assensum movere, transeat ant. Si adsint, ut revera adsunt in concursu duarum opinionum aut æque probabilium, aut quarum una est probabilior altera, nego ant.

Obj. 3. Licitum est sequi in praxi opinionem minus tutam in concursu tutioris: ergo & minus probabilem in concursu probabilioris.

R. Conc. ant. nego conseq. Ratio disparitatis est, quia opinio minus tuta est (ut supponitur) verior: e contra vero opinio probabilis non est verior altera quæ est pariter æque probabilis, imo est minus vera in concursu probabilioris, aut saltem minus vera judicatur. Præterea opinio tuta, etiam in concursu tutioris, nulli exponit periculo peccandi; cum tuta supponatur: e contra vero probabilis in concursu, aut æque probabilis, aut probabilioris exponit operantem periculo peccandi, infringendi nimirum legem.

Obj. 4. Vera sunt tria hæc Canonici Juris Axiomata. I. *In pari causa melior est conditio possidentis*. II. *Favores sunt ampliandi, & odia restringenda*. III. *In pœnis benignior est interpretatio facienda*. Sed illa axiomata probant licitum esse sequi in praxi opinionem probabilem in quacumque circumstantia consideretur: ergo, &c.

R. Ad 1. Possessio non stat pro libertate creata, sed

ſed pro lege: lex enim lata fuit & vim habuit, antequam is, cui duæ opiniones obverſantur, ſuæ libertatis poſſeſſione frueretur. Dici poteſt præterea laudatum ex jure axioma vim habere tantum in exteriori foro: nempe litigans qui æquales cum adverſa parte rationes habet, potior eſt in jure, ſi præterea rei propter quam lis intentatur, poſſeſſionem habeat.

R. Ad 2. Juris regula de qua agitur, locum non habet, cum agitur de licito, aut illicito, ſed tantum cum eſt quæſtio de pœnis a Judice infligendis; hoc eſt, cum dubium eſt, an perpetrato crimine gravis, aut gravior infligenda ſit.

R. Ad 3. Idem eſt ſenſus regulæ quæ tertio loco in objectione laudata fuit.

14. Q. Eſtne licitum ſequi opinionem probabiliorem quæ favet libertati, in concurſu minus probabilis quæ ſtat pro præcepto.

R. Licitum eſt, ſi probabilitas petatur ex Scriptura, Patribus & ſanctis Doctoribus: eo nimirum in caſu opinio probabilior eſt verior cum traditioni, quæ morum eſt regula, ſit conformior: unde merito Clerus Gallicanus ad Comitia generalia anno 1700. coactus hanc propoſitionem poſt Alexandrum Papam VIII. damnavit: *Non licet ſequi opinionem probabilem, vel inter probabiles probabiliſſimam.* E contra, ſi probabilitas ſumatur ſolum ex corrupta per peccatum ratione, & ex Scriptoribus qui ad placita quædam nova, & veteribus inaudita, moralis Theologiæ difficultates ſolverent, non licet ſequi opinionem quæ ea probabilitatis ſpecie probabilior judicatur, quæque contra præceptum favet cupiditati: ſic licet quis probabilius judicet licitam eſſe occiſionem hominis ad evitandam alapam, id in praxi minime ſequi poteſt. Idem plane dicendum eſt de novis aliis morum regulis, quas Alexander VII. Innocentius XI. & Clerus Gallicanus ad Comitia generalia anno 1700. coactus damnarunt.

CAPUT V.

De Virtutibus in genere.

1\. *Quæst.* Virtus in genere quomodo definitur? *R.* Definitur a Philosophis: *Bona qualitas mentis, qua recte vivitur, & qua nullus male utitur.* Nempe si quis ad pravum finem utatur virtute, desinet ipsa esse virtus, juxta illud Augustini in libro 4. contra Julianum cap. 4. *Non officiis, sed finibus, à vitiis discernendæ sunt virtutes:* unde idem sanctus Doctor variis in locis virtutem sic definit: *Virtus est ordo amoris*, seu rei, quæ amanda est, amor ordinatus; hoc est, relatus ad finem ad quem recta ratio quodcumque officium referri præscribit.

2\. *Q.* Quodnam est subjectum Virtutis?

R. Est illud solum ens quod ratione præditum est, quia soli hujusmodi enti convenit suum opus ad rectæ rationis regulas exigere, & officium ad debitum finem referre.

3\. *Q.* Aliquæ virtutes consistuntne in mediocritate?

R. Consistunt; quia nonnullæ sunt contra quas peccari potest per excessum, aut per defectum: hujusmodi est liberalitas, contra quam prodigus peccat per excessum, & avarus per defectum.

4\. *Q.* Suntne aliquæ virtutes quæ non consistunt in mediocritate?

R. Sunt: Theologicæ nimirum & Intellectuales: neque enim aliquis potest nimis Deo revelanti credere, nimis in eum sperare, nimis eum amare: sic etiam non potest quis nimis scire, nimium esse prudens.

5\. *Q.* Quotuplex est Medium virtutis?

R. Duplex; nimirum Medium *Rei*, & Medium *Rationis*. Illud, positum est (ut inferius de virtute justitiæ differentes, docebimus) in æqualitate quantitatis ad quantitatem in justitia commutati-

va

va & in æqualitate proportionis meriti ad præmium in justitia distributiva. Istud vero, *ratione* definitur, ut patet in temperantia, quæ non consistit in eadem ciborum quantitate respectu omnium personarum. Hinc fit ut Medium *Rei*, positum sit in indivisibili, non autem Medium quod *rationis* vocant.

6. Q. Virtutes consideratæ in statu perfecto; suntne omnes inter se connexæ, ita ut una in statu perfecto haberi non possit sine aliis omnibus?

R. Sunt inter se connexæ, quia virtus in statu perfecto considerata includit prudentiam perfectam: at prudentia non est perfecta, nisi appetitus sit quoad omnia objecta rectus: non potest vero, ut par est, quoad omnia & singula esse rectus, nisi per virtutes quæ circa singula objecta versantur.

Obj. Aliquis potest esse perfecte castus, quamvis virginitatem non habeat: ergo, &c.

R. Dist. ant. quamvis virginitatem quoad rem externam quam includit, integritatem nimirum corporis non habeat, conc. ant. quamvis virginitatem non habeat quoad illius essentiam si expediret; hoc est, internam animi dispositionem in qua virtutes præcipue sitæ sunt, nego ant.

7. Q. Virtutes in statu imperfecto consideratæ, suntne omnes inter se connexæ?

R. Non sunt: quia experientia compertum est, aliquem posse esse temperantem, licet liberalis non sit, idem de pluribus aliis virtutum speciebus affirmari potest.

8. Q. Quænam sunt species virtutis sumptæ generice? hoc est, quomodo virtus in genere sumpta, dividitur?

R. Tres sunt species virtutis generice sumptæ: scilicet aliæ sunt Intellectuales, aliæ Morales, aliæ Theologicæ.

Intellectuales sunt eæ quæ perficiunt intellectum in ordine ad cognitionem Veri, vulgoque subdividuntur in Intelligentiam, Sapientiam,

Scientiam, Prudentiam & Artem.

Morales perficiunt voluntatem in ordine ad bonum honestum, cujuscumque sit generis, & in quacumque materia consideretur. Quatuor sunt precipuæ, quæ ob id *Cardinales* appellantur, Prudentia, Temperantia, Fortitudo & Justitia: nimirum ad quatuor illas virtutes, tamquam ad cardines reducuntur aliæ omnes virtutes Morales.

Theologicæ definiuntur, Virtutes quæ immediate circa Deum versantur: Fides nimirum. Spes & Charitas. De singulis illis virtutis speciebus breviter subsequentibus capitibus est agendum.

CAPUT VI.

De Virtutibus Theologicis.

§. I.

De Fide.

1. *Quæst.* QUænam est prima ex Virtutibus Theologicis?

R. Fides, quia (ut ait Concilium Tridentinum sess. 6. cap. 8.) est humanæ salutis initium, fundamentum & radix omnis justificationis.

2. *Q.* Quid est fides? seu quomodo fides definitur?

R. Definitur *Virtus divinitus infusa, per quam creatura rationalis, firmiter assentitur iis, quæ a Deo revelata sunt.*

3. *Q.* Valetne tradita ab Apostolo, fidei definitio? Hebr. 11. *Est autem.* (inquit) *fides sperandarum substantia rerum, argumentum non apparentium.*

R. Valet quidem; verum non est essentialis, sed descriptiva tantum: hoc est, explicat, non quidem essentiam fidei, sed duplex illius attributum, firmitatem nimirum & obscuritatem.

4. *Q.* Fides prout est virtus Theologica, quomodo dividitur?

R. Di-

R. Dividitur in Actualem & Habitualem; in explicitam & Implicitam; in Acquisitam & infusam; in Informem & Formatam; in Vivam & Mortuam.

5. *Q.* Quid est Fides Actualis?

R. Est actus, per quem intellectus ex imperio voluntatis excitatæ per auxilium divinum, assentitur alicui veritati propter authoritatem Dei revelantis.

6. *Q.* Quid est Fides Habitualis?

R. Est adhæsio revelantis *permanenter* inhærens animæ, hujusmodi vero est ea quæ in fidelibus dormientibus reperitur.

7. *Q.* Quid est Fides Explicita?

R. Est ea, per quam intellectus adhæret alicui articulo speciali & distincte cognito; v. gr. quod Deus sit trinus in personis; quod Verbum factum sit caro, & ita de cæteris.

8. *Q.* Quid est Fides Implicita?

R. Est ea, per quam intellectus adhæret aut iis omnibus in genere quæ Ecclesia credit, non cogitando de aliquo articulo singulari; aut per quam adhæret alicui articulo singulari qui in alio continetur, licet de ipso speciatim minime cogitet: sic qui credit duas in Christo naturas, virtualiter & implicite credit in eo duas esse voluntates & duas operationes; quamvis duæ illæ voluntates, duæ illæ operationes non veniant in illius mentem.

9. *Q.* Quid est Fides Acquisita?

R. Est habitus Fidei qui nascitur ex multis actibus fidei pluries repetitis: sic qui sæpius elicuit actum fidei circa Verbi incarnationem, de illo articulo fidem habet acquisitam.

10. *Q.* Quid est Fides infusa?

R. Est ea, quam Deus infundit absque aliquo ex parte credentis actu, qui ad eam per modum causæ efficientis concurrat. Id vero patet in parvulis, quibus absque prævio illorum actu, Deus (ut ait Concilium Tridentinum) Fidem, Spem &

Charitatem per Baptismi sacramentum infundit.

11. Q. Quid est Fides Formata?

R. Est ea quæ reperitur in subjecto in quo est charitas justificans: e contra fides informis, est ea quæ reperitur in iis qui sunt in statu peccati mortalis.

12. Q. Quodnam est objectum materiale fidei?

R. Res omnes quæ a Deo revelatæ sunt. Eæ vero res ad quosdam præcipuos articulos rediguntur. Articuli autem definiuntur, *Propositiones* Catholicæ, quæ primario ad fidem spectantes, specialem præ aliis difficultatem ad credendum complectuntur.

13. Q. Articuli fidei creveruntne in Ecclesia successu temporis? hoc est, accessitne ad eos augmentum aliquod?

R. Non creverunt secundum substantiam accepti, nec eis aliquod augmentum accessit: quia non dantur novæ circa fidem aut mores revelationes in Ecclesia: nempe quæcumque credit Ecclesia & ad consummationem usque sæculorum creditura est, Apostolis revelata sunt, juxta illud Joannis c. 16. *Cum venerit ille* (Spiritus veritatis) *docebit vos* OMNEM *veritatem*. Revelationes vero quæ factæ sunt Apostolis in Scriptura aut traditione continentur.

Verum licet articuli fidei non creverint; eis tamen accessit uberior explicatio; idque occasione hæreticorum qui impugnarunt articulos, qui quoad substantiam, in Scriptura aut traditione continebantur.

14. Q. Ubinam continentur præcipui articuli fidei?

R. Continentur in Symbolo, quod quidem definitur *Summa, quæ præcipuos & cardinales fidei articulos explicite complectitur.*

De Symbolo.

Quæst. I. QUotuplex est fidei Symbolum?

R. Quadruplex, Apostolorum, Nicænum,

num, Constantinopolitanum & Athanasianum.

2. Q. Quid est Symbolum, quod vocant Apostolorum Symbolum?

R. Est illud quod in Ecclesia Romana a cunctis fidelibus in oratione quotidiana recitatur, incipitque: *Credo in Deum Patrem omnipotentem, Creatorem cœli & terræ, &c.* Dicitur autem Apostolorum Symbolum, tum quod doctrinam ab Apostolis traditam contineat; tum quod (ut putatur) in eum ordinem in quo legitur, ab Apostolis digestum fuerit.

3. Q. Quodnam est Symbolum, quod *Nicænum* vocant?

R. Est illud quod in prima Nicæna Synodo editum est adversus Arium. Præcipuus illius articulus est Verbi divinitas & consubstantialitas cum Patre, quam Arius, contra quem habitum est illud Concilium, impugnaverat.

4. Q. Quodnam est Symbolum Constantinopolitanum?

R. Est illud quod editum fuit in primo Constantinopolitano Concilio, quodque incipit, *Credo in unum Deum.* A cæteris præcipue differt, quod ei Spiritus sancti divinitas contra Macedonium, inserta fuerit.

5. Q. Quodnam est Symbolum Athanasianum?

R. Est illud quod incipit, *Quicumque vult salvus esse.* Vocatur vero Athanasianum, quod Athanasio (sed falso) tribuatur: pluribus enim post illius mortem annis editum fuit.

6. Q. Symbolum Apostolorum quot continet partes?

R. Triplex est ejus pars. In priore, recensentur ea, quæ ad Patrem, primam Trinitatis personam, & Universi creationem pertinent. In altera, proponuntur ea, quæ spectant ad secundam personam, & hominis per peccatum lapsi redemptionem. Tertia tandem pars continet ea, quæ Spiritui sancto sanctitatis nostræ fonti tribuuntur.

7. Q. Quis est sensus primi articuli: *Credo in*

Deum Patrem omnipotentem, Creatorem cœli & terræ?

R. Hæc ejus est sententia: Credo interius, ac exterius profiteor, Deum Patrem, primam, ratione originis, personam esse omnipotentem, ac cœlum & terram, & quæ illorum ambitu continentur, ex nihilo eduxisse. In eum quoque tanquam ad ultimum finem totis viribus contendo.

8. Q. Estne discrimen aliquod inter, Credere Deo, Credere Deum, & Credere in Deum?

R. Est. Nam credere Deo est assensum præbere Deo revelanti. Credere Deum, est credere Deum existere unum in natura, & trinum in personis. Credere in Deum, est spem in Deo tanquam ultimo fine collocare, in eumque per charitatem tendere.

9. Q. Quis est sensus alterius articuli: *Et in Jesum Christum, Filium ejus unicum, Dominum nostrum?*

R. Iste: scilicet profitemur, nos credere, existere in Divinis secundam personam, in qua, sicut & in prima, spem nostram collocemus: Ea vero persona dicitur, & est vere *Filius*, quia procedit a Patre per sacram generationem in similitudinem naturæ. Dicitur Filius *Unicus* quia Filius est naturalis; hoc est, ejusdem omnino substantiæ, cum Patre; non autem adoptivus; per gratiæ scilicet accidentalis, & donorum communicationem.

Ille Filius post suam cum humana natura unionem substantialem, dicitur *Jesus*, eo quod sit non unius tantum gentis, sed omnium hominum Salvator. Dicitur quoque *Christus*, id est, *Unctus*, unctione scilicet spirituali *in Sacerdotem*, qui pro nobis, ut homo est, apud Patrem interpellet; *in Prophetam*, qui Dei legem nos doceat; *& in Regem*, qui præsit Ecclesiæ per totum orbem diffusæ.

Profitemur 2, credere nos, illum Jesum Christum, Filium Dei unicum, *nostrum esse Dominum*, tum jure redemptionis, tum etiam ratione personæ cui

in illo natura humana substantialiter est unita; tum ratione potestatis quam Deus post resurrectionem humanitati cum Verbo conjunctæ contulit.

10. *Q.* Quis est sensus tertii articuli: *Qui conceptus est de Spiritu sancto, natus ex Maria Virgine.*

R. Profitemur credere nos 1. Christum non ex virili semine conceptum esse, sed virtute Spiritus sancti: 2. Mariam vere esse matrem Jesu Christi, & vere Deiparam: cum ex illius purissimo sanguine efformatum sit Jesu Christi corpus, cui eodem temporis momento infusa fuit anima rationalis, & utrique (corpori & animæ) unita hypostatice divinitas: 3. Mariam nullum virginitatis detrimentum aut ante partum, aut in partu, aut post partum passam fuisse.

11. *Q.* Quis est sensus quarti articuli: *Passus sub Pontio Pilato, crucifixus, mortuus & sepultus?*

R. Per hanc vocem *Passus*, declaramus nos credede 1. Christum vere passum esse, juxta illud Evangelii Matth. 26. *Tristis est anima mea usque ad mortem.*

2. Per hanc aliam, *Crucifixus*, profitemur, Christum actum fuisse in crucem, supplicii genus, non apud Gentiles modo, sed etiam apud Judæos turpissimum, juxta illud Scripturæ Deuter. 21. *Maledictus qui pendet in ligno.*

3. Per hanc aliam vocem, *Mortuus*, declaramus credere nos, animam Christi ab illius corpore revera fuisse separatam; scilicet Evangelium fidem facit, ipsum, dum penderet in cruce, emisisse spiritum. Id tamen non impedit, quin Verbum cum utroque (anima nimirum & corpore) hypostatice conjunctum remanserit.

4. Per hanc vocem *Sepultus* profitemur credere nos corpus Jesu mandatum fuisse sepulturæ; idque, ut veritas mortis, quam in cruce passus fuerat comprobaretur.

12. *Q.* Quænam est sententia quinti articuli: *Descendit ad inferos.*

R. Testamur credere nos, Christum, non tantum secundum divinam virtutem, sed etiam substantialiter, non quidem secundum corpus quod jacebat in sepulcro, sed secundum animam Verbo hypostatice conjunctam descendisse ad inferos, non ad tetrum illum carcerem, quo Dæmones conclusi tenentur, sed ad receptaculum illud in quo animæ Patriarcharum, aliorumque Sanctorum, qui obierant, expectabant Salvatoris mortem per quam regni cælestis portæ illuc usque hominibus clausæ, reserarentur.

Altera ejusdem articuli quinti parte, *Tertia die resurrexit a mortuis*, profitemur credere nos Christi resurrectionem, seu confitemur, post elapsam Veneris diem, qua Christus obiit, elapsam quoque diem Sabbati, per quam integram corpus illius in sepulcro remansit, ineunte die, qui apud Romanos dies *Solis* dicebatur, apud Judæos *prima Sabbati*, seu hebdomadæ, apud Christianos *Dominica*, animam iterum unitam fuisse ejus corpori vitamque qua prius fruebatur, illi impertitam fuisse, idque factum non aliena virtute, ut in Lazaro, sed vi propria, divinitate nimirum animæ & corpori Christi hypostatice conjuncta.

13. Q. Quis est sensus articuli sexti: *Ascedit ad cælos; Sedet ad dexteram Dei Patris omnipotentis*.

R. Profitemur 1. Christum non tantum divina virtute, sed & beata; hoc est Beatis propria, qua scilicet anima corpus gloriosum transfert quocumque libuerit, e terris in cælum conscendisse, non quidem ut Deus est (sic enim a cælo abfuit numquam) sed prout homo, seu secundum corpus & animam: debebatur nimirum corpori glorioso cælestis ille locus: porro necesse erat ut eo Salvator ascenderet, tum ut probaret regnum suum non esse de hoc mundo, tum etiam ut causam nostram coram Deo Patre tanquam Advocatus ageret, tum ut pararet nobis locum.

Profitemur 2. hac metaphorica loquendi ratione,

ne, *Sedet ad dexteram Dei Patris omnipotentis*. Christum, ut est persona, æqualem esse Deo Patri: nulli nimirum Angelorum (ut Paulus advertit) sed Christo soli, Deus Pater dixit aliquando: *Sede a dextris meis, donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum*, Ps. 109.

Profitemur 3. eadem loquendi ratione summam Christo, ut est homo, a Patre concessam fuisse potestatem: unde & ipse post resurrectionem sic Apostolos allocutus est Matt. 28. *Data est mihi omnis potestas in cælo & in terra*. Idem loquendi modus docet nos firmam & constantem semper fore gloriam qua Christus in cœlo fruitur.

14. Q. Quæ est sententia articuli septimi: *Inde venturus est judicare vivos & mortuos*.

R. Profitemur, Christum post consummationem sæculorum, post completum Prædestinatorum numerum e cælis, quo post resurrectionem ascendit, descensurum esse, ut de Angelis, & de toto humano genere judicet.

Christus ea judiciaria potestate fruetur, ut est homo, cum (ut ipse ait in Evangelio Joan. 5.) Pater dederit ei judicium facere, *quia Filius hominis est* Fruetur quoque, prout est Deus, cum prout Verbum, sit ipsamet Patris sapientia. Judicabunt pariter cum eo aliæ Trinitatis personæ, sed prout est homo, exterius profert latam a se & ab aliis personis condemnationis, aut justificationis sententiam.

17. Q. Quis est sensus octavi articuli: *Credo in Spiritum Sanctum*.

R. Profitemur 1. Tertiam esse in divinis Personam, quæ dicitur *Spiritus sanctus*, non quidem quod aliæ personæ non sint pariter Spiritus, sed quod illius a Patre & Filio emanationi per amorem nomen proprium tribuere non possimus: nulla nimirum est in creatis similis emanatio; unde ut personam illam designemus, uti cogimur communi nomine.

Profitemur 2. credere nos, illam tertiam Personam

nam Deum esse: idque exprimitur per præpositionem IN. Credere nimirum in aliquem, est (ut jam superius observatum est) in eo spem ponere suam, ad eumque tanquam ad finem ultimum totis viribus contendere.

18. Q. Quænam est sententia articuli noni: *Credo sanctam Ecclesiam Catholicam, Sanctorum communionem?*

R. Credimus 1. extare congregationem fidelium sub uno invisibili Capite Christo, & visibili ejus Vicario, Romano Pontifice & Episcopis quos sub eodem Pontifice Romano Spiritus sanctus posuit regere Ecclesiam Dei, quam acquisivit sanguine suo.

Credimus 2. eam fidelium congregationem esse *sanctam*, & quidem 1. in pluribus illius membris intrinseca sanctitate per charitatem quæ diffusa est in cordibus eorum, per Spiritum sanctum qui datus est eis: 2. sanctitate doctrinæ; non enim aliam profitetur, quam eam quam non interceptam traditione recepit ab Apostolis: 3. sanctitate cultus; pii nimirum sunt ritus quibus Deum colit; sancta Sacramenta quibus initiat, nutrit, & fovet credentes.

Credimus 3. eam esse *Catholicam*, hoc est, ubique, saltem moraliter diffusam: pauci nimirum sunt terrarum anguli, in quibus Ecclesia non emineat. Vide quæ de iis, pluribusque aliis Ecclesiæ dotibus, hujusce Compendii prima parte, de hocce argumento tractantes, fuse diximus.

Credimus 4. hac altera articuli noni parte; *Sanctorum communionem*, varia ac multiplicia dona; quibus Ecclesia ornata est, singulis fidelibus esse quoad fructum communia: ita ut licet omnes gratiam sanctificantem non habeant, nec instructi sint donis gratuitis, quæ passim gratiæ gratis datæ nominantur; ea tamen dona; ad cujusque Ecclesiæ membri salutem aliquo modo conferant; ita ut conversionis donum quod Deus pluribus impiis exi-

existentibus in Ecclesiæ sinu largitur, effectus sit casti gemitus columbæ, seu justorum hominum in quibus (ut ait S. Paulus Rom. 8.) *Spiritus sanctus postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus.*

19. 𝔔. Quis est sensus articuli decimi: *Remissionem peccatorum.*

R. Articulus ille definit, vere dari in Ecclesia remissionem peccatorum, tum per Baptismum quo initiantur ii qui nomen dant Ecclesiæ, tum per Sacramentum pœnitentiæ, in quo Ecclesia utitur potestate hisce verbis a Christo sibi tradita, Joan. c. 20. *Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis; & quorum retinueritis retenta sunt:* tum denique in oratione, quæ levia delicta dimittit; unde est illud Augustini: *Ergo tribus modis dimittuntur peccata in Ecclesia, in Baptismate, in oratione, in humilitate majoris penitentiæ.*

20. 𝔔. Quæ est sententia articuli undecimi: *Carnis resurrectionem?*

R. Testamur credere nos, animam quæ per mortem a corpore separata fuerit, iterum illi conjungendam esse: idque ut referat unusquique prout gessit in suo corpore sive bonum, sive malum: *Credimus etiam* (inquit Augustinus in Sermone de Symbolo, ad Catechumenos) *resurrectionem carnis, quæ præcessit in Christo, ut hoc etiam speret corpus, quod præcessit in Christo.*

21. 𝔔. Quis est sensus articuli duodecimi: *Vitam æternam?*

R. Profitemur credere nos, homines qui divina mandata servaverint, consecuturos esse beatitudinem, quæ divinæ essentiæ intuitivam (ut vocant) visionem, amorem, & consequentem ex actu illo duplici delectationem & quietem includit.

22. 𝔔. Quot & quænam sunt fidei principia?

R. Quatuor sunt, divinæ nimirum gratiæ motus, intellectus, voluntas, & motiva credibilitatis.

23. 𝔔. Quomodo Intellectus & Voluntas concurrunt ad fidem?

R. Intellectus concurrit per sui convictionem; Voluntas vero per consensum, approbationem & imperium: hincque patet discrimen quod reperitur inter hominum & diabolorum fidem; isti enim habent quidem convictionem, sed in eis nec consensus, nec approbatio revelatorum reperitur.

24. *Q.* Quomodo motiva credibilitatis ad fidem concurrunt?

R. Concurrunt per modum conditionis requisitæ: scilicet determinant Intellectum, ut prudenter judicet aliquem articulum esse a Deo revelatum.

25. *Q.* Cujus generis debent esse credibilitatis motiva?

R. Debent esse evidentia: quia debent Intellectum reddere certum de revelatione; hoc est efficere debent, ut Intellectus certo judicet articulum qui credendus proponitur, esse a Deo revelatum: unde merito ab Innocentio Papa XI. & postea a Clero Gallicano ad Comitia generalia anno 1700. coacto damnata fuit hæc propositio: *Assensus fidei supernaturalis & utilis ad salutem, stat cum notitia solum probabili revelationis; imo cum formidine qua quis formidet ne non sit locutus Deus.*

26. *Q.* Fides & Scientia possuntne in eodem homine circa idem objectum reperiri?

R. Non possunt: quia fides est essentialiter obscura hoc est, de objecto quod obscure cognoscitur: e contra vero scientia est essentialiter evidens, seu de objecto quod cognoscitur evidenter: unde est illud Gregorii Magni: *Apparentia non habent fidem, sed agnitionem. Hoc veraciter dicitur credi, quod non valet videri.* Hausit Gregorius doctrinam illam ab Apostolo qui fidem sic definiit, Heb. c. 11. *Sperandarum substantia rerum, argumentum non apparentium.*

Obj. Qui demonstrationem habet de existentia Dei, debet illam credere: omnibus enim & singulis hominibus in Symbolo credenda proponitur: ergo, &c.

Resp.

Resp. Ad 1. nego ant. Ad 2. dist. ant. Existentia Dei, ut Authoris gratiæ, omnibus credenda proponit, conc. ant. ut Authoris naturæ, nego ant. Hinc est illud Apostoli, Hebr. c. 11. *Accedentem ad Deum oportet credere quia est, & quod inquirentibus se* (ex auxilio gratiæ) *remunerator sit*.

27. Q. Actus fidei fuitne semper ad salutem necessarius necessitate medii?

R. Fuit adultis omnibus: quia (ut ait Apostolus, Hebr. c. 11.) *sine fide impossibile est placere Deo*.

28. Q. Quænam explicite creditu necessaria sunt necessitate medii?

R. Credi debet 1. existentia Dei, ut Authoris supernaturalis, & operum supernaturalium remuneratoris; *Credere enim oportet* (ait Apostolus ad Hebræos 11.) *accedentem ad Deum, quia est, & quod inquirentibus se remunerator sit*.

Credi debet 2. Incarnationis & mortis Christi mysterium, juxta illud Concilii Tridentini sess. 6. cap. 6. *Credentes, vera esse quæ divinitus revelata & promissa sunt: atque illud in primis a Deo justificari impium per gratiam ejus, per redemptionem quæ est in Christo Jesu*. Unde est illud Actorum 4. *Non est in aliquo alio salus: neque enim est aliud nomen sub cælo, in quo oporteat nos salvos fieri*.

Credi debet 3. tertiam esse in divinis personam, quæ vocatur Spiritus sanctus: scilicet (ut habetur Actorum 19.) Spiritum sanctum Apostolus Ephesios non permisit ignorare: cum enim ab eis quæsiisset, an Spiritum sanctum accepissent, illique se ne si Spiritus quidem esset scire respondissent, statim interrogavit: *In quo ergo baptizati estis? At* (ut monet Catechismus Romanus) iis verbis distinctam de Spiritu sancto fidem absolute, seu necessitate medii, necessariam esse docuit.

Credi debet 4. mysterium sanctissimæ Trinitatis: unde est illud Christi mandatum in Evangelio Matt. 28. *Docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti*.

29. Q. Fi-

R. Duplex: Materiale & Formale, Primum, definitur res quæ speratur; alterum, est motivum propter quod aliquid speratur.

4. Q. Quodnam est objectum materiale Spei?

R. Primarium objectum materiale Spei est Deus ipse: quia Deus primario & per se, a Spei virtute expectatur: Secundarium vero, sunt media quibus Dei possessio comparari potest: virtus enim quæ inclinat ad finem, movet & ad media quibus ille finis potest comparari.

5. Q. Quodnam est objectum formale *Quod* Spei?

R. Est Dei bonitas, sive in se ipsa consideretur, sive prout est objectum in quo sita est creaturæ rationalis beatitudo. Scilicet hic in terris expectamus, nos Deum sub utroque illo respectu possessuros esse in cælis. Unde est illud Augustini in Psalmum 134. Sic *amare debes, ut ipsum pro mercede desiderare non desinas.*

Obj. Desiderare Deum aut tanquam mercedem, aut tanquam objectivam hominis beatitudinem, est Deum ad creaturas ultimo referre: quod non licet: ergo, &c.

R. Dist. ant. Si illa merces, si illa beatitudo sint aliquid aliud a Dei cognitione & amore, conc. ant. si non sint aliquid aliud, nego ant. Unde est illud Augustini in libro 14. de civitate Dei cap. 4. *Bonum nostrum nullum est aliud quam illi* (Deo per perfectam cognitionem, & per perfectum amorem) *inhærere.*

6. Q. Quodnam est objectum formale *Quo* Spei?

R. Est promissio divina: ideo enim beatitudinem expectamus cum fiducia, quod Deus illam promiserit iis, qui ad finem usque perseveraturi sunt in justitia.

7. Q. Spes estne in Beatis respectu visionis beatificæ?

R. Non est: quia spes essentialiter tendit in bonum absens; & in hoc differt a charitate, quę abstrahit an bonum sit absens, aut præsens: Unde

de est illud Apostoli ad Rom. 8. *Spes quæ videtur, non est spes.*

8. Q. Spes estne in damnatis?

R. Non est: quia cum non apprehendant summum bonum tanquam comparatu possibile, illud cum fiducia expectare non possunt.

9. Q. Spes estne in hæreticis?

R. Non est: quia in eis non sunt vera merita, nec esse possunt, quandiu adhærebunt hæresi.

10. Q. Spes potestne reperiri in impio fideli?

R. Potest: licet enim actus non habeat merita, quibus spes nititur, ab eo tamen expectari possunt cum Dei auxilio comparanda.

11. Q. Virtus & actus Spei, habentne locum in justis viatoribus, quacunque sint perfectione præditi?

R. Habent. Scilicet in eis est expectatio cum fiducia futuræ Dei possessionis. Præterea quo major est in viatoribus charitas, eo majus est possessionis Dei desiderium cum magna fiducia conjunctum: Unde est illud Augustini in libro 8. de Civit. Dei cap. 10. *Quid est ergo amor, nisi quædam vita, duo aliqua copulas, vel copulare appetens, amantem scilicet, & quod amatur.* Tandem omnibus viatoribus vita æterna (ut definit Concilium Tridentinum sess. 10. cap. 16. tanquam merces, tanquam corona justitiæ, proponi debet.

Obj. Actus quo Deus expectatur tanquam objectiva beatitudo, includit *proprium interesse* creaturæ; sed proprium interesse repugnat statui perfectorum, qui sibi unice Dei voluntatem & gloriam proponere debent.

R. Dist. maj. includit *proprium interesse* quod ad Dei gloriam ultimo referatur, con. maj. scilicet illud interesse nihil aliud est, quam plena a servitute tum peccati, tum concupiscentiæ libertas, per quam anima perfecte Deo serviat per cognitionem & amorem. Includit *proprium interesse* quod ad Dei gloriam ultimo non referatur, nego maj.

Obj. 2. Amor quo Deus tanquam merces desi-

deratur, est mercenarius: ergo repugnat statui perfectorum.

R. Nego ant. Scilicet ea merces non est aliquid a Deo distinctum, sed est Deus ipse intuitiva cognitione & perfecto amore possidendus: *Præmium Dei* (ait Augustinus in Psalmum 72.) *ipse Deus est*.

12. *Q.* Quænam sunt Spei proprietates?

R. Duæ sunt: Prima, est certitudo ex parte sperantis, si servet præcepta; sed præcipue divina promissione nixa: unde ad Hebræos 6. dicitur animæ anchora firmissima. Altera, est necessitas, tum ad consequendam justificationem, tum ad implendum præceptum quo jubemur in Deo spem collocare nostram.

§. III.

De Charitate.

1. *Quæst.* QUid est Charitas, prout est virtus Theologica?

R. Est virtus *qua Deus propter se diligitur, & qua creatura rationalis se ipsam, & proximum propter Deum diligit*.

2. *Q.* Charitas quomodo dividitur?

R. Dividitur in actualem & habitualem; in acquisitam & infusam; in perfectam, & imperfectam. Vide quæ de Fidei divisione superius dicta sunt.

3. *Q.* Quid est Charitas perfecta?

R. Est ea qua Deus multum intense, hoc est, cum magno fervore super omnia diligitur: de ea loquitur Concilium Tridentinum sess. 14. cap. 4. versu, *Docet præterea*.

4. *Q.* Qui est Charitas imperfecta?

R. Est ea quæ aut non est super omnia, aut si sit super omnia, est in gradu valde remisso, seu paucissimos habet gradus: hoc est, non est (ut ait Catechismus Romanus) acris, vehemens, & intensa: quæque ob id ab Augustino parva & invalida vocatur.

5. *Q.* Quod-

5. Q. Quodnam est objectum materiale Charitatis?

R. Triplex; Deus, nos ipsi, & Proximus: tria nimirum illa objecta jubemur diligere.

6. Q. Quodnam est objectum formale Charitatis?

R. Est divina bonitas, vel in se sumpta, vel prout est nobis conveniens, *Ita tamen ut abstrahat ab illius possessione & privatione;* per quae quidem ultima verba differt a Spe; cum haec essentialiter supponat absentiam objecti quod per eam expectatur.

7. Q. Quodnam est subjectum Charitatis?

R. Sunt 1. justi omnes: nempe Charitas habitualis (ut superius dictum est) non differt a gratia sanctificante: 2. sunt impii, sed poenitentes, hoc est, homines qui licet jaceant in statu peccati mortalis, nec adhuc absolutione sacramentali donati sint, liberi sunt tamen ab affectu peccati mortalis.

8. Q. Actus Charitatis estne necessarius?

R. Impio necessarius est necessitate medii, ut justificationem consequatur, sive in sacramento Baptismatis, si sit adultus (ut suo loco probabimus,) sive in sacramento poenitentiae. Omnibus vero sive justis, sive impiis, certis quibusdam temporibus necessarius est necessitate praecepti: non enim (ut advertit S. Thomas) habitus Charitatis, sed illius actus, praecipiuntur primo Decalogi mandato: *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo.*

9. Q. Praeceptum Charitatis in Deum estne speciale praeceptum a caeteris omnibus distinctum·

R. Est speciale. Nam 1. ita definiit Innocentius XI. a quo, & postea a Clero Gallicano ad Comitia generalia anno 1700. coacto damnata fuit haec propositio: *Praeceptum amoris Dei & proximi non est speciale, sed generale, cui per aliorum praeceptorum adimpletionem satisfit.* 2. Mandatum illud, a Christo dicitur Matthaei 22. *Primum & maximum*

tinum mandatum. 3. In Lege, Deuteronomii nimirum capite 6. Charitatis præceptum seorsim ab aliis omnibus mandatis traditum est.

10. Q. Quæ sunt in specie vitæ tempora, quibus tenemur actus Charitatis in Deum elicere?

R. Satis non est actum Charitatis semel in vita elicere: idque colligitur ex falsitate hujus propositionis ab Innocentio Papa XI. damnatæ: *An peccet mortaliter qui actum dilectionis Dei semel tantum in vita eliceret, condemnare non audemus.* Satis quoque non est, ut eliciatur intra aliquos annos: hinc merito hanc aliam propositionem idem Innocentius Papa proscripsit: *Probabile est ne singulis quidem rigorose quinquenniis, per se obligare præceptum Charitatis in Deum.* Tandem satis non est ut eliciatur in articulo mortis. Hinc rejicienda est hujusce propositionis ab Innocentio XI. proscriptæ doctrina: *Præceptum amoris Dei per se tantum obligat in articulo mortis.* Hinc concludendum est præceptum de quo agitur, sæpius in vita obligare. Nempe Deuteron. 6. Deus jubet ut semper & ubique præ oculis habeatur.

Dicendum est igitur obligare illud 1. cum quis ad usum rationis pervenit: ita docet S. Thomas 1. 2. qu. 89. art. 6. ad 3: Obligat. 2. in mortali periculo vitæ: tunc enim tuto quisque suæ saluti consulere debet. Obligat. 3. ut homo per annum diu non sit ad æstimationem prudentum, quin per actum amoris super omnia ad Deum sese convertat.

11. Q. Quis & quotuplex est ordo Charitatis?

R. Est in Charitate aliquis ordo juxta illud Canticorum 2. *Ordinavit in me Charitatem.* Ille autem ordo, duplex est, *Dilectionis nimirum & beneficii.* Primus positus est in actu quo objectum aliquod propter illius dignitatem & meritum, præ altero diligitur. Secundus, est actus per quem uni subvenitur præ alio. Petiturque is ordo, aut ex carnis, aut amicitiæ, aut societatis, aut alterius vinculi conjunctione cum persona amante,

vel

vel tandem ex objecti infirmitate, aut indigentia. Ita docet Augustinus in libro 1. de Doctrina Christiana cap. 27.

12. Q. Amor in Deum debetne esse summus?

R. Debet esse summus extensive, seu appretiative; quia Deus debet super omnia diligi: debet quoque esse major intensive amore quo nos aut proximum diligimus: quia intensio, aut fervor amoris debet, quantum hic patitur infirmitas nostra, respondere dignitati rei amatæ: nempe recta ratio præscribit ut objectum, quod cæteris appretiationem anteponimus, intensius, hoc est, majori cum fervore diligamus.

13. Q. Amor Deo debitus debetne esse universalis?

R. Debet: nihil enim aliud præter Deum, aut sine ordine ad ipsum, diligere debemus. Solo nimirum Deo frui possumus, & creaturis omnibus uti: hoc est, soli Deo amore debemus ultimo inhærere: unde is quem creaturis debemus, est amor, non permanens in eis, sed ab ipsis ad Deum transiens. Ex eo vero principio concluditur teneri nos omnia opera nostra ad Dei gloriam ultimo, saltem virtualiter referre, juxta illud Apostoli 1. c. 10. *Sive manducatis, sive bibitis, omnia in honorem Dei facite*: necnon & hoc aliud 1. Cor. 16. *Omnia vestra in charitate fiant* Quæ quidem loca S. Augustinus & S. Thomas de stricto & rigoroso præcepto interpretantur.

14. Q. Charitas Deo debita debetne ex præcepto divino esse perfecta in hac vita.

R. Non est necesse necessitate præcepti ut sit hic in terris *omni ex parte* perfecta: nimirum propter concupiscentiam fieri non potest ut hic perfecte Deum diligamus: hoc enim privilegium beatorum est, non viatorum.

Verum licet ex præcepto non teneamur Deum in hac vita perfecte diligere: tenemur tamen pro virili parte cum Dei auxilio ad amoris perfectionem

nem conari: unde (ut advertit Concilium Tridentinum Seſſ. 6. cap. 10.) Eccleſia amoris incrementum enixe in ſuis orationibus poſtulat: *Hoc vero* (inquit) *juſtitiæ incrementum petit ſancta Eccleſia, cum orat: Da nobis fidei, ſpei & charitatis augmentum*.

15. Q. Quid ex parte noſtra exigit amor proximo debitus?

R. Exigit 1. ut illum non externo tantum actu ſed etiam interno diligamus: actum enim internum importat vox *Diliges*, qua jubemur eum diligere. Exigit 2. ut peccanti, prudenter conferamus correptionis fraternæ remedium. Exigit 3. ut illi indigenti ſubveniamus per eleemoſynam, & alia charitatis officia.

CAPUT VII.

De virtutibus Cardinalibus.

Nota. VIrtutes Cardinales ſunt eæ quæ inter Morales præcipuum tenent locum: ſunt autem quatuor, Prudentia, Juſtitia, Fortitudo & Temperantia.

§. I.

De Prudentia.

1. *Quæſt.* QUid eſt Prudentia.

R. Eſt virtus, *Per quam in quovis negotiorum genere cognoſcitur quid hic & nunc tanquam honeſtum agendum ſit, aut quid fugiendum tanquam turpe*.

2. Q. Quotuplex eſt Prudentia.

R. Duplex: Perſonalis, & Gubernatrix. Prior ſolum bonum operantis; poſterior, bonum communitatis attendit.

Gubernatricis ſpecies, ſunt, *Oeconomica*, qua

quis recte familiam gerit; *Politica*, qua curatur, ut in republica leges observentur; *Legislatrix*, qua conduntur justæ leges; *Militaris*, qua recte administratur militia.

3. Q. Quodnam est objectum materiale Prudentiæ?

R. Sunt actus humani singulares, tota enim circa eos occupatur; ad eorum scilicet aut electionem, aut omissionem liberum arbitrium movet & inclinat.

4. Q. Quodnam est objectum formale Prudentiæ?

R. Est verum singulare, non quidem speculativum, sed practicum, seu (quod idem est) conformitas actionis singularis cum veritate practica.

§. II.

De Justitia.

1. *Quæst.* Justitia prout est virtus moralis, quomodo definitur?

R. Definitur, *Constans & perpetua voluntas, jus suum cuique tribuendi ad æqualitatem?*

2. Q. Quomodo justitia dividitur?

R. Dividitur in Commutativam, Distributivam, & legalem.

3. Q. Quid est Justitia Commutativa?

R. Est ea per quam pars comparti quod suum est tribuit.

4. Q. Quid est Justitia Distributiva?

R. Est ea, quæ præmia, aut bona communia civibus distribuit.

5. Q. Quid est Justitia Legalis?

R. Est ea per quam unaquæque pars se gerit, prout expedit totius bono.

6. Q. Quænam est proportio ad quam Justitia commutativa debet attendere?

R. Est proportio æqualitatis arithmeticæ: nimirum efficit ut tantum reddatur, quantum debetur, nulla habita ratione dignitatis, aut meriti personarum.

7. Q. Quæ-

7. Q. Quænam est proportio, ad quam Justitia Distributiva debet attendere?

R. Est proportio æqualitatis geometricæ: ita ut, qualis est proportio inter merita & dignitates eorum quibus fit distributio, talis etiam servetur in distributione bonorum.

8. Q. Quodnam est Objectum Justitiæ?

R. Sunt actiones quibus jus suum cuique tribuitur: nempe justitia actiones illas dirigit, præscribitque ut cum æquitate fiant.

9. Q. Quodnam est Subjectum Justitiæ?

R. Sunt personæ inter quas Justitia potest habere locum.

10. Q. Quænam sunt in specie personæ, inter quas justitia potest habere locum?

R. Inter Deum & creaturam est imperfecta tantum justitia: unde Patres docuerunt eum qui peccat, reum esse injustitiæ in Deum: Idem dicendum est de filio respectu patris, & de servo respectu domini: unde si iste, invito domino, fugiat, reus est in herum suum injustitiæ.

11. Q. Quot & quænam conditiones requiruntur ad rigorosam, & stricte dictam justitiam?

R. Tres requiruntur. Nam 1. debet esse ad alterum: 2. debitum supponit: 3. Debet æqualitatem constituere.

12. Q. Quodnam est fundamentum justitiæ?

R. Est dominium: quod quidem definitur: *Facultas disponendi in proprium commodum de re aliqua tanquam sua ad omnem usum lege non prohibitum.*

13. Q. Quotuplex est dominium?

R. Multiplex. Aliud enim est dominium *proprietatis*, de quo mox dictum fuit; & aliud, dominium *jurisdictionis*, quod quidem definitur, *legitima potestas regendi subditos liberos*. Aliud est *Utile*, quod confert rei, non proprietatem, sed usum tantum; aliud *Directum*, quod quidem importat aut solam rei proprietatem, si sit imperfectum: aut rei proprietatem & usum simul, si sit perfectum.

14. Q. Dominium quo fruitur homo de quibus est rebus?

R. Jure creationis homo innocens dominium habuit in res omnes sublunares, juxta illud Scripturæ, Geneseos 1. *Replete terram, & subjicite eam, & dominamini piscibus maris*. Illud vero dominium post peccatum remansit quidem in humano genere, sed non in quolibet illius individuo.

15. Q. Religiones possuntne habere dominium rei alicujus?

R. Possunt, sed non privati religiosi: quidquid enim acquirit Monachus, acquirit monasterio.

16. Q. Clerici habentne dominium in reditus ecclesiasticos, ita ut non peccent *contra justitiam*, cum eos dilapidant?

R. Non habent. Nam Canones definiunt 1. Res Ecclesiasticas *Dei* esse, non Beneficiatorum: ita Can. 28. inter Apostolicos, quem sibi fecit proprium Tridentina Synodus. Definiunt 2. res Ecclesiasticas esse commendatas, non proprias: *Ut Episcopus* (ait Can. 13. Concilii IV. Carth.) *rebus Ecclesiæ tanquam commendatis, non tanquam propriis utatur*. Definiunt 3. Titulares esse earum Oeconomos tantum & dispensatores. 4. Eas res (teste Juliano Pomerio lib. 2. de vita contemplativa capite 9.) non aliud esse quam patrimonia pauperum, vota fidelium, & pretia peccatorum. Definiunt 5. furti reos esse, qui reditus Ecclesiasticos, post acceptam honestam sustentationem, in alios usus, quam in usus pios impendunt: *Quidquid* (ait Bernardus in Epistola ad Fulconem) *præter necessarium victum, ac simplicem vestitum de altari retines, tuum non est, rapina est, sacrilegium est*.

Nec obest Ecclesiasticorum redituum erectio in Beneficia, & in partes singulares. Nam pars sequitur naturam totius, illiusque oneribus subjacet.

17. Q. Clerici quibus satis est patrimonii, possuntne licite vesci reditibus Ecclesiasticis?

R. Ex Hieronymo qui refertur a Gratiano in Canone

-tione *Clericos*, Juliano Pomerio in libro de vita contemplativa; Augustino in Epistola ad Bonifacium; Adriano Papa VI. in Commentarium in librum 4. Sententiarum; Alexandro de Hales; Dionysio Carthusiano, Thomassino nostro; Sambovio Sorbonico Doctore, Casuum conscientiæ tom. 2. pag. 114. editionis Parisiensis; & tandem ex Genetio Episcopo Vasionensi; Clericis de quibus agitur, licitum non est vesci ex reditibus Ecclesiasticis; ita ut si eis utantur, teneantur ad restitutionem. Quæ in contrarium objici solent argumenta, intelligi semper debent ex suppositione quod Clerici bonis Ecclesiasticis ad sui sustentationem honestam indigeant. Vide Concilium Aquisgranense, quod Juliani Pomerii non sensum tantum, sed & verba, sibi propria fecit, redegitque in Canonem.

18. Q. Unde exorta est Dominiorum origo?

R. Statim post peccatum, jure gentium cœpit dominiorum origo: ac deinde jure civili & politico facta est in variis regionibus bonorum divisio.

19. Q. Quibus modis transferri potest dominium.

R. Transferri potest 1. per legitimum contractum: 2. per præscriptionem: 3. per jus hæreditarium.

20. Q. Dominium transferturne per contractum jure naturæ validum, sed cui desunt requisitæ a jure civili solemnitates?

R. Non transfertur: illi nimirum contractus sunt irriti, etiam in foro conscientiæ: quia Potestatis est Civilis præscribere conditiones ad contractuum validitatem spectantes, & pro bono communi impedire, ne dominium, non servatis illis conditionibus, transferatur. Unde est illud Augustini (tractatu 6. in Joannem, circa finem) *Quisquis possidet quidquid possidet, nonne jure humano? Tolle jura Imperatorum, & quis audet dicere; mea est illa villa?*

21. Q. Dominium transferturne per legitimam præscriptionem.

R. Transfertur. Ita enim post antiquos Canones, definitum est in Concilio Lateranensi IV. c.

41. Ita quoque docent S. Thomas quodlib. 12. art. 24. necnon Scotus in 4. Sent. dist. 15. q. 2.

22. Q. Quot & quænam conditiones requiruntur ad legitimam præscriptionem.

R. Quinque requiruntur: 1. Ut res sit præscriptibilis: 2. ut sit rei continuata possessio: 3. ut ex parte possidentis sit bona fides: 4. ut adsit præsumptus titulus; unde latro præscribere non potest: 5. ut sit tempus lege definitum.

23. Q. Quomodo Contractus definitur.

R. Definitur: *Plurium ad idem placitum conventio libere facta*.

24. Q. Quinam possunt contrahere.

R. Ii omnes quibus rerum & usus & proprietas conveniunt; servatis tamen servandis.

25. Q. Quænam est materia contractus.

R. Bona omnia, quorum contrahens habet & proprietatem & liberam administrationem.

26. Q. Contractus quomodo dividuntur.

R. In Innominatos, qui scilicet non habent speciale nomen, ut sunt *Do, ut des: Facio, ut facias:* & in Nominatos: quibus speciale nomen competit, ut sunt venditio & emptio.

Dividuntur iterum in Gratuitos, & Onerosos. Priores, ii sunt in quibus res aliqua datur nullo recipienti imposito onere: hujusmodi sunt Donatio, Commodatum, Precarium. Posteriores vero, in quibus pro dato aliquod onus imponitur recipienti.

Dividuntur tandem in contractus stricti juris & in contractus bonæ fidei. Primi, sunt ii in quibus judex, ad verba contrahentium adstringitur: Alii vero, in quibus judex potest ex æquo & bono nonnihil arbitrari, quod licet a contrahentibus non fuerit expressum, subintellectum censetur.

27. Q. Dominium transferturne per ludum alearum.

R. S. Thomas 2. 2. qu. 32. art. 2. ad 7. docet transfer-

ferri, in iis locis in quibus ludi de quibus agitur, non ſunt legibus prohibiti: ſecus vero ubi vetiti ſunt.

28. Q. Reſtitutio eſtne actus juſtitiæ.

R. Eſt: quia eo ſpectat ut cuique jus ſuum tribuatur.

29. Q. Unde oritur Reſtitutionis obligatio.

R. Oritur ex quadruplici capite: ex acceptione nimirum, ex cooperatione ad acceptionem; ex parte rei acceptæ, & tandem ex parte damni quod illatum eſt.

30. Q. Quot modis alienum accipi poteſt, cum obligatione reſtitutionis.

R. Tribus modis: 1. illicite nimirum, invito rei Domino; ut fit per furtum & per rapinam; 2. illicite quidem, ſed Domino conſentiente, ut fit in uſurario contractu; 3. licite & juſte, ut fit, cum accipitur vel ſub falſo titulo qui putabatur verus, vel ex ſuppoſitione alterius facti quod veritate minime nititur.

31. Q. Quinam ratione cooperationis tenentur ad reſtitutionem.

R. Ii omnes qui injuſte & illicite acceptioni rei alienæ efficaciter cooperati ſunt: modi vero quibus id fieri poteſt, ſunt novem, hiſce verſibus contenti.

Juſſio, Conſilium, Conſenſus, Palpo, Recurſus,
Participans, Mutus, Non obſtans, Non manifeſtans.

32. Q. Quænam reſtitui debent ex parte rei acceptæ.

R. 1. Res ipſa, ſi extet. 2. rei pretium, ſi non extet in ſpecie; 3. accepta per contractum qui licet valeat habita ratione ſolius juris naturalis, legibus tamen civilibus irriti ſunt & invalidi.

33. Q. Reſtitutio eſtne ad ſalutem neceſſaria.

R. Eſt, juxta illud Auguſtini in Epiſt. 54. *Non remittitur peccatum, niſi reſtituatur ablatum*, ſaltem

in animi præparatione, si restitutio propter necessitatem ejus qui reus est, sit impossibilis.

34. Q. Quænam sunt causæ quæ eximunt a restitutione.

R. 1. Rei ex bona fide possessæ consumptio: 2. rei juste & licite acceptæ interitus qui sine habentis culpa accidit, ut in Commodato, & Deposito evidens est.

35. Q. Unde petitur ordo qui debet in restitutione servari?

R. Petitur aut ex parte debitorum, aut ex parte creditorum: uterque autem ille ordo aut jure naturali, aut positivis legibus definitus est.

§. III.

De Virtutibus Justitiæ annexis.

1. *Quæst.* Quænam sunt virtutes quæ Justitiæ annexæ sunt; quæque integrales Justitiæ partes appellantur?

R. Novem a S. Thoma recensentur: Religio nimirum, Penitentia, Pietas, Observantia, Gratitudo, Vindicta, Veritas, Amicitia & Liberalitas.

2. Q. Quid est Religio?

R. Est virtus quæ cultum Deo debitum præscribit: unde differt a Virtutibus Theologicis, quæ circa Deum immediate versantur.

3. Q. Quinam sunt actus Religionis?

R. Sunt Devotio, seu prompta Deo cum aliquo fervore serviendi voluntas; Adoratio, Sacrificium, Oblatio, Juramentum, Sanctificatio Sabbati, Oratio, Votum.

De Oratione.

1. *Quæst.* Quomodo definitur Oratio?

R. A S. Thoma definitur, *Actus rationis practica, voluntatis desiderium explicantis, & ab alio aliquid postulantis.*

2. Q.

2. ℞. Oratio eſtne ſingulis hominibus ratione utentibus neceſſaria.

R. Eſt: & quidem 1. jure naturali; quælibet enim creatura rationalis debet adorationem, & gratiarum actionem ſupremo rerum omnium Domino 2. jure poſitivo divino: *Oportet* (inquit Chriſtus Lucæ 18.) *ſemper orare & numquam deficere.*

3. ℞. Oratio quomodo dividitur.

R. In publicam & privatam; in mentalem & vocalem. Plures utriuſque ſpecies recenſet Apoſtolus primæ ad Timoth. 2. *Obſecro igitur primum omnium fieri Obſecrationes, Orationes, Poſtulationes, Gratiarum actiones pro omnibus hominibus.* Nempe per *Obſecrationes* Auguſtinus intellexit *malorum* deprecationes; per *Orationes*, petitiones bonorum quæ nobis ſunt neceſſaria. Theodoretus per *Poſtulationes*, intelligit interpellationes; hoc eſt, adverſariorum accuſationes. Tandem per *Gratiarum actiones* intelligitur pia & grata accepti a Deo beneficii memoria.

4. ℞. Oratio publica vocalis quomodo dividitur.

R. Dividitur in orationem quæ *Dominica* dicitur, & in orationem quæ vulgo dicitur *Breviarium*, ſeu horæ Canonicæ; hoc eſt, oratio quæ certis quibuſdam horis, ex canonum præſcripto recitandæ ſunt.

5. ℞. Ad quot capita reducuntur petitiones ſeptem, quæ continentur in oratione Dominica; hoc eſt, ea oratione cujus formam Chriſtus ipſe tradidit Apoſtolis?

R. Ad capita duo: ſcilicet ad ea quæ ad Dei gloriam promovendam, & ad ea quæ ad nos ipſos ſpectant.

6. ℞. Quid petitur prima orationis Dominicæ petitione: *Sanctificetur nomen tuum*?

R. Oramus ut Dei nomen omnibus hominibus innoteſcat; ut omnes Deum fide, ſpe & charitate colant; atque ita illud impleatur quod Malachias, c. 1. aliquando futurum prædixit: *Ab ortu ſolis uſ-*

que ad occasum, magnum est nomen meum in gentibus.

7. Q. Quid altera petitione : *Adveniat regnum tuum*, postulamus.

R. Consecutionem æternæ beatitudinis quæ in perfecta Dei cognitione, & perfecto illius amore consistit. Ubi enim eam fuerimus adepti, Deus perfecte regnabit in nobis, destructa nimirum cupiditate, & superatis omnibus hostibus nostris.

8. Q. Quis est sensus tertiæ petitionis : *Fiat voluntas tua*.

R. Deum rogamus ut jugiter nobis auxilia conferat, quæ efficiant ut ejus voluntatem, quam *Signi* vocant; hoc est, illius mandata, fideliter observemus, & quibus præparatam nobis ab æterno gloriam promereamur : *Hæc est enim* (ait Apostolus secundæ ad Thessalon. 4.) *voluntas Dei*, *sanctificatio vestra*.

9. Q. Quid oramus quarta petitione : *Panem nostrum quotidianum da nobis hodie*.

R. Precamur ut Deus ea suppeditet quæ ad vitam tum corpoream, tum spiritualem sustentandam necessaria sunt : cibum scilicet & vestitum, concionum subsidia, utilem Sacramentorum, ac præsertim Eucharistiæ perceptionem ; quæ quidem omnia panis *quotidianus* vocantur, quod iis quotidie indigeamus, ac præcipue Eucharistiæ fructu, quæ quotidianum est Christianæ Religionis sacrificium. Ita petitionem illam Cyprianus interpretatur.

10. Q. Quid oramus petitione quinta : *Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris*.

R. Deum rogamus ut peccata quorum rei sumus condonet nobis : si quidem *Debitorum* nomine non aliud intelligi potest, quam peccata ; cum Lucæ 11. eadem de qua agitur petitio his verbis exprimatur : *Et dimitte nobis peccata nostra*. Cui quidem petitioni, hæc additur sententia : *Sicut & nos dimittimus debitoribus nostris*, qua non signi-

fica-

ficatur Deum solitum esse nos imitari, sed ea docemur, illatæ nobis a fratribus injuriæ condonationem viam esse qua reatuum nostrorum veniam a Deo impetremus.

11. Q. Quid sexta petitione, *Ne nos inducas in tentationem*, postulamus.

R. Precamur (ajunt Hieronymus & Augustinus) non quidem ut non tentemur (plerumque scilicet tentatio perutilis est) sed ne tentatione superemur. E contra (testibus Tertulliano & Chrysostomo) petimus ut tentatio ne quidem nos aggrediatur.

Duplicem illum sextæ petitionis sensum sic authores nonnulli, conciliant, ut velint, peccatum non committendum peti tanquam finem, immunitatem vero a tentatione tanquam medium: scilicet tentatio neminem urget, quin eum alicui periculo criminis exponat.

12. Q. Quis est sensus septimæ petitionis: *Libera nos a malo*.

R. Rogamus (secundum plures Patres Græcos) ne Diabolus inimicus noster nobis quidquam noceat: at secundum Latinos Patres, postulamus ut Deus nos liberet ab hujus vitæ calamitatibus, quibus post primi parentis peccatum sumus obnoxii.

13. Q. Estne præter allatos Orationis Dominicæ sensus, aliquis alius, quem Patres tradiderint?

R. Est: scilicet Augustinus singulas (excepta tamen quinta) Orationis Dominicæ petitiones interpretatur de dono perseverantiæ, quod justi a Deo petunt in illa orationis formula quam Christus Apostolis præscripsit: *Cum* (inquit in libro de dono perseverantiæ c. 2.) *ipsa Oratione, quæ Dominica nuncupatur, quia eadem Dominus docuit, quando oratur a Sanctis, nihil pene aliud, quam perseverantia posci intelligatur*. Ejusdem libri cap. 5. hæc iterum habet idem sanctus Doctor, *Quinto orationis loco dicimus*: Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris: *In qua sola petitione non invenitur posci perseverantia*.

T 6 14. Q.

14. Q. Quid sunt Horæ Canonicæ?

R. Sunt preces vocales, ex præscripto Canonum, corporis Ecclesiæ nomine recitandæ a personis quibusdam, quibus id officii ac oneris impositum est.

15. Q. Quæ personæ tenentur ad horas Canonicas?

R. Tenentur 1. constituti in aliquo ex sacris ordinibus: 2. Clerici beneficiati; nec Canones (ut advertit S. Antoninus) inter pingue & tenue beneficium distinguunt. 3. Religiosi professi in quibusdam religionibus, quæ Breviarii recitationem alumnis suis præscribunt. Responsum illud probari potest tum ex S. Thoma, Opusculo 63, c. 1. tum ex Leonis X. Constitutione quæ incipit: *Supremæ dispositionis* tum ex Pii Papæ V. Bulla quæ incipit, *Ex primo*: tum denique ex recepta ubique consuetudine, quæ vim legis habet.

16. Q. Suntne aliquæ causæ quæ eximant a recitatione Breviarii.

R. Sunt. Et quidem 1. morbus, quem ex medici judicio augerent aut attentio debita, aut ipsa vocum prolatio: 2. Oculorum privatio, saltem quoad partes quæ non sciuntur memoriter, quæque cum socio quem quis penes se habeat, recitari non possunt: 3. Officium charitatis, quod sine proximi detrimento differri non posset.

17. Q. Quænam requiruntur ad debitam Breviarii recitationem.

R. Requiritur 1. ut illud numero officium recitetur, quod pro illa die præcipitur ab Ecclesia.

Requiritur 2. ut ii qui nulli Societati cui peculiare sit Breviarium addicti sunt; recitent aut Romanum, aut Horas quæ recitantur in Diœcesi ex qua oriundi sunt, aut in qua peregrinantes degunt: id enim innuit Augustinus Epist. 118. quæ est ad Januarium, ubi asserit laudem mereri, qui honestis, & piis locorum consuetudinibus sese in praxi conformem exhibere conatur.

Re-

Requiritur 3. ut statis & determinatis a jure horis, Breviarium persolvatur: sed hoc ita dictum velim 1. ut non peccet lethaliter, qui ante mediam noctem totum diei officium recitat: 2. ut ne quidem venialiter delinquat, qui propter honestam aliquam causam aliquandiu vel antevertit, vel protrahit Canonicum tempus: 3. ut quis peccet tantum cum (ut ait Bellarminus) multum a præscripto tempore per incuriam & negligentiam recedit.

Requiritur 4. pietas: quæ quidem duo dicit, Attentionem nimirum ex parte intellectus, & nonnullam in impio, ex parte cordis, contritionem. Necessitas attentionis colligitur ex ipsa orationis natura, quæ ex Augustino, non aliud est, quam pius mentis affectus in Deum directus. Alicujus, seu saltem inchoatæ contritionis necessitas in impio Canonicas horas recitante colligitur ex Scriptura: *Non est*, (inquit Ecclesiast. cap. 15.) *speciosa laus in ore peccatoris*, ejus scilicet cui *nullo modo* peccatum displicet.

18. Q. Quid sacri Canones statuerunt de Canonicis aliisque Clericis, qui in choro tenentur horas Canonicas recitare?

R. Homines illi prohibiti sunt 1. ne secum invicem confabulentur. 2. ne litteras, aut alias scripturas legant: 3. ne cum in communi canuntur Horæ, privatim suum recitent officium: 4. ne exeant e choro ante finem horarum. Ita Concilium Basileense Sess. 4.

Jussi sunt præterea 1. ut cum cæteris in choro canant: 2. ut per se, & non per substitutos sua obeant officia; ex quo concluditur ordinarie peccare eos, qui Horarum minorum, Primæ nimirum Tertiæ, Sextæ, Nonæ & Completorii recitationem vicaria tantum opera in choro persolvunt, licet extra chorum privatim recitent: 3. ut distributiones restituant, cum abfuerunt a choro, aut quando cum cæteris confabulati sunt.

Vide

Vide Concilium Tridentinum Sess. 24. de reform. cap. 12.

De Voto.

1. *Quæst.* VOtum quomodo definitur?

R. Definitur, *Promissio Deo facta de meliori bono*; hoc est de bono quod non est impeditivum majoris boni; hincque patet, votum non idem esse cum simplici proposito aliquid agendi aut omittendi.

2. *Q.* Quomodo votum dividitur?

R. Dividitur 1. in Absolutum & Conditionatum. Istud emittitur supposita aliqua conditione; illud vero independenter a quacumque conditione.

Dividitur 2. in Reale, Personale, & Mixtum. Prius, est illud quo res voventis Deo promittuntur. Alterum, quo persona, vel illius actio promittitur. Tertium, quo & persona, vel aliqua illius actio, & res illius promittuntur.

Dividitur 3. in Perpetuum, quod quidem fit absque ulla temporis limitatione; & in Temporale, quod emittitur tantum ad tempus.

Dividitur 4. in Solemne, & Simplex. Illud, actualem ad præscriptorum ab Ecclesia rituum & formarum normam, personæ voventis traditionem includit. Istud vero, independens est a præscriptis ab Ecclesia ritibus. Prioris generis tria sunt tantum: emissa nimirum in approbata religione vota Castitatis, Paupertatis & Obedientiæ; alterius vero generis, alia quæcumque.

3. *Q.* Quænam est materia voti?

R. Non est 1. res illicita: 2. nec indifferens ad pietatem; sed est bonum possibile ac liberum.

4. *Q.* Quænam est forma quæ essentialis est voto?

R. Non est voluntas adimplendi quod promittitur: scilicet promissio, & illius executio a se invicem distinguuntur: sed est promissio per quam de re aliqua facienda aut omittenda Deo se quis astrin-

astringit. Ita docet Sanctus Thomas 2. 2. q. 88. art. 4.

5. Q. Quinam vovere possunt?

R. Omnes ii qui ratione fruuntur, & sui sunt juris quoad rem quam vovent & promittunt.

6. Q. Quinam sunt votorum effectus?

R. Votum 1. ligat emittentem, juxta illud Ecclesiast. 5. *Quodcumque voveris, redde.* 2. Efficit ut opus sit magis meritorium, quia efficit ut actus procedat non tantum ex speciali virtute cujus est actus, sed etiam ex virtute Religionis. 3. Si sit solemne, irritum reddit subsequens matrimonium: non quidem (ut probabilior fert sententia) jure naturali, sed Ecclesiastico tantum.

7. Q. Vota quot modis mutari possunt?

R. Mutantur 1. per irritationem: 2. per commutationem: 3. per dispensationem, quae quidem fieri debet ex gravi causa. Dispensatio autem ad Praelatos tantum spectat, quia est effectus jurisdictionis. Tria sunt tantum in quibus (ex recepta ubique consuetudine) solus Pontifex Romanus dispensare potest: nempe votum perpetuae castitatis, votum dandi nomen approbatae religioni: votum peregrinationis aut ad Apostolorum limina, aut ad S. Jacobum Compostellensem, aut ad loca sancta, quae jam in Palaestina a Turcis occupantur.

De Juramento.

1. *Quaest.* JUramentum quomodo definitur?

R. Juramentum definitur, *invocatio Divini Nominis ad faciendam fidem.* Unde S. Thomas 2. q. 4. 89. docet quod *assumere Deum in testem dicitur jurare.* Hinc etiam sic loquitur Augustinus in Sermone de perjurio: *Quid est jurare, nisi testis est Deus?*

2. Q. Cur Juramentum dicitur *invocatio?*

R. Ut doceatur differre Juramentum a citatione sacrae Scripturae, ut aliquid probetur.

3. Q. Ad Juramentum, requiriturne ut *expresse* divinum Nomen invocetur.

R. Non requiritur, sed satis est ut in creaturis invocetur, ut patet tum ex capite 23. tum ex cap. 25. Matthæi.

4. Q. Juratne qui per idolum quod putat esse Deum verum, jurat.

R. Jurat. Ita Augustinus in Epistola 47. n. edit. ad Publicolam. Unde concludit quod Gentilis qui per Deos suos falsum jurat, sit perjurus.

5. Q. Ad Juramentum requiriturne ut proferantur quædam verba quibus exprimatur Divini Nominis invocatio.

R. Non requiritur, absolute loquendo; nempe juramentum se habet sicut votum; quod quidem sola promissione facta Deo continetur, quamvis promissionem illam nulla verba, aut signa exprimant.

6. Q. Juramentum estne per se malum.

R. Malum non est, si ipsum debitæ conditiones comitentur. Nempe Deus ipse juravit: *Per memetipsum* (inquit Geneseos cap. 22.) *juravi, dicit Dominus*. Juravit & Apostolus: *Testis autem mihi est Deus* (ait ad Romanos cap. 1.) *quod sine intermissione memoriam vestri facio*. E contra malum est, si debitis conditionibus destituatur.

Obj. 1. Christus Matthæi 5. absolute prohibet Juramentum: *Ego autem dico vobis non jurare omnino;* ergo, &c.

R. *Intelligendum est* (verba sunt Augustini in libro de Mendacio, cap. 3.) *Illud quod dictum est*, OMNINO, *ad hoc positum, ut, quantum in te est, non ames jusjurandum*.

Obj. 2. Christus vetat, ne ultra *Est, Est, Non, Non*, aliquid addatur: *Quod amplius est* (inquit) *a malo est*.

R. Dist. ant. A malo est hominis cui juratur, conc. ant. A malo est jurantis, nego ant. *A malo est* (inquit Augustinus in Sermone Christi in

mon-

monte) *illius, cujus infirmitate jurare cogeris*: infirmitas enim est, quod promittenti non credat sine adhibito Juramento.

7. Q. Juramentum per creaturas, estne juramentum stricte & rigorose dictum.

R. Est. Quia creaturæ invocantur in testes, quod in eis eluceant nonnulla Dei attributa: Unde Christus Matthæi 5. vetat ne, ubi desunt conditiones requisitæ, juretur per cælum, aut per terram, aut per caput alicujus.

8. Q. Quotuplex est Juramentum, seu quomodo Juramentum dividitur.

R. Dividitur 1. in Assertorium, quo nimirum res aliqua præsens aut præterita affirmatur, aut negatur; & in Promissorium; quo confirmatur res futura quæ promittitur.

Dividitur 2. in Contestatorium, Execratorium, & Comminatorium. In primo, simplex est invocatio divini Nominis; in altero inducitur creatura aliqua, in quam divinum judicium exerceatur; in tertio, confirmatur comminatio mali quod jurans alicui minatur.

Dividitur 3. in Absolutum & Conditionatum. In primo, nulla ne tacita quidem conditio reperitur: in altero vero aut exprimitur, aut subintelligitur a jure aliqua conditio; ut cum quis cum Juramento puellæ promisit matrimonium, subintelligitur enim juris conditio, si nempe illa puella in fornicationem non incidat.

9. Q. Quot conditiones requiruntur ut Juramentum sit licitum; seu ut non sit peccatum.

R. Tres requiruntur: *Jurabis, vivit Dominus* (Jeremiæ 4.) *in Veritate, in Judicio, & in Justitia*; ita vero necessariæ sunt illæ conditiones, ut si vel una desit, Juramentum sit illicitum: *Si ista defuerint* (ait Hieronymus in caput 4. Jeremiæ) *nequaquam erit Juramentum, sed perjurium.*

10. Q. Quid intelligitur per *Veritatem*, quæ prima est Juramenti liciti conditio.

R. 1.

judex servare tenetur, ut licite possit ad partis instantiam, ab alia Juramentum exigere.

18. Q. Juramentum potestne aliquando irritum fieri.

Potest a superiore, in iis tamen rebus ratione quarum, jurans est illi inferior.

19. Q. Juramentum potestne remitti aut relaxari?

R. Potest: ab eo nimirum in cujus gratiam & favorem præstitum fuit. Ita S. Thomas 2. 2. q. 89. art. 9.

20. Q. Ecclesia potestne remittere Iuramentum quod in favorem tertii præstitum est?

R. Potest, si injuste exactum fuerit, ut videre est in Gregorianis Decretalibus, titulo *De his quæ vi metusve causa fiunt*, & titulo, *De jurejurando*. E contra, si juste fuerit exactum, non solet Ecclesia dispensare aut relaxare: æquum enim est ut concessæ ab Ecclesia relaxationes aut dispensationes non sint in detrimentum tertii.

21. Q. Ecclesia potestne in certis casibus dispensare ab observatione Juramenti?

R. Non potest permittere ut qui juravit, contra suum juramentum agat. Sed potest efficere (teste S. Thoma 2. 2. q. 89. art. 9.) ut id quod sub Juramento cadebat, sub Juramento non cadat, quasi non existens amplius debita materia Juramenti.

22. Q. Quis inter Prælatos potest in Juramento dispensare.

R. Episcopi in iis omnibus dispensare possunt, quorum materia non est reservata Summo Pontifici; imo & in istis, si dubia sint.

De Sanctificatione Sabbati.

1. *Quæst.* QUam diem in hebdomadama Judæi quoandam Sanctificare tenebantur.

R. Septimam, quæ quidem vocatur *Sabbatum*, eo quod ea die Deus requieverit ab omni opere quod patra-

patrarat: nimirum intra sex dies completa fuit Universi creatio.

2. Q. Quam hebdomadæ diem Christiani tenentur Sanctificare?

R. Primam, quæ quondam apud Gentiles dicebatur *Dies Solis*; nunc vero Dominica dies, eo quod ea ipsa die Christus a mortuis resurrexit. Mutationis Sabbati in diem Dominicam Apostoli tamquam Ecclesiæ Christianæ Pastores authores fuerunt: unde ubique gentium illa mutatio servata fuit a Christianis.

3. Q. Suntne aliquæ dies præter Dominicam, quas Christiani sanctificare teneantur?

R. Sunt, nimirum dies festi quos Ecclesia successu temporum instituit. Eadem enim hoc in capite, potestate fruitur, qua usi sunt Apostoli, cum diei septimæ substituerunt primam.

4. Q. Quis est sensus præcepti de Sanctificatione Sabbati?

R. Nonnulla vetat jure naturali, alia jure divino, alia Ecclesiastico: nonnulla etiam præcipit tum interna, tum etiam externa, ut ex responsis ad subsequentia quæsita patebit.

5. Q. Quænam sunt *in genere*, quæ jure naturali vetita censentur per præceptum de Sanctificatione Sabbati?

R. Jure naturali, prohibentur ea omnia quibus ita mens disponitur, ut de Deo cogitare non possit, & cor ita avertitur, ut debitum Deo cultum exhibere non valeat. Nempe festivis diebus jubemur id implere quod Christus præcepit in Evangelio Joan. 4. *Veri adoratores adorabunt Patrem in Spiritu & veritate*: ac proinde ab iis abstinere quæ adorationem illam impedire possunt.

6. Q. Quænam sunt *in specie*, quæ die Sabbati prohibentur?

R. Prohibetur 1. peccatum: quia maxime avertit a Dei cultu qui Deo die Sabbati debetur: *Ideo* (ait S. Thomas 2, 2, q. 122. art. 4, ad 3.) *magis con-*

contra hoc praeceptum agit qui peccat in die festo, quam qui aliud corporale opus licitum facit.

Prohibentur 2. opera servilia: *Omne opus servile* (Levitici 23.) *non facietis in tempore illius diei*. Per opera autem servilia intelliguntur ea, *Quæ* (ait S. Thomas) *proprie pertinent ad servientes*; seu quæ domini a servis exigunt.

Prohibentur 3. opera omnia mœchanica, seu earum artium quæ, ab iis quos vulgo artifices vocant, exerceri solent.

Prohibentur 4. venatio, clamosa præsertim, nundinarum celebratio, strepitus forensis, & nonnulla alia quæ legere est tum in Decreto Gratiani, tum in Decretalibus Gregorii IX.

7. Q. Quid *in genere*, faciendum injungitur præcepto de Sanctificatione Sabbati?

R. Præcipitur *in genere*, ut debitus Deo cultus exhibeatur: est enim præceptum de quo agitur, quædam determinatio legis naturalis, qua creatura rationalis debet in Spiritu & veritate adorare eum, qui sui est & auctor & finis ultimus.

8. Q. Quid *in specie* faciendum injungit præceptum de Sabbati Sanctificatione?

R. Injungit 1. ut dies Sabbati piis operibus tota, loquendo moraliter, impendatur: 2. inter ea opera necessarium locum tenet ipsa auditio Missæ; hoc est, totius liturgiæ ad cujus normam Eucharistiæ Sacrificium offertur. Vide S. Thomam & alios authores qui argumentum istud fuse pertractarunt.

9. Q. Suntne aliquæ causæ quæ aliquando fideles eximant a præcepto de Sanctificatione Sabbati?

R. Sunt: urgens nimirum necessitas, & dispensatio quæ legitime & licite obtenta fuerit.

De Beneficiis.

Nota. Cum ingressus in Beneficia, executio onerum quæ Beneficiatis imponuntur, & administratio proventuum qui ex Beneficiis oriuntur,

tur, ad virtutem Religionis pertineant: non abs re erit sub titulo *de Religione* tractare de Beneficiis.

1. Q. Beneficium quomodo definitur?

R. Definitur jus percipiendi fructus ex bonis Ecclesiæ, ab Episcopo ordinatum, & Clerico concessum propter sacrum & Ecclesiasticum ministerium: unde habet regula juris: *Beneficium datur propter officium*.

2. Q. Beneficia quomodo dividuntur?

R. Dividuntur 1. in Secularia, quæ non nisi Clericis sæcularibus dantur; & in Regularia ad quæ solis tantum Clericis regularibus aditus patet.

Dividuntur 2. in Simplicia quibus nimirum non est annexa aliqua administratio, vel Clerus, vel populus; & in Duplicia, quibus aliquid horum annexum est.

Dividuntur 3. in Dignitates, Personatus, & Officia; Dignitatibus affixa est Ecclesiastica administratio cum jurisdictione supra Clerum; hujusmodi sunt Episcopatus, Abbatiæ, Decanatus, Præposituræ, Archidiaconatus. Personatui inhæret supra Clerum præeminentia, sed absque ulla jurisdictione, ut in Præecentore, Primicerio, & Sacrista primario. Officio demum annexa est administratio, sed absque Præminentia & absque jurisdictione. Hujusmodi sunt. Canonicatus, Præbenda Theologalis & præbenda Præceptoria.

Dividuntur 4. in Titularia & Commendata: illa, conferuntur ad vitam, & cum plenitudine juris; Ista vero conferuntur solius administrationis, aut custodiæ causa.

3. Q. Quænam hominem reddunt inhabilem ad obtinenda Beneficia.

R. Multa sunt. 1. Excommunicatio sive sit occulta, sive sit publica. cap. *Pastoralis* Ext. *De Clerico Excommunicato minist.* 2. Suspensio ab Ordine cujus functiones exigit Beneficium. cap. *Cum dilectus* Ext. *de Consuetudine* 3. Irregularitas: cap.

Hen-

Henricus Ext. *De Clericis pugnantibus in duello*. Si tamen sine peccato contracta fuerit inhabilitas locum non habet, nisi respectu Beneficii, cujus officia irregularitas illa respicit. 4. Defectus Tonsuræ, Clericalis: cap. *Ex Litteris*. Ext. *De Transactionibus* 5. Defectus Cœlibatus in Ecclesia Latina: c. *sunt*. Imo & ipso jure per matrimonium vacant Beneficia ante possessa. 6. Defectus natalium: unde extra legitimum matrimonium natus, si non dispensetur, inhabilis est ad quæcumque Beneficia. 7. Defectus ætatis. Ætas autem ad Canonicatum Ecclesiæ Cathedralis requisita, in Galliis est ætas XIV. annorum qui jam sint completi; si tamen per Regaliam non obtinentur, tunc enim sufficit ætas VII. annorum. Ubi servatur dispositio Concilii Tridentini, XIV. anni qui cœperint, ad quodcumque Beneficium requiruntur: sed in Galliis sufficiunt ad Beneficium simplex VIII. anni incœpti, & ad Canonicatum Ecclesiæ Collegiatæ, decennium completum 8. Defectus Ordinis ad Beneficium requisiti: satis est tamen ut intra annum Clericus ad illum promoveri possit: annus autem ille in Galliis, numeratur a pacifica ejusdem Beneficii possessione. 9. Defectus qui oritur ex eo quod Clericus non sit Regnicola: in Galliis enim inhabiles sunt ad quæcumque Beneficia qui vulgo dicuntur, *Aubains*, id est, extra regnum nati.

4. Q. Quænam sunt dotes requisitæ, ut quis licite Beneficium obtinere possit.

R. Quatuor sunt; 1. Morum integritas, ita ut de Clerico dici possit, quod (ait S. Thomas) Quodlib. 8. art. 6. *Sit bonus simpliciter*. 2. Scientia quæ ad obeunda Beneficii munera requiritur. Quænam vero scientia pro variis Beneficiis requiratur, docet Tridentina Synodus. 3. voluntas non dimittendi Beneficium quod acquiritur. 4. Divina vocatio, quæ tum morum probitate, tum intentione Deo in Beneficio ut par est, deserviendi, tum idoneitate se prodit.

5. Q.

5. Q. Quibus modis acquiruntur Beneficia?

R. Acquiruntur Electione, Præsentatione, Collatione, Gradibus, Devoluto, Indulto, Resignatione, vel Permutatione.

6. Q. Quænam requiruntur ad Canonicam Electionem?

R. Requiritur 1. ut omnes vocandi, secundum usum receptum vocati fuerint. Requiritur 2. ut electio fiat per vota secreta: ita enim declarat Concilium Trident. Sess. 25. *de Regul.* cap. 6. Requiritur 3. ut electio sit omnino libera; ita ut nullus ex iis qui jus habent suffragii passivi, excludatur.

7. Q. Jus Patronatus, seu jus præsentandi ad Beneficia, quotuplex est?

R. Duplex: Ecclesiasticum nimirum & Laicum. Differunt autem 1. quod sex menses Patrono Ecclesiastico ad præsentandum concessi sint; e contra quatuor tantum Patrono laico: 2. Laicus variare potest, non vero Ecclesiasticus: 3. quod Papa Ecclesiasticum, non autem laicum, saltem in Galliis, prævenire possit.

8. Q. Quis potest Beneficia conferre?

R. Summus Pontifex. Et quidem 1. jure præventionis nullum est quod conferre non possit: 2. ipse solus confert ea quæ vacant in Curia Romana, ubicumque sita sint: cap. *Licet*. Ext. *de Prabendis*: 3. jure ordinario potest quoque Episcopus ea omnia conferre, quæ in sua Diœcesi vacaverint.

9. Q. Quid per jus Devoluti intelligitur?

R. Jus conferendi Beneficium, cui inter debitum tempus, quod est sex mensium, ordinarius collator non providit.

10. Q. Quid per Indultum intelligitur?

R. Est jus quo ex concessione Romanæ Sedis, Rex collatoribus præcipit, ut certa quædam Beneficia proxime in sua Diœcesi vacatura Indultario conferant.

11. Q. Quid est Beneficii Resignatio.

R. Est dimissio Beneficii quod possidetur. Ea autem dimissio vel est *Simplex* vel est *in favorem* tertii. *Prima*, est ea per quam Clericus cedit Beneficio, nec aliquem Episcopus nominat; cui conferatur. *Altera*, est dimissio Beneficii ea lege, ut tertio conferatur: hanc solus Pontifex Romanus potest admittere, illam vero admittit & Episcopus.

12. Q. Quid intelligitur per Beneficiorum Permutationem.

R. Intelligitur permutatio unius Beneficii in aliud. Eam Episcopus, consentiente patrono laico; imo & Vicarius generalis qui speciale mandatum habet conferendi Beneficia, potest admittere. Si compermutanda Beneficia in diversis diœcesibus sita sint, utriusque Episcopi auctoritas interveniat necesse est.

13. Q. Electores, Patroni, & alii quibus jus competit præsentandi ad Beneficia, tenenturne præsentare, aut eligere non solum *Dignos*, sed etiam *Digniores*.

R. 1. Si quæstio sit de Beneficiis, quibus incumbit animarum cura, certum est Patronos & alios teneri eligere & præsentare digniores: *Eosque* (ait Concilium Tridentinum, sess. 24. de reform. c. 1.) *alienis peccatis communicantes*, MORTALITER *peccare*, *nisi quos* DIGNIORES, *& Ecclesiæ magis utiles judicaverint*, *&c.* 2. Si quæstio sit de Beneficiis quibus non incumbit animarum cura, idem plane dicendum est; tum quia id exposcit justitia distributiva; tum quia alioquin Ecclesia detrimentum pateretur, tum denique ubi digni dignioribus præferuntur, locum habet vitium turpe acceptionis personarum.

14. Q. Estne licitum plura simul Beneficia possidere.

R. Non est licitum 1. si illa Beneficia sint incompatibilia. 2. Id quoque non licet, quamvis non sint incompatibilia, cum unum ad honestam ejus cui con-

confertur, ſuſtentationem ſufficit: *Sancta Synodus* (ait Concilium Tridentinum Seſſ. 24. de reformat. cap. 17.) *debitam regendis Eccleſiis diſciplinam reſtituere cupiens, præſenti Decreto, quod in quibuſcumque perſonis, quocumque titulo, etiamſi Cardinalatus honore fulgeant, mandat obſervari, Ut impoſterum* UNUM TANTUM *Beneficium Eccleſiaſticum ſingulis conferatur.*

§. III.

De Fortitudine.

1. *Quæſt.* QUomodo Fortitudo definitur?
R. Definitur, *Virtus coercitiva timoris, & audacia moderativa inſtantibus gravibus periculis.*

2. *Q.* Quodnam eſt objectum Fortitudinis?
R. Objectum materiale ſunt labores & pericula; formale vero eſt difficultas ſuperandi pericula, & tolerandi labores.

3. *Q.* Quodnam eſt immediatum ſubjectum Fortitudinis?
R. Eſt voluntas prout eſt appetitus ſenſitivus iraſcibilis: hoc eſt, prout tendit ad bonum arduum.

4. *Q.* Quinam ſunt actus præcipui Fortitudinis?
R. Duo ſunt Perpeſſio, & Aggreſſio: nonnumquam enim neceſſe eſt ut vir fortis adeat pericula, & incommoda ſuſtineat quæ ex re ardua naſcuntur.

5. *Q.* Elucetne major Fortitudo in Perpeſſione, quam in Aggreſſione?
R. Ex S. Thoma, elucet. Quia (ut ait idem S. Doctor) difficilius eſt ſtare immotus in periculis, quam ipſamet adire pericula. Malum enim præſens magis movet, quam futurum.

6. *Q.* Quot ſunt virtutes annexæ Fortitudini?
R. Quatuor ſunt: Magnanimitas nimirum, Magnificentia, Patientia, Perſeverantia.

§. IV.

De Temperantia.

1. *Quæst.* Temperantia quomodo definitur?
R. Definitur: *Virtus quæ moderatur usum rerum, quæ sensus ad oblectationem movent.*

2. Q. Quodnam est objectum Temperantiæ?
R. Objectum materiale sunt omnes delectationes corporeæ, sed præsertim eæ quæ ex cibo, potu, & actibus venereis, in matrimonii usu percipiuntur. Objectum vero formale est earumdem delectationum usus honestus, seu rationi conveniens.

3. Q. Quænam sunt species Temperantiæ?
R. Quatuor sunt. Castitas, Pudicitia, Abstinentia, & Sobrietas. Nempe quatuor sunt objecta specie diversa, circa quæ Temperantia occupatur. Nam 1. moderatur actum conjugalem, & sic indiget Castitate: 2. Moderatur actiones quæ ad actum conjugalem ordinantur, ut sunt tactus & oscula: ad hoc autem indiget Pudicitia: 3. Moderatur quoque delectationes quæ ex cibo percipiuntur; ei autem usui subservit Abstinentia: 4. Moderatur delectationes quæ nascuntur ex potu: illi vero usui inservit Sobrietas.

4. Q. Quot sunt virtutes quæ annexæ sunt Temperantiæ?
R. Tres sunt tantum, Mansuetudo nimirum, Clementia, & Modestia: nempe tres illæ virtutes modum imitantur, quem Temperantia circa propriam materiam servat, sicut enim Temperantia comprimit passiones quæ sunt circa delectabilia: ita Mansuetudo, Clementia, & Modestia iis modum præscribunt, quæ sunt circa actiones externas.

5. Q. Quomodo virtutes quæ annexæ sunt Temperantiæ, præscribunt modum iis quæ sunt circa actiones externas?

R. Man-

R. Mansuetudo sic iram coercet, ut non sinat eam exurgere, nisi cum oportet, & sicut oportet, seu ea mensura & eo ordine quibus necesse fuerit ad finem aliquem honestum.

Clementia vindictam refrænat; ne scilicet exiliat extra fines debitos: nonnihilque præterea minuit ex pœna quæ reo alioquin deberetur.

Modestia modum statuit, quem quis servare debeat in humanis affectibus, & actibus externis: ejusmodi sunt corporis gestus, cultus, vestitus.

CAPUT VIII.

De Peccatis in Genere.

§. I.

De essentia, Objecto, & Causis peccati.

1. *Quæst.* PEccatum quomodo definitur?

R. Definitur ab Augustino in libro 22. contra Faustum c. 27. *Factum, dictum, vel concupitum contra æternam Dei legem.*

Obj. 1. Peccatum originale nec est factum, nec dictum, nec concupitum: ergo, &c.

R. Dist. ant. Per propriam voluntatem, conc. ant. per alienam, Adami nimirum voluntatem, nego ant. Ita Augustinus in lib. 1. Retract. cap. 13.

Obj. 2. Peccatum Omissionis nec est factum, nec dictum, nec concupitum: ergo, &c.

R. Dist. ant. Et ad illa reducitur, conc. ant. Scilicet, ex logicis, privationes reducuntur ad eorum genus, quorum sunt privationes: Et ad illa non reducitur, nego ant.

Obj. 3. Actus quidam, ut odium Dei, forent peccata, quamvis non esset lex æterna per quam prohiberentur: ergo essentiale non est peccato ut sit contra legem.

R. Nego ant. Quia in ea suppositione, quæ est im-

impossibilis, odium Dei non esset contra regulam: sicut enim non potest esse linea curva, ex suppositione quod non detur rectitudo a qua declinare possit: ita nec esset peccatum, si nulla esset lex, nullaque regula a qua deflecteret.

2. Q. Quodnam est objectum Peccati?

R. Materiale, est actus humanus in se sumptus: quia peccatum physice sumptum non aliud est, quam aliquis actus humanus & liber. Formale vero, est privatio rectitudinis debitæ; scilicet opponitur virtuti, quæ non in alio posita est, quam in rectitudine quæ humano debetur actui.

3. Q. Quotuplicis sunt generis causæ peccati?

R. Duplicis Nonnullæ enim sunt internæ, intellectus, voluntas, ignorantia, & concupiscentia: aliæ vero sunt externæ, Diabolus nimirum & Mundus.

4. Q. Quomodo ignorantia est causa peccati?

R. Per modum removentis prohibens: removet enim cognitionem, quæ si adesset, non fieret, ut supponitur, peccatum, juxta illum Apostoli 1. Cor. 2. *Si enim cognovissent, nunquam Dominum gloriæ crucifixissent*.

5. Q. Quomodo concupiscentia est causa peccati?

R. Per modum moventis & excitantis ad amorem objecti illiciti. Juxta illud Jacobi, cap. 1. *Unusquisque tentatur, a concupiscentia sua abstractus & illectus*.

6. Q. Quomodo Mundus est causa peccati?

R. Moraliter: prava nimirum doctrina, iniquis exemplis, potestatis ac authoritatis abusu. Ita Augustinus in libro 3. de Doctrina Christ. cap. 10.

7. Q. Qua ratione Diabolus est causa peccati?

R. Moraliter. Nam 1. nonnumquam transfigurat sese in Angelum lucis, ut homines decipiat: 2. Illudit imaginationi, imprimendo species quibus exhibentur objecta quæ concupiscentiæ placent.

8. Q. Deus estne causa Peccati?

R. Non

R. Non est: tum quia non influit in peccati malitiam: cum non in alio posita sit, quam in privatione debitæ rectitudinis: tum quia defectus operis non cadit in causam indefectibilem, ut est Deus, sed tantum in deficientem, ut patet in tibia curva.

Obj. 1. Deus non impedit peccatum, licet illud impedire possit: ergo est illius causa, saltem moralis.

Resp. Conc. ant. nego conseq. Quia ut quis sit causa moralis alicujus actus, satis non est ut illum non impediat, cum possit impedire: sed præterea requiritur ut illud impedire teneatur: at Deus non tenetur, quia exigit illius providentia, ut creatura rationalis quæ naturaliter est sui juris, sibi ipsi permittatur ad bonum, & malum.

Obj. 2. Deus concurrit ad quosdam actus physicos, odium Dei v. g. qui sunt essentialiter mali: ergo, &c.

R. Dist. ant. Qui sunt essentialiter mali sub aliquo respectu sub quo Deus ad illos non concurrit, concedo ant. sub quo concurrit, nego ant. Deus concurrit ad odium sui prout generice sumitur, seu, prout est actus humanus, non autem ad odium sui, prout specifice sumitur, hoc est, reduplicative prout est odium *Dei*.

Obj. 3. Deus in Scripturis nonnumquam dicitur præcepisse actus malos, ut cum injunxit Semei ut Davidi malediceret, 2. Reg. c. 16. ergo, &c.

R. Dist. ant. Præcepto improprie sumpto, hoc est sumendo præceptum pro mera permissione, conc. ant. Præcepto proprie sumpto, hoc est sumendo præceptum pro imperio, nego ant.

§. II.

De Proprietatibus & Effectibus Peccatorum.

1. *Quæst.* Unde sumitur distinctio peccatorum? *R.* Distinctio numerica, sumitur aut ex

objecto materiali, circa quod peccatum versatur; aut ex morali interruptione quæ in pluribus ejusdem speciei actibus reperitur. E contra specifica peccatorum distinctio petitur ex objectis specie diversis, circa quæ versantur: sic homicidium & furtum specie differunt. Sumitur etiam aliquando ex fine operantis: unde qui furatur, ut adulterium committat, fur est simul & adulter: sumitur tandem nonnunquam ex circumstantia quæ comitatur actum malum, ut patet in furto quod in loco sacro committitur: tunc enim qui furatur, & furti & sacrilegii reus est.

2. Q. Peccata suntne inter se connexa.

R. Non sunt: quia nonnumquam & specie & numero diversa sunt: imo & aliquando contraria, ut prodigalitas & liberalitas.

Obj. 1. Virtutes sunt inter se connexæ: ergo & peccata.

Resp. Conc. ant. nego conseq. Ratio disparitatis est, quia virtutes omnes (ex S. Thoma, in uno tertio, charitate nimirum, uniuntur: e contra vero peccata, in aliquo tertio non uniuntur: nempe inordinatus creaturarum amor, in quo positum est peccatum, mentem ad diversa, & nonnumquam opposita distrahit.

Obj. 2. Iacobus in Epistola Canonica cap. 2. scribit, eum qui peccat in uno, fieri reum omnium, ergo, &c.

Resp. Dist. ant. Quantum ad maledictionem quam lex minatur, conc. ant. Quantum ad reatum, nego ant. Ne quis incurrat in legis maledictionem, satis non est ut illius præcepta servet, sed requiritur ut observet omnia, juxta illud Apostoli ad Galatas cap. 3. *Maledictus omnis qui non permanserit in omnibus, quæ scripta sunt in libro legis, ut faciat ea.* Vide aliam expositionem apud Augustinum in Epist. ad Hieronymum, veteris Ed. 29. novæ. 167.

3. Q. Peccata suntne inter se æqualia?

R. Non

R. Non sunt. Nam 1. id expresse Scriptura testatur: *Qui me tradidit* (ait Christus ipse, Joan. c. 19.) *majus peccatum habet*. 2. Major est in quibusdam peccatis recessus a morum regula, quam in aliis: quia in nonnullis major est vel minor, seu intensior aut remissior inordinatus creaturarum amor, in quo malitia peccati consistit.

4. Q. Unde petitur inæqualitas peccatorum.

R. Inæqualitas essentialis sumitur ab objectis quæ specie differunt. Unde graviora sunt gravitate essentiali, quæ opponuntur virtutibus præstantioribus. Inæqualitas vero accidentalis petitur ex circumstantiis quæ intra eandem speciem aut aggravant, aut minuunt operis malitiam. Sic furtum decem aureorum gravius est, quam furtum quinque tantum.

5. Q. Quinam sunt peccatorum effectus.

R. Duo sunt, reatus culpæ, & reatus pœnæ. Prior, nihil est aliud, quam macula qua anima peccans inficitur. Alter vero, est debitum seu obligatio ad pœnam.

6. Q. Pœna quæ debetur peccato, estne çterna.

R. Pœna quæ peccato mortali in altera vita debetur, est æterna: quia malitia illius est infinita, quippe quod sit offensa infinitæ personæ: Quæ vero debetur veniali, est finita; quia licet veniale sit contra Deum, non est tamen ex effectu qui animæ dominetur: per *accidens tamen* peccatum veniale in hac vita non dimissum homini reprobo, æterna pœna in inferis punietur: quia in æternum stabit illius culpa.

§. III.

De Divisione Peccati.

1. *Quæst.* QUomodo peccatum dividitur.

R. Dividitur 1. in Originale & Personale: 2. Personale subdividitur in Actuale & habi-

habituale. 3. Actuale, est mortale, quod uno actu perimit animam, eo quod charitatem dominantem expellat: aliud vero veniale, quod animam quidem vulnerat, eo quod minuat charitatis fervorem, sed non perimit; quia charitatem dominantem, seu amorem Dei super omnia non expellit. 4. Peccata iterum dividuntur in peccata ignorantiæ, infirmitatis & malitiæ.

2. Q. Existitne peccatum Originale.

R. Existit. Nam 1. id asseritur in veteri Testamento Job. 14. *Nemo mundus a sorde, nec infans, cujus est unius diei vita super terram*. Idem asseritur quoque in Novo Testamento: *Sicut* (ait Apostolus ad Rom. 5.) *per unum hominem peccatum in hunc mundum intravit, & per peccatum mors pertransiit, in quo omnes peccaverunt*. 3. Id Ecclesia definiit contra Pelagianos. 4. Idem demonstrant pœnæ quibus in hac vita cruciamur, ignorantia nimirum, concupiscentia, mors, aliæque calamitates quas inviti patimur: scilicet homo ad intuitivam Dei visionem creatus, non potest sub Deo justo esse miser, nisi mereatur.

3. Q. In quo posita est essentia peccati originalis.

R. Posita est in concupiscentiæ reatu. Ita enim docet S. Augustinus in lib. 1. de nuptiis & concupiscentia cap. 19. & 26. S. Thomas 1. 2. q. 82. art. 3. Ille autem reatus, est privatio justitiæ originalis; nec mirum, ex eo enim quod infantis anima propter finem supernaturalem, ut supponitur, creata careat originali justitia; sequitur ipsam esse immundam & iniquam, concupiscentiæ, hoc est, amori creaturarum servam & mancipium, eam esse extra ordinem illum quem lex æterna conservari jubet, perturbari vetat; hoc est, non esse eam per amorem immediate sub Deo, & supra creaturas omnes.

4. Q. Quomodo peccatum originale per baptismi Sacramentum tollitur.

R. Non

R. Non tollitur quidem materiale peccati Originalis; hoc est, concupiscentia, sed tollitur formale, seu illius reatus: *Manet actu* (inquit Augustinus) *transit reatu*, scilicet per baptismum charitas infunditur animæ: ac proinde tollitur imperium & dominium concupiscentiæ.

5. *Q.* Per quid in homine transfunditur peccatum Originale.

R. Transfunditur per generationis libidinem: *Quod autem attinet ad peccati Originalis in omnes transitum* (inquit Augustinus in libro 5. contra Julianum cap. 13.) *quoniam per carnis concupiscentiam transit, transire in eam carnem non potuit, quam, non per illam, Virgo concepit.*

6. *Q.* Quinam ex hominibus contrahunt peccatum Originale.

R. Ex Apostolo ad Rom. 5. in omnes (uno excepto Christo) pertransit; quia omnes (uno eodem excepto Christo), per libidinem generantur. Debuisset B. Virgo, propter eam rationem illud quoque contrahere, sed singulari Dei privilegio præservatam fuisse, ne actu contraheret, pie quidem, sed non catholica fide creditur. Vide Conc. Trident. sess. 5.

7. *Q.* Quæ sunt pœnæ quibus peccatum Originale punitur in altera vita.

R. Castigatur 1. exclusione a regno cœlorum: 2. interiori dolore de amissa beatitudine. 3. Juxta S. Augustinum & plures de Schola Theologos, pœna sensus, seu æterno ignis cruciatu. Scilicet infantes sine baptismo mortui, erunt in extremo judicio, non a dextris, sed a sinistris Christi judicis; ac proinde ignis pęna damnabuntur: *Tunc* (ait Evangelium Matthæi 25.) *dicet & iis qui a sinistris erunt: Discedite a me maledicti in ignem æternum, qui paratus est Diabolo, & Angelis ejus .... Et ibunt hi in supplicium æternum.* Hincque patet quam falso nonnulli recentiores putaverint infantes sine baptismo mortuos, fruituros esse in altera vita,

beatitudine quadam naturali, quæ posita sit in immunitate a doloribus, & miseriis, & in quadam abstractiva, hoc est, per creaturas, Dei contemplatione.

8. Q. Peccatum mortale & veniale quomodo inter se differunt?

R. Mortale ex natura sua differt a veniali: quia peccatum mortale per se & ex natura sua pellit charitatem ex anima, cum importet dominantem creaturarum amorem: e contra peccatum veniale non depellit ex anima charitatem, quia licet sit amor inhærens creaturæ, non est tamen amor dominans, seu qui animæ affectibus dominetur.

Confirmatur ex Apostolo, qui primæ ad Corinthios 3. peccata venialia comparat cum stipula & fœno, quæ ædificii fundamento superimponuntur: ergo quemadmodum stipula & fœnum non destruunt fundamentum ædificii materialis: ita nec peccata venialia destruunt ædificii spiritualis fundamentum: quod quidem non aliud est, quam charitas.

9. Q. Peccatum quod ex natura sua est mortale, potestne per accidens fieri veniale?

R. Potest: defectu nimirum requisitæ deliberationis, aut ratione levitatis materiæ.

10. Q. Peccatum veniale potestne aliquando fieri mortale?

R. Potest per accidens. Et quidem ratione conscientiæ erroneæ; ratione gravis scandali quod parit; ratione contemptus formalis in legislatorem; ratione ordinationis seu relationis ad finem mortalem; & tandem ratione periculi, cum nimirum operantem exponit proximo periculo peccati mortalis, quod ipse operans prævidens, vitare noluerit: qui enim vult efficaciter proximam causam, velle censetur & effectum qui ex ea sequitur.

11. Q. Solum peccatum Veniale potestne esse in aliquo subjecto cum solo Originali?

R. Po-

R. Potest. Scilicet adultus cui per baptismum peccatum Originale nondum remissum est, potest in primo suæ rationis instanti actum ex se malum elicere sine sufficiente ad peccatum mortale rationis advertentia; potest quoque in aliqua levi materia delinquere.

Obj. 1. Quilibet adultus ex S. Thoma in primo rationis instanti tenetur sub pœna peccati lethalis, elicere actum amoris Dei super omnia: ergo, &c.

R. Dist. ant. In primo morali rationis instanti, conc. ant. Physico, nego ant. Instans morale aliquam habet latitudinem; ac proinde adultus intra eam latitudinem potest leviter mentiri; & consequenter venialiter tantum peccare.

Obj. 2. Quilibet adultus in primo physico instanti suæ rationis, debet finem aliquem ultimum sibi constituere: ac proinde si peccet, peccabit lethaliter.

R. Dist. ant. Debet finem *ultimum secundum quid* sibi constituere, conc. ant. Finem *simpliciter ultimum*, nego ant. Hoc est, adultus in eo instanti necessario quidem sibi constituit finem operis quod agit, non autem finem totius vitæ, ac proinde nec finem qui illius voluntati prædominetur.

12. Q. Danturne ignorantiæ peccata?

R. Fide certum est dari: juxta illud Prophetæ Regii, Ps. 24. *Delicta juventutis meæ, & ignorantias meas ne memineris:* unde Levitici 5. præscribitur ritus sacrificii pro peccatis ignorantiæ Deo offerendi.

Obj. Nihil est actu volitum, nisi sit cognitum: ergo &c.

R. Dist. ant. Nihil est volitum, nisi sit cognitum, aut cognosci potuerit, conc. ant. nisi sit actu cognitum, nego ant. Hincque sequitur peccantem ex ignorantia velle consequenter & indirecte malitiam quæ resultat ex facto quod operatur: sequitur iterum peccata ignorantiæ esse volun-

luntaria voluntate *facti*, licet non sint voluntaria, saltem directe, voluntate *peccati*.

13. Q. Ignorantia simpliciter invincibilis excusatne a peccato?

R. Excusat: quia actus qui sequitur ex ignorantia simpliciter invincibili, se habet sicut motus concupiscentiæ, qui quidem si simpliciter & absolute superari non possent, non forent peccata: unde merito ab Alexandro Papa VIII. damnata est hæc propositio: *Tametsi detur ignorantia invincibilis juris naturæ, hæc in statu naturæ lapsæ, operantem ex ipsa non excusat a peccato formali.*

14. Q. Danturne peccata infirmitatis?

R. Dantur: quia peccare possumus aut ex passione quam non excitaverimus, aut ex negligentia quam statim, propter humanæ naturæ vires infirmas, non depulerimus.

15. Q. Danturne quædam malitiæ peccata?

R. Dantur: quia dantur peccata quæ de industria fiunt, quæque oriuntur ex eo quod corrupta voluntas passionem de industria ad peccandum excitaverit.

16. Q. Peccata malitiæ suntne irremissibilia?

R. Simpliciter & absolute non sunt: quia nullum est peccatum cujus hominem adjutum Dei gratia pœnitere non possit.

Obj. Peccata quæ dicuntur peccata in Spiritum sanctum, nec in hoc sæculo (ut habetur Luc. 12.) nec in futuro remittentur. Præterea primæ Joannis 5. est peccatum ad mortem, pro cujus remissione vetamur orare: atqui peccata in Spiritum sanctum, & peccatum ad mortem, non alia sunt quam quæ vulgo malitiæ peccata vocantur: ergo, &c.

Resp. Peccata in Spiritum sanctum sunt ea per quæ quis Diabolo tribuit opera quæ manifeste Dei sunt solius; dicuntur vero irremissibilia, moraliter loquendo, eo quod eorum hominem perraro & fere numquam Pœniteat: cum enim apertam inferant Spiritui sancto contumeliam, excludunt

dunt

dunt medium seu Dei auxilium per quod remissio impetrari valeat. Peccatum ad mortem est, ex Augustino, impęnitentia finalis: unde mirum non est quod pro illius dimissione orare non liceat.

16. *Q.* Quid sunt peccatum Commissionis, & Omissionis?

R. Peccatum Commissionis est actus quo præceptum negativum infringitur: Omissionis vero, est privatio actus qui Præcepto affirmativo præscribitur.

17. *Q.* Quid est peccatum Philosophicum, & quid Theologicum?

R. Theologi qui duplicem illam peccati speciem commenti sunt, docent, peccatum Philosophicum esse illud quod est contra solam rationem. Theologicum vero quod est contra Dei legem. Volunt, istud dissolvere quidem Dei cum creatura amicitiam, non autem illud, hincque concludunt, illud non esse æterna pęna dignum, sed tantum istud.

18. *Q.* Daturne peccatum Philosophicum quod simul non sit Theologicum?

R. Non datur: scilicet omne peccatum, cum sit contra rectam rationem, est etiam contra æternam Dei legem: ratio enim est æternæ legis participatio per inspirationem luminis & amoris. Præterea conversionem inordinatam ad creaturam necessario consequitur aversio a Deo, in qua posita est formalis malitia cujuslibet peccati.

CAPUT IX.

De Peccatis in specie.

Nota. NOn hic dicemus de singulis peccatorum speciebus, sed tantum de Capitalibus, & postea de Simonia & Usura.

§. I.

§. I.

De Peccatis Capitalibus.

1. *Quæst.* Suntne quædam peccata Capitalia?

R. Sunt: quia sunt quædam quæ cæterorum sunt veluti fontes & principia.

2. Q. Quot sunt peccata Capitalia?

R. Vulgo septem recensentur: Superbia scilicet, Avaritia, Luxuria, Invidia, Gula, Ira, Acedia.

3. Q. Quid est Superbia?

R. Est amor inordinatus propriæ excellentiæ: sicque, hoc est, ratione objecti (propriæ nimirum excellentiæ cujus est appetitus inordinatus) est speciale peccatum a cæteris distinctum.

4. Q. Quot sunt Superbiæ species?

R. Quatuor. *Prima*, cum aliquis de bonis, cujuscumque sint generis gloriatur, ac si ea non a Deo, sed a se ipso haberet. *Altera*, cum aliquis putat, bona quibus donatus est, fuisse propriis suis meritis debita, vel ita se gerit, ac si revera crederet meritis fuisse repensa. *Tertia*, cum aliquis bona quæ vere non habet, arrogat sibi, sive in sua, sive in aliorum opinione. *Quarta*, cum aliquis, despectis aliis hominibus, videri vult cæteris in aliquo singulariter præeminere.

5. Q. Quid est Avaritia?

R. Est immoderatus amor divitiarum. Ille autem amor licet non sit contra justitiam, est ex genere suo peccatum mortale, si multum excedat.

6. Q. Quid est Luxuria?

R. Est peccatum quo venerea voluptas supra modum & contra legem naturalem & divinam percipitur, aut appetitur. Hujus vero peccati septem sunt species: scilicet fornicatio simplex, adulterium, stuprum, sacrilegium, incestus, raptus, & vitium contra naturam.

7. Q. Quid est Invidia?

R. Vulgo definitur, Tristitia de bonis alterius, quatenus illis propriam nostram gloriam, aut excellentiam imminui conspicimus.

9. Q. Ira quomodo definitur?

R. Definitur Ultionis libido, sive, Immoderatus animi motus quo quis injustam, & indebitam ultionem sumit, vel expetit ab eo, a quo vel reipsa læsus est, vel se læsum putat.

9. Q. Quid est Acedia?

R. Est tristitia de bono spirituali, in quantum est bonum divinum; non quocumque quidem, sed de eo quod nobis a Deo præcipitur, ita ut aut fugiamus illud bonum, aut ægre feramus quod nobis a Deo sit imperatum: *Quando* (inquit S. Thomas 2. 2. q. 24. art. 3.) *tristatur* (inquit) *in his quæ ei imminent facienda propter Deum.*

§. II.

De Simonia.

1. *Quæst.* QUid est Simonia.

R. Definitur a S. Thoma: *Studiosa voluntas emendi, aut vendendi spiritualia, aut spiritualibus annexa.*

2. Q. Simonia quomodo dividitur.

R. Dividitur in Mentalem, Conventionalem, & Realem. *Prima*, vel ad rei pretio æstimabilis elargitionem non procedit; vel procedit quidem, sed sine pacto expresso quod præcesserit. *Altera*, ea est in qua pactum exterius quidem expressum est, sed vel nihil reale datum fuit, vel datum est ab una tantum parte, sicut beneficium cujus promissum pretium non fuit persolutum. *Tertia* denique est ea, in qua hæc tria concurrunt; Pactio, Solutio pretii, & Receptio rei quæ objectum sit Simoniæ.

3. Q. Quotuplex est Simoniæ pretium?

R. Tri-

R. Triplex: scilicet munus a manu; munus a lingua, munus ab obsequio.

4. Q. Quodnam est objectum Simoniæ.

R. Sunt res omnes spirituales, aut spiritualibus annexæ.

5. Q. Quænam sunt Simoniacorum pęnæ.

R. Tres sunt: 1. Privatio rei spiritualis per Simoniam acquisitæ; 2. Restitutio pretii quod acceptum est: 3. Censuræ: & quidem excommunicatio latæ sententiæ, si Simoniacus sit homo laicus; suspensio vero ab ordinum exercitio, si sit Clericus: at duplex hæc ultima pęna locum habet tantum in Simonia ex utraque parte reali; hoc est, cum tradita fuit res spiritualis, & persolutum fuit conventum illius prætium.

6. Q. Quid est Simonia Confidentialis.

R. Est conventio, sive tacita, sive verbis apertis expressa, ut qui Beneficium recipit illud ipsum in aliam certam personam conferat, aut beneficii fructus ab alio percipi sinat. Qui hujus speciei Simoniæ sit reus, incidit, ex Bulla Pii Papæ V. quæ incipit *Intollerabilis*, in excommunicationem latæ sententiæ: ac præterea jus amittit ad Beneficia quæ etiam ante Confidentiam habuerat; fitque inhabilis ad alia imposterum obtinenda, nisi cum ipso specialiter fuerit dispensatum.

§. III.

De Usura.

1. *Quæst.* Quid est Usura.

R. *Est lucrum ex Mutuo speratum, aut exactum.*

2. Q. Quid intelligitur *Lucri* nomine quod in Usuræ definitione reperitur?

R. Intelligitur id omne, quod est prætio æstimabile; hoc est, munus a manu, a lingua, ab obsequio.

3. Q.

3. Q. Cur in Usuræ definitione fit mentio Mutui?

R. Ideo fit illius mentio, quod Usura non in alio contractu reperiatur, quam in mutuo: nimirum si quæ sit in venditione & emptione, id contingit quod in illis contractibus tacitum & implicitum mutuum contineatur. Mutuum vero definitur, Contractus quo rei alicujus quæ usu consumitur, dominium transfertur ea lege, ut non eadem numero, sed eadem specie reddatur.

4. Q. Cur Usura dicitur lucrum ex mutuo acceptum, *aut speratum*.

R. Quod usura non re tantum committatur, sed etiam sola mente, cum nempe lucrum, etiam absque pacto, præcipue intenditur a mutuante.

5. Q. Quomodo Usura dividitur?

R. Dividitur in Mentalem & Realem. Prior, fit sine extrinseco pacto, sed sola mente. Altera fit cum pacto externo de aliquo ultra sortem lucro.

6. Q. Usura quo jure prohibetur?

R. Naturali, Divino, & Humano. Et quidem 1. Naturali: quia naturalis ratio vetat ne quis bis rem tandem repetat, ut reperitur in Usura: scilicet res ipsa quæ mutuo data fuit repetitur a mutuante & præterea aliquid propter illius usum: qui quidem in rebus quæ sunt materia mutui non aliud est, quam ipsa earum substantia, ut patet in pecunia, oleo, frumento, aliisque rebus usu consumptibilibus. 2. Jure divino: hæc enim habentur Ezechielis cap. 18. *Vir, si fuerit justus, & fecerit judicium & justitiam... ad Usuram non commodaverit, & amplius non acceperit*. Si quæ autem usuræ Judæis permissæ sunt in alienos, id toleratum fuit ad duritiam cordis Judæorum, qui alioquin fratres suos usuris oppressissent 3. Jure Humano; ut videre est tum in Decreto Gratiani, tum in Decretalibus Gregorii IX. tum in politicis legibus, Francicis præsertim, aliisque quampluribus.

6. Q. Suntne aliqui tituli quorum vi mutuans possit aliquid ultra sortem exigere?

R. Sunt

R. Sunt duo tantum scilicet damnum emergens, & lucrum cessans.

7. Q. Quid est damnum emergens?

R. Est damnum reale quod quis patitur ex eo praecise, quod pecuniam, aut res alias proximo mutuaverit.

8. Q. Quid est lucrum cessans.

R. Est omissio lucri quod quis ex pecunia quam mutuavit, patitur: sicut mercator qui cum non habeat alias pecunias, mutuat eam quam vere ac sincere statuerat impendere ad emendas merces ex quibus lucrum comparasset.

9. Q. Licetne pecuniam aut res alias recipere sub Usurae onere?

R. Licet ei qui est in necessitate gravi constitutus: tunc enim usuram promittens, redimit iniquam ex parte mutuantis vexationem. Non licet vero extra gravis necessitatis casum: quia tunc mutuanti daret peccandi occasionem, quam lex naturalis, ratione charitatis quae proximo debetur, prohibet dari.

10. Q. Usurae suntne restituendae.

R. Restituendae sunt 1. cum quis iis factus est ditior: 2. cum quis (ut ait S. Thomas), eas bona fide non consumpsit.

11. Q. Quibus hominibus Usurae restitui debent?

R. Iis ipsis, a quibus acceptae sunt, aut eorum haeredibus, si reperiri possint: si vero non possint reperiri, erogandae sunt aut pauperibus, aut Ecclesiae, aut dispensari debent in pium aliquem usum, qui coram Deo prosit iis a quibus solutae fuerunt.

PARS OCTAVA.

De Deo Authore Sacramentorum.

Nota: HUjus partis Compendii nostri octo erunt Capita, in quibus dicemus tum de Sacra-

cramentis in genere, tum de singulis in specie; quibus & adjungemus nonnulla de censuris & irregularitatibus.

CAPUT PRIMUM.

De Sacramentis in genere.

Nota. HUjusce Capitis plures erunt paragraphi, quibus continebuntur omnia, quæ ad Sacramenti Nomen, Essentiam, Partes, Authorem, Ministrum, Subjectum, Effectus & Proprietates pertinent.

§. I.

De Nomine, Essentia & Existentia Sacramenti.

1. *Quæst.* QUid apud Authores prophanos significat Sacramenti nomen.

R. Significat 1. id omne quod habet aliquam cum re sacra relationem; sic litigantium pignus dicitur sacramentum, eo quod donec jus diceretur litigantibus, in loco sacro deponeretur. Significat 2. juramentum, quod per rem sacram, supremi nimirum entis, aut ejus quod putabatur supremum ens, fieret.

2. *Q.* Quid in Scripturis significat sacramenti nomen.

R. Sumitur 1. pro signo rei arcanæ, licet impia sit ac nefaria: *Sacramentum mulieris*, Apocal. 17. *&c.* Sumitur 2. pro signo rei arcanæ, sed quę sacra sit, ac sublimis: *Magnum est* (ait Apostolus 1. ad Timoth. 3. de Incarnatione loquens) *pietatis Sacramentum*. Sumitur 3. pro figura rei alicujus quæ magnum est mysterium. *Sacramentum hoc* (ait Apostolus ad Ephesios 5. de Matrimonio loquens) *magnum est: ego autem dico in Christo & in Ecclesia.*

3. *Q.*

3. Q. Sacramenti nomen quid apud Patres & Theologos significat.

R. Dicit signum rei sacræ, non cujuscumque, sed quæ homines sanctificet: *Signa* (ait Augustinus Epist. 5. ad Marcellinum) *cum ad res divinas pertinent, sacramenta appellantur*.

4. Q. Quid est sacramentum in genere sumptum hoc est, prout commune est sacramentis Novæ & Antiquæ legis.

R. Est signum rei sacræ homines sanctificantis, exterius quidem in Lege Mosaica, & interius in Evangelica. In ea definitione, *Signum* tenet locum generis, & voces istæ *rei sacræ homines sanctificantis*, differentiæ locum tenent: per eas nimirum Sacramentum differt a plerisque figuris, quæ licet in Scripturis contineantur, non sunt tamen institutæ ad conferendam hominibus aut legalem, aut internam sanctitatem.

5. Q. Quomodo definitur Sacramentum in specie sumptum; hoc est, prout est Sacramentum novæ legis.

R. Definitur. *Ritus externus qui ex Christi institutione est signum, & causa gratiæ sanctificantis*. Et in hoc sacramenta nostra differunt a sacramentis veteris legis: erant enim signa tantum, non autem causa gratiæ per quam homines sanctificantur: unde cum illa essent egena & vacua elementa; ista e contra sunt efficacia, hoc est productiva ejus quod significant.

6. Q. Exstiteruntne quædam Sacramenta in statu naturæ innocentis.

R. Non exstiterunt. 1. Nec Scriptura, nec Traditio aliquorum meminerunt. 2. Par non fuit ut homo innocens rebus sensibilibus subjiceretur, ut aut veritatem disceret, aut sanctitatem consequeretur.

Obj. Adamus ante lapsum cognovit suo cum Eva matrimonio significari unionem Verbi cum humana natura: ergo matrimonium etiam in sta-

tu

tu naturæ innocentis fuit Sacramentum.

R. Nego ant. Ratio est, quia Adamus innocens non cognovit se peccaturum esse, ac proinde nec futuram Verbi incarnationem: si enim (ut suo loco probavimus) Adamus non peccasset, Verbum non fuisset incarnatum.

7. Q. Exstiteruntne Sacramenta in Mosaica lege.

R. Exstiterunt plura, ut patet in variis purificationibus quas lex Judæis præscripsit, in esu Agni Paschalis, aliisque permultis ritibus, qui significabant internam sanctitatem per Novæ legis Sacramenta comparandam.

8. Q. Existuntne Sacramenta in Evangelica lege.

R. Existunt: scilicet in Nova lege plura sunt signa, non speculativa tantum, sed & practica rei sacræ homines sanctificantis; hoc est (ut suo loco dicetur) veræ sanctitatis operativa.

9. Q. Quot sunt Novæ legis Sacramenta.

R. Nec plura nec pauciora quam septem; Baptismus, Confirmatio, Eucharistia, Pœnitentia, Extrema-Unctio, Ordo & Matrimonium Nempe eos tantum septem ritus Christus instituit ad conferendam hominibus internam sanctitatem.

Obj. 1. Ablutio pedum est verum Novæ legis Sacramentum: habet enim omnia quæ ad sacramentum requiruntur: nimirum 1. est signum sensibile: 2. præcepta est & instituta a Christo: *Vos debetis*, (ait Joannis capite 15.) *alter alterius lavare pedes*. 3. est productiva gratiæ: *Si non lavero te* (ait Christus, Petrum alloquens) *non habebis partem mecum*.

R. Nego 1. externam ablutionem pedum a Christo fuisse præceptam: unde illius usus perpetuo in Ecclesiis non obtinuit; sed præceptum fuit quod eo ritu Christus nos docere voluit, charitas nimirum & humilitas. 2. Nego his verbis, *si non lavero te*, contineri gratiæ promissionem; continent solum minas privationis gratiæ in pœnam inobedientiæ, cujus Petrus se reum constituis-

tuisset, nisi paruisset Domino pedes illius abluere volenti.

Obj. 2. Bernardus in Serm. 1. de Cœna Domini, ablutionem pedum vocat *Sacramentum remissionis quotidianorum peccatorum*: ergo, &c.

R. Dist. ant. Sacramentum late sumptum; hoc est, acceptum pro quolibet ritu, sive producat gratiam, sive eam non producat, conc. ant. Sacramentum stricte sumptum, hoc est, quod gratiam significet & conferat, nego ant.

Obj. 3. In Ordine sunt septem Sacramenta; singuli nimirum ordines sunt; ex pluribus saltem Theologis, vera & proprie dicta Sacramenta, quę a se invicem realiter distinguuntur: ergo in Nova lege sunt plusquam septem Sacramenta.

R. Dato antecedente, dist. conseq. Ergo in Nova lege sunt plusquam septem Sacramenta, incomplete sumpta, conc. conseq. complete sumpta, nego conseq. Nempe septem ordines sunt partes Sacramenti Ordinis, quod quidem est veluti quoddam totum ex septem partibus coalescens: *Tota* (ait Sanctus Thomas 3. p. q. 37. art. 1. ad 2.) *plenitudo Sacramenti est in uno Ordine, scilicet Sacerdotio; sed in aliis est quadam participatio Ordinis; & ideo omnes Ordines sunt unum Sacramentum.*

10. Q. Cur Christus septem tantum in Nova lege Sacramenta instituit.

R. Quod septem sufficiant, ut spirituali perfectioni consulatur. Scilicet homo per Baptismum nascitur; per Confirmationem crescit; nutritur per Eucharistiam; lethales illius morbi per Pœnitentiam depelluntur; Extrema-Unctio morbi reliquias curat & sanat; per Ordinem habet ministros a quibus pascatur & gubernetur; per Matrimonium tandem vir & mulier legitime conjuncti, carnales filios generant, qui aliquando in Ecclesia regenerandi sunt.

§. 11.

§. II.

De partibus ex quibus constant Sacramenta Novæ Legis.

1. *Quæst.* QUot partibus constant Sacramenta Novæ legis?

R. Duabus constant, quarum una dicitur *Materia*, altera vero dicitur *Forma*. Prior, est res ipsa sensibilis ex qua constat Sacramentum, ut aqua in Baptismo: dicitur autem *Materia*, quod per se sit indifferens ad producendum effectum Sacramenti: altera, nihil aliud est, quam verbum a ministro prolatum; quod quidem ideo dicitur *Forma*, quod materiam, seu rem sensibilem determinet ad producendam gratiam in homine qui recipit Sacramentum.

2. *Q.* Reperiunturne materia & forma in singulis Sacramentis Novæ legis?

R. Reperiuntur. Nempe unumquodque Sacramentum constat rebus & verbis: *Sacramenta* (inquit Eugenius Papa IV. in Decreto pro instructione Armenorum) *tribus perficiuntur, videlicet rebus tanquam materia: verbis tanquam forma, &c.* Hinc est illud Augustini Tractatu 80. in Joannem: *Accedit verbum ad elementum, & fit Sacramentum.*

Obj. 1. Nulla res sive in Sacramento Pœnitentiæ, sive in Sacramento Matrimonii est res sensibilis: ergo in eis nulla quoque est materia.

R. Nego ant. In pœnitentia nimirum reperitur contritio signo aliquo demonstrata & in Matrimonio, consensus nutu, vel verbis expressus.

Obj. 2. Nulla reddi potest ratio cur Christus voluerit Sacramenta Novæ legis constare materia & forma: ergo, &c.

R. Nego ant. Scilicet conveniens fuit 1. ut homo qui ex corpore constat & anima: per res sensibiles ad spiritualium cognitionem deduceretur. 2. Par fuit ut is qui sperabat se Deo in cogni-

tione boni & mali fore æqualem : *Eritis sicut dii scientes bonum & malum*, Genes. c. 3. rebus maxime vilibus, ut sunt externæ Sacramentorum partes, ad recipiendam gratiam subjiceretur.

3. Q. Christus determinavitne materiam & formam Sacramentorum Novæ legis?

R. Christus determinavit 1. *In specie* materiam & formam aliquorum Sacramentorum : scilicet aquam, non autem materiam aliam adhiberi voluit ad conferendum Baptisma; panem & vinum determinate assignavit pro materia ex qua Eucharistiæ Sacramentum conficiatur.

Christus determinavit 2. *saltem in genere*, materiam & formam singulorum Sacramentorum Novæ legis. Nempe Sacramenta non potuit instituere, quin simul eorum partes essentiales, *in genere saltem*, institueret; hoc est, quin præciperet adhiberi debere res aliquas sensibiles ad ea Sacramenta conferenda. Verum utrum *etiam in specie* determinaverit *singulorum* materiam & formam, non una est Theologorum sententia; quidam enim affirmant, quidam vero negant.

4. Q. Quinam probabilius sentiunt, an qui affirmant Christum determinavisse *in specie* materiam & formam omnium Sacramentorum Novæ legis, an vero qui negant?

R. Qui affirmant. Nempe ubi Concilium Tridentinum sess. 21. declaravit Ecclesiam posse mutare Sacramentorum ritus, addidit non posse tamen eorum substantiam mutare: *Salva* (inquit) *eorum substantia*: at Concilii restrictio foret vana, si Christus non determinasset in specie singulorum Sacramentorum materiam & formam : siquidem materia & forma ipsammet Sacramentorum substantiam constituunt.

Obj. 1. Non legitur in Scripturis aut in Traditione Patrum, quod Christus, dum instituit Confirmationem, determinate assignaverit chrismationem pro materia Confirmationis; nec quod assi-

assignaverit impositionem manuum, aut porrectionem instrumentorum pro materia Ordinis: ergo, &c.

R. Dist. ant. Non legitur explicite, conc. ant. non legitur implicite, nego ant. Scilicet constat ex scriptura, Apostolos eorumque in Episcopatu successores, in collatione Confirmationis & sacræ Ordinationis semper usos fuisse manuum impositione; & ex traditione eos per illum ritum & per chrismationem, Spiritum sanctum fidelibus contulisse. Inde vero concluditur eos ab ipsomet Christo jussos fuisse, ut recipientibus eo signo gratiam & caracterem conferrent: neque enim ipsi poterant authoritate propria effectum omnino spiritualem cum signis sensibilibus conjungere.

Obj. 2. Apostoli contulerunt Confirmationem & Ordinem per impositionem manuum; jam vero Confirmatio per chrismationem in fronte, & Ordo per instrumentorum porrectionem conferuntur: ergo Christus non determinavit *in specie*, amborum illorum Sacramentorum materiam: alioquin enim Ecclesia nec impositioni manuum quæ fit in Confirmatione, nec impositioni manuum quæ adhibetur in Ordine, substituere potuisset chrismationem & instrumentorum porrectionem.

R. Ad 1. Apostoli in conferenda Confirmatione non usi sunt sola impositione manuum, sed etiam chrismatione, ut hujusce partis cap. 3. docebitur. Ad 2. dicendum est porrectionem instrumentorum non esse, his etiam temporibus essentialem Ordinis materiam, sed accidentalem tantum & integralem, ut agentes de Ordinis Sacramento inferius ostendemus.

5. Q. Mutatio quæ a ministro Sacramentum conficiente fieret aut in materia, aut in forma, tolleretne veritatem Sacramenti?

R. Tolleret, si substantialis esset; hoc est, si aut tolleret materiæ substantiam, aquam v.g. substituendo loco vini, quod est altera materia Eu-

chariſtiæ; aut ſi tolleret ſenſum verborum ex quibus forma conſtat. E contra mutatio de qua agitur, non tolleret Sacramenti veritatem, ſi foret accidentalis tantum, & non ſubſtantialis.

6. Q. Error Miniſtri qui Sacramentum conficit, tollitne Sacramenti veritatem?

R. Non tollit, 1. ſi in forma non ſit expreſſus: quia in eo caſu non tollit obvium, ſeu naturalem ſenſum verborum ex quibus conſtat forma ſacramenti: 2. imo nec expreſſus in forma, ſi ſenſum verborum non tollat. Vide Auguſtinum lib. 6. contra Donatiſtas cap. 25.

7. Q. Mutatio accidentalis quæ a Miniſtro fieret in materia, aut forma ſacramenti, eſſetne illicita?

R. Eſſet illicita: ſcilicet eſſet contra Dei præceptum, quo injungitur ut materia & forma pure adhibeantur. Foret quoque contra Eccleſiæ mandatum, quo Miniſtri prohibentur ne quid mutare audeant nedum in ſubſtantia, ſed nec in ritibus ſacramentorum. Vide Concilium Tridentinum ſeſſione 7. canone 13.

8. Q. Quotuplex eſt materia ſacramentorum?

R. Alia eſt remota, alia vero proxima. *Prior*, eſt res ſenſibilis ex qua ſacramentum conficitur, ut aqua in Baptiſmate, & oleum in Extrema Unctione; *Altera* vero, eſt actus per quem Miniſter materiam remotam applicat ſubjecto cui vult ſacramentum conferre, ut ablutio in Baptiſmate, & unctio in Extrema Unctione. Alia iterum eſt certa, alia vero dubia. *Prima*, eſt res ſenſibilis quam conſtat a Chriſto fuiſſe præſcriptam, & ab Eccleſia Catholica ad ſacramenti confectionem adhiberi: *Secunda* e contra eſt ea de qua dubium eſt, an revera ſit res illa ſenſibilis quam Chriſtus præcepit, & quam adhibet Eccleſia.

9. Q. Eſtne licitum in ſacramentorum confectione, aut collatione uti materia dubia, ſeu probabili tantum.

Reſp.

Resp. Non est licitum, 1. cum potest haberi materia certa: quia sacramentum sine causa exponeretur nullitatis periculo.

2. Id quoque non licet etiam in casu in quo maxime probabile foret illam materiam esse materiam a Christo institutam: quia probabilitas non tollit periculum nullitatis sacramenti. Inde vero recte concluditur, merito tum ab Innocentio Papa XI. tum a Clero Gallicano ad Comitia generalia coacto anno 1700. proscriptam fuisse hanc propositionem: *Non est illicitum in sacramentis conferendis sequi opinionem probabilem de valore sacramenti, relicta tutiore.*

3. Licitum tamen est in casu extremæ necessitatis uti materia dubia; sed in collatione eorum tantum sacramentorum quæ (ut Baptismus & Pœnitentia) sunt ad justificationem impii necessaria necessitate medii: quia tunc potius consulendum est homini, de æterna sua salute alioquin periclitanti, quam reverentiæ quæ vetat ne sacramentum exponatur periculo nullitatis. Unde Augustinus in lib. 2. *de Adulterinis Conjugiis* cap. 23. docet absolutionem impendi debere homini jam jam morituro & sensibus destituto, quamvis maxime dubium sit, an habeat contritionem, quæ est (ut suo loco dicetur) essentialis & necessaria materia sacramenti.

10. Q. Quotuplex est sacramentorum forma?

R. Duplex: absoluta nimirum, quæ sine ulla conditione exprimitur; & conditionalis quæ exprimitur cum aliqua conditione, ut cum dicitur: *Si tu non es baptizatus, ego te baptizo, &c.*

11. Q. Estne licitum uti in aliquibus casibus forma conditionali?

R. Licitum est, cum prudenter dubitatur in casu extremæ necessitatis an subjectum sit capax sacramenti; vel an sacramentum aliquod valide confectum fuerit. Ita nimirum in causa Baptismi definiit Alexander Papa III. Ext. *de Baptismo*, cap. 2.

§. III.

De Authore Sacramentorum.

1. *Quæst.* Christus estne Author omnium & singulorum sacramentorum Novæ legis?

R. Est. Ita enim exprefse definiit Concilium Tridentinum sess. 7. can. 1. ubi anathema dicit iis qui id negaverint.

2. Q. Christus instituitne *immediate* omnia & singula sacramenta Novæ legis.

R. Instituit immediate Siquidem nullo Scripturæ, aut Traditionis testimonio probari potest Christum dedisse potestatem Apostolis instituendi aliquà sacramenta. Unde Paulus 1. ad Corinth. 4. seipsum cum collegis, non authorem, sed dispensatorem tantum mysteriorum Dei appellat.

3. Q. Christus instituitne sacramenta prout est Deus, an vero prout est homo?

R. Prout est Deus: quia sub ea tantum ratione potuit gratiæ sanctificantis productionem cum signis sensibilibus conjungere: quod tamen requisitum fuit ad sacramentorum Novæ legis institutionem.

4. Q. Quam præ cæteris hominibus Christus *prout est homo*, potestatem habet in sacramenta Novæ legis?

R. Habet peculiarem, quam sanctus Thomas vocat potestatem *Excellentiæ* in eo positam 1. quod sacramenta nonnisi ex illius meritis operentur: 2. quod illius tantum nomine, hoc est, potestate ab ipso recepta confici, aut dispensari possint: 3. quod solo humanæ voluntatis desiderio impetrare possit a Patre, ut absque ullis sensibilibus signis gratiam sanctificantem conferat; quam tamen, posito præsente rerum statu, non confert impio, nisi aut Baptismi si sit infidelis; aut Pœnitentiæ, si sit Christianus, votum habuerit: scilicet

licet ambo illa sacramenta sunt ad salutem necessaria necessitate medii.

5. Q. Quo tempore instituta fuerunt a Christo singula Novæ legis sacramenta?

R. Pertinet illa quæstio ad ea loca in quibus dicetur inferius de Authore cujusvis in specie sacramenti.

§. IV.

De Ministris Sacramentorum.

1. *Quæst.* QUotuplicis generis distingui possunt sacramentorum Ministri?

R. Duplicis. Alii nimirum sunt ministri *Ordinarii*, alii vero, *Extraordinarii*. Primi, sunt illi qui ad conficienda & dispensanda sacramenta a Christo missi sunt per Episcopalem manuum impositionem: hoc est, per veram, realem & legitimam Ordinationem. Alii, sunt ii qui præter viam illam ad confectionem, aut dispensationem sacramentorum mitti possunt.

2. Q. Quinam sunt *Ordinarii* sacramentorum ministri?

R. Sunt homines viatores: nempe Christus homines viatores alloquebatur, cum in Evangelio sacramentorum confectionem & dispensationem præcepit; id tamen juris non habent omnes homines, licet viatores sint & Christiani: alioquin enim ex institutione divina non esset in Ecclesia illa graduum & officiorum diversitas, cujus meminit Apostolus 1. ad Corinth. 9.

3. Q. Quinam sunt *Extraordinarii* sacramentorum ministri?

R. Ii omnes qui non ex officio, non ex vi sui caracteris, sacramenti alicujus, Baptismatis v. g. dispensationem tentare possunt: quinam vero sint in specie, & quæ sacramenta ab aliis quam ab Episcopis & Sacerdotibus dispensari possint, dicetur

cetur iis locis ubi agemus de sacramentis in particulari.

4. Q. Quænam requiruntur in ministro, ut sacramenta conficiat?

R. Duo requiruntur, ut *licite* id agat, intentio nimirum, & sanctitas: unum vero tantum, ut *valide* id operetur, intentio nimirum faciendi quod facit Ecclesia, seu debita applicatio formæ ad materiam, & utriusque debita applicatio ad subjectum: sic in baptizante ministro requiritur 1. ut habeat (ut dictum est) intentionem faciendi quod facit Ecclesia: 2. ut debite proferat Baptismi formam: 3. ut aquam quæ est sacramenti materia, debite applicet ad subjectum, seu ad hominem baptizandum.

De Intentione Ministri.

1. *Quæst.* QUid & quotuplex est intentio?

R. Intentio definitur actus liber quo quis vult rem aliquam. Dividitur vero in Actualem, Virtualem, Habitualem & interpretativam. *Actualis*, est præsens rei volitio cum mentis attentione; Ea autem attentio aut est ad rem volitam, aut ad actum quo voluntas vult rem ipsam. Si primum, actualis intentio dicitur *Directa*, si secundum, *Reflexa* dicitur. *Virtualis*, est præsens rei volitio, sed absque mentis attentione, orta ex actuali quæ præcessit, quæque moraliter perdurare censetur. *Habitualis*, est intentio mere præterita; hoc est, quæ licet actu contrario revocata non fuerit, multo tamen tempore fuit intercepta. Tandem *Interpretativa*, est ea per quam res ad finem per se refertur; sed non ex voluntate agentis, qui forte de ea nusquam cogitavit.

2. Q. Ad conficiendum valide sacramentum requiriturne aliqua ex parte ministri illud conficientis intentio?

R Re-

R. Requiritur. Nam 1. id declaravit Eugenius Papa IV. in Decreto pro instructione Armenorum. 2. Sine aliqua ex parte ministri intentione, sacramenti confectio non est actus humanus, seu voluntarius: at ad validitatem sacramenti necesse est ut illius confectio sit actus humanus: nempe propter eam rationem majores nostri iterabant datum ab energumenis baptisma.

3. *Q.* Quænam intentio ex parte ministri sacramentum conficientis requiritur, ut ipsum sacramentum valeat?

R. 1. Habitualis non sufficit, quia actum non reddit humanum, seu voluntarium; potest enim in dormiente reperiri. 2. *Interpretativa* satis quoque non est, quia non se tenet ex parte operantis, sed tantum ex parte rei quæ agitur. 3. *Actualis* absolute non requiritur: nempe ut plurimum non est in hominis potestate, ut diu attendat ad opus quod agit. 4. Dicendum est igitur quod *Virtualis* satis sit, eo quod sufficienter reddat liberam & voluntariam actionem per quam sacramentum conficitur, aut dispensatur. Sed addendum est, quemque ministrum propter reverentiam quam debet sacramento conari debere ut intentionem actualem conservet, quandiu actioni sacramentariæ dat operam.

4. *Q.* Quodnam debet esse objectum intentionis quæ requiritur ut *licita* sit sacramenti confectio aut dispensatio?

R. Debent esse ea omnia quæ vult Ecclesia: Ecclesia autem vult 1. confectionem ritus externi, quem Christus præcepit, seu applicationem formæ ad debitam materiam: vult 2. ut ex illo ritu debite peracto resultet id quod sacramentum dicitur: vult 3. ut ritus ille debite applicatus, subjecto rite disposito gratiam sanctificantem conferat.

5. *Q.* Quodnam debet esse objectum intentionis ministri, ut sacramentum valeat?

R. Minister debet velle *facere* quod facit Ecclesia.

Si quis dixerit (inquit Concilium Tridentinum sessione 7. *de Sacramentis in communi*, Canone 11.) *in ministris, dum sacramenta conficiunt & conferunt, non requiri intentionem saltem* FACIENDI *quod facit Ecclesia, anathema sit*, Ecclesia vero nihil aliud facit, quam externum ritum a Christo sacramentorum institutore præscriptum: ille autem ritus in debita formæ supra materiam applicatione positus est: cum v. g. Ecclesia catechumeno Baptismum confert, illum exterius suorum ministrorum manibus abluit, ac per eorum os hæc profert verba: *Ego te baptizo in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti*.

6. Q. Numquid, ut sacramentum valeat, requiritur ut minister velit quod ex seria & debita applicatione supra materiam resultet sacramentum?

R. Non requiritur: nempe sacramentum; hoc est ritus sacer a Christo institutus, resultat necessario ex conjunctione formæ cum materia, facta a ministro qui serio se gerit tanquam Ecclesiæ ministrum; velit nolitve, tunc sacramentum propter Christi institutionem & promissionem resultat, quemadmodum imago regis resultat ex certa materiæ dispositione, quamvis statuarius nolit ut ex ea resultet. Nec obest quod minister interius in semetipso dicat: *Nolo me gerere tanquam Ecclesiæ ministrum*. Scilicet voluntas non faciendi quod facit Ecclesia, est mera velleitas in illo qui serio se gerens exterius tanquam Ecclesiæ ministrum, efficaciter actu & de facto Ecclesiæ nomine totum ritum a Christo præscriptum operatur.

7. Q. Numquid ut valeat sacramentum, requiritur ut minister velit ut effectus sacramenti producatur in recipiente?

R. Non requiritur: scilicet effectus sacramenti in subjecto minime ficto; hoc est rite disposito, necessario sequitur ex ritu externo quem Christus præcepit, quemque minister non mimice,

sed

sed serio fuerit operatus, quemadmodum ex facis ardentis ad domum aliquam admotione sequitur domus hujusmodi combustio, velit nolitve is qui facem admovit.

Confirmatur responsum illud ex Ecclesiæ praxi, quæ admittit datum a Calvinistis Baptisma, quamvis per illud non velint gratiam sanctificantem catechumeno conferre. Nempe censent Novæ legis sacramenta non habere vim producendi gratiam & ea esse signa seu sigilla receptæ justificationis per fidem qua quis certo credit sibi per Christum remissa esse peccata. Vide in Institutiónibus Animadversiones in opinionem asserentem, non esse necessariam internam Ministri intentionem ad Sacramenti validitatem.

De Sanctitate Ministri.

1. *Quæst.* Valentne sacramenta ab impiis ministris confecta, aut collata?

R. Valent: modo (ut dictum est, habeant intentionem faciendi quod facit Ecclesia.) Ratio est, 1. quia potestas conficiendi, aut conferendi sacramenta non ex iis est donis quæ subjectum Deo gratum faciunt, sed ex iis quæ ad aliorum salutem ordinantur quæque Theologi vocant gratias gratis datas. 2. Impietas, seu status peccati mortalis non efficit ut minister sua excidat potestate & jurisdictione; unde Augustinus contra Donatistas agens advertit non baptizatum esse post Judam: *Dedit* (inquit) *Baptismum Judas, & non baptizatum est post Judam, quia datus a Juda Baptismus, Christi est.*

Obj. 1. Impii non habent gratiam sanctificantem: ergo eam conferre non possunt: nemo enim dat quod non habet.

R. Dist. ant. Non habent gratiam sanctificantem in seipsis, conc. ant. in sacramentis quæ conferunt, nego ant.

Obj. 2. Impii non sunt conjuncti cum Ecclesia, quæ tanquam Christi castissima sponsa, sacramenta per suos ministros dispensat & conficit: ergo, &c.

R. Dist. ant. Non sunt conjuncti per sanctitatem propriam, conc. ant. per fidem, aut per intentionem saltem faciendi quod facit Ecclesia, nego antecedens.

2. *Q.* Peccatne impius, seu qui jacens in statu peccati mortalis, sacramenta conficit, aut dispensat?

R. Peccat; & quidem lethaliter, si conficiat, aut dispenset tanquam ordinarius minister. Nempe 1. gravem Christo injuriam infert, cujus exhibet personam. 2. Sacrilegii reus est, quod sancta sancte non pertractet: *Obsunt* (ait Augustinus contra Donatistas agens) *indigne tractantibus, prosunt tamen per eos digne sumentibus.*

Obj. Ex S. Thoma 3. p. q. 64. art. 6. ad 3. Non peccat impius Sacerdos, cum baptizat in casu necessitatis, in quo etiam laicus baptizare posset: ergo, &c.

R. Nego conseq. Ratio est, quia Sacerdos ille non agit ex vi receptæ in sua ordinatione consecrationis, sed tantum ex charitate, quæ jubet ut proximo in extremis constituto subveniatur.

3. *Q.* Estne licitum sacramenta ab impiis ministris recipere?

R. Extra casum necessitatis non licet recipere ab iis qui ex officio ea minime dispensant: quia vetat charitas, ne quis proximum inducat ad actum, quem scit in illo futurum esse grave peccatum. Sed licitum est, si alius non adsit minister, ea recipere & petere a ministro, Parocho v. g. qui ex officio dispensat: tunc enim fidelis utitur jure suo in re bona ac utili, qua vel simpliciter indiget, vel ad melius esse.

Obj. Fidelis de quo agitur esset scandalo Pastori suo: sed vetat charitas, ne simus alicui homini scandalo: ergo, &c.

R. Il-

R. Illud scandalum fore passivum tantum, non autem activum; hoc est, acceptum non vero datum.

4. *Q.* Estne licitum recipere sacramenta a ministris suspensis, imo & excommunicatis?

R. Si non adsint alii a quibus commode recipi possint, licitum est, modo illi ministri non sint denuntiati. Nimirum id docet Martinus Papa V. in Extravag. *Ad evitanda scandala*. Imo qui in casu *extremæ necessitatis* Baptismum, aut Pœnitentiam recipit ab excommunicato minime tolerato, & nominatim denuntiato non peccat, sed prudenter sibi consulit. Vide Augustinum in libro 1. de Baptismo contra Donatistas, cap. 2. Vide etiam Concilium Tridentinum sess. 4. cap. 7.

§. V.

De Subjecto Sacramentorum.

1. *Quæst.* Quid intelligitur per Sacramentorum subjectum?

R. Intelliguntur ii, quibus sacramenta valide, aut licite conferri possunt. Ii vero sunt soli homines. Angelis enim utpote corporis expertibus, signa sensibilia, ac proinde nec sacramenta applicari possunt. Ii autem homines sunt soli viatores: nec enim patitur Beatorum status, ut in eis augeatur gratia, aut aliqua damnatis conferatur.

2. *Q.* Ut sacramentum *valide* recipiatur, requiriturne in adultis hominibus aliqua intentio, seu voluntas illud recipiendi?

R. Requiritur. Nam 1. jubent Canones ut adultorum voluntas exploretur, antequam initientur Baptismate. 2. Alioquin Ethnicis qui nihil unquam audiissent de Evangelio, deberet in extremis Baptisma conferri: quod est falsum.

Obj. 1. Innocentius Papa III. capite *Majores*, asserit sacramentalem actionem tunc caracterem im-

imprimere, *quando obicem contraria voluntatis non invenerit*: ergo non requiritur, etiam in adultis, positiva intentio recipiendi sacramentum, sed sufficit indifferentia; seu ut illius receptioni non contradicatur.

Resp. Dist. ant. Et Innocentius supponit, in illis de quibus agit, prius adfuisse positivam intentionem recipiendi sacramentum, conc. ant. loquitur enim de iis *qui prius cathecumeni extitissent, & habuissent propositum Baptismatis*: Et non supponit adfuisse prius positivam intentionem; nego ant.

Obj. 2. Nonnulli, vel inviti, vel saltem inscii, receperunt Ordinis sacramentum, ut referunt Theodoretus de Macedonio Solitario, & Epiphanius de Pauliniano sancti Hieronymi fratre: ergo nullam habuerant intentionem recipiendi sacramentum.

Resp. Conc. ant. dist. conseq. Nullam habuerunt explicitam & formalem, conc. conseq. implicitam & virtualem, nego conseq. Scilicet cum viri essent eximiae pietatis, animo erant in omnibus Ecclesiae obediente & submisso: ac proinde implicite consentiebant ordinationi, ejus nomine & authoritate collatae.

Obj. 3. Licite & valide confertur Extrema Unctio fideli, qui prae subito morbo amisit rationis usum: ergo supponitur ad illud saltem sacramentum nullam ex parte subjecti intentionem requiri.

R. Nego conseq. Eo enim in casu Ecclesia praesumit adesse intentionem de qua agitur: qui enim dum sua ratione frueretur, Christianismum ad mortem usque in Ecclesia Catholica profiteri voluit, censetur voluisse ut sibi postea ratione destituto sacramenta conferrentur, & ea praesertim, quae de vita periclitantibus ex Christi mandato necessaria esse cognoscit.

3. Q. Quaenam debet esse intentio ex parte subjecti requisita, ut sacramentum valeat?

R. Nec actualis, nec virtualis absolute requirun-

runtur. Scilicet valent sacramenta dormientibus, amentibus, & præ subita infirmitate obmutescentibus, collata, modo tamen prius ea vel verbo, vel signo aliquo petierint: atqui in iis hominibus nec actualis, nec virtualis intentio reperiuntur: ac proinde dicendum est ad validam sacramenti receptionem satis esse intentionem habitualem.

4. Q. Fides estne ex parte subjecti necessaria, ut sacramentum valeat?

R. Non est necessaria, Nempe 1. valet Baptisma Atheo datum qui habet intentionem recipiendi ritum illum qui tanquam sacer habetur in Ecclesia quæ Christiana dicitur. 2. Augustinus in libro 3. de Baptismo cap. 14. hæc ait: *Non interest cum de sacramenti integritate & sanctitate tractatur, quid credat, aut quali fide imbutus sit ille qui accipit sacramentum.*

5. Q. Quænam ex parte subjecti requiruntur, ut illius respectu *licita* sit sacramenti receptio?

R. Requiritur 1. intentio saltem virtualis, in homine adulto qui sua ratione fruitur. Id enim exigit singularis reverentia quæ sacramento debetur. Requiritur 2. status gratiæ sanctificantis, cum agitur de receptione sacramentorum, quæ a Theologis vocantur *Sacramenta vivorum*. Requiritur 3. ut voluntas plene sit libera ab affectu ad peccatum mortale, ac præterea necessarius est *inchoatus* Dei amor super omnia, etiam cum agitur de receptione sacramentorum quæ sunt & vocantur *Sacramenta mortuorum*: hoc est hominum qui jacent in *statu* peccati mortalis, ut sunt Baptismus & Pœnitentia.

§. VI.

De effectibus Sacramentorum.

Nota. Duo sunt sacramentorum effectus: nempe gratia ab omnibus producitur, & cha-

character ab aliquibus tantum, Baptismo nimirum, Confirmatione & Ordine.

De Gratia quam Sacramenta producunt.

Nota. DE gratia quam Novæ legis sacramenta producunt, quæri potest 1. utrum reipsa ab omnibus producatur? 2. Quænam sit illa gratia? 3. Utrum producatur ex *Opere operato?* 4. Utrum physice, an moraliter tantum?

1. Q. Sacramenta Novæ legis producuntne gratiam?

R. Producunt. Nam 1. de Baptismo hæc habentur Actorum 2. *Baptizetur unusquisque vestrum in remissionem peccatorum*. Hæc iterum ad Ephesios 5. *Mundans eam* (Ecclesiam) *lavaro aqua in verbo vitæ*, 2. De confirmatione hæc habentur Actorum 8. *Imponebant* (Apostoli) *manus super illos* (Neophytos) *& accipiebant Spiritum sanctum*. 3. De Eucharistia hæc leguntur Joannis 6. *Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, habet vitam æternam*. 4. De Pœnitentia sic Christus Joannis 20. loquitur: *Accipite Spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata, remittuntur eis*. De Extrema-Unctione: *Si in peccatis sit* (Jacobi 5.) *remittentur ei*. De Ordine 1. ad Timoth. 4. *Noli negligere gratiam quæ in te est, quæ data est tibi per Prophetiam cum impositione manuum mearum*. 5. De Matrimonio: *Sacramentum hoc magnum est* (ait Paulus ad Ephes. 5.) *ego autem dico in Christo & in Ecclesia*.

Ex iis vero locis sic arguitur. Ritus quibus confertur remissio peccatorum, quibus datur Spiritus sanctus, quibus datur jus ad vitam æternam, producunt gratiam: atqui (ut ex relatis textibus patet) sacramenta Novæ legis remittunt peccata, conferunt Spiritum sanctum, dant jus ad vitam æternam: ergo producunt gratiam. Hinc patet debito anathemate damnatos fuisse qui contrarium asseruerint; *Si quis dixerit* (ait Concilium Tridentinum

num sessione 7. canone 6.) *sacramenta Novæ legis non continere gratiam quam significant, aut gratiam ipsam non ponentibus obicem non conferre.. anathema sit.*

Obj. Si sacramenta producerent gratiam, inutilis esset Christi Passio: quod tamen dictu impium est: ergo, &c.

Resp. Dist. ant. Si producerent per modum causæ principalis, conc. ant. si tantum per modum causæ instrumentalis, nego ant. Hoc autem, non autem illo modo sacramenta Novæ legis gratiam producunt: totam enim suam virtutem hauriunt ex Christi Passione, cujus sunt fructus & applicatio.

2. Q. Quænam est gratia quæ producitur per sacramenta Novæ legis?

R. Non est gratia actualis: neque enim sacramenta movent & excitant animam ad pietatis opera, ut patet in infantibus quibus Baptisma confertur. Dicendum est igitur, quod Sacramenta producant gratiam habitualem seu gratiam quæ permanenter inhæret animæ, eamque reddit Deo gratam, donec ipsa per peccatum mortale deleatur.

3. Q. Gratia quæ per sacramenta producitur, estne prima, an secunda tantum?

R. Quædam sacramenta, ea nimirum quæ dicuntur *Sacramenta mortuorum*, ut sunt Baptismus & Pœnitentia, conferunt primam gratiam: nempe gratia habitualis quam producunt, non supponit in subjecto aliam gratiam habitualem sanctificantem. Alia vero sacramenta, quæ dicuntur *Sacramenta vivorum*, non conferunt primam gratiam, seu quæ subjectum primo justificet; sed secundam tantum, quæ quidem posita est in augmento gratiæ sanctificantis.

4. Q. Quodlibet Novæ legis sacramentum, habetne peculiarem gratiam sibi annexam, quam præter habitualem & sanctificantem conferat recipientibus?

R. Habet: scilicet ex sancto Thoma 3. p. q. 62, art. 2.

art. 2. addit divinum auxilium ad consequendum sacramenti finem: sic Baptismus dat veluti quoddam jus ad auxilia, quibus Neophytus hominis Christiani officia exequi possit: sic etiam Extrema-Unctio dat quoddam jus ad auxilia actualia, ut ægrotus morbi incommoda ferat patienter.

5. Q. Sacramenta Novæ legis producuntne gratiam *ex opere operato*; an vero tantum *ex opere operantis*?

R. Producunt *ex opere operato*; quia producunt eam vi operis quod exterius exercetur a ministro, seu vi applicationis formæ ad materiam, & utriusque ad subjectum a quo sacramentum recipitur. Non producunt vero *ex opere operantis*, quia non producunt dependenter a sanctitate ministri aut solum ex virtute dispositionum quæ sunt in subjecto qui accedit ad sacramenta. Ita quondam Ecclesia definiit contra Donatistas, & postea Concilium Tridentinum sessione 7. can. 8. *Si quis dixerit* (ait) *per illa Nova legis sacramenta ex opere operato non conferri gratiam, anathema sit.*

Obj. 1. Sacramenta, ut gratiam producant, nonnullas ex parte recipientis, dispositiones præsupponunt: ergo non agunt ex opere operato.

R. Conc. ant. nego conseq. Licet enim ignis & aliæ causæ naturales agant ex opere operato, id tamen non impedit quin requirantur aliquæ dispositiones ex parte subjecti in quod agunt & operantur: sed illæ dispositiones non se habent per modum causæ efficientis quæ influat in effectum, sed tantum per modum causæ materialis; unde non impediunt ne agens suum effectum producat *ex opere operato*.

Obj. 2. Voces istæ, *Ex opere operato*, quibus Concilium Tridentinum utitur, novæ sunt: ergo sunt rejiciendæ.

R. Disting. ant. Novæ sunt quoad syllabas ex quibus constant, conc. ant. quoad sensum quem continent, nego ant. Vide Commentarium nostrum

ſtrum Hiſtoricum & Dogmaticum de Sacramentis in genere, ubi præciſe notavimus quo tempore voces de quibus agitur, adhiberi cœperint ad explicandum ſacramentorum virtutem & operandi modum.

6. Q. Quomodo Sacramenta novæ legis producunt gratiam? an phyſice, an vero moraliter tantum?

R. Duplex eſt ea de re Scholaſticorum opinio, Thomiſtæ paſſim docent, ſacramenta novæ legis producere gratiam phyſice, ſicut ſol lucem & calorem: e contra Scotiſtæ contendunt non producere, niſi moraliter, ita ut eorum applicatio moveat Deum, ut ipſemet, prout pollicitus eſt, in recipientibus producat gratiam, quam ſe collaturum promiſit, quoties ſigna extrinſeca a Chriſto inſtituta & præcepta, ſubjectis, ut par eſt diſpoſitis applicarentur.

His præmiſſis dicendum eſt probabiliorem videri ſententiam quæ docet ſacramenta gratiam, non phyſice, ſed moraliter tantum producere. Ratio eſt 1. quia eo momento quo gratia producitur, non exiſtit tota phyſica ſacramenti ſubſtantia: non enim producitur, niſi poſt prolationem ultimæ ex vocibus quibus conſtat ſacramenti forma; at tunc priores voces, ſeu quæ ante prolatæ ſunt, non exiſtunt phyſice, ſed tantum moraliter. 2. Patres videntur aſſeruiſſe ſacramentis non phyſicam, ſed moralem tantum virtutem operandi: nempe docuerunt, Deum ipſum ad illorum applicationem conferre gratiam, dare Spiritum ſanctum: *Neque enim* (ait Auguſtinus in libro 15. de Civitate Dei, cap. 26.) *aliquis diſcipulorum Chriſti dedit* (phyſice ſcilicet) *Spiritum ſanctum: orabant ut veniret in eos quibus manus imponebant, non ipſi eum dabant.*

Obj. 1. Scriptura dicit, gratiam *per* ſacramenta produci, *Salvos nos fecit* (ait Apoſtolus Epiſt. ad Tit. c. 3.) PER *lavacrum regenerationis*. Concilium

cilium Tridentinum asserit, sacramenta *continere* gratiam quam producunt: Sed ii loquendi modi denotant physicum operandi modum: ergo, &c.

R. Nego min. Scilicet præpositio *per*, est ex se indifferens ad significandum influxum physicum, aut moralem: unde Rex potest dicere, totum exercitum moveo *per* brevissimam Epistolam. Indifferens est quoque ad significandam actionem physicam; aut moralem terminus, *continere*, quo Concilium Tridentinum utitur: nempe de schedula ad cujus exhibitionem mercator, ex pacto quod iniit cum alio mercatore, præsentem pecuniam numerat offerenti, dici potest quod pecuniam contineat, quamvis non physice, sed moraliter tantum ea contineatur.

Obj. 2. Si hoc esset, Sacramenta Novæ legis non differrent a sacramentis Mosaicæ legis: hæc enim gratiam moraliter producebant; scilicet Deum movebant, ut ipse eam hominibus recte dispositis conferret: ergo, &c.

R. Ad 1. nego ant. ad 2. nego quod sacramenta Legis Mosaicæ, per se & ex sua institutione Deum (ut sacramenta Novæ legis) moverent ad conferendam gratiam: neque enim Deus pollicitus fuerat (ut promisit tamen in Nova lege) se daturum esse gratiam iis hominibus quibus Mosaici ritus applicarentur. Nec id mirum est: erant quippe nuda & mera signa, vacua & egena elementa quibus Judæi suam in Deum fidem profitebantur; nec alia virtus eis inerat, quam fidei quæ per ea signa manifestabatur exterius.

Obj. 3. Cum sola operatione morali stare non videtur modus agendi *ex opere operato*, quem Concilium Tridentinum Legis novæ sacramentis adscribit: ergo, &c.

Resp. Nego ant Nempe agere *ex opere operato*, est (ut dictum fuit superius) agere ex vi operis quod exterius exercetur: sed cum illo operandi

modo

modo recte stat actio moralis, qua fit ut quoties opus exercetur, Deus moveatur efficaciter, ut, stando suis promissis, subjecto debite disposito gratiam sanctificantem conferat.

De Charactere quem Sacramenta producunt.

1. *Quæst.* QUid est character, seu quomodo character definitur?

R. Definitur, Signum quoddam indelebile, animæ per quædam Sacramenta impressum. Dicitur 1. *signum*, quia est veluti tessera quæ distinguit homines quibus impressus est, ab aliis qui eo non sunt insigniti. Dicitur 2. signum *indelebile*, & in hoc differt a gratia sanctificante quæ per peccatum mortale expellitur ab anima.

Dicitur. 3. signum animæ per *quædam* sacramenta impressum: ut significetur non omnia Novæ legis sacramenta, sed tantum nonnulla, characterem imprimere.

2. *Q.* Quot sunt legis Novæ sacramenta, quæ characterem producunt?

R. Tria tantum Baptismus nimirum, Confirmatio, & Ordo. Unde dantur per modum consecrationis subjecti ad cetera quædam officia. Hinc etiam fit quod illa tria sacramenta; si semel valide data fuerint, iterari minime possint, nec unquam in Ecclesia Catholica interata fuerint. Vide Concilium Tridentinum sess. 7. can. 9.

3. *Q.* Quot & quæ sunt characteris proprietates?

R. Tres sunt. Nam 1. est (ut jam fuit observatum) omnino indelebilis. 2. Subjecto cui imprimitur, confert quandam ad externum Dei cultum idoneitatem: hoc est, ipsum reddit aptum ad alia sacramenta aut recipienda, aut conferenda: sic baptismi character, reddit subjectum idoneum ad alia sacramenta recipienda, ita ut si illo careat, nullum aliud sacramentum recipere possit; sic etiam

iam character Sacerdotalis hominem reddit aptum ad conficiendam Eucharistiam, & ad extremam unctionem conferendam. 3. Sola creatura est capax characteris, quia character est imperfecta potestatis participatio: unde in Christo character esse non potuit; scilicet non participatam, sed completam habuit sacerdotalem potestatem per hypostaticam humanæ naturæ cum Verbo unionem.

Obj. Nec Scriptura nec Patres aliquando meminerunt characteris qui per sacramenta Novæ legis producatur: ergo revera per Sacramenta non producitur.

R. Nego ant. Nam 1. secundæ ad Corinch. 1. dicitur quod Deus nos unxerit, & *signaverit*, 2. Basilius hom. 13. quæ est exhortatio ad baptismum, comparat Deum cum Duce exercitus, aitque, quod quemadmodum Dux exercitus suis militibus dat tesseram, ut ab hostibus discernantur; ita Deus iis qui per baptismum fiunt Christi milites, characterem imprimit per quem discernantur ab iis qui per baptismum nondum facti sunt milites Christi: *Nisi* (inquit) *characterem in te agnoscat Angelus quonam modo pro te pugnabit, aut ab inimicis vindicabit*: 3. Augustinus Epist. 23. quæ est ad Bonifacium Episcopum, scribit baptismum in Ecclesia ab impiis datum valere, quod characterem imprimat: *Habentem* (inquit) *Dominicum* CHARACTEREM, *corrigendum tamen admonet sana doctrina, non iterum consecrandum*. Vide ejusdem S. Doctoris Epistolam 3. quæ est ad Comitem Bonifacium, necnon caput 13. libri 2. contra Epistolam Parmeniani.

§. VII.

De Proprietatibus Sacramentorum.

Nota. Duæ sunt Sacramentorum in genere proprietates, dignitas nimirum & necessitas:

tas: unde necesse est ut hic de utraque nonnulla dicantur, necnon de ceremoniis, seu ritibus quae Sacramentorum administrationem comitantur.

1. Q. Omnia sacramenta suntne dignitate omnino paria?

R. Paria non sunt; Eucharistia enim prae caeteris omnibus eminet: nempe non gratiam tantum accidentalem, sed & ipsum gratiae fontem continet; unde Concilium Tridentinum sess. 7. can. 8. debito anathemate damnat eos qui vellent omnia Novae legis sacramenta esse inter se paria, ita ut nullum sit alio dignius.

2. Q. Sacramenta Novae legis suntne paria quoad effectum quem producunt?

R. Non sunt paria. Nam 1. baptismus non tantum peccati culpam, ut alia, sed etiam totam delet pęnam ipsi debitam. 2. Confirmatio dat (quod non efficiunt alia sacramenta) jus ad auxilia quae necessaria sunt ad confitendam coram tyrannis fidem. 3. Eucharistia aliis praeeminet quantum ad nutriendam spiritualiter animam, & ad aestum concupiscentiae minuendum. 4. Poenitentia praestat aliis quantum ad vim delendi peccata lethalia quę post baptismum commissa sunt. 5. Extrema unctio vim peculiarem habet quantum ad delendas peccatorum reliquias. 6. Ordo ratione Ministri a quo confertur, praestantior est aliis sacramentis; a solo enim Episcopo conferri potest. 7. Matrimonium eminet quantum ad id quod significat: scilicet exhibet unionem Christi cum Ecclesia, dicente Apostolo, Ephes. 5. *Sacramentum hoc magnum est: ego autem dico in Christo & in Ecclesia.*

3. Q. Sacramenta suntne in Nova lege hominibus necessaria?

R. Duo sunt hominibus impiis, hoc est, jacentibus in statu peccati mortalis, necessaria necessitate medii; Baptismus nimirum hominibus infidelibus, & Paenitentia lapsis post baptismum, ita ut sine

aut

aut eis actu, aut in voto receptis justificationem consequi non possint. Duo quoque absolute necessaria sunt Ecclesiæ corpori, Ordo nimirum & Matrimonium: nempe sine eis Ecclesia deficeret. Reliqua vero, pro loco & tempore, singulis fidelibus necessaria sunt necessitate præcepti divini; sed hæc suo loco fusius exponentur.

4. Q. Ceremoniæ quædam adhibitæne fuerunt semper in solemni sacramentorum administratione?

R. Nonnullæ, sed non eædem ubique, semper adhibitæ fuerunt. Id patet. Ex libro Tertulliani. *De corona militis*, qui quidem totus est in referendis ritibus, qui sua ætate in Baptismi & Eucharistię dispensatione adhibebantur. 2. Nonnullarum meminit Cyprianus Epist. 76. ad Magnum. 3. Cyrillus Hierosolymitanus in suis Catechesibus mystagogicis describit quo externo ritu Baptismus, Confirmatio, & Eucharistia suo tempore dispensabantur in Oriente; sicut & Gregorius in suo Sacramentario eos refert qui in Occidente ævo suo in illorum sacramentorum confectione & dispensatione servabantur.

5. Q. Qui in solemni sacramentorum administratione adhibetur ceremoniarum usus, estne utilis?

R. Utilis est. Nam 1. juvat intellectum, ut facilius sacramenti vim & effectum cognoscat 2. Ritus populos nonnumquam confirmant in fide quam de sacramentis habere debent. 3. Fidelium veluti ponunt ob oculos mysteria quæ sacramentis recondunt. 4. Conferunt ad reverentiam quæ sacramentis tum a ministris, tum a recipientibus debetur.

6. Q. Ecclesia potuitne ceremoniarum in solemni sacramentorum administratione usum præscribere?

R. Potuit. Nempe 1. potest leges quæ ad disciplinam, & externum Dei cultum pertineant condere.

dere 2. Eo jure usa est quovis sæculo, ut videre est innumeris Conciliorum Canonibus, quibus præscribuntur ritus de quibus est quæstio.

7. Q. Peccantne ministri qui in solemni sacramentorum administratione omittunt voluntarie præscriptos ab Ecclesia ritus?

R. Qui, etiam citra scandalum, & citra contemptum, ritus de quibus agitur omittunt, peccant vel lethaliter, vel venialiter, pro levitate aut gravitate materiæ: scilicet infringunt Ecclesiæ præceptum, quo ministri ligantur: unde Canones certis quibusdam pœnis in eos animadvertunt.

8. Q. Quoniam sunt in specie ritus quos ministri servare debent in solemni Sacramentorum administratione?

R. Debent eos in specie servare, qui præscribuntur ritualibus libris diœcesis in qua sacramenta conficiunt, aut dispensant: nempe locorum in quibus degunt, legibus tenentur: *Nec disciplina ulla* (ait Augustinus Epist. 118.) *est in eis melior gravi prudentique Christiano, quam ut eo modo agat quo agere viderit Ecclesiam ad quamcumque forte devenerit*. Ab ea tamen regula excipi debet casus, cujus in Græcorum gratiam meminit Concilium Florentinum in Decreto unionis.

CAPUT II.

De Baptismo.

§. I.

De essentia & Materia Baptismi.

1. *Quæst.* BAptismus quomodo definitur?

R. Definitur, *Sacramentum regenerationis per aquam in verbo*.

Dicitur 1. sacramentum, quia est signum sensibile ad hominum sanctificationem (ut infra dicetur) divinitus institutum.

Dicitur 2. sacramentum *Regenerationis*, quia dat vitam spiritualem per modum generationis; cum e contra sacramentum Pœnitentiæ dat eam per modum suscitationis e mortuis.

Dicitur 3. sacramentum regenerationis, *Per aquam in verbo*, eo quod acqua & verbum, sint duæ res sensibiles per quas Deus hominem in baptismate regenerat, juxta illud Apostoli ad Ephes. 5. *Mundans eam* (Ecclesiam) *lavacro aquæ in verbo vitæ*.

2. Q. Quotuplex est Baptismi materia?

R. Duplex, Remota nimirum & Proxima. *Prima*, est elementum seu aqua ex qua baptismus constat: *Altera* est ejusdem aquæ, ad catechumeni corpus applicatio; seu est catechumeni ablutio.

3. Q. Quæ est in specie Baptismi materia Remota?

R. Est sola aqua naturalis, seu est ea omnis aqua, quæ opponitur aquæ artificiali. Nam 1. aquę naturalis usum ad conferendum baptisma Christus ipse præcepit Joannis 3. *Nisi quis* (ait) *renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei* 2. Ecclesia quovis sæculo non per aliam quam per naturalem aquam baptismum contulit. Hinc merito contra Calvinistas & Lutheranos Concilium Tridentinum hunc edidit Canonem: *Si quis*, (ait sess. 7. can. 1. de Baptismo) *dixerit aquam veram, & naturalem non esse de necessitate baptismi, anathema sit*.

Obj. 1. Matthæi 3. Joannis baptismus in eo opponitur baptismo Christi, quod, cum ille datus sit in aqua; iste e contra dandus esset in igne: *Ille* (Christus) *vos baptizabit in Spiritu sancto & igni*: ergo, &c.

R. Disting. ant. baptizabit *spiritualiter* in Spiritu sancto & igni, die nimirum sacra Pentecostes, conc. ant. Baptizabit *materialiter*, & baptismo a se instituto, nego ant.

Obj. 2. Stephanus Papa II. in responsis ad Mona-

nachos monasterii Britannici admisit baptismum in casu necessitatis vino collatum: ergo, &c.

Resp. Disting. ant. Admisit tanquam licitum ex parte ministri, qui bona fide illud vino, urgente extrema necessitate, atquæ defectu contulerat, conc. ant. tanquam validum, nego ant. Unde ait, *Nulla ei adscribitur culpa, si infantes sic permaneant.*

4. Q. Cur Christus baptismum aqua naturali constare voluit?

R. Id voluit, 1. quod aqua maxime sit apta ad significandum baptismi effectum; animæ nimirum interiorem absolutionem: 2. quod aqua naturalis ubique reperiatur, ac proinde sacramentum quod necessarium est necessitate medii, ubique gentium conferri potest. Vide Augustinum libro 12. contra Faustum.

4. Q. Quænam aqua debet censeri naturalis?

R. Ea omnis quæ opponitur artificiali. Hincque colligitur 1. valere baptismum datum aqua maris, fluminis, pluviæ, resoluta ex nive, glacie, grandine, aut pruina; transfusa per cineres, per balnea sulphurea, aut per alia loca mineralia; adhibita ad carnes, pisces aliaque alimenta decoquenda; nisi tamen aqua ista tantam spirituum copiam contraxerit, ut mutarit speciem.

Colligitur 2. e contra, irritum esse baptisma datum aqua, quæ ex rosis, herbis, aut vite fuerit expressa. Unde nullo in casu ejusmodi aquis artificialibus licitum est baptismi collationem tentare, etiam adhibendo conditionalem formam.

Colligitur 3. si dubium sit, an aliquis liquor sit aqua naturalis, licitum esse in casu extremæ nenessitatis eo uti cum hac forma conditionali: *Si materia hæc idonea est ad baptizandum, ego te baptizo, &c.* Ubi autem postea occurrerit liquor quem constiterit esse aquam naturalem, eo baptizandus est is qui in casu necessitatis baptizatus fuit cum materia dubia; sed cum hac conditione: *Si tu non es baptizatus, ego te baptizo in nomine, &c.*

6. Q. Quænam est proxima baptismatis materia?

R. Est ablutio: quia per ablutionem aquâ, quæ est materia remota, catechumeno per ministrum applicatur.

7. Q. Quot modis fieri potest ablutio?

R. Tribus modis; aspersione nimirum infusione, immersione.

8. Q. Quinam ex tribus abluendi modis, quorum meminit responsio ad præcedens quæsitum, necessarius est, ut baptisma valeat?

R. Valet, quocumque modo fiat ablutio. Nempe 1. per quemcumque illum ablutionis modum fit satis Christi præcepto: *Baptizantes eos &c.* per quemcumque enim catechumeni corpus (quod Christus imperavit) vere abluitur. 2. Ecclesia probavit semper baptisma per infusionem, aut aspersionem datum Clinicis; hoc est, decumbentibus in lectulo mortis. Probavit quoque collatum per immersionem, ut in Ecclesia Latina factum est ordinarie per duodecim priora sæcula; & nunc etiam fit in tota Ecclesia Græca.

9. Q. Quomodo, ut baptismi collatio sit licita, fieri debet ablutio?

R. Infusione apud Latinos, & immersione, saltem ordinarie, apud Græcos. Nempe quilibet minister tenetur in solemni sacramentorum administratione servare ritus præscriptos ab Ecclesia cui adscriptus est.

1. *Quæst.* Quænam ablutio debet censeri sufficiens?

R. Insufficiens est 1. quæ fit per unam & alteram tantum aquæ guttulam, quia per eam catechumenus non censetur ablutus: 2. quæ non carnes, sed tantum crinen aut vestem attingit: 3. quæ fit tantum in manu aut pede catechumeni, quia licet homo per eam ablutionem dicatur ablutus *secundum quid* non dicitur tamen ablutus *simpliciter & absolute*. Itaque dicendum est ablui debere caput, quod præcipua est hominis pars, aut

aut saltem major totius corporis pars. Vide sanctum Thomam 3. p. q. 68. art. 12. ad 4.

CAPUT II.

De Forma Baptismi.

1. *Quæst.* QUæ est forma Baptismatis apud Græcos?

R. Sunt hæc verba: *Baptizatur servus, vel serva Dei N. in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti*: Ita nimirum fert Euchologium quo Græci a mille annis & amplius in administratione sacramentorum utuntur. Eam vero formam probavit Eugenius Papa IV. in Decreto pro instructione Armenorum.

2. Q. Quænam est apud Latinos forma baptismatis?

R. Sunt hæc verba: *Ego te baptizo in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti.* Ita eam referunt Gregorius Magnus in suo Sacramentario, Eugenius IV. in Decreto pro instructione Armenorum, & Rituale, Pauli Papæ V. jussu editum. Cum autem Gregorius eam tanquam usum ubique apud Occidentales suo tempore receptum referat, invicte colligitur eam esse Gregorii sæculo antiquiorem.

3. Q. Verba quibus exprimitur actio ministri baptizantis. *Ego te baptizo*, vel (ut fert Græcorum usus) *Baptizatur servus, &c.* fueruntne semper in usu?

R. Fuerunt: nec enim alicubi primam eorum institutionem reperire est: hincque concluditur illorum usum authoritate Apostolica traditum esse.

4. Q. Verba quæ exprimunt ministri baptizantis actum: *Ego baptizo*, vel *baptizatur*, reliquirunturne ut sacramentum valeat?

R. Requiruntur. Ita nimirum definiit Alexander Papa III. cap. *Si quis* Ext. *de Baptismo & ejus effectu*. Ita etiam declaravit Alexander Papa VIII.

à quo, die 7. Decemb. ann. 1690. proscripta fuit hæc propositio: *Valuit aliquando baptismus sub hac forma collatus: in nomine Patris, &c. prætermissis illis Ego te baptizo.*

5. Q. Expressio pronominis *Te*, quod in forma baptismatis legitur, requiriturne ut valeat baptismus?

R. Requiritur. Nempe non minus ipsam requirere videtur Alexander III. quam expressionem ablutionis externæ: *Et non dixerit* (ait) *ego Te baptizo, puer non est baptizatus.*

6. Q. A quo proferri debent hæc verba: *Ego te baptizo, &c.*

R. Ab eo qui catechumenum abluit: si enim alius ea proferret, mentiretur: nempe, licet reipsa non lavaret, affirmaret tamen per verbum *Baptizo*, se reipsa catechumenum lavare.

7. Q. Ut baptismus valeat, requiriturne expressa & distincta invocatio trium personarum sanctissimæ Trinitati? hoc est, requiriturne ut hæc formæ verba proferantur; *In nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti?*

R. Necessario requiritur, Nam 1. Christus distinctam, de qua agitur, invocationem injunxit cuilibet baptismatis ministro: *Euntes* (ait Matthæi 28. Apostolos alloquens) *docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti.* 2. Patres dixerunt irritum esse baptisma quod quis absque verbis de quibus est quæstio, conferre tentaret: *Quis dubitat* (ait Augustinus lib. 6. *de Baptismo* contra Donatistas cap. 25.) *non esse baptismum Christi, si verba Evangelica, quibus Symbolum constat, illic defuerint.* 3. Iidem SS. Patres docuerunt ideo valere datum ab hæreticis baptisma, quod verbis Evangelicis utantur: *Si* (ait Augustinus lib. 3. *de Baptismo* capite 15.) *Evangelicis verbis: id est, In nomine Patris, & Filii & Spiritus sancti, Marcion baptismum consecrabat, integrum erat sacramentum.*

Obj.

Obj. 1. Apostoli baptisma contulerunt per solam invocationem nominis Christi. Nempe Petrus Actorum 2. hæc ait: *Baptizetur unusquisque vestrum in nomine Jesu Christi*. Cap. 8. hæc habentur. *In nomine Jesu Christi baptizabantur viri ac mulieres*. Cap. 19. *His auditis, baptizati sunt in nomine Domini Jesu*: ergo, &c.

R. Dist. ant. In nomine Jesu Christi; hoc est, baptismate quod Christus instituit, conc. ant. invocato solo Christi nomine, nego ant. Ita respondet Augustinus libro 2. contra Maximinum, cap. 27.

Obj. 2. Nicolaus Papa I. capite *A quodam* de consecrat. distinct. 4. Bulgaris respondet rebaptizari non debere, qui a Judæo baptizati fuerant, *in in nomine sanctæ Trinitatis, vel tantum in nomine Christi*: Ergo, &c.

Respondet Estius dist. ant. Nicolaus Papa Bulgaris respondet *obiter* rebaptizari non debere qui tantum in nomine Christi baptizati fuerant, conc. ant. Respondet *ex professo & expresse*, nego ant. Scilicet consultus fuerat circa ministrum baptismatis, seu an valeret baptismus a Judæo datus; non autem circa sacramenti formam, quam (ut dictum est) *obiter* tantum attigit.

Obj. 3. Ambrosius libro 1. de Spiritu sancto, capite 3. scribit, eum qui unam tantum SS. Trinitatis personam appellat, censeri omnes simul appellare: ergo censuit valere baptismum in quo una tantum persona invocata fuerit: *Qui unum dixerit* (ait) *Trinitatem significavit*.

Resp. Dist. ant. Trinitatem significavit, quantum ad effectum baptismi, conc. ant. quantum ad illius formam, nego ant. Scilicet eo loci sanctus Ambrosius intendit probare, quod quando operatio ad extra, in Scripturis uni personæ tribuitur, aliæ personæ non excludantur, sed e contra subintelligi debeant.

Obj. 4. Sanctus Bernardus Epistola 390. ratum

habet baptisma datum *In nomine Dei, & sancta veræ Crucis*: ergo, &c.

Resp. Dist. ant. Et in hoc Bernardus privatam suam opinionem proposuit cum formidine partis oppositæ, conc. ant. *sine præjudicio tamen* (inquit) *sanius sentientis*: Proposuit Ecclesiæ traditionem, nego ant.

8. Q. Valeretne baptismus datus *in nominibus Patris, & Filii, & Spiritus sancti*?

R. Non valeret, quia voces istæ *in nominibus*, exprimunt errorem, naturarum scilicet in divinis diversitatem; ac proinde formæ sensum tollunt.

§. III.

De Authore Baptismi.

1. *Quæst.* QUis baptismum instituit?

R. Christus ipse: nempe Matthæi cap. 28. Apostolis injunxit, ut baptizarent: *Docete omnes gentes: baptizantes eos, &c.*

2. Q. Quandonam baptisma institutum est a Christo?

R. Nonnulli contendunt institutum fuisse tantum post Christi resurrectionem: Sed immerito: scilicet ante illius mortem discipuli baptizarunt: *Quanquam* (Joannis 4.) *Jesus non baptizaret, sed discipuli ejus*: Illud autem baptisma a discipulis datum ante Christi mortem, non erat institutum a Joanne Baptista: *Nam* (ut Augustinus docet Tractatu 5. in Joannem) *ii quos baptizavit Judas, non sunt iterum baptizati; quos enim baptizavit Joannes, Joannes baptizavit; quos autem baptizavit Judas, Christus baptizavit.*

Aliqui alii volunt institutum fuisse baptisma, cum Christus a Joanne baptizatus est: Sed id non videtur verum. Nam 1. baptisma Joannis quod tunc Christus recepit, nihil habet commune cum Christi baptismate: 2. tunc præscripta non fuit baptismi forma, invocatio scilicet distincta trium personarum SS. Trinitatis. Aliis

Aliis placet institutum fuisse, cum a Christo dictum est Nicodemo: *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei.* Verum non aliud infertur ex eo textu, quam quod tunc prædicta & designata fuerit baptismi suo tempore instituendi necessitas, sicut hæc verba: *Nisi manducaveritis carnem Filii hominis, & biberitis ejus sanguinem non habebitis vitam in vobis*, non denotant tunc institutum fuisse Eucharistiæ sacramentum, sed solum illud suo tempore sumendi necessitatem adstruunt.

Dicendum est igitur baptisma institutum a Christo fuisse, cum Matthæi 10. Marci 3. Lucæ 9. Christus Apostolos misit, ut Judæos adventum Messiæ, docerent: *Euntes autem prædicate, dicentes: quia appropinquavit regnum cœlorum.* Scilicet ea missione jussi sunt baptizare: unde Joannis cap. 3. legitur quod reipsa baptizaverint: *Quamquam ipse non baptizaret, sed discipuli ejus.*

§. IV.

De Baptismi Ministro.

1. *Quæst.* Quinam sunt *Ordinarii* ministri baptismatis?

R. Soli Sacerdotes, primi & secundi ordinis; hoc est, soli Episcopi & Presbyteri. Scilicet eos tantum in persona Apostolorum; qui jam constituti fuerant Episcopi & Sacerdotes Christus alloquebatur, cum Matthæi 28. contulit baptizandi potestatem: *Euntes, docete omnes gentes baptizantes eos, &c.* Sacerdotum vero nomine hic significantur Parochi, aut designati ab iis Vicarii: Parochis nimirum Ecclesiæ regimen sub Episcoporum authoritate commissum est.

Obj. 1. Diaconis, cum ordinantur, hæc dicuntur ab Episcopo: *Diaconum oportet ministrare ad altare, baptizare & prædicare;* ergo sunt, &c.

 R. Dist.

R. Dist. ant. Diaconum oportet baptizare, tanquam ministrum *extraordinarium*, conc. ant. tanquam ministrum *ordinarium*, nego ant. *Diaconi* (inquit cap. *Diaconos*, dist. XCIII.) *absque Episcopo vel Presbitero baptizare non audeant, nisi prædictis ordinibus fortasse longius constitutis, necessitas extrema compellat*.

Obj. 2. Si Diaconi essent tantum *extraordinarii* baptismatis ministri, non plus juris haberent in baptismum quam laici: sed hoc est absurdum: ergo, &c.

R. Nego maj. Scilicet Diaconi, non vero laici, ab Episcopo aut Parocho committi possunt, ut solemne baptisma conferant; idque, licet baptizandus de vita non periclitetur.

2. *Q*. Quinam sunt *extraordinarii* ministri baptismatis?

R. Omnes & singuli homines qui sua ratione fruuntur, & habent intentionem saltem faciendi quod facit Ecclesia.

Et quidem 1. valere datum a Pagano, aut Judæo baptismum, declarat Nicolaus Papa I. cap. *A quodam*, ubi respondet ad Consulta Bulgarorum. Idem quoque declaravit Eugenius Papa IV. in Decreto pro instructione Armenorum: *in casu necessitatis* (inquit) *etiam Paganus baptizare potest*.

Obj. Gregorius Papa III. Epistola 1. ad Bonifacium Episcopum jubet ut a Paganis baptizati, iterum baptizentur: ergo, &c.

R. Dist. ant. Supponens Paganos legitima forma usos non fuisse, conc. ant. non supponens, nego ant. Unde ait: *Ut denuo baptizes in nomine Trinitatis, mandamus*.

2. Valet quoque datum ab hæreticis baptisma. Nam 1. si datum a Pagano valeat, a fortiori valet quoque datum ab hæretico. 2. Ita definit contra sanctum Cyprianum Stephanus Papa I. Ita etiam docuit Augustinus lib. 5. de Baptismo contra Donatistas cap. 17. ubi de industria solvit argumenta omnia quæ sanctus Cyprianus Stephano Papæ objecerat.

rat. Ita tandem sub anathematis pœna credendum esse definiit Concilium Tridentinum sess. 7. can. 4.

Obj. 1. Baptisma non est hæreticorum, sed est Ecclesiæ tantum: ergo sola Ecclesia potest illud conferre. 2. Plures Patres contenderunt olim irritum fuisse baptisma de quo agitur: ergo, &c.

R. Ad 1. conc. ant. dist. conseq. Ergo sola Ecclesia potest *licite* illud conferre, conc. conseq. valide, nego conseq. Nempe quamvis hæreticis fiant rei, jus alienum hac in re usurpando; valide tamen rem illam dispensant.

R. Ad 2. dist. ant. Antequam quæstio illa definita fuisset in plenario totius orbis Concilio, quod quidem est aut Arelatense aut Nicænum I. conc. ant. postquam definita fuit, nego ant.

3. Valere quoque baptismum datum a laicis Catholicis, colligitur 1. ex validitate baptismatis dati ab infidelibus, aut hæreticis. 2. ex Tertulliano qui in libro *de Baptismo* cap. 7. hæc ait *Dari quidem* (baptismi) *etiam laicis jus est*.

Obj. Canones arcent homines laicos, & præsertim mulieres a ministerio baptismatis: *Mulier* (inquit Concilium Carthaginense IV.) *baptizare non præsumat*: ergo, &c.

R. Dist. ant. A ministerio *licito* extra casum extremæ necessitatis, conc. ant. A ministerio *valido*, etiamsi non urgeat extrema necessitas, nego ant.

3. Q. In casu necessitatis, ubi plures sunt qui baptizare possunt, suntne quidam aliis præferendi?

R. Sunt: *Illud cavendum est* (ait sanctus Carolus in instructionibus de Baptismo) *ut ne femina viro præsente, neque Clericus præsente Subdiacono, hicque itidem coram Diacono, nemoque præterea eorum coram Sacerdote baptizare audeat: ipse autem norit sibi licere baptizare etiam præsente suo Episcopo*. Id vero non consilii sed præcepti esse probant hæc quæ addit sanctus Præsul: *Et quoniam si vel a muliere, vel a laico secus fit, grave peccatum admittitur*.

4. Q. Suntne aliqui casus, in quibus non est habenda ratio ordinis illius de quo agitur in responsione ad 3. quæsitum?

R. Tres sunt. Nempe femina, viro præsente baptizare potest 1. cum vir ratione artis quam profitetur, infamis est, ut sunt Comœdi, aliique peccatores publici, seu quos judicis sententia tales declaravit: 2. cùm femina v. g. obstetrix viro peritior est, & aptior ad conferendum baptisma: 3. cùm, nisi mulier baptizet, pudori parturientis satis consultum non est. Ita sanctus Carolus.

CAPUT V.

De Subjecto Baptismi.

1. *Quæst.* Infantes suntne capaces baptismatis?

R. Sunt. Nam 1. infantes capaces sunt regni cœlestis, juxta illud Christi in Evangelio: *Sinite parvulos venire ad me; talium est enim regnum cælorum*: ergo & baptismatis; quod quidem ad regnum cœleste consequendum, necessarium est necessitate medii. 2. Viget in Ecclesia consuetudo conferendi baptismum infantibus: eam autem consuetudinem ex Apostolica esse traditione docet Augustinus libro 1. de Genesi cap. 2. *Neo* (inquit) *omnino credenda, nisi Apostolica esset Traditio.*

Obj. Infantes credere non possunt, fides tamen baptismo præsupponitur, juxta illud Christi Matt. 28. *Docete omnes gentes, baptizantes eos, &c.*

R. Dist. ant. Fides in adultis baptismo præsupponitur, conc. ant. in infantibus, nego ant. Nempe doctrinæ, cujus meminerunt Evangelica verba: *Docete omnes gentes*, capaces non sunt. Unde Augustinus serm. 14. *De verbis Apostoli*, cap. 7. sic loquitur: *Decet ut ad aliena verba sanentur: qui ad factum alienum vulnerantur.*

2. Q. Infantes possuntne baptizari in utero matris?

R. Non

R. Non possunt: tum quod quandiu sunt in utero matris, ablui non possint: tum etiam quia (ut ait Augustinus ad Dardanum scribens) *Nec renasci quisquam potest, antequam natus sit.*

3. Q. Peccantne graviter qui multo tempore suorum infantum baptisma protrahunt?

R. Peccant graviter: scilicet cum plurimum sit inconstans infantium valetudo, diu baptisma differri non potest, quin infantes exponantur, defectu baptismatis, æternæ damnationis periculo.

4. Q. Ubinam infantens baptizari debent?

R. Ex Canonibus in templo baptizari debent nisi aliud necessitas exposcat: nec extra necessitatis casum, cuiquam eos licet domi abluere, cum vetent iidem Canones ne ipsa baptismi collatio a solemnibus ceremoniis sejungatur.

5. Q. Infantes Infidelium possuntne baptizari invitis parentibus?

R. Non possunt *ordinarie*. Nam 1. subtrahi non possunt a potestate parentum, potestas nimirum parentum in filios est (ait sanctus Thomas) de jure naturali. 2. Morale periculum esset ne sub potestate parentum remanentes, Sacramento sic recepto summam injuriam inferrent.

6. Q. Suntne aliqui casus, in quibus filii parentum Infidelium, iis invitis baptizari possint?

R. Sunt. Et quidem 1. si illis immineat vitæ periculum: 2. si alter ex parentibus consentiat, quamvis alter renuat, ut Concilium Toletanum III. asserit: 3. si parentes sunt servi, seu mancipia Christianorum: quia tunc infantes, sicut & eorum parentes, subjacent dominorum potestati: 4. Baptizari tamen possunt, ubi primum rationis usum adepti sunt, si baptismo consentiant; quia tunc in iis quæ pertinent ad salutem, sunt sui, non parentum juris.

7. Q. Amentes aut furiosi possuntne baptizari?

R. 1 Si semper amentes aut furiosi fuerint, baptizari possunt & debent; nempe nunc iis consu-

lem

lendum est, sicut infantibus consulitur. 2. Si dum sua ratione fruebantur, sed baptismum desiderare signo aliquo prodiderint, baptizari debent etiam in amentia & phrenesi: secus vero, si nullo unquam signo illum petierint. Ita Innocentius III. declarat, Ext. *de Baptismo*, cap. *Majores*.

8. Q. Ex parte subjecti quod sua ratione fruitur, requiriturne aliqua intentio, ut baptisma valeat?

R. Requiritur intentio vera & sincera recipiendi baptismum Scilicet 1. adulto non datur, nisi ubi interrogatus *an velit baptizari*, responderit, *volo*. 2. Ita definitum est in capite *Majores* Ext. *de Baptismo*.

Obj. 1. Valet baptisma datum homini qui interius illi contradicens, serio exterius rogat sibi baptismum conferri: ergo in subjecto baptismatis non requiritur intentio, ut sacramentum valeat.

Resp. Conc. ant. nego conseq. Ille enim qui serio rogat sibi baptismum conferri, & serio patitur ut ritus ex quo baptisma constat, sibi applicetur, vere ac sincere vult baptismum recipere. Nec obest, quod interius contradicat: nempe interior illa contradictio, est voluntas inefficax quæ non destruit voluntatem efficacem recipiendi baptismum eo tempore quo lubens & volens sese illius ritui serio subjicit. Confirmari potest responsum illud ex capite *Majores*, cujus textus inferius referetur.

Obj. 2. Valet baptisma datum homini dormienti qui vigilans illud desideraverat: qui at in illo homine nulla est intentio: tunc enim sua ratione non fruitur: ergo, &c.

Resp. Nego min. Scilicet in homine de quo agitur, est intentio *habitualis*, seu quæ sequitur ex actuali minime revocata: licet autem ea intentionis species satis non sit in ministro sacramenti, cum ministri respectu Christi sint instrumenta animata, satis est tamen in subjecto; quod quidem non est principium activum, ut est minister, sed passivum tantum.

9. Q.

9. Q. Requiriturne consensus ex parte subjecti, ut sacramentum valeat?

R. Requiritur: ita definiit Innocentius III. cap. *Majores*, Ext. *de Baptismo & ejus effectu*, ubi hæc habentur: *Ille vero qui nunquam consentit, sed penitus contradicit, nec rem, nec characterem suscipit sacramenti.*

Obj. Innocentius III. capite *Majores*, admittit tanquam validum baptisma quod nonnulli tum in Saxonia, tum in Hispania terroribus atque suppliciis violenter attracti susceperant: atqui in iis hominibus nullus erat consensus ad baptismum: ergo, &c.

R. Conc. maj. dist. min. Nullus erat consensus *absolutus*, conc. min. *conditionatus*, nego min. Nempe homines illi noluissent quidem, absolute loquendo, baptizari; sed tamen voluerunt conditionate, ut nimirum vitarent quæ illis alioquin impendebant supplicia.

10. Q. Requiriturne in subjecto baptismi aliqua de illo fides, ut sacramentum valide recipiatur?

R. Non requiritur. Ita docet Augustinus in libro 3. *de Baptismo*, cap. 14. Nec immerito: si enim (quod superius probatum est) fides in sacramenti ministro non requiratur, a fortiori necessaria non est in subjecto, ut sacramentum valide recipiatur: unde sicut Ecclesia admittit datum ab hæreticis baptisma, ita etiam & acceptum ab iis qui actualem habent ad suam hæresim affectum.

Obj. Augustinus in lib. 7. *de Baptismo* capite 53. docet valere baptismum, sed cum aliqua fide receptum, ergo, &c.

Resp. Dist. ant. Cum fide *improprie* sumpta receptum; hoc est, cum persuasione quod baptismi ritus habeatur pro sacro ritu in societate quæ a nonnullis hominibus vera Ecclesia existimatur, conc. ant. cum fide *proprie* sumpta, hoc est pro certitudine quæ ex revelatione petitur, nego ant.

11. Q. Quænam ex parte subjecti adulti dispositio-

tiones requiruntur, ut Baptismi sacramentum licite & cum fructu recipiat?

R. Requiruntur fides, spes inchoatus Dei amor super omnia, & contritio: scilicet dispositiones illas prærequirit Tridentina Synodus sessione 6. capite 6.

12. *Q.* Qua ratione probari debent Catechumeni, antequam ad Baptismum admittantur?

R. Doctrina pietatis operibus, discessu a proximis peccati mortalis occasionibus, æris alieni, si eo teneantur, restitutione dimissione actuali uxorum cum quibus vivente prima contraxerunt: & sic de aliis capitibus.

§. VI.

De Baptismi effectibus.

1. *Quæst.* Quotuplex est Baptismi effectus?

R. Duplex: Gratia nimirum, & Character. Illa, hominem ex impio reddit justum; Iste, cum sit signum animæ impressum, baptizatum distinguit a non baptizato: Illa, hoc est, gratia, per peccatum mortale amittitur; Iste vero, cum sit signum indelebile, per nullum peccatum, ne per apostasiam quidem, deleri potest.

2. *Q.* Gratia quæ per baptismum producitur, remittitne peccata omnia quorum cathecumenus reus est?

R. Remittit omnia 1. quoad culpam, seu reatum: nempe justificat impium: at impius justificari non potest, quin ipsius peccata remittantur: idque in Symbolo aperte profitemur: *Confiteor unum baptisma in remissionem peccatorum.* 2. Non remittit peccata solum *quoad culpam*, sed etiam quantum ad totam pœnam temporalem illis jam quoad culpam remissis alioquin in altero sæculo debitam. Nempe id semper Ecclesia credidit: unde cum catechumenos abluit, nullam eis satisfactoriam Pęnam injungit, qua redimant in altero sæculo persolvendam.

Obj. 1. Sacramentum Pęnitentiæ non delet pęnam temporalem quæ pro peccato jam remisso debetur in altera vita: ergo neque baptismus eam remittit.

R. Conc. ant. nego conseq. Ratio disparitatis est, quia peccata post baptismum commissa, per se graviora sunt iis quæ ante commissa sunt: par igitur non fuit ut tantus esset in cathecumenos qui baptizantur divinæ justitiæ effectus, quantus est in eos qui post baptismum receptum lapsi sunt in peccatum mortale.

Obj. 2. Baptismus non aufert concupiscentiam, corporis miserias, moriendi debitum: ergo non tollit pęnas omnes temporales peccato jam quoad culpam remisso debitas.

R. Conc. ant. disting. conseq. Non tollit pęnas hujus vitæ, quæ pęnalitates dicuntur, conc. conseq. pęnas temporales in altero sæculo debitas, nego conseq. *Ut* (inquit Augustinus Enchiridii cap. 66.) *intelligamus totum quod salutaribus agitur sacramentis, magis ad fidem venturorum bonorum, quam ad retentionem, vel adeptionem præsentium pertinere.*

3. Q. Votum baptismatis quod defectu aut materiæ, aut ministri recipi non potest, suppletne illius effectum?

R. Non supplet 1. characterem: non enim producitur, nisi per sacramentum actu collatum & receptum. 2. Non supplet remissionem pœnæ temporalis quæ peccato jam quoad culpam remisso debetur in altera vita: Scilicet id plane persuasum fuit Majoribus nostris qui pro catechumeno sine baptismate mortuo preces ad remissionem pęnæ temporalis in altero sæculo debitæ, solemnes preces fuderunt. 3. Dicendum est igitur baptismatis voto, in casu necessitatis remitti peccatum quoad culpam cathecumeno, qui dispositionibus ad sacramentum prærequisitis instructus sit. Idque demonstrat Ecclesiæ praxis, quæ orat

pro

pro catechumenis sine baptismo mortuis; non oraret vero, nisi crederet illis ante mortem dimissum fuisse peccatum quoad culpam: neque enim orare potest, nisi pro iis quos pie censet in statu gratiæ sanctificantis extremam clausisse diem.

4. Q. Martyrium quod catechumenus pro Christo in Ecclesia passus est, suppletne omnino & integre totum baptismatis effectum?

R. Supplet totum gratiæ sanctificantis effectum; hoc est, remittit sicut baptismus peccatum tum quoad culpam, tum quoad pœnam temporalem illi jam dimisso in altera vita alioquin debitam. Scilicet Martyrium eximiam charitatem, seu tum intensive tum extensive perfectam probat: at par est ut charitatis, utroque illo modo perfectæ, idem privilegium sit quod baptismatis: unde Majores nostri nusquam fuderunt preces, ut pœna aliqua martyribus in altera vita dimitteretur: *Injuriam* (ait Augustinus serm. 17. de verbis Apostoli) *facit Martyri qui orat pro Martyre*.

5. Q. Baptisma a Joanne institutum & Judæis collatum, fuitne productivum gratiæ sanctificantis?

R. Non fuit productivum. Siquidem ipse Joannes ex eo probat se non esse Messiam lege promissum, quod instituendus a Messia baptismus Spiritum sanctum collaturus esset, non autem is quem instituerat ipse: *Ego* (inquit Marcum cap. 3.) *baptizo vos in aqua; ille vero, baptizabit vos Spiritu sancto*.

6. Q. Circumcisio in antiqua Lege producebatne in parvulis gratiam sanctificantem?

R. Producebat quidem gratiam sanctificantem (inquit S. Thomas, sed non per se, & ex opere operato, seu vi actionis extrinsecæ in qua posita erat, sed tantum ex fide parentum, qui illo signo suam de Christo futuro fidem profitebantur, significabantque se suos infantes Deo, futuroque Mes-

Messiæ consecrare. Scotus aliud censuit: nempe docuit Circumcisionem etiam *ex opere operato*, gratiam contulisse. Cum vero objicitur Concilium Florentinum in quo asseritur sacramenta Veteris legis non produxisse gratiam ex opere operato, sed tantum ex opere operantis, respondet textum illum intelligi tantum debere de sacramentis quæ Dei jussu Moyses instituerat; Addit vero Circumcisionem ex eorum numero non fuisse, juxta illud Evangelii, Joan. c. 7. *Circumcisio non est ex Moyse, sed ex patribus.*

§. VII.

De Baptismi Proprietatibus.

1. *Quæst.* QUot sunt Baptismi proprietates?
R. Duæ sunt præcipue, Unitas nimirum & Necessitas. Unitatem profitemur in Symbolo, *Confiteor* UNUM *baptisma in remissionem peccatorum*. Necessitatem vero adstruunt hæc Christi verba, Joannis 3. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto*, NON POTEST *introire in regnum Dei*.

2. *Q.* Quid intelligitur per Unitatem baptismatis?

R. Posita est in eo quod semel valide datum sive in Ecclesia Catholica, sive in Paganismo, iterari minime possit. Nempe ubicumque verbis Evangelicis cum intentione saltem faciendi quod facit Ecclesia, collatum fuerit, characterem indelebilem imprimit recipienti. Vide Augustinum in libris *de Baptismo* contra Donatistas; vide etiam quæ superius a nobis de hujusce Sacramenti charactere dicta sunt.

3. *Q.* Baptismus estne necessarius necessitate *præcepti divini*?

R. Est. Nempe Christus injunxit Apostolis ut omnes & singulos homines Evangelium docerent, & ba-

& baptiſmate initiarent : *Docete*, (ait Matt. 28.) *omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti*: ergo præcepit quoque ſingulis hominibus, ut baptiſmum reciperent : præceptum enim miniſtris impoſitum, conferendi baptiſmum, eſt correlativum cum præcepto illum recipiendi.

Si vero quis roget quo præciſe tempore homines adulti teneantur adimplere divinum de recipiendo baptiſmate præceptum, dicendum erit teneri eos, cum ſufficienter, propoſitis motivis credibilitatis, annuntiatum eſt eis Evangelium: unde peccant lethaliter, ſi tunc ad illius receptionem ſeſe nondiſponant, etſi non dent catechumenatui nomen.

4. Q. Baptiſmus eſtne neceſſarius ad ſalutem *neceſſitate medii*?

R. Eſt omnibus omnino hominibus, ſive infantibus, ſive adultis, neceſſarius ad ſalutem neceſſitate *medii*. Scilicet eo non recepto vel in re, vel in voto, ab iis etiam qui legis Evangelicæ ignorantia invincibili laborant, ſalus æterna comparari minime poteſt. Eam nimirum abſolutam neceſſitatem aperte adſtruunt hæc Chriſti verba. Joannis cap. 3. *Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto, non poteſt introire in regnum Dei*.

Nec dici poteſt cum Calvino, textum illum intelligi debere metaphorice, ita ut aqua & Spiritus unum & idem ſignificent, renaſcentiam ſcilicet internam quam Deus per gratiam in nobis operetur. Nam 1. aqua & Spiritus aperte in eo textu diſtinguuntur: *Ex aqua & Spiritu ſancto*. 2. In aliis Scripturæ locis, ubi agitur de baptiſmo, aqua quoque deberet ſumi metaphorice; quod eſt falſum: alio quin enim probari non poſſet, quod ſit neceſſaria baptiſmatis materia. 3. Quotquot extiterunt ad Calvinum uſque Patres textum illum proprie, & non metaphorice de baptiſmate materiali & externo intellexerunt; ut videre eſt apud Tertullianum in libro *de Baptiſmo*; apud Cyprianum

num in Epistola ad Fidum; apud Augustinum in libris *de Baptismo* contra Donatistas. Hincque patet, quam debito anathemate Lutheranos & Calvinistas ferierit Concilium Tridentinum sess. 7. Canone 2. *de Baptismo*.

Obj. 1. Ex Apostolo 1. ad Corinth. 7. Filii fidelium sancti sunt: ergo non recepto, sive in re, sive in voto baptismate, possunt æternam consequi salutem: ac proinde baptisma non est necessarium necessitate medii.

R. Dist. ant. Sancti sunt sanctitate *futura*? quia præsumitur alterum ex conjugatis fidelem nimirum, daturum operam, ut ex suo conjugio nati baptismum aliquando recipiant: quo sensu etiam dicitur 1. cor. 7. *Sanctificatus est vir infidelis per mulierem fidelem*; conc. ant. Sancti sunt sanctitate *præsenti* seu præcise quod nati sint ex parentibus fidelibus, nego ant. Alioquin enim dicendum esset propinquitatem carnis cum sanctis hominibus ad justitiam conferre: quod tamen Christus negat in Evangelio.

Obj. 2. Qui nati sunt ex parentibus fidelibus, pertinent ad pactum quod Deus iniit cum Abrahamo, Genesis 17. *Ero Deus tuus, & seminis tui.* Sed iis qui pertinent ad illud pactum, baptisma non est necessarium: ergo, &c.

R. Dist. maj. Et illud pactum incipit mandari executioni per baptismi receptionem, conc. maj. & incipit mandari executioni sine baptismo, nego maj. Scilicet pactum illud incipit executioni mandari, cum is qui ad ipsum pertinet, incipit credere; juxta illud Apostoli Galat. 3. *Quis ex fide sunt, ii sunt filii Abraha, & benedicentur cum fideli Abraham*. Infantes vero tunc tantum credunt tum fide infusa, tum aliena, susceptorum scilicet, cum actu baptizantur: *Quis enim nesciat* (inquit Augustinus libro 1. de peccatorum meritis & remissione, cap. 27.) *credere, esse infantibus baptizari; non credere autem non baptizari?*

5. Q.

5. Q. Quo præcise tempore post Christi mortem Baptisma omnibus omnino hominibus cœpit esse necessarium?

R. Post solemnem Evangelii promulgationem, quæ facta est die sacra Pentecostes quæ proxime subsecuta est Christi passionem. Tunc qui apud Judæos erant justi, obligati fuerunt sub pœna amittendæ justitiæ, recipere baptismum: qui veró impii sive apud Judæos, aut alibi non potuerunt alio medio, quam per baptismum justitiam consequi; ac proinde nec vitam æternam comparare.

CAPUT III.

De Confirmatione.

§. I.

De essentia, Materia, & Forma Confirmationis.

1. *Quæst.* IN quo posita est Essentia Confirmationis?

R. Posita est in illius definitione, quæ quidem est hujusmodi 1. *Confirmatio est sacramentum Novæ legis quo propter gratiam sanctificantem, datur jus ad auxilia specialia, quæ necessaria sunt, ut fidem quis intrepide coram infidelibus, & hæreticis profiteri possit.* Primo, est sacramentum, quia constat visibili signo, impositione nimirum manuum & unctione. 2. Ex institutione divina producit gratiam sanctificantem: *Imponebant* (Actorum 8.) *manus super illos, & accipiebant Spiritum sanctum.* 3. Dat jus ad auxilia quæ necessaria sunt, ut quis fidem profiteri valeat: nempe ad illum præsertim finem a Christo fuit instituta: & in hoc hujus sacramenti effectus *per se* distinguitur ab effectu aliorum sacramentorum.

2. Q. Quæ est materia sacramenti Confirmationis?

R. Con-

R. Conveniunt omnes Theologi esse vel solam manuum impositionem, vel solam unctionem chrismatis, vel utrumque ritum simul. Quænam ex iis Theologorum sententiis nobis videatur probabilior, aperient nostræ ad subsequentia quæsita responsiones.

3. Q. Impositio manuum estne essentialis materia sacramenti Confirmationis?

R. Est essentialis illius materia. Nempe 1. Apostoli Confirmationis sacramentum conferentes, usi sunt manuum impositione, & per eam impositionem manuum Spiritum sanctum, seu gratiam sanctificantem, Neophytis contulerunt: *Tunc* (ait Lucas actorum 8.) *imponebant manus super illos, & accipiebant Spiritum sanctum*. 2. Eadem impositione manuum usi sunt Patres, illique Spiritus sancti productionem adscripserunt. *Dehinc* (ait Tertullianus in libro *de Baptismo*, cap. 7. *manus imponitur* (egressis de lavacro) *per benedictionem advocans & invitans Spiritum sanctum*. Idem asserit Hieronymus in suo Dialogo adversus Luciferianos: *Episcopus* (ait) *ad invocationem Spiritus sancti, manum impositurus excurrit*. Eum quoque ritum refert Gregorius Magnus in suo Sacramentario; describitur quoque in hodiernis pontificalibus: ergo, &c.

Obj. 1. Græci cum administrant Confirmationem non utuntur manuum impositione: nec enim impositionem manuum recenset Euchologium, seu Rituale, ex cujus præscripto a mille & amplius annis sacramenta dispensant: ergo, &c.

R. Dist. ant. Non recenset *explicite* conc. ant. non recenset *implicite*, nego ant. Nam 1. Euchologium præcipit orationem qua Spiritus sanctus invocatur *ad robur*: Ea autem oratio *implicite* dicit conjunctam manuum impositionem, nempe ex Augustino, *Manus impositio nihil aliud est, quam oratio*, 2. Græci aliquot ab hinc sæculis eam manuum impositionem, quam Latini adhibent ante

unctio-

unctionem chrismatis, conjunxerunt cum ipsamet chrismatis unctione. Vide Arcudium.

Obj. 2. Eugenius Papa IV. in Decreto pro instructione Armenorum asserit quod *loco manus impositionis datur in Ecclesia Confirmatio*: ergo manus impositio distinguitur a Confirmatione; ac proinde non est essentialis illius materia.

R. Conc. ant. dist. conseq. Distinguitur *nomine tenus*; passim enim jam non vocatur sacramentum impositionis manuum, sed sacramentum Confirmationis: conc. conseq. Distinguitur *re ipsa*, nego conseq. Neque enim Eugenius IV. excludere voluit ritum quem non Scriptura modo, & Patres, sed etiam omnia Pontificalia recensent.

3. *Q.* Sola impositio manuum estne essentialis & adæquata materia sacramenti Confirmationis?

R. Non est sola essentialis & adæquata illius materia. Nempe 1. quovis sæculo in conferenda Confirmatione, unctio chrismatis adhibita fuit; illique Patres non minus, quam impositioni manuum adscripserunt vim conferendi neophytis Spiritum sanctum, seu gratiam sanctificantem: *Corpus* (inquit Cyrillus Hierosolymitanus, Catechesi 3. mystagogica, ubi de Confirmatione tractat) *isto visibili unguento perungitur, anima vero sancto vivificoque Spiritu sanctificatur*. Idem docet Tertullianus in libro *de Baptismo*, cap. 3. Idem quoque Cyprianus Epist. 70. *Ungi* (inquit) *necesse est eum qui baptizatus est, ut habere in se gratiam possit*.

Obj. Apostoli in Confirmatione conferenda, sola manuum impositione usi sunt: *Tunc* (Actorum 8.) *imponebant manus super illos, & accipiebant Spiritum sanctum*: ergo, &c.

R. Nego ant. Nempe Scriptura, dum unum recenset, impositionem scilicet manuum, non excludit aliud, chrismationem nimirum. Hanc vero etiam adhibitam fuisse probat Traditio, qua docemur ea quovis sæculo ministros Confirmationis usos

usos fuisse: dicit enim Augustinus libro 4. *de Baptismo* cap. 24. *Quod Universa tenet Ecclesia, nec Conciliis institutum, sed semper retentum est, nonnisi authoritate Apostolica traditum rectissime credimus*.

4. Q. Quænam conditiones requiruntur in chrismate Confirmatorio?

R. Duæ requiruntur. *Prima*, ut balsamum admixtum fuerit oleo ex olivis expresso: oleum enim aliud non est oleum *simpliciter*, sed *secundum quid* tantum: *Altera*, ut chrisma Episcopali benedictione sanctificatum fuerit. Nempe utramque illam conditionem recensent Euchologia Græca, & Pontificalia Latina. Verum licet plures Thomistæ utramque illam conditionem ita requirant, ut, si vel una defuerit, sacramentum non valeat; alii sunt tamen Theologi qui contendunt requiri quidem eas, ut licita sit ex parte ministri Confirmatio, non autem simpliciter & absolute ut valeat. Nec immerito; non enim de iis alio modo sive Euchologia, sive Pontificalia, sive Patres quam de baptismi ceremoniis loquuntur.

5. Q. Quæ est forma totalis & adæquata sacramenti Confirmationis?

R. Est duplex exterior ritus; Oratio nimirum quam Episcopus fundit, dum manus imponit neophyto; & præterea hæc verba, quæ profert Episcopus, dum chrismat neophytum: *Signo te signo crucis, & confirmo te chrismate salutis in nomine Patris & Filii & Spiritus sancti*. Nempe utrumque illum ritum referunt Pontificalia, saltem hodierna.

3. Q. Uterque ritus, oratio scilicet Episcopi, & hæc verba: *Signo te signo crucis*, &c. suntne essentialis forma Sacramenti Confirmationis?

R. 1. Oratio de qua agitur, est essentialis: tum quia Lucas illius meminit tanquam rei sensibilis per quam Apostoli gratiam recenter baptizatis contulerint: *Oraverunt* (ait Actorum 8.) *pro ipsis, ut acciperent Spiritum sanctum: tunc imponebant manus*

super illos &c., Tum etiam quia Patres Orationi quæ comitatur Episcopalem manuum impositionem, adscripserunt vim ac virtutem per quas effectus Confirmationis producitur: *Quod* (ait Cyprianus Epist. 73.) *nunc quoque apud nos geritur, ut qui in Ecclesia baptizantur, Præpositis Ecclesiæ offerantur, & per nostram orationem & manus impositionem Spiritum sanctum consequantur, & signaculo Dominico consummentur.*

2. Hæc verba: *Signo te signo crucis, & confirmo te chrismate salutis in nomine Patris* &c. non pertinent ad *essentialem* materiam sacramenti. Nempe per sex priora sæcula nullibi fuerunt in usu; neque enim illorum temporum Patres, vel obiter, eorum meminerunt, nec ipse etiam Gregorius Magnus in suo Sacramentario ea vel implicite recenset, licet in eo describat non essentiales modo, sed etiam accidentales sacramentorum ritus.

Obj. 1. Eugenius Papa IV. in Decreto pro instructione Armenorum, expresse docet, verba de quibus agitur; *Signo te signo crucis, & confirmo te chrismate salutis* &c. esse formam sacramenti Confirmationis: ergo, &c.

R. Dist. ant. Esse formam *integralem*, & *accidentalem*, conc. ant. Esse formam *essentialem*, nego ant. Ita respondet Sambovius in suo Tractatu *de Confirmatione*. Nec id mirum est: cum enim oratio quæ manuum impositionem comitatur, apud Armenos jam esset in usu, debuit Eugenius, qui populos illos Latinæ disciplinæ subjicere, voluit, eos Ecclesiæ Occidentalis sacramentorum ritus, etiam integrales & accidentales, docere.

Obj. 2. Hæc verba: *Signo te signo crucis, & confirmo te* &c. proferuntur ab Episcopo, eo momento quo neophytum inungit: ergo sunt essentialis forma, saltem inadæquata, sacramenti confirmationis.

R. Conc. ant. nego conseq. Nempe Oratio quam Episcopus, dum manum imposuit, fudit, adhuc mora-

moraliter subsistit, dum inungit neophyti frontem; ac proinde satis est ut unctionem illam determinet ad concurrendum cum manuum impositione ad effectum sacramenti producendum. Vide totam hanc materiam historice & dogmatice fusius pertractatam in nostro *de Sacramentis* Commentario, Tom. 1. in fol. pag. 154. & aliis sequentibus primæ Editionis.

§. II.

De Authore, Ministro, & Subjecto Confirmationis.

1. *Quæst.* QUis est author sacramenti Confirmationis?

R. Ipsemet Christus. Ita contra Lutheranos definiit sacra Tridentina Synodus sess. 7. Canone 1. *De sacramentis in communi*. Nec mirum: ipse enim solus potuit gratiæ productionem (ut in singulis sacramentis Novæ legis requiritur) signis sensibilibus conjungere.

2. Q. Quo præcise tempore Christus Confirmationis Sacramentum instituit?

R. Iis diebus, qui a Resurrectione usque ad Ascensionem fluxerunt: *Iis enim diebus* (ait Leo Magnus serm. 1. de Ascensione) *magna sunt confirmata Sacramenta, magna revelata mysteria.*

Obj. Apostoli die sacra Pentecostes receperunt effectum Confirmationis, scilicet Spiritum sanctum *ad robur:* ergo & ipsammet Confirmationem proindeque instituta fuit tantum post Ascensionem Domini.

R. Conc. ant. nego conseq. Ratio est, quia tunc nec materia, nec forma Confirmationis adhibitæ fuerunt, aut Apostolis applicatæ. Nec id mirum est: Dei enim potentia non est ita sacramentis alligata, ut sine ejusmodi instrumentis absolute non possit speciales sacramentorum effectus producere.

3. Q. Quis est *Ordinarius* minister sacramenti Confirmationis?

R. Solus Episcopus. Nam 1. ita Concilium Tridentinum sess. 7. can. 3. definiit. 2. Qui in Scripturis leguntur Confirmationem contulisse, sunt soli Episcopi, Apostoli nimirum; licet baptisma ab aliis datum fuisset. Innocentius Papa I. in Epistola ad Decentium, & postea Gregorius Magnus lib. 3. Epistola 9. damnarunt simplices Presbyteros, qui jus de quo agitur, sibi tribuere præsumpserant.

4. Q. Quis inter Clericos potest esse *Extraordinarius* minister sacramenti Confirmationis?

R. Presbyter qui ad id muneris a Summo Pontifice delegatus fuerit. Scilicet 1. a mille & amplius annis Ecclesia Græca confirmationem confert per eosdem Presbyteros qui baptismum catechumeno dispensarunt: ita enim expresse, præscribunt Euchologia quæ apud Orientales fuerunt olim & nunc etiam sunt in usu. 2. Gregorius Magnus qui in prima sua Epistola contra Presbyteros Calaritanos, vetuerat ne illi confirmarent, postea Epistola 2. id œconomiæ causa, concessit. 3. Eugenius IV. in Decreto pro instructione Armenorum, docet (haud dubie alludens ad Gregorii Magni Decretum pro Calaritanis) simplices Sacerdotes aliquando ex Apostolica dispensatione sacramentum istud contulisse. 4. Concilium Tridentinum loquens de Confirmationis ministro, non ob aliud utitur hac voce, *Ordinarium*, quam ut innuat posse alium esse, nempe *Extraordinarium*, seu simplicem Sacerdotem.

Obj. Apostoli nusquam leguntur simplicibus Presbyteris commisisse jus conferendi sacramentum Confirmationis: ergo, &c.

Resp. Conc. ant. nego conseq. Id enim accidit 1. quod Apostoli fere nullum ordinaverint Presbyterum, quem simul Episcopum non consecraverint. 3. Cum Confirmatio non sit ad salutem necessa-

cessaria necessitate medii, & aliunde homines reddat *perfectos* Christianos perfectione substantiali, par fuit ut Apostoli & Episcopi priorum sæculorum, quibus Sacerdotalis gradus perfectio per Episcopatum data fuit, jus illud nemini Presbytero committerent. 3. Primis illis temporibus vix umquam pro re aliqua dispensationibus locus erat: at sine dispensatione facultas de qua agitur, Sacerdotibus tribui non potuisset.

5. *Q.* Quodnam est subjectum capax sacramenti Confirmationis?

R. Omnes & soli homines baptizati. Nempe Confirmatio est *de se* consummativa & perfectiva characteris & gratiæ baptismatis. Unde (ut inferius patebit) Patres asserunt hocce sacramento homines reddi perfecte Christianos: ac proinde Confirmatio, ut valeat, præsupponit baptismatis characterem.

6. *Q.* Quæ corporis partes sunt immediatum subjectum Confirmationis; hoc est, quænam corporis partes inungi debent?

R. Ut Chrismatio confirmatoria valide fiat, satis est unctio in fronte. Nempe illius tantum partis unctionem contulit olim (ut probat Gregorii Magni Sacramentarium) & nunc etiam confert Ecclesia latina. Ea vero pars corporis præ ceteris electa est, ut confirmatus discat se ad hoc renatum esse, ut Evangelium non erubescat.

§. III.

De effectibus & Proprietatibus Confirmationis.

1. *Quæst.* QUinam & quot sunt effectus Confirmationis?

R. Duo sunt, nimirum gratia, & character; de quibus in responsis ad quæsita subsequentia disseretur.

2. *Q.* Quæ gratia per Confirmationem producitur?

R. Gratia sanctificans. Nam 1. de ea gratia intelli-

telligitur Concilii Tridentini Canon, quo definitur omnia & singula Novæ legis sacramenta gratiam producere. 2. Actorum 8. gratia de qua agitur, vocatur Spiritus sanctus; *Imponebant manus super illos, & accipiebant Spiritum sanctum:* at nomine *Spiritus sancti* qui detur alicui, simpliciter & absolute prolato semper in novo Testamento, gratia sanctificans intelligitur; ut cum de Stephano dicitur, quod Spiritu sancto plenus fuerit.

3. Q. Confirmatio producitne *ex se*, seu *ex vi sua institutionis* primam gratiam, an vero secundam tantum?

R. Non producit primam. Scilicet prima gratia est ea quæ justificat impium: at gratia quam Confirmatio producit, non justificat impium: id enim virtutis spectat solum ad baptismum & ad pœnitentiam, cum sola sint (ut loquuntur) sacramenta mortuorum: unde Concilium Tridentinum sessione 14. docet nemini post baptismum lapso obvenire justificationem, nisi ex receptione Sacramenti pœnitentiæ, aut saltem ex illius voto. Dicendum est igitur gratiam quæ Confirmatione producitur, esse secundam tantum: hoc est, eam quæ ex justo facit magis justum.

4. Q. Confirmatio valide data producitne characterem in recipiente?

R. Producit. Non enim ob aliud iterari non potest, quam quod recipientibus characterem imprimat qui nusquam deleri possit.

Obj. Concilium Oecumenicum II. quod est Constantinopolitanum I. jubet Canone 7. ut pluribus hæreticis quos recenset, quique jam in sua secta confirmati fuerant (ferebat enim tunc apud Orientales, sicut & jam temporis, ut statim post baptismum Confirmatio neophytis conferretur jubet (inquam ut conferatur unctio cum hac verborum formula) *Signaculum doni Spiritus sancti:* atqui illa unctio & illa forma sunt ipsummet Confirmationis sacramentum; ergo, &c.

R. Conc.

R. Conc. maj. nego min. Ratio eſt, quia deeſt illi ritui, 1. impoſitio manuum, quæ tamen (ut ſuperius dictum eſt) eſt eſſentialis materia ſacramenti Confirmationis. Deeſt 2. invocatio Spiritus ſancti *ad robur*, quæ eſt forma eſſentialis: quæ enim in Euchologiis legitur invocatio Spiritus ſancti, hæreticis quorum Canon meminit, redeuntibus impendenda, non eſt *ad robur*, ſed ad *pœnitentiam*.

5. Q. Confirmatio eſtne neceſſaria?

R. Nulli eſt neceſſaria neceſſitate medii, quia catechumeni, per Baptiſmum; & lapſi poſt Baptiſmum, per Pœnitentiæ Sacramentum poſſunt conſequi juſtificationem. Sed ex Concilio Tridentino ſeſſione 23. cap. 4. neceſſitate præcepti *Eccleſiaſtici* neceſſaria eſt iis qui initiandi ſunt prima Tonſura Clericali. 2. Eſt etiam pro loco & tempore ſingulis adultis ſua ratione fruentibus neceſſaria neceſſitate præcepti tum divini, tum Eccleſiaſtici: ſcilicet omnes & ſinguli indigent effectu Confirmationis, ſubſtantiali nimirum Chriſtianitatis perfectione, & auxilio ad quod veluti quoddam jus tribuit: ergo & Sacramento quod ad illum effectum ſpecialiter fuit inſtitutum.

6. Q. Quæ diſpoſitiones requiruntur ad recipiendum ſacramentum Confirmationis?

R. 1. Ut *valide* recipiatur, prærequiritur in ſubjecto baptiſmatis character: nempe eſt eſſentialiter perfectio characteris baptiſmatis, 2. Ut ex parte recipientis *licita* ſit, prærequiritur ſtatus gratiæ: neque enim (ut jam fuit obſervatum) eſt ſacramentum mortuorum, ſed vivorum tantum. 3. Decet quidem ut a jejunis recipiatur, ſed id jam non eſt de præcepto. 4. Apud Græcos ſtatim poſt baptiſmum infantibus confertur; ſed apud Latinos multis abhinc ſæculis invaluit uſus, ut nonniſi ratione utentibus diſpenſetur.

CAPUT IV.

De Eucharistia prout est Sacramentum.

§. I.

De essentia, & Materia Sacramenti Eucharistiæ.

1. *Quæst.* Quæ sunt Eucharistiæ nomina?

R. Dicitur 1. *Eucharistia*, quod sit eximia quædam gratiarum actio. Dicitur 2. *Cœna Domini*, quod eam Christus post habitam cum suis Apostolis cœnam instituerit. Dicitur 3. *Communio*, quod per illius usum Christo tanquam capiti, & fidelibus tanquam illius membris communicemus. Dicitur 4. *Viaticum*, eo quod ex hac vita migraturis detur in subsidium adversus invisibiles nostræ Religionis hostes.

2. *Q.* Eucharistia, prout est sacramentum, quomodo definitur?

R. Definitur: *Sacramentum Corporis & Sanguinis Christi sub speciebus panis & vini, ad spiritualem animæ refectionem ab ipsomet Christo institutum.*

3. *Q.* Valetne mox data Eucharistiæ definitio?

R. Valet. Nempe 1. vox hæc *Sacramentum*, tenet locum generis; in hoc enim cum ceteris Novæ legis sacramentis convenit. Hoc est, est sicut & sunt, compositum quoddam ex duabus rebus, quarum una, panis nimirum, tenet locum materiæ, & altera, seu verba, tenet locum formæ. 2. Hæ voces, *Corporis & Sanguinis Christi sub speciebus panis & vini* denotant Eucharistiæ tum res quas interius continet; *Corpus & sanguinem Christi*, tum partem externam ex qua constat, nimirum species, seu apparentias panis & vini. 3. Per hæc verba, *Ad spiritualem animæ refectionem*, explicatur discrimen quod inter effectum Eucharistiæ, & effectum aliorum sacramentorum reperitur:

tur: scilicet Eucharistia per modum potus & cibi suum effectum in recipientibus producit.

4. Q. Quid est id quod in Eucharistia proprie habet rationem Sacramenti?

R. Ipsamet Corpus & Sanguis Christi, non quidem absolute considerata, sed prout sensibilibus panis & vini speciebus obteguntur: scilicet, ex Concilio Tridentino sess. 13. cap. 5. Latriæ cultus *Sacramento* Eucharistiæ debetur.

5. Q. Eucharistia quæ duplici specie constat, estne duplex Sacramentum?

R. Non est duplex, sed unum tantum. Nempe unicus est illius finis, animarum scilicet refectio, quæ duplici panis & vini specie repræsentatur.

6. Q. Quæ est inadæquata Eucharistiæ materia?

R. Est aut panis, aut vinum: quæ quidem, si simul adhibeantur, constituunt totam & adæquatam materiam.

7. Q. Qui panis est necessaria Eucharistiæ materia; hoc est, quis secundum substantiam debet esse panis, ut valide consecretur?

R. Panis triticeus, & non alius. Nempe solus panis triticeus est & vocatur panis *simpliciter*, alii vero panes dicuntur panes *secundum quid*, & cum addito, *panis hordeaceus*, *panis siligineus*. At panis quo Christus, dum Eucharistiam instituit, usus est, vocatur panis simpliciter & sine addito.

8. Q. Valetne consecratio sive in azymo, sive in fermentato pane?

R. Valet: nempe nec azymus, nec fermentatum mutant substantialiter naturam panis, quem constat esse ex institutione Christi inadæquatam Eucharistiæ materiam: unde merito hæc ait Concilium Florentinum in Decreto Unionis: *Definimus in azymo, sive in fermentato pane triticeo Christi corpus veraciter confici.*

9. Q. Estne licita cuique ministro consecratio tam in azymo, quam in fermentato pane?

R. Non est licita, Scilicet tenetur quisque mini-
 ster

ter Ecclesiæ leges servare : sed ferunt Ecclesiæ leges ut Latini Sacerdotes azymum panem , & Græci fermentatum consecrent. Nempe in Concilio Florentino definitur Sacerdotes in Altari ipsum Domini Corpus conficere debere , unumquemque scilicet juxta suæ Ecclesiæ sive Occidentalis, sive Orientalis consuetudinem.

10. Q. Quem panem Christus ipse in ultima cum Apostolis cœna consecravit?

R. Consecravit azymum. Scilicet (ut habetur Matthæi cap. 26.) Christus Eucharistiam instituit *prima* die Azymorum; hoc est, ad vesperam qua incipiebant azymorum dies, se ii, quibus Judæis licitum non erat non modo uti fermentato, sed nec illius frustulum domi servare: ergo Christus, Legis accuratus semper observator, non fermentato, sed azymo pane usus, cum Eucharistiam instituit.

Obj. Christus Eucharistiam instituit pridie Paschatis : ergo & ante primam diem azymorum, qua ad vesperam dies Paschatis incipiebat : proindeque non azymo , sed fermentato pane tunc usus est.

Probatur ant. 1. Ea die qua Christus Eucharistiam instituit , lavit suorum Apostolorum pedes : at lavit ante diem Paschæ : *Ante diem festum Paschæ* (inquit Joannes cap. 13.) *sciens Jesus......cœpit lavare pedes discipulorum*.

2. Dies Veneris , qua Christus mortuus est , erat Paschæ pervigilium, juxta illud Joannis cap. 18. *Erat autem mane: & ipsi* (Judæi) *non introierunt in Prætorium , ut non contaminarentur , sed ut manducarent Pascha*.

3. Joannis cap. 10. dies Veneris , qua Christus passus est , dicitur præparatio ad Pascha : *Erat* (inquit) *parasceve Paschæ*.

4. Judæi decreverant , Christum non esse cruci affigendum die Paschatis. *Dicebant autem* (Joannis, cap. 26.) *non in die festo: ne forte tumultus fieret*

ret in populo. Id tamen accidit, si dies Jovis qua Christus ad vesperam Eucharistiam instituit, incœpit prima die azymorum: siquidem prima dies azymorum erat ipse Paschatis dies cum tota die subsequente, usque ad solis occasum.

R. Ad 1. Joannes loquitur de *die naturali* Paschæ, qui incipiebat ab ortu Solis, & eo anno incidebat in diem Veneris; sed non loquitur de *die ceremoniali*, quæ quidem jam inceperat ad vesperam diei Lunæ 13. quæ incidebat in diem Jovis.

Ad 2. Nomine *Paschæ* Joannes eo loci non intellexit manducationem agni Paschalis, sed hostias in sacrificium per septem dies azymorum ex præscripto Legis offerendas: scilicet Deuteronomii cap. 16. illæ hostiæ vocantur *Phase* seu, quod idem est, *Phascha*.

Ad 3. Parasceve de quo Joannes loquitur, non fuit ad ipsam diem Paschæ, sed ad diem subsequentem Sabbati, qui eo anno incidebat in secundam azymorum: neque enim dies Paschæ indigebat Parasceve, seu prævia ciborum præparatione, quia ipso Paschatis die, si in Sabbatum non caderet, licebat Judæis ea parare quæ ad victum erant necessaria.

Ad 4. Judæi decreverant quidem in Concilio non occidere Christum ipso die Paschæ, ne forte tumultus fieret in populo: sed ipso die Paschæ nacti occasionem illum perdendi, judicarunt standum non esse suo decreto, veriti scilicet, ne quæ tunc se dabat occasio, postea elaberetur.

1. *Q*. Quæ est altera Eucharistiæ materia?

R. Vinum. Nempe Christus, cum instituit Eucharistiam vinum consecravit ut habetur Marci 14. illiusque usum ad Eucharistiæ confectionem suis Apostolis hisce verbis injunxit: *Hoc*, seu, quod faciebat ipse, *facite*.

12. *Q*. Aqua debetne admisceri vino consecrando?

R, Debet ex Ecclesiastica lege: *Monet sancta Sy-*

nodus (verba sunt Concilii Tridentini sess. 13. *praeceptum esse* AB ECCLESIA *Sacerdotibus*, *ut aquam vino in calice offerendo misceant*.

Si quis vero roget cur Ecclesia mixtionem aquæ cum vino consecrando præceperit, dicendum erit præcepisse, 1. quod Apostolica sit Traditio Christum vinum aqua temperatum consecravisse: 2. ea mixtione exhibetur mysterium expressum in aqua & sanguine, quæ de Christi jam mortui latere lancea percusso fluxerunt: 3. exhibetur unio populi fidelis cum Christo Capite, seu docetur Ecclesiam una cum Christo in Eucharistiæ sacrificio offerri Deo Patri. Vide Cypriani Epistolam ad Cæcilium.

13. Q. Aqua quæ vino consecrando admiscetur, mutaturne in Christi Sanguinem?

R. Quæstio illa ad fidem non pertinet. Nimirum propositam sibi ab Archiepiscopo Lugdunensi Innocentius Papa III. (ut patet ex capite *Cum Martha*. Ext. *De celebratione Missarum*) definire noluit.

14. Q. Quæ conditiones in vino Eucharistico requiruntur?

R. Requiritur 1. ut integra sit illius substantia: hincque colligitur non valere tentatam aceti consecrationem. 2. Debet esse potabile, quia Eucharistia consecratur in ordine ad sumptionem per modum cibi & potus: *Manducate* (inquit Christus in Evangelio) *Bibite*. Hinc vero colligitur uvam ex qua nondum expressum est vinum, valide non posse consecrari. 3. Ad decentem, sed non ad validam consecrationem requiritur ut vinum quandam maturitatem jam sit assecutum: hinc autem infertur mustum non nisi urgente necessitate a sacerdote consecrari debere.

§. II.

§. II.

De Forma Eucharistiæ.

1. *Quæst.* CHristus consecravitne Eucharistiam absque omni verborum forma?

R. Non consecravit absque omni verborum forma. Nempe Veteres asserunt, Christum panem in Corpus suum his verbis. *Hoc est Corpus meum*, & vinum in suum sanguinem his aliis, *Hic est Sanguis meus*, mutasse. Ita enim expresse docent Tertullianus libro 4. contra Marcionem, cap. 40. & sanctus Joannes Damascenus in libro 4. *de Fide orthodoxa*, cap. 15.

Obj. Innocentius III. in libris *de Mysterio Altaris*, docet, Christum absque ulla verborum forma, sed solo suæ potentissimæ voluntatis imperio, panem & vinum in suum corpus & in suum sanguinem in ultima cœna transmutavisse: ergo, &c.

Resp. Docet *opinative*, conc. ant. *determinative & definitive*, nego ant. Tunc enim Innocentius non erat summus Pontifex, ac proinde quæ tunc scripsit, opiniones sunt privati Theologi ratiocinantis, non autem Summi Pontificis definientis.

2. *Q.* Quæ est forma verborum per quæ panis consecratur?

R. Ista: *Hoc est corpus meum*. Nam 1. id clare innuit Ambrosius in libro 4. de Sacramentis, c. 4. ubi sic loquitur: *Consecratio igitur cujus verbis est, & cujus sermonibus? Domini Jesu*. 2. Id quoque docet Eugenius IV. in Decreto pro instructione Armenorum: *Forma* (inquit) *hujus sacramenti sunt verba Salvatoris, quibus hoc confecit sacramentum*, sed illa Christi verba non alia sunt quam ista, *Hoc est corpus meum*: ergo, &c.

3. *Q.* Hæc sola verba: *Hoc est corpus meum*, suntne satis ad validam panis consecrationem?

R. Sunt

R. Sunt satis, quia clare exprimunt effectum formae, seu transsubstantiationem; hoc est mutationem panis in corpus Christi, in cujus persona loquitur Sacerdos, cum ea profert in Altari.

Obj. 1. In Liturgia Chrysostomi post prolata Evangelica verba, *Hoc est Corpus meum*, Sacerdos a Deo petit mutationem panis in corpus Christi: *Fac quidem panem hunc pretiosum corpus Christi tui*; ergo supponit mutationem nondum per hæc verba, *Hoc est Corpus meum*, factam fuisse.

Resp. Dist. ant. petit mutationem *moralem*; hoc est, ut prosint iis qui Sacrificio præsentes sunt, conc. ant. petit mutationem *physicam*, seu qua panis & vinum physice transmutentur, nego ant.

Obj. 2. Patres (ut videre est in Hieronymo ad Evagrium scribente) asserunt Eucharistiam confici per Sacerdotum preces: ergo non conficitur per hæc verba, quæ haud dubie non sunt preces: *Hoc est corpus meum*.

Resp. Conc. ant. dist. subsumptum. Hæc verba: *Hoc est Corpus meum*, non sunt preces *explicite*, conc. subsumptum: non sunt preces *implicite*, nego subsumptum: continent enim invocationem divinæ potentiæ, per quam ex Christi promissione fit transsubstantiatio panis in verum Christi corpus.

4. Q. Quæ est forma verborum per quæ vinum valide consecratur?

R. Sunt hæc sola verba: *Hic est calix sanguinis mei*, aut (ut habet Marcus) *Hic est sanguis meus*. Nempe clare exprimunt transsubstantiationem vini in Christi Sanguinem. Aliqui tamen aliter sentiunt, sed minus probabiliter.

Obj. Præter illa verba: *Hic est calix sanguinis mei*, multa alia uno eodemque tenore supra calicem profert Sacerdos; addit enim, *Novi & aeterni Testamenti, qui pro vobis & pro multis effundetur in remissionem peccatorum*: ergo, &c.

Resp. Dist. ant. Alia multa profert ex Ecclesiæ mandato; ut nempe explicetur sacrificii Eucharistiæ effe-

effectus, conc. ant. ex mandato Christi, nego ant.

5. Q. Quænam mutationes in Eucharistiæ forma tollunt ejus veritatem?

R. Eæ omnes quæ tollunt sensum formæ, seu quæ efficiunt ne Sacerdos in persona Christi loquatur, aut ne panis aut vini transsubstantiatio significetur.

§. III.

De Ministro Eucharistiæ prout est Sacramentum.

1. *Quæst.* Qui sunt *Ordinarii* Eucharistiæ dispensandæ ministri?

R. Sunt soli Episcopi & Sacerdotes. Nam 1. soli a Christo in ultima cœna jussi sunt Eucharistiam fidelibus dispensare; hoc est, solos Episcopos & Sacerdotes Christus in Apostolis allocutus est, cum dixit: *Hoc facite*, seu non tantum Eucharistiam conficite, ut ego confeci, sed & eam confectam dispensate, sicut & ego eam vobis dispensavi. 2. Ad eos solum pertinet jus ordinarium Eucharistiam dispensandi, ad quos pertinet illius confectio: atqui ad solos Episcopos & Sacerdotes, &c. Ergo, &c.

Obj. Diaconi quondam in Ecclesia solemniter Eucharistiam dispensarunt: ergo illius erant ministri.

Resp. Dist. ant. Ex commissione Ecclesiæ, conc. ant. ex institutione Christi, nego ant. Hincque colligitur Diaconos quondam fuisse Eucharistiæ solenniter dispensandæ ministros extraordinarios, non autem ordinarios, de quibus solum hic agitur.

2. Q. Diaconi possuntne his etiam temporibus ab Episcopo committi ad solemnem Eucharistiæ dispensationem?

R. Possunt, si urget aliqua necessitas: *Si necessitas urgeat* (ait Canon 38. Concilii Carthaginensis IV. *jussus eroget*. Imo, etiam minime jussus, urgente extrema necessitate, potest eam ad ægrotum defer

deferre; *Si necessitas evenerit* (inquit Alicuinus) *& Presbyter non fuerit præsens, Diaconus suscipiat pœnitentem, & det sanctam Communionem.*

3. Q. Subdiaconi & alii Clerici Diacono inferiores, possuntne ab Episcopis committi, ut Eucharistiam solenniter dispensent?

R. Non possunt committi; cum enim id nusquam factum sit in Ecclesia, id non est in Episcopi potestate. Imo non fert præsens Ecclesiarum consuetudo ut subdiaconi aliique Clerici minores, & a fortiori homines laici, sine expressa Romani Pontificis dispensatione, etiam in casu necessitatis, sibi ipsis Eucharisticam Communionem dispensent, licet id olim sæviente persecutione, fieret a fidelibus.

§. IV.

De Subjecto Eucharistiæ prout est Sacramentum.

1. *Quæst.* Apud Latinos estne licitum Eucharistiam infantibus dispensare?

R. Non est licitum; quia sic ferunt jura quæ vigent in Ecclesia Occidentali.

Obj. Nunc in Ecclesia Græca, & olim in Latina per duodecim priora sæcula, infantibus statim post baptismum Eucharistia conferebatur; ergo nunc quoque conferri potest in Ecclesia Latina.

R. Nego conseq. Nempe pluribus abhinc sæculis usus contrarius apud Latinos invaluit, qui quidem instar est legis. Immerito tamen Calvinus damnat Antiquos qui infantes communicarunt. Nam (ut ait Concilium Tridentinum sess. 21. cap. 4.) *sanctissimi illi Patres sui facti probabilem causam pro illius temporis ratione habuerunt.*

2. Q. Eucharistia debetne dari furiosis, amentibus, energumenis?

R. Iis pro loco & tempore dari debet qui nonnunquam ratione sua fruuntur; possunt enim eo tem-

temporis momento sacrum illum cibum a prophano secernere : e contra concedi non debet iis qui nusquam sunt rationis & judicii compotes, quia non possunt (quod vult Apostolus) seipsos probare; nec cibum illum sacrum a prophano distinguere.

3. *Q.* Eucharistia debetne concedi publico peccatori?

R. Concedi non debet, si illum publice non pœniteat: scilicet alioquin grave oriretur scandalum, & præterea Sanctum moraliter loquendo, daretur cani: Si tamen ille casus prævideri possit, consuli debet Episcopus, quia, ex Concilio Tridentino, ad ipsum specialiter pertinet publicæ pęnitentiæ disciplina.

Si quis vero roget quinam, quoad caput de quo agitur, censeri debeant peccatores publici? Respondendum erit intelligi debere eos quorum crimen est omnibus fere notorium aut notorietate facti; quales sunt Comędi, Histriones, quidam Usurarii, & alii de quibus loquitur Rituale Parisiense, pag. 73. aut notorietate Judicii Ecclesiastici, aut Civilis.

4. *Q.* Eucharistia potestne negari occulto peccatori?

R. Si eam publice petat, negari non debet: quandiu enim est occultus, jus habet ad suam apud alios famam. E contra, si eam in occulto petierit, debet negari, in eo nimirum casu nullum in fama (ut supponitur) detrimentum patitur, & aliud consulitur debitæ Sacramento reverentiæ. Ita S. Thomas.

§. V.

De re quæ in Eucharistia continetur.

Nota. QUæ spectant ad rem quæ in Eucharistia continetur, reduci possunt, 1. ad existen-

stentiam corporalis præsentiæ Christi: 2. ad ejusdem realis præsentiæ modum: 3. ad ea quæ eandem realem præsentiam consequuntur: 4. ad accidentia panis & vini quæ illam comitantur.

De existentia corporalis præsentiæ Christi in Eucharistia.

1. *Quæst.* QUi sunt ii qui negarunt realem, corporalem & substantialem præsentiam Christi in Eucharistia?

R. Joannes Scotus Erigina qui obiit anno 884. primus inter eos qui admiserunt veritatem Incarnationis, aggressus est dogma de corporali ac substantiali præsentia Christi in Eucharistia. Subsecutus est Berengarius Archidiaconus Andegavensis circa annum 1035. Subscripserunt sæculo 16. multi in Germania hæretici, quibus tandem adhæsit Calvinus, qui contendit corpus Christi esse in Eucharistia præsens solum quoad virtutem, non autem quoad substantiam & veritatem.

2. *Q.* Realis & substantialis præsentia corporis Christi in Eucharistia postne demonstrari ex capite 6. Joannis?

R. Potest. 1. Eo in loco Christus de orali manducatione sui corporis, & de orali potu sui sanguinis locutus est; potum enim a manducatione distinxit; quod tamen non fecisset, si de manducatione, aut potu tantum spirituali per fidem, locutus fuisset: *Nisi* (inquit) *manducaveritis carnem Filii hominis, & biberitis ejus sanguinem*, &c. *Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem*, &c. Atqui oralis manducatio, oralis potus, seu per os sumptio, supponunt præsentiam realem corporis & sanguinis Christi: in hoc enim differunt a manducatione & sumptione quæ fiunt tantum per fidem; in istis nimirum actus manducandi & actus bibendi a se invicem non distinguuntur.

2. Res quæ per fidem tantum manducantur, aut bibuntur, non sunt *vere* cibus, nec *vere* potus

tus: *Caro mea* (ait ipse eodem Joannis capite 6.) VERE *est cibus, & sanguis meus* VERE *est potus.*

3. Tantum abest ut Christus Judæos qui verba de quibus agitur, intellexerunt de manducatione vera, reali & orali, deterruerit ab eo sensu, quin e contra illum hacce comminatoria sententia confirmaverit: *Amen, amen dico vobis, nisi manducaveritis carnem Filii hominis, & biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis.*

Obj. 1. Christus Joannis cap. 6. hæc habet: *Spiritus est qui vivificat: caro non prodest quidquam. Verba quæ ego locutus sum vobis, spiritus & vita sunt*: at ea sententia docuisse videtur, ea quæ de Carnis manducatione & de potu sui Sanguinis dixerat, non ad literam, sed metaphorice tantum sumi debere: ergo, &c.

Resp. Dist. maj. Caro, hoc est sensus carnalis non prodest quidquam, conc. maj. Caro, hoc est Corpus Christi cum Verbo conjunctum non prodest quidquam, neg. maj. Is igitur est allatæ sententiæ sensus: *Quæ hactenus dixi vobis, res sunt a sensibus maxime dissita, quæ proinde mente sola quæ fide illustrata sit, capi possunt: mirum igitur non est quod vos, ut pote maxime carnales & sensibus dediti, ea minime capiatis.*

Obj. Augustinus enarratione in Psalm. 98. scribit *spiritualiter* intelligi debere, quæ Christus Joannis cap. 6. de sui corporis manducatione, & de potu sanguinis asseruit: ergo ex Augustino intelligi non debent in sensu litterali.

Resp. Conc. ant. dist. conseq. Intelligi non debent in sensu litterali Capharnaitico; hoc est pro manducatione quæ fiat modo communi, quo scilicet res manducata ita dentibus atteritur, ut dividatur in frusta, conc. conseq. in sensu litterali non Capharnaitico, quo nimirum res manducata revera trajicitur in stomachum manducantis, sed sine ulla læsione & divisione, nego conseq.

3. Q. Corporalis præsentia Christi in Eucharistia

ſtia poteſtne demonſtrari ex verbis quibus Chriſtus Euchariſtiam inſtituit?

R. Poteſt. Nempe Chriſtus cum Euchariſtiam inſtituit, hiſce verbis: *Hoc eſt corpus meum. Hic eſt ſanguis meus*, uſus eſt, ut patet ex Matthæi cap. 26. Marci 14. Lucæ 22. Primæ ad Corinth. 11. Atqui ea verba demonſtrant corpus & ſanguinem Chriſti eſſe realiter & ſubſtantialiter in Euchariſtia: nam alioquin Chriſtus falſum dixiſſet: tunc nimirum aliquis falſum dicit, quando rem ſignificatam prædicat *ſimpliciter* de ſigno, quod nullo prorſus hominum uſu ſumitur pro ſigno; ſic mentiretur is qui de quercu ſimpliciter & abſolute diceret, quod ſit Alexander Magnus: atqui Chriſtus rem ſignificatam ſeu corpus ſuum, & ſanguinem ſuum abſolute & ſimpliciter prædicaſſet de ſigno (ſeu de pane & vino) quod nullo prorſus hominum uſu pro ſigno ſumitur; neque enim quiſquam panem ſumpſerat pro ſigno, ſeu figura corporis humani, nec vinum pro figura ſanguinis humani alicujus: ergo, &c.

Obj. 1. Ea verba: *Hoc eſt corpus meum. Hic eſt Sanguis meus*, in ſenſu litterali ſumpta contradictionem implicant: nempe pronomen *Hoc*, ſumitur pro pane, ſicut & pronomen *Hic*, pro vino: ac proinde hæc verba: *Hoc eſt corpus meum. Hic eſt ſanguis meus*, ad litteram ſumpta faciunt hunc ſenſum: *Hic panis eſt meum corpus. Hoc vinum eſt meus ſanguis*: at ille ſenſus contradictionem implicat; neque enim panis poteſt eſſe ſimul panis & corpus humanum, nec vinum poteſt eſſe ſimul vinum & ſanguis humanus: ac proinde Evangelica verba, ſumi debent in ſenſu metaphorico; ita ut hunc ſenſum reddant: *Hic panis eſt figura corporis mei. Hoc vinum eſt figura ſanguinis mei.*

R. Diſt. min. Atqui iſte ſenſus: *Hic panis eſt corpus meum. Hoc vinum eſt ſanguis meus*, implicat contradictionem, ſi corpus dicatur de pane ſumpto ſecundum ſignificationem *permanentem*; hoc eſt, ita

ita ut panis remaneat substantialiter panis, conc. min. Si corpus dicatur de pane sumpto secundum significationem *transeuntem*: hoc est, ita ut panis desierit esse panis, & vinum desierit esse vinum post completam & finitam prolationem verborum, *Hoc est corpus meum, Hic est sanguis meus*, nego min. Ratio est, quia sermo Christi in eo casu fuit *operatorius* sermo, de cujus natura est, ut subjectum mutet in naturam prædicati, sicut si Christus aquam in vinum mutans in nuptiis Cana dixisset, *Aqua hæc est vinum*.

Obj. 2. Ex re ipsa quam Christus conficiebat, Apostoli plusquam satis determinati erant ut Evangelica verba: *Hoc est corpus meum, Hic est sanguis meus* metaphorice sumerent: scilicet Christus instituebat Sacramentum; at de sacramenti natura est, ut quæ de illo prædicantur, non ad litteram, sed figurative sumantur: ergo, &c.

R. Dist. min. De natura Sacramenti est ut quæ de illo prædicantur prout est Sacramentum, hoc est, prout est signum, metaphorice sumantur, conc. min. prout est res aliqua realis, nego min. Christus in verbis Evangelicis: *Hoc est corpus meum* non prædicavit suum corpus de pane prout est Sacramentum, seu signum; quia revera panis non est signum humani corporis, sed prout panis est res aliqua realis; unde necesse est ut Apostoli eo loquendi modo Transsubstantiationem panis in Christi corpus agnoverint.

4. *Q.* Realis præsentia corporis Christi in Eucharistia potestne ex sanctis Patribus demonstrari?

R. Potest demonstrari. Nam 1. SS. Patres crediderunt Christi verba: *Hoc est corpus meum, Hic est sanguis meus*, non debere sumi metaphorice, sed in sensu litterali & proprio: nusquam nimirum metaphoricum illum sensum explicuerunt; id tamen erat valde necessarium, tum quod facile non veniat in mentem eorum qui Evangelica illa verba audiunt; tum quod grave fuerit peri-

ricu-

riculum ne fideles ea verba audientes, sensum litteralem intellexerint, sicut omnes Orbis Christiani fideles eum a Christi morte usque ad Scoti Erigenæ tempora, & a Berengario usque ad sæculum XVI. illum intellexere.

2. Nonnullos fideles olim subiit tentatio dubitandi, an Christus sit præsens in Eucharistia: *Quomodo* (inquiunt apud Ambrosium in libro de iis qui mysteriis initiantur, capite 9.) *tu dicis mihi quod Christi Corpus accipiam*. Patres vero dubium illud expugnarunt urgendo hæc Evangelica verba: *Hoc est Corpus meum:* atqui immerito eis curæ fuisset urgere illa verba, & quidem sine ulla prorsus explicatione, si non censuissent ea sumi debere in sensu proprio & litterali, non autem in metaphorico.

3. Patres asseruerunt quod fideles *veram* Christi carnem, *verum* Christi sanguinem in Eucharistia recipiant, ut videre est apud Ambrosium lib. 6. *de Sacramentis* cap. 1. Asseruerunt Eucharistiam continere *proprium ipsummet* Christi corpus: *Seipsum* (ait Chrysostomus hom. 83. in Matthæum) *tibi tradit, non ut videas solum, verum etiam ut tangas, & in te habeas*.

Obj. 1. Patres non semel Eucharistiam vocarunt Antitypum, imaginem, figuram corporis & sanguinis Christi: ergo, &c.

R. Dist. ant. secundum *externam* illius partem, conc. ant. Nempe species panis & vini quæ etiam post consecrationem remanent, sunt imago & figura corporis Christi: Secundum partem *internam* quam continet, nego ant. Licet Catholici credant Christi corpus esse substantialiter in Eucharistia, eam tamen, his etiam temporibus passim vocant Sacramentum: hoc est, *signum* corporis & sanguinis Christi: mirum igitur non est quod Patres, licet persuasum eis fuerit eam continere realiter ipsummet Christi corpus, nonnumquam *signum*, Antitypum, figuram & imaginem corporis Christi eam appellaverint.

 Obj. 2.

Obj. 2. Tertullianus *metaphoricè* exponit Evangelica verba: *Hoc est corpus meum*; sic enim loquitur libro 4. contra Marcionem cap. 40. *Acceptum panem, Corpus suum, illum fecit, Hoc est corpus meum dicendo, id est* FIGURA *corporis mei*: ergo, &c.

R. Dist. ant. Et illa verba, *Id est, figura corporis mei*, referuntur ad hanc vocem *Panem*, & cum ea congiungi debent, conc. ant. Referuntur ad hæc verba: *Hoc est corpus meum*, & cum iis conjungi debent, nego ant. Sic enim Tertulliani verba disponi debent: *Hoc, id est, panis qui in Antiquo Testamento erat figura mei corporis, jam est corpus meum*: hincq; Tertullianus contra Marcionem concludit, veterem Legem non fuisse malam, cum illius figuras ipse Christus cum instituit Eucharistiam, impleverit.

Obj. 3. Patres docuerunt, eos qui fide carent, non manducare corpus Christi, ut videre est apud Augustinum Tractatu 25. in Joannem: ergo, &c.

R. Dist. ant. Non manducare corpus Christi, ratione *fructus* quem Eucharistiæ receptio per se nata est parere, conc. ant. ratione *rei* quam continet, nego ant.

5. ℞. Corporalis Christi præsentia in Eucharistiæ sacramento, potestne ex *Præscriptione* demonstrari?

R. Potest Nempe argumentum quod *Prescriptionis* vocant, est illud quo demonstratur Ecclesiam idem de dogmate aliquo credidisse semper quod nunc credit: atqui demonstrari potest Ecclesiam semper id de Eucharistia credidisse quod nunc credit: siquidem 1. assignari non potest *tempus*, quo aliqua mutatio eo in capite contigerit. 2. Appellari non possunt *authores*, qui illam mutationem primum invexerint. 3. Dici non potest *qua via* fides de reali præsentia in omnes ubique gentium Ecclesias irrepserit. 4. Fieri non potuisset mutatio de qua agitur, quin plures tum ex Episcopis, tum ex Theologis, tum ex fideli populo, illi solemni-

ter

ter & publice contradixissent : neque enim mutatur fides, quin hinc & inde disputationes, strepitus & alia hujusmodi contingant : idque videre est in Berengario, qui ubi undecimo sæculo invehere tentavit doctrinam de absentia reali corporis Christi in Eucharistia, omnes fere ad unum Orbis Episcopos passus est adversarios ubique tum doctorum hominum scriptis, tum Conciliorum Decretis illi contradictum fuit. Unde locum hic habet illud Tertulliani in libro de Præscriptionibus: *Ceterum quod apud multos unum invenitur, non est erratum, sed traditum.*

6. Q. Corporalis præsentia Christi in Eucharistia poteſtne philosophicis argumentis expugnari?

R. Non potest : quæ enim ab hæterodoxis ex Philosophia petuntur objectiones facile solvuntur a Catholicis.

Obj. 1. Ex doctrina de præsentia Corporali sequitur 1. unum & idem corpus esse simul in pluribus locis, ejusque partes sub exigua quantitate contineri. Sequitur 2. accidentia panis & vini absque ullo substantiali subjecto remanere: Sequitur 3. falsum esse testimonium sensuum, a quibus panis & vinum eodem modo percipiuntur, ac si revera adesset illorum substantia: sed hæc perabsurda sunt: ergo, &c.

Resp. Conc. maj. nego min. Nempe decuit jugiter illa miracula fieri, ut fidei de præsentia corporali locus daretur. Ita docent antiqui Patres. Gregorius Nyssenus. Orat. Cath. cap. 37. Chrysostomus in libro 3. de Sacerdotio, Cyrillus Hierosolymitanus Catech. 4. Mystagogica.

Obj. 2. Inutilis est Corporalis præsentia Christi in Eucharistia : Christus scilicet, si in ea secundum virtutem præsens supponatur, reipsa fidelem animam interius reficiat: ergo, &c.

Resp. Nego ant. Christus enim pro sua in homines summa charitate, elegit illud medium, seu sui corporalem præsentiam, præ aliis mediis quæ pote-

-rat

rat eligere: *Parentes* (inquit ipsemet Christus apud Chrysostomum; homil. 43. in Joannem) *sæpe numero liberos suos aliis alendos dederunt: ego autem mea Carne alo*. Vide integram mox laudati sancti Præsulis homiliam.

De modo Corporalis præsentiæ Christi in Eucharistia.

1. *Quæst.* VErbum Divinum estne in Eucharistia per impanationem?

R. Non est per impanationem; hoc est, per substantialem sui cum pane unionem: alioquin enim dici deberet quod panis sit corpus Verbi, quemadmodum, propter unionem hypostaticam, de Christi carne dicitur quod sit Verbi caro: sed hoc dici non potest: nempe Matthæi, cap. 26. corpus de quo agitur in verbis Evangelicis: *Hoc est corpus meum*, est illud de quo Christus addidit, *Quod pro vobis tradetur*: atqui panis non erat Corpus quod pro nobis tradendum erat: ergo, &c.

2. *Q.* Corpus Christi estne in Eucharistia per Consubstantiationem?

R. Non est per Consubstantiationem; hoc est, in pane qui post consecrationem supersit & remaneat. Alioquin enim dicendum esset in his Evangelii verbis; *Hoc est Corpus meum*, prædicatum: *Corpus*, asseri de pane demonstrato per pronomen, *hoc*, tamquam de subjecto, aut loco, in quo contineretur: atqui id dici non potest: nempe res contenta non prædicatur simpliciter & sine explicatione de subjecto continente, nisi forte in rebus in quibus ille loquendi modus invaluit, ut cum de dolio dicitur quod sit vinum. At Christi tempore usus non invaluerat, nec jam etiam invaluit, ut humanum corpus prædicaretur simpliciter de pane tanquam de subjecto in quo contineatur: proindeque in systemate de Consubstantiatione, perabsurda, imo & falsa fuisset Christi sententia, *Hoc est Corpus meum*.

est a parte rei, non conveniant, ei tamen conveniunt prout nobis apparet.

Obj. 2. Si panis in Eucharistia non remaneret, Deus ipse, qui sensus dedit nobis ad cognoscendam rerum veritatem, nos ipsos deciperet: sed hoc est absurdum: ergo, &c.

R. Deus hac in re nos nequaquam decipit. Nempe asserendo de pane quod sit suum Corpus, *hoc est Corpus meum*, monuit *implicite* ne ex sensuum perceptione de Eucharistia post consecrationem judicaremus.

Obj. 3. Gelasius Papa, in lib. *De duabus in Christo naturis*, hæc ait; *E tamen esse non desinit substantia vel natura panis & vini.* Similia scribit Theodoretus Dialogo 1. quem *Impatibilis* inscripsit: *Manent* (inquit de pane & vino loquens) *in priore substantia, & figura, & forma:* ergo, &c.

R. Ad 1. Nomine *Substantiæ*, Gelasius intelligit quod jam per *Species* & per *Accidentia* intelligimus. Ratio est, quia ibidem conceptis terminis asserit panem & vinum *in divinam transire sancto Spiritu perficiente, substantiam.* Eadem est Theodoreti sententia: scribit nimirum se *substantiæ* nomen sumere, pro eo quod *videri*, *tangique possit sicut prius.*

4. *Q.* Quo tempore *Transsubstatiationis* nomen cœpit usurpari, ut explicaretur modus quo Christi Corpus est præsens in Eucharistia?

R. Res illo nomine significata, fuit quidem semper a Christianis credita, sed ipsum *Trassubstantiationis* nomen, licet jam ante Concilium Lateranense IV. apud aliquos esset in usu, ut videre est in Stephano Æduensi & Petro Blesensi; tamen nonnisi post illud Concilium apud omnes adhibitum fuit.

De iis quæ comitantur & sequuntur Corporalem Christi præsentiam in Eucharistia?

1. *Quæst.* Corpus Christi habetne quantitatem in Eucharistia?

R. Habet. Nempe habet partes extra se invicem; ita tamen ut se ipsas invicem penetrent: unde corpus Christi totum est sub minima specierum parte.

Obj. Quantitatis essentia, posita est in extensione: sed Christi corpus non est extensum in Eucharistia: ergo, &c.

R. Disting. maj. Posita est in extensione *in ordine ad se*, ita ut partes sint extra partes, conc. maj. In extensione in ordine ad locum, ita ut partes sese ab eodem loco excludant, nego maj. Hincque patet impenatrabilitatem actualem, non esse de essentia quantitatis, sed (ut loquuntur Thomistæ exigitivam tantum & radicalem, qualis fuit in Christi corpore, cum cœnaculum januis clausis ingressum est.

2. Q. Corpus Christi estne in Eucharistia *definitive*, aut *circumscriptive*; aut alio modo peculiari?

R. Corpus Christi non est 1. *definitive*: quia rem esse *definitive* est eam ita esse in uno loco, ut non sit in alio: sic autem Christi corpus non est in Eucharistia: est enim præterea in cælis. 2. Non est quoque *Circumscriptive*, nec enim illius partes respondent variis locis, aut spatii partibus 3. Est præsens modo peculiari, qui quod careat simili, *Sacramentalis* vocatur.

3. Q. Quænam sunt in Eucharistia *Vi verborum*, quænam vero tantum per *Concomitantiam*?

R. Sunt *vi verborum* ea tantum quæ distincte exprimuntur in forma: sic solum Corpus est, *vi verborum*, sub speciebus panis, quia solum distincte exprimitur in forma per quam panis consecratur; *Hoc est Corpus meum*. Sunt vero præsentia *per Concomitantiam* ea quæ distincte non exprimuntur in forma: sic Sanguis est sub specie panis, & Corpus est sub specie vini: dicuntur vero esse *per Concomitantiam*, quia a parte rei sunt unita iis quæ sunt *vi Verborum*. Vide concilium Tridentinum sess. 13. cap. 13. ubi argumentum de quo agitur, clarissime explicatur.

4. Q.

4. *Q.* Quantitas Corpori Christi propria, estne in Eucharistia *vi verborum*, an vero *per concomitantiam*?

R. Est præsens *vi verborum*. Nempe quantitas exprimitur, cum exprimitur corpus humanum: neque enim (ut jam superius observatum est) aliquod corpus potest esse alicujus determinatæ speciei, nisi habeat partes extra partes, ac proinde nec sine quantitate, qua efficiatur ut substantia partes habeat extra partes.

De iis quæ sequuntur Corporalem Christi præsentiam in Eucharistia.

1. *Quæst.* ADorationis seu Latriæ cultus debitus, sequiturne ex præsentia corporali Christi in Eucharistia?

R. Sequitur necessario: ubicumque enim Corpus Christi reperitur, est hypostatice cum Verbo conjunctum: at Corpori quod cum Verbo hypostatice conjunctum est, debetur cultus latriæ.

Obj. 1. Christi Corpus non est in Eucharistia ante illius usum; ergo tunc solum exhiberi debet cultus latriæ, cum Eucharistia actu & de facto sumitur.

Resp. Nego ant. Scilicet Corpus Christi nunc est ante illius usum præsens in Eucharistia, si in ultima cœna Christi cum Apostolis præsens fuerit, antequam Apostoli illud sumerent: sed de facto res sic se habuit: nam alioquin Christus mentitus fuisset, cum dixit de pane quod esset suum Corpus: siquidem prolata fuerunt Evangelica verba; *Hoc est Corpus meum*, antequam Apostoli panis speciem sumerent.

Obj. 2. Non legitur in Scripturis quod Christus præceperit Eucharistiæ adorationem, sed solum illius usum; *Accipite & manducate*: ergo, &c.

Resp. Dist. ant. Non præcepit *explicite*, conc. ant. *implicite*, nego ant. Scilicet ad præceptum illud implicitum satis fuit ut moneret Apostolos

ſuum Corpus Verbo hypoſtatice conjunctum, in Euchariſtia realiter contineri.

2. Q. Piane eſt conſuetudo quæ fert, ut peracta fidelium communione Chriſti Corpus reſervetur?

R. Eſt maxime pia; nempe fuit in uſu primis & purioribus Eccleſiæ ſæculis. Nam 1. Romani Pontifices Euchariſtiam ad Epiſcopos in ſignum mutuæ Communionis mittebant; ut videre eſt in Epiſtola Irenæi ad Victorem Papam. 2. Cypriano teſte in libro *de Lapſis*, tradebatur fidelium in manus, ut ea domi quotidie ſeſe reficerent. 3. Servabatur quoque (teſte Concilio Laodicæno) ad Miſſam Præſanctificatorum.

3. Q. Eſtne perantiqua conſuetudo Euchariſtiam deferendi ad abſentes?

R. Eſt perantiqua. Scilicet ſecundo Eccleſiæ ſæculo illius non tanquam rei novæ, ſed antiquæ, & ubique ſervatæ meminit Juſtinus Martyr in altera pro Chriſtianis Apologia.

4. Q. Quandonam inſtituta eſt Corporis Chriſti feſtivitas? Quandonam cœpit publica illius circumgeſtatio in proceſſionibus? Quandonam cœpit ſolemnis & publica illius expoſitio?

R. Feſtivitas anno 1264. primum ab Urbano Papa IV. inſtituta eſt: Circumgeſtatio vero paulo ante Martini Papæ V. tempora, qui illius non tamquam rei a ſe inſtitutæ, ſed quæ jam eſſet in uſu, meminit in Conſtitutione quæ incipit, *Ineffabile Sacramentum*. Publicæ illi circumgeſtationi ſolemnis expoſitio ſuam debet originem. Vide de iis omnibus ritibus quæ a nobis ſcripta ſunt in Commentario Hiſtorico & Dogmatico *De Sacramentis in genere & ſpecie*.

5. Q. Accidentia panis & vini remanentne in Euchariſtia confecrata?

R. Remanent Accidentia, quæ non aliud ſunt quam qualitates ſeu ſpecies panis & vini: color nimirum, ſapor, & alia hujuſmodi. Eæ vero qualitates a nonnullis Patribus qui tranſſubſtantiationem

ex-

expresse docuerunt, vocantur *panis & vinum*; a Concilio Lateranensi IV. vocantur *panis & vini species*; a Concilio Constantiensi Vviclefum damnante dicuntur *Accidentia panis & vini*: ita etiam nominantur in Concilio Tridentino sess. 13. can. 2. species.

6. Q. Estne de fide quod *omnia* accidentia panis & vini remaneant in Eucharistia sine aliquo subjecto?

R. De fide est, quod remaneant sine subjecto *substantiali*, id est, pane & vino: sed non est de fide quod remaneant absque omni subjecto *accidentali*: neque enim damnati fuerunt Thomistæ qui contendunt saporem, colorem, gravitatem immediate recipi in panis & vini quantitate, quæ (ut supra dictum est) remanet in Eucharistia consecrata.

§. VI.

De Effectibus Sacramenti Eucharistiæ.

1. *Quæst.* EUcharistiæ Sacramentum confertne gratiam iis qui, eo quo par est modo dispositi, eam recipiunt?

R. Confert. Nempe 1. animæ dat vitam: *Panis* (ait Christus Joannis 6.) *quem ego dabo, caro mea est pro mundi vita*: 2. Efficit ut Christus in anima, & anima in Christo maneat, juxta illud Evangelii Joan. 6. *Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, in me manet, & ego in illo.* 3. Nutrit animam: *Caro mea vere est cibus, & sanguis meus vere est potus*: ergo producit gratiam, seu charitatem; charitas enim est (Augustino teste) animæ vita, sicut anima est vita corporis.

2. Q. Adeptio vitæ æternæ estne effectus Sacramenti Eucharistiæ?

R. Est illius effectus. Nempe Eucharistia est immortalitatis semen: *Et ego resuscitabo eum* (qui manducat meam carnem) *in novissimo die*. 2. Eucharistia est pignus felicitatis æternæ: *Qui mandu-*

cat meam carnem , & bibit meum sanguinem , habet vitam aeternam . Verum quamvis *per se* duplicem illum effectum habere debeat ? eo tamen *per accidens* nonnumquam frustratur , ratione nimirum infirmitatis subjecti in quo recipitur, alimenti communis adinstar, quod quidem licet per se possit sumentis vitam servare , non servat tamen semper propter illius infirmitatem.

3. Q. Eucharistiae Sacramentum remittitne peccata mortalia?

R. Non remittit *per se* . Siquidem 1. se habet in anima sicut cibus in corpore : sed cibus non expellit mortem a corpore : ergo nec Eucharistia eam ab anima depellit ; ac proinde *per se* non delet peccata mortalia , cum sint in anima , quod mors est in corpore . 2. Eucharistia non est Sacramentum *mortuorum* : at sola Sacramenta mortuorum *per se* remittunt peccata lethalia.

Obj. In ipsa Eucharistiae institutione Christus asseruit illi remissionem peccatorum : *Hic est calix* (ait) Matth. 36. *qui pro vobis & pro multis effundetur in remissionem peccatorum:* ergo, &c.

R. Disting ant. Eucharistia prout est Sacrificium , conc. ant. per eam enim sic acceptam obtinetur donum contritionis. Prout est Sacramentum , nego ant. Vide quae dicentur inferius de effectu Sacrificii.

4. Q. Eucharistiae Sacramentum remittitne peccata venialia?

R. Remittit; quatenus nimirum dat quoddam velut jus ad auxilia actualia per quae ferventes charitatis actus exerceantur , quibus peccatorum venialium & reatus & affectus tolluntur. Praeservat quoque a mortalibus : cum enim hominem fortiorem & validiorem reddat , efficit , ut si aliquae tentationes insurgant, facilius superentur : Unde Christus in Evangelio ait Joan. 6. *Patres vestri manducaverunt manna in deserto , & mortui sunt : Hic est panis de*

de cælo descendens ; ut si quis ex ipso manducaverit, non moriatur.

Obj. Licet aliqui reprobi Euchariſtiam in ſtatu gratiæ recipiant, a futuris tamen peccatis non præſervantur : ergo Euchariſtia non præſervat a futuris peccatis ; ac proinde in hoc non opponitur manna quod Judæi manducaverunt in deſerto.

R. Diſting. conſeq. Non præſervat *per accidens*, quia nimirum recipitur in ſubjecto defectibili, conc. conſeq. Non præſervat *per ſe*, nego conſeq. In hoc Euchariſtia opponitur manna Judæorum, quod *per ſe* vim habeat præſervandi a peccatis futuris, cum manna e contra vim illam non haberet.

5. Q. Quo temporis momento Euchariſtiæ Sacramentum effectum ſuum præcipuum, ſcilicet gratiæ ſanctificantis augmentum, in recipiente producit?

Reſp. Producit eo momento, quo verum eſt dicere quod in ſtomachum trajecta eſt ; tunc enim impletum eſt Chriſti præceptum : *Accipite, Manducate, Bibite.*

6. Q. Suntne obices aliqui, quibus Euchariſtiæ prout eſt Sacramentum, effectus impediantur?

R. Sunt. Nempe 1. conſcientia peccati lethalis eos impedit *ex toto*, ut loquitur ſanctus Thomas ; quia cum ſit Sacramentum vivorum non operatur, niſi in ſubjecto quod vivit per dominantem charitatem, ſeu per amorem Dei ſuper omnia. Confirmatur ex ſanctis Patribus qui quovis ſæculo hanc Apoſtoli ſententiam. 1. Cor. 11. *Qui manducat & bibit indigne judicium ſibi manducat & bibit*, explicarunt de iis qui Euchariſtiam cum conſcientia peccati mortalis reciperent ; unde ubique ante Communionem Diaconus inclamabat : *Sancta Sanctis.*

Si quis vero roget utrum peccata lethalia, ſed quorum conſcientia non habeatur, *ex toto* impediant effectum Sacramenti Euchariſtiæ ; dicendum erit cum ſancto Thoma 3. p. q. 80. art. 4. impedi-

re omninò, imo & sacrilegam reddere Communionem in iis qui *sua culpa* ignorant se in statu peccati mortalis versari: e contra vero non impedire *ex toto* in iis qui non sua culpa id ignorantes, affectum habent ab iis peccatis liberum: in eo nimirum casu illa peccata censentur includi in iis quæ ille impius per contritionem cum voto Sacramenti Pœnitentiæ conjunctam detestatur.

2. Amor voluntarius peccatorum venialium, sed qui subreptitius sit, non impedit *ex toto* sacræ Communionis effectum: quia non depellit ex anima dominantem charitatem in Deum, seu Dei amorem super omnia: sed licet non impediat *ex toto*, illum tamen impedit *ex parte* sicut levis debilitas stomachi impedit *ex parte* cibi communis effectum.

3. Voluntarius peccatorum venialium ac pluribus actibus confirmatus amor adducit in periculum Communionis indignæ. Ratio est, quia peccatorum venialium, quæ sæpius ex advertentia rationis commissa sunt, amor voluntarius disponit ad peccatum mortale: multum scilicet auget cupiditatem, plurimum minuit charitatem. Vide sanctum Bonaventuram in libro *de præparatione ad Missam*.

§. VII.

De Necessitate, & usu Sacramenti Eucharistiæ.

1. *Quæst.* Usus Eucharistiæ estne ad salutem necessarius necessitate medii?

R. Non est necessarius *necessitate medii*. Quia independenter ab Eucharistia impius potest justificationis gratiam comparare, per Baptismum nimirum & Pœnitentiam.

Obj. 1. Christus Joannis 6. sic loquitur: *Nisi manducaveritis Carnem Filii hominis, & biberitis ejus Sanguinem, non habebitis vitam in vobis*: ergo usus Eucharistiæ necessarius est necessitate medii.

R. Ne-

R. Nego conseq. Ratio est, quia illa particula *Nisi*, non complectitur omnes omnino homines; cum omnes, parvuli v. g. amentes, & plures alii non sint capaces probationis ab Apostolo ad Eucharistiam prærequisitæ: ac proinde intelligitur tantum de necessitate præcepti, non autem de necessitate medii.

Obj. 2. Sanctus Augustinus, multique alii Patres asseruerunt Eucharistiæ usum ipsis etiam infantibus esse necessarium necessitate medii: unde Majores nostri illam olim statim post baptisma parvulis conferebant: ergo, &c.

R. Disting. ant. Esse necessarium necessitate medii, quoad illius effectum; hoc est, quoad conjunctionem fidelium cum Christo, velut membrorum cum capite, conc. ant. quoad illius substantiam, nego ant. Nempe ille Eucharistiæ effectus ab infantibus habetur per Baptismum quo charitas eis infunditur: *Ut autem* (ait Augustinus tractatu 27. in Joannem) *simus membra ejus, unitas non compaginat; ut compaginet unitas, quæ facit nisi charitas?*

2. *Q.* Eucharistiæ usus estne cuilibet adulto necessarius necessitate præcepti?

R. Est. Et quidem 1. de necessitate præcepti *Divini:* scilicet cum Christus Apostolis injunxerit ut fidelibus Eucharistiam dispensarent; *Hoc facite;* id est, Consecrate & distribuite, ut me consecrantem & distribuentem vidistis, fidelibus consequenter injunxit: ut illam reciperent. 2. Etiam necessitate præcepti *Ecclesiastici;* quod quidem legitur in Canone 21. Concilii Lateranensis IV. sub Innocentio Papa III. necnon in Concilio Tridentino sessione 13. can. 9.

3. *Q.* Quo vitæ tempore fideles ligat *Divinum* de Communione Eucharistica præceptum?

R. Ligat 1. sæpius in vita: est enim animæ cibus; ac proinde sicut corpus sæpe cibo indiget, ita & animus Eucharistia. Ligat. 2. in morali

vitæ periculo: unde Majores nostri curarunt semper, ne quis adultus debite dispositus, sine illo ac maxime necessario viatico ex hac vita dimitteretur.

4. Q. Quo tempore fideles *Ecclesiastico* præcepto tenentur ad Eucharistiam accedere?

R. Tenentur semel saltem in anno, in Paschate scilicet. Ita post Concilium Lateranense IV. Tridentina Synodus sessione 13. definiit.

5. Q. Qui indigne communicavit in Paschate, fecitne satis *Ecclesiastico* de annua Communione præcepto?

R. Non fecit satis. Eandem enim Communionem præcipit Ecclesia, quam Christus ipse præcepit: illius enim præceptum non aliud est, quam divini præcepti determinatio ad certum & determinatum tempus. Unde merito ab Innocentio Papa XI. & postea a Clero Gallicano ad Comitia Generalia ann. 1700. coacto, ad minus tanquam scandalosa & in praxi perniciosa damnata fuit hæc Propositio: *Præcepto Communionis* ANNUÆ *satisfit per sacrilegam Domini manducationem*.

6. Q. Confessarius potestne ex causa, pœnitenti injungere ut Paschalem Communionem differat?

R. Potest; imo, & nonnumquam tenetur. Ita enim declaravit Concilium Lateranense IV. *Nisi forte* (inquit) *de consilio proprii Sacerdotis, & ob rationabilem causam ad tempus duxerit abstinendum.*

7. Q. Frequens usus Eucharistiæ estne *per se* utilis, & maxime consulendus?

R. Est *per se* plurimum utilis; atque adeo *per se*; hoc est, abstrahendo a circumstantiis particularibus, consulendus est: scilicet *in se* & absolute loquendo, bonum est accedere sæpius ad gratiarum omnium fontem & principium; sed licet *per se* utilis sit, nonnumquam tamen *per accidens*; hoc est, ratione dispositionum in quibus sunt ii qui possunt accedere, utilis non est.

Et quidem 1. Utilis non est, imo noxius est iis

iis hominibus qui gentiliter vivunt; hoc est, iis qui honestatem moralem præ se ferentes, ac exterius obeuntes Christianæ religionis officia, Christi Spiritum non habent; hoc est, nec humilitati, nec mortificationi, nec paupertati, nec charitatis exercitiis dant operam. Hincque colligitur merito ab Innocentio Papa XI. & postea a toto Clero Gallicano damnatam fuisse propositionem hisce terminis conceptam: *Frequens Confessio & Communio etiam in his qui gentiliter vivunt, est nota prædestinationis.*

2. Non est quoque utilis iis hominibus qui sæpius in peccata mortalia ex consuetudine relabuntur: Nempe non censentur liberi ab affectu peccati mortalis: unde ob id donari non debent nec ipsa absolutione sacramentali, nisi postquam suam emendationem operibus probaverint.

3. Frequens Eucharistiæ usus iis tantum concedi debet, qui liberi sunt non quidem a *reatu*, sed ab *affectu* peccatorum venialium: *Omnibus* (inquit Gennadius) *Dominicis diebus Communionem suadeo, & hortor; si tamen mens sine affectu peccandi sit.* Eadem est sancti Francisci Salesii doctrina Epistola 17. Hominem vero liberum esse ab affectu peccandi colligitur ex mortificatione sensuum, occasionum fuga, studio mutuæ charitatis conservandæ, & mox redintegrandæ, si vel leviter læsa fuerit.

8. Q. Communio Eucharistica sub utraque panis & vini specie, estne fideli populo, aut Sacerdotibus qui actu non sacrificant, necessaria necessitate præcepti divini?

R. Non est necessaria necessitate præcepti divini. Ita nimirum Concilium Constantiense contra Joannem Hus, Basiliense contra fratres Bohemos, & tandem Tridentinum contra Lutheranos & Calvinistas definierunt.

Idque probari potest 1. ex eo quod nec Apostoli, nec qui sub eorum oculis vixerunt fideles, *semper*

sub

sub utraque specie communicaverint. Christus discipulis in Castello Emmaus Eucharistiam sub sola panis specie dispensavit: *Cognoverunt eum* (ait Lucas cap. 24.) *in fractione panis*. Actorum 2. de fidelibus dicitur: *Erant autem perseverantes in doctrina Apostolorum, & Communione fractionis panis, & orationibus*. Paulus 1. ad Corinth. 11. sub disjunctiva particula *vel*, Eucharistiæ usum describit: *Itaque quicumque manducaverit panem hunc*, VEL *biberit calicem Domini indigne, reus erit Corporis, & Sanguinis Domini*.

Probari potest 2. ex Traditione. Ex Cypriano libro *de Lapsis*, satis aperte colligitur infantes (quibus statim post baptismum Majores nostri Eucharistiam conferebant) sub vini tantum specie communicasse. Communio domestica, cujus Tertullianus meminit lib. 2. ad uxorem, sub sola panis specie fieri solebat. Ante Leonis Magni tempora liberum erat cuique fideli Eucharistiam sub sola panis specie sumere: ob id enim Manichæi quibus vini usus summa erat impietas, irrepebant in fidelium Synaxes: sed ut prohiberentur, mox laudatus Papa publico edicto sanxit, ut deinceps quisque fidelis in templis utramque speciem sumeret. Tandem Missa Præsanctificatorum; cujus meminit Concilium Laodicęnum quarto ineunte sæculo celebratum, & quæ etiam his temporibus per Quadragesimale tempus apud Gręcos habetur Liturgia, offerri solet sub una tantum panis specie.

Obj. 1. Christus Joannis 6. utriusque speciei usum cuique fideli præcepit: *Nisi manducaveritis Carnem Filii hominis, Et biberitis ejus Sanguinem, non habebitis vitam in vobis*: ergo, &c.

Resp. Nego ant. Ratio est quia particula *Et*, eo in loco sumitur pro disjunctiva *vel*: ita enim explicatur ab Apostolo 1. ad Corinth. 11. *Quicumque manducaverit panem hunc*, VEL *biberit calicem Domini indigne*, &c.

Obj. 2.

Obj. 2. Christus in ultima cœna usum Calicis omnibus præcepit. *Bibite* (inquit) *ex hoc omnes*: ergo, &c.

Resp. Disting. ant. Omnibus *Apostolis* præcepit, cum nimirum oblaturi erant sacrificium, conc. ant. Omnibus *fidelibus*, nego ant. Unde Marcus narrat illud Christi præceptum fuisse in Apostolis completum: *Et biberunt* (inquit) *ex illo omnes*.

Obj. 3. Fideles laici *passim & ordinarie* sub utraque specie communicarunt per duodecim priora sæcula, ut videre est apud S. Thomam 3. p. q. 80. art. 12. Ergo id agebant ex divino præcepto.

Resp. Conc. ant. nego conseq. Id enim per plura sæcula usque ad Leonem Magnum egerunt ex sola devotione; postea vero, Manichæorum occasione: ex mero Ecclesiæ præcepto.

9. Q. Expeditne ut Ecclesia Calicis Communionem laicis restituat?

R. Non expedit, tum ne Sacramentum, propter periculum effundendi sanguinem, alicui irreverentiæ periculo exponatur: tum ne detur hæreticis locus asserendi, Ecclesiam Catholicam tandem aliquando judicasse necessarium Calicis usum.

Obj. Uberiore gratia donatur qui sub utraque specie communicat, quam qui sub una tantum: par igitur est ut Ecclesia fidelibus omnibus Calicis usum restituat.

Resp. 1. Nego ant. 2. Dato ant. nego conseq. Nempe Ecclesia satius esse duxit nonnullo gratiæ *ad salutem* (ut loquitur Concilium Tridentinum) *non necessaria* augmento, per Calicis subtractionem laicos privare, quam sanctissimum Sacramentum exponere alicujus irreverentiæ periculo.

C A-

CAPUT V.

De Eucharistia prout est Sacrificium.

§. I.

De existentia & essentia Sacrificii Eucharistiæ.

1. *Quæst.* Quomodo definitur Sacrificium in genere sumptum?

R. Est. *Oblatio externa, soli Deo facta, qua in testimonium supremi illius in res omnes dominii, res aliqua sensibilis aut realiter, aut mystice mutatur, aut absolute destruitur.*

Dicitur 1. *Oblatio*, ex actione ministri offerentis. Dicitur. 2. Oblatio *rei sensibilis*, quia est signum Sacrificii invisibilis, ejus nimirum quo quisque fidelis mentem, seu animam offert Deo per charitatis, aut alterius virtutis exercitium. Dicitur 3. *soli Deo facta;* quia soli Deo potest exhiberi, juxta illud Augustini in libro 10. *De Civitate Dei* cap. 4. *Sacrificium certe nullus hominum est, qui audeat dicere deberi, nisi Deo.* Dicitur 4. *In testimonium supremi dominii in res omnes creatas:* nempe institutum est Sacrificium, ut homo essentialem suam a Deo dependentiam exterius profiteatur. Dicitur 5. Oblatio facta *a legitimo Ministro*, eo quod ii tantum externum Sacrificium offerre, ac consecrare possint, qui ad id muneris a Deo tanquam Aaron specialiter vocati & missi sunt. Dicitur 6. Oblatio *qua res aliqua sensibilis mutatur*, aut mystice, cum ex prophana fit sacra & sancta, aut absolute destruitur, ut ostendatur Deum vitæ ac necis esse dominum.

2. Q. Quotuplex est Sacrificium in genere?

R. Triplex; Latreuticum, Propitiatorium, & Pacificum. *Primum*, est illud cujus finis immediatus est Dei cultus & honor. *Alterum*, est illud cujus finis

nis est Dei placatio, & obtinenda peccatorum remissio. *Tertium*, subdividitur in *Eucharisticum*, & *Impetratorium*. Illud, pro acceptis beneficiis offertur; illud vero, pro aliquibus de novo recipiendis.

3. Q. Eucharistia estne Sacrificium vere & proprie dictum?

R. Est sacrificium *vere & proprie* dictum. Nam 1. Christus cum in ultima cum Apostolis Cęna Eucharistiam instituit, vere ac proprie dictum Sacrificium obtulit Deo Patri. Id enim realiter tunc egit, quod Melchisedech olim egerat in typo: hoc est, obtulit sacrificium illud, cujus sacrificium oblatum Melchisedech in pane & vino fuerat typus & figura; alioquin immerito (ut docet sanctus Cyprianus in Epistola ad Cælium) dictus fuisset Sacerdos *secundum ordinem Melchisedech*.

2. Eucharistia est *Oblatio illa* quam Malachias capite 8. hisce verbis prædixerat: *In omni loco sacrificatur & offertur Nomini meo* OBLATIO MUNDA, *quia magnum est Nomen meum in gentibus*. Nempe prædictum a Propheta sacrificium non est sacrificium quod Christus semel obtulit in Cruce: siquidem sacrificium Crucis, non in omni loco, sed in Judæa tantum oblatum est.

3. Patres qui Liturgias scripserunt, millies meminerunt oblationis, immolationis, sacrificii, Sacerdotum, Altarium, sacrorum vasorum; & instrumentorum quorum usus adhiberi debet ad ritum illum externum, cujus leges & ceremonias describebant in suis Liturgiis: ergo persuasum illis fuit Eucharistiam, cujus offerendæ ritus descripserunt, esse vere ac proprie dictum sacrificium.

4. Idem persuasum fuit Patribus qui Concilia celebrarunt. Nicænum I. canone 18. Diaconis vetat ne deinceps audeant Christi corpus Presbyteris concelebrantibus dispensare; *Quod* (inquit) *nec regula, nec consuetudo tradidit, ut ab his qui potestatem non habent offerendi, illi qui offerunt, Christi corpus acci-*

accipiant. Concilium Ephesinum I. in declaratione XI. Anathematismi II. hæc habet, quæ non de alio, quam Eucharistiæ sacrificio intelligi possunt; *Sanctum ac vivificum, incruentumque in Ecclesia peragimus* SACRIFICIUM. In Concilio Calchedonensi mota est adversus Dioscorum querela, quod largissimis pecuniis omne frumentum in Ægypto coemisset: *Et ex hoc* (inquit author libelli supplicis qui Concilio oblatus fuit) *neque terribile & incruentum sacrificium celebratum est*. Vide etiam Concilium Toletanum XII. & alia quæ deinceps in variis Orbis Provinciis habita sunt.

Obj. 1. Missæ sacrificium supponeret sacrificium Crucis non fuisse satis ad integram & perfectam hominum redemptionem, sed hoc est falsum: ergo, &c.

Resp. Dist. ant. Non fuisse satis quantum ad applicationem, transeat ant. quantum ad virtutem, neg. ant. Scilicet Eucharistiæ sacrificium non aliud est *quoad effectum*, quam applicatio meritorum quæ Christus in Cruce comparavit.

Obj. 2. Christi Corpus & ejus Sanguis, quæ supponuntur esse hostia quæ offertur in Eucharistiæ sacrificio, nullam omnino mutationem patiuntur: & tamen ad sacrificium vere & stricte sumptum requiritur ut Hostia quæ offertur, destruatur, aut saltem mutationem aliquam patiatur: ergo Eucharistia &c.

Resp. Disting. ant. Nullam patiuntur mutationem *internam* conc. ant. mutationem *externam*, nego ant. Nempe Corpus & Sanguis Christi *vi verborum* quibus Eucharistia consecratur, redduntur præsentia in loco in quo prius non erant; hoc est, sub panis & vini speciebus.

4. Q. In quo *præcise* Liturgiæ ritu posita est essentia sacrificii Eucharistiæ?

R. Posita est in sola specierum consecratione, quia hostia (quæ non est alia, quam corpus & sanguis Christi) fit substantialiter præsens in loco in quo non erat prius.

Obj.

Obj. 1. Die Parasceves verum Sacrificium offertur; & tamen ea die nulla fit specierum consecratio: ergo, &c.

Resp. Nego ant. Ritus enim ille non est sacrificium, sed mera commemoratio sacrificii quod pridie fuit oblatum.

Obj. 2. In consecratione Hostia non moritur etiam mystice: ergo, &c.

Resp. Nego ant. Scilicet mors naturalis quæ Christo a Judæis illata est, distincte exhibetur per consecrationem panis distinctam a consecratione vini: quia *vi verborum* quibus panis consecratur, solum Christi Corpus fit realiter præsens sub panis speciebus, sicut & per consecrationem vini distinctam a consecratione panis, solus sanguis fit *vi verborum* præsens sub vini speciebus: unde duplex specierum consecratio, est veluti spiritualis gladius quo iterum, sed *mystice* tantum, Corpus & Sanguis Christi a se invicem separantur.

Obj. 3. Sacerdotes qui Eucharistiam conficiunt, jure divino tenentur consecrata sumere, juxta illud Christi in Evangelio; *Accipite. Manducate. Bibite*: ergo specierum per communionem sumptio requiritur ad sacrificium, ac proinde non in *sola* consecratione positum est.

Resp. Dist. conseq. Requiritur ad sacrificium tamquam pass illius *integralis*, conc. conseq. tamquam pars *essentialis*, nego conseq. Cum enim Eucharistia sit convivii spiritualis adinstar, mirum non est quod Christus cuilibet Sacerdoti sacrificanti præceperit ut species consecratas sumat & accipiat. Vide apud Gratianum, Canonem *relatum*, quod est Concilii Toletani XII. ubi non obscure innuitur quod mox a nobis datum est responsum.

5. Q. Ad Eucharistiæ sacrificii *essentiam* requiriturne utriusque speciei consecratio, ita ut si una tantum species, panis v. g. consecretur, nullum prorsus sit sacrificium?

R. Cer-

R. Certum est quidem quod Sacerdotes qui offerunt, *præcepto divino* teneantur *utramque* panis & vini speciem consecrare, juxta illud Christi Eucharistiam instituentis: *Hoc* (id est, quod a me fieri vidistis.) *facite*. Sed *fide Catholica* certum non est *utriusque* speciei panis & vini consecrationem ad sacrificii Eucharistiæ *essentiam* requiri: tum quia non est Canon, quo id expresse definitum fuerit: tum etiam quia per unius tantum speciei consecrationem, Hostia redditur physice præsens; statum mutat extrinsece, & tandem (ut jam observatum est superius) *mystice & metaphorice* moritur.

6. Q. Ad quam sacrificii speciem reducitur Eucharistiæ sacrificium?

R. **Est simul Latreuticum, Eucharisticum, Propitiatorium, & Impetratorium.**

1. Est *Latreuticum*. Ecclesia nempe per Christi mortem quæ in Eucharistiæ sacrificio exhibetur, agnoscit & veneratur supremum Dei in res omnes dominium, profiteturque illum esse summum necis & vitæ Dominum.

2. Est etiam *Eucharisticum*, Scilicet per Christum Victimam simul & Sacerdotem Ecclesia pro acceptis a Deo beneficiis gratias agit: unde est illud Augustini ad Dardanum scribentis: *Nosti in quo sacrificio dicatur, Gratias agamus Deo nostro.*

3. Est quoque: *Propitiatorium*: Deus enim in hominem iratus, per Eucharistiæ sacrificium placatur: eadem quippe victima per eumdem Sacerdotem offertur, quæ iram illius in Cruce placavit, eumque nobis reddit propitium; hoc est, bene in nos affectum.

4. Tandem est *Impetratorium*: nimirum Christi oblatione quæ fit ab ipsomet Christo tanquam a primario & præcipuo Sacerdote, Deus (a quo Christus pro sua dignitate & merito exaudiri debet juxta illud Apostoli Hebr. 5. *Exauditus est pro sua reverentia*) movetur ad conferendam pecca-

torum remissionem & ad largienda auxilia quibus impii homines ad contritionem, & justi ad perseverantiam & reliquorum mandatorum observationem indigent: quo autem modo id fiat, inferius exponetur. *Vide* interim Concilium Tridentinum sessione 22. capite 2. ubi explicatur qua ratione Eucharistiæ sacrificium sit simul Latreuticum, Eucharisticum, Propitiatorium, & Impetratorium.

§. II.

De Authore, Ministro, & Subjecto Sacrificii Eucharistiæ.

1. *Quæst.* QUis est author Sacrificii Eucharistiæ?

R. Christus ipse, qui in ultima Cœna se ipsum sub panis & vini speciebus præsentem obtulit Deo Patri; & Apostolis; quos tunc Novi Testamenti Sacerdotes creavit, injunxit ut illum quoque per consecrationem redditum sub panis & vini speciebus præsentem eidem Deo Patri offerent, offerrendique potestatem facerent suis in Sacerdotio successoribus.

2. *Q.* Quis est sacrificii Eucharistiæ minister necessarius?

R. Solus Sacerdos, hoc est, is qui per Episcopalem manuum impositionem ad id muneris electus & consecratus est.

Et sane 1. non omnes fideles, sed solos Apostolos, in eorumque persona eos qui deinceps consecrandi erant Sacerdotes, Christus alloquebatur, cum hisce verbis: *Hoc facite*, præcepit ut Eucharistiæ sacrificium offerretur.

2. Id plane persuasum fuit Nicæni Concilii I. Patribus, qui id ex præcedenti traditione hauserant, cum can. 8. expresse asseruerunt id juris non esse ipsis etiam Diaconis: *Quod* (inquit) *nec*

Re-

Regula, *nec Consuetudo tradidit*, *ut ab his qui* POTESTATEM NON HABENT OFFERENDI, *illi* (loquitur de Sacerdotibus per Episcopalem manuum impositionem consecratis (*qui* OFFERUNT, *Christi corpus accipiant*. Vide Concilium Tridentinum sess. 21. canone 1. ubi anathemate damnantur, qui contrarium ausi fuerint asserere.

Obj. 1. Singuli fideles, 1. Petri 2. dicuntur *Regale Sacerdotium*: ergo omnes vi characteris quod receperunt in Baptismate, sunt Eucharistiæ, etiam consecrandæ, Ministri.

R. Dist. ant. Dicuntur regale Sacerdotium *Spirituale & internum*; scilicet vocati ad offerendum sacrificium internum mentis per fidem & charitatem; cordis per contritionem; *Sacrificium Deo Spiritus contribulatus* Ps. 50. corporis per mortificationem sensuum, conc. ant. Dicuntur regale Sacerdotium *externum*: hoc est, vocati ad offerendum & consecrandum sacrificium *externum*, sacrificium *Religionis*, ut est Eucharistia, nego ant.

Obj. 2. Laicus *tanquam minister extraordinarius*, potest hominem in periculo mortis constitutum baptizare: ergo in eodem articulo potest quoque *tanquam minister extraordinarius* Eucharistiam consecrare, & eam homini in hujusmodi discrimine constituto consecratam dispensare.

R. Conc. ant. nego conseq. Ratio est, quia Christus propter *summam* baptismi necessitatem, quæ (ut suo loco dictum est) Eucharistiæ non convenit, pro sua in homines charitate, laicis etiam hominibus facultatem fecit baptizandi in necessitatis articulo.

Obj. 3. Canon secundus Ancyrani Concilii, quod quarto ineunte sæculo celebratum est, in Diaconis supponit potestatem *offerendi*: nempe tollit eam a Diaconis flagitiosis: ergo non *soli* Sacerdotes sunt Eucharistiæ consecrandæ ministri.

R. Dist. ant. Tollit a Diaconis flagitiosis potestatem *offerendi*, hoc est, facultatem Sacerdoti sacrifi-

crificanti porrigendi panem & vinum a fidelibus ad consecrationem oblata, conc. ant. Tollit potestatem *offerendi*; hoc est facultatem panem & vinum consecrandi, nego ant. Unde Canon de quo agitur, utitur sine addito voce *offerendi*, non autem cum hoc addito *Christi Corpus, & Sanguinem*.

3. Q. Eucharistiæ sacrificium potestne a pluribus simul Sacerdotibus offerri & consecrari?

R. Potest. Nam mos ille quondam invaluerat, ut colligitur ex canone 18. Concilii Nicæni I. Obtinet quoque his etiam temporibus, ut videre est in Pontificali Romano, quo Sacerdotes mox ab Episcopo consecrati, jubentur consecrationis verba simul cum illo proferre. Eo autem in casu singulorum & omnium actio se habet per modum unius actionis moralis; inde vero concluditur Eucharistiam eo tantum instanti esse consecratam, quo omnes Sacerdotes verba consecrationis protulerunt.

4. Q. Quinam sunt ii pro quibus Sacerdos non potest offerre Eucharistiæ sacrificium?

R. Non licet illud offerre: 1. pro iis qui extra Ecclesiæ sinum, diem clauserunt extremum; aut quos constat obiisse in actu peccati mortalis: unde est illud Aug. lib. 3. *de Origine animæ*, cap. 12. *Noli credere, nec dicere, sacrificium Christianorum pro iis, qui non baptizati, de corpore exierint, offerendum, si vis esse Catholicus.*

Obj. 1. Adrevaldus in libro *de miraculis S. Benedicti*, cap. 21. scribit Monachos Floriacenses, preces ad Dominum fudisse pro animabus prædonum qui in ipso actu peccati occisi fuerant: ergo, &c.

R. Illi Floriacenses Monachi facto suo probarunt quidem se habere zelum, sed qui non esset secundum scientiam.

Obj. 2. Judas Machabæus (ut constat ex lib. 2. Machab. cap. 12.) præcepit offerri sacrificium pro Judæis in acie occisis, iis etiam quos constabat mortuos esse non modo in statu peccati mortalis,

sed

ſed & in illius affectu, iis nimirum ſub quorum tunicis inventa ſunt idolorum donaria: ergo, &c.

R. Diſt. ant. Inventa ſunt idolorum donaria, tanquam pretium quod belli jure eis debebatur, conc. ant. tanquam idola quæ venerarentur, nego ant. Unde falſum eſt quod Machabæus judicaverit Judæos illos obiiſſe in ſtatu & affectu peccati mortalis.

Obj. 3. Hæc oratio legitur in hodierna Latinorum Liturgia: *Libera animas omnium fidelium defunctorum de pœnis* INFERNI, *& de profundo lacu, ne abſorbeat eas tartarus, ne cadant in obſcurum*, ergo, &c.

R. 1. Voces iſtæ *Inferni & de profundo lacu* non intelliguntur de inferno ubi dæmones torquentur, ſed de locis ſubterraneis, in quibus uſque ad perfectam & integram liberationem, animæ juſtorum qui defuncti ſunt, detinentur.

R. 2. Illa Liturgiæ oratio refertur ad illud inſtans quo defunctorum animæ de corpore exierunt: ſcilicet (ut Auguſtinus advertit Epiſt. 23. quæ eſt ad Bonifacium Epiſcopum) Eccleſia in ſuis precibus ſolet præteritum tempus aliquando recolere: quaſi præſens eſſet, aliquando etiam præſens, quaſi futurum eſſet.

2. Euchariſtiæ ſacrificium nec pro Beatis, nec pro Damnatis offerri poteſt: tum quia Beatis; hoc eſt, Deo jam fruentibus, peccata omnia ſive quoad culpam, ſive quoad pœnam integre remiſſa ſunt: tum etiam quod ex immutabili Dei decreto perpetua ſint damnatorum ſupplicia; juxta illud Evangelii, Matt. 25. *Ite maledicti in ignem æternum*, &c.

5. *Q.* Quinam ſunt ii pro quibus licet Sacerdoti offerre ſacrificium Euchariſtiæ?

R. Sacerdoti non licet quidem in Liturgia eorum nomina appellare, qui actu jacent extra Eccleſiæ ſinum vel per infidelitatem, vel per hæreſim, vel per majorem excommunicationem: id enim

enim præsens Ecclesiæ disciplina non patitur, nisi in Liturgia quæ die Parasceves recitatur. Verum licitum est privatim, & non recitando cum fidelibus nomina, pro omnibus omnino viventibus Eucharistiæ sacrificium offerre; nimirum ut pro impiis, & infidelibus hominibus a Deo petatur conversionis, & pœnitentiæ donum; nempe jubet Apostolus primæ ad Tim. 2. ut pro omnibus omnino hominibus, cum Deus velit omnes salvos fieri, & ad agnitionem veritatis venire, preces fundantur etiam in publicis conventibus, in quibus (Justino teste) prioribus sæculis fere semper offerebatur Eucharistiæ sacrificium.

Obj. Non licet offerre sacrificium pro iis qui non sunt membra Christi; dicit enim Augustinus in lib. 1. *de origine animæ*, cap. 9. *Quis offerat sacrificium Corporis Christi: nisi pro iis qui sunt membra Christi?* ergo, &c.

R. Dist. ant. Nisi pro iis qui sunt aut *actu*, aut *in potentia* membra Christi, conc. ant. pro iis solum, qui *actu* sunt membra Christi, nego ant.

6. *Q.* Eucharistiæ sacrificium poteſtne offerri pro animabus eorum omnium qui in Ecclesiæ sinu, & non in ipso actu peccati mortalis, obierunt?

R. Potest: omnes enim illi de quibus est quæstio: præsumi debent obiisse in statu gratiæ sanctificantis: id vero Scriptura laudat 2. Machab. 12. id etiam confirmat perpetua Ecclesiæ praxis, ut videre est apud Tertullianum in libro *de Corona militis*, cap. 3. apud Cyprianum in Epistola *ad Presbyteros, Diaconos, plebem Furnis consistentem*; apud Augustinum in libro *de cura pro mortuis gerenda*; & tandem apud Patres sive Græcos, sive Latinos qui Liturgias quondam conscripserunt.

§. III.

De effectibus Sacrificii Eucharistiæ.

1. *Quæst.* SAcrificium Eucharistiæ remittitne peccata, tum mortalia, tum venialia?

R. Suo modo (ut dicetur inferius) tum quoad culpam, tum quoad pœnam remittit. Nam 1. est omnino idem cum Crucis sacrificio, solaque ab eo differt offerendi ratione. 2. In eumdem scopum Concilium Tridentinum sess. 21. c. 2. definiit Eucharistiæ sacrificium *vere propitiatorium esse, per ipsumque fieri ut misericordiam consequamur, & gratiam inveniamus in auxilio opportuno.*

2. *Q.* Sacrificium Eucharistiæ remittitne *immediate* sicut Baptismus, & pœnitentia, peccata mortalia?

R. Non remittit *immediate*, sed *mediate* tantum; scilicet in quantum impetrat media, quibus peccatum remittatur, contritionem nimirum & Sacramenti Pœnitentiæ receptionem: is enim est sensus Concilii Tridentini sess. 21. cap. 2. cum hæc docet: *Hujus quippe ablatione placatus Dominus, gratiam & donum pœnitentiæ concedens, crimina & peccata, etiam ingentia, dimittit.*

3. *Q.* Eucharistiæ sacrificium remittitne peccata ex *opere operato*, sicut Sacramentum Eucharistiæ; an vero solum *ex opere operantis*?

R. Ea de re non una est Scholasticorum opinio. Bellarminus Eucharistiæ sacrificio adscribit virtutem quæ sit *ex opere operato*: alii vero, virtutem qui sit solum *ex opere operantis*. Horum vero Theologorum sententia videtur probabilior. Ratio est, quia licet offeratur aut pro quorumdam impiorum conversione, aut pro quorumdam justorum in bono perseverantia usque ad finem; effectum tamen illum aliquando non consequitur: ac proinde non agit *ex opere operato*, seu ex vi oblationis in se sumptæ;

ptæ; quæ enim agunt ex opere operato, ut sol respectu caloris, semper, quoties non opponitur obex, suum effectum consequuntur.

Obj. Si Sacrificium Eucharistiæ non ageret *ex opere operato*, illius oblatio suo, propter Sacerdotis iniquitatem, effectu frustraretur: sed hoc est absurdum: ergo, &c.

R. Nego maj. Ratio est, quia sacrificium Eucharistiæ est Ecclesiæ totius oratio publica: sed propter iniquitatem ministri, oratio publica non redditur inutilis: scilicet (proprie loquendo) non tam Sacerdos qui loquitur, orat, quam Ecclesia quæ utitur illius ministerio. Unde Augustinus gemitui Columbæ, seu justorum cœtui, qui præcipuam Ecclesiæ partem constituit, adscribit omnia beneficia, quibus ex Christi meritis fideles afficiuntur.

4. *Q.* Valor Sacrificii Eucharistiæ estne infinitus?

R. Est infinitus *in se & secundum sufficientiam*. Scilicet in Eucharistiæ sacrificio Victima sanctitatis infinitæ ab ipsomet Christo, cujus actiones & orationes meriti sunt infiniti, Deo Patri per Sacerdotis ministerium offertur: finitus tamen est *secundum effectum* quem operatur, quia per illud finito modo nobis applicantur dona quæ Christus in cruce moriens promeritus est.

5. *Q.* Unde desumi debet quantitas fructus qui per Eucharistiæ sacrificium fidelibus applicatur?

R. Desumi debet ex triplici capite: nimirum 1. ex absoluto Dei beneplacito: hincque fit ut Deus non semper id concedat, quod pro nonnullis in specie hominibus petitur a Sacerdote qui rei Sacræ dat operam. Desumitur 2. ex speciali intentione ministri: nempe (ut contra Vviclefum Concilium Constantiense definiit) speciales orationes prosunt magis quam generales, iis pro quibus funduntur. Desumitur 3. ex majori vel minori devotione, seu charitate personæ, cui a Sacerdote sacrificium Eucharistiæ specialiter applicatur: *Quamvis ergo* (inquit S. Thomas 3. p. q. 79. art. 5.) *oblatio*

ex sui quantitate sufficiat ad satisfaciendum pro omni pœna: tamen sit satisfactoria illis pro quibus offertur, vel etiam offerentibus, secundum quantitatem suæ devotionis, & non pro tota pœna. Nec id mirum est, cum (ut superius dictum fuit) Eucharistiæ sacrificium per modum impetrationis, seu orationis operetur.

§. IV.

De Proprietatibus Sacrificii Eucharistiæ.

Nota, NON patitur hocce Compendium ut de omnibus ac singulis sacrificii Eucharistiæ proprietatibus tractemus: itaque de sola illius necessitate hic est a nobis agendum, tum respectu ministri qui jus habet illud offerendi, tum respectu populi fidelis qui certis diebus tenetur illi se præsentem sistere.

1. Q. Sacerdotes legitime non impediti, tenenturne, licet eis non incumbat animarum cura, Eucharistiæ sacrificium aliquando offerre?

R. Ad id jure divino tenentur: hæc enim Christi verba: *Hoc facite*, spectant ad eos omnes qui Apostolorum futuri erant in Sacerdotio successores. *Ut sumerent* (inquit Concilium Tridentinum sess. 21. cap. 2.) *& eisdem, eorumque in Sacerdotio successoribus, ut offerrent*, PRÆCEPIT *per hæc verba: Hoc facite in meam commemorationem, uti semper Ecclesia Catholica intellexit & docuit.*

2. Q. Quoties intra annum Sacerdos legitime non impeditus, tenetur offerre Eucharistiæ sacrificium?

Respondet S. Thomas hisce verbis 3. p. q. 83. art. 10. *Saltem videtur quod celebrare teneatur in præcipuis festis, in quibus fideles communicare consueverunt.* Concilium Tridentinum sess. 23. cap. 14. Episcopis injungit ut dent operam, quo Sacerdotes quilibet saltem *diebus Dominicis, & festis solemnibus Missas celebrent*: quæ quidem sacræ Synodi verba sanctus Ca-

Carolus in Concilio Mediolanensi I. de præcepto stricte sumpto interpretatur.

3. Q. Licetne Sacerdoti offerre sacrificium Eucharistiæ, quamvis nullus sit qui præter ipsum communicet?

R. Licet. Ita nimirum contra Lutheranos in Concilio Tridentino sess. 22. can. 8. definitum est: nec immerito; cum adstantium communio nec ad essentiam, nec ad integritatem sacrificii Eucharistiæ requiratur.

Obj. Mancum est sacrificium in quo nullus præter Sacerdotem communicat: sed non licet offerre sacrificium quod mancum sit: ergo, &c.

R. Nego quod mancum sit 1. quantum ad finem *primarium* in eo positum, quod Deo debitus latriæ cultus exhibeatur, & impetrentur dona quibus indiget Ecclesia. 2. Non est quoque mancum quantum ad finem *secundarium*; quia in eo populus, *saltem spiritualiter*, communicat.

4. Q. Suntne causæ aliquæ quæ Sacerdotem *ad tempus*, impedire debeant, ne offerat Eucharistiæ sacrificium?

R. Multæ sunt. Et quidem 1. Suspensio: 2. Irregularitas: 3. Conscientia peccati mortalis, nisi (ut docet Concilium Tridentinum) urgeat necessitas, & non adsit alius Sacerdos a quo possit absolvi: 4. flagitia aut facinora in quæ Sacerdos ex consuetudine lapsus fuerit. Tandem 5. flagitium aliquod grave, aut facinus enorme brevi ante commissum. Unde est illud Cypriani libro de lapsis, *A Diaboli aris revertentes, ad Sanctum Domini, sordidis & infectis nidore manibus accedunt, Mortiferos idolorum cibos adhuc pene ructantes, exhalantibus etiamnum scelus suum faucibus, & contagia funesta redolentibus, Domini corpus invadunt.*

5. Q. Fideles tenenturne aliquo præcepto sistere se præsentes Eucharistiæ sacrificio, diebus Dominicis, & aliis anni festivis diebus?

R. Tenentur. *Missas* (inquit Concilium Agathen-

se, quod habitum est ann. 505. quodque relatum est in Corpus juris Canonici) *die Dominico a sacularibus totas teneri speciali ordinatione pracipimus*. Idem jubetur in Decretalibus Gregorii Papæ IX. titulo *de feriis*. Vigebat vero lex illa in ipsis Ecclesiæ incunabulis: illius enim meminit Justinus Martyr in altera Apologia quam pro Religione Christiana obtulit Imperatoribus.

6. Q. Qui sunt ii qui non faciunt satis præcepto *Ecclesiastico* de audienda Missa festivis diebus?

R. Sunt 1. ii qui absunt a notabili parte Liturgiæ: 2. qui plures a diversis Sacerdotibus Missæ partes simul audiunt: 3. Qui duas Missæ partes a duobus Sacerdotibus etiam successive audirent: 4. Qui per gravem Liturgiæ partem voluntarias mentis evagationes paterentur: 5. Qui tantum abest ut tunc cogitent de obtinenda peccatorum contritione, quin potius in illorum amore per id tempus animum suum obfirment. *Vide* Cleri Gallicani Comitia Generalia ann. 1700. ubi doctrina contraria proscribitur.

7. Q. Quænam ex parte fidelium dispositiones internæ requiruntur, ut faciant satis præcepto de audienda Missa?

R. Requiritur 1. *Mentis* attentio: quia ii qui adsunt Missæ sacrificio, orare jubentur. Requiritur 2. devotus *Cordis* affectus: *Devoto* (inquit Concilium Tridentinum sess. 22. in Decreto, *de Observandis*) *Cordis affectu*. Hle autem *devotus cordis affectus*, non præsupponit necessario statum gratiæ sanctificantis; nec requirit *absolute* ut quis omnino liber sit ab amore peccati dominante; sed includit in homine impio *inchoatum* saltem pœnitentiæ & contritionis *desiderium*? ita ut eo fine se sacrificio præsentem sistat, ut obtinere conetur veræ ac integræ contritionis donum, per quod ab affectu, seu peccati amore dominante liberetur: is est enim Concilii Tridentini sensus, cum in sess. 22. cap. 2. in Decreto *de Observandis*, sic loqui-

quitur: *Per ipsumque* (Missæ sacrificium) *fieri ut si cum* VERO CORDE, ET RECTA FIDE, *cum metu & reverentia* CONTRITI *ac pœnitentes ad Deum accedamus, misericordiam consequamur, & gratiam inveniamus in auxilio opportuno.*

8. Q. Fideles tenenturne diebus Dominicis, & majoribus anni Festis sistere se præsentes Missæ Parochiali?

R. Tenentur jure Ecclesiastico; tum *Antiquo*, quod quidem in Gratiani Decreto legitur, cuique robur addidit Sixti Papæ IV. Constitutio, quæ incipit *Vices illius*; tum etiam, *Novo*, quod promulgatum est in Concilio Tridentino sess. 24. cap. 4. *Moneat* (inquit) *Episcopus populum diligenter* TENERI *unumquemque Parochiæ suæ interesse, ubi* COMMODE *id fieri potest, ad audiendum verbum Dei*; quod quidem, ex ejusdem Concilii decreto, inter Missarum solemnia prædicari debet. *Vide* plures propositiones ad illud argumentum spectantes, quibus Clerus Gallicanus ad Comitia generalia coactus an. 1700. censuras speciales inussit.

9. Q. Suntne aliquæ causæ quæ fideles eximant a debito audiendi Missam diebus Dominicis, ac Festivis aliis diebus?

R. Sunt aliquæ. Et quidem 1. eximit impotentia aut *physica* aut *moralis*, qua nimirum efficitur ut quis aut absolute, aut sine gravi detrimento sui, aut aliorum, adesse non possit Eucharistiæ sacrificio. Eximit 2. charitatis erga proximum, sed in re necessaria, exercitium. Eximit 3. officium quod quis non potest deserere: Eximit 4. a debito audiendi Missam Parochialem honesta aliqua causa: *Nisi forsan* (ait Sixtus IV. in Constitutione, VICES illius) *ex honesta causa ab ipsa Ecclesia se absentarent.*

CAPUT VI.

De Sacramento Pœnitentiæ.

§. I.

De Essentia & Existentia Sacramenti Pœnitentiæ.

1. *Quæst.* QUot modis sumi potest Pœnitentia? R. Duobus modis; nimirum, vel prout est virtus quæ *Pœnitentia* virtus dicitur, vel prout est Novæ legis Sacramentum.

2. Q. Pœnitentia, *prout est virtus*, quomodo definitur?

R. Definitur displicentia de præterito peccato, cum proposito non peccandi de cetero, ac Deo ut par est, satisfaciendi: hincque patet Pœnitentiam *prout est virtus*, esse omnino idem cum Contritione de qua suo loco fuse dicetur.

3. Q. Pœnitentia, *prout est Novæ legis Sacramentum* quomodo definitur?

R. Definitur *Ritus sacer, quo lapsis post baptismum, Contritis, Confessis, ac Satisfacere proponentibus absolutio a peccatis impenditur a Sacerdote.*

Dicitur 1. *Ritus sacer*; constat enim rebus & verbis, quæ sunt ex Christi Salvatoris institutione: & in hoc convenit cum sex aliis sacramentis Novæ legis.

Dicitur 1. quo *lapsis post baptismum* impenditur peccatorum absolutio: hincque colligitur illius a baptismo discrimen; cum enim baptismus *per se* præcipue remittat peccatum Originale; Pœnitentia e contra non dimittit, nisi quæ post baptismum commissa sunt: unde dicitur a Patribus *Secunda post naufragium tabula.*

Dicitur 3. quo *Contritis, Confessis, ac Satisfacere proponentibus* impenditur absolutio, eo quod (ut infe-

inferius exponetur) illi actus sint quasi illius materia.

4. Q. Existitne in nova Lege Sacramentum quod *Pœnitentia* dicitur?

R. Existit. Scilicet Christus Joannis 20. dedit Apostolis, eorumque in Sacerdotio successoribus potestatem remittendi peccata post baptismum commissa. *Accipite* (inquit) *Spiritum sanctum: quorum remiseritis peccata remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta sunt.* Atqui in usu illius potestatis reperitur ratio Sacramenti stricte sumpti. Primo enim reperitur *signum sensibile* quia humano modo & per jurisdictionis viam fieri debet. 2. Usus hujusmodi potestatis est de *pracepto divino*: SICUT *misit me vivens Pater, & ego mitto vos. Accipite Spiritum sanctum, quorum*, &c. 3. Reperitur in eodem usu *Collatio gratiæ sanctificantis*: neque enim (ut ostendunt Theologi in tractatu de justificatione) peccata remittuntur, quin gratia sanctificans producatur.

Obj. 1. Hæc Christi verba: *Quorum remiseritis peccata*, &c. intelliguntur de remissione quæ per Baptismum confertur: ergo, &c.

R. Nego ant. Nam 1. distincte in aliis Evangelii locis agitur de remissione quæ per Baptismum confertur. 2. Patres textum de quo est quæstio, unanimi consensu intellexerunt de remissione quæ fiat non per Baptismum, sed per Ecclesiæ claves. *Vide* Cyprianum Epistola 52. & libro *de lapsis*, Augustinum libro 5. *de Baptismo*, cap. 20. Chrysostomum libro 3. *de Sacerdotio*, Gregorium Magnum in eum de quo agitur, Evangelii locum. Hincque patet debito anathemate a Concilio Tridentino mulctatos esse eos qui contrarium ausi fuerint asserere.

Obj. 2. Per Sacerdotis absolutionem peccata vere non dimittuntur, sed tantum declarantur esse remissa ei qui credit: ergo Pœnitentia in Nova lege non est Sacramentum stricte sumptum.

R. Nego ant. Nempe vox, *Remittuntur*, quæ Christus usus est, ad litteram & in sensu obvio, veram & realem, & non declaratoriam tantum, remissionem significat. 2. Patres unanimi consensu illam Christi sententiam de reali & vera remissione intellexerunt: ea enim usi sunt, ut assererent discrimen quod inter Leviticos & Evangelicos Sacerdotes intercedit: hoc est, asseruerunt quod cum isti vere depellant animi morbos curentque ac sanent ejus vulnera; illi e contra solum possent declarare qui sanus esset quisve impurus.

Obj. 3. Assignari non potest discrimen quod inter Baptismum & Pœnitentiæ Sacramentum intercedit: ergo sunt unum & idem Sacramentum.

R. Nego ant. Nam differunt 1. ratione materiæ; 2. ratione formæ; 3. ratione ministri; 4. ratione effectus. Ita contra Lutheranos Concilium Tridentinum definiit sess. 14. cap. 2. *Vide* quæ de quadruplici illo discrimine dicentur inferius.

Obj. 4. Lutherani & Calvinistæ qui denegant Ecclesiæ potestatem vere dimittendi peccata per claves, doctrinam illam hauserunt ex antiquis Patribus: ergo, &c.

R. Nego ant. Nam 1. nullus Catholicus ante Hæreticorum de quibus agitur tempora, Ecclesiæ denegavit potestatem de qua agitur. 2. Nec ipsi Montanistæ nec Novatiani negarunt jus illud, eam facultatem a Christo Ecclesiæ concessam fuisse: scilicet peccata mortalia dividebant in remissibilia per claves Ecclesiæ concessas, & in irremissibilia per easdem claves: proindeque quoad primum caput, Evangelica verba; *Quorum remiseritis peccata remittuntur eis*, intelligebant de vera & reali remissione quæ fiat per Ecclesiæ claves.

§. II.

§. II.

De Materia Sacramenti Pœnitentiæ in genere.

1. *Quæst.* QUotuplex est materia Sacramenti Pœnitentiæ?

R. Duplex; nimirum materia *Circa quam*, & materia *Ex qua*. Prima sunt peccata *omnia* post baptismum commissa; cum hoc tamen discrimine, quod venialia sint materia *libera*; lethalia vero, materia *necessaria*; hoc est, dimitti non possunt, nisi aut per *actualem* Sacerdotalem absolutionem, aut saltem per illius votum, seu desiderium. *Altera*, est res aut pars ex qua intrinsece constat Pœnitentiæ Sacramentum, sicut aqua est materia *Ex qua*, baptismi; eo quod baptismus aqua tamquam intrinseca parte constet.

2. *Q.* Quæ est materia *Ex qua* Sacramenti Pœnitentiæ?

R. Sunt Pœnitentis actus; Contritio nimirum Confessio, & Satisfactio: siquidem illi actus sunt materia *ex qua* constat Sacramentum Pœnitentiæ, quos Concilium Tridentinum asserit esse *quasi* illius materiam, & esse illius *partes*: atqui de actibus de quibus agitur, id asserit Concilium Tridentinum: hæc enim habet sacra Synodus sess. 14. cap. 2. *Sunt autem* QUASI MATERIA *hujus Sacramenti, ipsius pœnitentis actus, nempe Contritio, Confessio, & Satisfactio, quia quatenus in pœnitente ad integritatem Sacramenti, & ad plenam & perfectam peccatorum remissionem ex Dei institutione requiruntur, Pœnitentiæ* PARTES *dicuntur.*

Obj. 1. Concilium Tridentinum non dicit *simpliciter* actus pœnitentis esse materiam sacramenti Pœnitentiæ, sed cum addito, *quasi* materiam: ergo censuit eos non proprie, sed metaphorice tantum esse materiam; quod nimirum sint dispositiones ad effectum sacramenti consequendum omnino necessariæ.

R. Nego conseq. Nempe non ideo Concilium actus illos vocavit *quasi* materiam, quod veræ ac propriæ materiæ rationem non habeant: *Sed* (inquit Catechismus Romanus ad Parochos) *quia ejus generis materia non sunt, quæ extrinsecus adhibeatur, ut aqua in Baptismate, & chrismatio in Confirmatione.*

Obj. 2. Materia *ex qua* Sacramentum constat, debet esse sensibilis: atqui contritio non est sensibilis, cum sit actus mere internus: ergo contritio non est materia *ex qua* sacramenti Pœnitentiæ.

R. Dist. min. Contritio non est sensibilis *per se*, conc. min. non est sensibilis *per aliud*, nego min. Scilicet sensibilis est aut per oris confessionem, aut per petitionem Sacramenti, aut per aliquod aliud signum exterius.

Obj. 3. Valet sacramentum Pœnitentiæ sine peccatorum confessione. Nempe valet absolutio sacramentalis collata homini qui ubi advocavit Sacerdotem, usum rationis amisit, antequam Sacerdos advenerit: ergo, &c.

R. Dist. ant. Valet aliquando Sacramentum sine *oris* confessione, conc. ant. sine *omni* prorsus confessione, nego ant. In casu vero de quo agitur est confessio virtualis, per nutus nimirum & signa: qui enim Sacerdotem advocat, seipsum fatetur reum, suumque in absolutionem desiderium significat; quod quidem satis est in circumstantia de qua est quæstio.

Obj. 3. Pœnitentiæ Sacramentum valet sine Satisfactione; idque in triplici casu; 1. cum Sacerdos post absolutionem datam omittit satisfactionis impositionem: 2. cum pœnitens destitutus usu rationis absolvitur: 3. cum idem pœnitens statim post receptam absolutionem moritur: ergo satisfactio non est materia *ex qua* sacramenti Pœnitentiæ.

R. Conc. ant. dist. conseq. Ergo satisfactio non est *essentialis* materia *ex qua* sacramenti Pœnitentiæ,

tiæ, conc. conseq. Non est materia *integralis ex qua* nego conseq. Materia *ex qua* seu intrinseca, duplex est; essentialis, ut corpus respectu hominis, & integralis, ut digitus respectu ejusdem hominis satisfactio (ut recte probat argumentum) non est materia essentialis sacramenti Pœnitentiæ, sed est materia integralis; ita ut quamvis Pœnitentiæ sacramentum sine satisfactione habeat omnia quæ sibi essentialia sunt, non habet tamen ea quæ ad ejus integritatem requiruntur, sicut homo habens corpus & animam, sed orbatus digito, habet quidem omnia quæ homini sunt essentialia, sed non habet omnia quæ necessaria sunt ad illius integritatem.

Quæ mox de satisfactione dicta sunt, intelliguntur de satisfactione *actuali*, non autem de satisfactione *in animi præparatione*. Scilicet satisfactio in animi præparatione est idem cum proposito satisfaciendi; propositum autem satisfaciendi, saltem implicitum, est essentialis materia inadæquata sacramenti, quia est pars contritionis, seu Pœnitentiæ prout est virtus.

§. III.

De prima parte materiæ Sacramenti Pœnitentiæ, seu de Contritione.

Nota. DIcemus in hoc paragrapho de Essentia, Necessitate, Effectu, & Divisione Contritionis.

De essentia Contritionis.

1. *Quæst.* IN quo posita est Contritionis essentia?

R. In hac ejus definitione quam Concilium Tridentinum tradit sessione 14, cap. 4. *Contritio, animi dolor ac detestatio est de peccato commisso, cum proposito non peccandi de cetero.*

1. Con-

1. Contritio est *animi dolor ac detestatio de peccato commisso :* Nempe dolor ille, eaque detestatio reperiuntur in omnium pœnitentium de quibus Scriptura loquitur, contritione: *Recogitabo tibi* (inquit) Ezechias pœnitens Isaiæ 38.) *omnes annos meos in amaritudine animæ meæ*. Psaltes Regius Ps.6. *Laboravi in gemitu meo. Lavabo per singulas noctes lectum meum*. In ea autem verba sic loquitur Concilium Tridentinum : *Et certe qui illos Sanctorum clamores consideraverit, facile intelliget eos ex vehementi quodam anteactæ vitæ odio, & ingenti peccatorum detestatione manasse*.

2. Contritio est etiam *propositum non peccandi de cetero :* illud enim propositum tanquam contritioni essentiale refert Scriptura : *Odite malum* (Amos 5.) *& diligite bonum*, Isaiæ 1. *Quiescite agere perverse, discite benefacere*. Ezechielis 18. *Si impius egerit pœnitentiam ab omnibus peccatis suis, & custodierit omnia præcepta mea, vita vivet, & non morietur*. Hinc vero patet Concilium Tridentinum merito damnasse hanc Lutheri propositionem : *Optima Pœnitentia, nova vita*.

2. Q. Odium vitæ veteris quod includitur in Contritione, debetne esse formale & explicitum? an vero satisne est ut sit implicitum & virtuale?

R. Debet esse formale & explicitum: nam implicitum includitur in proposito non peccandi de cetero.: at illud propositum satis non est ad contritionem : ergo neque odium virtuale & implicitum vitæ veteris. *Vide* in hanc quæstionem Dominicum Soto.

3. Q. Quænam sunt conditiones requisitæ in Contritione, ut sit materia sacramenti Pœnitentiæ?

R. Requiritur 1. ut sit *vera ;* debet enim esse ex toto corde: *Convertimini ad me* (inquit Deus Joelis 2.) *ex toto corde vestro*.

Requiritur 2. ut sit *supernaturalis :* nempe debet ad justificationem disponere; quod quidem a-

ctui

ctui mere naturali non convenit; hoc est, actui qui non elicitur ex motione gratiæ per Christum.

Requiritur 3. ut sit *summa appretiative*, seu (ut alii loquuntur) *extensive*; hoc est, necesse est ut pœnitens ita sit animo dispositus, ut pro nullo commutabili bono lethaliter peccare velit. Non requiritur tamen ut dolor quem includit, sit maxime sensibilis, seu ut magis, sensus & imaginationem afficiat, quam dolor de malo aliquo temporali. Ratio est, quia major, aut minor sensibilitas oriuntur a majori vel minori motu imaginationis; at imaginatio magis movetur a rebus quæ cadunt sub sensum, quam a spiritualibus, quæ solo mentis apice & per fidem attinguntur.

Requiritur 4. ut sit *Universalis*, seu ut se se extendat ad omnia peccata mortalia, quæ post diligens examen memoriæ occurrunt, quæque secundum speciem & numerum pœnitens in eam revocare tenetur. Nec mirum: nam pœnitens in iniquo suo facto debet detestari rationem *divinæ offensæ*: hoc est, detestari peccatum prout est *offensa Dei*: at ratio offensæ divinæ in omni peccato mortali reperitur. Verum observet lector Contritionem quæ se extendit actu ad omnia peccata mortalia quæ memoriæ occurrunt, implicite & virtualiter se extendere ad ea quæ non occurrunt memoriæ; in quantum nempe impius paratus est ad ea detestanda formaliter & actu; si memoriæ occurrerent. Vide Concilium Tridentinum sessione 14.

De Necessitate Contritionis.

1. *Quæst.* Contritio estne necessaria *necessitate medii* ad obtinendam remissionem peccatorum mortalium?

R. Est iis omnibus qui post baptismum lapsi sunt, necessaria necessitate medii. Nam 1. iis tantum promittitur peccatorum remissio qui de iis contriti fuerint: *Si impius* (ait Deus Ezechielis 18.) *egerit* pœni-

pœnitentiam ab omnibus peccatis suis, vita vivet & non morietur. 2. Iis qui de suis peccatis contriti non fuerint Christus æternam damnationem minatur: *Nisi* (ait Luc. 13.) *pœnitentiam egeritis*; hoc est, nisi habueritis pœnitentiæ virtutem, quę (ut superius fuit observatum, est plane idem cum Contritione) *omnes similiter peribitis*.

Obj. Amor Dei super omnia satis est in impio, ut remissionem peccatorum consequatur: *Operit* enim (primæ Petri 4.) *multitudinem peccatorum*: ergo necessaria non est Contritio, saltem quæ a charitate distinguatur.

R. Ad 1. nego ant. ad 2. dist. ant. Charitas operit *mediate* multitudinem peccatorum, quia movet ad contritionem quæ necessaria est ad illorum remissionem, conc. ant. Operit *immediate*, hoc est, non movendo ad contritionem, nego ant. Ratio est, quia charitas *in se* sumpta, non aliud est, quam nova vita, ac proinde *per se* abstrahit ab odio vitæ veteris; sine quo tamen odio, peccata, ex Dei ordinatione, non remittuntur.

2. *Q.* Contritio venialium, saltem aliquorum ex iis quæ homo justus apud Sacerdotem confitetur; estne necessaria necessitate medii ad eorum per sacramentum Pœnitentiæ remissionem consequendam?

R. Est. Scilicet si in illo homine justo de quo agitur, non sit contritio aliquorum, nulla erit materia: nam (ut ex dictis patet) contritio est materia essentialis, saltem inadæquata, sacramenti Pœnitentiæ: at sine materia nullum omnino est sacramentum; ac proinde nullum potest effectum producere.

3. *Q.* Justus qui absque aliquorum venialium contritione confitetur, & absolvitur a Sacerdote, peccatne graviter?

R. Si supina fuerit illius negligentia in advocanda & elicienda contritione, & conscientiam habeat, quod nullum detestetur, peccat graviter.

Ra-

Ratio eſt, quia ex gravi ejus culpa fit, ut Sacramenti forma reddatur non modo inutilis quoad effectum, ſed etiam irrita ſecundum ſubſtantiam. E contra vero ſi ſine ſupina negligentia, & cum bona fide accedat exiſtimans ſe eſſe contritum, non peccat graviter. Nempe ſe habet in eo caſu ſicut ille qui leviter negligens, ſed bona fide aquam vini loco Sacerdoti ſacrificanti miniſtraſſet. *Vide* quæſtionem illam fuſe pertractatam Tom. 2. Commentarii noſtri Hiſtorici & Dogmatici de Sacramentis pag. 528. Primæ Editionis Lugdunenſis.

4. Q. Contritio eſtne extra Pœnitentiæ ſacramentum neceſſaria juſto ad remiſſionem peccatorum venialium?

R. Non eſt abſolute neceſſaria: ſatis enim ad hoc eſt contritio implicita, quæ includitur (ut ſuperius jam obſervatum eſt) in actu charitatis elicito ab homine qui peccatorum venialium affectum depoſuit. Unde Auguſtinus in libro Quinquaginta homiliarum, hom. 28. ſcribit peccata de quibus agitur dimitti, cum quis *pie*, hoc eſt, ex motivo charitatis, recitat quintam Orationis Dominicæ petitionem, *Dimitte nobis debita noſtra*.

5. Q. Contritio eſtne impio neceſſaria non modo neceſſitate medii, ſed etiam neceſſitate præcepti; ita ut, ſi non conteratur, non ſolum non conſequatur remiſſionem peccatorum quorum reus eſt, ſed etiam aliud novum contrahat?

R. Eſt illi neceſſaria non ſolum neceſſitate *medii*, ſed etiam neceſſitate *praecepti*. Nempe 1. homo tenetur deſerere ſtatum, in quo creaturam Deo anteponit: at impius non poteſt ſtatum illum deſerere, niſi de peccatis lethalibus conteratur 2. Præceptum de quo eſt quæſtio expreſſe traditur in Evangelio: *Niſi* (ait Chriſtus ipſe Luc. 13.) *penitentiam egeritis, omnes ſimiliter peribitis*.

6. Q. Quandonam Contritionis præceptum *per ſe* obligat impium, ut actum Contritionis eliciat?

R. Urget impium 1. in morali vitæ periculo: quia

quia non est alia via per quam suæ saluti (ut certe tenetur) consulere possit. 2. Obligat impium ne in multum tempus actum contritionis differat, aut proroget; quia status inimicitiæ cum Deo, est status intrinsece malus; ac proinde homo non potest diu in eo manere quin novum peccatum contrahat. 3. Qui suam conversionem in multum temporis potrahit, sese exponit periculo moriendi in statu peccati mortalis, cum intra multum tempus sit morale periculum.

Obj. Pluribus Scholasticis visum est impium ad contritionem teneri, statim atque peccatum admisit, aut saltem ubi primum occurrit memoriæ: nam alioquin (inquiunt) sese exponit periculo moriendi in statu peccati mortalis, cum nullus sit, qui vel instans vitæ sibi polliceri possit: ergo, &c.

Resp. Dist. ant. Sese exponit periculo *metaphysico* moriendi in statu peccati lethalis, quia, absolute loquendo, intra brevissimum instans mors potest accidere, conc. ant. Sese exponit periculo *morali*, nego ant. scilicet ordinarie, & ad judicium viri prudentis mors homini intra tam exiguum tempus accidere non solet: at reus non fit peccati, qui se exponit solum periculo *metaphysico*, sed tantum qui se exponit periculo *morali*.

7. Q. Quo tempore *per accidens* obligat præceptum Contritionis?

Respondet Scotus præceptum Contritionis obligare singulis festivis diebus: quia (ut contendit) nisi impius sua peccata detestetur, non potest facere satis præcepto, de sanctificatione Sabbati, nec præcepto quo jubetur sistere se præsentem Missæ sacrificio.

Sed vera non videtur ea Scoti doctrina. Nam 1. quamvis impius remaneat in statu peccati mortalis; imo & in ejus affectu dominante, potest tamen cum aliquo fructu sistere se præsentem sacrificio, scilicet (ut agentes de dispositionibus ad audi-

audiendam Missam requisitis ostendimus) non inutile est sacrificium ei, qui licet exploratum habeat se nondum habere contritionem super omnia, audit tamen Sacrum, ut auxilium obtineat, quo contritionem illam super omnia a Deo virtute sacrificii consequatur. 2. Impius, hoc est, homo qui jacet in statu peccati mortalis, licet nondum habeat charitatem Dei super omnia, potest ex motivo charitatis quæ nondum sit super omnia, potest, inquam, pie exequi pietatis opera quæ diebus festivis ab Ecclesia præscribuntur;

Omissa igitur ea Scoti doctrina dicendum est prœceptum contritionis *per accidens* obligare impium, 1. cum urget præceptum administrandi aut recipiendi aliquod Sacramentum: 2. iis temporibus in quibus instat præceptum eliciendi actum amoris Dei super omnia: quænam autem in specie sint illa tempora, explicuimus agentes de virtute charitatis.

De effectu Contritionis.

1. *Quæst.* Contritio remittitne omnia omnino peccata?

R. Remittit. Nam Scriptura pollicetur remissionem peccatorum iis omnibus, quos illorum vere penituerit: *Si impius* (ait Deus ipse, Ezechielis 18.) *egerit penitentiam ab omnibus peccatis suis, omnium iniquitatum ejus non recordabor.*

2. *Q.* Contritio qua ratione remittit peccata?

R. Extra Pœnitentiæ Sacramentum peccata remittit *dispositive*, ut Concilium Tridentinum hisce verbis tradit sess. 14. cap. 4. *In homine post baptismum lapso, ita demum præparat ad remissionem peccatorum, si cum fiducia divina misericordiæ, & voto præstandi reliqua, conjunctus sit, quæ ad rite suscipiendum hoc* (Pœnitentiæ) *Sacramentum requiruntur.*

E Contra Contritio in ipso Sacramento, seu prout est conjuncta cum absolutione sacramentali, remit-

mittit per modum *causa efficientis*. Ratio est quia tunc Contritio est materia Sacramenti; materia vero Sacramenti est causa efficiens, saltem moralis, effectus qui per sacramentum producitur: *Unde* (inquit Augustinus) *tanta virtus aqua, ut corpus tangat, & cor abluat?*

3. Q. Merita per peccatum lethale mortificata, reviviscuntne postea per Contritionem?

R. Reviviscunt. Nam 1. si non reviviscerent, eorum etiam post contritionem, Deus aliquo modo recordaretur; nempe propter illa peccata, pietatis opera quæ præcessissent, remanerent absque ulla mercede.

2. Ex Concilio Tridentino sess. 6. cap. 6. tria tantum requiruntur ad opus meritorium cui in fine gloria æterna rependi debeat. Primum, ut sit opus elicitum ab homine justificato; 2. ut factum sit ex Dei auxilio: 3. ut ipsemet operans in statu gratiæ moriatur. Atqui tria illa contingunt, cum hominem pœnitet criminis post justitiam admissit; ergo tunc præcedentia illius merita reviviscunt; hoc est mercede ante subsequens peccatum debita non frustrabuntur.

Obj. Dici non potest ad quem gloriæ gradum merita per peccatum mortificata reviviscunt per subsequentem contritionem; ergo, &c.

R. Nego ant. Scilicet reviviscunt ad eum gloriæ gradum, qui advenientis Contritionis merito & fervori responderit. Unde per eam reviviscentiam pœnitens non donabitur in cœlis intensione & majore gloria *essentiali*, quæ posita est in intuitiva Dei visione, quam si ante peccatum nihil meruisset, sed donabitur uberiore gloria *accidentali*; hoc est, pœnitens, præter gaudium quo perfruetur ob meritum suæ contritionis, perfundetur etiam alio propter merita quæ lapsum illius præcesserant. Ita expresse docet sanctus Thomas 3. p. q. 89. art. 5. ad 3.

De Divisione Contritionis.

1. *Quæst.* Contritio quomodo dividitur?
R. Dividitur in perfectam & imperfectam. Ita Concilium Tridentinum sessione 14. cap. 4. quid vero iis nominibus intelligatur, aperient ad subsequentia quæsita responsiones.

2. *Q.* Quotuplex est Contritio Imperfecta?
R. Duplex. Alia nimirum est imperfecta ratione *Motivi*, & alia, imperfecta ratione *fervoris*; seu ratione quantitatis graduum charitatis qui in illa reperiuntur.

3. *Q.* Quæ contritio, est *Imperfecta* ratione Motivi?
R. Quæ non concipitur ex motivo benevolentiæ in Deum, seu ex motivo charitatis in Deum; sed aut ex pœnarum metu aut ex consideratione turpitudinis peccati; hoc est, peccati prout opponitur honestati quam recta ratio præscribit.

4. *Q.* Quæ Contritio, est *Imperfecta* solum ratione fervoris, aut ratione quantitatis graduum charitatis, qui in illa reperiuntur?
R. Est ea, cujus, motivum præcipuum, est quidem amor Dei super omnia, sed *in gradu valde debili*, ac multum remisso: seu, in qua pauci sunt gradus charitatis in Deum super omnia.

5. *Q.* Contritio, *Imperfecta* aut ratione motivi, aut ratione gradus remissi, quo nomine solet appellari?
R. Passim appellatur *Attritio*, petita nimirum similitudine ex rebus corporeis, quæ ubi omnino fracta non sunt, sed tantum divisa sunt in aliqua frusta, dicuntur *Attrita*.

6. *Q.* Contritio Imperfecta ratione motivi: hoc est, concepta ex solo, aut præcipuo motivo timoris pœnarum, estne actus bonus *in se ipsa*, hoc est, si ex parte operantis nulla prava circumstantia vitietur?
R. Est bonus: 1. bonum siquidem est æternam pœ-

pœnam timere; unde in Evangelio dicitur Matt. 5. *Timete eum, qui postquam occiderit, habet potestatem mittere in gehennam*. 2. Bonum est in se, detestari peccatum, eo quod aversetur honestati quam recta ratio præscribit. 3. Dolor de quo agitur, non solum est bonus, sed etiam utilis; quia si fit ex auxilio Dei moventis, licet nondum inhabitantis, disponit ad justificationem in Sacramento Penitentiæ recipiendam.

7. Q. Quid de Attritione *Imperfecta* aut ratione motivi aut ratione fervoris, imo de Contritione *perfecta* tum ratione motivi, tum ratione fervoris, cui tamen admixtus esset aliquis gehennæ metus, docuerunt Lutherani?

R. Docuerunt actum illum non esse actum bonum, actum utilem; sed malum qui hominem reddat hypocritam. Ratio autem cur Lutherani in eum errorem abierint, petitur, ex eo quod docuerint hominem justificari per actum fidei, quod certissime credat sibi per Christum remissa esse peccata: at illi fidei, seu internæ persuasioni contrarius est actus, quo timentur inferorum pœnæ: neque enim qui de sua justificatione ac perseverantia usque in finem omnino securus est (ut ex Luthero, est omnis justus) potest pœnas inferorum pertimescere, aut si pertimescit, securus non est de sua justitia, nec de sua usque in finem perseverantia.

Quæ huc usque dicta sunt, confirmantur ex Concilio Tridentino: *Si quis* (ait sessione 14. can. 5.) *dixerit eam contritionem . . . . qua quis recogitat annos suos in amaritudine animæ suæ, ponderando peccatorum suorum gravitatem, multitudinem, fœditatem, amissionem æternæ beatitudinis, & æternæ damnationis incursum, cum proposito melioris vitæ, non esse verum & utilem dolorem; nec præparare ad gratiam, sed facere hominem hypocritam & magis peccatorem; demum illam esse dolorem coactum, & non liberum ac voluntarium; anathema sit.*

De

De Insufficientia, aut Sufficientia Attritionis.

1. *Quæst.* ATtritio quæ concipitur tamquam *præcipuo motivo*, aut ex consideratione turpitudinis peccati, aut ex gehennarum metu, estne in pęnitente dispositio *sufficiens* ad recipiendum gratiam cum solo Sacramenti *voto*?

R. Non est sufficiens: *Et quamvis* (ait Concilium Tridentinum sess. 14. cap. 4.) *sine Sacramento Pœnitentiæ per se ad justificationem perducere peccatorem nequeat: tamen eum ad Dei gratiam in sacramento Pœnitentiæ impetrandam disponit.*

2. *Q.* Contritio quæ concipitur ex *sola* consideratione turpitudinis peccati, estne dispositio *sufficiens* ad recipiendam gratiam in sacramento Pęnitentiæ?

R. Non est sufficiens. Nempe 1. *Sufficiens* non est quæ oritur ex peccati turpitudine, prout peccatum opponitur pulchritudini *famæ*: neque enim licet alicui ultimo agere, ut suæ apud homines famæ consulat, 2. Sufficiens quoque non est quæ oritur ex consideratione turpitudinis peccati, prout illa pulchritudo adversatur honestati naturali quam ratio præscribit: nam *Philosophica* est tantum ea consideratio, nec Christiano satis est, qui in peccato offensam Dei debet præcipue considerare.

3. *Q.* Contritio quæ concipitur ex gehennæ metu aut tanquam *solo*, aut tanquam præcipuo motivo, estne dispositio *sufficiens* ad recipiendam gratiam in sacramento Penitentiæ?

R. Non est dispositio *sufficiens*. Nam 1. Contritio illa non excludit ab animo voluntatem peccandi: *Qui timore supplicii, quod lex minatur, non amore justitiæ*, (inquit Augustinus in libro *de Natura & gratia*, cap. 47.) *se sentit abstinere ab opere peccati, nondum liber est, ac alienus a voluntate peccandi*. Hinc ab eodem Augustino temperans a peccato, solo timore pęnæ, comparatur cum lupo, qui licet

licet pastoris præsentia territus, ovem non rapiat, intus tamen lupus remanet, & cum lupi rabie recedit: comparatur etiam cum muliere, quæ licet amet adulterium, temperat tamen ab externo illius opere, ne deprehensa a marito occidatur.

2. Solus gehennæ timor non includit odium preteriti peccati; quod tamen odium essentialis est pars doloris ad gratiam in sacramento Pœnitentiæ recipiendam requisiti. Nam 1. *Tantum* (ait Augustinus Epist. 144.) *quisque odit peccatum, quantum justitiam diligit:* at eam, ne imperfecte quidem diligit, qui solius pęnarum timoris motivo iniqua facta detestatur. 2. Ut quis vere peccatum ipsum oderit, necesse est ut amet bonum quod peccato est oppositum: quippe odium mali nascitur ex amore boni quod illi est oppositum: Sed attritus ex *solo* pænarum metu non amat bonum oppositum peccato, justitiam nimirum, quæ non alia est, quam Deus ipse. 3. Qui odit peccatum ex solo gehennæ metu, nihil odit aliud quam aliquid quod eum privet re illa quam in ipsa, aut in alia creatura diligit: *Timor pœnarum* (ait Augustinus Sermone 454. *de tempore*, cap. 3.) *propterea pungit animam, ne amittatur aliquid quod in creatura diligitur, vel ipsa salus & requies temporalis, aut tale aliquid post mortem; propterea enim timentur, & apud inferos pœna.*

3. Opinio quæ docet, dolorem conceptum ex solo gehennæ metu satis esse, ut impius gratiam in sacramento Pęnitentiæ recipiat, *Opinio est* (ait Franciscus Suarez) *nec valde antiqua, nec multum communis*: ergo non est vera: nempe novitas in rebus quæ ad fidem, aut mores spectant, certissimum est falsitatis argumentum: neç enim habet veritatis characteres de quo Vincentius Lirinensis hæc ait: *Quod ubique, quod semper, quod ab omnibus.*

Obj. 1. Concilium Tridentinum sessione 14. cap. 4. docet Contritionem *Imperfectam*; quæ Attritio dici-

dicitur, *disponere* ad recipiendam gratiam in sacramento Pęnitentiæ: ergo sufficit.

R. Conc. ant. nego conseq. Nam alioquin dicendum esset actum fidei satis esse ad receptionem gratiæ in sacramento Pœnitentiæ: nempe non minus de illo quam de Attritione servili dici potest, quod ad recipiendam in sacramento Pęnitentiæ gratiam disponat.

Obj. 1. Concilium Tridentinum supponit Attritionem excludere voluntatem peccandi, id enim probat conditionalis illius loquendi modus: *Si voluntatem peccandi excludat cum spe veniæ*, disponere ad gratiam in sacramento Pœnitentiæ recipiendam; ergo, &c.

R. Nego ant. Ideo enim Concilium hac conditionali loquendi ratione, *Si voluntatem peccandi excludat*, utitur, ut significet se de illa Attritione loqui, quæ nulla prava circumstantia ex parte operantis vitietur.

Obj. 3. Concilium Tridentinum Attritionem extra Pœnitentiæ Sacramentum consideratam, opponit Attritioni consideratæ in ipso sacramento; asseritque quod, cum per se sine sacramento Pęnitentiæ ad justificationem perducere nequeat, tamen *disponat* ad gratiam in sacramento Pœnitentiæ recipiendam: ergo per vocem hanc, *disponere*, intelligit dispositionem *sufficientem* in sacramento.

R. Nego ant. Seu quod Concilium Attritionem extra sacramentum consideratam opponat Attritioni in sacramento consideratæ: neque enim dicit quod *cum* sacramento disponat; nempe si absque ullo amore absolutioni conjungatur, penitens sacrilegii reus constituitur, quod ipsum sacramentum nullitati exponat: sed sacra Synodus docet tantum, quod licet extra sacramentum ad justificationem non perducat; tameu, etiam extra sacramentum, disponat ad gratiam *in sacramento* recipiendam: quia metus pœnarum est veluti janua per

quam ordinarie intrat charitas, juxta illud Augustini: *Si nullus sit timor, non est qua intret charitas.*

De Sufficientia, aut Insufficientia Contritionis.

1. *Quæst.* Contritio perfecta tum *ratione motivi* seu quod sit ex charitate in Deum super omnia, tum ratione *intentionis*, seu *fervoris*, seu quantitatis graduum amoris quos includit; estne absolute necessaria in pœnitente, ut gratiam in sacramento Pœnitentiæ recipiat?

R. Non est absolute necessaria. Idque subsequentibus momentis ostenditur.

1. Concilium Tridentinum sess. 6. cap. 6. loquens de amore ex cujus motivo pœnitens debet suum peccatum detestari, ut gratiam sanctificantem in baptismate recipiat, inchoati tantum amoris meminit: *Illumque* (Deum) *tamquam omnis justitiæ fontem diligere* INCIPIUNT: at quæ Baptismi, eadem est Pœnitentiæ ratio.

2. Catechismus Romanus par. 2. cap. 5. de sacramento Pœnitentiæ, n. 37. & 38. docet Christum ideo instituisse Pœnitentiæ sacramentum, quod paucis admodum spes foret veniæ, si Contritio perfecta ad justificationem necessario requireretur: *Ut* (inquit) *hoc concedamus, Contritione peccata deleri: quis ignorat illam adeo vehementem, acrem, incensam esse oportere, ut doloris acerbitas cum scelerum magnitudine æquari, conferrique possit? At quoniam pauci admodum ad hunc gradum pervenirent, fiebat etiam, ut a paucissimis hac via peccatorum venia speranda esset. Quare necesse fuit, ut Clementissimus Dominus faciliori ratione, communi hominum saluti consuleret; quod quidem*, &c.

2. *Q.* Contritio, *perfecta* quidem ex *parte motivi*, sed imperfecta ratione *intentionis*, seu *fervoris*, seu quantitatis graduum amoris, quos includat, estne absolute necessaria impio, ut justificationem in sacramento penitentiæ recipiat, hoc est Contritio,

tio, concepta *non ex perfecta* quidem, sed *ex inchoata* in Deum charitate super omnia, requiriturne in pœnitente tanquam materia essentialis & necessaria sacramenti Pœnitentiæ?

R. Requiritur tanquam materia essentialis & necessaria sacramenti Pœnitentiæ. Idque subsequentibus argumentis ostenditur.

1. Quæ Baptismi, eadem est Pęnitentiæ ratio: neque enim peccata post baptismum commissa via faciliori dimitti possunt, quam quæ ante baptismum perpetrata fuerunt: atqui Concilium Tridentinum sess. 6. cap. 6. in catechumeno prærequirit *inchoatam* caritatem Dei super omnia, ut gratiam in baptismo recipere valeat: *Ipsumque* (ait) *tamquam omnis justitiæ fontem diligere incipiunt.*

2. Prærequiritur in pęnitente sincerum propositum servandi divina mandata; ergo & primum quo præcipitur actus charitatis Dei super omnia: Sed qui sincerum habet propositum Deum super omnia diligendi, reipsa illum super omnia diligit: in hoc enim actus quos voluntas immediate elicit, ut est amor; differunt ab actibus quos operatur per potentias extrinsecas, ut est motus manus, quod illi fiant semper, quoties voluntas vult illos fieri, non autem isti.

3. Concilium Tridentinum sess. 14. cap. 3. & canone 4. definiit, Contritionem esse quasi materiam sacramenti Pœnitentiæ: *Sunt autem* (ait) *quasi materia hujus Sacramenti, ipsius pœnitentis, actus, Contritio, Confessio, Satisfactio.* Atqui nomine *Contritionis* Concilium intelligit dolorem conceptum ex motivo charitatis in Deum: siquidem nomen hoc *Contritio*, est nomen *Analogum*, cum significare possit dolores diversæ speciei; dolorem nimirum ex motivo charitatis, aut dolorem ex motivo timoris pęnarum: sed regula est apud Logicos. *Quod quotiescumque nomen Analogum simpliciter & sine addito profertur, semper sumatur, & sumi debeat pro præcipuo Analogato.* Sic cum nomen,

Panis, simpliciter profertur, sumitur pro solo pane triticeo, quia præcipua est species panis: alii enim non dicuntur panes, nisi cum aliquo addito; *panis hordeaceus*, &c. Ac proinde cum Contritio ex motivo charitatis concepta, sit præcipua Contritionis species, necesse est quod ubi Concilium Tridentinum declaravit Contritionem esse materiam necessariam Sacramenti Pœnitentiæ, nomine *Contritionis*, intellexerit dolorem ex motivo charitatis conceptum.

Obj. 1. Vel Contritio concepta ex motivo charitatis in Deum super omnia, semper justificat impium ante actualem Sacramenti Pœnitentiæ receptionem; vel non justificat. Si primum, absolutio deinceps a Sacerdote collata, erit tantum declaratoria: quod est falsum. Si secundum, fieri poterit ut quis sine sacramento moriens, pœnis æternis damnetur, licet Deum amet super omnia, & ex eo charitatis in Deum motivo sua peccata sincere detestetur: quod quidem quam sit absurdum nemo non videt.

R. 1. Contritio perfecta, seu (ut loquitur Catechismus Romanus) *acris*, *vehemens*, *incensa*, *& ad quam pauci sunt qui pervenirent*, impium justificat *semper*, antequam absolutione sacramentali *actu* donetur: sed nego quod absolutio in eo casu sit mere declaratoria peccati jam remissi. Nam 1. jam in pœnitente illo, absolutio nondum actu data, per sui votum in contritione perfecta inclusum operata est peccatorum remissionem: 2. cum *actu* impenditur, auget gratiam sanctificantem, quam illius votum jam operatum fuerat.

R. 2. Contritio *Imperfecta*, seu quæ non est multum intensa, nec multum robusta, in casu extremæ necessitatis, seu cum haberi non potest Sacramentum, satis est cum solo voto Sacramenti ad hominis impii justificationem: dicit enim Scriptura, *Omnis qui invocaverit nomen Domini, salvus erit*, si penes eum non stet ea remedia actu recipere,

pere, quæ ad depellendam ab illo mortem spiritualem Christus instituit; unde est illud Augustini in lib. 8. de Civitate Dei: *Baptismus invisibiliter ministratur, quem non contemptus religionis, sed terminus necessitatis excludit*: Hinc patet quam immerito doctrinæ de necessitate *inchoatæ* charitatis Dei super omnia, adscribatur quod pęnitens sine Sacramento actu recepto mortuus, æternis pęnis addicendus sit, quamvis charitas in illius corde dominetur, & quamvis ex ejusdem charitatis motivo sua peccata detestetur.

Obj. 2. Non datur aliqua Dei charitas super omnia, quæ *statim* non justificet: nam Augustinus tractatu 5. in Epist. Joannis asserit quod *Dilectio discernit inter filios Dei & filios Diaboli*: ergo, &c.

R. ad 1. nego ant. ad 2. dist. ant. Ex Augustino, dilectio quælibet discernit *imperfecte* inter filios Dei & filios Diaboli; hoc est, quia licet per se non tollat *reatum* peccati, tollit tamen *affectum*; conc. ant. Discernit *perfecte*; hoc est, tollendo non tantum peccati *affectum* sed etiam *reatum*, nego ant. Nec immerito: siquidem se habet impius, sicut se habet qui rebellavit in Principem: quemadmodum igitur rebellionis crimen non censetur a Principe remissum, nisi cum a Principe Remissionis litteræ reo actu concessæ sunt: ita Deus ordinarie tunc tantum peccatum remittit impio qui peccatum suum ex charitatis *Imperfectæ* motivo detestatur, cum remissionis instrumentum, Sacramentum videlicet Pœnitentiæ, illi per Sacerdotem divinæ hac in parte misericordiæ ministrum applicatur.

3. Q. Quæ est Cleri Gallicani doctrina de necessitate Contritionis in Sacramento Pęnitentiæ?

R. Continetur in ejusdem Clerici Gallicani Declaratione edita in Comitiis Generalibus an. 1700. sic autem habet hujusmodi Declaratio.

„ Post absolutas Propositionum censuras, supersunt quædam pro rei gravitate enucleatius

 „ ex-

„ exponenda, & ab ipsis principiis in apertam
„ lucem deducenda.

„ Et quidem de dilectione Dei sicut ad Sacra-
„ mentum Baptismi in adultis, ita ad Sacramen-
„ tum Pęnitentiæ, quæ est laboriosus baptismus,
„ requisita, ne necessariam doctrinam omittamus,
„ hæc duo imprimis ex Sacrosancta Synodo Tri-
„ dentina monenda & docenda esse duximus.

„ Primum, Ne quis putet in utroque Sacra-
„ mento requiri ut præviam, Contritionem eam,
„ quæ sit charitate perfecta, *antequam actu su-
„ scipiatur, hominemque Deo reconciliet.*

„ Alterum, Ne quis putet, in utroque Sacra-
„ mento securum se esse, si præter Fidei & Spei
„ actus *non incipiat diligere Deum tamquam omnis
„ justitiæ fontem.*

„ Neque vero satis adimpleri potest utrique
„ Sacramento necessarium vitæ novæ inchoan-
„ dæ, ac servandi mandata divina propositum,
„ si pœnitens primi ac maximi mandati, quo
„ Deus toto corde diligitur, nullam curam ge-
„ rat; nec sit saltem animo ita præparato, ut
„ ad illud exequendum, divina opitulante gra-
„ tia, sese excitet ac provocet.

„ Placet etiam caveri a Sacramenti Pęnitentiæ
„ administris, ne in hoc Pęnitentiæ Sacramento.
„ *Aliisque Sacramentis conferendis sequantur opinionem
„ probabilem de valore Sacramenti, relicta tutiore:* ne-
„ ve pęnitentes ipsorum fidei animam suam com-
„ mittentes admonere cessent; ut in pęnitendo
„ inchoatæ saltem dilectionis Dei ineant viam
„ quæ sola secura sit, graviter peccaturi in hoc
„ salutis discrimine, *vel eo solo*, quod certis in-
„ certa præponant.

4. Q. Pręter Episcopos & Theologos Gallos suntne plures alii qui doceant Attritionem conceptam, ex solo gehennarum metu satis non esse ad gratiam in Sacramento Pęnitentiæ recipiendam, sed præterea requiri *inchoatam* Dei *charitatem* super omnia?

R. Sunt.

R. Sunt plures alii. Et quidem 1. tota Facultas Theologica Academiæ Lovanienſis anno 1662, poſtulata ut ſuum doctrinale judicium ferret circa hunc articulum, *Attritionem qua ex ſolo gehenna, & pœnarum a Deo infligendarum metu concipitur, ſine interventu alicujus, ſaltem imperfecti, amoris* BENEVOLENTIÆ *erga Deum, non ſufficere ad juſtificationis gratiam in Sacramento impetrandam:* poſtulata (inquam) his verbis reſpondit: *Facultas Theologica Lovanienſis in Curia Academica ſub juramento convocata & congregata, unanimi conſenſu cenſuit doctrinam dicti Articuli eſſe ſanam, ſecuram, veram, nulli reprehenſioni obnoxiam, & merito eſſe fidelibus prædicandam & inculcandam.*

Eadem Facultas Theologica Lovanienſis anno 1677. ſuam hac de re ſententiam tribus hiſce propoſitionibus ſupremo S. Officii Senatui coram Innocentio XI. diſcutiendam obtulit Romæ per ſuos Deputatos.

Prima. *Servilis gehennarum metus nequaquam in ſua ſubſtantia malus eſt, ſed bonus & utilis. Attamen ipſi ſoli inſiſtens Attritio, etiam cum Sacramento non ſufficit ad juſtificationem, quia ad accipiendam hanc gratiam oportet credere, ſperare, ac Deum propter ſe diligere.*

Secunda. *Vera Attritio debet eſſe dolor animi, ac deteſtatio de peccato commiſſo, cum propoſito non peccandi de cetero, excludens voluntatem peccandi, attamen non debet includere perfectam charitatem, quæ hominem Deo reconciliet, priuſquam hoc Sacramentum actu ſuſcipiatur.*

Tertia. *Nihilominus eſſe debet, licet imperfecta, tamen vera Dei charitas, qua pœnitens Dominum Deum tanquam omnis juſtitiæ fontem diligat; ideoque peccata ſua deteſtetur & oderit. Eam aliqui appellant* CHARITATEM AFFECTU SUPER OMNIA.

2. Eadem doctrina publicis in Congreſſibus *Academiæ Dogmaticæ*, quæ vulgo dicitur *Sapientia Romana*, ſæpius Romæ publice propugnatur & defenditur.

3. Eam quoque Fridericus Nicolaus Gavardi Mediolanensis, Ordinis sancti Augustini, sacræ Scripturæ in Sapientia Romana publicus interpres; defendit tomo 6. Scholæ Ægidianæ, Romanis typis anno 1696. excuso.

4. Tandem Illustrissimus & Reverendissimus D. DOMINUS LAMBERTUS LE DROU Episcopus Porphyriensis, Sacrarii Apostolici Præfectus, eandem doctrinam eruditissimo, & numeris omnibus absoluto Opere Romæ ann. 1707. excuso sub hocce titulo, *De Contritione & Attritione Dissertationes quatuor*, quodque Augustissimo Clementis Papæ XI. Nomini inscripsit, innumeris tum Scripturæ, tum SS. Patrum, tum Concilii Tridentini, tum S. Thomæ textibus asseruit, liberavitque argumentis, quibus Attritionis servilis sufficientiæ defensores eam solent impugnare.

§. IV.

De Confessione.

1. *Quæst.* QUomodo definitur Confessio?
R. Definitur: *Accusatio peccatorum Sacerdoti facta, ut eorum remissio virtute clavium obtineatur*.

2. *Q.* Quæ est Confessionis materia?
R. Materia necessaria sunt peccata lethalia post Baptismum commissa: quia illa peccata non remittuntur in nova lege, nisi virtute clavium, quas Christus Joan. 20. hisce verbis Sacerdotibus credidit: *Quorum remiseritis peccata remittuntur eis, & quorum retinueritis retenta sunt*. Materia vero libera sunt peccata venialia, quia sine ordine ad claves per charitatis nimirum, pœnitentiæ, & aliarum virtutum exercitia dimitti possunt.

3. *Q.* Qui sunt Confessionis ministri?
R. Soli Sacerdotes: a Sacerdotibus enim tantum, & non ab aliquo inferiore ministro recipi potest absolutio a peccatis.

4. Q. Con-

4. Q. Confessio peccatorum estne post Baptismum lapsis necessaria necessitate medii?

R. Est: quia hominibus post Baptismum lapsis, qui nec in re, nec in voto confitentur, non potest impendi sacramentalis absolutio: hinc est illud Basilii in Regulis brevioribus: *Necessario eis peccata aperiri debent, quibus credita est mysteriorum dispensatio.*

Obj. 1. Veteres confitebantur quidem peccata publica, sed non confitebantur occulta: ergo omnium peccatorum mortalium confessio non est necessaria necessitate medii.

R. Nego ant. Scilicet antiqui Canones pœnitentias satisfactorias injungunt pro criminibus maxime occultis, ut sunt homicidium, & adulterium mulierum conjugatarum, quas ne venirent intemeratæ fidei maritis debitæ suspicionem, non damnabant prostratione, sed consistentia tantum, ad quam solorum peccatorum venialium rei dimittebantur.

Obj. 2. Nectarius Patriarcha Constantinopolitanus abrogavit peccatorum confessionem; id enim testantur Socrates historiæ lib. 5. cap. 19. Sozomenus hist. libro 7. cap. 16. ergo, &c.

R. Dist. ant. Confessionem *publicam*, conc. ant. occultam, nego ant. Hoc est Nectarius abrogavit usum quædam occulta peccata publice confitendi ex mandato Sacerdotis, qui nonnumquam eam confessionem imponebat satisfactionis loco.

5. Q. Quilibet adulti tenenturne semel in anno confiteri?

R. Tenentur; id enim præcipit Canon, *Omnis utriusque sexus*, ubique promulgatus & receptus.

6. Q. Confessio debetne esse integra?

R. Debet; hoc est, reus confiteri tenetur omnia sua peccata mortalia tum quoad speciem, tum quoad numerum. Ita definiit Concilium Tridentinum sess. 14. cap. 5.

7. Q. Estne de fide accusari debere circumstantias quæ peccati speciem mutant?

R. Est. Id enim contra Lutheranos Concilium Tridentinum definiit. Et quidem merito: nam circumstantiæ quæ mutant speciem, multiplicant peccata, ut patet in eo qui furatur in Templo; is enim & furti & sacrilegii reus est. Unde Canones in injungenda satisfactione attendunt ad hujusmodi circumstantias: gravioribus nimirum pœnis castigant incestuosum, quam simplicem fornicarium.

8. Q. Circumstantiæ quæ non mutant quidem speciem, sed quæ multum aggravant peccatum intra eamdem speciem debentne necessario accusari?

R. Debent. Nam 1. alioquin Sacerdos proportionatam malitiæ peccati satisfactionem injungere non posset. 2. Id præscribunt Canones, cum graviorem pœnam infligant incestuoso in primo gradu, quam in secundo, & in aliis.

Obj. Concilium Tridentinum loquens de Confessionis integritate, non meminit circumstantiarum, quæ intra eandem speciem peccatum aggravant: ergo, &c.

R. Dist. ant. Non meminit *explicite*, conc. ant. *implicite*, nego ant. Scilicet ratio qua utitur Concilium, ut doceat circumstantias quæ mutant speciem accusari debere, valet etiam pro confessione circumstantiarum quæ non mutant peccati speciem: petita nimirum est illa ratio ex eo quod alioquin proportionatas malitiæ peccati pœnas Sacerdotes injungere non possent?

9. Q. Socius peccati debetne accusari?

R. Non debet, cum pœnitens sine accusatione socii potest peccati speciem & circumstantias multum aggravantes detegere. Debet e contra si id non possit: nempe socius per peccatum ad quod complicem pellexit, jus amisit ad suam apud Confessarium famam. Vide Morinum, Cabassutium, Sambovium apud quos argumentum illud fuse pertractatur.

10. Q. Confessio debetne esse secreta?

R. Debet: nullo enim jure divino, aut canonico decre-

decretum est ut confessio peccatorum occultorum sit publica. Sacerdos vero qui confessionem excepit, jure Naturali, Divino & Ecclesiastico, tenetur ad secretum: *Caveat omnino* (inquit Concilium Lateranense IV.) *ne verbo, vel signo, vel alio quovis modo prodat aliquatenus peccatorem*. Nec aliqua potest esse causa propter quam secretum de quo agitur, sive directe, sive indirecte aperire liceat.

§. V.

De Satisfactione.

1. *Quæst.* SAtisfactio quomodo definitur?

R. Definitur Castigatio peccati inflicta a Sacerdote, ad resarciendam injuriam quæ Deo per peccatum fuit illata.

2. Q. Quomodo differunt Satisfactio & Satispassio?

R. In eo differunt quod in satisfactione commutatio locum habeat: in Satispassione vero commutatio non habet locum, sed tanta infligitur, quanta per legem determinatur.

3. Q. Quo fundamento nititur debitum imponendi satisfactionem penitentibus?

R. Petitur ex eo quod sacramentum Penitentiæ non tollat cum culpa penam quæ peccato debetur, sed æternam mutet in temporalem & in hoc differt a Baptismo: nec immerito, par enim non est ut peccata post Baptismum commissa utpote graviora eadem cum indulgentia remittantur, qua ea quæ ante Baptismum commissa sunt.

4. Q. Quas cautiones servare debet Sacerdos in injungenda sacramentali satisfactione?

R. Servari debent quæ a Concilio Tridentino hisce verbis sess. 14. cap. 8. præscribuntur: *Debent ergo Sacerdotes Domini, quantum spiritus & prudentia suggesserit, pro qualitate criminum & pœnitentium facultate, salutares & convenientes satisfactiones injungere: ne, si forte peccatis conniveant, & indulgentius cum pœnitentibus agant, levissima quædam opera pro gra-*

vissimis delictis injungendo, alienorum peccatorum participes efficiantur. Habeant autem præ oculis, ut satisfactio quam imponunt, non sit tantum ad novæ vitæ custodiam, & infirmitatis medicamentum, sed etiam ad præteritorum peccatorum vindictam & castigationem.

5. Q. Quæ cautiones servari debent a pœnitente in adimplenda injuncta sibi satisfactione?

R. Debet 1. eam acceptare quam prudens Confessarius injunxerit: *Nam* (ut ait Concilium Tridentinum sess. 24. cap. 8.) *claves Sacerdotum, non ad solvendum dumtaxat, sed & ad ligandum concessas, etiam antiqui Patres & credunt, & docent.* Debet 2. satisfactionem quam citius poterit adimplere: si enim in longius tempus illius executionem protrahat, multum culpabilis negligentiæ, in re gravi reus erit. Debet 3. liber esse, cum illam exequitur, non quidem a statu peccati mortalis, sed ab illius affectu: neque enim qui Deo rebellem voluntatem nutrit, censeri potest habere studium placandi Deum; quod tamen est essentiale satisfactioni.

§. VI.

De Forma Sacramenti Pœnitentiæ.

1. *Quæst.* Quæ est forma sacramenti Pœnitentiæ?

R. Sunt hæc verba, quæ a Sacerdote proferuntur: *Ego te absolvo a peccatis tuis, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti.* Nam 1. ita docet Concilium Tridentinum sess. 14. cap. 3. ubi sic loquitur: *Docet S. Synodus, sacramenti Pœnitentiæ formam, in qua præcipue ipsius vis sita est in illis ministri verbis positam esse: Ego te absolvo, &c.* 2. Clare exprimunt effectum sacramenti Pœnitentiæ.

2. Q. Qui sunt ministri formæ sacramenti pœnitentiæ?

R. Soli Sacerdotes: solis nimirum Sacerdotibus dictum est, Joan. 20. *Quorum remiseritis peccata, remit-*

remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta sunt.

3. Q. Quotuplex potestas in Sacerdote requiritur, ut possit pœnitentem absolvere?

R. Duplex: Ordinis nimirum, quæ per manuum impositionem in ordinatione confertur; & jurisdictionis, quæ recipitur per approbationem Ordinarii. Ita docet Concilium Tridentinum sess. 23. cap. 15. *de Reformatione*.

Obj. Quilibet Sacerdos cum per Episcopalem manuum impositionem ordinatur, recipit potestatem remittendi peccata: ergo non requiritur approbatio Ordinarii.

Resp. Conc. ant. nego conseq. Quia ut exerceatur illa potestas, requiruntur subditi in quos exerceatur: non habentur vero subditi, nisi aut per Parochiale beneficium, aut per approbationem Ordinarii. *Quamvis* (verba sunt Concilii Tridentini sess. 23. cap. 15.) *Presbyteri in sua ordinatione; a peccatis absolvendi potestatem accipiant; decernit tamen sancta Synodus, nullum, etiam Regularem, posse confessiones sæcularium, etiam Sacerdotum, audire; nec ad id idoneum reputari, nisi aut Parochiale beneficium, aut ab Episcopis per examen, si illis videbitur esse necessarium; aut alias idoneus judicetur, & approbationem, quæ gratis detur, obtineat, privilegiis & consuetudine quacumque, etiam immemorabili, nonobstantibus.*

4. Q. Quotuplex est Jurisdictio?

R. Duplex: Ordinaria nimirum quæ datur per beneficium Parochiale; & Subdelegata, quæ Presbytero non habenti Parochiale beneficium per Ordinarii approbationem confertur. Quæ sine Jurisdictione absolutio confertur, irrita est omnino: *Quoniam igitur* (inquit Concilium Tridentinum sess. 14. cap. 7.) *natura & ratio judicii exposcit, ut sententia in subditos dumtaxat feratur; persuasum semper in Ecclesia Dei fuit, & verissimum esse Synodus hac confirmat, nullius momenti absolutionem eam esse debere, quam Sacerdos in eum profert, in quem ordi-*

ordinariam, aut subdelegatam non habet jurisdictionem.

5. Q. Quilibet Sacerdos approbatus potestne a quibuslibet peccatis absolvere?

R. Potest, si non sint Episcopo, aut summo Pontifici reservata: secus, si sint reservata, & specialem ab eis absolvendi facultatem non acceperit. Ita decernit Concilium Tridentinum sess. 14. cap. 7.

6. Q. Suntne aliqui casus reservati in articulo mortis?

R. Non sunt: *Verumtamen* (ait Concilium Tridentinum sess. 14. cap. 7. *pie admodum, ne hac ipsa occasione aliquis pereat, in eadem Ecclesia Dei custoditum super fuit, ut nulla sit reservatio in articulo mortis: atque ideo omnes Sacerdotes quoslibet pœnitentes a quibusvis peccatis & censuris absolvere possint: extra quem articulum Sacerdotes, cum nihil possint in casibus reservatis, id unum pęnitentibus persuadere nitantur, ut ad superiores legitimos Judices pro beneficio absolutionis accedant.*

7. Q. Quibus hominibus conferri debet absolutionis beneficium?

R. Iis, qui sunt contriti, ac pęnitentes: si enim contritio defuerit, irrita est absolutio: quia non est materia cui applicetur.

8. Q. Quinam homines, extra morale vitæ periculum, censeri non debent pœnitentes?

R. Sunt ii, 1. qui mortaliter peccarunt ex consuetudine, nec emendationem operibus probarunt: *Irrisor enim est, & non pęnitens* (ait Isidorus Hispalensis libro 2. Sent. cap. 13.) *qui adhuc agit quod pœnitet, nec Deum videtur poscere subditus, sed subsannare superbus.* Vide Instructiones a sancto Carolo Borromæo pro Confessariis edita, toto plaudente Episcopali cętu probatas & nuper jussu SS. D. D. N. Innocentii Papæ XII. per Eminentissimum Cardinalem Carpeigna Urbis Vicarium, Romæ solemni mandato promulgatas.

Sunt ii, 2. qui laborant ignorantia mysteriorum quo-

quorum explicita fides est ad salutem necessaria: hinc Clerus Gallicanus in Comitiis generalibus, ann. 1700. merito damnavit hanc propositionem: *Absolutionis capax est homo, quantumvis laboret ignorantia mysterium fidei, & etiamsi per negligentiam etiam culpabilem, nesciat mysterium sanctissimæ Trinitatis, & Incarnationis Domini.*

Sunt, ii 3. qui versantur in occasione proxima peccati lethalis: ii enim qui affectum habent ad causam peccati, non censentur liberi ab ejusdem peccati affectu.

Sunt, ii 4. qui æs alienum, licet possint, restituere detrectant, aut restitutionem longius protrahunt, necnon plures alii de quibus S. Carolus in suis Instructionibus.

CAPUT VII.

De Extrema unctione.

1. *Quæst.* EXtrema unctio quomodo definitur?

R. Definitur, *Sacramentum quo præter gratiam sanctificantem, datur jus ad auxilia quæ necessaria sunt, ut ægrotus patienter ferat morbi incommoda, recuperetve corporis sanitatem, ubi expedierit animæ saluti.*

2. *Q.* Unde probari potest extremam unctionem esse Novæ legis sacramentum?

R. Ex eo quod sit ritus sensibilis qui ex institutione Christi gratiam sanctificantem producit, juxta illud Jacobi 5. *Et si in peccatis sit, dimittentur ei.*

3. *Q.* Quænam est materia Extremæ unctionis?

R. Materia remota, est oleum ex olivis expressum: materia vero proxima, ast unctio eodem oleo facta; juxta illud Jacobi 5. *Ungentes eum oleo in nomine Domini.* Præ ceteris autem rebus electum est oleum a Christo: quia (ut ait Concilium Tridentinum sess. 14. capite *de Extrema unctione*) unctio quæ fit oleo, aptissime Spiritus sancti gratiam qua invisibili-

biliter anima ægrotantis inungitur, repræsentat.

4. Q. Olei per Episcopum consecratio estne necessaria?

R. Est necessaria: juxta illud Concilii Tridentini: *Oleum ab Episcopo benedictum*. An autem ea consecratio sit necessaria necessitate Sacramenti, non una est Theologorum opinio: probabilius sentire videntur qui docent eam ex solo Ecclesiæ præcepto requiri: neque enim laudari potest aliquis Patrum textus, quo probetur non valere, ea omissa, Sacramentum.

5. Q. Quæ est forma extremæ unctionis?

R. Sunt hæc verba. *Per istam sanctam unctionem, & suam piissimam misericordiam indulgeat tibi Deus quidquid deliquisti per visum, odoratum, gustum, tactum, auditum*. Ita docet Conc. Trident. sess. 14. cap. de extrema unctione: *Formam deinde* (inquit) *esse illa verba, Per istam unctionem, &c.*

6. Q. Quis est author Extremæ unctionis?

R. Christus Dominus: ipse enim solus (ut superius probatum fuit) est author omnium & singulorum Sacramentorum Novæ legis: *Instituta est* (ait Concilium Tridentinum) *a Christo Domino nostro*.

7. Q. Quandonam Christus instituit Extremam unctionem?

R. Insinuata fuit, hoc est, in typo commendata cum Christus apud Marcum cap. 6. discipulos misit, ut Judæos infirmos inungerent. Sed proprie instituta fuit post institutionem sacramenti Penitentiæ, quia ejusdem sacramenti Penitentiæ quoddam est, (ut ait Concilium Tridentinum) consummativum. Promulgata vero fuit a Jacobo in Epistola Canonica cap. 5. ubi hæc habentur: *Infirmatur quis in vobis, inducat Presbyteros Ecclesiæ, & orent super eum, ungentes eum oleo in nomine Domini: & oratio fidei salvabit infirmum, & alleviabit eum Dominus, & si in peccatis sit, dimittentur ei.*

8. Q. Qui sunt ministri Extremæ unctionis?

R. Pres-

R. Presbyteri per Episcopalem manuum impositionem consecrati: hoc enim vocari vult Jacobus, ut ungant infirmum, & orent pro eo. Non ita tamen, ut excludantur Episcopi: quidquid enim possunt simplices Presbyteri, possunt & Episcopi: unde utrique a Concilio Tridentino recensentur.

9. Q. Quilibet Sacerdos poteſtne licite, ſicut valide poteſt, conferre Extremam unctionem?

R. Non poteſt, niſi ſit Parochus, aut ab eo delegatus. Ita nimirum expreſſe decernitur in Clementina 1. *de Privilegiis*.

10. Q. Quilibet homo eſtne capax Extremæ unctionis?

R. Pueri, & amentes a nativitate non ſunt illius capaces; quia primarius Extremæ unctionis effectus, remiſſio nimirum peccatorum, in eis locum habere non poteſt. Secus vero, ſi amentes lucidis intervallis aliquando fruiti fuerint: tunc enim actu peccare potuerunt.

11. Q. Quibus hominibus conferri debet Extrema-unctio?

R. Ægrotis: infirmorum enim tantum meminit Jacobus, cum de hoc Sacramento loquitur: *Infirmatur* (inquit) *quis in vobis, inducat, &c.* Unde eſt illud Concilii Tridentini: *Declaratur etiam* (Jacobi verbis) *eſſe hanc unctionem infirmis adhibendam; illis vero præſertim, qui tam periculoſe decumbunt, ut in exitu vitæ conſtituti videantur: unde & Sacramentum exeuntium nuncupatur.*

12. Q. Eſtne multoties eidem infirmo conferenda Fxtrema unctio?

R. Non eſt conferenda in eodem infirmitatis ſtatu: at ſi ægrotus convaluerit, & iterum poſtea decumbat, iterum inungi debet: *Quod ſi infirmi* (ait Concilium Tridentinum) *poſt ſuſceptam hanc unctionem convaluerint, iterum hujus Sacramenti ſubſidio juvari poterunt.*

13. Q. Qui ſunt effectus Extremæ-unctionis?

R. Sunt productio gratiæ ſanctificantis; Remiſſio pec-

peccatorum; Absterſio reliquiarum peccati; ægrotantis Alleviatio, Corporis ſanitas, ſi expedierit animæ ſaluti. Scilicet ii omnes effectus in verbis Jacobi continentur, & a Concilio Tridentino ſeſſ. 14. capite *de Extrema unctione* recenſentur.

14. Q. Quæ peccata dimittuntur per extemam unctionem?

R. Non dimittit *per ſe* peccata mortalia; quia non eſt Sacramentum mortuorum: ſed venialia tantum; quia eſt Sacramentum vivorum.

15. Q. Quid per peccatorum reliquias intelligitur?

R. Intelligitur propenſio ad malum; torpor ad faciendum bonum; mentis debilitas ad cæleſtium contemplationem.

16. Q. Quid intelligitur per ægrotantis alleviationem?

R. Intelligitur robur tum ad patienter ferenda morbi incommoda, tum ad reſiſtendum Diabolo, qui in extremis præſertim, ſtruit inſidias.

17. Q. Extrema unctio confertne ſanitatem corporis *ex opere operato*, an vero tantum *ex opere operantis*?

R. Non una eſt ea de re Theologorum opinio. Thomiſtæ paſſim docent, conferre eam *ex opere operato*: Eſtius vero, tantum *ex opere operantis*, ſeu virtute publicarum Eccleſiæ precum: unde effectus ille non eſt primarius, ſed ſecundarius tantum; quia (ait idem Eſtius) Sacramenta per ſe & primario non referuntur ad hujus vitæ bona: hincque concludit Extremam unctionem non ſemper, etiam ubi expedierit animæ ſaluti, conferre ſanitatem corpoream: idque innui aſſerit hiſce Concilii Tridentini verbis: *Et ſanitatem corporis* INTERDUM, *ubi ſaluti animæ expedierit, conſequatur*.

18. Q. Quæ diſpoſitiones ex parte ſubjecti requiruntur, ut recipiat fructus Extremæ unctionis?

R. Requiritur ſtatus gratiæ ſanctificantis, quia Extre-

Extrema unctio (ut jam sæpius observatum fuit) non est Sacramentum mortuorum, sed vivorum tantum.

19. Q. Extrema unctio estne necessaria?

R. Non est quidem necessaria necessitate medii: quia, cum non sit Sacramentum mortuorum, sine ea potest haberi gratia sanctificans, per Baptismum nimirum & Pœnitentiam. Sed est necessaria necessitate præcepti: & quidem Divini, ut probant absoluta hæc Jacobi verba: *Inducat Presbyteros Ecclesiæ*, & etiam Ecclesiastici: unde quovis sæculo Ecclesia sedulo curavit, ne quis non unctus infirmorum oleo, exiret ex hac mortalium vita.

20. Q. Extrema-unctio producitne characterem?

R. Non producit: quia, ex Concilio Tridentino, potest iterari.

CAPUT VIII.

De Ordine in genere.

1. *Quæst.* ORdo quomodo definitur?

R. Definitur: *Ritus sacer quo spiritualis potestas confertur ad ea quæ ad Eucharistiæ tum confectionem, tum dispensationem pertinent.*

2. Q. Cur in Ordinis definitione dictum non fuit quod sit Novæ legis Sacramentum?

R. Id dictum non fuit; quia (ut inferius dicetur) omnes & singuli in specie Ordines non sunt Novæ legis Sacramentum.

3. Q. Ordo in genere sumptus, estne Sacramentum Novæ legis?

R. Est. Nam ita definiit Concilium Tridentinum sess. 23. cap. 3. & quidem merito: est enim cæremonia sensibilis productiva gratiæ sanctificantis: juxta illud Apostoli secundæ ad Timoth. 1. *Admoneo te, ut resuscites gratiam Dei, quæ est in te per impositionem manuum mearum.*

4. Q. Quis est minister Ordinis?

R. Or-

R. Ordinarius minister est solus Episcopus. Nam 1. id docet Hieronymus in Epistola ad Evagrium, ubi sic loquitur. *Quid facit Episcopus, excepta Ordinatione, quod Presbiter non faciat?* 2. Nulli unquam præter Episcopos, aut in sacris Litteris, aut in Patrum Traditione leguntur Ordinationes celebrasse: hineque patet quam merito Concilium Tridentinum sess. 23. can. 7. anathema dicit Lutheranis contrarium sentientibus; *Si quis dixerit, Episcopos non habere potestatem confirmandi & ordinandi, vel illam, quam habent illis esse cum Presbyteris communem... anathema sit.*

5. Q. Qui sunt effectus sacræ Ordinationis?

R. Duo sunt; gratia sanctificans, & character: unde semel valide data iterari non potest.

6. Q. Ordines quomodo dividuntur?

R. Dividuntur in Majores & Minores. Ita nimirum definiit Concilium Tridentinum sess. 2. can. 2. ubi sic loquitur: *Si quis dixerit præter Sacerdotium non esse in Ecclesia Catholica alios Ordines & Majores & Minores, per quos, velut per gradus quosdam in Sacerdotium tendatur, anathema sit.*

7. Q. Cur instituti sunt Ordines, Majores & Minores?

R. Ut per eos veluti per gradus ad Sacerdotium tendatur, & ut ipsummet Sacerdotium dignius exerceatur. Petita est ea ratio ex Concilio Tridentino; quod quidem sic habet sess. 23. cap. 2. *Cum autem divina res sit tam sancti Sacerdotii ministerium, consentaneum fuit, quo dignius, & majori cum veneratione exerceri posset, ut in Ecclesia ordinatissima dispositione plures & diversi essent ministrorum Ordines, qui Sacerdoti ex officio deservirent, ita distributi, ut qui jam Tonsura Clericali insignit i essent, per Minores ad Majores ascenderent.*

8. Q. Quot sunt Ordines Majores?

R. Tres tantum vulgo recensentur: Sacerdotium, Diaconatus & subdiaconatus: dicuntur vero Majores, quia per eos major & dignior potestas datur, quam per Minores.

9. Q.

9. Q. Suntne *tantum* tres Ordines Majores?

R. Concilium Tridentinum docet quidem esse tres, sed non definit esse tres tantum nec immerito: Episcopatus quippe est quoque Ordo Major, quia per eum datur perfecta & completa Sacerdotii potestas: unde Concilium Tridentinum sess. 23. cap. 4. declarat, Episcopos qui in Apostolorum locum successerunt, ad hierarchicum ordinem divinitus institutum præcipue pertinere.

10. Q. Quot sunt Ordines Minores?

R. Sunt quatuor: Acolythatus, Exorcistatus, Lectoratus & Ostiariatus: hos enim quatuor recenset Concilium Tridentinum sess. 23. cap. 2. Solum tamen Lectoratum Græci, etiam Catholici retinent; alii vero nusquam apud eos fuerunt in usu.

11. Q. Suntne *tantum* quatuor Minores Ordines?

R. Docet quidem Concilium Tridentinum esse quatuor; sed non definit esse quatuor *tantum*: unde plures Canonistæ (licet immerito, ut inferius dicetur) contendunt primam Tonsuram Clericalem esse vere ac proprie dictum Ordinem.

CAPUT IX.

De Ordinibus in specie.

§. I.

De Episcopatu.

1. *Quæst.* Quid est Episcopatus?

R. Est ritus sacer quo datur potestas confirmandi Neophytos, ordinandi ministros, & regendi Ecclesiam Dei.

2. Q. Episcopatus estne ex institutione divina?

R. Est. Nam (ut ait Conc. Trident.) Episcopi in Apostolorum locum successerunt: ac proinde; cum Apostoli ab ipsomet Christo constituti sint Episcopi, Episcopatum ab eo institutum fuisse necesse est.

3. Q.

R. Ordinarius minister est solus Episcopus. Nam 1. id docet Hieronymus in Epistola ad Evagrium, ubi sic loquitur. *Quid facit Episcopus, excepta Ordinatione, quod Presbiter non faciat?* 2. Nulli unquam præter Episcopos, aut in sacris Litteris, aut in Patrum Traditione leguntur Ordinationes celebrasse: hineque patet quam merito Concilium Tridentinum sess. 23. can. 7. anathema dicit Lutheranis contrarium sentientibus; *Si quis dixerit, Episcopos non habere potestatem confirmandi & ordinandi, vel illam, quam habent illis esse cum Presbyteris communem ... anathema sit.*

5. *Q.* Qui sunt effectus sacræ Ordinationis?

R. Duo sunt; gratia sanctificans, & character: unde semel valide data iterari non potest.

6. *Q.* Ordines quomodo dividuntur?

R. Dividuntur in Majores & Minores. Ita nimirum definiit Concilium Tridentinum sess. 2. can. 2. ubi sic loquitur: *Si quis dixerit præter Sacerdotium non esse in Ecclesia Catholica alios Ordines & Majores & Minores, per quos, velut per gradus quosdam in Sacerdotium tendatur, anathema sit.*

7. *Q.* Cur instituti sunt Ordines, Majores & Minores?

R. Ut per eos veluti per gradus ad Sacerdotium tendatur, & ut ipsummet Sacerdotium dignius exerceatur. Petita est ea ratio ex Concilio Tridentino; quod quidem sic habet sess. 23. cap. 2. *Cum autem divina res sit tam sancti Sacerdotii ministerium, consentaneum fuit, quo dignius, & majori cum veneratione exerceri posset, ut in Ecclesia ordinatissima dispositione plures & diversi essent ministrorum Ordines, qui Sacerdoti ex officio deservirent, ita distributi, ut qui jam Tonsura Clericali insigniti essent, per Minores ad Majores ascenderent.*

8. *Q.* Quot sunt Ordines Majores?

R. Tres tantum vulgo recensentur: Sacerdotium, Diaconatus & subdiaconatus: dicuntur vero Majores, quia per eos major & dignior potestas datur, quam per Minores.

9. *Q.*

9. ℞. Suntne *tantum* tres Ordines Majores?

R. Concilium Tridentinum docet quidem esse tres, sed non definit esse tres tantum nec immerito: Episcopatus quippe est quoque Ordo Major, quia per eum datur perfecta & completa Sacerdotii potestas: unde Concilium Tridentinum sess. 23. cap. 4. declarat, Episcopos qui in Apostolorum locum successerunt, ad hierarchicum ordinem divinitus institutum præcipue pertinere.

10. ℞. Quot sunt Ordines Minores?

R. Sunt quatuor: Acolythatus, Exorcistatus, Lectoratus & Ostiariatus: hos enim quatuor recenset Concilium Tridentinum sess. 23. cap. 2. Solum tamen Lectoratum Græci, etiam Catholici retinent; alii vero nusquam apud eos fuerunt in usu.

11. ℞. Suntne *tantum* quatuor Minores Ordines?

R. Docet quidem Concilium Tridentinum esse quatuor; sed non definit esse quatuor *tantum:* unde plures Canonistæ (licet immerito, ut inferius dicetur) contendunt primam Tonsuram Clericalem esse vere ac proprie dictum Ordinem.

CAPUT IX.

De Ordinibus in specie.

§. I.

De Episcopatu.

1. *Quæst.* Quid est Episcopatus?
R. Est ritus sacer quo datur potestas confirmandi Neophytos, ordinandi ministros, & regendi Ecclesiam Dei.

2. ℞. Episcopatus estne ex institutione divina?

R. Est. Nam (ut ait Conc. Trident.) Episcopi in Apostolorum locum successerunt: ac proinde, cum Apostoli ab ipsomet Christo constituti sint Episcopi, Episcopatum ab eo institutum fuisse necesse est.

3. ℞.

3. Q. Episcopatus estne Sacerdotio superior?

R. Est. Nam Episcopi præcipue (ut ait Conc. Trident.) ad hierarchicum ordinem pertinent, positique sunt, ut regant Ecclesiam Dei: unde eadem Synodus recensens eos qui Hierarchiam constituunt, primo loco nominat Episcopos: *Si quis dixerit* (ait canone 6.) *in Ecclesia catholica non esse Hierarchiam divina ordinatione institutam, quæ constat ex Episcopis, Presbyteris & Ministris, anathema sit.*

4. Q. Quo jure Episcopi sunt Presbyteris superiores?

R. Divino jure. Scilicet 1. jure divino regunt Ecclesiam Dei; ac proinde & ipsos Sacerdotes: juxta illud Actorum cap. 22. *Attendite vobis & universo gregi, in quo vos Spiritus Sanctus posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei, quam acquisivit sanguine suo* 2. Jure divino primum in Ecclesiastica Hierarchia locum tenent: Est autem Hierarchia ministrorum inter se subordinatio, ac veluti dependentia.

5. Q. Ecclesia potestne Episcopatum abrogare?

R. Non potest: quia abrogare non potest ea quæ sunt ex institutione divina, quæque (ut est Episcopatus, ex Christi ordinatione, necessaria sunt Ecclesiæ.

6. Q. Quænam ab Episcopis debentur Ecclesiis quibus fuerunt præfecti?

R. Præcipua Concilium Tridentinum sess. 23. „ cap. 1. *de Reformat* hisce verbis tradit: Cum præ„ cepto divino mandatum sit omnibus, quibus ani„ marum cura commissa est, oves suas agnoscere, pro „ his sacrificium offerre, verbique divini prædica„ tione, Sacramentorum administratione, ac bo„ norum omnium operum exemplo pascere, pau„ perum, aliarumque miserabilium personarum cu„ ram paternam gerere, & in cetera munia pasto„ ralia incumbere: quæ omnia nequaquam ab eis „ præstari, & impleri possunt, qui gregi suo non „ invigilant, neque assistunt, sed mercenariorum „ more deserunt: sacrosancta Synodus eos admo-

„ net,

„ net, ut divinorum præceptorum memores, fa-
„ ctique forma gregis in judicio & veritate pa-
„ scant & regant. Ne vero &c.

7. Q. Episcopatus estne Ordo & proprie dictum Novæ legis Sacramentum?

R. Episcopatus 1. est Ordo: quia (ut superius dictum fuit) est ritus sacer quo in ordine ad Eucharistiam & Ecclesiæ regimen datur spiritualis potestas. 2. Est Sacramentum, quia est cæremonia sensibilis per quam gratia ex institutione divina producitur: scilicet Paulus secundæ ad Timoth. 1. de Episcopali præsertim ordinatione quam Timotheo contulerat, sic loquitur: *Admoneo te, ut resuscites gratiam Dei, quæ est in te per impositionem manuum mearum.*

Obj. Si Episcopatus esset Ordo, essent in Ecclesia Ordines octo: at id repugnat Concilio Tridentino, quod quidem sessione 23. cap. 1. septem tantum recenset.

R. Ad 1. neg. min. Ad 2. dist. Ant. Septem tantum recenset, & non excludit majorem numerum, conc. ant. & excludit, nego ant. Lata est autem ea definitio contra Lutheranos qui contendebant, septem Ordines, qui ab Ecclesia Catholica probantur, non esse veros Ordines.

§. II.

De Presbyteratu.

1. *Quæst.* Presbyteratus quomodo definitur?
R. Definitur: *Ritus sacer per quem datur potestas consecrandi & offerendi, & ministrandi Corpus & Sanguinem Christi, necnon & peccata dimittendi & retinendi.*

2. Q. Presbyteratus estne proprie dictum Sacramentum Novæ legis?

R. Est: quia in eo tria reperiuntur quæ Sacramentum proprie dictum constituunt. Et quidem 1. ver-

verba & signa exteriora, scilicet impositio manuum, & Episcopi Sacerdotes ordinantis oratio. 2. Institutio divina · constat enim ex Scriptura, Christum contulisse duplicem potestatem quæ per verba & exteriora signa Presbytero tribuuntur, potestatem nimirum in ipsius Corpus naturale hisce verbis, Matthæi 26. expressam: *Hoc facite*, & potestatem in Corpus mysticum his aliis verbis, Joannis 20. *Accipite Spiritum sanctum, quorum remiseritis, peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta sunt.* 3. Ea vero verba, ea signa exteriora gratiam sanctificantem producunt, juxta illud Apostoli primæ ad Timoth. 4. *Noli negligere gratiam quæ in te est, quæ data est tibi per Prophetiam cum impositione manuum Presbyterii.*

3. Q. Quæ est materia Presbyteratus?

R. Probabilius est esse solam manuum impositionem. Nempe soli manuum impositioni convenit illud Vincentii Lyrinensis: *Quod ubique; quod semper; quod omnibus.*

Et quidem 1. ab Apostolorum temporibus ad hanc usque ætatem ubique gentium in Presbyteris ordinandis adhibita est manuum impositio, ipsique adscripta fuit productio gratiæ sanctificantis.

2. Ante annum millesimum, in ordinandis Presbyteris non erant in usu traditio calicis cum vino, aut porrectio patenæ cum pane superimposito: neque enim in aliquo Sacramentario, aut in aliquo eorum temporum Concilio recensentur; ac proinde non potest esse materia quam Christus præcepit, & qua usi sunt Apostoli.

3. Ritus de quo agitur, seu traditio calicis & patenæ porrectio, nusquam fuerunt in usu, nec sunt modo in Ecclesiis Orientalibus: scilicet (ut videre est in Græcorum Euchologiis) Orientales in conferendo Presbyteratu solam adhibent manuum impositionem.

4. Si ritus aliquis, alius ab impositione manuum, dicatur essentialis materia Presbyteratus, vix contra

tra Lutheranos probari poterit Presbyteratum, seu Sacerdotium, esse proprie dictum Sacramentum Novæ legis: nempe probari vix poterit eumdem Presbyteratum fuisse in usu apud Majores nostros: neque enim traditione calicis, aut porrectione patenæ (ut ostensum est) usi sunt; nec modo utuntur Græci; quorum tamen Ordinationes admittit & probat Ecclesia Romana.

5. Concilium Tridentinum sess. 14. cap. 3. *de Extrema-unctione*, loquens de ejusdem unctionis ministris asserit esse Presbyteros *rite ordinatos per impositionem manuum Presbyterii.*

Obj. 1. Eugenius Papa IV. in Decreto pro instructione Armenorum, docet Presbyteratus materiam esse traditionem calicis cum vino, & porrectionem patenæ cum pane superimposito: ergo non est impositio manuum.

R. Dist. ant. Esse materiam, integrantem & accessoriam, conc. ant. essentialem & substantialem, neg. ant. Ratio est, quia Eugenii scopus fuit Armenos docere ritus Ecclesiæ Romanæ: ac proinde debuit eis tradere solam materiam integrantem, qua ipsi in suis Ordinationibus non utebantur, non autem essentialem quæ jam ab ipsis adhibebatur.

Obj. 1. Presbyteri in Pontificali Romano, antequam eis instrumenta Sacrificii porrigantur, dicuntur *ordinandi*, quamvis jam eis manus impositæ fuerint: ergo, &c.

R. Dist. ant. Dicuntur *ordinandi*, quod Ordinationis ritus integralis nondum completus sit, conc. ant. ritus essentialis, nego ant. Vide Morinum.

4. Q. Quænam manuum impositio est essentialis materia Presbyteratus? an ea quæ præcedit porrectionem instrumentorum, an vero quæ fit post Communionem?

R. Est ea quæ fit longe ante porrectionem instrumentorum: scilicet altera quæ fit post communionem (teste Morino nostro) ante quingen-

tos abhinc annos non erat in usu, ne quidem apud Latinos, nec est modo apud Græcos?

5. Q. Quæ est forma Presbyteratus?

R. Est oratio, per quam Episcopus invocat Spiritum sanctum in eos quibus una cum Presbyteris adstantibus manus imponit. Ratio est, quia per mille priores annos non per alia verba, quam per orationem de qua agitur, Majores nostri in Ecclesia Latina Presbyteratum contulerunt; nec modo Græci: neque enim Concilium Carthaginense IV. in quo accurate describuntur sacræ Ordinationis ritus, neque Sacramentarium Gregorii Magni, aliorum ab oratione de qua agitur, verborum meminerunt; nec genuina Euchologia quibus nunc utuntur Græci.

Obj. In pontificali Romano, Episcopus cum Sacrificii porrigit instrumenta, sic Presbyterum alloquitur: *Accipe potestatem offerre Sacrificium Deo, Missasque celebrare tam pro vivis, quam pro defunctis*: ergo illa verba sunt forma Presbyteratus.

R. Conc, ant. nego conseq. Ea nimirum verba sunt declarativa potestatis jam acceptæ per manuum impositionem, non autem ejus quæ tunc recipiatur, collativa: unde sunt forma integralis & accessoria, non autem substantialis & essentialis. Vide Morinum.

6. Q. Quis est author Presbyteratus?

R. Christus ipse: is enim est a quo Ecclesiastica Hierarchia quæ ex Episcopis, Presbyteris, & Ministris constat, instituta est.

7. Q. Quo præcise tempore a Christo institutus fuit Presbyteratus?

R. In ultima Cœna: tunc enim Apostolos constituit Sacerdotes, eisque ac eorum successoribus præcipit, ut Eucharistiam consecrarent & offer-„ rent. Sacerdotem (inquit Concilium Tridenti-„ num sess. 22. cap. 1.) secundum ordinem Mel-„ chisedech se in æternum constitutum declarans, „ Corpus & Sanguinem suum sub speciebus panis

„ & vi-

„ & vini, Deo Patri obtulit, ac ſub earumdem „ rerum ſymbolis, Apoſtolis, quos tunc novi Teſtamenti Sacerdotes conſtituebat, ut ſumerent „ tradidit, & eiſdem, eorumque in Sacerdotio „ ſucceſſoribus, ut offerrent, præcepit per hæc „ verba: *Hoc facite in meam commemorationem, uti* „ *ſemper Eccleſia Catholica intellexit, & docuit.*

Obj. Apoſtoli in ultima Cœna non receperunt manuum impoſitionem: ergo nec Sacerdotium.

R. Conc. ant. diſt. conſeq. Ergo nec Sacerdotium, ſumptum ſecundum ſubſtantiam; hoc eſt, prout eſt Sacramentum conſtans viſibili ſigno conc. conſeq. Sumptum ſecundum effectum; id eſt, ſecundum poteſtatem conſecrandum & offerendi Corpus Chriſti, nego ant. Tunc enim effectum Sacramenti receperunt, licet ipſummet Sacramentum non receperint.

8. Q. Quandonam Chriſtus in ſpecie determinavit impoſitionem manuum, & orationem pro materia & forma Presbyteratus?

R. Id factum eſt aut in ultima cena, aut poſt reſurrectionem: cum enim Apoſtoli utroque illo ritu uſi ſint in conferendo Sacerdotio, illique gratiæ productionem adſcripſerint, certum eſt eos duplicem illum ritum ab ipſomet Chriſto edoctos fuiſſe.

9. Q. Presbyteri accipiuntne uno & eodem ritu, impoſitione ſcilicet manuum, quæ præcedit inſtrumentorum porrectionem, utramque poteſtatem, conſecrandi nimirum Corpus Chriſti, & remittendi peccata?

R. Recipiunt: quia ſolus ille ritus, eſt eſſentialis materia; & oratio, quæ illum comitatur, ſola eſſentialis forma Sacramenti Presbyteratus,

Obj. 1. Apoſtoli ſimul & ſemel non receperunt utramque de qua agitur, poteſtatem, ſed ſeorſim & diviſim: poteſtatem quidem conſecrandi in ultima Cena, poteſtatem vero remittendi & retinendi peccata, poſt reſurrectionem, cum Chriſtus eos ſic allocutus eſt Joan. 20. *Accipite Spiritum ſanctum: quo-*

rum remiseritis peccata, remittuntur eis; & quorum retinueritis, retenta sunt: ergo nec his temporibus Presbyteri utramque potestatem simul & semel, uno eodemque ritu impositionis manuum, recipiunt.

R. Conc. ant. nego conseq. Ratio disparitatis est, quia Apostoli (ut superius dictum est) in ultima Cena non receperunt Sacramentum Presbyteratus, licet tunc illius effectu donati sint: at vero hodierni Sacerdotes, per impositionem manuum totum Sacerdotii Sacramentum recipiunt; ac proinde & totam eidem Sacerdotio conjunctam potestatem.

Obj. 2. Episcopus in ordinatione Presbyterorum (ut constat ex Pontificali Romano) post Communionem Presbytero manus imponens, sic loquitur: *Accipe Spiritum sanctum, quorum remiseris peccata, remittuntur eis, & quorum retinueris retenta sunt*: ergo in illo ritu confert Presbyteris potestatem remittendi, & retinendi peccata: neque frustra id ab Episcopo dicitur, ut hisce verbis declarat Concilium Tridentinum sessione 23. canone 4. *Si quis dixerit per sacram ordinationem non dari Spiritum sanctum: ac proinde frustra Episcopos dicere, Accipe Spiritum sanctum... anathema sit.*

R. Ad 1. conc. ant. nego conseq. Ad 2. fateor illa verba frustra non dici ab Episcopis: demonstrant nimirum, per sacram ordinationem revera dari Spiritum sanctum, licet non significent dari per illum ritum qui post Communionem adhibetur. Nempe sacra Synodus hoc unum laudatis verbis contra Lutheranos docere voluit, sacram Ordinationem non esse ritum otiosum, sed ritum efficacem qui ex divina institutione Spiritum sanctum, seu gratiam sanctificantem conferat. Si quid tamen casu aliquo fuerit omissum, caute est ab Episcopo supplendum.

10. Q. Quis est Minister Presbyteratus?

R. Est solus Episcopus: non enim aut in Scriptura, aut in Traditione, aliquis præter Episcopum legitur Presbyteratum contulisse: unde Concilium Tridentinum loquens de Presbyteris quos Jacobus

bus Epist. cap. 5. vult induci, ut ægrotum inungant, dicit eos esse qui ab Episcopis rite ordinati sunt per impositiones manuum Presbyterii.

§. III.

De Diaconatu.

1. *Quæst.* Diaconatus quomodo definitur?

R. Definitur: *Ritus sacer quo datur potestas legendi solemniter Evangelium, & proxime ministrandi Presbytero celebranti.*

2. *Q.* Diaconatus estne ex institutione divina?

R. Est. Nempe Concilium Tridentinum sess. 23. can. 6. definiit, in Ecclesia Hierarchiam esse divina Ordinatione institutam quæ ex Episcopis, Presbyteris, & Ministris constet: *Si quis dixerit,* (ait) *in Ecclesia Catholica non esse Hierarchiam divina ordinatione institutam, quæ constat ex Episcopis, Presbyteris, & Ministris; anathema sit.* At *Ministrorum* nomine præcipue intelliguntur Diaconi: eos enim ipsa vox Græca significat.

3. *Q.* Quandonam a Christo institutus fuit Diaconatus?

R. Aut in ultima cœna, aut post resurrectionem: vi nimirum ejusmodi institutionis Apostoli, Actorum 11. septem primos Diaconos ordinarunt.

4. *Q.* Diaconatus estne proprie dictum Sacramentum Novæ legis?

R. Est, repugnent licet Cajetanus, & Durandus. Nam 1. constat ceremonia sensibili: 2. est ex institutione divina: 3. confert Spiritum sanctum, seu gratiam sanctificantem: nempe Episcopus frustra non dicit Diacono quem consecrat: *Accipe Spiritum sanctum ad robur & ad resistendum Diabolo, & tentationibus ejus, in nomine Domini:* ergo Diaconatus est Sacramentum.

Obj. Diaconatus institutus fuit ab Apostolis ad usum mere prophanum, distributionem scilicet eleemo-

mosynarum quæ apud Apostolos deponebantur : unde Hieronymus eos vocat, Mensarum ac Viduarum ministros : ergo non est Sacramentum.

R. Ad 1. nego ant. ad 2. dist. ant. Ad distributionem eleemosynarum, tanquam ad officium minus præcipuum, conc. ant. tanquam ad officium præcipuum, nego ant. Scilicet & dotes quas in eis requisierunt Apostoli, & gravissima verba quibus eorum Ordinationem præscribunt, non obscure innuunt eos ad officia spiritualia præcipue consecratos fuisse. *Sed &* (inquit Concilium Tridentinum sess. 23. cap. 2.) *de Diaconis sacræ litteræ apertam mentionem faciunt, & quæ maxime in illorum Ordinatione attendenda sunt, gravissimis verbis docent.* Unde & in actis baptizasse, & Evangelium prædicasse leguntur. Ad 3. dicendum est, Hieronymum Diaconos vocare *Mensarum & Viduarum Ministros*, ex occasione ad quam Apostoli mandarunt executioni præceptum sibi a Christo factum de Ordinandis Diaconis.

5. Q. Quæ est materia Diaconatus?

R. Sola manuum impositio : Non enim alia sive in Scriptura, sive in Patribus decem priorum sæculorum recensetur.

Obj. Materia Diaconatus est libri Evangeliorum porrectio: ergo, &c.

R. Nego ant. Nam 1. nondum conscripta erant Evangelia, cum Apostoli primos Diaconos ordinarunt: 2. Concilium Carthaginense IV. aperte innuit Diaconos non alio ritu ordinari, quam impositione manuum : in hoc enim eos Subdiaconis opponit. 3. Alius ab impositione manuum ritus, non est apud Græcos in usu in Ordinatione Diaconorum : at essentialis materia Sacramenti debet ubique eadem esse.

6. Q. Quæ est forma Diaconatus?

R. Est oratio per quam Episcopus manum eis imponens, Spiritum sanctum invocat. Nam 1. solius illius orationis meminerunt Patres decem prio-

rum

tum sæculorum. 2. Græci non alia forma, quam Oratione utuntur in Ordinatione Diaconorum.

Obj. Forma Diaconatus sunt hæc verba, quæ ex Pontificali Romano, Episcopus Diaconatum conferens profert: *Accipite Spiritum sanctum ad robur*, &c. alioquin enim frustra dicerentur ab Episcopo.

R. Ad 1. nego ant. Idque demonstrare videntur rationes quæ in responsione præcedenti laudatæ sunt.

Ad 2. nego ant. illa enim verba frustra non dicuntur, si per Diaconatum conferatur (ut revera confertur) Spiritus sanctus: licet per illa præcise verba non conferatur. Vide Morinum nostrum.

7. Q. Quis est Minister Diaconatus?

R. Solus Episcopus: non enim aut in Scriptura, aut in traditione legitur, ipsum ab alio quam Episcopo, collatum fuisse.

8. Q. Quæ sunt officia Diaconorum?

R. Diaconorum est 1. panem & vinum Sacerdoti sacrificanti immediate ministrare: 2. docere solemniter populum, ubi id ab Episcopo specialiter jussi fuerint: 3. baptizare solemniter ex commissione Presbyteri, & eo absente: 4. Eucharistiam in casu necessitatis administrare: scilicet officia illa sive in jure Canonico, sive in Pontificali Romano Diaconis tribuuntur.

§. IV.

De Subdiaconatu.

1. *Quæst.* Subdiaconatus quomodo definitur?

R. Definitur; *Ritus sacer quo datur potestas legendi solemniter Epistolam, & proxime inserviendi Diacono qui intra missarum solemnia Presbytero ministrat*: idque innuit ipsa *Subdiaconi* appellatio.

2. Q. Subdiaconatus estne Ordo Sacer?

 R. Est,

R. Est, & quidem 1. *Ordo*: tum quia per eum datur potestas spiritualis per respectum ad Eucharistiam: tum quia ita docet Concilium Tridentinum sess.23. Est. 2. Ordo *Sacer*, tum quia propius accedit ad altare, dum offertur Missæ sacrificium; tum etiam quia per eum datur potestas vasa sacra contingendi: tum quia cęlibatus jugo subjicitur. Tum denique quia sic docet idem Concilium sess.23. *Nam* (inquit cap. 2.) *Subdiaconatus ad majores Ordines a Patribus, & sacris Conciliis refertur.*

3. *Q.* Subdiaconatus estne ex institutione divina?

R. Non est. Nam 1. nullus ex Patribus id asseruit. 2. Tantum abest ut Patres id asseruerint, quin exprese negetur ab Urbano Papa II. in Concilio Beneventano, apud Yvonem, Decreti part.5. cap. 71. ubi sic loquitur: *super his solis* (Presbyteratu, & Diaconatu) *præceptum Apostolicum habemus: Subdiaconos vero, quia & ipsi altaribus ministrant, opportunitate exigente concedimus.*

4. *Q.* Subdiaconatus estne proprie dictum Sacramentum Novæ legis?

R. Non est. Ita Estius & plures alii: nec immerito: Nam 1. Subdiaconatui deest (ut ostensum fuit) institutio divina. 2. Non producit gratiam sanctificantem: nempe nullus ex veteribus id asserit 3. Subdiaconatus (saltem apud Latinos teste Concilio Carthaginensi IV.) nusquam per impositionem manuum datus est: at Patres cum de ordinibus agunt post Scripturam, soli ritui materiali, qui sit impositio manuum, adscripserunt vim & virtutem producendi gratiam sanctificantem.

Obj. 1. Subdiaconatus producit characterem: non enim potest iterari: ergo est Sacramentum.

R. Nego ant. Quod enim Subdiaconatus non iteretur, oritur ex Ecclesiastica lege per quam etiam fit, ut prima Tonsura Clericalis non iteretur.

Obj. 2. Subdiaconatui annexa est lex cęlibatus: ergo est Sacramentum.

Resp.

Resp. Conc. ant. nego conseq. Ratio est, quia subdiaconis, aliquot saeculis licitum fuit uti uxoribus ante ordinationem ductis: unde quod jam servent celibatum, id oritur ex Ecclesiastica lege. Vide Gregorium Magnum libro 1. Epistola 42.

Obj. 3. Subdiaconatus a Concilio Tridentino refertur ad Ordines Majores: ergo est Sacramentum.

R. Conc. ant. nego conseq. Ratio est quia Subdiaconatus id dignitatis non habet, quod sit Sacramentum, sed ex Ecclesiae disciplina: unde per annos mille apud Latinos, ad Minores Ordines relatus fuit & nunc etiam refertur apud Graecos: nempe eis ad cancellos sacros quibus altare clauditur, aditus apud Graecos non patet.

Obj. 4. Omnis Ordo est Sacramentum: scilicet Concilium Tridentinum sessione 23. cap. 3. & canone 3. definiit, Ordinem indefinite & in genere sumptum, esse proprie dictum Novae legis Sacramentum. *Si quis dixerit* (inquit) *Ordinem, sive sacram Ordinationem non esse vere & proprie Sacramentum, a Christo Domino institutum .... anathema sit*: ac proinde de omnibus in specie Ordinibus intelligi debet.

R. Conc. ant. nego conseq. Ratio est, quia satis est, ut locum habeat Concilii definitio, quod aliquis Ordo sit vere ac proprie Sacramentum: hoc est: sacra Synodus Ordinem sumit in abstracto: idque contra Lutheranos qui contendebant, nullum ex septem Ordinibus, ne ipsum quidem Presbyteratum, esse vere ac proprie dictum sacramentum Novae legis; nullum esse ex institutione divina, nullum producere gratiam sanctificantem: idque non obscure innuunt quae adduntur in canone 3. ubi postquam definitum est Ordinem esse Sacramentum, haec quae Lutherani propugnabant, rejiciuntur: *Vel esse figmentum quoddam humanum, excogitatum a viris rerum Ecclesiasticarum imperitis*:

aut esse tantum ritum quemdam eligendi ministros verbi Dei, & Sacramentorum; anathema sit.

5. Q. Quis est minister Subdiaconatus?

R. Minister Ordinarius est solus Episcopus: nempe Concilium Tridentinum definiit Ordinationis ministrum esse solum Episcopum. Verum de ministro extraordinario, res non est ita certa: scilicet Abbates Cistercienses proferunt Bullas quibus fit eis facultas subditis sibi Monachis Subdiaconatum conferendi. Nec id mirum est: si enim Subdiaconatus Ecclesiæ soli suam institutionem debeat, potest Ecclesia Abbatibus benedictione consecratis munus illum conferendi committere.

§. V.

De Minoribus Ordinibus.

1. *Quæst.* Minores (ut vocant) Ordines, quomodo definiuntur?

R. Definiuntur: *Ritus per quos datur potestas spiritualis inserviendi sub ministris majoribus ad ea quæ ad decentem Eucharistiæ aut conficiendæ, aut distribuendæ cultum conferunt.*

2. Q. Quæ sunt materia, & forma Ordinum Minorum?

R. Sunt in genere signa sensibilia per quæ Ecclesia convenientem eis potestatem tribuit.

3. Q. Quis est minister Ordinum Minorum?

R. Ordinarius est solus Episcopus: quia, ex Concilio Tridentino, solius est Episcopi Ordines conferre. Extraordinarius vero est Presbyter, licet Episcopali charactere non sit insignitus. Scilicet Presbyteri Cardinales facultatem habere dicuntur, ut in Ecclesiis quarum habent titulum, Minores Ordines conferant. Idem munus sibi ab Apostolica Sede concessum fuisse Abbates Cistercienses contendunt.

4. Q. Quibus hominibus conferri debent Ordines Minores?

R. Mandari debet executioni præceptum quod hisce verbis in Concilio Tridentino sessione 23. capite 11. legitur: *Cumque hinc* (de Minoribus loquitur) *ad altiores gradus & sacratissima mysteria sit ingressus; nemo iis initietur, quem non scientiæ spes Majoribus Ordinibus dignum ostendat.*

5. Q. Minores Ordines suntne proprie dicta Novæ legis Sacramenta?

R. Non sunt, quidquid in contrarium dicant Thomistæ nonnulli. Ratio est quia, non sunt ex institutione divina: unde (ut mox dicetur) solus Lectoratus est in usu apud Græcos, idque a mille & amplius annis. 2. Nemo ex veteribus asseruit, per eos dari Spiritum sanctum, seu produci gratiam sanctificantem. 3. Spiritualem characterem non imprimunt: quod enim non iterentur, oritur ex Ecclesiastica lege.

6. Q. Quot sunt apud Latinos Ordines Minores?

R. Sunt quatuor: *Acolythatus* nimirum, *Exorcistatus*, *Lectoratus*, *Ostiariatus*: de his autem hæc habet Concilium Tridentinum sessione 23. cap. 2. *Et ab ipso Ecclesiæ initio, sequentium Ordinum nomina, atque unuscujusque eorum propria ministeria . . . Acolythi, Exorcistæ, Lectoris, & Ostiarii in usu fuisse cognoscuntur.*

7. Q. Quot sunt apud Græcos Ordines Minores?

R. Unus tantum, scilicet Lectoratus. Ratio est quia nullum alium præter Lectoratum recensent Pontificalia, seu Ritualia, seu Euchologia, quibus a duodecim sæculis, non reclamante Ecclesia Romana, Orientales utuntur.

8. Q. Quomodo quatuor Minores Ordines conferunt ad Eucharistiæ seu conficiendæ, seu dispensandæ decentem cultum?

R. Acolythatus offert Subdiacono urceolos qui vinum consecrandum, & aquam ei immescendam continent; ac præterea cereos defert & accendit,

 qui-

quibus Ecclesia utitur in celebratione Missæ. Exorcistatus, per exorcismos depellit dæmones ab iis qui ad Eucharistiam accessuri sunt, aut interfuturi Missæ sacrificio. Lectoratus, per sacram lectionem fideles parat, ut tum audiendæ Missæ, tum recipiendæ Eucharistiæ idonei sint. Ostiariatus arcet infideles & excommunicatos, ne sacris mysteriis intersint; fores vero fidelibus aperit, ut ad Sacra admittantur. Deinde campanas pulsat, ut fideles ad Missam, Conciones, & officia divina convocet.

9. Q. Acolythatus quomodo definitur?

R. Definitur: *Ordo quo Clerici facultatem recipiunt urceolos offerendi Subdiacono, deferendi & accendendi cereos, dum sacrum mysterium peragitur.*

10. Q. Exorcistatus quomodo definitur?

R. Definitur: *Ordo quo datur potestas dæmones ab energumenis per Ecclesiæ exorcismos fugandi.*

11. Q. Lectoratus quomodo definitur?

R. Definitur. *Ordo quo datur potestas publice legendi in templis Scripturam & pios libros ad populi fidelis ædificationem.*

12. Q. Ostiariatus quomodo definitur?

R. Definitur: *Ordo quo datur jus recludendi, & claudendi Basilicarum fores, & per campanarum pulsationem, populum fidelem ad divina officia vocandi.*

§. VI.

De Prima Tonsura.

1. *Quæst.* Quid est Tonsura Clericalis?

R. Definitur: *Caremonia sacra, per quam quis ex laico fit Clericus.*

2. Q. Tonsura estne Ordo?

R. Non est Ordo: neque enim per eam datur aliqua potestas spiritualis quæ ad Eucharistiæ sive confectionem, sive dispensationem referatur: est igitur mera ac simplex ad recipiendos Ordines Ecclesiastica dispositio.

3. Q. Quis

3. Q. Quis est Tonsuræ minister?

R. Ordinarius est solus Episcopus; & quidem *Proprius*: Extraordinarius vero, is est qui ad officium hujusmodi specialiter a Romano Pontifice committeretur: an autem ex privilegio, potestas conferendi Tonsuram alicui non Episcopo concessa sit, diximus agentes de ministro Ordinum Minorum.

4. Q. Quotuplex est *proprius* Episcopus?

R. Triplex, Ordinis nimirum, Beneficii, & Domicilii: in Galliis tamen passim non habetur ratio sive Beneficii, sive Domicilii, sed Originis tantum: ita etiam ut natus in una Diœcesi, & baptizatus in alia, litteras dimissorias ab Episcopo in cujus diœcesi natus est, non autem ab Episcopo in cujus Diœcesi baptizatus sit, recipere teneatur.

5. Q. Prima Tonsura Clericalis estne in usu apud Græcos?

R. Non est in usu: scilicet (ut ex Græcorum Euchologiis constat) laici apud Græcos fiunt Clerici immediate per Lectoratus receptionem.

6. Q. Quibus laicis conferri debet prima Tonsura Clericalis?

R. Iis de quibus Concilium Tridentinum sessione 23. cap. 4. *de reform.* hisce verbis loquitur: *Prima Tonsura non initientur, qui Sacramentum Confirmationis non susceperint, & fidei rudimenta edocti non fuerint; quique legere & scribere nesciunt, & de quibus probabilis conjectura non sit, eos non sæcularis judicii fugiendi fraude, sed ut Deo fidelem cultum præstent, hoc vita genus elegisse.*

CAPUT X.

De Matrimonio.

Nota. MAtrimonium considerari potest vel prout Naturalis & Civilis Contractus, vel prout est Novæ legis Sacramentum. De Matrimo-

trimonio sub illa duplici consideratione sumpto hic a nobis est agendum.

§. I.

De Existentia, Materia, Forma & Authore Contractus Matrimonii.

1. *Quæst.* MAtrimonium prout est Contractus Naturalis & Politicus; quomodo definitur?

R. Definitur; *Actio per quam vir & mulier corporum suorum dominium ad actum conjugalem sibi invicem tradunt & accipiunt*. Scilicet posita illa actione ponitur Matrimonii contractus, & ea sublata penitus tollitur.

Obj. 1. Matrimonii contractus positus est in mutuo jure ad actum conjugalem: ergo non in actione per quam, &c.

R. Nego ant. Nam 1. quamvis per adulterium unius e conjugibus tollatur jus ad actum conjugalem, Matrimonium tamen non dissolvitur. 2 Jus ad actum conjugalem est effectus contractus Matrimonialis: ideo enim jus illud est inter duos, quod contractus præcesserit.

Obj. 2. Eugenius Papa IV. in Decreto pro instructione Armenorum docet causam efficientem Matrimonii esse mutuum partium consensum: ergo non est actio per quam datur & accipitur dominium corporum in ordine ad actum conjugalem.

R. Dist. ant. Esse causam efficientem Matrimonii sumpti secundum effectum: hoc est, *vinculum*, quod ex contractu resultat, conc. ant. Sumpti secundum *essentiam*, de qua hic agitur, nego ant.

2. Q. Quæ est materia *Ex qua* constat Matrimonii contractus?

R. Est mutuus nubentium consensus; quia contractus ex illo consensu *intrinsece* componitur.

3. Q. Quo-

3. Q. Quodnam est objectum consensus Matrimonialis?

R. Est 1. traditio proprii corporis, & acceptatio alieni in ordine ad actum conjugalem. Hinc vero sequitur non fore Matrimonium inter eos qui sibi invicem propria corpora traderent ad officia omnino alia ab officio, seu actu conjugali. Est 2. prolis generatio; quia ad eam *saltem implicite*, Matrimonium ordinatur.

Obj. Inter Mariam Deiparam, & Josephum fuit verum Matrimonium: & tamen dici non potest quod Maria consenserit etiam implicite in prolis generationem: ille nimirum consensus repugnat perpetuæ virginitatis voto quod emiserat: ergo, &c.

Resp. 1. Dist. hanc antecedentis partem: Ille consensus repugnat perpetuæ Virginitatis voto, ubi præbens consensum certus non est per divinam revelationem, compartem non exacturam debitum, conc. ant. ubi est certus, nego ant. At Maria ejusmodi certitudinem habuit, quando cum Josepho contraxit, seu cum tradidit illi sui corporis dominium. *Vide* sanctum Augustinum in libro de sancta Virginitate, cap. 24.

Resp. 2. Argumentum est de non supponente, supponit enim Beatam Mariam Virginem emisisse perpetuæ Virginitatis votum, antequam cum Josepho nuberet: id tamen non est omnino certum: nempe sanctus Thomas docet votum illud non fuisse emissum, nisi post nuptias cum Josepho, idque (ut ait idem sanctus Doctor) de consensu Josephi cum quo jam contraxerat.

4. Q. Quæ est materia *Circa quam*, contractus Matrimonialis?

R. Sunt propria conjugum corpora: quia per contractum Matrimonialem dantur & acceptantur.

5. Q. Quæ est forma essentialis Contractui Matrimoniali?

R. Sunt hæc verba, aut alia quæ æquivaleant:

ant: *Accipio te in meam*. *Accipio te in meum*: Ratio est, quia ea verba, aut signa æquivalentia, servatis servandis, mutuum exprimunt consensum in mutuam corporum traditionem & acceptationem in ordine ad actum conjugalem.

6. Q. Quis est Author Contractus Matrimonialis?

R. Deus ipse. Scilicet Adamum & Evam arctissima societate conjunxit in ordine ad prolis generationem, impertita eis per hæc verba fecunditate: *Crescite & multiplicamini*. Unde Adamus Genes. 2. hæc protulit spiritu prophetico: *Quamobrem relinquet homo patrem suum & matrem, & adhærebit uxori suæ; & erunt duo in carne una*.

7. Q. Quot sunt proprietates Contractus Matrimonialis?

R. Sunt tres: Unitas, cui repugnat Polygamia; Indissolubilitas quæ opponitur dimissioni ac separationi; & tandem in aliquo casu necessitas, quæ opponitur libertati non contrahendi. Sed hæc exponenda sunt in responsis ad quæsita quæ subsequuntur.

§. II.

De Proprietatibus Contractus Matrimonii.

1. *Quæst.* Polygamia *Simultanea*, seu qua quis plures simul uxores habeat, estne *Divino* jure prohibita?

R. Est. Nam 1. Christus Lucæ 16. declarat adulterii reum esse, qui, uxore dimissa cum alia contraxerit: *Quicumque* (inquit) *dimiserit uxorem suam, & aliam duxerit, mœchatur*. 2. Concilium Tridentinum sessione 24. canone 1. eos omnes anathemate damnat qui contenderint nulla *Divina* lege viro prohibitum esse plures simul uxores habere.

2. Q. Polygamia *Simultanea ex parte Viri*, estne *Jure Naturali* prohibita?

R. Bel-

R. Bellarminus, nonnullique alii censent non esse *Jure Naturali* prohibitam. Ratio est, quia Patriarchæ cum pluribus uxoribus simul nupserunt, Deo sic permittente, eo quod tunc populus fidelis esset carnali generatione propagandus: *Unde (* ut ait Augustinus) *peccatum non erat, quando mos erat.*

3. *Q.* Polygamia *Simultanea ex parte mulieris*, estne jure naturali prohibita?

R. Est: quia adversatur primario fini Matrimonii, seu prolis generationi: unde nusquam in usu fuit apud populum fidelem, imo nec apud Gentes, quamvis Plato in ideali sua Republica eam conatus sit legibus stabilire.

4. *Q.* Polygamia *Successiva* estne *aliquo* jure prohibita?

R. Non est *aliquo* jure prohibita: nempe Paulus 1. ad Corinth. 7. de non nuptis & viduis hæc ait: *Quod si non se continent, nubant.* 2. Ecclesia proscripsit Montanistas, quod olim secundas nuptias damnarent.

Obj. 1. Secundæ nuptiæ inducunt irregularitatem. 2. Concilium Neocæsariense pœnitentiam satisfactoriam imponit secundo nubentibus. 3. Sacerdos ab Ecclesia prohibetur, ne benedicat secundas nuptias: Sed hæc probant secundas nuptias esse jure, saltem *Ecclesiastico* prohibitas: ergo, &c.

R. Conc. maj. nego min. Nam 1. Irregularitas quæ nascitur ex secundis nuptiis non est *ex delicto* sed *ex defectu significationis*: siquidem secundæ nuptiæ non exhibent perfecte Ecclesiæ unionem cum Christo, qui non duas, sed unam tantum sponsam sibi conjunxit. 2. Neocæsarienses Patres pœnam injunxerunt Bigamis, non quod crederent secundas nuptias *per se* esse peccatum, sed tantum *per accidens*, cum plerumque sint in iis qui secundo nubunt, incontinentiæ & libidinis argumentum. 3. Prohibetur Sacerdoti, ne *eam benedictionis speciem* mulieri secundo nubenti impertia-

tiatur, per quam fœcunditatem apprecetur, eo quod jam in primis nuptiis eam illi apprecatus sit.

5. Q. Contractus Matrimonii estne *quoad vinculum*, jure divino indissolubilis?

R. Distinguenda est quæstio: vel enim Matrimonium est *consummatum* per actum conjugalem, vel per eum actum non est consummatum: sed *ratum* tantum. Si primum, divino jure est prorsus indissolubile juxta illud Christi Matt. 19. *Quod Deus conjunxit, homo non separet*, necnon & juxta illud Apostoli primæ ad Corinth. 7. *Mulier alligata est legi* (Matrimonii) *quanto tempore vir ejus vivit*. Si vero secundum, dissolvitur per solemnem professionem in approbata Religione: ita nimirum definiit Concilium Tridentinum sessione 24. can. 6. Nec mirum; siquidem professio in approbata Religione, est in eo casu ex Ecclesiastica lege veluti quædam mortis species.

Obj. Christus Matthæi 19. a Judæis de repudio interrogatus, sic respondit: *Quicumque demiserit uxorem suam*, NISI OB FORNICATIONEM, & *aliam duxerit, mœchatur*: ergo, adveniente fornicationis causa, licitum est dimittere uxorem & aliam ducere, ac proinde in eo casu Matrimonium dissolvitur etiam quoad vinculum.

R. Conc. ant. nego conseq. Ratio est; quia exceptio *Nisi* conjugenda est solum cum priore membro responsionis Christi: *Quicumque dimiserit uxorem suam*, ita ut sensus sit eum qui uxorem a thoro in perpetuum, nisi ob fornicationem, dimiserit, reum se constituere: non est vero conjungenda cum posteriore ejusdem responsionis membro: *Et aliam duxerit*, ita ut licitum sit, causa fornicationis adveniente, aliam uxorem ducere. Itaque Christus de repudio interrogatus respondit licitum illud esse adveniente fornicationis casu; inde vero occasionem sumit damnandi plurium Judæorum praxim, qui uxores quacumque fere ex causa dimittebant; ac præterea prohibendi aliud inire Matrimoni-

moni-

monium, uxore etiam ob fornicationem dimissa vivente. *Vide* textum illum fuse explicatum in nostro Commentario Historico & Dogmatico de Sacramentis.

6. Q. Contractus Matrimonii legitime initus, estne quoad thorum indissolubilis?

R. Non est indissolubilis quoad thorum: ita enim post antiquos Patres Concilium Tridentinum definiit sessione 24. can. 4. Quænam autem sint præter fornicationem causæ, propter quas Matrimonium, quoad thorum dissolvi possit, repetendum est ex Jure Canonico.

7. Q. Matrimonium estne aliquo Dei mandato præceptum.

R. 1. Initio mundi singulis hominibus jure naturali præceptum fuit: nempe ratio naturalis tunc præcipiebat speciei propagationem, quemadmodum præcipit conservationem individui per alimentorum usum. 2. Israelitis, quandiu populus fidelis exiguo erat numero positivo jure divino præceptum fuit; quia carnalis generatio tunc via erat, per quam Dei populus propagandus erat. 3. In Nova lege liberum est omnibus qui continentiæ consilium capiunt: eos enim ad virginitatem Paulus hortatur; sed non ita est de iis qui idem continentiæ consilium non capiunt: scilicet post Adami peccatum, hominibus liberis, hoc est, nullo priore voto, aut impedimento irretitis, factum fuit, servatis tamen servandis, incontinentiæ remedium. Unde idem Paulus ait, *Quod si non se continent, nubant.*

§. III.

De Solemnitatibus Contractus Matrimonii.

1. *Quæst.* QUæ sunt Matrimonii, prout est Contractus Civilis, Solemnitates?

R. Duplicis sunt generis: nonnullæ enim præcedunt

cedunt contractum : Sponsalia nimirum, Proclamationes, & Consensus parentum : aliquæ vero ipsum comitantur; nempe Parochi, Testium, & amborum contrahentium præsentia.

2. Q. Sponsalia quomodo definiuntur?

R. Definiuntur, *Futuri Matrimonii mutua promissio acceptata, inter personas ad contrahendum habiles.*

3. Q. Qui sunt Sponsaliorum effectus?

R. Sunt duo præcipui : primus est obligatio contrahendi conventum Matrimonium; Alter vero est impedimentum publicæ honestatis, quod ex eis oritur.

4. Q. Quot modis Sponsalia, etiam juramento firmata, dissolvi possunt?

R. Dissolvuntur 1. mutuo partium consensu : 2. per longiorem partis unius absentiam, ut est biennium: 3. per ingressum in Religionem : 4. per susceptionem Subdiaconatus : 5. per subsequentem fornicationem; idque in favorem solius partis innocentis : 6. per subveniens impedimentum affinitatis: 7. per gravem aliquam infirmitatem, aut deformitatem: 8. per capitales inimicitias quæ inter desponsatos oriantur.

5. Q. Quid sunt Proclamationes.

R. Sunt *futuri Matrimonii publica denuntiatio.*

6. Q. Proclamationes requiruntur ne necessario, ut Matrimonium valeat.

R. Non requiruntur necessario, nec etiam in iis locis ubi Concilii Trident. Decretum *de reformatione Matrimonii* fuit promulgatum: nec enim Sacra Synodus, cum de Proclamationibus agit, clausulam addit irritantem, sicut & eam addit, ubi declaravit Parochi & testium præsentiam requiri.

7. Q. Quis potest circa Proclamationes dispensare.

R. Episcopus: sed (ut ait Concilium Tridentinum) ex causa, cuius tamen judicium ad illum spectat. In Galliis Episcopi passim & ordinarie non solent ab omnibus dispensare.

8. Q.

8. Q. Ut Matrimonium filiorum familias valeat requiriturne parentum, aut tutorum consensus?

R. Licet requiratur, ut Matrimonium de quo agitur, sit licitum; tamen, spectato solo jure Concilii Tridentini, non requiritur ut valeat. In Galliis defectu consensus parentum, aut tutorum, Matrimonium filiorum familias in Supremis Curiis, seu (ut vocant) Parlamentis declaratur non valide contractum in ordine ad effectus Civiles. Hinc in Rituali Parisiensi anni 1597. pag. 355. hæc leguntur: *Quamvis vir qui quatuordecim, & fœmina quæ duodecim annos expleverint, Matrimonium possint valide contrahere; caveat tamen Parochus ne filios, aut filias familias juniores viginti quinque annis, etiam viduos vel viduas, Matrimonio conjugat sine consensu parentum vel tutorum, eorumque ad quos illorum cura pertinet.*

9. Q. Requiriturne, ut valeat Matrimonium, præsentia Parochi, aut alterius Sacerdotis ab eo, aut ab Ordinario deputati.

R. Requiritur ex vi Concilii Tridentini sessione 24. *de Reformatione*, capite 1. quod quidem quoad hoc executioni mandari jussit Edictum Blesense, promulgaruntque Synodi Provinciales quæ in Galliis post Oecumenicam Tridentinam celebratæ sunt.

10. Q. An, & quot testes requiruntur, ut Matrimonium valide contrahatur?

R. Duo saltem, aut tres requiruntur ex vi Concilii Tridentini: de cujus Decreto hæc habet Rituale Parisiense pag. 353. *Noverint imprimis Parochi clandestina qualibet Matrimonia, & quæ aliter, quam præsente Parocho, vel alio Sacerdote de ipsius Parochi vel Ordinarii licentia, & duobus vel tribus testibus contrahuntur, ex ipsius Concilii Tridentini Decreto irrita omnino ac nulla esse.* Obtinet in omnibus Galliarum Provinciis illa Concilii Tridentini Sanctio.

§. IV.

§. IV.

De Impedimentis Contractus Matrimonii.

1. *Quaest.* Quomodo definitur Matrimonii Impedimentum?

R. Definitur: *Aliquid praexistens, quod Matrimonium reddit aut invalidum, aut illicitum, aut utrumque simul.*

2. *Q.* Matrimonii impedimenta quotuplicis sunt generis?

R. Duplicis. Nempe nonnulla dicuntur *Dirimentia*; alia vero, *Impedientia* tantum; illa, efficiunt ne Matrimónium *valide* contrahatur; Ista vero, reddunt quidem Matrimonium *illicitum*, sed non reddunt *invalidum*.

3. *Q.* Ecclesia Poteſtne ſtatuere Impedimenta Dirimentia?

R. Poteſt. Eo nimirum jure uſa eſt ſemper (ut fuſe probavimus in Commentario noſtro Hiſtorico & Dogmatico de Sacramentis,) illudque jus ipſi etiam Principes in Eccleſia agnoverunt: unde Concilium Trid. ſeſſ. 24. can. 4. merito hocce anathema contra Luteranos intorquet: *Si quis dixerit Eccleſiam non potuiſſe conſtituere impedimenta Matrimonium dirimentia, vel in eis conſtituendis erraſſe, anathema ſit.*

4. *Q.* Quis poteſt diſpenſare circa impedimenta quæ Matrimonium dirimunt?

R. Nulla poteſtas humana valet diſpenſare in iis quæ juris ſunt naturalis, ut inter filium & matrem, Sed Eccleſia poteſt diſpenſare in iis omnibus quæ ſunt ſolius juris humani: ſcilicet ea omnia ab ipſamet Eccleſia ſtatuta ſunt.

5. *Q.* Eccleſia poteſtne diſpenſare circa impedimenta quæ in Levitico continentur?

R. Non poteſt in iis quæ juris ſunt naturalis: poteſt vero in iis omnibus quæ erant juris cære-

mo-

monialis tantum; quia, Lege Mosaica per Christum abrogata, præcepta cæremonialia quæ non sunt de jure naturali, desierunt habere vim ratione juris divini positivi.

6. *Q.* Quot sunt impedimenta Matrimonium Dirimentia?

R. Sunt quindecim, quæ hisce versibus continentur.

Error, Conditio, Votum, Cognatio, Crimen,
Cultus disparitas, Vis, Ordo, Ligamen, Honestas,
Amens, Affinis, si Clandestinus, & Impos,
Si mulier sit rapta, loco nec reddita tuto.

Non patitur hujusce Compendii brevitas, ut hic quindecim illa impendimenta explicentur; sed de iis vide prolixius aliud opus nostrum, aut Rituale Parisiense pag. 346. & nonnullis aliis subsequentibus.

7. *Q.* Quot & quæ sunt Impedimenta non Dirimentia?

R. Sunt quinque, quæ hisce versibus continentur:

Ecclesiæ vetitum, necnon tempus feriatum,
Atque Catechismus, Sponsalia, jungito votum.

Illis vero versibus ostenditur præcipua impedimenta non dirimentia, ad ista reduci; Votum simplex castitatis religionis & non ducendi uxorem; Tempus ab Ecclesia prohibitum, Adventus scilicet & quadragesimæ; Sponsalia valide cum alio contracta.

§. V.

De Matrimonio prout est Sacramentum.

1. *Quæst.* MAtrimonium estne proprie dictum Sacramentum Novæ legis?

R. Est

R. Est. Ita enim definiit Concilium Tridentinum contra Calvinistas & Lutheranos sess. 24. can. 1. *Si quis* (inquit) *dixerit, Matrimonium non esse vere & proprie unum ex septem Legis Evangelicæ Sacramentis, a Christo Domino institutum, sed ab hominibus in Ecclesia inventum, neque gratiam conferre; anathema sit.*

2. Q. Quibus argumentis probari potest, Matrimonium esse Sacramentum Novæ legis?

R. Probari potest 1. ex unanimi utriusque Ecclesiæ Orientalis & Occidentalis consensu: 2. ex sanctis Patribus; nempe S. Augustinus in lib. de bono conjugali cap. 24. Matrimonium comparat cum Baptismo & Ordinatione. Innocentius Papa I. in epist. 9. docet, Matrimonium divina gratia fundari: 3. ex eo quod sit ritus sensibilis gratiam (ut mox dicetur) ex institutione divina conferens.

3. Q. Quis Matrimonii, ut est Sacramentum, est author?

R. Christus ipse qui omnium & singulorum Novæ legis Sacramentorum est author, ut suo loco probatum est.

4. Q. Quandonam Christus Matrimonium ad Sacramenti dignitatem evexit?

R. Evexit, aut cum in Cana Galilææ benedixit nuptiis, aut cum Matthæi 19. dixit: *Quod ergo Deus conjunxit, homo non separet.*

5. Q. Cur Christus Matrimonium ad Sacramenti dignitatem evexit?

R. Evexit, Ut (inquit Concilium Tridentinum sess. 24.) naturalem conjugum amorem perficeret: præberetque vires quibus Conjugati sancte Matrimonio uterentur: eam vero Matrimonii perfectionem ipse sua passione promeruit: *Quod* (ait ibidem Concilium Tridentinum) *Paulus Apostolus innuit dicens: Viri diligite uxores vestras, sicut Christus dilexit Ecclesiam, & seipsum tradidit pro ea: mox subjungens: Sacramentum hoc magnum est: ego autem dico in Christo, & in Ecclesia.*

6, Q. Quæ est materia Sacramenti Matrimonii?

R. Est

R. Est legitimus contractus inter nubentes initus: quia contractus ille, accedente forma, gratiam sanctificantem producit.

7. *Q.* Quae est forma Matrimonii, prout est Sacramentum Novae legis?

R. Sunt haec vel similia verba a legitimo ministro prolata: *Ego vos in Matrimonium conjungo*; scilicet 1. per ea verba confertur gratia sanctificans; datur vero, *Accedente* (inquit Coloniensis Synodus anno 1536. celebrata) *Sacerdotali precatione*. 2. Eadem verba clare exprimunt indissolubilem Matrimonii nexum: hunc enim sensum habent ex Sylvio: *Ego Sacramentum conjunctionis vobis impertior; & quantum in me est, ex potestate mihi concessa, non corpore solum, sed & animo vos conjungo.*

8. *Q.* Quis est minister Matrimonii, prout est legis Novae Sacramentum?

R. Solus Sacerdos: Ita nimirum docent Melchior Canus, Estius & Sylvius. Ratio est 1. quia ipse solus profert haec verba: *Ego vos in Matrimonium conjungo*: quae quidem (ut diximus) sunt hujusce Sacramenti forma. 2. Sic vocatur a Patribus Concilii Cameracensis, quod anno 1567. celebratum est: *Admonendos* (inquiunt) *esse duximus Parochos hujus* (Sacramenti) *ministros*. 3. Sanctus Carolus in Actis Ecclesiae Mediolanensis par. 4. §. 1. expresse docet, Matrimonii administrationem ad Sacerdotem pertinere. 4. Patres, gratiae Matrimonialis productionem adscribunt benedictioni quam Sacerdos nubentibus impertitur: ergo, &c.

Obj. Omne Matrimonium, validum in ratione contractus, est Sacramentum; siquidem Concilium Tridentinum, cum definit Matrimonium esse Sacramentum Novae legis, loquitur de omni Matrimonio valido: atqui omni Matrimonio, valido in ratione contractus, non adest Sacerdos: valent enim Matrimonia clandestina iis in locis, in quibus promulgatum non est Concilium Tridentinum,

aut in quibus non sunt contrariæ leges quæ irrita faciant hujusmodi Matrimonia: ergo, &c.

R. Ad 1. neg. ant. Ad 2. nego pariter antecedens: loquitur enim Concilium de Matrimonio quod a legitimo ministro fuerit celebratum: ac proinde de eo tantum quod Sacerdos contulerit: nempe, ex eodem Concilio, Sacerdos hæc debet verba proferre: *Ego vos in Matrimonium conjungo.*

9. *Q.* Quinam & quot sunt Matrimonii, ut Sacramentum est, effectus?

R. Duo sunt: gratia sanctificans, quæ per singula Novæ legis Sacramenta producitur: & jus quoddam ad auxilia actualia, quæ necessaria sunt, ut Conjuges pie utantur Matrimonio, ut prolem religiose educent, ut constanti affectu sese in Christo prosequantur. Vide Augustinum in libro 9. de Genesi ad litter. cap. 7.

CAPUT XI.

De Indulgentiis.

1. *Quæst.* Indulgentia quomodo definitur?

R. Definitur, *Absolutio authoritate Clavium a pœna injuncta, vel injungenda & Deo debita.*

2. *Q.* Indulgentia quomodo dividitur?

R. Dividitur in plenariam, & non plenariam. Illa absolvit a tota pœna Canonibus injungenda: Ista vero, a parte tantum.

3. *Q.* Quis est author Indulgentiarum?

R. Christus ipse: scilicet facultatem fecit Ecclesiæ Indulgentias concedendi, cum Matthæi 18. sic Apostolos allocutus est: *Quæcumque alligaveritis super terram, erunt ligata & in cælo: Et quæcumque solveritis super terram, erunt soluta & in cœlo.*

4. *Q.* Quis est Indulgentiarum minister?

R. Est Summus Pontifex in tota Ecclesia, & Episcopi in suis Diœcesibus: *Episcopum* (inquit Ancyrana Synodus canone 5. ubi de Indulgentiis agit)

agit) *hanc habere licentiam oportet:* idem asserit Concilium Nicænum 1. Can. 1. *Licebit Episcopo, &c.*

5. Q. Quodnam est subjectum capax Indulgentiarum?

R. Sunt homines viventes baptizati: in eos enim solos Ecclesia potest Jurisdictionem exercere.

Obj. Conceduntur Indulgentiæ pro defunctis: ergo, &c.

R. Conc. ant. nego conseq. Siquidem non alio quam *suffragii* modo, Indulgentiæ defunctis prosunt: viventibus e contra per modum absolutionis.

6. Q. Indulgentiæ sese extendunt ad pœnas temporales in altero sæculo peccatis quoad culpam dimissis debitas?

R. Se extendunt: juxta illud Evangelii, Matt. 18. *Quæcumque solveritis super terram, erunt soluta & in cælo.*

7. Q. Unde sumitur Indulgentiarum quantitas?

R. Ex triplici capite. 1. Ex causa propter quam dantur: dissipator enim est qui eas sine causa dispensat: 2. ex operis injuncti proportione cum pœna quæ remittitur, scilicet qui propter opus leve amplissimas Indulgentias largitur, non recte utitur dispensandi facultate: 3. ex majore, vel minore fervore charitatis ex parte subjecti: nempe Concilia jubent ut cum pœnitentibus qui suum fervorem operibus probarunt, humanius agatur, quam cum iis qui segniter pœnitentiæ laboribus perfuncti fuerint.

8. Q. Unde petitur Indulgentiarum virtus?

R. Ex ipsiusmet Christi meritis; neque enim aliud sunt Indulgentiæ, quam Christi meritorum per modum solutionis applicatio. Nituntur quoque meritis quæ Sancti per Christi merita compararunt: idque patet ex Extravagante Clementis VI. quæ incipit, *Unigenitus.*

9. Q. Quid requiritur ex parte subjecti, ut lucretur Indulgentias?

R. In eo qui culpæ reus est, requiritur 1. Contritio: neque enim (ut patet ex Cypriano) aliis concedebantur Indulgentiæ, quam iis qui suam contritionem probaverant. 2. Requiritur in omnibus, executio operis ab eo qui concedit Indulgentias, injuncti, in illud enim opus, concedens mutat pœnam peccato alioquin debitam. 3. Requiritur status gratiæ sanctificantis, eo instanti, quo quis ex injunctis operibus ultimum exequitur: neque enim pœna dimittitur, antequam culpa remissa fuerit.

10. Q. Indulgentiæ eximuntne lapsos ab omni prorsus satisfactione persolvenda?

R. Non eximunt eos qui nolunt, cum tamen possunt, convenientem satisfactionem persolvere; ad eam enim post baptismum lapsi jure divino tenentur: unde iis præsertim possunt, quorum (ut ait Cyprianus) pœnitentiam satisfactioni proxima est: iis quoque qui cum satisfaciendi propositum habeant, id aut præ infirmitate, aut præ temporum angustiis non possunt. Vide Cyprianum in libro *de Lapsis*.

11. Q. Quid Concilium Tridentinum de Indulgentiis docet?

R. Docet 1. Christum, Ecclesiæ fecisse potestatem eas concedendi: 2. earum usum esse in Ecclesia retinendum: 3. utiles esse eas populo fidei: 4. in iis concedendis veterem & probatum usum servari debere: sic enim sacra Synodus loquitur sess. 25. Ti-
„ tulo de Indulgentiis: Cum potestas conferendi in-
„ dulgentias a Christo Ecclesiæ concessa sit, atque
„ hujusmodi potestate divinitus sibi tradita, anti-
„ quissimis etiam temporibus illa usa fuerit, sacro-
„ sancta Synodus Indulgentiarum usum Christiano
„ populo maxime salutarem, & sacrorum Concilio-
„ rum authoritate probatum, in Ecclesia retinen-
„ dum esse docet, & præcipit, eosque anathemate
„ damnat, qui aut inutiles esse asserunt, vel eas con-
„ cedendi in Ecclesia potestatem esse negant. In his

„ ta-

„ tamen concedendis moderationem juxta vete-
„ rem & probatam in Ecclesia consuetudinem,
„ adhiberi cupit, ne nimia facilitate, Ecclesia-
„ stica disciplina enervetur.

CAPUT XII.

De Censuris.

1. *Quaest.* Censura quomodo definitur?

R. Definitur: Pœna, qua in vindictam alicujus peccati fideles bonis aliquibus spiritualibus aut officiorum exercitio, in foro exteriori privantur.

2. *Q.* Quotuplex est Censura?

R. 1. Alia est a jure: alia vero ab homine. Prima, continetur aut in Conciliis, aut in Jure Canonico: altera vero fertur ab aliquo singulari superiore.

2. Alia est *latæ sententiæ*: alia *ferendæ*. Prior, eo ipso incurritur, quo peccatum commissum est, etsi nulla Judicis sententia ille qui peccavit, declaretur reus: posterior e contra non incurritur, nisi peccato commisso, Judicis accesserit sententia.

3. *Q.* Quis est Censurarum author?

R. Christus ipse, scilicet hisce verbis Matthæi 18. *Amen dico vobis; quæcumque alligaveritis super terram, erunt ligata & in cœlo: & quæcumque solveritis super terram, erunt soluta & in cælo.*

4. *Q.* Quis potest Censuras ferre?

R. 1. Ecclesia in Conciliis: 2. Romanus Pontifex in tota Ecclesia, servatis servandis: 3. Episcopi in suis Diœcesibus: 4. tandem, jure Ecclesiastico, ii omnes quibus in exteriori foro Ecclesia Jurisdictionem contulit.

5. *Q.* Quæ est materia Censurarum? seu quæ est causa propter quam ferri potest Censura?

R. Est peccatum grave exterius, & actu commissum: quia Censura est pœna publica; publica autem pœna nonnisi propter grave exterius peccatum infligi potest.

6. Q. Quodnam est subjectum Censurarum?

R. Est quilibet homo qui Baptismate fuerit initiatus; quia est subditus Ecclesiæ.

7. Q. Censuræ suntne necessariæ?

R. Sunt: tum ut illarum metu justi in officio contineantur: tum etiam ne oves scabiosæ ceteris noceant.

8. Q. Quot sunt Censurarum species?

R. Tres tantum: Excommunicatio, Suspensio & Interdictum.

9. Q. Quotuplex est Excommunicatio?

R. Duplex: Major & Minor. Major, est ea per quam Christianus privatur omnibus, ac singulis bonis quæ Ecclesiæ corpori communia sunt. Minor vero, est a quam aliquis incurrit ex communione cum excommunicato qui expresse denuntiatus fuerit.

10. Q. Qui sunt effectus Excommunicationis Minoris?

R. Privat. 1. Jure, non quidem conferendi, sed recipiendi Sacramenta. 2. Reddit subjectum inhabile ad electionem passivam sive ad beneficia, sive ad dignitates Ecclesiasticas: non ita tamen ut electio sit *ipso facto* nulla, sed irritanda per sententiam Judicis.

11. Q. Quæ causæ excusant eos qui cum excommunicato communicant?

R. Quinque, hocce versu comprehensæ: *Utile, ex, Humile, Res ignorata, Necesse.*

12. Q. Quid est Suspensio?

R. Est Censura per quam in gravis delicti pœnam Clericus, aut ordinis, aut beneficii, aut officii Clericalis usu prohibetur.

13. Q. Quotuplex est Suspensio?

R. Alia est totalis; alia vero partialis. Alia est in perpetuum; & alia fertur ad tempus.

14. Q. Quid est Interdictum?

R. Est Censura, per quam Sacramentorum dispensatio, publica celebratio divinorum officiorum,

rum, & Ecclesiasticæ sepulturæ usus prohibentur.

15. Q. Quotuplex est Interdictum?

R. Triplex; Personale, Locale & Mixtum. Personali, quibusdam personis usus Sacramentorum, officiorum divinorum, Ecclesiasticæ sepulturæ, *ubique* prohibetur. Locali, vetatur ille usus in *aliquo* determinato loco, Mixtum, personas & locum complectitur.

CAPUT XIII.

De Irregularitate.

1. *Quæst.* IRregularitas quomodo definitur?

R. Definitur: *Impedimentum Canonicum Ordines aut suscipiendi, aut susceptos exercendi*: sed advertendum *Ordines* hic sumi late, pro ipsa etiam Tonsura Clericali, imo & pro beneficiis Ecclesiasticis.

2. Q. Quot sunt Irregularitatis species?

R. Duæ sunt tantum: ex defectu nimirum, & ex delicto; quia causæ ex quibus oritur, duæ sunt tantum, defectus scilicet & delictum.

3. Q. Quinam sunt defectus ex quibus irregularitas oritur?

R. Sunt novem, quorum quinque priores sunt spirituales, ceteri vero corporales. Illi sunt defectus Rationis, Famæ, Lenitatis, Libertatis, Significationis: Isti vero sunt defectus Natalium, Ætatis, & Membrorum.

4. Q. Ex quibus delictis oritur Irregularitas, quæ *ex delicto* dicitur?

R. Est, 1. hæresis vel apostasia a fide: 2. illicita mutilatio, aut homicidium: 3. indebita Ordinis alicujus susceptio, aut exercitium: 4. Ordo quo quis caret, exercitio mandatus: 5. Baptismus semel validus, iterato datus, aut receptus.

5. Q. Homicidium casuale paritne Irregularitatem?

R. Pa-

R. Parit 1. si debita ad vitandum homicidium diligentia adhibita non fuerit: 2. cum accidit ex opere illicito, sive in se, sive ratione status.

6. Q. Qui dubius est an ad homicidium, aut mutilationem contulerit, qua ratione sese gerere debet?

R. Debet se gerere tanquam irregularem: quia in dubiis semitam debemus eligere tutiorem.

7. Q. Quomodo Irregularitates tolluntur?

R. Tolluntur 1. per cessationem defectus, ex quo oriebantur. 2. Eæ omnes quæ nascuntur ex delicto, aut ex defectu lenitatis, tolluntur per Baptismum. 3. Per Professionem in approbata Religione tollitur ea quæ oritur ex natalium defectu. 4. Per dispensationem: exceptis tamen iis, quæ nascuntur ex corporis defectu, ratione cujus subjectum fit incapax præcipui muneris alicujus Ordinis.

8. Q. Quis potest in Irregularitatibus dispensare?

R. Solus Pontifex Maximus dispensat in iis quæ nascuntur ex defectu: Episcopi vero in iis quæ oriuntur ex delicto, modo tamen sit occultum, nec ad forum contentiosum deductum fuerit: excipiendum est tamen homicidium voluntarium, etiamsi fuerit occultum: scilicet apud Francos est in usu hocce Concilii Tridentini Decretum sess. 24. cap. 6. de Reform. *Liceat Episcopis, in Irregularitatibus omnibus & suspensionibus ex delicto occulto provenientibus, excepta ea qua oritur ex homicidio voluntario: & exceptis aliis deductis ad forum contentiosum, dispensare.*

CAPUT XIV.

De Monitorio in finem revelationis.

1. *Quæst.* Quid est Monitorium in finem revelationis?

R. Est Mandatum quo sub excommunicationis in terminatione Ecclesia jubet factum aliquod occultum revelari.

2. Q.

2. ℚ. A quo potest concedi Monitorium in finem revelationis?

R. A solo Episcopo. Nempe Concilium Tridentinum sess. 24. *de Reformat cap.* 3. vetat ne excommunicationes illæ quæ, Monitoriis ad finem revelationis præmissis, fieri solent seu pro amissis, seu pro subtractis rebus, aut aliis hujusmodi caussis, a nemine prorsus præter quam ab Episcopo decernantur.

3. ℚ. Monitorium in finem revelationis debetne ex levi causa ab Episcopo concedi?

R. Non debet: unde Concilium Tridentinum vetat 1. ne concedatur nisi ex re non vulgari, causaque diligenter ac magna maturitate per Episcopum discussa. Vetat 2. ne Episcopus ad illud concedendum per vim majorem adducatur; jubet e contra ut totum hoc in ejus conscientia & arbitrio sit positum.

5. ℚ. Monitorium in finem revelationis ligatne populum fidelem in conscientiæ foro?

R. Ligat. Scilicet populus Ecclesiæ præceptis parere tenetur. Unde si fideles Parochiæ in qua Monitorium promulgatur, non paruerint, peccabunt graviter, imo si contumaces fuerint, in excommunicationem latæ sententiæ post tertiam monitionem incurrent, tenebunturque ad restitutionem damni quod ex non revelatione secutum est.

5. ℚ. Quinam eximuntur a revelatione post promulgatum in finem revelationis Monitorium?

R. Revelare non tenentur. 1. qui cum fundamento timent ne ob revelationem male, & quidem graviter, aut in persona, aut in fortunæ bonis tractentur. 2. Non tenentur quoque Clerici, quoties ex denuntiatione supplicium mortis sequi potest; nisi tamen quæstio sit de notabili Reipublicæ bono: 3. cum agitur de morte, aut gravi infamia, revelare non tenentur Consanguinei, affines in primo & secundo gradu: 4. tandem nec i a quibus consilium postulatum fuerit.

6. ℚ.

6. Q. Quæ ſunt Parochi partes, cum de Monitoriis in finem revelationis agitur?

R. Parochorum partes ſunt 1. ut ante illorum impetrationem, populum ad revelationem hortentur. 2. ut eundem populum doceant funeſtos excommunicationis effectus: 3. ut moneant Epiſcopum, ſi graves rixæ ex Monitorii promulgatione ſuboriri debeant.

FINIS.

